

Księgozbiory polskiego
duchowieństwa katolickiego
na Górnym Śląsku
w XIX i XX wieku
(do 1939 r.)

Studia i Materiały
Wydziału Teologicznego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Nr 52

Redaktor serii:
ks. Artur Malina

Księgozbiory polskiego
duchowieństwa katolickiego
na Górnym Śląsku
w XIX i XX wieku
(do 1939 r.)

Weronika Pawłowicz

Księgarnia św. Jacka
Katowice 2009

© 2009 by Księgarnia św. Jacka, Katowice

Recenzenci:

bp prof. dr hab. Jan Kopiec

prof. dr hab. Danuta Sieradzka

Redakcja:

Bernadeta Stalmach

ISSN 1643-0131

ISBN 978-83-7030-669-4

Wydział Teologiczny

Uniwersytetu Śląskiego

ul. Wita Stwosza 18, 40-043 Katowice

tel. 0 32 356 90 56, faks 0 32 356 90 55

internet: www.wtl.us.edu.pl

e-mail: sekretariat@wtl.us.edu.pl

Księgarnia św. Jacka Sp. z o.o.

ul. Warszawska 58, 40-008 Katowice

tel.: 0 32 251 19 59

faks: 0 32 258 78 25

e-mail: redakcja@ksj.pl

księgarnia internetowa: www.ksj.pl

zamówienia: sklep@ksj.pl

Łamanie tekstu:

Bożena Pietyra

Druk i oprawa:

Drukarnia GS, Kraków

Rodzicom

SPIS TREŚCI

INDICE	9
WYKAZ SKRÓTÓW	11
WSTĘP	13
Rozdział I.	
KSIĄŻKI I BIBLIOTEKI W ŻYCIU KOŚCIOŁA	23
1. Idea tworzenia bibliotek oraz ich dzieje	23
2. Książki w posłudze kapłańskiej	28
Rozdział II.	
KSIĘGOZBIORY KOŚCIELNE NA TLE DZIEJÓW ŚLĄSKA XIX I XX WIEKU	33
1. Sytuacja Kościoła katolickiego na Śląsku w XIX i XX wieku	33
2. Biblioteki kościelne na Śląsku	36
3. Biblioteki katowickie przechowujące zbiory kapłanów	38
A. Biblioteka Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego	38
B. Biblioteka Kurii Diecezjalnej	41
C. Biblioteka Śląska	42
Rozdział III.	
KSIĘGOZBIORY KAPŁANÓW ŚLĄSKICH XIX I XX WIEKU W ŚWIETLE ŹRÓDEŁ	45
Rozdział IV.	
KOLEKCJA KSIĘDZA ADOLFA HYTRKA	53
1. Życiorys ks. Adolfa Hytrka	53
2. Charakterystyka odnalezionej części zbioru	55
Spis odnalezionych książek	63
Rozdział V.	
KSIĄDZ DOKTOR FRANCISZEK BRUDNIOK I JEGO KSIĘGOZBIÓR	80
1. Koleje życia ks. dra Franciszka Brudnioka	80
2. Biblioteka ks. Franciszka Brudnioka	81
A. W zbiorach Biblioteki Kurii Diecezjalnej i Biblioteki Seminarium Śląskiego	81
B. Charakterystyka odnalezionej części księgozbioru	82
Spis odnalezionych starych druków	99

Rozdział VI.	
KSIĘGOZBIÓR KSIĘDZA ALEKSANDRA SKOWROŃSKIEGO	109
1. Życie i działalność ks. Aleksandra Skowrońskiego	109
2. Zbiory mikołowskiego proboszcza	111
Spis odnalezionych książek	127
Rozdział VII.	
KOLEKCJA KSIĘDZA JANA KUDERY	162
1. Życie i prace dziekana myślowickiego	162
2. Księgozbiór ks. Jana Kudery	165
3. Odnalezione zbiory i ich charakterystyka	167
Spis odnalezionych książek	183
Rozdział VIII.	
BISKUP ARKADIUSZ LISIECKI I JEGO KSIĘGOZBIÓR	249
1. Życiorys kapłana poznańskiego	249
2. Działalność pozaduszpasterska	250
A. Działalność oświatowo-społeczna	250
B. Praca naukowa	252
3. Biskup Śląski	253
4. Księgozbiór biskupa Arkadiusza Lisieckiego i jego charakterystyka	255
Spis odnalezionych książek	269
Rozdział IX.	
BŁOGOSŁAWIONY KS. EMIL SZRAMEK I JEGO KOLEKCJA	328
1. Życiorys proboszcza katowickiego	328
2. Zainteresowania nauką i sztuką	330
3. Zbiory ks. Emila Szramka	331
4. Losy księgozbioru	333
5. Charakterystyka odnalezionych książek ze zbioru ks. Emila Szramka	335
Spisy książek ze zbioru ks. Emila Szramka przekazanych do Kurii Diecezjalnej	349
Spis odnalezionych książek	357
PODSUMOWANIE	405
BIBLIOGRAFIA	414
SPIS TABEL	430
SPIS WYKRESÓW	431
SOMMARIO	432

INDICE

L'ELENCO DELLE ABBREVIAZIONI	11
PREMESSA	13
Capitolo I.	
I LIBRI E LE BIBLIOTECHE NELLA VITA DELLA CHIESA	23
1. L'idea di creare biblioteche e la loro storia	23
2. I libri nel servizio sacerdotale	28
Capitolo II.	
L'INSIEME DEI LIBRI ECCLESIASTICI NELLA STORIA DELLA SLESIA FRA IL XIX E IL XX SECOLO	33
1. La situazione della Chiesa cattolica in Slesia nel XIX e nel XX secolo	33
2. Le biblioteche ecclesiastiche in Slesia	36
3. Le biblioteche di Katowice dove si trovano le collezioni dei sacerdoti	38
A. La Biblioteca del Seminario Diocesano della Slesia	38
B. La Biblioteca della Curia Arcivescovile	41
C. La Biblioteca della Slesia	42
Capitolo III.	
LE COLLEZIONI DEI LIBRI DEI SACERDOTI SLESIANI NEL XIX E NEL XX SECOLO ALLA LUCE DELLE FONTI	45
Capitolo IV.	
LA COLLEZIONE DI DON ADOLF HYTREK	53
1. La biografia di don Adolf Hytrek	53
2. La caratteristica della parte ritrovata dei suoi libri	55
3. L'elenco dei libri ritrovati	63
Capitolo V.	
DON FRANCISZEK BRUDNIOK E LA SUA COLLEZIONE DEI LIBRI	80
1. La vita di don Franciszek Brudniok	80
2. La biblioteca di don Franciszek Brudniok	81
A. Nelle collezioni della Biblioteca della Curia Arcivescovile e della Biblioteca del Seminario Diocesano della Slesia	81
B. La caratteristica della parte ritrovata dei suoi libri	82
L'elenco delle stampe antiche ritrovate	99

Capitolo VI.	
LA COLLEZIONE DEI LIBRI DI DON ALEKSANDER SKOWROŃSKI	109
1. La vita e l'attività di don Aleksander Skowroński	109
2. I libri del parroco di Mikołów	111
L'elenco dei libri ritrovati	127
Capitolo VII.	
LA COLLEZIONE DI DON JAN KUDERA	162
1. La vita e i lavori del decano di Mysłówice	162
2. La collezione dei libri di don Jan Kudera	165
3. I libri ritrovati e la loro caratteristica	167
L'elenco dei libri ritrovati	183
Capitolo VIII.	
IL VESCOVO ARKADIUSZ LISIECKI E LA SUA COLLEZIONE DEI LIBRI	249
1. La biografia del sacerdote di Poznań	249
2. La sua attività non pastorale	250
A. L'attività educativo-sociale	250
B. Il lavoro di ricerca	252
3. Il Vescovo slesiano	253
4. La collezione dei libri del vescovo Arkadiusz Lisiecki e la loro caratteristica	255
L'elenco dei libri ritrovati	269
Capitolo IX.	
BEATO DON EMIL SZRAMEK E LA SUA COLLEZIONE	328
1. La biografia del parroco di Katowice	328
2. L'interesse per la scienza e per l'arte	330
3. I libri di don Emil Szramek	331
4. La storia della sua collezione	333
5. La caratteristica dei libri ritrovati della collezione di don Emil Szramek	335
Gli elenchi dei libri della collezione di don Emil Szramek lasciati alla Curia Arcivescovile	349
L'elenco dei libri ritrovati	357
CONCLUSIONE	405
BIBLIOGRAFIA	414
L'ELENCO DELLE TABELLE	430
L'ELENCO DEI DIAGRAMMI	431
SOMMARIO	432

WYKAZ SKRÓTÓW

AAKat	– Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach
ABMK	– „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”
AK	– „Ateneum Kapłańskie”
Akc.	– Akcesja
APID	– „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”
APKat.	– Archiwum Państwowe w Katowicach
APP	– Archiwum Państwowe w Poznaniu
BDK	– Bibliotheca Dioecesis Katowicensis
BKDK	– Biblioteka Kurii Diecezjalnej w Katowicach
BŚL	– Biblioteka Śląska
DSygn.	– dawna sygnatura
Inw.	– Inwentarz
K. tyt.	– karta tytułowa
nakl.	– naklejka
NP	– „Nasza Przeszłość”
okł.	– okładzina
PB	– „Przegląd Biblioteczny”
piecz.	– pieczęć
Prow.	– Proweniencja
PSB	– <i>Polski Słownik Biograficzny</i>
PTPN	– Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
RB	– „Roczniki Biblioteczne”
rps.	– rękopis, rękopiśmienny
RTK	– „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”
RTPN	– „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”
s.a.	– sine anno
s.l.	– sine loco
s.n.	– sine nomine
s. tyt.	– strona tytułowa
Sobótka	– „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” (do 1956 „Sobótka”)
STV	– „Studia Theologica Varsaviensia”
Sygn.	– sygnatura
ŚSB	– <i>Śląski Słownik Biograficzny</i>
ŚSHT	– „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”
vol.	– wolumin
WA	– „Wiadomości Archidiecezjalne. Organ Urzędowy Kurii Metropolitalnej w Katowicach”

WD	– „Wiadomości Diecezjalne”
Wł. pryw.	– własność prywatna
WŚSD	– Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne
WTL UŚ	– Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego

WSTĘP

Książki gromadzone w klasztorach, przy katedrach, w seminariach służyły przez lata zakonnikom i kapłanom, nie tylko jako narzędzia rozwoju duchowego, ale także kształcenia, uzupełniania wiedzy, postępu naukowego. Biblioteki dzieliły losy Kościoła. W czasie kasaty zakonów księgozbiory były przejmowane przez szkoły, uniwersytety, stawały się własnością miast i podstawą tworzenia bibliotek publicznych czy naukowych. Przy tej okazji wiele książek zostało zniszczonych. W czasie kasaty zakonów na Śląsku w 1810 r. zlikwidowano 35 bibliotek klasztornych, ponad 150 tysięcy woluminów przeszło na własność państwa. W bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego zabezpieczono niespełną połowę, ok. 70 tys. tomów. Do dziś przetrwało tam tylko 10 tysięcy woluminów¹.

Wiele bibliotek kościelnych instytucji doczekało się opracowań. Uwzględnione są w bogatych bibliografiach piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych zestawionych przez ks. Władysława Andrzeja Pabina i Ryszarda Żmudę². Ważne są badania prowadzone przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych działający od 1959 r. przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim³. Wiele cennych prac ukazuje się również w kolejnych zeszytach serii *Z badań nad polskimi księgozbioremami historycznymi*. Jednakże w większości publikacji przedstawiane są losy i zasoby bibliotek zakonnych, katedralnych, ważniejszych osób prywatnych. Niewiele jest prac poświęconych bibliotekom parafialnym, a tylko Jan Kracik wykazał zależności pomiędzy bibliotekami prywatnymi kapłanów i bibliotekami parafialnymi⁴, które przez wieki gromadziły książki o tematyce teologicznej niezbędne kapłanom.

Dzięki pracom ks. Josepha Jungnitta oraz bpa Wincentego Urbana znane są losy biblioteki Kapituły Wrocławskiej⁵. Posiadamy również informacje o księgozbiorach

¹ M.T. Zahajkiewicz, *Miejsce bibliotek kościelnych w kulturze i rozwoju nauki*, ABMK 1996, t. 65, s. 13–14.

² W.A. Pabin, *Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 1901–1965*, STV 1970, nr 2, s. 350–368; R. Żmuda, *Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 1966–1979*, STV 1981, nr 2, s. 245–284; tenże, *Bibliografia historii Kościoła w Polsce 1982–1984*, cz. 1, Warszawa 1997, s. 172–177.

³ Liczne artykuły dotyczące dziejów i funkcjonowania bibliotek kościelnych zamieszczone są w półroczniku „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”.

⁴ J. Kracik, *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII i XVIII wieku*, ABMK 1976, t. 32, s. 249–271.

⁵ J. Jungnitz, *Geschichte der Dombibliothek in Breslau*, [w:] *Silesiaca. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens [...]*, Breslau 1898, s. 187–206; W. Urban, *Zarys dziejów*

seminariów duchownych, np. we Włocławku czy Lublinie⁶. Niektóre z nich doczekały się swoich katalogów, jak na przykład Biblioteka Seminarium Duchownego w Paradyżu, do której trafiły także prywatne zbiory kapłanów śląskich⁷.

Powstały liczne prace poświęcone zbiorom zakonnym, m.in. jezuitów⁸, kanoników regularnych⁹, benedyktynek¹⁰, franciszkanów¹¹, kapucynów¹², kartuzów¹³. Wiele wzmianek o śląskich księgozbiorach kościelnych i prywatnych znajduje się w ogólnych opracowaniach dotyczących historii Śląska, Kościoła oraz kultury tego regionu, a także w pracach poświęconych dziejom książki i bibliotek. Wymienić tu można np. dzieła Edwarda Chwalewika, który omówił m.in. ekslibrisy bibliofilów śląskich¹⁴.

Jednak niewiele publikacji dotyczy kolekcji osób prywatnych. Podstawową trudnością jest rejestracja zasobu księgozbioru. Czasem odtworzyć go można na podstawie zapisów testamentalnych i spisów inwentarzowych¹⁵. Są to jednak najczęściej

Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, [w:] *Verbum Crucis. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 89–112.

⁶ M.in. K. Rulka, *Personalne księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku*, ABMK 1996, t. 65, s. 357–389; tenże, *Dwa wileńskie księgozbiory inteligentkie z XX w. w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie”, t. 4, 2001, s. 365–384; L. Zalewski, *Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej*, Warszawa 1925.

⁷ J. Stoś, *Starodruki Paradyża. Katalog starodruków seminaryjnej biblioteki w Paradyżu*, Warszawa 2001; m.in. w 1947 r. biblioteka zakupiła kolekcję ks. F. Tessen-Węsierskiego, profesora Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

⁸ Np. L. Grzebień, *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku*, ABMK 1975, t. 30, s. 223–281; A. Szorc, *Kolegium jezuickie w Braniewie i jego księgozbiór 1565–1626*, Olsztyn 1998.

⁹ M.in. H.D. Wojtyśka, *Czytelnictwo i biblioteki u kanoników regularnych laterańskich kongregacji Bożego Ciała (XV–XVIII w.)*, [w:] *Kanonicy regularni laterańscy w Polsce*, red. Z. Jakubowski, Kraków 1975, s. 53–72; A. Świerk, *Średniowieczna biblioteka klasztorna kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganiu*, Wrocław 1965; E. Zielińska, *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469–1563*, Lublin 2002, ponadto liczne publikacje I. Pietrzakiewicz.

¹⁰ J. Gwioździk, *Biblioteka panien benedyktynek łacińskich we Lwowie (XVI–XVIII wiek)*, Katowice 2001.

¹¹ K. Głombowski, *Biblioteka franciszkanów w Nysie w świetle inwentarza z roku 1678*, Wrocław 1953.

¹² Z. Pienio, *Biblioteka oo. Kapucynów w Prudniku*, Wrocław 1990.

¹³ K. Nierzwicki, *Biblioteki kartuzji kaszubskiej oraz jej konwentów filialnych w Berezie Kartuskiej i Gidlach*, Pelplin 2001.

¹⁴ E. Chwalewik, *Ekslibrisy polskie szesnastego i siedemnastego wieku*, Wrocław 1955. Omawia on ekslibrisy kapłanów bibliofilów polskich, m.in. Marcina Białobrzeskiego, Stanisława Karnkowskiego, Jana Brożka. Z grona śląskich właścicieli wymienia m.in. biskupów Andrzeja Jerina i Sebastiana Rostocka, księży: Jerzego Wawrzyńca Budaeusa, Michała Józefa Fibigera, Jana Leuderode, Karola Franciszka Neandra, a także Bibliotekę Kapitulną we Wrocławiu.

¹⁵ M. Koczarska, *Testament kanonika tarnowskiego i plebana Wszystkich Świętych w Krakowie*, [w:] *Ludzie, Kościół, wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy średniowiecznej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S.K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 237–254.

materiały zawierające niepełne opisy książek, podające skrócone tytuły, bez nazwiska autora, adresu wydawniczego, co utrudnia analizę kolekcji. Wiadomo jednak, że wielu kapłanów zbierało książki, a motywowały to potrzeby, zainteresowania czytelnicze, naukowe, studia podejmowane w Akademii Krakowskiej¹⁶ czy uniwersytetach zagranicznych. Wiele nazwisk duchownych-bibliofilów podaje w swoim opracowaniu prof. Hieronim Eugeniusz Wyczawski¹⁷. Wskazuje jednak na podstawową trudność: brak zachowanych kolekcji w całości oraz ich rozproszenie, bowiem po śmierci właściciela książki niejednokrotnie stawały się zbędnym balastem. Bywały przenoszone, sprzedawane albo, co najgorsze, wyrzucane na śmietnik bądź nawet palone. Kolekcje prywatne często były przekazywane do bibliotek, jednej lub kilku. Książki „rozpyływały się” w zasobie biblioteki. Pochodzenie zbiorów można w tej chwili odtworzyć jedynie na drodze żmudnych badań proveniencyjnych bądź przy okazji różnych prac bibliotecznych. Trzeba wówczas wyodrębnić poszczególne elementy tworzące całość. Publikowane katalogi zbiorów bibliotek polskich wskazują, że wiele z ich cennych pozycji należało do kapłanów czy zakonników¹⁸. Niektóre kolekcje doczekały się opracowań swoich dziejów i zasobów. Informacje o zbiorach prywatnych, w tym kapłańskich, zawarte są również w publikacjach poświęconych instytucjom, m.in. Bibliotece Jagiellońskiej, Bibliotece Narodowej, Ossolineum. Jednak są to głównie opracowania dotyczące kolekcji osób żyjących i działających w wiekach XVI–XVIII. Prace przybliżające zbiory kapłanów XIX i XX wieku są nieliczne. Nie zachowały się bowiem w całości kolekcje z tego okresu. Stąd charakterystyka zbiorów jest przybliżona¹⁹.

Jednak obecnie coraz liczniej prowadzone są badania poświęcone kolekcjom prywatnym. Takie prace podejmuje na przykład ks. Kazimierz Rulka przedstawiając właścicieli książek tworzących bibliotekę seminarium we Włocławku²⁰. Omawia wartość księgozbiorów i rozpatruje ich wartość jako warsztat naukowy teologa²¹. Istnieją też publikacje i prace przybliżające postaci bibliofilów śląskich. O bibliotekach

¹⁶ Długosz podkreślał, że Akademia Krakowska przyczyniła się do rozpowszechnienia ksiąg wśród kleru. Zob. W. Pazera, *Kaznodziejstwo w Polsce od początku do końca epoki baroku*, Częstochowa 1999, s. 97, 124.

¹⁷ H.E. Wyczawski, *Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI–XVIII)*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. 2, cz. 1, Lublin 1975, s. 519–549.

¹⁸ Np. Katalog poloników XVI w. Biblioteki Jagiellońskiej, katalog Biblioteki Ossolineum, Biblioteki PTPN, Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

¹⁹ Przykładem analizy księgozbioru jako całości może być artykuł: J. Kopiec, *Biblioteka naukowa ks. Wacława Schenka*, [w:] *Profesor i duszpasterz. Księga pamiątkowa ku czci ks. Wacława Schenka* (Studia Liturgiczno-Pastoralne 1), Opole 1988, s. 67–75.

²⁰ M.in. K. Rulka, *Księgozbiór księży Chodyńskich w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie”, t. 3, 2000, s. 418–438; tenże, *Księgozbiory profesorów Włocławskiego Seminarium Duchownego w bibliotece seminaryjnej*, [w:] *W służbie Kościołowi i nauce. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Stanisławowi Olejnikowi*, Włocławek 1994, s. 185–197.

²¹ Np. tenże, *Księgozbiór ks. Jana Adameckiego teologa i bibliotekarza włocławskiego*, „Studia Włocławskie”, t. 2, 1999, s. 377–404.

prywatnych kapłanów śląskich w XVII w. pisał ks. Józef Mandziuk²². Powstały prace poświęcone księgozbiorom biskupów wrocławskich, Henryka II Förstera oraz Melchiora Diepenbrocka²³. Ważne i znane są prace bpa Wincentego Urbana poświęcone śląskim bibliofilom²⁴. O kolekcjach kościelnych XVIII–XX wieku na Śląsku Cieszyńskim pisała w swojej rozprawie Maria Pawłowiczowa²⁵. Przedstawiła też prywatne księgozbiory księży: Leopolda Jana Szersznika, Jana Brzuski i Józefa Londzina²⁶.

Liczne informacje o książkach i bibliotekach obecnych na parafiach górnośląskich w XIX i początkach XX wieku zawarł w swojej pracy ks. Jerzy Myszor²⁷. Wielu kapłanów zaangażowało się w XIX wieku w pracę społeczną i kulturalną. Problematyce upowszechniania książki przez duchownych poświęciła swój artykuł Maria Kalczyńska²⁸. O księgozbiorach kapłanów: Antoniego Stabika, Jana Alojzego Ficka, Józefa Szafranka wspominali w swych publikacjach Anna Tokarska²⁹ oraz Dariusz Rott³⁰. O wielu księgozbiorach mamy niestety jedynie informacje stwierdzające ich istnienie zawarte w korespondencji czy świadectwach innych osób.

Książki należące niegdyś do wielu śląskich kapłanów, jak w trakcie badań stwierdzono, znajdują się w zbiorach Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego³¹ oraz Biblioteki Kurii Diecezjalnej w Katowicach³². Na kartach tytułowych

²² J. Mandziuk, *Duchowni bibliofile na Śląsku w XVII wieku*, Sobótka 1987, nr 2, s. 199–221.

²³ Zob. tenże, *Zainteresowania bibliofilskie Henryka II Förstera, biskupa wrocławskiego (1853–1881)*, [w:] *Kościół na drogach historii. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Doktorowi Tadeuszowi Śliwie*, red. J. Wolczański, Lwów–Kraków 1999, s. 63–83. Na s. 64 autor wymienia powstałe na jego seminarium naukowym dwie rozprawy doktorskie: H. Pawluk, *Melchior kardynał Diepenbrock książę-biskup wrocławski (1845–1853) i jego księgozbiór*, Wrocław 1982 oraz A. Majewski, *Arcybiskup Henryk Förster ordynariusz wrocławski (1853–1881) i jego księgozbiór*, Warszawa 1996.

²⁴ M.in. W. Urban, *Jan Feliks Ambroży Pedewitz nyski bibliofil XVII wieku*, RTK 1957, z. 2, s. 241–260; tenże, *Jan Leuderode i jego księgozbiór z XVII wieku*, Wrocław 1981.

²⁵ M. Pawłowiczowa, *Książka polska i biblioteka na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740–1920*, Katowice 1986.

²⁶ Taż, *Księgozbiory prywatne na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740–1920*, RB 1988, z. 1, s. 207–226.

²⁷ J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821–1914*, Katowice 1991.

²⁸ M. Kalczyńska, *Duchowieństwo śląskie w procesie upowszechniania książki i prasy polskiej na Górnym Śląsku na przełomie XIX i XX w.*, [w:] *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995*, red. W. Musiałik, J. Myszor, Warszawa 1995, s. 65–72.

²⁹ A. Tokarska, *Biblioteki polskie na Górnym Śląsku w XIX wieku*, Katowice 1997, s. 41–43; taż, *Polskie biblioteki na Górnym Śląsku w latach 1900–1922*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1900–1922. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 210–220.

³⁰ D. Rott, *Bibliofil–edytor–miłośnik Skargi. Literackie fascynacje księdza Jana Ficka*, [w:] *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1992, s. 189–196.

³¹ Obecnie biblioteka ta funkcjonuje jako Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. Jednak w pracy niniejszej używana jest nazwa Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego (WŚSD).

³² W skrócie BKDK.

odczytano nazwiska księży, m.in.: Józefa Szafranka, Norberta Bonczyka, Jana Sikory, Pawła Drozdka, Hugona Cedzicha, Jana Nepomucena Kozielka, Antoniego Roboty, Jana Kudery, Emila Szramka, Adolfa Hytrka, Aleksandra Skowrońskiego, Franciszka Brudnioka, Józefa Jelitto, Stanisława Adamskiego. Fragmenty księgozbiorów śląskich kapłanów trafiły także do Biblioteki Śląskiej w Katowicach.

Celem niniejszej pracy było przede wszystkim odtworzenie, choć w części, wartości kolekcji zebranych przez zasłużonych polskich kapłanów pracujących na Śląsku pod koniec XIX i na początku wieku XX, a więc w diecezji wrocławskiej, potem zaś katowickiej. Badania dotyczyły głównie kilku księgozbiorów, których posiadacze w szczególny sposób zapisali się swoją działalnością, przede wszystkim pisarską i naukową, w kulturze Śląska. Decydujące znaczenie miał zasób książek odnalezionych w katowickich bibliotekach. Analiza zbiorów pozwoliła na przybliżenie postaci właścicieli, podejmowanych badań oraz metod pracy. Biblioteki były ich warsztatami pracy i wyrazem zainteresowań. Jednocześnie został zarysowany i wzbogacony obraz kapłanów jako pewnej grupy, środowiska kulturotwórczego, które miało tak znaczący wpływ na ludność Śląska.

Odnalezione tomy pozwoliły na dokładniejsze scharakteryzowanie kilku kapłanów śląskich. Pierwszą postacią, nieco zapomnianą, jest ks. Adolf Hytrek. Był on redaktorem „Katolika” i „Moniki”, zbierał także śląskie pieśni ludowe. W swoim artykule *Górny Śląsk pod względem obyczajów, języka i usposobienia ludności* przybliżył wiele spraw tego regionu i tutejszego ludu. Osoba ks. Hytrka i jego działalność była przedmiotem opracowań³³. Prace te nie zawierają informacji o bibliotece ks. Hytrka. A jednak jego podpisy znaleźć można na wielu tomach.

Znana, choć może trochę zapomniana, jest postać ks. Aleksandra Skowrońskiego. Pracował on na rzecz ludu śląskiego słowem, tworząc polskie poezje, a także w parlamencie pruskim jako poseł ziemi śląskiej. Działał w Towarzystwie im. ks. Engla oraz w Towarzystwie Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Jego twórczość i działalność omawiali badacze kultury śląskiej³⁴. Ks. Jan Kudera przygotował życiorys ks. Skowrońskiego do planowanego wydania drugiego *Obrazów Ślązaków wspomnienia*

³³ Zob. A. Targ, *Hytrek Adolf*, [w:] PSB X, s. 134–135; J. Pośpiech, *Hytrek Adolf*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX w.*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 143–144; A. Kielbasa, *Nieznane fakty z życia i działalności księdza Adolfa Hytrka (1853–1899)*, [w:] *Ludzie Kościoła katolickiego na Ziemi Śląskiej*, zbiór studiów, red. K. Matwijowski, Wrocław 1994, s. 115–150; tenże, *Ksiądz Adolf Hytrek 1853–1899*, Trzebnica 1996.

³⁴ E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki Kresów Zachodnich*, RTPN 1936, t. 5, s. 7–214; osobno: Katowice 1936; M. Orzechowski, *Skowroński Aleksander*, [w:] ŚSB t. 2, red. J. Kantyka, W. Zieliński, Katowice 1979, s. 216–219; D. Sieradzka, *Skowroński Aleksander*, [w:] PSB XXXVIII/2, s. 317–319 [tu bogata bibliografia]; M. Czapliński, *Skowroński Aleksander*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 379–383 [bibliografia]. Postaci ks. Skowrońskiego poświęcono numer pisma „Słowo na Śląsku”, dodatku do „Słowa Powszechnego”. Zob. „Słowo na Śląsku” 1954, nr 39. Tu m.in. J. Świstak, *Ks. Aleksander Skowroński*; J. Magdziarz, *Z pism ks. Aleksandra Skowrońskiego*; J. Koraszewski, *Ks. Aleksander Skowroński jako publicysta*. Ponadto J. Świstak, *Poetyckie utwory ks. Aleksandra Skowrońskiego*, „Słowo na Śląsku” 1954, nr 40.

*godnych*³⁵. Nazwisko ks. Skowrońskiego pojawia się również w opracowaniach dotyczących historii Śląska przełomu XIX i XX w.³⁶ Nie wspomniano jednak o posiadanym przez niego księgozbiorze, a wiele pozycji z jego kolekcji służyło nauce śląskich kapłanów.

Dla polskiej kultury na tej ziemi zasłużył się ks. Jan Kudera. Jako historyk i biograf przybliżył i popularyzował postacie znanych na Śląsku księży, działaczy, poetów. Jego osoba i publikacje są przedmiotem wielu opracowań. Pisano o nim w słownikach biograficznych oraz w opracowaniach³⁷. Powstały też publikacje przybliżające jego badania na polu biografistyki i najważniejsze dzieło – *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*³⁸. O jego bibliotece wiadomo było dotychczas, iż istniała i służyła, natomiast jej zasób dopiero poznajemy. Istnieje jeden artykuł przybliżający nieco księgozbiór proboszcza z Brzezinki³⁹. W Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego powstała praca magisterska omawiająca część zbioru ks. Kudery przechowywaną w Brzezince⁴⁰.

Ks. Arkadiusz Lisiecki był drugim biskupem śląskim. Zasłużył się dla oświaty polskiego ludu, wiele pracy poświęcił towarzystwom robotniczym, Towarzystwu Czytelni Ludowych. Był wykładowcą seminaryjnym w Gnieźnie, uczonym, inicjatorem polskiego wydania pism ojców Kościoła⁴¹. Jego działalność duszpasterska stała się

³⁵ Zeszycik poświęcony Skowrońskiemu znajduje się obecnie w Bibliotece Śląskiej, sygn. R 103 II, poz. 58. Jest to brudnopis, czystopis stanowi własność prywatną.

³⁶ M.in. M. Czapliński, *Adam Napieralski 1861–1929. Biografia polityczna*, Wrocław 1974; F. Szymiczek, *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*, Wrocław 1963; M. Pater, *Centrum a ruch polski na Górnym Śląsku (1879–1893)*, Katowice 1971; J. Król, *Dzieje parafii Szymiszów*, Opole 1995; W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, Katowice 1965; A. Skowroński, *Wybór poezji*, oprac. i wstęp K. Biliński, Katowice 2004.

³⁷ A. Jarosz, *Kudera Jan*, [w:] PSB XVI, s. 102; A. Targ, *Kudera Jan*, [w:] ŚSB, t. 3, s. 190–192; J. Mandziuk, *Kudera Jan*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, red. L. Grzebień, [t.] 6, Warszawa 1983, s. 263–265; A. Galos, *Kudera Jan*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 216–218; A. Steuer, *Kudera Jan*, [w:] *O duszę polską. Wystawa historyczna o działalności duchowieństwa śląskiego w XIX i XX w.*, Katowice 1991, s. 78–79; W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa...*, m.in. s. 278–279, 354–355.

³⁸ K. Tałuc, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych ks. Jana Kudery – „poprzednik” Śląskiego Słownika Biograficznego*, [w:] *Z dziejów książki i prasy na Śląsku w XIX i XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, Katowice 1999, s. 55–66; też, *Emil Szramek, Jan Kudera, Konstanty Prus – pierwsze pokolenie badaczy śląskiego regionalizmu literackiego*, Katowice 2002.

³⁹ W. Pawłowiczówna, *Ślady księgozbiorów księży-uczonych śląskich w Bibliotece Diecezjalnej w Katowicach*, [w:] *Książka na Śląsku w latach 1945–1956. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1997, s. 253–263.

⁴⁰ D. Korzonek, *Spuścizna księdza Jana Kudery*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. B. Stefaniak, Katowice 2005, [mps] Biblioteka Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ.

⁴¹ Biogramy bpa A. Lisieckiego, zob. J. Jachowski, *Lisiecki Arkadiusz Marian*, [w:] PSB XVII, z. 3, s. 453–454; M. Banaszak, *Lisiecki Arkadiusz Marian*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, [t.] 6, s. 335–338; I. Nitsche, *Lisiecki Arkadiusz Marian*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 237–239; zob. także H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000, s. 133–137; J. Myszor, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999, s. 71–72 i in.

przedmiotem prac magisterskich i opracowań naukowych⁴². W artykułach, które ukazały się po śmierci bpa Lisieckiego, pisano o jego dużym zbiorze, który pozostał w Śląskim Seminarium Duchownym do użytku studentów seminarium i kapłanów. Lecz nie podano żadnych szczegółów dotyczących tego księgozbioru.

Szczególnie istotną rolę odegrał błogosławiony ks. Emil Szramek – działacz oświatowy, założyciel Towarzystwa św. Jacka, autor wielu publikacji przedstawiających historię i kulturę Śląska i Polski. W czasie II wojny światowej poniósł śmierć męczeńską w obozie koncentracyjnym. Jego życie i działalność stały się przedmiotem prac naukowych i popularnych, pozycji książkowych i artykułów⁴³, a także uroczystych akademii i sesji⁴⁴, na których wypowiadali się m.in. bp Herbert Bednorz, Roman Lutman, dr Paweł Rybicki, Edward Wichura-Zajdel, abp Damian Zimoń, ks. prof. Jerzy Myszor, bp Jan Kopiec, prof. Grażyna Szewczyk, prof. Krystyna Heska-Kwaśniewicz, dr hab. Wanda Musialik, prof. Alina Kowalska i wielu innych badaczy⁴⁵. Liczne prace powstały zwłaszcza w okresie przygotowań do beatyfikacji⁴⁶.

O istnieniu dużego, liczącego ok. 10 tys. woluminów, zbioru książek ks. Emila Szramka wiadomo z bogatej korespondencji i świadectw współczesnych⁴⁷. W czasie II wojny światowej ten cenny księgozbiór uległ zniszczeniu. Pozostało niewiele

⁴² E. Krasoń, *Wydarzenia społeczno-polityczne na Śląsku i posługa pasterska biskupa Arkadiusza Lisieckiego realizowana na ich tle*, praca magisterska pisana na seminarium naukowym z historii Kościoła w Polsce pod kierunkiem ks. dr. hab. A. Bacińskiego, Kraków, Papieski Wydział Teologiczny, Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne, 1979; B. Franki, *Zasługi księdza biskupa Arkadiusza Lisieckiego na polu patrystyki*, praca seminaryjna napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. A. Bobera, Kraków 1967, [mps] BWT UŚ; J. Kiedos, *Biskup Arkadiusz Lisiecki drugi ordynariusz diecezji katowickiej*, Bielsko-Biała 2002.

⁴³ M.in. H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. Emila Szramka (1887–1942)*, Katowice 1966; H. Bednorz, *Ks. Emil Szramek*. „Kwartalnik Historyczny” 1947, s. 67–70; J. Bańka, *Ks. Emil Szramek (1887–1942)*, NP t. XVIII, 1963, s. 141–185; J. Wyciśło, *Błogosławiony ks. Emil Szramek*. *Życie, działalność, rozwój kultu*, Katowice 2002; K. Tałuż, *Emil Szramek, Jan Kudera, Konstancy Prus...*

⁴⁴ Pierwszą sesję ku czci ks. Szramka, 19 II 1946 r. zorganizowało Śląsko-Dąbrowskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Katowicach. Wypowiadali się: R. Lutman (*Ks. E. Szramek jako założyciel i I. Prezes Towarzystwa*), ks. H. Bednorz (*Ks. E. Szramek jako człowiek, działacz i pisarz*), P. Rybicki (*Poglądy socjologiczne ks. Szramka*). Dnia 24 I 1967 r. akademię w 25 rocznicę śmierci ks. Szramka zorganizowała Rada Klubu „Życia i Myśli” w Katowicach, a głos zabierali E. Wichura-Zajdel i J. Waleczek. Zob. AAKat, Akta Personalne ks. Emila Szramka, t. 3.

⁴⁵ *Duszą Śląska jest Ślązak. Materiały konferencji zorganizowanej w 50. rocznicę śmierci ks. Emila Szramka*, red. S. Gajda, A. Kwiatek, Opole 1993; *Ks. dr Emil Szramek. Działalność i dzieła. Materiały posesyjne*, Katowice 1994; *Victor – quia Victima. Książd Emil Szramek (1887–1942)*, Katowice 1996; *Nowe oblicza bł. Emila Szramka*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, J. Myszor, Katowice 2003.

⁴⁶ Zob. J. Wyciśło, *Szramek Emil*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 419–420; bibliografia podmiotowo-przedmiotowa ks. dr. Emila Szramka w opracowaniu I. Nitsche zob. *Książd dr Emil Szramek...*, s. 57–68; bibliografię za lata 1990–2002, obejmującą 106 pozycji zob. *Nowe oblicza bł. Emila Szramka...*, s. 146–152. Zob. też: *U progu beatyfikacji ks. dr. Emila Szramka. Materiały sesji naukowej*, Katowice 1999.

⁴⁷ Zob. H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. Emila Szramka...*, s. 177.

książek należących niegdyś do księdza Szramka, a i one uległy rozproszeniu w większych bibliotekach⁴⁸.

Obok tego zasłużonego dla polskości grona duchownych pojawia się ks. Franciszek Brudniok, postać już właściwie całkowicie nieznana. Zgromadził on pokaźną kolekcję, która znalazła się w zbiorach Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego oraz Kurii, a część została też przejęta przez bpa Lisieckiego. Nieco szczegółów z życia owego kapłana podaje ks. Emil Drobny w swoim opracowaniu o historii kościoła św. Antoniego w Rybniku⁴⁹. Proboszcz z Rybnika nie pozostawił po sobie publikacji ani niemieckich, ani polskich, ale jego zbiory służyły i służą nadal śląskim teologom.

W podjętych badaniach dolną granicę chronologiczną wyznacza czas życia i działalności wybranych kapłanów. Z grona owych sześciu księży najwcześniej urodził się Adolf Hytrek – w 1853 r., święcenia przyjął w 1878 r. Najmłodszy jest ks. Emil Szramek, urodzony w roku 1887, a wyświęcony w 1911. Górną granicę wyznaczyła historia – II wojna światowa, która przyniosła zagładę dwóm dużym zbiorom: księży Emila Szramka i Jana Kudery i wpłynęła na losy innych bibliotek. Okres więc objęty opracowaniem to przełom wieków XIX i XX, czas zmian społecznych, gospodarczych, kulturalnych i – co najważniejsze – politycznych. To czas zmiany granic po I wojnie światowej, wyodrębnienia Śląska polskiego, powstania nowej diecezji – katowickiej. Jedynie ks. Hytrek zakończył życie w XIX wieku, wszyscy pozostali doczekali i doświadczyli kształtowania się polskiego Śląska w granicach nowego państwa.

W trakcie poszukiwań prowadzono badania z autopsji. Przejrzano około 50 tysięcy tomów we wspomnianych wyżej bibliotekach. Poszukiwano książek noszących znaki własnościowe wymienionych księży. W pracy badawczej pomocne były metody księgoznawcze⁵⁰: proveniencyjna⁵¹, a przy sporządzaniu spisów – bibliograficzna⁵².

⁴⁸ Zob. W. Pawłowiczówna, *Ślady księgozbiorów księży-uczonych śląskich...*, s. 253–263.

⁴⁹ E. Drobny, *Kościół św. Antoniego w Rybniku*, Rybnik 1931.

⁵⁰ O metodologii m.in. K. Migoń, *Nauka o książce. Zarys problematyki*, Warszawa [i in.] 1984; tenże, *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii*, „Studia o Książce” 1985, t. 15, s. 3–18; K. Głombowski, *Teoria i metodologia nauki o książce*, Gdańsk 1985; P. Dymmel, *Nauki pomocnicze bibliologii (zarys problematyki)*, RB t. 28, 1984, z. 1–2, s. 277–294; K. Maleczyńska, *Problemy badań nad historią książki*, RB t. 33, 1988, z. 1, s. 73–91; E. Słodkowska, *Problemy badań nad historią książki*, [w:] *Książka i biblioteka w społeczeństwie. Materiały międzynarodowego seminarium Warszawa–Radziejowice, czerwiec 1980*, Warszawa 1982, s. 205–213; J. Kołodziejska, *Biblioteka jako przedmiot badań naukowych*, tamże, s. 248–260; M. Kocójowa, *Nowe oferty dla badań dziejów polskiej książki w okresie zaborów*, [w:] *Książka polska w okresie zaborów. Wybrane problemy metodyki i dydaktyki, bibliotekoznawstwa i informatologii*, pr. zbior., red. M. Kocójowa, Kraków 1991, s. 13–39.

⁵¹ Zob. m.in. M. Sipayło, *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, z. 1. Warszawa 1975, s. 9–30; M. Kocójowa, *Potrzeby i oczekiwania w zakresie badań proveniencyjnych*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Zeszyt specjalny: Bibliologia dyscypliną integracyjną. Studia ofiarowane profesor Barbarze Bieńkowskiej*, Warszawa 1993, s. 329–336.

⁵² Tu przede wszystkim M. Dembowska, *Elementy metody bibliograficznej*, [w:] tenże, *Bibliologia. Bibliografia. Bibliotekoznawstwo. Informacja naukowa. Wybór prac*, Warszawa 1999, s. 27–32.

Kwerendy i analizy archiwalne przeprowadzono w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, Archiwum Państwowym w Katowicach oraz w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Wykorzystano zbiory rękopiśmienne Biblioteki Śląskiej i Biblioteki Kórnickiej. Analizie poddano materiały archiwalne i biblioteczne – świadectwa, dokumenty, sprawozdania, wspomnienia, korespondencje, inwentarze i księgi akcesyjne.

Głównym jednak źródłem informacji były wyodrębnione książki – miejsce i rok ich publikacji, autorstwo i tematyka zgromadzonych dzieł, wszelkiego rodzaju noty proveniencyjne, marginalia, oprawy. Analizie poddano odnalezione części kolekcji według miejsca i czasu druku, języka oraz ich problematyki. Brak całościowych inwentarzy czy spisów całości zbiorów prywatnych utrudnia badania⁵³.

W pierwszej części pracy omówiono pokrótce historię bibliotek kościelnych, przede wszystkim prywatnych. Starano się jednocześnie ukazać motywy gromadzenia książek przez kapłanów. Ukazano znaczenie książki i biblioteki jako narzędzia kształcenia kapłanów, uzupełniania wiedzy oraz badań naukowych. Następnie, na zarysowanym tle skomplikowanej historii Śląska i tutejszego Kościoła w XIX i XX wieku, przedstawiono losy dwóch bibliotek kościelnych – Śląskiego Seminarium Duchownego oraz Kurii Diecezjalnej, a także Biblioteki Śląskiej, które to placówki stały się miejscem przechowywania tomów pochodzących z kilku kolekcji kapłańskich i tym samym bazą źródłową dla rozprawy.

W drugiej części omówiono postaci właścicieli oraz przeprowadzono analizę wyodrębnionych księgozbiorów. Integralną część analizy, a jednocześnie jej podstawę, stanowią spisy odnalezionych książek poszczególnych właścicieli. Wyodrębniono rodzaje zbiorów: rękopisy, stare druki, druki XIX i XX wieku⁵⁴. Przy każdej pozycji podano tytuł w oryginalnym brzmieniu i ortografii, noty proveniencyjne, dedykacje, zapiski rękopiśmienne, ewentualnie uwagi o wyróżniających się oprawach oraz siglum biblioteki z sygnaturą. Analizę księgozbiorów uzupełniono wykresami ukazującymi ilości druków z poszczególnych lat oraz tabelami opracowanymi na podstawie odnalezionych materiałów, a zawierającymi charakterystykę kolekcji pod względem miejsca wydań oraz języka druków. Kierowano się w pewnej mierze podobnymi publikacjami, omawiającymi prywatne księgozbiory osób. Starano się też na podstawie wszelkich dostępnych materiałów odtworzyć losy tych zbiorów po śmierci właścicieli.

Odnalezione zostały jedynie fragmenty poszczególnych kolekcji. Brak not proveniencyjnych na wszystkich woluminach, niezbędnych zapisów inwentarzowych czy akcesyjnych, rejestrów całości zbiorów uniemożliwił pełne i dokładne rozpoznanie ich w obecnym zbiorze bibliotecznym. Pomimo tego, spisy i zestawienia ujęte w tabelach pozwalają przybliżyć obraz tych księgozbiorów, odtworzyć zainteresowania

⁵³ Zachował się jedynie rejestr fragmentu kolekcji ks. Kudery – silesiaców. Znajduje się on w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach. I tylko część zbioru ks. Brudnioka została wpisana do inwentarza biblioteki seminarium śląskiego.

⁵⁴ Wyjątkiem jest księgozbiór ks. F. Brudnioka. Zamieszczono jedynie spis starych druków, gdyż załączenie wykazu ponad ośmiuset pozycji XIX i XX wieku przekracza możliwości tej pracy i nie jest bezpośrednim jej celem. Ten księgozbiór zasługuje na odrębne opracowanie.

właścicieli, ich postawy wobec ksiązek oraz funkcję, jaką spełniały one w ich działalności naukowej i duszpasterskiej. Tym samym umożliwiają – przynajmniej w pewnej mierze – określenie kultury czytelniczej środowiska kapłańskiego, zwłaszcza jego najwybitniejszych przedstawicieli, zarówno w aspekcie duszpasterskim, jak i społeczno-kulturowym.

Autorka prosi Panią Profesor dr hab. Irenę Sochę o przyjęcie serdecznych słów wdzięczności za opiekę i wszelką pomoc podczas przygotowywania doktoratu. Składa również podziękowania Pani Profesor dr hab. Danucie Sieradzkiej za wszelkie cenne uwagi. Dziękuje Księdzu Arcybiskupowi Damianowi Zimoniowi za zainteresowanie tematyką i życzliwość, a także Księdzu Biskupowi Janowi Kopcowi za wiele istotnych rad i wskazówek. Autorka jest wdzięczna również Kierownictwu Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego oraz Dyrekcji Biblioteki Śląskiej za umożliwienie przeprowadzenia badań proweniencyjnych. Dziękuje też Kierownictwu i Pracownikom Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, Archiwum Państwowego w Katowicach oraz Biblioteki Kórnickiej, a także wszystkim osobom, które wspierały ją w czasie przygotowywania tej pracy.

Rozdział I

KSIĄŻKI I BIBLIOTEKI W ŻYCIU KOŚCIOŁA

1. IDEA TWORZENIA BIBLIOTEK ORAZ ICH DZIEJE

Dawni mnisi i pisarze chrześcijańscy nauczali w swoich kazaniach, że słowa zapisane i przeczytane prowadzą do Słowa – Boga. Kasjodor w *Institutiones divinarum et saecularium litterarum* stwierdzał, że pisanie jest walką z diabłem, tyle bowiem szatan doznaje ciosów i ran, ile kopista przepíše słów Bożych. Pisanie ksiąg, według opata Hrabana, jest świętą pracą, podobnie jak trud czytania¹.

Księgi towarzyszyły Kościołowi od samego początku. Pierwotne gminy chrześcijańskie posiadały własne archiwa, w których gromadziły księgi Pisma świętego, listy biskupów, akta i spisy męczenników, z czasem zaczęły się pojawiać komentarze, nauki, kazania. Biblioteki chrześcijańskie istniały w Aleksandrii, Jerozolimie (założona ok. 217 r. przez biskupa Aleksandra), Cezarei (powstała dzięki Orygenesowi ok. 231 r.). W IV w. powstała biblioteka w Rzymie, utworzona przez papieża Damazego I. Własne księgozbiory posiadali m.in. święci Hieronim i Augustyn z Hippony.

Okres średniowiecza to czas największego rozwoju księżnic. Benedykt tworząc regułę dla klasztorów nakazywał tworzenie skryptoriów i bibliotek, gdyż lektura dzieł ascetycznych miała doskonalić mnichów. Także w wielu innych zgromadzeniach zakonnych skryptoria, książki i biblioteki odgrywały znaczną rolę². „Clastrum sine armario est quasi castrum sine armamentarium – klasztor bez biblioteki jest jak twierdza bez zbrojowni”. Książki traktowano nie tylko jako narzędzia doskonalenia wewnętrznego, ale i przebogate źródła wiedzy. Jak zaznacza ks. Marek Zahajkiewicz, prawie cały zasób średniowiecznego

¹ „Kiedy modlimy się, rozmawiamy z Bogiem, kiedy zaś czytamy, Bóg rozmawia z nami”. Hrabanus Maurus, *De ecclesiastica disciplina*, Lib. III, cyt. za. E. Potkowski, *Książka, pismo i diabeł w średniowieczu*, [w:] *Ludzie. Kościół. Wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy średniowiecznej (średniowiecze–wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S.K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 335–336.

² Zob. W. Meysztowicz, *Biblioteka Watykańska*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin, kol. 496–497; W. Nowodworski, R. Nir, L. Grzebień, *Biblioteki kościelne*, tamże, s. 497–510.

piśmiennictwa był zgromadzony wyłącznie w bibliotekach kościelnych – zakonnych, katedralnych, prywatnych³.

Troska o rozwój nie tylko duchowy, ale i intelektualny kapłanów oraz o należytą opiekę duchową dla wiernych przejawiała się w postanowieniach biskupów i synodów diecezjalnych. Między innymi w czasie synodu łęczyckiego w 1285 r., pod przewodnictwem arcybiskupa Jakuba Świnki, nakazywano kapłanom nauczać po polsku lud w czasie nabożeństw⁴. Biskupów i kapłanów zobowiązywano do znajomości postanowień synodu i posiadania odpisów statutów. Po raz pierwszy w polskich uchwałach zalecenie przechowywania egzemplarzy ustaw synodalnych pojawiło się w statutach wrocławskich legata papieskiego kardynała Gwidona w 1267 r. W ustawach synodów odbywanych pod przewodnictwem biskupów polskich taki zapis znalazł się w statutach Jakuba Świnki w 1285 roku⁵. Kapłani przepisami synodalnymi byli zobowiązani także do znajomości uchwał⁶. W statutach szesnastowiecznych pojawiają się informacje, jaka oficyna będzie wydawała drukiem postanowienia synodalne i gdzie można je nabyć⁷. Kapłani zobowiązani byli także do posiadania określonych pozycji książkowych⁸. Nakaz gromadzenia zbiorów homilii zapisano w statutach synodu prowincjalnego pod kierunkiem prymasa Piotra Gamrata w 1542 r.⁹

Na temat niezbędnych kapłanom ksiąg wypowiediano się też na synodzie diecezji wrocławskiej w 1568 r. odbytym pod przewodnictwem biskupa Stanisława Karnkowskiego. Podkreślano, że korzystać należy z ksiąg katolickich. Zabronione były wszystkie księgi zamieszczone na *Indeksie*, a jako pomoc kaznodziejska

³ Zob. M.T. Zahajkiewicz, *Miejsce bibliotek kościelnych w kulturze i rozwoju nauki*, ABMK 1996, t. 65, s. 11–17.

⁴ Zob. I. Walczewski, *Treść i znaczenie uchwał I Polskiego Synodu Plenarnego*, Poznań 1938, s. 3–4.

⁵ Zob. *Statuty synodalne Henryka Kietlicza*, oprac. A. Vetulani, uwagami uzupełniła Z. Kozłowska-Budkowa, Kraków 1938, s. 2–3.

⁶ Zob. *Statuty synodalne krakowskie Zbigniewa Oleśnickiego (1436, 1446)*, oprac. S. Czachowski, Kraków 1915, s. 31–33.

⁷ Bp Jan Konarski wskazywał na oficynę Hallera, zob. *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, [t.] I, *Statuty synodalne krakowskie biskupa Jana Konarskiego z 1509 roku*, oprac. J. Sawicki, Lublin 1961, s. 52; Andrzej Jerin podawał drukarnię w Nysie. *Statuta synodalia dioeclesana Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis*, ed. M. de Montbach, Wrocław 1855, s. 177.

⁸ I tak np. Synod diecezji krakowskiej w 1509 r. postanawiał, aby kapłani posiadali m.in. dzieła Mikołaja z Błonia, Angelusa de Clavasio, Bartolomaea Pisanusa, Baptysty de Salis, Guilielma Durante, zob. *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, [t.] I, *Statuty synodalne krakowskie biskupa Jana Konarskiego...*, s. 48.

⁹ Zob. W. Pazera, *Kaznodziejstwo w Polsce...*, s. 82–84.

miały służyć postylle w języku łacińskim lub ojczystym¹⁰. Spowiadając, księża powinni czerpać nauki z ksiąg autorów katolickich¹¹.

Również w diecezji wrocławskiej w czasie synodu odbytego pod przewodnictwem bpa Marcina Gerstmana w 1580 r. zalecano korzystanie z ksiąg katolickich, zabraniając jednocześnie lektury książek heretyckich¹². Szczegółowy wykaz zalecanych ksiąg zawierały statuty synodu diecezji wrocławskiej z 1592 r. Przestrzegano przed lekturą pism heretyckich, a drukarniom zabraniano publikowania dzieł zakazanych¹³.

W czasie synodu prowincjalnego zwołanego przez prymasa Stanisława Karnkowskiego w Piotrkowie w 1589 r. poruszono sprawę ustanowienia seminarium, poprawy wykształcenia kapłanów i stałego uzupełniania ich wiedzy. W statutach synodu jeden rozdział poświęcono „Szkołom, bibliotekom i księgom do służby Bożej”. Postanowiono, że przy katedrach mają istnieć biblioteki służące kapłanom i uczniom szkół katedralnych. Miały być one stale powiększane przez bibliotekarzy wybieranych z grona członków kapituły i corocznie wizytowane¹⁴.

Szczególną rolę odgrywały książki w okresie sporów religijnych. Ks. Jakub Wujek był zdania, że jedna dobra książka wydana przeciwko heretykom ma większe znaczenie aniżeli tysiąc wygłoszonych kazań¹⁵. To, co rozpowszechniono przez druk ma bowiem szansę dotrzeć do wielkiej liczby ludzi, może pozwolić zrozumieć właściwie i rozszerzyć naukę Kościoła.

Rolę książek doceniano nie tylko w Kościele katolickim. Marcin Luter i Jan Kalwin w swoich pismach podkreślali wielkie znaczenie czytania, studiowania, komentowania Biblii. Jednak „[...] w świadomości czytelników następowało poszerzenie [...] znaczenia – lektura jako taka znajdowała teologiczne uzasadnienie, okazała się czynnością pożyteczną, godną prawdziwego chrześcijanina”¹⁶. W rękach protestantów znajdowało się zazwyczaj Pismo święte, kancjonały oraz postylle. Księgozbiory gromadzili także duchowni protestancy¹⁷.

Ministrowie Jednoty Braci Czeskich zobowiązani byli do posiadania niezbędnych ksiąg i uchwał synodalnych. Poważnym wykroczeniem było natomiast czytanie ksiąg heretyckich – ariańskich. Potępiano zainteresowanie naukami

¹⁰ Zob. *Constitutiones in Dioeciesana Synodo Wladislaviensi praesidente [...] Stanislao Carnovio [...] editae [...]*, Coloniae 1572, s. 88.

¹¹ Zalecano dzieła św. Tomasza z Akwinu, Kajetana, Antonina Pierozziego, Bartolomaea Pisanusa, Sylwestra Prierasa, Anioła Carlettiego, Jana Polanco, zob. tamże, s. 137–138; A. Bruździński, *Działalność prymasa Stanisława Karnkowskiego w zakresie wprowadzania uchwał Soboru Trydenckiego w Polsce, 1581–1603*, Kraków 1996, s. 236–237.

¹² *Statuta synodalia dioeciesana Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis...*, s. 155.

¹³ *Statuta synodalia dioeciesana Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis...*, s. 204–205.

¹⁴ A. Bruździński, *Działalność prymasa Stanisława Karnkowskiego...*, s. 214–227.

¹⁵ K. Kolbuszowski, *Postyllografia polska XVI i XVII wieku*, Kraków 1921, s. 109.

¹⁶ W. Kriegseisen, *Książka w kulturze ewangelików polskich w XVII i XVIII w.*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiórami historycznymi*, t. 13, *Kolekcje wyznaniowe*, Warszawa 1992, s. 8–9.

¹⁷ Zob. tamże, s. 24–26.

świeckimi i zabronione było posiadanie książek niepotrzebnych, np. z zakresu astronomii. Niezbędne dzieła wymienił synod w 1573 r.¹⁸

Biskup Jednoty, Jan Amos Komensky w mowie wygłoszonej na rozpoczęcie nauki w Szarosz Patak 28 XI 1650 r. nauczał o znaczeniu książek¹⁹. Są one najwenniejszymi przyjaciółmi, uczą i kształcą: „Boskim więc są darem dla umysłu ludzkiego księgi, darem, od którego nic lepiej nie może ożywić pamięci i umysłu. Kto ich nie miłuje, ten nie miłuje mądrości, a kto nie miłuje mądrości, tępieje, to zaś jest zniewagą Boga Stworzyciela pragnącego widzieć w nas swoje odbicie”²⁰. Zachęcał do czytania jak największej ilości książek, jak bowiem twierdził Plinius „nie ma tak złej książki, która nie zawierałaby czegoś dobrego”.

Niezwykle cennym źródłem informacji o parafiach, uposażeniu, duchowieństwie są protokoły wizytacyjne. Wizytacje kanoniczne przeprowadzano w Kościele od starożytności, w Europie Zachodniej instytucja ta ugruntowała się w czasach karolińskich. Od wczesnego średniowiecza przeprowadzane były również w Kościele polskim. Ogólne załamanie sytuacji w Kościele powszechnym w początkach XVI wieku odbiło się także na wizytacjach. Sobór Trydencki, dążąc do umocnienia i przywrócenia jedności Kościoła, podkreślił ważność wizytacji jako podstawowego czynnika reformy. Na nowo sformułował obowiązki biskupów diecezjalnych, którzy byli odpowiedzialni za wizytacje kanoniczne w podległych sobie parafiach. Mieli je przeprowadzać osobiście, a w razie niemożności przez swoich delegatów.

Wizytacje przeprowadzane były w oparciu o kwestionariusze, które dawały szczegółowy obraz parafii i całej diecezji. Z biegiem czasu ulegały rozbudowaniu, obejmowały coraz więcej elementów i ujmowały sprawy parafii z większą dokładnością. Na ich kształt wpływ także miały potrzeby lokalne diecezji. W kolejnych punktach formularzy uwzględniano przynależność administracyjną, teren i ludność parafii, charakterystykę kościoła i kaplic, także świątyń innowierczych, klasztorów, cmentarza, instytucji i wspólnot przykościelnych. Omawiając stan kościoła wyszczególniano księgi liturgiczne, a także wymieniano zasób biblioteki parafialnej.

Odrębne punkty protokołu poświęcone były duchowieństwu. Wymieniano ilość kapłanów pracujących w parafii, ich pochodzenie, przedstawiano ogólną

¹⁸ Były to: P. Palladius, *Isagoge [...] to jest przystęp do pism świętych Starego i Nowego Testamentu...*, Szamotuły 1560; „Apologia”, podstawowe pismo polemiczne braci czeskich, wyd. 1538; B. Bavorynski, *O prawdziwym i gruntownym używaniu zbawienia, w zaspokojonym człowieka sumieniu; rozmowa czterech braci zakonu Chrystusowego*, przeł. W. Krzyszkowski, Szamotuły, 1558; J. Niemojewski, *Odpowiedź na książki [...] które pisał przeciwko Confessie braciej naszej krześciańskiej...* Kraków 1569; tenże, *Epidromus abo Pogonia za Gońcem księdza Herbestowym*, Kraków 1572, zob. J. Dworzaczkowa, *Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku*, Warszawa 1997, s. 69–70, 87.

¹⁹ J.A. Komensky, *Mowa o książkach czyli o sprawnym posługiwaniu się tym najprzedniejszym instrumentem kształcenia umysłów*, z łac. przeł. I. Lichońska, Kraków 1957.

²⁰ Tamże, s. 12.

charakterystykę i ocenę moralną. W trosce o odpowiedni poziom duszpasterstwa i katechizacji interesowano się wykształceniem kapłanów, a wielokrotnie także podawano spisy książek posiadanych przed kapłanów²¹. I tak na przykład w formularzach wizytacji w diecezji wrocławskiej z 1579 r. zawarte są pytania o zawartość bibliotek zarówno parafialnych, jak i prywatnych kapłanów, a także jakich autorów dzieła kapłani czytają i czyje postylle używają do przygotowywania kazań. Nakazywano wizytatorom zwrócić uwagi, czy księży posiadają dzieła heretyckie²². Przy omówieniu sakramentu spowiedzi zalecano dzieła Jana Polanco, a także Bartłomieja de Pisa i Anioła Carlettiego²³. Pytania o księgi posiadane przez kapłanów, także zakazane, pojawiają się również w formularzach ustanowionych przez Baltazara Neandra²⁴ czy Piotra Gebauera²⁵.

Wiele śladów wskazuje na istnienie prywatnych zbiorów kapłańskich. Przejrzenie *Słownika pracowników książki polskiej*²⁶ pozwala dostrzec, jak wielu kapłanów na przestrzeni dziejów Polski posiadało znaczące księgozbiory. Właścicielem najstarszego znanego naukowcom księgozbioru prywatnego był biskup Iwo Odrowąż. Bp Piotr Wolski-Dunin swój cenny księgozbiór rozdzielił między Płock i Kraków²⁷. Biblioteki zgromadzili też m.in. biskupi: Piotr Tomicki²⁸, Hieronim

²¹ Zob. m.in. H.E. Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, Warszawa 1956; S. Litak, *Akta wizytacyjne parafii z XVI–XVIII wieku jako źródło historyczne*, „Zeszyty Naukowe KUL” V(1962), nr 3, s. 41–58; T. Glemma, *Wizytacje diecezji krakowskiej z lat 1510–1570*, NP, t. I(1946), s. 43–96; *Kirche und Visitation. Beiträge zur Erforschung des frühneuzeitlichen Visitationswesens in Europa*, Hrsg E.W. Zeeden, P.T. Lang, Stuttgart 1984; *Akta wizytacji generalnej diecezji Inflanckiej i Kurlandzkiej czyli Piltyńskiej z 1761 roku*, wyd. S. Litak, Toruń 1998, s. 9–14.

²² *Visitatio ecclesiastica pro temporis ratione dioecesi Vratislaviensi accomodata a Theodore Lindano [...] Archidiacono ac Canonico Vratislaviensi. Anno Domini MDLXXIX*, [w:] *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiaconat Breslau, 1 Th., Nebst Visitationsordnungen* Hrsg. J. Jungnitz, Breslau 1902, s. 17, 24.

²³ Tamże, s. 19.

²⁴ Pytano: „An legat statuta synodalia? An habeat catechismum Romanum, concilium Tridentinum, methodum confessionis et alios libros approbatos de confessione et communione? [...] An habeat libros prohibitos?”. Zob. *Modus, qui in visitatione ecclesiarum observari debet, redactus in ordinem per me Balt. Neandrum, archidiaconem*, tamże, s. 33.

²⁵ *Methodus sive norma visitationis ecclesiasticae, pro ratione temporis dioecesi Vratislaviensi, accomodata a Petro Gebauer [...] Anno MDCXXX*, tamże, s. 43, 48. Wiadomości o książkach zawarte w protokołach wizytacyjnych diecezji wrocławskiej zob. m.in. W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa w archidiaconacie legnickim w czasach nowożytnych do XIX wieku*, Wrocław 1973; tenże, *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiaconacie opolskim i głogowskim w czasach nowożytnych*, cz. 1, *Archidiaconat opolski*, Warszawa 1975.

²⁶ *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Reichel, Warszawa–Łódź 1972, *Suplement*, Warszawa–Łódź 1986.

²⁷ *Volsciana. Katalog renesansowego księgozbioru Piotra Dunin-Wolskiego, biskupa płockiego*, oprac. A. Obrębski, Kraków 1999, s. 29–30.

²⁸ L. Ajdukiewicz, *Księgozbiór i zainteresowania bibliofilskie Piotra Tomickiego na tle jego działalności kulturalnej*, Wrocław 1961.

Rozrażewski²⁹, a także prymasi Polski: Jan Łaski i Stanisław Karnkowski³⁰. Ale posiadaczami książek byli nie tylko hierarchowie. Do Biblioteki Kolegium Większego Akademii Krakowskiej trafił zbiór ks. Jana Leopolda. Jezuita, Benedykt Herbest, wykładowca Akademii Krakowskiej i rektor Akademii Lubrańskiego, swoje książki przekazał bibliotece jezuitów w Poznaniu. Kolekcja ks. Tomasza Robińskiego stała się zaczątkiem biblioteki parafialnej w Kwilczu³¹.

Książki służyły kapłanom w codziennej pracy duszpasterskiej. W okresie sporów religijnych dawały argumenty w dyskusjach polemicznych. Później, gdy najistotniejsze stawało się nauczanie ludu, w różnych dziełach księży znajdowali pomoc w kształceniu religijnym swoich wiernych i utwierdzaniu ich w wierze.

2. KSIĄŻKI W POSŁUDZE KAPLAŃSKIEJ

Kościół od początku dostrzegał konieczność stałej, permanentnej formacji kapłańskiej, jako warunku pełnej służby ludziom. Formacja dokonywać się powinna na kilku płaszczyznach: kształcenia intelektualnego, duchowego, pastoralnego, społecznego, czasem także wymieniana jest formacja patriotyczna³². Kształcenie musi być uzupełniane i stale rozwijane w czasie posługi kapłańskiej. Do ciągłej nauki zobowiązuje kapłana samo powołanie i zadania z niego wypływające. Aby kogoś nauczyć, trzeba samemu umieć, stąd ciągle nabywanie nauki rzeczą jest konieczną³³. Posługa kapłana bowiem wymaga wiedzy stale rozwijanej i uzupełnianej.

W czasie Soboru Trydenckiego obradowano nad sprawami duchowieństwa, między innymi nad odpowiednim kształceniem kleru. Artykuł 18 Uchwały Soborowej *De seminariis clericorum*, przyjęty 15 VII 1563 r., postanawiał, że w diecezjach przy kościołach katedralnych powinny powstać kolegia dla młodzieńców pragnących poświęcić się służbie Bożej. Obowiązek utrzymania ich miał spoczywać na biskupach³⁴.

W Polsce pierwsze seminaria powstały już w latach sześćdziesiątych XVI w. W latach 1562–1565 utworzone zostało przez biskupa Kaspra z Łagowa seminarium we Wrocławiu, natomiast warmińskie w Braniewie powołał do życia kardynał Stanisław Hozjusz w latach 1564–1568. We Włocławku seminarium powstało

²⁹ L. Grzebień, *Biblioteka biskupa Hieronima Rozrażewskiego*, ABMK 22(1971), s. 61–168.

³⁰ Zob. S. Rybandt, *Księgozbiór prymasa Stanisława Karnkowskiego. Źródło badań nad kulturą umysłową dostojnika kościelnego XVI w.*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiórami historycznymi*, t. 13, *Kolekcje wyznaniowe*, Warszawa 1992, s. 117–130.

³¹ J. Gierliński, *Ks. Tomasz Robiński (1717–1786) – założyciel Biblioteki parafialnej w Kwilczu*, ABMK 8(1964), s. 269–270.

³² Zob. A. Marek, *Model życia kapłańskiego w świetle nauczania biskupów i kapłanów diecezji katowickiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000, s. 78–118; Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 25 III 1992, wyd. pol., Poznań 1992.

³³ Alfons de Liguori, *O godności i obowiązkach kapłańskich*, Tarnopol 1880, s. 205.

³⁴ Zob. A. Bruździński, *Działalność prymasa Stanisława Karnkowskiego...*, s. 172–175.

staraniem biskupa Stanisława Karnkowskiego w 1568 r. Bp Wacław Hieronim Sierakowski w Przemyślu założył studium teologiczne przy kolegium jezuickim opłacając równocześnie drukarnię i ofiarowując własną bibliotekę³⁵.

Troska o rozwój duchowy, intelektualny kapłanów oraz o należytą opiekę duchową dla wiernych przejawiała się w postanowieniach biskupów i synodów diecezjalnych. Nakazywały one kapłanom posiadanie określonych pozycji książkowych. Ich obecność w bibliotece parafii sprawdzana była w czasie wizytacji parafialnych. Przykładowo ks. Wawrzyniec Joannston, proboszcz namysłowski, kontrolujący parafie archidiakonatu opolskiego, oceniał stan wiedzy kapłanów. Zapisał, iż ks. Mikołaj Ferdynand Meterlik „zasługiwałby na większe uznanie, gdyby więcej oddał się nauce”³⁶. Kapłan z Ziemiencic, Tomasz Jan Czyżowski, „jeśliby więcej studiował i czytał, mógłby dojść do znacznej nauki”³⁷. Ksiądz Franciszek Ksawery Berger z Pielgrzymowic był „pokorny i prosty. Miał dane na dobrego kaznodzieję, gdyby oddawał się książkom, których mało posiadał”³⁸.

Kapłanów, którzy zwracali uwagę swoim odczytaniem czy „umiłowaniem czytelnictwa” było niewielu. Pochlebne opinie wizytatora zyskali m.in. ks. Fryderyk Chalik z Frysztatu³⁹, ks. Urban Franciszek Madecki, który „nauką przewyższał sąsiadów”⁴⁰ czy ks. Franciszek Ochotski, który miał 70 lat, z czego 40 przepracował w Poniszowicach. Był on uczciwym, pobożnym człowiekiem, „skromnym w mowie, nie zaniedbującym studiów, codziennie coś czytającym, by umrzeć uczeńszym – de priscis studiis nihil remittens, sed quotidie aliquid legens ut doctior moriatur”⁴¹. Wyróżnił się ks. Mateusz Alojzy Skupień, proboszcz w Wielkim Rozmierzu. Wydał on w Krakowie w 1669 r. własne kazania – *Lucerna pedibus viatorum*⁴².

³⁵ Zob. S. Tymosz, *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780*, Lublin 2002, s. 375–376.

³⁶ W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiecezji opolskiej i górowskiej w czasach nowożytnych*, cz. I, *Archidiecezja opolska*, Wrocław 1975, s. 27–28.

³⁷ Tamże, s. 98.

³⁸ Tamże, s. 106; „Vir humilis et simplex, eraderet in concionatore bonum, si libris incurmeret, sed paucos habet”, zob. J. Jungnitz, *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiecezja Oppeln*, 1. Th., Breslau 1904, s. 123.

³⁹ „Kapłan odczytany w literaturze”, zob. W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa w archidiecezji opolskiej...*, s. 45.

⁴⁰ Tamże, s. 76.

⁴¹ J. Jungnitz, *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiecezja Oppeln...*, s. 149; W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa w archidiecezji opolskiej...*, s. 101.

⁴² Tamże, s. 88–89. Urodził się w Ujeździe, studiował w Krakowie i Pradze, święcenia kapłańskie przyjął w 1649 r. W 1658 r. objął parafię rozmierską. Zob. J. Jungnitz, *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiecezja Oppeln...*, s. 74 i 352. Dzieło ks. Skupienia, *Lucerna pedibus viatorum lumen verbi Divini praeferens juxta illud psal. 118 Lucerna pedibus meis, Verbum tuum et lumen semitis meis. Authore R. Dno. Mathaeo Aloysio Scupien AA et Philosophie Doctore Parochi Rosmirensi. In qua super totius anni Dominicas allocutiones sacrae continentur*, Cracoviae, in Officina Albert Siekielowiec, 1669, [140] k., 4°. Estr. XXVII, 319; BJ 36592 I.

Ciekawe zalecenia dotyczące kapłańskiej biblioteki prywatnej odnaleźć można w publikacjach kapłanów niemieckich. Jedną z takich książek wydał dyrektor konwiktu biskupiego w Luksemburgu, ks. J.B. Krier. *Das Studium und die Privatlektüre* to tekst nauk wygłoszonych do wychowanków konwiktu⁴³. Omówił on zasady studium i formacji kapłańskiej, pisał też o lekturze prywatnej. Podkreślał znaczenie czytania w życiu młodych ludzi i kapłanów. Wymienił też autorów i książki, które nie powinny być czytane, a także *Index librorum prohibitorum*. Następnie wymienił najważniejsze lektury zebrane w kilku grupach: książki o religii, historia, filozofia, poezja i dramat, homiletyka, książki naukowe i literatura piękna, a także prasa.

Bardzo ciekawe zalecenia dotyczące książek podał Max Heimbucher⁴⁴. W obszernym wstępie zapisał swoje uwagi o znaczeniu książek. Wskazywał, że biblioteka jest kapłanowi niezbędna, a jej tworzenie i uzupełnianie wymaga wielkiej staranności: „Rzemieślnik potrzebuje narzędzi i byłby złym rzemieślnikiem ten, który nie postara się o potrzebne narzędzia. Co należałoby powiedzieć o księdzu, który na skutek obojętności lub z powodu nieodpowiedzialnej oszczędności nie zaopatruje się w potrzebną literaturę? [...] Jest konieczne, żebyś utrzymywał się na wysokim poziomie nauki. Czy tego chcesz, czy nie, musisz iść z duchem czasu. Możesz zetknąć się z przypadkami, gdzie musisz się wykazać, że należysz do ludzi wykształconych. [...] Słowa *semper addiscere* dotyczą szczególnie kapłana”⁴⁵.

Heimbucher twierdził, że własny zbiór książek należy gromadzić już w okresie studiów teologicznych i stale uzupełnić według określonego planu, równomiernie z wszystkich gałęzi wiedzy. Biblioteka powinna być starannie uporządkowana i opisana. Należy także zadbać o odpowiednie zabezpieczenie księgozbioru po śmierci właściciela, aby nie trafił w niewłaściwe ręce: „kapłan powinien jeszcze za dobrych czasów o swojej bibliotece zadecydować. W pierwszym rzędzie powinien przy tym pomyśleć o własnej bibliotece parafialnej, potem o seminarium diecezjalnym, o studentach swojej parafii, o młodych duchownych, o bibliotece dekanalnej, dalej o bibliotekach związków socjalnych na terenie parafii (katolickie biblioteki ludowe), o bonifratrach, o misjach katolickich. [...] Poszczególne pisma pouczające i powieści powinien kapłan przekazać jako pamiątkę swoim krewnym, służącym, dzieciom w parafii, z prośbą, by pamiętali o nim w modlitwach. W ten sposób będą książki kapłanowi samemu jeszcze i po śmierci źródłem pożytku”⁴⁶.

⁴³ J.B. Krier, *Das Studium und die Privatlektüre. Siebzehn Konferenzen, den Zöglingen des Bischöflichen Konviktes zu Luxemburg gehalten*, Freiburg im Breisgau 1892.

⁴⁴ M. Heimbucher, *Die Bibliothek des Priesters. Mit praktischen Winken für deren Anlage und Erweiterung. Zugleich ein Handbuch der katholisch-theologischen Literatur und ein Führer durch die Literatur über die soziale Frage*, Regensburg 1911.

⁴⁵ Tamże, s. 2–3, przeł. R. Karkosz.

⁴⁶ Tamże, s. 7–8, przeł. R. Karkosz.

Zasadniczą treść pracy Heimbuchera stanowi usystematyzowany wykaz zalecanej literatury. Wymienił książki poświęcone filozofii, liczne dzieła wprowadzające do studium teologicznego, także encyklopedie, repertoria, prace traktujące o teologii historycznej, systematycznej i praktycznej. W *Dodatku* omówił encyklopedie i czasopisma⁴⁷.

Ten sam autor w 1904 r. opublikował książkę poświęconą ważnej wówczas kwestii społecznej⁴⁸. Jak zaznaczył, każdy duchowny powinien mieć w swoim posiadaniu także publikacje z zakresu nauk społecznych, stale je czytać i nabywać nowe. Niewątpliwą pomocą w codziennej pracy dla księży był rozdział, w którym przedstawił najważniejsze wydawnictwa.

Ciekawym opracowaniem jest również „Katholischer Litteraturkalender”⁴⁹. Redaktor zamieścił tu wiele nazwisk autorów katolickich wraz z krótkimi notkami biograficznymi i ze skróconymi tytułami najważniejszych prac. Znalazł się tam również działowy spis nowości z targów książki katolickiej we wrześniu 1890/1891, spis czasopism fachowych z terenu Niemiec, Austrii i Szwajcarii oraz z innych krajów, wykaz katolickich księgarń i antykwariatów z terenu Niemiec, Austrii, Luksemburga i Szwajcarii oraz katolickich towarzystw naukowych literackich.

Wymienione książki zawierały więc najistotniejsze informacje, które miały za cel zachęcić księży do tworzenia własnych zbiorów, wskazywały co i jak gromadzić, by jak najlepiej wykorzystać swoje możliwości.

Papież Pius XI w encyklice *O kapłaństwie katolickim* podkreślał, że godność kapłańska wymaga, by księża codziennie pogłębiali swoją wiedzę teologiczną oraz by przyswoili sobie wiadomości, które są własnością wspólną ludzi wykształconych⁵⁰.

Polscy biskupi również wypowiadali się na temat lektury i doksztalcania kapłanów. W czasie obrad Pierwszego Synodu Plenarnego Odrodzonej Polski (26–27 VIII 1936 r.) zachęcano duchowieństwo do studiowania nie tylko zagadnień teologii, ale też zagadnień społecznych i gospodarczych⁵¹. W katowickich „Wiadomościach Diecezjalnych” zamieszczono Orędzie Episkopatu Polski do Duchowieństwa i Wiernych w sprawie uchwał Pierwszego Polskiego Synodu Plenarnego. W punkcie 3. znalazły się następujące wskazania: „Dowodem kul-

⁴⁷ Całość publikacji uzupełniają indeksy: przedmiotowy i nazwisk. W poszczególnych działach wymienił najnowsze publikacje poświęcone konkretnym problemom, nie tylko niemieckie, ale także łacińskie i francuskie. Nazwiska pisarzy niekatolickich oznaczone zostały gwiazdką (*).

⁴⁸ M. Heimbucher, *Die Praktisch-soziale Tätigkeit des Priesters oder Wie kann jeder Priester einiges zur Lösung der sozialen Frage beitragen? Mit einem Führer durch die soziale Literatur*, Paderborn 1904.

⁴⁹ „Katholischer Litteraturkalender”, 2. Jahrgang, Hrsg. H. Keiter, Regensburg 1892. BKDK 13571 I.

⁵⁰ Zob. Pius XI, *Encyklika o kapłaństwie katolickim*, Poznań 1937, s. 50–55.

⁵¹ I. Walczewski, *Treść i znaczenie uchwał I Polskiego Synodu...*, s. 22–23.

tury kapłana nie są światowa zamożność domu [...] lecz biblioteka, książki, jakie w ciągu roku zgłębił, pisma fachowe, które czyta, wzorowe kazania i przemówienia, artykuły i prace publicystyczne, które napisał. Czytajcie, oddawajcie się badaniom, ogłaszajcie swoje prace [...]”⁵².

Bp Stanisław Adamski wygłosił na ten temat referat na konferencji Episkopatu w Częstochowie⁵³. Na podobny temat wypowiedział się również ks. J. Bieniek⁵⁴. Na łamach „Wiadomości Diecezjalnych” zamieszczano też liczne informacje o nowych książkach: w latach 1926–1939 zaprezentowano ponad 1200 pozycji⁵⁵.

Także dzisiaj Kościół wyraża swoją troskę o właściwe wykształcenie kapłanów i wspomaganie ich w duszpasterstwie. Problem ten poruszono w czasie obrad Soboru Watykańskiego II⁵⁶. Stała formacja duchowieństwa znajduje również swoje odzwierciedlenie w uchwałach synodów diecezjalnych⁵⁷. Także w wielu opracowaniach naukowych wskazuje się, że współczesny kapłan musi cechować się wysokim poziomem wykształcenia, nie tylko teologicznego, ale wszechstronnego⁵⁸. A najcenniejszą pomocą w osiągnięciu tego celu są książki.

⁵² WD 1938 nr 2, s. 39–40.

⁵³ S. Adamski, *Sposoby dokształcania duchowieństwa pod względem naukowym i pastoralnym*, WD 1935, nr 1, s. 33–43.

⁵⁴ J. Bieniek, *W jaki sposób ułatwi sobie duszpasterz pracę umysłową?* WD 1936, nr 5, s. 224–229.

⁵⁵ Zob. W. Pawłowiczówna, *Książki i czasopisma w katowickich „Wiadomościach Diecezjalnych” z lat 1925–1939*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 106–113.

⁵⁶ Zob. Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968, s. 286–300. Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis*, tamże, s. 487–517. Zob. także: B. Tomczyk, *Model kapłana w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II*, „Studia Warmińskie” XII(1975), s. 303–351; *Pismo Kongregacji dla Spraw Duchowieństwa w sprawie stałej formacji duchowieństwa zwłaszcza młodszego*. 1970, „Prawo Kanoniczne” 1971, nr 1–2, s. 282–302.

⁵⁷ Zob. np. *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego odprawionego pod przewodnictwem ks. arcybiskupa dra Antoniego Baraniaka Metropolity Poznańskiego w dniach 4 czerwca, 12 września i 12 października [...] 1968 w Bazylice Archikatedralnej w Poznaniu*, Poznań 1972.

⁵⁸ Np. J. Buxakowski, *Permanentna formacja kapłanów*, AK 1993, t. 120, z. 3 (505), s. 442–452; S. Czerwik, *Osoby odpowiedzialne za formację kapłańską*, tamże, s. 427–441; K. Bendkowski, *Problematyka związana z formacją wychowawców seminarystycznych w nauczaniu kościelnym i w literaturze teologicznej*, Kraków 2001.

Rozdział II

KSIĘGOZBIORY KOŚCIELNE NA TLE DZIEJÓW ŚLĄSKA XIX I XX WIEKU

1. SYTUACJA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA ŚLĄSKU W XIX I XX WIEKU

Historia Śląska, jak każdego terenu pogranicza, jest bardzo złożona. Ks. Emil Szramek na początku swej pracy *Śląsk jako problem socjologiczny* podkreśla „narożnikowy charakter Śląska”, który „od wieków dzieli los wszystkich narożników, że się mianowicie o nie zawadza i w nie uderza”¹. Ziemie śląskie na przestrzeni wieków należały do Polski, Królestwa Czeskiego, Austrii, a w 1742 r., skutkiem wojny, zostały podzielone pomiędzy dwa państwa: Austrię (przy której pozostał Śląsk Opawski i Cieszyński) i Prusy. Zmiany przynależności spowodowały, że „Śląsk [...] należał politycznie do Czech, kościelnie do Polski, a narodowo był niejednolity”².

W czasie wojny 1806–1807 r. przeszły przez te ziemie wojska napoleońskie³. Wojny pociągnęły za sobą zmiany administracyjne – odpadły na podstawie traktatu granicznego z 10 XI 1807 r. ziemie tzw. Nowego Śląska (przyłączonego po III rozbiorze).

W okresie Wiosny Ludów nastąpiły liczne rozruchy i zamieszki⁴. Wymogły one przeprowadzenie powszechnych wyborów do Zgromadzenia Narodowego; posłem został wtedy m.in. ks. Józef Szafranek. Szczególny oddźwięk hasła Wiosny Ludów znalazły wśród ludności polskiej na Śląsku, która poprzez posłów zaczęła się domagać poszanowania swych praw.

Pierwsza wojna światowa i starania Polaków doprowadziły do przyłączenia do Polski części Śląska Górnego i Cieszyńskiego. W obu częściach Śląska – pruskiej i austriackiej – panowały inne warunki polityczne i społeczne. Wspólna była tylko władza kościelna: biskup zasiadający na stolicy we Wrocławiu. Jedynie dekanaty pszczyński i bytomski do czasu ogłoszenia bulli *De salute animarum* w 1821 r. należały do diecezji krakowskiej. Do diecezji ołomunieckiej

¹ E. Szramek, *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934, s. 7.

² Tamże, s. 9

³ K. Popiołek, *Historia Śląska od pradziejów do 1945 roku*, Katowice 1972, s. 150; *Historia Śląska*, t. II, cz. 2, red. S. Michalkiewicz, Wrocław [i in.] 1970, s. 14–41.

⁴ Tamże, s. 185–201.

należał powiat głubczycki. Ogółem powierzchnia diecezji wrocławskiej wynosiła 125.000 km kw.⁵ Trudności w zarządzaniu spowodowały, że w 1770 r. powołano Generalny Wikariat w Cieszynie⁶. Przez krótki czas teren ten miał własnego biskupa sufragana w osobie ks. Franciszka Śniegonia. Natomiast tzw. misje północne: Pomorze Zachodnie ze Szczecinem oraz Brandenburgia z Berlinem, które podlegały jurysdykcji biskupa wrocławskiego od 1819 r., w imieniu ordynariusza były zarządzane przez proboszcza parafii św. Jadwigi w Berlinie⁷.

Przejęcie Śląska spod władzy katolickich Habsburgów pod panowanie ewangelickiego państwa pruskiego spowodowało, że religia katolicka utraciła swoje uprzywilejowane stanowisko⁸. Szczególnie ciężki dla Kościoła katolickiego na Śląsku był okres kulturkampf, zapoczątkowany przez Otto von Bismarcka. Był to właściwie czas walki o zeświecczenie państwa pruskiego⁹, a jednocześnie polityki skierowanej przeciwko polskości na Śląsku. W 1872 r. zakazano używania języka polskiego w szkołach i głoszenia polskich kazań. Wydane w następnych latach tzw. ustawy majowe rozpoczęły walkę z Kościołem katolickim. Seminaria duchowne zostały oddane pod nadzór władzy świeckiej, urzędy kościelne miały być aprobowane przez władze państwowe. Wywołało to sprzeciw duchowieństwa, w konsekwencji kary pieniężne czy więzienia nakładane na kapłanów i biskupów, zamykano seminaria i klasztory. W pewnym okresie bp Henryk Förster opuścił teren państwa pruskiego i schronił się w austriackiej części diecezji¹⁰. Kulturkampf skierowany przeciwko Kościołowi katolickiemu i polskości paradoksalnie umocnił polską świadomość narodową wielu mieszkańców Śląska. Rozpoczęło wtedy działalność propolską wielu działaczy świeckich i duchownych. Kulturkampf spowodował też, że do sprawy polskiej przekonało się wielu kapłanów śląskich, również pochodzenia niemieckiego¹¹.

O stosunku Kościoła katolickiego do ludności polskiej na Śląsku decydowało w dużej mierze nastawienie biskupa wrocławskiego. Bp Melchior von Diepenbrock czy bp Förster byli przychylni polskiej ludności na Śląsku. Lecz bp Georg Kopp dążył do germanizacji Górnoszlązaków i zerwania więzów

⁵ Zob. H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000, s. 22.

⁶ Zob. J. Londzin, *Historia Generalnego Wikarjatu w Cieszynie*, Cieszyn 1926.

⁷ Zob. H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej...*, s. 22–23.

⁸ A. Rogalski, *Kościół katolicki na Śląsku. Studia nad dziejami diecezji wrocławskiej*, Warszawa 1955, s. 41–42.

⁹ Por. A. Trojnar, *Kulturkampf a rozwój polskiej świadomości narodowej na Górnym Śląsku*, [w:] *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1992, s. 24–34.

¹⁰ A. Rogalski, *Kościół katolicki...*, s. 44–45.

¹¹ A. Trojnar, *Kulturkampf...*, s. 30.

Górnego Śląska z ziemiami polskimi¹². Bp Adolf Bertram podkreślał, że jest biskupem niemieckim¹³.

Na terenie Śląska przez wieki nastąpiły znaczne zmiany demograficzne. Przesunięcie terytorialne na zachód po 1807 r. zmniejszyło teren zamieszkały przez ludność polską i katolicką. Przyłączone zostały terytoria etnicznie niemieckie i serbołużyckie, ewangelickie¹⁴. W połowie XIX w. skutkiem działań administracji pruskiej nastąpił postęp germanizacji Śląska. Także napływ ludności niemieckiej do miast wzmocnił siły niemieckie. Nie były to bardzo liczne grupy, ale o niemałym ciężarze gatunkowym i wpływach: przybyli tu bowiem technicy, burżuazja, inteligencja¹⁵. Przyjazd ich spowodował też wzrost liczby ludności ewangelickiej w miastach.

W początkach XIX w. Śląsk był głównie rolniczy. Skutkiem intensywnej industrializacji stał się przede wszystkim terenem przemysłowym. Rozwój przemysłu zmienił też strukturę ludnościową – na teren Śląska zamieszkiwany przez ludność polską zaczęło napływać coraz więcej ludzi spoza tego rejonu, przede wszystkim z Niemiec¹⁶.

Przemiany społeczne pociągnęły za sobą zmianę roli duchowieństwa. Zwłaszcza druga połowa XIX w. wykształciła „nowy model kapłana, zaangażowanego w wiele zadań”, często poza czysto duszpasterskimi, które podejmował na rzecz wiernych¹⁷. Wielkim polem działania była sprawa uświadomienia narodowego i troska o polskość ludu śląskiego. Od 1848 r. lud polski zaczął walczyć o swoje prawa. Działania na rzecz uświadomienia narodu podejmowali wydawcy czasopism, pisarze, a także duchowni¹⁸. Ks. Józef Szafranek, poseł, występował w obronie praw ludności polskiej. W prasie występowali m.in. ks. Aleksander Skowroński czy Jan Kudera. Kapłani domagali się prawa nauczania religii

¹² O stosunku biskupów do polskości zob. A. Rogalski, *Kościół katolicki...*, s. 110–127; także: M. Pater, *Diepenbrock Melchior*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX w.*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 83–85; J. Pater, *Förster Henryk Ernst Karol*, tamże, s. 102–104; A. Galos, *Kopp Georg*, tamże, s. 188–192.

¹³ A. Rogalski, *Kościół katolicki...*, s. 127–129. O postawie bpa Bertrama zob. też: M. Lewek, *Górnośląski Plebiscyt z roku 1921 oraz udział w nim duchowieństwa katolickiego*, Chorzów 1991, s. 8, 18–25; także J. Pater, *Bertram Adolf*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 25–27.

¹⁴ *Historia Śląska*, t. II, cz. 2, s. 85–86.

¹⁵ Tamże, s. 117.

¹⁶ Charakterystykę zmian podaje J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821–1914*, Katowice 1991.

¹⁷ J. Kopiec, *Z historiografii duchowieństwa górnośląskiego drugiej połowy XIX i początków XX w.*, [w:] *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995*, red. nauk. W. Musialik, J. Myszor, Warszawa 1995, s. 7–14.

¹⁸ Zob. *O duszę polską. Wystawa historyczna o działalności duchowieństwa śląskiego w XIX i XX w.*, Katowice 1991; *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*

w języku polskim, podejmowali też działania na rzecz udokumentowania kultury polskiej. Włączyli się również w akcję na rzecz plebiscytu¹⁹.

Zaangażowanie kapłanów w działalność narodowowyzwoleńczą było przedmiotem wielu opracowań²⁰, natomiast brak publikacji ukazujących „dzień powszedni”, etos ówczesnego stanu kapłańskiego, który kształtował się w opozycji do protestanckiego państwa pruskiego. Taka postawa spowodowała otwarcie kapłanów na inne wartości. Wielu księży znało się na innych, pozaduszpasterskich, sprawach – sztuce, nauce, znaczkach, pszczołach²¹. A jednym z obszarów tej działalności stały się także książki.

2. BIBLIOTEKI KOŚCIELNE NA ŚLĄSKU

Książki na Śląsku obecne były od wieków – sprowadzane, pisane, drukowane, gromadzone i czytane. Ślązacy udawali się na studia do Krakowa, na uniwersytety niemieckie i czeskie. Z wszystkich tych ziem napływały idee i nauki, których nośnikiem były książki. Dość wcześnie też powstały drukarnie we Wrocławiu, Nysie, Oleśnicy, Brzegu. Wydawano książki po łacinie, po niemiecku, po polsku, katolickie i protestanckie.

Na Śląsku ukształtował się model kapłana-humanisty, który na pierwszym miejscu stawiał kulturę, twórczość artystyczną, poezję, gromadzenie dzieł sztuki i książek, a na drugim zagadnienia teologiczne i duszpasterstwo²². Ukazuje to na przykład zasób biblioteki kapitulnej we Wrocławiu, który powstał przede wszystkim z darów i zapisów testamentalnych kapłanów śląskich. Znalazły się tu książki biskupów wrocławskich, m.in. Jana Rotha, Piotra Nowaka, Jana Turzona, Jana Sitscha, kanoników, m.in. Martina Lindnera, Theodora Lindanusa, Georga Logusa, Sebastiana Schleupnera, Abrahama Bzowskiego, Balthasara Neandra. Po zniszczeniu biblioteki przez Szwedów w 1632 r. bibliotekę katedralną odbudowano ze zbiorów kolejnych pokoleń kapłanów śląskich. W gronie ofiarodawców znaleźli się wówczas m.in.: kanonik Georg Lorenz Budäus von Lohr, prałat Johann von Leuderode, biskupi Sebastian von Rostock, Karl Franz Neander, Melchior Diepenbrock, Henryk Förster, Robert Herzog²³.

¹⁹ Zob. M. Lewek, *Górnośląski Plebiscyt z roku 1921 oraz udział w nim duchowieństwa...*; H. Gwóźdź, *Udział duchowieństwa śląskiego w akcji plebiscytowej i powstaniach (1919–1921)*, ŚSHT XV(1982), s. 171–230.

²⁰ J. Myszor, *Wstęp*, [w:] *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku...*, s. 5; J. Kopiec, *Z historiografii...*, s. 9–10.

²¹ J. Kopiec, *Z historiografii...*, s. 11–12.

²² J. Mandziuk, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. 2, *Czasy reformacji protestanckiej, reformy katolickiej i kontrreformacji 1520–1742*, Warszawa 1995, s. 12.

²³ Zob. J. Jungnitz, *Geschichte der Dombibliothek in Breslau*, [w:] *Silesiaca. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens [...]*, Breslau 1898, s. 187–206; W. Urban, *Zarys dziejów Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu*, [w:] *Verbum Crucis. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w holdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 89–112.

Szczegółowy wykaz zalecanych ksiąg zawierały statuty synodu diecezji wrocławskiej z 1592 r. pod przewodnictwem bpa Andrzeja Jerina²⁴. W rozdziale XI „De Libris” przestrzegano kapłanów przed lekturą ksiąg heretyckich²⁵. Natomiast rozdział XV poświęcono wydawnictwom, księgarniom i drukarniom²⁶.

Wśród ważnych postanowień Soboru Trydenckiego były zalecenia dotyczące wizytacji kanonicznych diecezji. Biskup wrocławski już w latach 1579–1589 zaczął przeprowadzać wizytacje. W protokołach zawarto wiele informacji o książkach²⁷. I tak np. w 1651 r. proboszcz w Jaworze, ks. Baltazar Seelbach miał wystarczającą bibliotekę, ale nie miał Katechizmu rzymskiego²⁸, natomiast w Lubomii wizytator zauważył zbiory kazań i polski katechizm²⁹. W czasie przeprowadzonych wizytacji stwierdzono istnienie większych kolekcji książek w Prusicach, Otmuchowie, Jędrzejowicach, Grodkowie, Prudniku, Ostrzeszowie, Niemodlinie, Pszczynie, Głogowie, Górze Śląskiej i wielu innych parafiach³⁰. Duża biblioteka istniała też w kościele franciszkanów w Nysie³¹.

Szczególnie miejsce zajmuje Cieszyn. Tu zachowały się woluminy należące do ks. Henryka Samuela Wolffa, proboszcza i dziekana cieszyńskiego na przełomie XVII i XVIII w., a także jego następców Gallusa Joannesa Twaruszki i Bernarda Globischa. Ks. Antoni Alojzy Löhn, proboszcz i dziekan cieszyński

²⁴ R. VIII, *Quales libros Parochi habere debeant*: „[...] omnes Parochi, praeter sacra Biblia, unam, et alteram Postillam, Catholici scriptoris, qualis est Thomae Stapletonii, Ludovici Granatensis, Iacobi Feuchtii, etc. Catechismum item Concilii Tridentini, Summam Silvestrinam, Francisci de Victoria, Doctoris Navarrae, Rationale divinorum officiorum, Directorium audiendi confessiones Polanci; et auctorem praeterea probatum, qui fidei tractet controversias, sibi comparent [...]”. Zob. *Statuta synodalia dioecesis Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis*, ed. M. de Montbach, Wrocław 1855, s. 204–205.

²⁵ Co roku w Nysie, na spotkaniu proboszczów po świętach wielkanocnych, miano przedstawiać aktualny indeks ksiąg zakazanych. Zob. tamże, s. 206–208.

²⁶ Tamże, s. 211–212.

²⁷ Zob. H. Hoffmann, *Schlesische Kirchenbüchereien*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, Th. 4(1939), s. 91–124; K. Maleczyńska, *Księgozbiory parafialne diecezji wrocławskiej w II połowie XVII w. w świetle protokołów wizytacji kościelnych*, Sobótka 1986, nr 4, s. 583–598.

²⁸ W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa w archidiecezji legnickiej w czasach nowożytnych do XIX wieku*, Wrocław 1973, s. 14–15.

²⁹ W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiecezji opolskiej i głogowskiej w czasach nowożytnych*, cz. 1, *Archidiecezja opolska*, Warszawa 1975, s. 268.

³⁰ Zob. m. in. W. Urban, *Materiały do dziejów polskości na Śląsku w wizytacjach diecezji wrocławskiej (do początków XVIII wieku)*, Sobótka 1959, nr 2, s. 149–195; tenże, *Z dziejów duszpasterstwa w archidiecezji wrocławskiej w czasach nowożytnych*, Warszawa 1971; tenże, *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiecezji opolskiej i głogowskiej w czasach nowożytnych*, cz. 2, *Archidiecezja głogowska*, Warszawa 1975; J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne...; Sprawozdania wizytacyjne biskupów wrocławskich (z roku 1717). Dekanaty: cieszyński, frysztański, frydecki, wodzisławski i bielski*, wyd. I. Panic, Cieszyn 1994.

³¹ Zob. K. Głombowski, *Biblioteka franciszkanów w Nysie w świetle inwentarza z roku 1678*, Wrocław 1953.

w latach 1779–1806, „niemały swój zapas książek zapisał probostwu”³². Spis jego biblioteki obejmuje 231 dzieł w 314 woluminach³³. Zachowało się również 331 woluminów jego następcy na probostwie cieszyńskim, ks. Jana Piotra Brzusi. Był on założycielem Biblioteki Dekanatu Cieszyńskiego (Teschner Decanat Bibliothec) w 1817 r. W niej znalazły się także dzieła należące do kolejnych księży, m.in. Antoniego Helma, Karola Findyńskiego, Rudolfa Tannerta, Franciszka Śniegonia, Jana Sikory i wielu innych³⁴.

Wobec niedostatku środków finansowych księży podejmowali inicjatywę wspólnego zakupu książek, by złożyć je w jednej bibliotece, najczęściej dekanalnej³⁵. Podobnie wspólną inicjatywą duchownych dekanatu pszczyńskiego było towarzystwo czytelnicze³⁶.

Liczne ślady istnienia księgozbiorów duchownych śląskich można odnaleźć także i poza parafiami. W Bibliotece Seminarium Duchownego, Bibliotece Kurii Diecezjalnej i Bibliotece Śląskiej natrafiono na książki należące do duchownych pracujących niegdyś na tym terenie.

3. BIBLIOTEKI KATOWICKIE PRZECHOWUJĄCE ZBIORY KAPŁANÓW

A. Biblioteka Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego

Dzieje i księgozbiór

Starania o utworzenie diecezjalnego seminarium podjęto już po powstaniu Administracji Apostolskiej dla Śląska Polskiego. Śląskie Seminarium Duchowne

³² J. Londzin, *Historia Generalnego Wikariatu...*, s. 10.

³³ Zob. W. Pawłowicz, *U źródeł Biblioteki Dekanatu w Cieszynie – kolekcja księdza Antoniego Alojzego Löhna*, „Pamiętnik Cieszyński” t. 10(1995), s. 18–24; też, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór*, [w:] *Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały z sesji naukowej Cieszyn, 18–20 listopada 1991 r.*, red. H. Łaskarzewska, Warszawa 1993, s. 42–52.

³⁴ Zob. W. Pawłowicz, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór...*, s. 42–52. Szczegółowy opis biblioteki i nazwiska księży–posiadaczy książek: też, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia–zbiory–funkcje*, praca magisterska przygotowana pod kier. dr I. Sochy, Katowice 1990, s. 204

³⁵ W Cieszynie za zebrane pieniądze w 1819 r. zakupiono F.L. Stolberga *Geschichte der Religion Jesu Christi*, Wien 1817, zob. W. Pawłowicz, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór...*, s. 44; tekst „Umowy” zob. W. Pawłowicz, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia–zbiory–funkcje...*, s. 187–189.

³⁶ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. ZS 816/11. [Inc.] „Da ich schon so ofte mündlich und schriftlich die herrn Mitglieder der Lese Journale [...]”. Dziekan w Pszczynie, ks. Hannushek, przedstawił kolejność, jaką ma przebywać Journal pomiędzy księżmi dekanatu. Przeczytane numery trafiały ostatecznie do Biblioteki Dekanalnej. Członkowie Towarzystwa płacili składkę. Kapłani tego dekanatu, którzy nie należeli do Towarzystwa, również mogli czytać to czasopismo, pod warunkiem opłacenia ustalonej kwoty. Pismo było wypożyczane na określony czas. Przetrzymanie egzemplarza ponad wyznaczony termin miało pociągać za sobą karę finansową.

powstało w Krakowie, a kandydaci do kapłaństwa mieli uczestniczyć w zajęciach na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W dawnej stolicy Polscy mieszkańcy terenów długo od macierzy oderwanych mogli w pełni zaznajamiać się z kulturą polską.

Od razu też zaczęto tworzyć własny księgozbiór seminaryjny. Przy Kurii Diecezjalnej powstała Biskupia Komisja dla Biblioteki Seminaryjnej, do której należeli: Wikariusz Generalny ks. Teofil Bromboszcz, ks. Stanisław Maśliński rektor Seminarium, Kanclerz Kurii ks. Emil Szramek, hrabia Oppersdorff z Kokoszyc oraz Konstanty Prus³⁷. Hr. Oppersdorff sugerował, że właściwie powinny powstać trzy biblioteki: dla Kurii Diecezjalnej w Katowicach i Seminarium w Krakowie – podręczne oraz naukowa dla Seminarium. Jak wynika z analizy zapisów proveniencyjnych w obu bibliotekach, darowane książki były rozdzielane pomiędzy instytucje.

W 1926 r. bp Arkadiusz Lisiecki przyjął propozycję wystosowaną przez prymasa Augusta Hlonda, aby zakupić dla biblioteki seminarium liczący 800 tomów księgozbiór zmarłego w Rzymie arcybiskupa Władysława Michała Zaleskiego³⁸. Dzieła do niego należące zostały przekazane w większości do Seminarium, a tylko niektóre do biblioteki Kurii. Do Kurii 14 XI 1926 r. zwróciła się Irena Kolanowska z Pomorza, która chciała przekazać bibliotekę jej zmarłego brata, ks. dziekana Kazimierza Czapli. W grudniu 1926 r. dotarły 340 pozycje³⁹. W 1928 r. przyjęto księgozbiór ks. Franciszka Brudnioka. Ks. Władysław Robota w 1929 r. oddał do Kurii 706 pozycji pozostałych po kuzynie, ks. Antonim Robocie. W roku 1931 „[...] Ks. Prałat i Kanonik Sikora podarował dla biblioteki seminarjum naszego przeszło dwieście książek z swojej biblioteki [...]”⁴⁰. Napływały dary i od innych kapłanów, zasilał biblioteki także ks. Emil Szramek⁴¹.

W 1935 r. zmienił się zarząd Seminarium Śląskiego. Spisany 26 IX 1935 r. *Inwentarz urzędzenia wewnętrzne będącego własnością Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*⁴² wykazał, że w bibliotece było 18,85 metrów półek na

³⁷ AAKat. Varia. C: Biblioteka. Vol. 1: 1925–1933. Sprawozdanie z pierwszego posiedzenia Biskupiej Komisji dla Biblioteki Seminaryjnej. O bibliotece Seminarium zob. także: T. Czakański, *Historia Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego*, [w:] *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924–2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 283–292.

³⁸ Władysław Michał Zaleski (1852–1925). Święcenia przyjął w 1882 r. W l. 1887–1916 pracował w Indiach. W 1892 r. Leon XIII mianował go delegatem Apostolskim Indii Wschodnich oraz arcybiskupem tytularnym Teb. Zob. *Słowo wstępne*, [w:] *30 lat w Indiach. Pamiętniki ks. Władysława Michała Zaleskiego delegata apostolskiego*, wyb. i oprac. I. Rusinowa, Warszawa 1997, s. 5–12.

³⁹ AAKat. Varia C: Biblioteka. t. 1.

⁴⁰ AAKat. Kancelaria Biskupa Adamskiego. List ks. Maślińskiego do biskupa Adamskiego. Kraków, 7 X 1931. KBA 59: Seminarium Duchowne Diecezji Katowickiej. Zarząd. Sprawy różne, k. 95; Podziękowanie ks. biskupa Adamskiego z 10 X 1931 – tamże, k. 97.

⁴¹ AAKat. Varia C: Biblioteka. t. 2. Pisma ks. Szramka dotyczące darów dla Biblioteki Kurii z 14 IV 1934 i 3 VIII 1936.

⁴² Tamże, k. 63–88.

książki, księgozbiór zaś obejmował książki, nuty, albumy. Liczba książek naukowych wynosiła 1905 dzieł w 3218 tomach. Wartość ich obliczono na 12.872,- złote (po 4,- zł za tom). Ponadto w bibliotece zgromadzono 70 czasopism w 1905 oprawnych tomach o wartości 3.810,- złotych (po 2,- złote za tom). Nieco inne liczby podano w *Protokole* podpisanym również 26 IX 1935 r.: biblioteka liczyła 2293 dzieła w 4282 tomach⁴³.

W czasie okupacji budynek seminarium przejęli Niemcy na pomieszczenie biur policji. Biblioteka została wyniesiona, przetrwała wojnę szczęśliwie⁴⁴. Przez cały powojenny okres działalności Seminarium w Krakowie biblioteka systematycznie narastała. Została też, prawdopodobnie w latach sześćdziesiątych, na nowo uporządkowana, zmieniono jej układ. W 1980 r. diecezja katowicka odzyskała gmach w Katowicach. Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne w Katowicach rozpoczęło działalność w roku akademickim 1980/1981. Przeniesiono również Bibliotekę Seminaryjną, która przejęła również opiekę nad księgozbiorem kurialnym.

Przez wiele lat biblioteka była zbiorem wewnętrznym, zamkniętym, udostępnianym profesorom i alumnom, czasem też księżom pracującym w parafiach. W roku 2000 powstał Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego. Nadzór nad biblioteką seminarium (a jednocześnie i zbiorem kurialnym), przejęła Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Księgozbiór seminaryjny stracił swój wewnętrzny, zamknięty, niejako elitarny charakter. Służy obecnie szerszemu gronu czytelników.

Inwentarz

Zachował się pierwszy *Inwentarz Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*. Tom liczący 478 kart, obejmuje książki, które wpłynęły w latach 1928–1957, a więc w ciągu prawie 30 lat funkcjonowania biblioteki. Do chwili wybuchu wojny wpisane zostały 3872 pozycje. Ogółem, do 1957 roku, 5450 dzieł.

W inwentarzu każde dzieło było szczegółowo opisane. Niestety, dublety dopisywano do już wpisanych książek, zaznaczając w rubryce Uwagi od kogo pochodzi egzemplarz dubletowy (miejscami nawet tripletowy). Przeniesienia na kolejne sygnatury dotyczą pierwszego egzemplarza, odnalezienie kolejnych nie jest na podstawie inwentarza możliwe. Po przeprowadzce do Katowic dokonano zapewne selekcji księgozbioru i zreorganizowano bibliotekę. Nadano nowe sygnatury i założono nowe inwentarze⁴⁵. Książki wycofane ze zbioru zgromadzono

⁴³ Tamże, k. 91.

⁴⁴ AAKat. Kancelaria Biskupa Adamskiego. KBA 60: Seminarium Duchowne diecezji katowickiej. Zarząd. Sprawy różne. 1939–1947.

⁴⁵ W zamieszczonych w niniejszej pracy spisach pojawia się zapis: „Sygn.: WSSD 2245 II” (przykładowo). Dawne sygnatury, ze starego inwentarza, w spisach zapisano następująco: „DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30081 I, W/I/1429”.

w odrębnym magazynie, tam też znalazły się dzieła, które później trafiły do biblioteki, lecz nie zostały włączone do podstawowego księgozbioru⁴⁶.

W starym inwentarzu odnotowywano nazwiska ofiarodawców. Można więc wyodrębnić i zliczyć książki pochodzące z rozmaitych księgozbiorów. Na pierwszych kartach pojawiają się zapisy: „Zakup z bibl. pośm. ks. Fr. Brudnioka”, „Dar ks. Tusker’a”, „Dar ks. Dr. Czapl’i”, „Dar ks. Kopeć’a”, „Dar ks. Prob. Miketty”, „Dar pośm. Ks. Sypniewskiego”, „Zakup z bibl. pośm. ks. Arcybp. Zaleskiego” i wiele innych. Przy tworzeniu nowych inwentarzy już nie zapisano pochodzenia książek, w nielicznych tylko przypadkach zaznaczono nazwisko ofiarodawcy.

Zachowana księga inwentarzowa jest bogatym źródłem wiedzy o bibliotece seminarium. Pozwala prześledzić narastanie zbiorów. Zasługuje na dokładną analizę.

B. Biblioteka Kurii Diecezjalnej

Biblioteka Kurii Diecezjalnej powstawała równolegle ze zbiorem seminaryjnym, na bazie tych samych darów. Księgozbiór prawdopodobnie w okresie międzywojennym był uporządkowany, posiadał swój inwentarz i katalog. Książki miały swoje numery i może już wówczas oznaczono je pieczętką o treści „Bibliotheca Dioecesis Katowicensis”⁴⁷. Księgozbiór liczył wówczas około 15000 dzieł⁴⁸ i był udostępniony czytelnikom⁴⁹. Jednakże w testamencie spisany w sierpniu 1939 r. ksiądz Emil Szramek przekazywał swoje książki bibliotece diecezjalnej z zastrzeżeniem: „jeżeli jednak ta biblioteka za rok po mojej śmierci jeszcze nie będzie w stanie użytecznym [...] niech moja biblioteka będzie przekazana Publicznej Bibliotece im. Józefa Piłsudskiego w Katowicach”⁵⁰.

Biblioteka Kurii Diecezjalnej w 1941 r. została przez Niemców częściowo zniszczona, pozbawiono ją zwłaszcza książek polskich. Nieliczne ocalili księża i inne osoby⁵¹. W 1947 r. na łamach „Wiadomości Diecezjalnych” zwracano się o przekazywanie książek do biblioteki, aby odtworzyć księgozbiór⁵².

⁴⁶ W tej części zbiorów biblioteki seminaryjnej znalazły się też książki wycofane z dawnego zbioru Biblioteki Kurii Diecezjalnej. W zamieszczonych w niniejszej pracy spisach pojawia się zapis: „Sygn.: WSSD – brak”.

⁴⁷ W niniejszej pracy w spisach książek użyto skrótu BDK. Liczba po tym skrócie oznacza dawną sygnaturę.

⁴⁸ AAKat. ZS 776. Stan i braki w Bibliotece Diecezji Katowickiej. K. 1: J. Kobylnicki: Stan Biblioteki Diecezji Katowickiej z r. 1948. Katowice, dnia 5 kwietnia 1948 r.

⁴⁹ W „Wiadomościach Diecezjalnych” proszono o zwrot książek wypożyczonych z biblioteki przed wojną. Zob. WD 1947, nr 6, poz. 112, s. 185.

⁵⁰ AAKat. Akta Personalne ks. Emila Szramka. t. II.

⁵¹ AAKat. Varia C: Biblioteka. t. 2. Pismo Wikariusza Generalnego do kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego z dnia 25 lutego 1946 roku; AAKat. ZS 776, k. 1: J. Kobylnicki: Stan Biblioteki Diecezji Katowickiej...

⁵² WD 1947, nr 6, poz. 112, s. 185. Zob. też: W. Pawłowiczówna, *Ślady księgozbiorów księży-uczonych śląskich w Bibliotece Diecezjalnej w Katowicach*, [w:] *Książka na Śląsku w latach*

W 1946 r. rozpoczęto inwentaryzację zbioru. Ks. Jan Kobylnicki 5 IV 1948 r. w piśmie Stan Biblioteki Diecezji Katowickiej z r. 1948 podał, że liczy ona 8000 dzieł, 2405 broszurowanych, 9481 tomów. W tej liczbie mieściło się 246 tomów starodruków i inkunabułów. Biblioteka miała potrójny katalog: działowy, autorski i numeryczny. Większość stanowiły dzieła o treści naukowej z zakresu teologii. Osobną część stanowiły *Silesiaca*, z własnym katalogiem. Łącznie z czasopismami i broszurami ich liczba wynosiła 700 pozycji⁵³.

W 1955 r. opiekę nad biblioteką diecezjalną przejął ks. Jerzy Pawlik. Do pomocy przy porządkowaniu biblioteki poproszono pracowników Biblioteki Śląskiej (Helenę Materłę i Anielę Kowalczyk). Na konsultora bibliotecznego powołano Franciszka Szymiczka⁵⁴.

Na nowo ułożono wszystkie książki burząc dotychczasowy, przedwojenny układ. Nie można już odtworzyć narastania księgozbioru – stare druki, publikacje XIX wieku, z okresu międzywojennego przeplatają się z wydaniem powojennymi. Nie zachowały się dawne inwentarze ani katalog. W nowych inwentarzach nie zaznaczono źródła pochodzenia książek. Wszystkie tomy oznaczone są pieczęcią „Bibliotheca Dioecesis Katowicensis”. Nadane sygnatury obowiązują do dziś. Książki oklejone są na okładkach karteczkami z nadrukiem „Biblioteka Kurii Diecezjalnej w Katowicach”⁵⁵.

Przez wiele lat biblioteka znajdowała się w budynku Kurii. Po przeniesieniu Seminarium Duchownego do Katowic, w pomieszczeniach gmachu uczelni znalazło się miejsce również dla Biblioteki Kurii Diecezjalnej. Księgozbiór Kurii zachował odrębność, posiadał własne magazyny i katalogi. Nie był już jednak uzupełniany. Ostatnia książka wpisana do inwentarza biblioteki diecezjalnej nosi sygnaturę 19221. Nie określa ona jednak ilości dzieł w księgozborze – część sygnatur pozostała pusta. Ponieważ jednak wiele dzieł jest wielotomowych, można stwierdzić, że liczy ona około 19 tysięcy woluminów.

C. Biblioteka Śląska

Za datę powstania przyjmuje się 24 IX 1922 r., kiedy to ukonstytuował się Sejm Śląski oraz powołane zostało Biuro Sejmu Śląskiego, przy którym zaczęto gromadzić specjalistyczny księgozbiór prawniczy. Księgozbiór sejmowy rozrastał się w szybkim tempie. Dzięki wsparciu Konstantego Wolnego, marszałka Sejmu,

1945–1956. *Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1997, s. 253–263.

⁵³ AAKat. ZS 776, k. 1: J. Kobylnicki: Stan Biblioteki Diecezji Katowickiej...

⁵⁴ AAKat. Varia C: Biblioteka. t. 2.

⁵⁵ W pracy niniejszej użyto skrótu BKDK. Liczba po tym skrócie oznacza obecną, aktualną sygnaturę książki.

zabezpieczono w preliminarzu środki za zakup książek, a także nabywano wiele materiałów związanych z regionem⁵⁶.

W Statucie Organizacyjnym Biura Sejmu Śląskiego uchwalonym w 1931 r. wydzielono m.in. Wydział Biblioteczno-Archiwalny. Za zadanie miał on gromadzenie materiałów dokumentujących działalność Sejmu, gromadzenie zbiorów regionalnych (*Silesiaców*), prowadzenie czytelnicy prawno-ekonomicznej i czasopism, a także zbieranie wszelkich źródeł do historii Śląska. Jednocześnie miała ona „spełniać czynności Biblioteki ogólnopolskiej i naukowej na obszarze Województwa Śląskiego”.

W 1934 r. Biblioteka Sejmu Śląskiego rozporządzeniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego została biblioteką okręgową dla województwa śląskiego. 11 III 1936 r. Sejm Śląski powołał do istnienia samorządową placówkę – Śląską Bibliotekę Publiczną im. Józefa Piłsudskiego. Nowy Statut organizacyjny ksiąźnica otrzymała 8 VI 1936 r. już jako samodzielna instytucja podporządkowana Śląskiej Radzie Wojewódzkiej. Książnicą zarządzał Dyrektor i Rada Biblioteczna, w skład której wchodził m.in. ks. Emil Szramek.

Księgozbiór Biblioteki Sejmu Śląskiego, a potem już Śląskiej Biblioteki Publicznej, narastał także poprzez liczne dary. Tu znalazły swoje miejsce zbiory Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku. Do ksiąźnicy przekazali swoje kolekcje m.in.: Konstanty Prus, Emil i Jan Caspari, Józef Pampuch, Józef Gallus, rodzina Koraszewskich, Bolesław i Waław Olszewiczowie. Niezwykle wartościowy był dar lwowskiego Ossolineum (m.in. z księgozbioru Oswalda Balzera) oraz z prywatnych zbiorów Ludwika Bernackiego⁵⁷. Książki przekazał także ks. Emil Szramek. Biblioteka zakupiła również część kolekcji ks. Aleksandra Skowrońskiego.

Lata wojny były bardzo ciężkie dla Biblioteki. W 1939 r. do Lwowa wywieziono 32 skrzynie z najcenniejszymi zbiorami i inwentarzami. Niemcy przejęli Dom Oświatowy, a zastany księgozbiór został „przystosowany” i uzupełniony książkami z innych, zlikwidowanych bibliotek. W ten sposób powstała Oberschlesische Landesbücherei (potem Landesbibliothek), która służyła tylko Niemcom. Budynek Biblioteki został przez nowych użytkowników częściowo przebudowany, a w styczniu 1945 r. poważnie uszkodzony przy wysadzeniu pobliskiego mostu kolejowego. Już w lutym powrócili bibliotekarze, zabezpieczając zbiory i wyposażenie. Biblioteka prowadziła również akcję zabezpieczania na Śląsku różnych księgozbiorów, z których wiele woluminów wzbogaciło zbiory Silesianki.

W 1952 r. śląska ksiąźnica otrzymała status biblioteki naukowej oraz nową nazwę: Biblioteka Śląska.

⁵⁶ Szersza charakterystyka Biblioteki Śląskiej, jej historii i zbiorów zob. *Biblioteka Śląska 1922–1972*, red. J. Kantyka, Katowice 1972; T. Roszkowska, *80 lat Biblioteki Śląskiej. Katalog wystawy jubileuszowej*, Katowice 2003.

⁵⁷ Szerzej zob. B. Maresz, *Ze Lwowa do Katowic. Przedwojenne księgozbiory lwowskie i kresowe w Bibliotece Śląskiej*, Katowice 1922.

Także i po wojnie księgozbiór biblioteki zasilaly liczne dary – tu trafiło dużo książek z kresów wschodnich, z niezwykle cennym zbiorem rękopisów Teatru Lwowskiego. Wanda Koraszewska, Janina Kuderowa, Stanisław Wallis, Jan Wypler, Ludwik Musioł, Janina i Kazimierz Smogorzewscy, arcybiskup Damian Zimoń, ks. Józef Pawlik, bibliofil Roman Chrzastowski – to jedynie kilka nazwisk z liczego grona darczyńców na rzecz Silesianki.

Biblioteka mieściła się początkowo w Szkole Rzemiosł Artystycznych – gmachu posiedzeń Sejmu, potem w budynku Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, a od 1934 r. w Domu Oświatowym przy ul. Francuskiej. Już w 1938 r. Biblioteka starała się o budowę nowego gmachu. W 1998 roku otwarta została nowa siedziba Biblioteki Śląskiej przy placu Rady Europy. W 2002 r. Biblioteka Śląska uroczyście świętowała osiemdziesięciolecie swojej działalności.

Pierwszym dyrektorem Biblioteki był dr Roman Lutman (w latach 1927–1928 i 1930–1931). Potem funkcję tę kolejno sprawowali: prof. dr Kazimierz Hartleb (1931–1932), prof. dr Paweł Rybicki (1933–1939, 1945–1957), doc. dr Jacek Koraszewski (1957–1969), prof. dr hab. Jan Kantyka (1969–1972), doc. dr Andrzej Szefer (1972–1982), dr Mirosław Strzoda (1982–1990). Obecnie dyrektorem Biblioteki Śląskiej jest prof. dr hab. Jan Malicki (od 1991 roku). W ciągu 80 lat funkcjonowania Biblioteki znalazły tu zatrudnienie 1352 osoby⁵⁸.

⁵⁸ T. Roszkowska, *80 lat Biblioteki Śląskiej...*, s. 183–215.

Rozdział III

KSIĘGOZBIORY KAPŁANÓW ŚLĄSKICH XIX I XX WIEKU W ŚWIETLE ŹRÓDEŁ

Świadectwem istnienia prywatnych zbiorów książkowych są zachowane materiały archiwalne, korespondencja, dokumentacja biblioteczna, a także same książki. Wśród dokumentów archiwalnych największą wartość mają spisy książek, często zamieszczane w inwentarzach majątków. Najczęściej jednak dysponujemy informacjami pośrednimi o posiadanych zbiorach. Wiadomości o książkach – kolekcjach własnych bądź innych osób czy instytucji – pojawiają się w listach, wspomnieniach, relacjach, pamiętnikach. Również źródłem informacji o dostępnych, choć niekoniecznie posiadanych książkach, są teksty – rękopiśmienne bądź drukowane. Cytowana literatura świadczy o warsztacie pracy autora. Wskazówką mogą być też listy subskrybentów wydawnictw wielotomowych¹.

Najistotniejszym jednak źródłem informacji o posiadaczu są same książki, określają go bowiem jako czytelnika. Na ich kartach zachowały się podpisy własnościowe, pieczętki, ekslibrisy, a także dedykacje. Często na marginesach znajdują się uwagi, komentarze, podkreślenia czy pytania czytelnika. Pomiedzy kartami książek często znaleźć można listy, widokówki, zdjęcia, notatki. Wiele cennych informacji przynosi oprawa, a także ślady rzeczowego uporządkowania zbiorów. Istotne znaczenie ma również treść, tematyka zachowanych książek, ich miejsce i czas wydania.

Z licznych przekazów wiemy, że swoją kolekcję posiadał znany śląski kapłan – ks. Jan Alojzy Ficek (1790–1862)², zasłużony proboszcz w Niemieckich Piekarach, działacz społeczny, założyciel bibliotek dla ludu, drukarni i intrologatorni³, propagator trzeźwości. Miejscem spotkania ks. Ficka z językiem, kulturą i książką

¹ Wśród subskrybentów dzieła: *Kanzel-Vorträge des Bischofs von Trier Dr Matthias Eberhard* (Freiburg 1904–1912) pojawiły się nazwiska ks. bpa G. Koppa, ks. J. Kubisa z Chorzowa oraz ks. P. Dworskiego.

² O ks. J. Ficku m.in. J. Kudera, *Ks. Jan Alojzy Ficek*, [w:] *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*, cz. 1, Bytom 1920, s. 16–20; K. Maleczyński, *Ficek Jan Alojzy*, [w:] *PSB VI*, s. 429–431; F. German, *Ficek (Fiecek, Fietzek) Jan Nepomucen Alojzy*, [w:] *Śląski Słownik biograficzny*, t. III, Katowice 1981, s. 94–97; M. Pater, *Ficek (Fiecek, Fietzek) Jan Alojzy Nepomucen*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 99–102.

³ Tu wydawano liczne modlitewniki, śpiewniki, książeczki dla ludu, a także *Żywoty Świętych* Piotra Skargi. Zob. D. Rott, *Bibliofil – edytor – miłośnik Skargi. Literackie fascynacje księdza Jana Ficka*, [w:] *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1992, s. 189–196.

polską był Kraków, gdzie nawiązał liczne znajomości, a dzięki kontaktom z Jerzym Samuelem Bandtkie zaczął gromadzić własny księgozbiór.

W archiwum parafii w Piekarach znajduje się spis kolekcji ks. Jana Ficka. Wymienia on ponad trzy tysiące woluminów, a wśród nich wiele dzieł polskich autorów, m.in. Jana Kochanowskiego, ks. Jakuba Wujka, ks. Piotra Skargi, Jędrzeja Kitowicza, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego⁴.

Część książek przez siebie zgromadzonych ks. Ficek przekazał do piekarskiej biblioteki parafialnej, część przeznaczył dla jezuitów, a niektóre miały trafić do Muzeum Górnośląskiego. Do dziś zachowało się jednak niewiele książek z kolekcji tego księdza. Wiemy jednak, że posiadał własny ekslibris: w architektonicznej ramce umieszczony jest napis „Ex libris Joannis N. Aloys. Fietzek”. Zachował się on na jednej z książek⁵ w Bibliotece Kurii Diecezjalnej. Na okładce innej pozycji, wydanej dla upamiętnienia konsekracji nowego kościoła w Piekarach⁶, znajduje się prawdopodobnie własnoręcznie wpisana przez ks. Ficka dedykacja: „Adm. Rev. Dno ac P. Valentino Wyszconi (?) Parocho Rudnicensium Dignissimo!”

O księgozbiorze kapłańskim może świadczyć także przekaz literacki. Daniel Szendzielorz w dialogu *Antoni i Szymon u Jana*⁷ wspomina, że korzystał z biblioteki ks. Antoniego Stabika (1807–1887)⁸, proboszcza w Michałkowicach, który przekazał wiele swoich książek dla Towarzystwa „Gwiazda Michałkowska”⁹. Zapewne w swojej kolekcji zgromadził wiele książek polskich, jednak nie zachowały się ich ślady. W Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego odnaleziono tylko jedno dzieło, niemieckie, z notą rękopiśmienną księdza Antoniego Stabika¹⁰.

⁴ Zob. A. Kowalska, *Ks. Jan Alojzy Ficek jako inspirator polskiego życia kulturalnego na Śląsku*, [w:] *Ks. Jan A. Ficek i Piekary Śląskie w XIX wieku. Działalność religijno-społeczna ks. Jana A. Ficka i rola Piekar jako centrum katolicyzmu społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku*, red. nauk. J. Wycisło, Katowice 1992, s. 114.

⁵ L. Scupuli, *Der geistliche Kampf [...]*, Wien 1824. Prow.: „Ex libris Joannis N. Aloys. Fietzek” (ekslibris). WŚSD – brak sygn.

⁶ [J.A. Ficek], *Kurze Erzählung über Ursprung und Entstehung der neu erbauten Marienkirche zu Deutsch-Piekar bei Beuthen in Oberschlesien [...]*, Hrsg. Bau-Unternehmer [...], Breslau 1849. BKDK 267 I.

⁷ Zamieszczony w „Zwiastunie Górnośląskim” 1870, nr 50, 52.

⁸ J. Kudera, *Najpopularniejszy kapłan G[órnego] Śląska ks. Antoni Stabik*, wyd. 2, Katowice 1937. Zob. także: W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, Katowice 1965, m.in. s. 108, 122–123, 391; J. Wycisło, *Stabik Antoni*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 394–395. D. Szendzielorz, *Ks. Antoni Stabik*, [rps], BŚL R 120 II.

⁹ A. Halor, *Żarty niezarty księdza Stabika*, Siemianowice 2000, s. 32; J. Kucianka, *Śląscy pisarze ludowi*, Katowice 1968, s. 123, 126.

¹⁰ J.M. Sailer, *Handbuch der christlichen Moral zunächst für künftige katholische Seelensorger*, München 1817. Prow.: „Scholz” (nota rps.); „Ex libris A. Stabik” (nota rps.). WŚSD – brak sygn.

Swoją działalnością polityczną, społeczną i przede wszystkim oświatową zasłynął proboszcz bytomski ks. Józef Szafranek (1807–1874)¹¹. Posiadał również własny księgozbiór, czego dowodzą zachowane książki z jego notami własnościowymi. Odnaleziono siedem pozycji, z których zwracają uwagę przede wszystkim trzy stare druki: *Niedziele kaznodziejskie* [...] ks. Stanisława Bielickiego¹², na którym to dziele zachowała się wcześniejsza nota rękopiśmienna wskazująca, iż należało wcześniej do proboszcza w Żelaznej, *Flores poetarum* [...] oraz Grasiusa *Rubrum ovum* [...]¹³. Natomiast spośród czterech druków XIX w. trzeba zwrócić uwagę na *Mowy kaznodziejskie* [...] ks. Józefa Męcińskiego. Książka ta trafiła do kolekcji Wallisa, znanego zbieracza i badacza kultury ludowej na Śląsku, a wraz z jego zbiorami znalazła się w 1960 r. w Bibliotece Śląskiej¹⁴. W rękach proboszcza bytomskiego był również podręcznik gramatyki języka polskiego autorstwa Johanna Monety¹⁵ oraz czytanki dla szkół śląskich w języku niemieckim¹⁶. Posiadał też biografię doktora teologii Azarii¹⁷. Obecnie pozycje te znajdują się w zbiorach Biblioteki Kurii Diecezjalnej w Katowicach.

Z korespondencji i zachowanych przekazów wiemy, że bogaty księgozbiór posiadał ks. Augustyn Bogusław Weltzel (1817–1897)¹⁸, proboszcz w Tworkowie. Utrzymywał rozległą korespondencję z wieloma wybitnymi badaczami. W pracach naukowych ks. Weltzel korzystał ze swego bogatego księgozbioru. Zgromadził książki, czasopisma, broszury, liczne dokumenty archiwalne, akta, wyciągi, wypisy. Prowadził również obszerną korespondencję z archiwistami, badaczami,

¹¹ J. Kudera, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych...*; M. Pater, *Szafranek Józef*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 407–411 (tu bibliografia).

¹² S. Bielicki, *Niedziele kaznodziejskie to iest kazania na niedziele całego roku* [...], [Poznań] 1715. Prow.: „Comparavit P. Dionysius qua' Paroch[us] in Żelazna” (nota rps.); „Ks. Jozefa Szafranka w Bytomiu” (nota rps. na s. tyt.); „Księdza Jozefa Szafranka w Bytomiu G/S.” (nota rps. na wyklejce okł. górnej). BŚL 237020 III.

¹³ *Flores poetarum hieme et aestate olenten*, Praga 1678. Prow.: „Josephi Schaffraneck stud. theol. cathol.” (nota rps.). WŚSD R 164; L. Grasius, *Rubrum ovum seu Cruenta Passio Domini nostri Jesu Christi Crucifixi* [...], Olomutii 1655. Prow.: „Josephi Schaffraneck” (nota rps.). WŚSD R 390.

¹⁴ J. Męciński, *Mowy kaznodziejskie w różnych nabożeństwa (osobliwie parafialnego) okolicznościach* [...], t. I, Kraków 1804. Prow.: „Ks. Józefa Szafranka” (nota rps.); „Zolondek” (nota rps.); „Wallis” (piecz.). Akc.: 7585/60 Urszula Wallis. BŚL 55571 I.

¹⁵ J. Moneta, *Polnische Grammatik* [...], vermehrt und drittenmal zum Druck herausgegeben von Daniel Vogel, 8 Aufl., Breslau 1805. Prow.: „Joseph Schaffraneck” (nota rps.). BKDK 72 I.

¹⁶ *Lesebuch für die obere Klasse der katholischen Elementar-Schulen in der Herzogthume Schlesien und der Grafschaft Glaz*, Breslau [s.a.]. Prow.: „Des Pfarrers Jos. Schaffraneck in Beuthen” (nota rps.). BKDK 238 I.

¹⁷ F. von Hurter, *Aus dem Leben des Hochwürdigsten Herrn Aristaces Azaria, Doctors der Theologie* [...], Wien 1855. Prow.: „Des Pfarrers Schaffraneck” (nota rps.). BKDK 9109 II.

¹⁸ O ks. Weltzlu zob. m.in. A. Nowack, *Augustin Weltzel*, [w:] tegoż, *Lebensbilder schlesischer Priester*, Breslau 1928, s. 205–214; J. Kopiec, *Weltzel Augustyn Bogusław*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 456; *Listy Augustyna Weltzla do Vincenca Praska 1875–1897*, wyb., przekł. i oprac. R. Kincel, Racibórz 1999, s. 7–56.

proboszczami, urzędami. W gronie jego współpracowników znaleźli się m.in. Joseph Jungnitz, Julius Krebs, M. von Montbach, Augustyn Kastner, Johannes Chrzęszcz, Augustin Potthast. Do nich często zwracał się ks. Weltzel o materiały, wyjaśnienia, pożyczanie lub zakupienie niezbędnych książek. W listach do V. Praska proponował również udostępnienie swoich książek lub też informował, że w tej chwili nie posiada, bo „właśnie wypożyczył”¹⁹.

Księgozbiór zgromadzony przez ks. Weltzla uległ rozproszeniu. Część testamentem przeznaczył dla biblioteki miejskiej we Wrocławiu, rękopisy i materiały dotyczące diecezji wrocławskiej miały znaleźć się w Archiwum Diecezjalnym. Natomiast reszta zbiorów pozostała w dyspozycji bratanicy proboszcza z Tworkowa, Anny Weltzel. Zbiory zostały rozdzielone pomiędzy różne osoby i instytucje, część otrzymał m.in. ks. Johannes Chrzęszcz. Korespondencja uczonego kapłana także nie zachowała się w całości.

W Bytomiu, w parafii Najświętszej Marii Panny, jako wikary, potem administrator i proboszcz pracował ks. Norbert Bonczyk (1837–1893). Zasłynął jako kaznodzieja, autor artykułów i wierszy, popularyzator czytelnictwa²⁰. O tym, że zgromadził własny księgozbiór świadczą m.in. słowa ks. Emila Szramka: „posiadał egzemplarz wykwintnie ilustrowany Marii Malczewskiego”²¹. Jednak jedyną odnaniezoną książką z kolekcji autora *Góry Chełmskiej* jest dzieło Franza Kaulena *Die Sprachverwirrung zu Babel [...]*. Na karcie tytułowej znajduje się nota: „Bontzek kapł.” Tom ten był następnie w posiadaniu księdza proboszcza J. Zientka i wraz z jego zbiorem trafił do biblioteki Kurii w Katowicach²².

Ludowi śląskiemu słowem pisanym służył także ks. Konstanty Damrot (1841–1895)²³. Należał do Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego i Towarzystwa Polskich Górnoślązaków. W księdze *Ustawy i imiona Towarzystwa Polskich Górno-Ślązaków* wpisano w rubryce „Uwagi” przy nazwisku Damrota: „Był prezesem przez trzy półrocza. Ile dzięki mu Towarzystwo winno każdy z kolegów,

¹⁹ Np. w liście z 4 IV 1877 r.: „Niestety, właśnie wypożyczyłem Ensa”. Zob. tamże, s. 148. W liście z 16 XI 1887 r. zaznacza jednak: „Z przyjemnością dopomógł bym moimi licznymi silesiacami, ale po pierwsze dużo ceregieli sprawa oclenie, a po drugie, jutro sam mogę potrzebować, co wczoraj wysłałem”. Tamże, s. 171.

²⁰ Zob. E. Szramek, *Ks. Norbert Bonczyk. Studium biograficzne*, Katowice 1939; J. Lyszczyna, *Poeta szczęsnej ziemi. Ks. Norbert Bonczyk*, Katowice 1994; J. Mandziuk, *Bonczyk (Boncek, Bontzek) Norbert*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 42–44.

²¹ E. Szramek, *Ks. Norbert Bonczyk...*, s. 18; J. Lyszczyna, *Poeta szczęsnej ziemi...*, s. 12.

²² F. Kaulen, *Die Sprachverwirrung zu Babel. Linguistisch-theologische Untersuchungen über Gen. XI, 1–9*, Mainz 1861. Prow.: „Bontzek kapł.” (nota rps.); „J. Zientek Pfarrer” (piecz.). BKDK 6279 II.

²³ Zob. m.in. J. Kudera, *Ks. Konstanty Damrot (Czesław Lubiński). Śląski wieszcz. Na 25 rocznicę śmierci*, Bytom 1920; E. Szramek, *Konstanty Damrot. Życiorys w 25-rocznicę zgonu jego*. Opole 1920; J. Kajtoch, *Konstanty Damrot. Życie i twórczość literacka*, Katowice 1968; A. Jarosz, *Damrot (Damroth) Konstanty Augustyn*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 77–80

który z nim był członkiem tow. wie. Nasza miłość do niego nigdy nie zginie. Wydał dziełko *Wianek z Górnego Śląska*, które w bibliotece towarzyskiej jest umieszczonym²⁴. W liście pisanym z Kościerzyny 15 VI 1883 r. napisał: „Pragnąc Tow. Górnośląskiemu okazać swą życzliwość, pozwalam sobie przesłać niektóre dublety z mego księgozbioru²⁵. Jest to potwierdzenie istnienia prywatnej kolekcji dyrektora seminarium nauczycielskiego w Kościerzynie i Opolu.

Inny ślad tego zbioru znajduje się obecnie w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie. Na egzemplarzu polskiego przekładu dzieła Luisa de Granada *Memorial de la vida cristiana* odnaleziono notę rękopiśmienną „X. Damrot”. Egzemplarz ten został zakupiony dla Biblioteki Jagiellońskiej w 1892 r.²⁶

Następcą ks. Weltzla na probostwie w Tworkowie był ks. Józef Gregor (1857–1926)²⁷. Materiały rękopiśmienne po ks. Gregorze znalazły się w spuściznie ks. Emila Szramka w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach. Na kartkach z notatkami odnaleźć można autorów i tytuły dzieł z których korzystał. Jest to cenna informacja o posiadanych przez Gregora książkach (lub tych, do których miał dostęp)²⁸.

Ks. Gregor utrzymywał także liczne kontakty osobiste i naukowe. Ukazuje to jego bogata korespondencja w języku niemieckim i polskim. Zapytywano ks. Gregora o sprawy nazw miejscowych, odnotowywania ich w źródłach²⁹. Ciekawym świadectwem współpracy naukowej jest zachowana korespondencja ks. Gregora z prof. Kazimierzem Nitschem³⁰. Ks. Józef Gregor utrzymywał także kontakt z Towarzystwem Górnośląskim we Wrocławiu, którego został członkiem honorowym. Młodych teologów wspierał finansowo, a także podarował im

²⁴ Ustawy i Imiona Towarzystwa Polskich Górno-Ślązaków, [rps]. BŚL R 1 IV, k.11r. Wspomniane dzieło ukazało się w Chełmnie pod pseudonimem Czesława Lubińskiego w 1867 r.

²⁵ Towarzystwo Górnośląskie w Wrocławiu, [rps]. BŚL R 2 IV, k. 38.

²⁶ Przekład Stanisława Warszewickiego ukazał się w Poznaniu w 1577 r. Zob. *Katalog poloników XVI wieku Biblioteki Jagiellońskiej*, Kraków 1992, t. I, s. 277, poz. 955.

²⁷ Zob. J. Kudera, Materiały biograficzne do drugiego wydania pracy „Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych”, z. 18: Ks. Józef Gregor. BŚL R 103 II; E. Szramek, *Ks. Józef Gregor [wspomnienie pośmiertne]*, RTPN t. I. s. 254–258; F. Szymiczek, *Gregor Józef*, [w:] PSB VIII, s. 566–567; M. Pater, *Gregor Józef*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 119–121.

²⁸ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. E. Szramka. Materiały po ks. J. Gregorze. Notatki dotyczące przysłów górnośląskich. ZS 821.

²⁹ M.in. ks. Kosellek prosił o sprawdzenie nazwisk. Na liście znajdują się dopiski ołówkiem – „Koryt., I, 271”. Wspomniane osoby są omówione w dziele Jana Korytkowskiego, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 aż do roku 1821*, t. 1, Poznań 1888. Zob. tamże, poz. 6. List ks. Kosellka, dat. Rudno, 14 VIII 187– (data nieczytelna).

³⁰ AAKat. Spuścizna ks. E. Szramka. Materiały po ks. J. Gregorze. Korespondencja i karty pocztowe do ks. J. Gregora. 1898–1919. ZS 819.

przydatne pozycje³¹. O ks. Gregorze i jego zbiorach dał również świadectwo jego wychowanek, ks. dr Emil Szramek³².

Z księgozbioru ks. Gregora zachowało się niewiele. W Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach odnaleziono trzy książki z podpisem ks. Gregora: dzieło Pawła Albersa, *Jahresbericht über das [...] Gymnasium zu Leobschütz* oraz *Personal-Bestand Königlichen Universität zu Breslau*³³. Na jednym woluminie od czytano dedykację dla ks. Gregora³⁴.

Ciekawym źródłem informacji o kapłanach, ich zainteresowaniach i osiągnięciach, jest *Catalogus Sacerdotum Dioecesis Katowicensis* – księga zawierająca biografie zmarłych kapłanów śląskich, które zostały zredagowane i częściowo wpisane przez ks. Emila Szramka. W kilku wspomnieniach zawarte zostały także uwagi o książkach. Ks. Wilhelm Tusker (1835–1924) ukończył studia teologiczne w 1862 r. Od 1885 r. pracował w Mszanie. Według oceny ks. Szramka ks. Tusker był dobrym teologiem, znakomitym filologiem i zamiłowanym matematykiem. Stroniąc od ludzi lubił książki³⁵.

Ks. Antoni Robota (1864–1928) posiadał cenną bibliotekę historyczną, a codziennie czytał dzieła klasyków łacińskich i greckich³⁶. Wiele z jego tomów znalazło swoje miejsce w bibliotekach seminarium śląskiego i katowickiej kurii³⁷. Bibliofilem i kolekcjonerem o zainteresowaniach regionalno-naukowych był także ks. Jerzy Włodarczyk (1886–1929)³⁸. Śladem jego księgozbioru jest m.in. dzieło znajdujące się obecnie w Bibliotece Śląskiej opatrzone pieczęcią z jego nazwiskiem³⁹.

³¹ Zob. Sprawozdanie ze stanu kasy Towarzystwa Górnośląskiego, [rps]. BŚL R 13 II, k. 15; W *Sprawozdaniu Towarzystwa za rok 1883/1884* wspomniano, że ks. Gregor przekazał dla biblioteki 15 dzieł. *Towarzystwo Górnośląskie...*, k. 34 v.

³² E. Szramek, *Ks. Józef Gregor. Proboszcz tworkowski*, Mikołów 1929.

³³ P. A[lbers], *Oberschlesien, Land und Leute sowie einige Novellen*, Ratibor 1893. Prow.: „Gregor” (nota rps.). BKDK 535 I; *Jahresbericht über das Königliche katholische Gymnasium zu Leobschütz [...]*, Leobschutz 1859. Prow.: „Gregor” (nota rps.). BKDK 3382 II; *Personal-Bestand Königlichen Universität zu Breslau. Sommer-Semester 1881*, Breslau [1881]. Prow.: „Gregor” (nota rps.). WŚSD – brak sygn.

³⁴ H. Hoffmann, *Einfluss des Polnischen auf Aussprache, Schreibung und formale Gestaltung der deutschen Umgangssprache in Oberschlesien*, Sonderabdruck aus „*Zeitschrift für Deutsche Mundarten*” 1909, Heft 3. Ded.: „Herrn Pfarrer Gregor [...] in Tworkau überreicht vom Verfasser. Ratibor, 2/IX 11. Verfasser”. BKDK 3387 II.

³⁵ AAKat. Emil Szramek: *Catalogus Sacerdotum Dioecesis Katowicensis*. ZS 855, s. 2.

³⁶ Tamże, s. 7.

³⁷ M.in. *Biblia hebraica*, ed. R. Kittel, Lipsiae 1909. Prow.: „Ks. Antoni Robota P.M.D.” (piecz.). WŚSD 16847 II.

³⁸ AAKat. E. Szramek: *Catalogus Sacerdotum...*, s. 9.

³⁹ *Acta publica... Jahrgang 1618*, Hrsg. Hermann Palm, Breslau 1865. Prow.: „Georg Fr. Włodarczyk Kaplan Slawentziz” (piecz.), „16 Novemb. 1917” (nota rps.). BŚL 1519 III.

Również ks. Ludwik Wojciech (1878–1932), proboszcz parafii św. Barbary w Królewskiej Hucie, był bibliofilem⁴⁰. W Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w bibliotece seminaryjnej znajduje się wiele książek opatrzonych naklejką z następującym tekstem zapisanym na maszynie: „Ex libris / R.D. Ludovici Wojciech / parochi / in e-sia S. Barbara in Król.-Huta / 1878–1931 / Benevole letor ora pro eo”⁴¹.

Najcenniejszym i najpewniejszym świadectwem istnienia księgozbiorów są zachowane książki z wpisami proveniencyjnymi. W bibliotekach katowickich znajduje się wiele książek należących niegdyś do kapłanów, nie tylko śląskich. Trafiły one tam jako dary, instytucje kupowały całe kolekcje lub ich fragmenty od samych kapłanów lub spadkobierców. Wiele zostało przekazanych z parafii, jako nikomu już niepotrzebne i nieczytelne (w języku niemieckim, drukowane szwabachą) dzieła. Część woluminów różnymi drogami dostała się do rąk osób prywatnych i jeszcze teraz jest oferowana do sprzedaży bibliotekom.

Książki należące do ks. Hugona Cedzicha znajdują się w bibliotece WŚSD, Kurii Diecezjalnej⁴² oraz Biblioteki Śląskiej, gdzie trafiły jako dary⁴³. Wyróżnia się wśród nich jeden druk szesnastowieczny, pochodzący z oficyny Plantina⁴⁴. Ks. Cedzich musiał znać język rosyjski i francuski, bo w jego zbiorach znalazły się dzieła wydane w tych językach⁴⁵. Na jednej z książek z jego zbioru zachowała się pieczętka Biblioteki Towarzystwa Akademików Górnoślązaków⁴⁶. Posiadał też książki dotyczące historii Polski, a także prace polskich kapłanów⁴⁷.

⁴⁰ AAKat. E. Szramek: *Catalogus Sacerdotum...*, s. 15.

⁴¹ M.in. na książce: C. Willems, *Die Erkenntnislehre des moderner Idealismus*, Trier 1906. WŚSD 25073 III.

⁴² M.in. A. Eckardt, *Frohbotschaft Jesu Christi. Evangelienharmonie*, München [ok. 1931]. Prow.: „Ad lecturam quotidianam. Chropaczów 7 X 1934. Die S.M. de S.R. Hugo Cedzich. Parochus.” (nota rps.). BKDK 1857 I.

⁴³ M.in. *Gramatyka niemiecka dla szkolnej młodzieży polskiej. Z przyrównaniem języka polskiego niemieckiemu*, Opole 1832. Prow.: „Ks. H. Cedzich Chropaczów” (piecz z uzup. rps.). BŚL 37728 I.

⁴⁴ A. Montanus, *Humanae vitae salutis*, Antverpiae, Christophorus Plantin, 1571. Prow.: „Hugo Cedzich, Pfarrer Chropaczów” (nota rps.); „X. Gasz H.” (nota rps.). WŚSD R 505.

⁴⁵ L. Busse, *Očerk istorii novoj filosofii*, perevod s tretago nemeckago izdanija pod redakcej Semena Gruzenberga, S. Petersburg 1908. Prow.: „H. Cedzich” (piecz.). WŚSD – brak sygn.; F.P.G. Guizot, *Histoire de la civilisation en Europe depuis la Chute de l'empire Romain jusqu'a la Révolution Française [...]*, erklärt von Adolf Kressner, Leipzig 1894. Prow.: „H. Cedzich” (piecz.). WŚSD – brak sygn.

⁴⁶ J.G. Strossmayer, *Die Heiligen Cyrill und Method*, Wien 1881. Prow.: „Towarzystwo Górnośląskich Akademików w Wrocławiu” (piecz.); „Bibl. Tow. Górnoszl. 345” (nota rps.); „H. Cedzich” (piecz.). WŚSD – brak sygn.

⁴⁷ *Svidanija o polskom mjatezi 1863 g. v severo-zapadnoj Rossii*, sobral' Vasilij Ratč, Vilna 1867. Prow.: „Ks. H. Cedzich, Chropaczów” (piecz., uzup. rps.); „Biblioteka Sejmu Śląskiego” (piecz.). BŚL 41976 II; A. Skowroński, *Oświaty kaganiec dla Śląska polskiego*, Tow. Św. Jacka 1918. Prow.: „H. Cedzich” (piecz.). WŚSD – brak sygn.

Na kartach książek znajdujących się w bibliotekach seminaryjnej i kurialnej odnaleźć można nazwiska m.in. biskupów F. Śniegonia⁴⁸, S. Adamskiego⁴⁹ i H. Bednorza⁵⁰, księży M. Sdralka⁵¹, J. Londzina⁵², J. Jelitto⁵³, J.N. Koziełka⁵⁴, M. Rękasa⁵⁵. Jako bibliofile zwracają uwagę przede wszystkim biskup Arkadiusz Lisiecki, księży Adolf Hytrek, Aleksander Skowroński, Franciszek Brudniok, Jan Kudera oraz Emil Szramek. Wobec dużej ilości książek z ich zbiorów oraz znaczenia, jakie miała ich działalność naukowa, literacka, a także publicystyczna na Śląsku przełomu XIX i XX wieku, ich osoby i zbiory zostaną omówione w odrębnych rozdziałach.

⁴⁸ M.in. G. Di Baldi, *Cristoforo Colombo Glorificato dal voto dell'episcopato cattolico. Terza raccolta di documenti*, Genova 1881. Ded.: „Illustrissimo et Reverendissimo D.D. [...] Episcopo D. Fran. Seraphi. Sniegoń observantiae causa Joseph de G. Baldi”. WSSD – brak sygn.

⁴⁹ Np. R. Tomanek, *Kościół cierpiący*, Cieszyn 1922, Ded. (prawdop. dla ks. Londzina): „W dowód szczerego przywiązania ofiaruje Księdzu Kanonikowi i Posłowi wdzięczny Autor. 13 VIII 1924” (nota rps.). Prow.: „Stanisław Adamski Biskup Katowicki” (piecz.). BKDK 6754 II.

⁵⁰ J. Chrząszcz, *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubel-Feier der katholischen St. Barbara-Pfarrgemeinde in Königshütte O.-S.*, Königshütte 1902. Prow.: „Ks. Herbert Bednorz” (nota rps.). BKDK 3002 II.

⁵¹ *Corpus Iuris canonici emendatum Pauli Lancellotti*, Colonia Munatiana [Basel] 1696. Prow.: „Ex libris Caroli Josephi Comititis de Morzin A: 1719” (nota rps.); „Max Sdralk” (eksklibris). WSSD R 104.

⁵² J.K. Sembrzycki, *Krótki przegląd literatury ewangelicko-polskiej Mazurów i Szlązaków od r. 1670*, Nawsy [1888]. Prow.: „Ks. Józef Londzin” (piecz.). BKDK 626 I.

⁵³ M.in. J. Bieniek, *Szkola katolicka na Górnym Śląsku w oświeceniu historyczno-prawnem*, Katowice 1933. Ded.: „Dilectissimo amico suo Adm. Rev. Dno Dri Jelito. Katowice, 22 II 1933. Autor”. WSSD – brak sygn.; H. Sienkiewicz, *Quo Vadis*, Warszawa 1902. Prow.: „Dr Jelitto” (nota rps.), „Bibl. pryw. Ks. Dr. Jelito” (piecz.). WSSD – brak sygn.; *Altsemitische Texte*, herausgegeben und erklärt von M. Lidzbarski, Giessen 1907. Prow.: „J. Jelitto cand. theol.” (nota rps.). WSSD – brak sygn.; *Keilschrifttexte aus Boghazköi*, Autographien von H.H. Figulla, E. Forrer und E.F. Weidner, Leipzig 1923. Prow.: „Bibl. pryw. Ks. Dr. Jelito” (piecz.). WSSD – brak sygn.; F. Delitzsch, *Assyrische Lesestücke mit grammatischen Tabellen und vollständigem Glossar. Einführung in die assyrische und babylonische Keilschriftliteratur bis hinauf zu Hammurabi...*, Leipzig 1900. Prow.: „J. Jelitto” (nota rps.); „Bibl. pryw. Ks. Dr. Jelito” (piecz.). WSSD – brak sygn. Ponadto wiele innych książek zawierających teksty zapisane pismem klinowym i arabskim i opatrzone licznymi marginaliami i dopiskami ręką ks. Jelitto.

⁵⁴ Np. *Rechtssätze des Reichsgerichts in Kirchensachen*, aus verschiedenen Quellen zusammengestellt von S. v. Sczaniecki, Gnesnen 1916. Prow.: „Ex libris J. Kozielek parochi Loncensis” (nota rps.). BKDK 6738 II.

⁵⁵ Np. J. Bilczewski, *Listy pasterskie, odezwy, kazania i mowy okolicznościowe*, t. II, Lwów 1922. Prow.: „Ks. dr Michał Rękas. Katowice. Plebiscytowa 49a” (piecz.). WSSD – brak sygn.

Rozdział IV

KOLEKCJA

KSIĘDZA ADOLFA HYTRKA

1. ŻYCIORYS KS. ADOLFA HYTRKA

Ks. Adolf Hytrek pochodził z Obrowca koło Strzelec Opolskich, gdzie urodził się 17 VI 1853 r. jako drugie dziecko, a pierwszy syn Piotra i Zuzanny z domu Loss. Miał sześcioro młodszego rodzeństwa. Został, jak sam napisał, „zapalony” przez Boga do nauki. W 1873 r. podjął studia na wydziale teologicznym uniwersytetu we Wrocławiu. Interesował się sztuką starożytną, toteż prywatnie studiował archeologię chrześcijańską i historię sztuki. Na spotkaniu studenckiej organizacji „Winfridia”¹ wygłosił referat na temat przedstawień Ukrzyżowania².

W 1875 r. został powołany do wojska. Po rocznej służbie nie mógł kontynuować studiów teologicznych, gdyż decyzją władz państwowych wiosną 1876 r. zostały zamknięte alumnat i konwikt dla studentów teologii. Hytrek nie miał środków finansowych na kontynuację studiów w innym seminarium i został skreślony z listy studentów. Rozpoczął pracę w redakcji „Katolika”, a potem też i „Moniki”. Na jego apel do redakcji nadesłano wiele tekstów pieśni ludowych, z których część wydrukował, a niektóre wykorzystał później w rozprawie *Górny Śląsk pod względem obyczajów, języka i usposobienia ludności*³. Opierał się w niej także na pieśniach ze swoich bogatych zbiorów⁴.

¹ Organizacja założona w 1856 roku „Die katholische Studentenverbindung Winfridia”, której patronem był apostoł Niemiec – św. Bonifacy (Winfried). Zadaniem było mobilizowanie studentów do nauki, praktykowania miłości bliźniego i radości młodości.

² Ks. E. Szramek stwierdził przynależność Hytrka do „Winfridii”, za nim powtórzyło to wielu badaczy, jednak jego nazwisko nie pojawia się w spisach członków tego stowarzyszenia. Ks. Kielbasa sugeruje, że Hytrek uczestniczył w zebraniach jako wolontariusz, gdy zainteresowała go tematyka spotkania.

³ Ukazała się w „Przeglądzie Polskim” w 1879 r. Wpisał się nią do grona folklorystów śląskich. Zob. J. Pośpiech, *Śląsk*, [w:] *Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918*, red. H. Kapeliński, J. Krzyżanowski, Warszawa 1982, s. 522–524; T. Smolińska, *Dorobek polskiej folklorystyki na Górnym Śląsku do drugiej wojny światowej*, [w:] *Z dziejów i dorobku folklorystyki śląskiej (do 1939 roku)*, red. J. Pośpiech, T. Smolińska, Opole 2002, s. 27–55.

⁴ Zbiór zaginął – część tylko ks. Szramek odnalazł w Obrowcu po śmierci ks. Hytrka. Zob.: E. Szramek, *O zbiorach pieśni ludowych na Górnym Śląsku*, Bytom 1914, s. 10–11; tenże, *Historia zbiorów pieśni ludowych na Śląsku*, [w:] *Księga pamiątkowa VI Ogólnopolskiego Zjazdu Śpiewaków i śląskich uroczystości Moniuszkowskich w Katowicach w czerwcu 1930 r.*, Katowice 1930, s. 34.

Zaangażowanie Hytrka w sprawy narodowe spowodowały procesy za wystąpienia przeciw ustawom majowym z lat 1873–1874⁵. W maju 1877 r. zorganizował pielgrzymkę Górnoślązaków do Rzymu⁶. Ponieważ po powrocie do kraju groziło mu kolejne uwięzienie, wyjechał do Krakowa. Chciał tutaj kontynuować studia, ale nie został przyjęty do żadnej placówki. W domu Potockich w Krzeszowicach znalazł posadę guwernera. Ks. Radziejowski poradził mu, by udał się do bpa Heinricha Förstera, który od 1875 r. przebywał w swojej rezydencji koło Jawornika, na terenie Austrii. Za radą biskupa Hytrek wyjechał do Rzymu, gdzie w Campo Santo, w Kolegium Niemieckim, przyjął go rektor ks. dr Antoni de Waal⁷. Świecenia kapłańskie przyjął dnia 15 VIII 1878 r.

Ks. Hytrek nie mógł powrócić na Śląsk, toteż za zgodą biskupa Förstera w Rzymie kontynuował studia w zakresie archeologii chrześcijańskiej. Znalazł tu dobre warunki do rozwoju swych zainteresowań. Poznał ks. Giovanniego Battistę de Rossi⁸, pod którego kierunkiem pracował w katakumbach w Rzymie i zapoznał się w wykopaliskami w Pompejach. W 1880 r. prowadził badania w Afryce⁹.

W 1881 r. minął maksymalny czas pobytu w Campo Santo. Ponieważ nie mógł z powodu kulturkampfu powrócić na Śląsk, został kapelanem domowym sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty, które opuściły Czarnowąsę. Z siostrami ks. Hytrek spędził piętnaście lat, początkowo w Zagrzebiu, a potem w Studenicach (w Styrii). Zaczął gromadzić dokumentację do planowanej przez siebie historii kościoła w Studenicach. W 1895 r. ukazała się jego praca *Sophie von Rotisch und das Stift und Gotteshaus Studenitz*. Ks. A. Hytrek nawiązał także współpracę z instytutem archeologii przy uniwersytecie. Często zapraszany był z prelekcjami na seminaria naukowe. W 1890 r. został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Historycznego w Styrii, a rząd węgierski uczynił go ekspertem w sprawach archeologii. Utrzymywał też kontakty z uczonymi w Rzymie.

Możliwość powrotu do ojczyzny pojawiła się w 1896 r. Ks. Wiktor Loss¹⁰, kuzyn ks. Hytrka, redagował „Kurier Górnośląski”, który wobec małej poczytności

⁵ Zob. też J. Glensk, *Diariusz prasy polskiej na Śląsku*, t. 1, Opole 1993, s. 26.

⁶ Relacje z wyjazdu znalazły się w „Katoliku” (nr 21, 23, 25 z 1877 r.).

⁷ Anton de Waal (1837–1917). Świecenia kapłańskie przyjął w 1862 r. w Münster. Organizator badań nad archeologią chrześcijańską w Rzymie. W 1876 r. jego staraniem powstało kolegium dla studiujących w Rzymie kapłanów. Przyjął wielu księży, którzy nie mogli pracować w Niemczech z powodu kulturkampfu.

⁸ Giovanni Battista de Rossi (1822–1894). Archeolog, twórca archeologii chrześcijańskiej jako samodzielnej nauki. Zorganizował, z polecenia papieża Piusa XI, Muzeum Laterańskie (obecnie część Muzeum Watykańskiego).

⁹ W czasie zwiedzania katakumb poznał przedstawicieli rodziny von Strachwitz, którzy zaproponowali mu udział w wyprawie do Afryki.

¹⁰ Ks. Wiktor Loss (1855–1932). Na Uniwersytecie Wrocławskim studiował prawo, teologię i języki słowiańskie. Był członkiem Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego i Towarzystwa Górnośląskiego. W 1886 r. w Freising przyjął święcenia kapłańskie. Był wikarym m.in. w Pszczynie i Miechowicach, a następnie proboszczem w Dziergowicach i Pawłowicach. Zob. E. Szramek,

planowano zamknąć. Na to miejsce miało pojawić się nowe czasopismo – „Gazeta Katolicka”, a na jej redaktora ks. Loss zaproponował właśnie ks. Hytrka. Objął on redakcję w Królewskiej Hucie wiosną 1896 r. Jednak zrezygnował z niej pod koniec tego roku. W grudniu 1896 r. bp G. Kopp mianował go administratorem parafii pod wezwaniem Św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie. Samodzielna parafia powstała tu w 1895 r., a pierwszym proboszczem był ks. A. Skowroński¹¹.

Ks. Adolf Hytrek w 1899 r. zaczął poważnie chorować na serce. Otrzymał urlop zdrowotny, jednak leczenie w Marienbadzie nie przyniosło poprawy. Przewieziony został do kliniki we Wrocławiu, gdzie zmarł 5 IX 1899 r. Na probostwie znaleziono jedynie książki i trochę rzeczy osobistych.

2. CHARAKTERYSTYKA ODNALEZIONEJ CZĘŚCI ZBIORU

Wedle świadectw ks. Adolf Hytrek posiadał bogaty księgozbiór, ważny w jego pracy badawczej. Niestety, w katowickich bibliotekach odnaleziono jedynie 109 dzieł w 121 woluminach należących niegdyś do tego uczonego kapłana śląskiego (w tej liczbie także dwa rękopisy).

Ks. E. Szramek poszukiwał w Szymiszowie śladów po ks. Hytrku. Odnalazł nieliczne zebrane przez niego pieśni. W Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, w spuściźnie ks. Szramka, znajduje się prawdopodobnie autograf uczonego archeologa. Na odwrocie jednej z kart odczytać można następujący tekst:

„Stara pieśń z wojny siedmioletniej.

- 1) Na saskiej granicy / Tam wojacy stoją
A serduszka jejich / bardzo się lękają.
- 2) Zawiesili na mnie / tę cielecą duszę
A ja nieboraczek / z nią wędrować muszę.
- 3) Lękają się oni / bo też mają czego
Wiedzą, że nie ujdą / ognia francuskiego
- 4) Każdy nieboraczek / co szabelką siecze
Z głowy i ramienia / chutnie mu krew ciecze.”

U góry, pod tytułem, ks. Szramek dopisał: „Spisał śp. ks. Adolf Hytrek”¹².

Ks. Emil Szramek niewątpliwie w Szymiszowie znalazł również książki. Świadczą o tym znaki własnościowe na dwóch tomach z proveniencją ks. Hytrka. Pieczętka ks. Szramka zamieszczona została na dziele D. Cavalca *Le vite de' Santi Padri volgarizzate*¹³, natomiast na woluminie obejmującym część rocznika 1863

Ks. Wiktor Loss, RTPN t. IV, s. 241–248; M. Pater, *Loss Wiktor*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 244–245.

¹¹ Zob. J. Król, *Dzieje Parafii Szymiszów...*

¹² AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. Z warsztatu naukowego ks. Emila Szramka. Notatki związane z problematyką historyczną. Sygn. ZS 810.

¹³ D. Cavalca, *Le vite de' Santi Padri volgarizzate*, [s.l., 19 w.]. WSSD – brak sygn.

pisma „Éphémérides Polonaises”¹⁴ znajdują się stemple: „Biblijoteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” oraz „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka”. Wskazują one, że dzieło to stało się własnością Silesianki poprzez zbiory ks. Szramka i biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku. Kilka z woluminów z biblioteki Hytrka znalazło się też w zbiorach Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego. Nie ma jednakże żadnych znaków akcesyjnych, które świadczyłyby o ich drodze.

W Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego oraz w księgozbiornicy Kurii Diecezjalnej odnaleziono 20 dzieł starodrukowych w 25 woluminach, jeden rękopis, jeden rękopis powielony *Theses de Verbo Incarnato* (służący zapewne jako podręcznik w czasie studiów) oraz 81 dzieł (w 87 woluminach) opublikowanych w wieku XIX. W Bibliotece Śląskiej natomiast zidentyfikowano jeden starodruk¹⁵ oraz cztery pozycje dziewiętnastowieczne: *Teschen* autorstwa Antona Petera, Bernarda Zaydlera *Storia della Polonia fino agli ultimi tempi* oraz publikowane w Paryżu czasopisma „L'Autographe” (z lat 1863–1865) i „Éphémérides Polonaises” (1863 r.).

Noty proveniencyjne i pochodzenie książek

Podstawą wyróżnienia książek stanowiących niegdyś własność ks. Adolfa Hytrka jest nota proveniencyjna naniesiona na karty tytułowe bądź wyklejki poszczególnych tomów. Podpisywał swoje książki ręcznie, ozdobnym pismem, czerwonym lub czarnym atramentem. Najczęściej zapisywał tylko nazwisko, czasem uzupełniał zapis o imię bądź jedynie inicjał: „Hytrek”, „A. Hytrek”, „Ad. Hytrek”, „X. Ad. Hytrek”, „Adolfo Hytrek”, „X. Adolf Hytrek”. Wpisy te są przeważnie niedatowane, rzadko pojawia się miejsce – Roma. Na dziele *Disciplina populi Dei in Novo Testamento* zapisał: „Adolfus Hytrek, senior Coll. Teuton. Stae Mariae in Campo Sto Roma”, a na druku *Triplici omaggio alla santità di Papa Pio IX* znajduje się wpis podobny: „Adolfus Hytrek cap. Campi Sti. Teuton. Romae”. W jednym też przypadku zaznaczył datę: na rękopisie powielanym jest nota „X. Adolf Hytrek. Rzym 79”.

Trudno wnioskować dokładniej o sposobach nabycia książek. Prawdopodobnie część została zakupiona. Na przeważającej większości książek nie ma wcześniejszych not proveniencyjnych. Do wyjątków należy praca poświęcona Soborowi Trydenckiemu, na której oprawie wklejony jest ekslibris z zapisem: „Ex libris Alexandri Cardinalis Franchi”. Na siedemnastowiecznej edycji dzieł papieża Damazego¹⁶ znalazł się wpis: „Ex libris Dominici Brig[ride]”. Natomiast publikacja Christiana Kortholta nosi adnotację o cenie, za jaką zakupiono ją w 1700 r.: „1 1/2 florena”¹⁷.

¹⁴ „Éphémérides Polonaises”, *Avril, Mai et Juin 1863*, Paris 1863. BŚL Bz 6304.

¹⁵ [M.F.F. Althann] Giulio Soliman, *Elogia ducum, regum, interregum qui Boemis prae-fuerunt [...]*, Praga 1629. BŚL 223353 II.

¹⁶ Damazy, papież, *Opera quae extant et vita ex codicibus mss. [...]*, Paris 1672. WŚSD R 356.

¹⁷ C. Kortholt, *De persecutionibus Ecclesiae Primaevae [...]*, Kiloni 1689. WŚSD – brak sygn.

Spośród książek wydanych w XIX w. wcześniejszy wpis proveniencyjny znajduje się tylko na dwóch tomach. Bernarda Jungmanna *Institutiones theologiae dogmaticae [...]* w listopadzie 1875 r. były własnością księdza J. Muszyńskiego¹⁸. Na tłumaczeniu włoskim dzieła F.L. Stolberga swoje nazwisko wpisał Benedetto Jona Padrone¹⁹.

Niektóre dzieła ks. Hytrka otrzymał od autorów, o czym świadczą dedykacje. Trzy prace ofiarował mu Henry Stevenson: na dwóch jest widoczna własnoręczna dedykacja autorska, na trzeciej znajduje się grecki zapis „Auctoris mnemosynon”, naniesiony prawdopodobnie także ręką obdarowującego²⁰. Od autorów także otrzymał jeszcze dwie książki: Antona Petera *Teschen* oraz Dubelmana *Das Heidenthum in Nordafrika [...]*²¹. Na obu tych tomach znalazła się nota „Auctor dd”. Książki te są śladami i dowodami kontaktów utrzymywanych przez tego uczonego księdza śląskiego.

Cenną pamiątką zapewne był dla ks. Hytrka jeszcze jeden tom: *Triplici omaggio alla santità di Papa Pio IX nel suo giubileo episcopale [...]*²². Na wyklejce naniósł notę: „Donum Joh. Bapt. De Rossi”. Otrzymał tę książkę od wybitnego archeologa chrześcijańskiego.

Niezmiernie ciekawy jest znaleziony w bibliotece Seminarium zeszyt zawierający 41 niemieckich kazań ks. Hytrka z lat 1881–1882. Każda homilia przeznaczona jest na konkretną niedzielę czy święto, opatrzona datą. Widoczne są liczne poprawki dokonane w czasie pisania, niektóre fragmenty podkreślono niebieską lub czerwoną kredką, zakreślono bądź całkowicie skreślono.

Theses de Verbo incarnato to powielany rękopis z notą własnościową ks. Hytrka datowaną w Rzymie w 1879 roku. Prawdopodobnie ten obszerny tom służył mu już wcześniej jako podręcznik w czasie studiów teologicznych.

Problematyka kolekcji

Tematyka posiadanych przez ks. Hytrka dzieł ukazuje jego zainteresowania. Szeroko reprezentowana jest problematyka teologiczna. Posiadał Biblię²³, a także

¹⁸ B. Jungmann, *Institutiones theologiae dogmaticae generalis [...]*, Ratisbonae, Neo-Eboraci et Cincinnatti 1874. WSSD 2057 II.

¹⁹ F.L. von Stolberg, *Fatti e ammaestramenti piu memorabili degli Apostoli [...]*, Roma 1827. WSSD – brak sygn.

²⁰ E. Stevenson, *Du rythme dans l'hymnographie de l'église grecque*, Paris 1876. BKDK 5939 II; tenże, *Scavi della via latina*, Roma 1876. BKDK 9157 II; tenże, *Scoperta della Basilica di S^a Sinforosa e dei suoi sette figli al nono miglio della via Tiburtina*, Roma 1878. BKDK 6007 II.

²¹ A. Peter, *Teschen. Ein historisch-topographisches Bild*, Teschen 1878. BŚL 353 II; J.F.P. Dubelman, *Das Heidenthum in Nordafrika nach den Briefen des h. Augustinus, [w:] Programm des Königl[iche] Gymnasiums zu Bonn. Schuljahr 1858–1859 von Prof. Dr Schopen*, Bonn 1859. BKDK 9556 III.

²² *Triplici omaggio alla santità di Papa Pio IX nel suo giubileo episcopale offerto delle tre Romane Accademie [...]*, Roma 1877. BKDK 9650 III.

²³ *Biblia Sacra vulgatae editionis [...]*, Venetia 1688. WSSD R 19.

dzieła z zakresu bibliistyki²⁴. W jego zbiorze znalazły się opracowania z zakresu teologii ogólnej²⁵, moralnej²⁶, liturgiki²⁷, teksty ojców Kościoła²⁸, dzieła papieży i ich omówienia²⁹, kanony Synodu Trydenckiego z *Indeksem ksiąg zakazanych*³⁰.

Jednak w zbiorze ks. Hytrka dominuje tematyka historyczna. Zgromadził dzieła dotyczące dziejów Kościoła, a zwłaszcza publikacje poruszające problemy pierwszych wieków chrześcijaństwa. Zwraca tu uwagę osiem prac Joachima Hildebranda poświęconych życiu i zwyczajom pierwszych chrześcijan. Wszystkie wydane zostały w oficynie Georg-Wolfganga Hammi'ego w Helmstadt, w latach 1699–1702, w jednakowym formacie 4°. Tomy te zostały przez ks. Hytrka oprowiane w półplótno, a na okładzinie górnej zamieścił naklejkę papierową z ręcznie wpisanym skrótem tytułu.

Z tą tematyką związane są też na przykład: *Dictionnaire des Antiquités Chrétiennes*, dzieła Allarda czy Aube'go³¹. Ks. Hytrek interesował się również pedagogiką³², architekturą³³, sztuką³⁴, epigrafiką³⁵ początków chrześcijaństwa. Liczne

²⁴ Np. *Introductio in libros sacros Veteris et Novi Testamenti [...]*, Augustae Taurinorum 1850. BKDK 2392 I; F. Ackermann, *Introductio in libros sacros veteris foederis [...]*, Vienna 1853. BKDK 4675 II.

²⁵ M.in. J. Schwane, *Die eucharistische Opferhandlung*, Freiburg 1889. BKDK 5848 II.

²⁶ Np. H. Busenbaum, *Medulla theologiae moralis*, Roma 1844. WSSD – brak sygn.

²⁷ G. Baldeschi, *Ausführliche Darstellung des Römischen Ritus*, Regensburg 1856. WSSD – brak sygn.; *Liturgia o Sante Messa di S. Gio. Grisostomo tale come si celebra nella cappella della legazione Russa in Roma*, Roma 1874; *Liturgia o Santa Messa di San Basilio Il Grande Arcivescovo di Cesarea in Capadocia tale come si celebra nella cappella della legazione Russa in Roma [...]*, Roma 1874. BKDK 2247 I.

²⁸ *D. Thomae Aquinatis monita et preces [...]*, ed. T. Esser, Paderborn 1890. WSSD – brak sygn.

²⁹ Damazy, papież, *Opera quae extant [...]*, Paris 1672. WSSD R 356; Pius IX, *Lettere apostoliche [...]* Dato da Roma, 8 II 1864 [...]. WSSD – brak sygn.; P. Gual, *Oracula pontifica praesertim Encyclicae Quanta cura et Syllabi errorum a SS. D. N. Pio Papa IX [...]*, Paris 1869. BKDK 12547 I.

³⁰ *Sacrosancti Concilii Tridentini Canones et Decreta cum citationibus ex utroq. Testamento et Juris Pontificii Constitutionibus*, ab Horatio Lucio Calliensi [...] collectis, [acc.] *Index librorum prohibitorum*, Bassani 1733. WSSD R 229.

³¹ Martigny, *Dictionnaire des Antiquités Chrétiennes*, Paris 1865. WSSD 27095 II; P. Allard, *Les Esclaves Chrétiens depuis les premiers temps de l'Église jusqu'à la fin de la domination romaine en occident*, Paris 1876. BKDK 12265 I; B. Aubé, *Les Chrétiens dans l'empire Romain de la fin des Antonius au milieu du IIIe siècle (180–249)*, Paris 1881. BKDK 5178 I.

³² A.G. Weiss, *Die altkirchliche Pädagogik dargestellt in Katechumenat und Katechese der ersten sechs Jahrhunderte*, Freiburg 1869. BKDK 5810 II.

³³ R. Adamy, *Architektur der altchristlichen Zeit*, Hannover 1884. BKDK 5801 II; A.C.A. Zester-mann, *Die antiken und die christlichen Basiliken nach ihrer Entstehung, Ausbildung und Beziehung zu einander dargestellt. Bearbeitung der von der Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique gekrönten Preisschrift De Basilicis libri tres*, Leipzig 1847. WSSD – brak sygn.

³⁴ J. Mullooly, *Courte notice sur les peintures antiques découvertes dans la basilique souterraine de Saint Clément a Rome [...]*, Rome 1869. BKDK 9555 II; Villemain, *Geist der altchristlichen Literatur im vierten Jahrhundert [...]*, übersetzt von J. Köhler, Regensburg 1855. BKDK 5504 II.

³⁵ E. Le Blant, *Manuel d'épigraphie chrétienne d'après les marbres de la Gaule accompagné d'une bibliographie speciale*, Paris 1869. BKDK 1480 I; L. Bruzza, *Inscrizioni antiche Vercellesi raccolta et illustre [...]*, Roma 1874. BKDK 9540 III.

książki uwidaczniają głębokie zainteresowanie ks. Hytrka archeologią chrześcijańską³⁶.

Wśród książek należących do ks. Hytrka zwracają uwagę dzieła historyczne, m.in. opublikowana w 1815 r. praca *Les crimes secrets de Napoléon Buonaparte [...]*. Dziejów Polski dotyczy między innymi bogato ilustrowana praca Bernarda Zaydlera *Storia della Polonia* (Firenze 1831). Pismo „L'Autographe” prezentowało autografy sławnych ludzi, wśród których znalazło się też kilku Polaków, m.in. Tadeusz Kościuszko³⁷. Również z 1863 roku pochodzi pismo „Éphémérides Polonaises”.

W zbiorze ks. Hytrka znalazły miejsce również omówienia spraw śląskich. Tu wymienić należy pracę ks. Josepha Jungnitza *Sebastian von Rostock, Bischof von Breslau* (Breslau 1891), a także Augusta Meera *Der Orden der Ursulinerinnen in Schlesien* (Breslau 1878). Od autora, Antona Petera, otrzymał opracowanie poświęcone Cieszynowi³⁸, dzieje Nysy posiadał opublikowane jako nadbitkę z pisma „Neisser Philomathie”³⁹.

Problematyka książek będących w posiadaniu ks. Hytrka ukazuje nam go jako kapłana zorientowanego w aktualnych sprawach Kościoła. Zgromadził prace dokumentujące dyskusje wokół dogmatu o nieomyślności Papieża ustalonego w czasie Soboru Watykańskiego I, encykliki *Quanta cura* i *Syllabus* papieża Piusa XI. A problematyka historyczna, badania archeologiczne wpisują go w krąg kapłanów realizujących najnowsze prądy. Papież Leon XIII encykliką *Aeterni Patris* z 4 VIII 1879 r. wskazywał konieczność badań nad dziejami Kościoła, jego dorobku, kultury, pism. Jako patrona papież wskazał św. Tomasza z Akwinu.

Czas i miejsce druku oraz język zbiorów

W katowickich bibliotekach odnaleziono 21 starych druków ze zbioru ks. Hytrka. Jedna publikacja pochodzi z wieku XVI, z rzymskiej oficyny Ascanii i Hieronii Donangeli⁴⁰. W XVII w. wydano cztery druki: dzieła papieża Damazego (Paris 1672), dwie z ośmiu publikacji Joachima Hildebranda (Helmstad 1699 i 1700) oraz *Elogia ducum [...]* Solimana⁴¹ (Praga 1629). 14 dzieł pochodzi z XVIII w. Dzieł z XIX w. zidentyfikowano 86. Zwraca uwagę aktualność posiadanych przez tego kapłana książek. Z pierwszej połowy dziewiętnastego stulecia pochodzi 14 publikacji, z drugiej połowy – 69. Trzy dzieła są niedatowane. Najwięcej, bo 61 pozycji ukazało się w trzydziestoleciu 1861–1890

³⁶ M.in. *Exploration scientifique de l'Algérie pendant les années 1840, 1841, 1842 publiée par l'Ordre du Gouvernement et avec le concours d'une Commission Académique*, Paris 1844. BKDK 6121 II; A. Nibby, *Elementi di archeologia [...]*, Roma 1828. BKDK 5094 II.

³⁷ „L'Autographe”, N° 1–47, Paris 1863–1865. BŚL 599013 IV.

³⁸ A. Peter, *Teschen [...]*, Teschen 1878. BŚL 353 II.

³⁹ J.W. Schulte, *Beiträge zur Geschichte von Neisse. Separatabdruck aus dem 21. Bericht der Neisser Philomathe*, Neisse 1881. BKDK 3085 II.

⁴⁰ C. Baronio, *Annales Ecclesiastici. Tomus primus*, Roma 1591. WŚSD R 99.

⁴¹ Pseudonim, nazwisko właściwe autora: Michael Franz Ferdinand Althann.

(1861–1870: 26 dzieł, 1871–1880: 21, 1881–1890: 14). Najnowsza publikacja w zbiorze ks. Hytrka wydana była w roku 1891⁴².

Wśród starych druków językiem dominującym jest łacina: to język 19 pozycji, a jedynie 2 dzieła wydano w języku włoskim. Nieco inna jest struktura językowa wśród zachowanych druków wieku XIX. W tej grupie dominuje język włoski (30 poz.), łacina jest językiem 16 dzieł, niemiecki 26, natomiast francuski 12 prac. Dwa z odnalezionych dzieł są dwujęzyczne: grecko-łacińskie oraz łacińsko-włoskie. Rozpatrując łącznie obie grupy zidentyfikowanych druków, dominującym językiem jest łacina – 35 dzieł (włoski – 32)⁴³.

W zbiorach bibliotek katowickich nie zidentyfikowano publikacji w języku polskim, na których byłaby naniesiona proveniencja ks. Hytrka. Nie odnaleziono jednak na pewno całego księgozbioru tego kapłana. Możliwe też, że nie na wszystkich książkach zapisywał swoje nazwisko. Jego działalność dziennikarska dowodzi, że język polski znał i wspaniale się nim posługiwał. Zgromadził też książki dotyczące Polski i Śląska. Można więc z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że książki w języku polskim i polskich autorów kapłan ten posiadał.

Jeżeli natomiast chodzi o miejsca wydań starych druków, 10 pozycji ukazało się na terenie Włoch (głównie Wenecja: 6), 9 – Niemiec (z tego 8 w Helmstadt) i po jednej we Francji (Paryż) i w Czechach (Praga). Miejsca wydań druków XIX w. są już bardziej zróżnicowane, pojawiają się książki opublikowane na terenie Niemiec (m.in. Lipsk – 5, Berlin i Freiburg po 2, Bonn, Heidelberg, Kiel, Paderborn, Regensburg, Stuttgart po 1). Cztery dzieła wydano w oficynach Śląska: we Wrocławiu dwa, Cieszynie i Nysie – po jednym. Najwięcej publikacji opuściło drukarnie włoskie. Dominuje Rzym, gdzie ukazało się 29 dzieł, w Turynie 2, we Florencji, Parmie, Mediolanie, Bassano, Ferrarze i w innych miejscowościach po jednym. Druki francuskie pochodzą z Paryża: 11 dzieł (w tym w jednym jako miejsce publikacji podane są dwie miejscowości – Paryż i Bruksela)⁴⁴.

Nie odnaleziono na książkach znaków, które wskazywałyby na sposób uporzędowania księgozbioru przez właściciela. Trzeba jednak zwrócić uwagę na oprawy woluminów. Część została zaopatrzona w oprawę półpergaminiową. Na grzbietach wytłoczono tytuły. Wyróżniają się także fragmenty z czasopisma „La Civiltà Cattolica”⁴⁵. Interesujące teksty zamieszczone w różnych numerach pisma ks. Hytrek zbierał i potem całość oprawiał w półpłótno. Na okładzinie górnej każdego powstałego w ten sposób woluminu zamieszczał naklejkę z naniesionym odręcznie tytułem artykułu. Brakujące strony uzupełniał ręcznie. Zaznaczył także, z których numerów dane teksty pochodzą.

⁴² J. Jungnitz, *Sebastian von Rostock, Bischof von Breslau*, Breslau 1891. BŚL 459 II.

⁴³ Zestawienie językowe zob. w tabeli 2.

⁴⁴ Szczegółowe zestawienie miejsc wydań zob. w tabeli 1.

⁴⁵ Pismo wydawane od 1850 r. przez jezuitów, początkowo w Neapolu, potem w Rzymie, a w latach 1871–1887 we Florencji.

Od śmierci Hytrka upłynęło ponad 100 lat, różne koleje losu spowodowały rozproszenie się jego księgozbioru. Nie można już obecnie odtworzyć dokładnie całości zbioru księdy Hytrka ani prześledzić kolei jego losów. Świadectwem bogatej i aktywnej działalności proboszcza z Szymiszowa pozostają już tylko te odnalezione nieliczne książki. Na tej podstawie można jednak stwierdzić, że potrzebne tomy gromadził przez całe swe życie, towarzyszyły mu one w czasie nauki w Rzymie, w posłudze kapłańskiej oraz w pracy badawczej archeologa. Dzieła dotyczące historii Kościoła, pierwotnego chrześcijaństwa, sztuki sakralnej, archeologii służyły mu jako źródło wiedzy. A dziś ukazują one także tego wybitnego folklorystę, historyka, archeologa jako człowieka aktywnego, zainteresowanego przeszłością, ale i aktualnymi sprawami Kościoła i świata. Swoimi badaniami – folklorystycznymi i archeologicznymi – starał się on zarejestrować dziedzictwo kultury światowej, europejskiej i narodowej.

Tab. 1.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Adolfa Hytrka według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	Razem
Bassano			1		1
Berlin				2	2
Braunschweig				1	1
Bonn				1	1
Bruxelles–Paris				1	1
Cieszyn				1	1
Einsiedeln–New York–Cincinnati				1	1
Ferrara			1		1
Firenze				1	1
Foligno				1	1
Freiburg				2	2
Gryfice (Greifenberg in Pommern)				1	1
Hanover				1	1
Heidelberg				1	1
Helmstadt		2	6		8
Kiel		1		1	2
Könitz				1	1
Leipzig				5	5
Leipzig–Wien				1	1
Lugano				1	1
Mainz				1	1
Milano				1	1
Milano–Neapol				1	1

Monteregali				1	1
Nitra				1	1
Nysa				1	1
Paderborn				1	1
Paris		1		10	11
Parma				1	1
Praha		1			1
Regensburg				2	2
Regensburg–New York–Cincinnati				1	1
Roma	1		1	29	31
Schaffhausen				1	1
Stuttgart				1	1
Suerini–Rostock				1	1
Torino				2	2
Venezia		1	5		6
Wien				2	2
Wiesbaden				1	1
Würzburg–Wien				1	1
Wrocław				2	2
s.l.				2	2
Razem	1	6	14	86	107

Źródło: badania własne autorki.

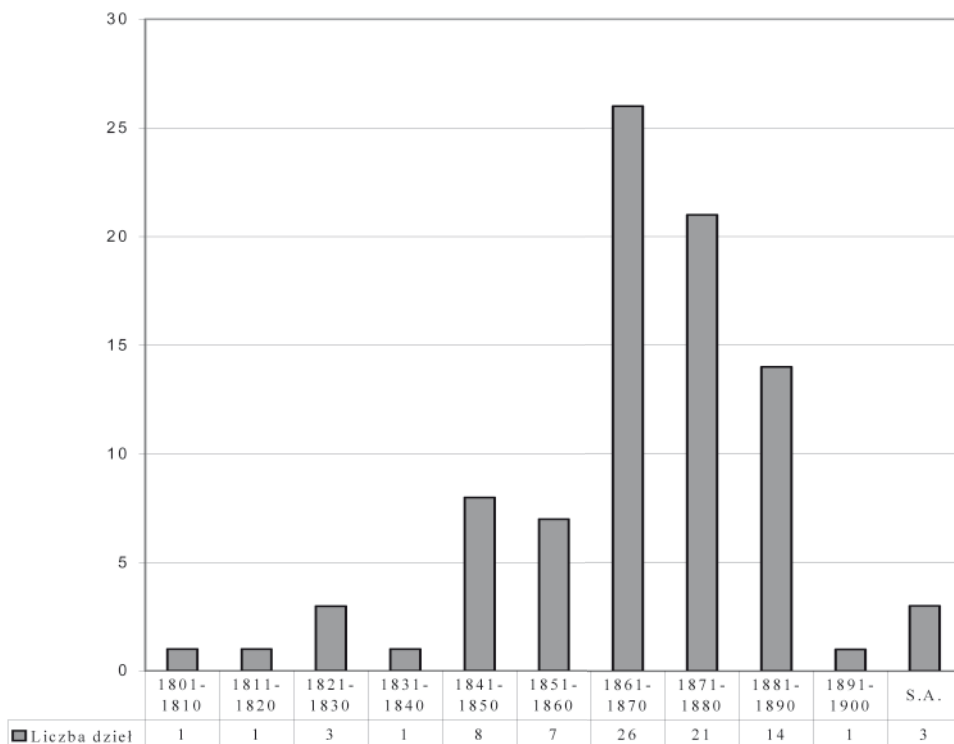
Tab. 2.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Adolfa Hytrka według języka druku

Język	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	Razem
Francuski				12	12
Łaciński	1	6	12	16	35
Niemiecki				26	26
Włoski			2	30	32
Łacińsko-grecki				1	1
Łacińsko-włoski				1	1
Razem	1	6	14	86	107

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 1.
Odnalezione książki z XIX w. ze zbioru ks. Adolfa Hytrka
według daty wydania

Źródło: badania własne autorki.

SPIS ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK

Stare druki

1. [Althann Michael Franz Ferdinand] Soliman Giulio, *Elogia Ducum, regum, interregu[m] qui Boemis praefuerunt [...]*, Pragae, Typis Pauli Sessii, 1629, 4°.
Prow.: „Ks. Adolf Hytrk, Rzym” (nota rps).
Ak.: 1957
Sygn.: BŚL 223353 II

2. Baldassarri Antonio, *Istoria compendiosa de Concilij ecumenici dell' Oriente, e dell' Occidente con la scelta d'alcuni Concilij Nazionali e Provinciali*, Venezia, Andrea Poletti, 1713, 4°, 3 vol.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 1346, 5281”
Sygn.: WSSD R 425, 440
3. Baronio Cesare, *Annales Ecclesiastici. Tomus primus*, Roma, Ex Typographia Ascanij et Hieronij Donangeli, 1591, 4°.
Prow.: „Adolfus Hytrek” (nota rps.); „BDK 1139”
Sygn.: WSSD R 99
4. *Biblia Sacra vulgatae editionis Sixti V iussu recognita et Clementis VIII auctoritate edita*, Venetia, Apud Niolaum Pezzana, 1688, 2°.
Prow.: „Ks. Adolf Hytrek” (nota rps.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Inw.: 3254: „Dar po śp. ks. bp. Bromboszczu”
Sygn.: WSSD R 19
5. Damazy, papież, *Opera quae extant et vita ex codicibus mss., cum notis Martii Sarazanii*, Paris, Apud Ludovici Billaine, 1672, 8°.
Prow.: „Ex libris Dominici Brig[ride]” (?) (nota rps.); „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 901”
Sygn.: WSSD R 356
6. Eusebius Caesariensis, *Eusebii Pamphili [...] Ecclesiasticae historiae libri decem. Ejusdem de vita Imp. Constantini libri quatuor [...]*, Henricus Valesius ex Graeco textu [...] latine vertit et adnotationibus illustravit [...], t. 1–2, Venetiae, excudebat Antonius Zatta, 1763, 4°, 3 vol.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 5289”
Sygn.: WSSD R 91
7. Fleury Claude, *Disciplina populi Dei in Novo Testamento ex scriptoribus sacris et profanis collecta*, Venetiis, Antonii Zatta, 1761, 4°.
Prow.: „Adolfus Hytrek, senior Coll. Teuton. Stae Mariae in Campo Sto Roma” (nota rps. na wyklejce); „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 1114”
Sygn.: WSSD R 100
8. Hildebrand Joachim, *Antiquitates ex universa Scriptura S. Selectae et secundum ordinem Librorum V[etus] et N[ovum] T[estamentum] adornatae*, Helmestadi, typis et sumptibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1700, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6554”
Sygn.: WSSD R 262

9. Hildebrand Joachim, *De diebus festis libellus*, Helmestadii, typis et sumptibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1701, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6551”
Sygn.: WSSD R 398
10. Hildebrand Joachim, *De nuptiis veterum christianorum libellus*, Helmestad, typis et sumtibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1701, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6555”
Sygn.: WSSD R 263
11. Hildebrand Joachim, *De religiosis eorumque variis ordinibus tractatus*, Helmestad, typis et sumtibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1701, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6552”
Sygn.: WSSD R 264
12. Hildebrand Joachim, *ΣΥΝ ΘΕΩ. De Priscae et primit. Ecclesiae Sacrispublicis, templis et diebus festis enchiridion collectum*, Helmestadii, typis et sumtibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1702, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6553”
Sygn.: WSSD R 268
13. Hildebrand Joachim, *Rituale baptismi veteris publicis lectionibus olim dictum et nunc primum denuo destinatum a Joanne Andreae Schmidt*, Helmestadi, typis et sumptibus Georgi-Wolfgangi Hammii, 1699, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6557”
Sygn.: WSSD R 265
14. Hildebrand Joachim, *Sacrarum antiquitatum de precibus veterum christianorum libellus, in quo veterum oratoria et stata orandi tempora percenset [...]*, Helmestadi, Georgi-Wolfgangi Hammii, 1701, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6556”
Sygn.: WSSD R 267
15. Hildebrand Joachim, *Tractatus de hierarchia veteris ecclesiae*, Helmestadi, typis et sumtibus Georg-Wolfgangi Hammii, 1702, 4°.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6558”
Sygn.: WSSD R 266
16. Kortholt Christian, *De persecutionibus Ecclesiae Primaevae sub imperatoribus ethnicis liber*, Kiloni, typis et sumptibus Joachimi Reumanni, 1689, 8°.
Prow.: „Adolpho Conradi Schreiden Qvedlinburgi 1700. Costat 1 1/2 Fl.” (nota rps.); „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6742”
Sygn.: WSSD – brak

17. Mamachius Tommaso Maria, *Ad Joh. Mansium de ratione temporum Athanasionum, deque aliquot Synodis IV seculo celebratis Epistolae IV*, Roma, typis Zempellianis, 1748, 8°.

Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 882”
Sygn.: WSSD R 228
18. Peverelli Bartolomeo, *Istoria delle persecuzioni fatte alla chiesa dagl' infedeli*, Venezia, Nel Negozio Zatta, 1775, 4°, 2 vol.

Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 1113”
Sygn.: WSSD R 446
19. Ruinart Thierry, *Historia persecutionis Vandalice in duas partes distincta*, Venetia, typis Josepho Bettinelli, 1732, 4°.

Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 1137”
Sygn.: WSSD R 434
20. *Sacrosancti Concilii Tridentini Canones et Decreta cum citationibus ex utroq. Testamento et Juris Pontificii Constitutionibus*, ab Horatio Lucio Calliensi [...] collectis, [acc.] *Index librorum prohibitorum*, Bassani, apud Jo. Antonio Remondinum, 1733, 8°.

Prow.: „Ex libris Aleksandri Cardinalis Franchi” (eksl.); „Ad. Hytrek” (nota rps.)
Akc.: 1967 D 90
Sygn.: WSSD R 229
21. Sandini Antonio, *Vitae Pontificum Romanorum ex antiquis monumentis descriptae*, pars prima, Ferrariae, Impensis Io. Manfre, 1763, 8°.

Prow.: „X. Adolf Hytrek” (nota rps.); „BDK 953”
Sygn.: WSSD R 237

Rękopis

1. Hytrek Adolf, Kazania niemieckie 1881–1882.

Sygn.: WSSD – brak

Rękopis powielany

1. Theses de Verbo Incarnato, 872 s.

Prow.: „X. Adolf Hytrek, Rzym 79” (nota rps.), „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie”
Inw.: 504
DSygn.: 10292/504 D
Sygn.: WSSD – brak

Druki wieku XIX

1. Ackermann Fourerio, *Introductio in libros sacros veteris foederis usibus academicis accomodata*, Vienna 1853.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 6219”
Sygn.: BKDK 4675 II
2. Adamy Rudolf, *Architektonik der altchristlichen Zeit*, Hannover 1884
(Architektonik auf historischer und aesthetischer Grundlage; II)
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7434”
Sygn.: BKDK 5801 II
3. Allard Paul: *Les Esclaves Chrétiens depuis les premiers temps de l'Église jusqu'à la fin de la domination romaine en occident*, Paris 1876.
Prow.: „X. Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7868”
Opr.: półpergaminy, tyt. tłoczony na grzbiecie
Sygn.: BKDK 12265 I
4. Andlaw Franz von, *Die byzantinischen Kaiser, ihre Palast- und Familien-Geschichten, ihre Schicksale. Historische Studien*, Mainz 1865.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 5530”
Nota: „Perg.”
Sygn.: BKDK 5846 II
5. Armellini Mariano, *Scoperta della cripta di Santa Emerenziana e di una memoria relativa alla cattedra di San Pietro nel cemeterio ostriano*, Roma 1877.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 1277”
Nota rps. ks. Hytrka: „Auctor d.d.”
Sygn.: BKDK 9607 III
6. Arnold Carl Franklin, *Die Neronische Christenverfolgung. Eine kritische Untersuchung zur Geschichte der ältesten Kirche*, Leipzig 1888.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6320”
Sygn.: BKDK 4359 II
7. Aubé Benjamin, *Les Chrétiens dans l'empire Romain de la fin des Antonins an milieu du IIIe siecle (180–249)*, Paris 1881.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5166”
Sygn.: BKDK 5178 II
8. „L'Autographe”, No 1–47, [Paris] 5 XII 1863–25 XI 1865. 1 vol.
Prow.: „L'Abbe Ad. Hytrek Rome” (nota rps.)
Sygn.: BŚL 599013 IV

9. Azarian Stephanus, *Ecclesiae Armenae traditio de Romani Pontificis primatu iurisdictionis et inerrabili magisterio per presbyterum armenum [...]*, Romae 1870.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 8252”
Sygn.: BKDK 4303 II
10. Baldeschi Giuseppe, *Ausführliche Darstellung des Römischen Ritus*, Hrsg. M. von Montbach, Regensburg 1856.
Prow.: „A. Hytrek” (nota rps.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Inw.: 758
DSygn.: 20144/758 L
Sygn.: WSSD – brak
11. Bertouch Ernst von, *Kurzgefaste Geschichte der geistlichen Genossenschaften und der daraus hervorgegangenen Ritterorden [...]*, Wiesbaden [1887].
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 8276”
Sygn.: BKDK 4772 II
12. Bonelli Luigi, *Institutiones logico-metaphysicae*, t. 2, Roma 1846.
Prow.: „Adolfus Hytrek Romae” (nota rps.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Inw.: 909
DSygn.: 20295/909 F
Sygn.: WSSD – brak
13. Bonghi Ruggiero, *Leone XIII e l'Italia [...]. Sequito dal testo completo delle tre pastorali del Cardinal Pecci le sue poesie latine e la prima allocuzione di Leone XIII*, Milano 1878.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 6212”
Sygn.: BKDK 12309 I
14. [Bresciani Antonio], *Olderico. Ovvero il zuavo pontificio racconto del 1860*, estratto della „La Civiltà Cattolica” 1861, serie IV, vol. XI, fasc. 275: 28 VIII 1861, s. 573–591; fasc. 276: 11 IX 1861, s. 699–715; serie IV, vol. XII, fasc. 277: 5 X 1861, s. 61–77; fasc. 278: 19 X 1861, s. 181–199; fasc. 279: 2 XI 1861, s. 307–324; fasc. 280: 16 XI 1861, s. 431–446; fasc. 282: 21 XII 1861, s. 641–661.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7102”
Sygn.: BKDK 9172 II

15. Brunner Sebastian, *Kirchen- und Staatsgedanken*, Würzburg–Wien 1889.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 7131”
Opr.: półplótno, na okł. przedniej naklejka z rps. nazw. aut. i tyt.
Sygn.: BKDK 2408 I
16. Bruzza Luigi, *Iscrizioni antiche Vercellesi raccolta et illustrate [...]*, Roma 1874.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Donum auctoris, Roma 6 I 81” (nota rps. ręką Hytrka); „BDK 1231”
Sygn.: BKDK 9540 III
17. Busenbaum Hermann, *Medulla theologiae moralis*, Roma 1844, 2 vol.
Prow.: „X. Adolf Hytrek” (nota rps.); „BDK 1043”
Sygn.: WSSD – brak
18. Cardoni Giuseppe, *Elucubratió de dogmatica Romani Pontificis infallibilitate eiusque definibilitate*, Romae 1870.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5226”
Opr.: pólskóre, tyt. złocony na grzbiecie
Sygn.: BKDK 1437 I
19. Cavalca Domenico, *Le vite de' Santi Padri volgarizzate*, [s.l.] [19 w.].
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1547”
Inw.: 775
Sygn.: WSSD – brak
20. Cavalca Domenico, *Volgarizzamento degli Atti Apostolici. Aggiunti in questa 3 Editione Le sette opere della penitenza di San Bernardi ed I Pianti della V. Maria*, Parma 1849.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7656”
Sygn.: WSSD – brak
21. *Clementis Romani Epistulae*, edidit, commentario critico et adnotationibus instruxit. Mosis Assumptioni quae supersunt pimum edita et illustrata addidit Adolphus Hilgenfeld, Lipsiae 1866.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7115”
Sygn.: BKDK 5768 II

22. *Constitutiones Apostolicae*, textum graecum recognovit, praefactus est, annotationes criticae et iudices subiecit Guil. Ültzen, Suerini–Rostochii 1853.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7118”
Sygn.: BKDK 5898 II
23. [Cuisin Jean pierre R.], *Les crimes secrets de Napoléon Buonaparte. Faits historiques recueillis par une Victime de sa tyrannie*, Bruxelles–Paris 1815.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 7693”
Sygn.: WSSD – brak
24. Desbassayns de Richemont Pierre, *Les nouvelles études sur les catacombes romaines. Histoire – Peintures – Symboles [...]*, précédés d’une lettre par [...] De Rossi, Paris 1880.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 8346”
Sygn.: BKDK 8881 II
25. Di Carlo Luigi, *Maria di Nazareth*, Foligno 1876.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek. Roma” (nota rps.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Inw.: 775
DSygn.: 20161/775 W
Sygn.: WSSD – brak
26. Dubelman Johann Franz Peter, *Das Heidenthum in Nordafrika nach den Briefen des h. Augustinus*, [w:] *Programm des Königl[iche] Gymnasiums zu Bonn. Schuljahr 1858–1859 von Prof. Dr Schopen*, Bonn 1859.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.)
Nota: „auctor d.d.” (nota rps. ręką Hytrka)
Sygn.: BKDK 9556 III
27. „Éphémérides Polonaises”, Avril, Mai et Juin 1863, Paris 1863.
Prow.: „X. Adolf Hytrek” (nota rps.); „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6304
28. *Esposizione theologico-critica Dei Misteri e Sensi Mistici del S. Sacrificio della Messa Solenne. Opera utilissima [...] compilata da un Sac. Della Missione*, Roma 1849.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7372”
Sygn.: BKDK 5758 II

29. *Exploration scientifique de l'Algérie pendant les années 1840, 1841, 1842 publiée par Ordre du Gouvernement et avec le concours d'une Commission Académique*, Paris 1844.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5567”
Sygn.: BKDK 6121 II
30. [Franco Giovanni], *Tigranate. Racconto storico del secolo IV*, „La Civiltà Cattolica” 1864–1865, serie VI, vol. 1, fasc. 355: 26 XII 1864, s. 75–93; fasc. 356: 5 I 1865, s. 190–210; fasc. 357: 23 I 1865, s. 306–326; fasc. 358: 4 II 1865, s. 400–412; fasc. 359: 20 II (4 III) 1865, s. 537–557; fasc. 360: 8 III (18 III) 1865, s. 700–708.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 6264”
Opr.: półplótno brązowe, papier marmurkowy zielono-żółty, nakł. z tyt. rps. na okł. górnej
S. 190 uzup. rps. ręką Hytrka. Na początku każdego fasc. wpisane ręką Hytrka numery tomów i daty
Sygn.: BKDK 9173 II
31. Gregorovius Ferdinand, *Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter vom V. bis zum XVI. Jahrhundert*, Bd. 1–2, Stuttgart 1886–1889, 2 vol.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5529”
Sygn.: BKDK 4610 II
32. Gual Pedro, *Oracula pontificia praesertim Encyclicae Quanta cura et Syllabi Errorum a SS. D.N. Pio Papa IX damnatorum ante concilium oecumenicum et modernam illustrationem vel civilitatem*, Parisiis 1869.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 6740”
Sygn.: BKDK 12547 I
33. Hackenschmidt Karl, *Der römische Bischof im vierten Jahrhundert*, [Heidelberg 1880].
Nadbitka z czasopisma „Sammlg. v. Vorträgen III”
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 6542”
Opr.: półplótno
Sygn.: BKDK 2330 I
34. Hasenclever Adolf, *Die altchristliche Gräbensmuck. Ein Beitrag zur christlichen Archäologie*, Braunschweig 1886.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6123”
Sygn.: BKDK 5277 II

35. *Inscriptiones Hispaniae Christianae*, ed. Aemilius Hübner, Berolini 1871.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 816”
Sygn.: BKDK 9643 III
36. *Introductio in libros sacros Veteris et Novi Testamenti usui eorum accomodata qui a disciplinis philosophicis ad Scripturae S. et theologiae studia gradium facere parant*, ed. 2, Augustae Taurinorum 1850.
Prow.: „Adolfus Hytrek” (nota rps.); „BDK 7453”
Opr.: półskórek, tyt. złożony na grzbiecie
Sygn.: BKDK 2392 I
37. Jan Kapistran, św., *Il Martirio del Principe degli Appostoli rivendicato alla sua sede in sul Gianicolo dissertazione critica [...]*, Roma 1809.
Prow.: „Ad. Hytrek, Roma” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 954”
Sygn.: WSSD – brak
38. Jungmann Bernhard, *Institutiones theologiae dogmaticae generalis. Tractatus de vera religione*, Ratisbonae–Neo-Eboraci–Cincinnati 1874.
Prow.: „X. J. Muszyński Rzym d. 4.11.1875” (nota rps.); „Hytrek” (nota rps.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Inw.: 771
Sygn.: WSSD 2057 II
39. Jungnitz Joseph, *Sebastian von Rostock, Bischof von Breslau*, Breslau 1891.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.)
Sygn.: BŚL 459 II
40. Koepke Georg Gustav Samuel, *De statu et conditione Christianorum sub imperatoribus Romanis alterius post Christum seculi. Dissertatio inauguralis [...] accedunt annales Gymnasii Berolinensis leucophaei quibus ad examen publicum die XXIX Martii MDCCCXXVIII [...] invitat Joannes Joachimus Bellermann*, Berolini 1828.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 7101”
Sygn.: WSSD – brak
41. Le Blant Edmond, *Les Martyrs Chrétiens et les supplices destructeurs du corps. Extrait de la Revue Archeologique*, [s.a.].
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6097”
Sygn.: BKDK 5944 II

-
42. Le Blant Edmonde, *Manuel d'épigraphie chrétienne d'après les marbres de la Gaule accompagné d'une bibliographie speciale*, Paris 1869.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 5005”
Opr.: półskórek, na grzbiecie tyt. złożony
Sygn.: BKDK 1480 I
43. *Lehre der zwölf Apostel*, nach der Ausgabe des Metropolitens Philotheos Bryennios mit beifügung des Urtextes, nebst einleitung und noten ins deutsche übertragen von August Wünsche, Leipzig 1884.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7116”
Sygn.: BKDK 9177 II
44. Lipsius Richard Adalbert, *Chronologie der römischen Bischöfe bis zur Mitte des vierdten Jahrhunderts*, Kiel 1869.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5193”
Sygn.: BKDK 5445 II
45. *Liturgia o Sante Messa di S. Gio. Grisostomo tale come si celebra nella cappella della legazione Russa in Roma*, seconda edizione, Roma 1874.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 6540”
Sygn.: BKDK 2348 I
46. *Liturgia o Santa Messa di San Basilio Il Grande Arcivescovo di Cesarea in Capadocia tale come si celebra nella cappella della legazione Russa in Roma. Solo in tempi determinat*, Roma 1874.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 6541”
Sygn.: BKDK 2247 I
47. Luedtke Clemens, *Die Bilderverehrung und bildlichen Darstellungen in den ersten christlichen Jahrhunderten. Eine dogmatische und kunstgeschichtliche Abhandlung*.
Nota rps. ks. Hytrka: „Aus dem Programm des kgl. Gymnasiums in Konitz 1873–74. Direktor: Dr. Hermann Deiters”
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 845”
Sygn.: BKDK 5952 II
48. Martigny Joseph A., *Dictionnaire des Antiquités Chrétiennes*, Paris 1865.
Prow.: „X. Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 8473”
Sygn.: WSSD 27095 II

49. Meer August, *Der Orden der Ursulinerinnen in Schlesien. Nach handschriftlichen Aufzeichnungen, Urkunden und Acten [...]*, t. 1, Breslau 1878.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.)
Sygn.: WSSD – brak
50. Millozzi Francesco, *Martyrum Christi Domini vitam et res praeclare gestas ex Theodorici Ruinartii historiis [...]*, Romae 1862.
Prow.: „Adolfus Hytrek Romae” (nota rps.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7429”
Sygn.: BKDK 8984 II
51. *Monumenta catholica pro Independentia Potestatis Ecclesisticae ab Imperio civili*, collegit et edidit Augustinus de Roskovány, t. 9, *Supplementa ad sec. IV–XVIII complectens*, Nitriae 1875.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5387”
Sygn.: BKDK 4830 II
52. Mullooly Joseph, *Courte notice sur les peintures antiques découvertes dans la basilique souterraine de Saint Clément a Rome et dont les dates varient de la fin du troisième au commencement du duxième siècle*, Rome 1869.
Prow.: „Adolphe Hytrek Roma” (nota rps.); „BDK 843”
Sygn.: BKDK 9555 III
53. Nibby Antonio, *Elementi di archeologia ad uso dell’archiginnasio Romano*, Roma 1828.
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 8258”
Sygn.: BKDK 5094 II
54. *Nuovi documenti della Chiesa Orientale intorno al domma dell’Immacolata Concezione di Maria SS.*, „La Civiltà Cattolica” 1876, serie IX, vol. XII, fasc. 635: 21 XI 1876, s. 541–556.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7152”
Opr.: półplótno, nakl. z tyt. na okł. górnej
Sygn.: BKDK 9179 II
55. *Il Patriziato romano di Carolomagno*, estratto della „La Civiltà Cattolica” 1863–1865, serie V, vol. IX, fasc. 331: 19 XII 1863, s. 22–45; fasc. 333: 23 I (6 II) 1864, s. 293–315; fasc. 335: 22 II (5 III) 1864, s. 534–554; fasc. 338: 6 IV (16 IV) 1864, s. 180–200; serie V, vol. X, fasc. 340: 9 V (21 V) 1864, s. 430–443; fasc. 341: 18 V (4 VI) 1864, s. 526–535; serie V, vol. XI, fasc. 344: 1 VII (16 VII) 1864, s. 144–161; fasc. 346: 8 VIII (20 VIII) 1864, s. 413–435; serie V, vol. XII,

- fasc. 349: 19 IX (1 X) 1864, s. 20–36; fasc. 352: 7 XI (19 XI) 1864, s. 423–447; serie VI, vol. I, fasc. 356: 4 I (21 I) 1865, s. 174–189.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7971”
Opr.: półpergaminy, papier marmurkowy czerwony, tyt. tłoczony na naklejce na grzbiecie
Sygn.: BKDK 9174 II
56. Pennacchi Giuseppe, *De Honorii I. Romani Pontificis causa in Concilio VI. Dissertatio [...] ad Patres Concilii Vaticani*, Romae 1870.
Prow.: „Adolfus Hytrek sac. Dioc. Vrat.” (nota rps.); „BDK 6388”
Sygn.: BKDK 5601 II
57. Peter Anton, *Teschen. Ein historisch – topographisches Bild*, Teschen 1878.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.)
Nota rps.: „Auctor d.d.”
Sygn.: BŚL 353 II
58. Pius IX, papież, *Lettere apostoliche [...] Dato da Roma, 8 XII 1864. Elenco dei principali errori dell'eta nostra, che son notati nelle Allocuzioni consistoriali, nelle encicliche e in altre lettere Apostoliche del [...] Pio IX. Venerabiles Fratres, Salutem [...] Quanta cura ac pastorali vigilantia [...]. Datum Romae [...] die VIII Decembris 1864. Syllabus complectens praecipuos nostrae aetatis errores [...]*, „La Civiltà Cattolica” serie VI, vol. I, fasc. 355: 24 Dicembre 1864.
Teksty encykliki i Syllabusa w wersji włoskiej i łacińskiej.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7109”
Sygn.: WŚSD – brak
59. Pressensé Edmund von, *Geschichte der drei ersten Jahrhunderte der christlichen Kirche*, von dem Verfasser autorisirte und mit einem Vorwort versehene deutschausgabe von Eduard Fabarius, Leipzig 1863.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 8273”
Ak.: 67 D 1378
Sygn.: BKDK 6744 II
60. Rives Gregorius de, *Epitome canonum conciliorum tum generalium tum provincialium ab apostolis usque ad annum MDCIX per alphabetum digesta [...]*, editio novissima accurante [...] Joanne Thomae Ghilardi, liber secundus, Monteregali 1870.
Prow.: „Adolfus Hytrek sac.” (nota rps.); „BDK 9179”
Sygn.: WŚSD – brak

61. Robert Bellarmin, św., *Opera omnia etiam quae nondum edita [...] Carolo Bartholomaeo comiti Romilli [...] dicta*, t. 1, Mediolan 1857, t. 4, cz. 2, Neapoli 1859, 2 vol.
Prow.: „Adolfus Hytrek sac.” (nota rps.); „BDK 9350”
Sygn.: BKDK 9899 III
62. *I Russi in Polonia et i Piemontesi in Italia*, „Civiltà Cattolica” 1863, serie V, vol. VI, fasc. 313: 18 III 1863, s. 5–20; fasc. 314: 3 IV 1863, s. 142–162.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 6091”
Opr.: półplótno, nakł. z tyt. na okł. górnej
Sygn.: BKDK 9176 II
63. *Saggi e fragmenti di Archeologia sacra e profana*, estratti dalla „La Civiltà Cattolica”, [s.l., s.a.]
Prow.: „Adolfo Hytrek” (nota rps. na wyklejce); „BDK 5388”
Brak k. tyt., wypisana ręcznie. Notatki, zakreślenia Hytrka
Opr.: pólskórek jasny, na grzbiecie nakł. z tłoczonym tyt.: „Archeologia sacra e profana”
Sygn.: BKDK 4939 II
64. Schleppe F., *August Reichensperger und die christlich-germanische Baukunst*, Greifenberg i. P. 1884.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7127”
Sygn.: BKDK 6048 II
65. Schulte J.W., *Beiträge zur Geschichte von Neisse. Separatabdruck aus dem 21. Bericht der Neisser Philomathie*, Neisse 1881.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 1119”
Nota rps. na wyklejce okł. górnej: „Dubl. Zu S 12542”
Opr.: półplótno, na okł. przedniej nakł. z rps. nazw. aut. i tyt.
Sygn.: BKDK 3085 II
66. Schwane Joseph, *Die eucharistische Opferhandlung*, Freiburg 1889.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7113”
Sygn.: BKDK 5848 II
67. Stevenson Enrico, *Du rythme dans l'hymnographie de l'église grecque*, Paris 1876.
Prow.: „Adolphe Hytrek” (nota rps.); „BDK 7155”
Nota rps. ks. Hytrka: „Auctoris mnemosynon”
Sygn.: BKDK 5939 II

68. Stevenson Enrico, *Scavi della via Latina*, Roma 1876.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7141”
Ded.: „VV adolpho Hytrek Amico Dulcissimo Auctor D.D. Adolphe Vivas Ø Valeas Ø Floreas Ø P”
Sygn.: BKDK 9157 II
69. Stevenson Enrico, *Scoperta della Basilica di S^A Sinforosa e dei suoi sette figli al nono miglio della via Tiburtina*, Roma 1878.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK”
Ded.: „D. Adolpho Hytrek auctor dd.” (nota rps., na kawałku niebieskiego papieru [z dawnej okł.?] naklejonym na verso karty tyt.)
Sygn.: BKDK 6007 II
70. Stolberg Friedrich Leopold von, *Fatti e ammaestramenti piu memorabili degli Apostoli [...]. Recati nell'italiana dal [...] Carlo Antici*, parte I–II, Roma 1827, 2 vol.
Prow.: „Benedetto Jona Padrone” (nota rps.); „Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 7212”
Sygn.: WSSD – brak
71. Taparelli Luigi, *Saggio teoretico di dritto naturale appoggiato sul fatto*, vol. I–II, Roma 1855.
Prow.: „Adamczyk” (nota rps.); „Adolfo Hytrek” (nota rps.)
Sygn.: WSSD – brak
72. Tomasz z Akwinu, św., *D. Thomae Aquinatis Monita et preces*, jam tertio edidit Thomas Ester, Paderborn 1890.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.)
Sygn.: WSSD – brak
73. [Theiner Augustin], *Vicende della Chiesa Cattolica di Amendue i riti nella Polonia e nella Russia di Caterina II sino a' nostri di. Libri cinque. Per un sacerdote dell'Oratorio*, versione italiana, Lugano 1843.
Prow.: „Adolfo Hytrek. Roma” (nota rps.); „BDK 6985”
Sygn.: WSSD – brak
74. *Triplici omaggio alla santità di Papa Pio IX nel suo giubileo episcopale offerto delle tre Romane Accademie: Pontifica di Archeologia, Insigne delle Belle Arte denominata di S. Luca, Pontifica de' nuovi Lincei*, Roma 1877.
Prow.: „Adolfus Hytrek cap. Campi Sti. Teuton. Romae” (nota rps.); „BDK 809”
Nota: „Donum Joh. Bapt. De Rossi” (nota rps. Hytrka)
Sygn.: BKDK 9650 III

75. *Dell'ultima epoca del mondo*, „La Civiltà Cattolica” serie V, vol. V, fasc. 308: 2 gennaio 1863.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7148”
Sygn.: WSSD – brak
76. *Un documento greco spettante alla coronazione del primo Czar della Russia*, estratto della „Civiltà Cattolica” 1864, serie V, vol. X, fasc. 342: 3 giugno 1864, s. 654–674.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 7111”
Opr.: półplótno czarne, nakł. z tyt. rps. na okł. górnej
Sygn.: BKDK 9180 II
77. Valli Luigi, *Del culto esterno della religione ovvero spiegazione delle sacre cerimonie della chiesa cattolica per istruzione dei fedeli [...]*, Torino 1869.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK”
Sygn.: BKDK 1103 I
78. Villemain Abel François, *Geist der altchristlichen Literatur im vierten Jahrhundert*, aus dem Französischen übersetzt von J. Köhler. Mit einer Vorrede von Zell, Regensburg 1855.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 6475”
Sygn.: BKDK 5504 II
79. Waal Antonio de, *I luoghi pii sul territorio Vaticano. Cenni storici [...]*, Roma 1886.
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „BDK 6539”
Sygn.: BKDK 2114 I
80. Weiss Adalbert G., *Die altkirchliche Pädagogik dargestellt in Katechumenat und Katechese der ersten sechs Jahrhunderte*, Freiburg 1869.
Prow.: „Adolf Hytrek” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 7320”
Sygn.: BKDK 5810 II
81. Weninger Franz Xaver, *Die Unfehlbarkeit des Papstes als Lehrer der Kirche und dessen Beziehung zu einem Allgemeinen Concilium*, Einsiedeln–New-York–Cincinnati 1869.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 5774”
Sygn.: BKDK 1711 I

-
82. Westermayer Anton, *Das alte Testament und seine Bedeutung dargestellt mit Rücksicht auf die Behauptungen des modernen Unglaubens*, Th. 1–4, Schaffhausen 1861, 2 vol.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 1428”
Sygn.: BKDK 4436 II
83. Winterstein Richard, *Der Episkopat in den drei ersten christlichen Jahrhunderten*, Leipzig–Wien 1886.
Prow.: „Hytrek” (nota rps.); „BDK 7114”
Sygn.: BKDK 6002 II
84. Zaydler Bernard, *Storia della Polonia fino agli ultimi tempi*, vol. I–II, Firenze 1831.
Prow.: „X. Adolf Hytrek” (nota rps.); „Biblioteka Sejmu Śląskiego” (piecz.)
Sygn.: BŚL 11899 II
85. Zestermann August Christian Adolph, *Die Antiken und die christlichen Basiliken nach ihrer entstehung, ausbildung und beziehung zu einander dargestellt. Bearbeitung der von der Academie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique gekroenten preisschrift De Basilicis libri tres*, Leipzig 1847.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 9300”
Sygn.: WŚSD – brak
86. Zschokke Hermann, *Historia sacra antiqui Testamenti compendiose concepta [...]*, Vindobonae 1872.
Prow.: „Ad. Hytrek” (nota rps.); „BDK 8317”
Sygn.: BKDK 4172 II

Rozdział V

KSIĄDZ DOKTOR FRANCISZEK BRUDNIOK I JEGO KSIĘGOZBIÓR

1. KOLEJE ŻYCIA KS. DRA FRANCISZKA BRUDNIOKA

Ks. dr Brudniok wspominany był jako kapłan pobożny i godny, odznaczający się uczonością, skromnością i małomównością. Nie lubił towarzystwa: wolał być sam i obcować z Bogiem¹.

Urodził się w Gliwicach 13 V 1856 r. Po śmierci ojca w 1867 r. został przyjęty do sierocińca przez ks. Józefa Kühna, proboszcza w Gliwicach. Uczęszczał do gimnazjum w Gliwicach². Wedle świadectwa znał języki: niemiecki, łaciński, grecki, francuski, hebrajski, a także słownictwo i gramatykę polską, choć bez rozumienia trudniejszych tekstów pisanych i mówionych.

W 1875 r. podjął studia teologiczne we Wrocławiu, które z powodu kulturkampfu ukończył w Pradze. W czasie pobytu na Uniwersytecie Wrocławskim Brudniok należał do Towarzystwa Polskich Górnoślązaków³. 13 VII 1879 r. w Pradze otrzymał święcenia kapłańskie.

Początkowo pracował w sierocińcu ks. Kühna, potem został kapelanem zamkowym hrabiny Scherr-Thoss w Dobrej pod Krapkowicami⁴. W grudniu 1882 r. uzyskał we Freiburgu tytuł doktora teologii⁵. 9 III 1882 r. wziął udział w publicznej obronie rozprawy habilitacyjnej ks. dra Maksymiliana Sdrałka na Uniwersytecie Wrocławskim⁶. W 1884 r. został kapelanem na Ostrogu, a w 1886 r. – katechetą

¹ AAKat. Akta Personalne ks. Franciszka Brudnioka. t. 2. Nekrolog. WD 1926 nr 5; Nekrolog podpisany przez ks. prob. T. Reginka. „Der Oberschlesische Kurier” 1926 nr 34.

² AAKat. Akta personalne ks. Franciszka Brudnioka. t. 1. Zuenisz der Reife für den Zoegling des Gymnasiums zu Gleiwitz Franz Brudniok aus Gleiwitz Oberschlesien, 19 Jahr alt [...] 3 VII 1875.

³ Zob. J. Kudera, Biograficzne szczegóły o członkach polskich towarzystw akademickich we Wrocławiu. BŚL R 99 IV. Wymieniony jest F. Brudniok w piśmie z województwa, cz. I, poz. 6.

⁴ Zob. „Schematismus des Bisthums Breslau (Preussischen Antheils) und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1884”, Breslau 1884, s. 45.

⁵ AAKat. E. Szramek, Catalogus Sacerdotum Dioecesis Katowicensis. ZS 855, s. 5; Nekrolog. WD 1926, nr 5.

⁶ Zob. M. Sdralek, *De S. Nicolai PP. I. Epistolarum Codicibus Quibusdam Manuscriptis Dissertatio, quam scripsit et [...] in Academia Wratislaviensi ad veniam Privatim Docendi Rite impetrandam die IX. M. Martii A. MDCCCLXXXII hora XI. In Aula Minore defendet Maximilianus Sdralek [...]. Socio ad respondendum assumpto: Francisco Brudniok, Dioecesis Wratislaviensis Presbytero, Adversariorum Partes Tuentibus Seminarii Theol. Cath. Sodalibus: Guilelmo Frank, cand. theol. approb.,*

i profesorem języka hebrajskiego w gimnazjum w Głogowie⁷. W 1892 r. mianowano go również prefektem konwiktów dla chłopców⁸. W kwietniu 1900 r. ks. dr Brudniok został proboszczem w Rybniku, w największej wówczas parafii na Śląsku. Zasłużył się wybudowaniem nowego, neogotyckiego kościoła św. Antoniego, „który będzie na zawsze jego najlepszym pomnikiem”⁹.

Ks. dr Franciszek Brudniok był kapłanem głębokiej wiary, wyznającym wielką cześć dla Matki Bożej. Jednakową opieką duszpasterską otaczał zarówno Polaków, jak i Niemców, biednych i bogatych. Nie angażował się w politykę. Jednak praca w rybnickiej parafii sprawiła ks. Brudniokowi wiele kłopotów i trosk¹⁰.

Zmiana sytuacji po I wojnie światowej wpłynęła także na życie ks. Brudnioka. W kwietniu 1923 r. zwrócił się do Generalnego Wikariatu we Wrocławiu z prośbą o przeniesienie do niemieckiej części diecezji¹¹. Jednak pozostał w Polsce. W 1923 r. przeszedł na emeryturę, osiadł w szpitalu św. Juliusza, gdzie zmarł 10 II 1926 r.

2. BIBLIOTEKA KS. FRANCISZKA BRUDNIOKA

A. W zbiorach Biblioteki Kurii Diecezjalnej i Biblioteki Seminarium Śląskiego

Ks. Franciszek Brudniok słynął ze swej uczoności oraz znajomości języków obcych. Jednak nie pojawia się nigdzie wzmianka o posiadanym przez niego księgozbiorze. Dopiero po jego śmierci, jak wynika z zachowanych dokumentów,

Valentino Koppacz, cand. theol., Wratislaviae 1882. BKDK 6025 I. Maksymilian Sdralek (1855–1913). W 1880 r. uzyskał stopień doktora teologii, miesiąc później przyjął święcenia kapłańskie. 9 III 1882 r. habilitował się na Uniwersytecie Wrocławskim (Olszar podaje datę 1 II). W 1896 r. objął we Wrocławiu katedrę historii Kościoła. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät der Universität Breslau 1811–1945*, Köln 1961, s. 152–153; A. Młotek, *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim ze szczególnym uwzględnieniem dziejów teologii moralnej*, Wrocław 1998, s. 80, 120–122; J. Wycisło, *Sdralek Maksymilian*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1966, s. 370; H. Olszar, *Ksiądz Maksymilian Sdralek (1855–1913) – życie i działalność*, WA 1994, nr 5, s. 263–269.

⁷ Zob. „Schematismus des Bisthums [...] für das Jahr 1887”, s. 12; „Schematismus... für das Jahr 1891”, s. 13, 42; E. Drobny, *Kościół św. Antoniego w Rybniku*, Rybnik 1931, s. 14. Jako miejsce pracy nauczycielskiej ks. Brudnioka Drobny podaje Głogówkę. Tę błędną informację powtórzył L. Musiolik, *Rybniczanie. Słownik biograficzny*, Rybnik 2000, s. 26.

⁸ „Schematismus... für das Jahr 1898”, s. 15; *Festschrift zur Dreihundertjahrfeier 1626–1926 des Staatlichen Katholischen Gymnasiums in Glogau*, Glogau 1926, s. 194.

⁹ Nekrologi podpisane przez ks. Reginka. „Der Oberschlesischer Kurier”, „Gazeta Rybnicka” 1926 nr 17; Nekrolog. WD. Według ks. Szramka kościół św. Antoniego „wystawił z wielkim nakładem pieniężnym i dużym smakiem estetycznym, lecz bez należytego wycucia prawdziwych potrzeb duszpasterskich Rybnika”. Zob. AAKat. Zbiory Specjalne. E. Szramek, *Catalogus Sacerdotum...*, s. 5.

¹⁰ [T. Reginek] T. Dobrzyński, *Proboszcz Śląski. Wspomnienia*, Londyn 1952, s. 124.

¹¹ Zob. AAKat. Akta personalne ks. Franciszka Brudnioka. t. 2. Pismo ks. Brudnioka z 17 IV 1923.

kuria biskupia za namową hr. Oppersdorffa rozpoczęła starania o zakupienie tego, jak się okazało, dużego zbioru.

W imieniu spadkobierców bibliotekę sprzedawał Artur Trunkhardt, ze strony kurii sprawę pilotował hr Oppersdorff. W lipcu 1927 r. otrzymał on spis książek ks. Brudnioka. Katalog ten, jak pisał Trunkhardt 3 XII 1927 r., nie obejmował nieznacznej grupy greckiej i rzymskiej klasyki. Długo toczyły się negocjacje w sprawie wyceny kolekcji¹². Ostatecznie w 1928 r. zakupiono 58 skrzyń książek (4800 woluminów) za cenę 10 tysięcy złotych¹³.

Do inwentarza Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie wpisanych zostało 497 dzieł w 894 tomach z notą „Zakup z bibl. pośm. ks. Fr. Brudnioka”. Liczba ta obejmuje 15 dzieł w 29 woluminach¹⁴ wydanych w XVI–XVIII w. oraz 482 publikacje w 865 tomach z XIX i XX stulecia. Na większości dzieł należących do ks. Brudnioka nie ma jego znaków własnościowych. Jedynym śladem pochodzenia są noty w inwentarzu.

W Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach odnaleziono 354 pozycje w 471 woluminach z notami proveniencyjnymi ks. Brudnioka. Na pewno nie są to wszystkie tomy z księgozbioru rybnickiego proboszcza, jednak wobec braku dawnych inwentarzy czy jakichkolwiek dokumentów nie można rozpoznać kompletu woluminów z tej kolekcji. Ponadto w obecnym zbiorze Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego znajdują się także stare druki, zgromadzone niegdyś w Bibliotece Kurii Diecezjalnej. Do ks. Brudnioka należało 36 dzieł w 73 woluminach. Ogółem wraz z kolekcją księdza Franciszka Brudnioka Kuria zakupiła co najmniej 51 dzieł starodrukowych w 102 tomach. Do dziś przetrwało 50 pozycji w 100 woluminach.

Łącznie więc odnaleziono 887 dzieł w 1438 tomach. Jest to jedynie niewielka część ze zbioru liczącego niegdyś 4800 tomów.

B. Charakterystyka odnalezionej części księgozbioru

Noty własnościowe ks. Franciszka Brudnioka oraz sposoby nabycia książek

Własność książek ks. Brudniok zaznaczał na stronie tytułowej. Treść i forma not własnościowych jest różna. Na najwcześniej nabytych książkach znajdują się

¹² Korespondencja na ten temat zob. AAKat. Akta ogólne. Varia. C. Biblioteka. t. 1.

¹³ W październiku 1934 r. Helena Zwierzyna z Rybnika, siostrzenica i spadkobierczyni ks. Brudnioka, zapytywała Kurię o kwotę, za jaką zakupiono jego księgozbiór. Spadkiem zawiadywał A. Trunkhardt, który przekazał jej za sprzedaną bibliotekę 3600 zł twierdząc, że więcej Kuria nie zapłaciła. Sprawę tej oraz innych przeprowadzonych przez Trunkhardta sprzedaży spadkobierczyni chciała przekazać do sądu. Na liście znajduje się notatka: zapłacono 10.000 złotych w dwóch ratach, w dniach 7 i 31 maja 1928 roku. Zob. tamże, pismo z dnia 18 X 1934 r.

¹⁴ W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono brak jednego dzieła (śląd po nim zachował się tylko w inwentarzu) oraz jednego woluminu z kilkutomowej edycji pracy P. Sarpi – por. poz. 13 oraz 39 w spisie starych druków.

zapiski rękopiśmienne, zawierające nazwisko właściciela, często też rok i/lub pełnioną funkcję, na przykład: „Brudniok 1876 Stud. Theol.”¹⁵, „Brudniok Cand. Theol. 1878”¹⁶, „Brudniok 1878”¹⁷, „Brudniok 1884”¹⁸. Na wielu książkach zanotował jedynie swoje nazwisko¹⁹.

Na podstawie not proveniencyjnych datowanych w okresie jego studiów teologicznych (lata 1875–1879) zidentyfikowano 33 pozycje w 46 woluminach. To dzieła przydatne w toku studiów. Najwcześniejsza datowana nota: „Brudniok 5/11 75 stud. Theol. et phil.” widnieje na stronie tytułowej Nowego Testamentu w języku greckim²⁰. W 1876 roku zapisał swoje nazwisko na podręcznikach teologii moralnej i historii Kościoła²¹. W następnym roku dołączył do swego zbioru sześć dzieł (8 vol.): opracowania dotyczące logiki, historii filozofii oraz mistyków niemieckich XIV wieku²². Natomiast w 1878 r. naniósł swoje nazwisko na pięciu starych drukach oraz siedemnastu dziełach (w 24 vol.) wydanych w XIX wieku²³. W jego zbiorze znalazły się wówczas opracowania dotyczące bibliistyki, teologii moralnej, historii Kościoła, prawa kanonicznego, a także dzieła św. Augustyna

¹⁵ F. Bittner, *Lehrbuch der katholischen Moraltheologie*, Regensburg 1855. WSSD – brak sygn.

¹⁶ Np. Luis de Granada, *Flores [...] ex omnibus opusculi spiritualibus [...] excerpti [...]*, Koln 1588. WSSD R 139; Grzegorz I, papież, *Liber regulae pastoralis*, Heidelberg [1740]. WSSD R 372.

¹⁷ Np. Karol Boromeusz, św., *Pastorum instructiones ab concionandum, confessionisque et Eucharistiae Sacramenta Ministrandum [...]*, Antwerpen 1586. WSSD R 159; *Acta Martyrum [...]*, Augsburg 1802. WSSD 21311 II.

¹⁸ Np. Sextus Empiricus, *Opera graece et latine*, Leipzig 1718. WSSD R 131.

¹⁹ Np. M.-A. Muret, *Epistolae, hymni sacri et poemata omnia*, Strasburg 1622. WSSD R 332; Tomasz z Akwinu, św., *Summa totius Theologiae*, Patavii 1722. WSSD R 324.

²⁰ [Biblia] *Τὸ Κανὼν Διαθκῶσ Ἀπαντα. Novum Testamentum graece*, Coloniae Agrippinae 1871. BKDK 1892 I.

²¹ F. Bittner, *Lehrbuch der katholischen Moraltheologie*, Regensburg 1855. WSSD – brak sygn.; J. Alzog, *Handbuch der Universal-Kirchengeschichte*, Mainz 1872. BKDK 5345 II; J.J.I. v. Dollinger, *Kirche und Kirchen, Papstthum und Kirchenstaat. Historisch-politische Betrachtungen*, München 1861. BKDK 2293 I.

²² Aristoteles, *Elementa logices [...]*, von F.A. Trendelenburg, Berlin 1845. WSSD – brak sygn.; A. Trendelenburg, *Logische Untersuchungen*, Leipzig 1870. WSSD 3784 II; F. Michellis, *Die Philosophie Platons in ihrer inneren Beziehung zur geoffenbarten Wahrheit*, Münster 1859–1860. WSSD 2262 II; H. Ritter, L. Preller, *Historia philosophiae graecae et romanae [...]*, Gothae 1875. WSSD 1823 II; A. Nicolas, *Études philosophiques sur le Christianisme*, t. 1, Bruxelles 1846. WSSD – brak sygn.; *Deutsche Mystiker des Vierzehnten Jahrhunderts*, Hrsg. F. Pfeiffer, Leipzig 1845–1857. BKDK 4456 II.

²³ Karol Boromeusz, św., *Pastorum instructiones ad concionandum, confessionisque et Eucharistiae Sacramenta Ministrandum utilissimae [...]*, Antverpiae 1586. WSSD 159; B. Carranza, *Summa Conciliorum a S. Pietro usque ad Iulium III [...]*, Duaci 1659. WSSD R 16; Grzegorz I, papież, *Liber regulae pastoralis [...]*, Heidelberg [1740]. WSSD R 372; Luis de Granada, *Flores [...] ex omnibus opusculis spiritualibus [...] excerpti [...]*, Coloniae 1588. WSSD R 139; L. Scupoli, *Certamen spirituale seu manu ductio sancta et solida ad perfectionem christianam*, Augustae Vinelicorum 1781. WSSD R 292.

i św. Jana Chryzostoma²⁴. Na jednym dziele nie podał daty, a nota własnościowa wygląda następująco: „F. Brudniok Stud. theol. c. et phi.”²⁵ Właścicielem Biblii łacińsko-polskiej w tłumaczeniu ks. J. Wujka²⁶ stał się w 1879 r. Trzy dzieła stały się własnością Brudnioka 9 VIII 1879 r., a więc już po otrzymaniu święceń – były to dwa opracowania Wulgaty oraz dzieła św. Tomasza z Akwinu²⁷.

Półka studenta teologii prezentowała się więc całkiem okazale. Były tam podręczniki niezbędne w czasie nauki, ale na pewno zwracały uwagę edycje starodrukowe, w tym dwa druki z wieku szesnastego. Nie można wykluczyć, że jako student uniwersytetu Franciszek Brudniok posiadał więcej książek, być może te, które podpisał tylko nazwiskiem²⁸ albo takie, które nie posiadają not własnościowych.

Dalszy wzrost księgozbioru nie jest możliwy do odtworzenia. Ks. Brudniok często używał niedatowanych not zawierających jedynie nazwisko lub dodatkowo inicjał imienia. Po uzyskaniu stopnia doktora teologii zaczął podpisywać swój zbiór stosując zapis: „Dr Brudniok”. Pojawił się on na niemal 30 woluminach. Na trzech tomach pojawia się nota: „F. Brudniok. Presb. Vrat.”²⁹ Jedynie 86 dzieł oznaczonych jest notami rękopiśmiennymi ks. Brudnioka z lat 1880–1898 i tylko cztery z lat 1902–1917³⁰.

Nie znaczy to, że w tych latach nie nabywał i nie oznaczał swoich książek. Prawdopodobnie od 1886 r., a więc od momentu objęcia obowiązków nauczyciela religii w Rybniku, używał pieczętki o treści: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau”. Pojawiła się ona na około 350 dziełach. Od 1900 r. mógł stosować okrągły stempel z zapisem: „Dr Franz Brudniok. Pfarrer Rybnik O/Schl.” Jednak na wielu tomach wydanych po roku 1900³¹ pojawia się pieczętka „głogowska”. Jednocześnie na karcie tytułowej książki wydanej w 1902 r. odbita została pieczętka

²⁴ M.in. H. Reusch, *Lehrbuch der Einleitung in das Alte Testament*, Freiburg 1870. BKDK 5624 II; J.P. Gury, *Compendium theologiae moralis*, Lugduni, Paris 1853. BKDK 11230 I; F.X. Kraus, *Lehrbuch der Kirchengeschichte für Studierende*, Trier 1872. BKDK 5220 II; Augustyn, św., *De doctrina Christiana [...]*, Ingolstadt 1826. WSSD 22874 II; Jan Chryzostom, św., *[...] De sacerdotio libri sex [...]*, Lipsiae 1872. BKDK 2352 I.

²⁵ C.G. Carus, *Psyche. Zur Entwicklungsgeschichte der Seele*, Lehr [s.a.]. WSSD 1862 II.

²⁶ *Biblia Sacra latino-polonica vulgatae editionis*, Wratislaviae 1771. WSSD R 15.

²⁷ F. Kaulen, *Geschichte der Vulgata*, Mainz 1868. BKDK 4664 II; tenże, *Handbuch zur Vulgata. Eine systematische Darstellung ihres lateinischen Sprachcharakters*, Mainz 1870. BKDK 12372 I; Tomasz z Akwinu, św., *Compendium theologiae [...]*, Paderborn 1863. WSSD 1398 I.

²⁸ M.in. *Aristoteles graece*, ex recensione Immanuelis Bekkeri, Berolini 1831, t. I. WSSD 25218 III; A. Schwegler, *Geschichte der Philosophie im Umriss*, Stuttgart 1868. BKDK 4197 II; *[Biblia] Das Buch Job*, übersetzt und erklärt von B. Welte, Freiburg 1849. BKDK 4638 II.

²⁹ C. Arvisenet, *Memoriale vitae sacerdotalis [...]*, Wien 1837. WSSD – brak sygn.; N. Knopp, *Über den „Sacerdos proprius” zur Verwaltung des Buss sacraments [...]*, Regensburg 1851. BKDK 5532 II; tenże, *Vollständiges katholisches Ehe recht*, Regensburg 1864. BKDK 4663 II.

³⁰ 1880: 5, 1881: 10, 1882: 18, 1883: 15, 1884: 18, 1885: 5, 1887: 1, 1888: 2, 1890: 2, 1893: 1, 1894: 2, 1895: 3, 1897: 2, 1898: 2, 1902: 1, 1904: 1, 1906: 1, 1917: 1.

³¹ Zob. J. Seitz, *Die Verehrung des hl. Joseph [...]*, Freiburg 1908. WSSD 2301 II.

„Dr Franz Brudniok Pfarrer Rybnik O/Schl.”³² Zapewne więc obu pieczętek używał równolegle, co uniemożliwia postawienie jakiegokolwiek hipotezy dotyczącej narastania jego księgozbioru.

Na wielu książkach stanowiących własność Brudnioka nie ma wcześniejszych znaków proveniencyjnych, trudno więc dokładnie określić sposób ich nabycia. Najprawdopodobniej jednak kupował je w księgarniach i antykwiariatach. Dowodzić tego mogą nalepki antykwiariatu Schöningha, o treści „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” znajdujące się między innymi na kilku starych drukach należących wcześniej do kapucynów w Govone³³.

W jednej z książek, niemieckich kazaniach Johanna Taulera³⁴, zachował się rachunek za zakupione dzieła wystawiony przez firmę „Wilh. Jacobson & Co. Buchhandlung. Antiquariat. Musikalien-Handlung” mieszczącą się przy Kupferschmiede-Strasse 44 we Wrocławiu. „Nota” została wystawiona na nazwisko ks. dra Brudnioka, kapelana zamkowego w Dobrau, 12 XII 1883 r. Wymieniała: „Lichtstrahlen 3 Bdschn., Thauler Predigten, Tauler Buch, Cicero hist. phil. Ant.” Z usług tej firmy ks. Brudniok zapewne korzystał częściej, na innych bowiem książkach zachowały się nalepki z zapisem: „Wilh. Jacobsohn & Co. Buchh. & Antiquariat. Breslau i. Schlesien. Kupferschmiedestrasse 44”³⁵. Na kilku tomach z kolekcji ks. Brudnioka odnaleźć też można nalepkę „G.P. Aderholz' Buchhandlung Breslau I Ring 53 Ecke Stockgasse”³⁶.

Niektóre pozycje należały wcześniej do innych kapłanów. Na łacińsko-polskiej Biblii w tłumaczeniu ks. Wujka zachowała się nota: „Ex [...] Archipresbyteri et parrochi Rev. Josephi Kuhn accepit Brudniok 1879”. Inną książkę przejął po śmierci właściciela, jak to wskazuje nota: „Aus dem Nachlasse meines lieben treuen Freundes Theodor Kremski Dr ius utr. [...] Pfs von Kattowitz [...] Rath u. P. Spiritualis zum heiligen Julius-Hospital. + Rybnik 22 XII 1906 von 9 3/4 Uhr. Dr Brudniok. Pf.”³⁷

Wśród książek należących do ks. Brudnioka znaleźć można także tomy, których pierwotnym właścicielem był profesor teologii dogmatycznej i historii

³² *Raymundi Antonii Episcopi Instructio pastoralis [...]*, Freiburg 1902. WŚSD 2319 II.

³³ Np. *Historiae ecclesiasticae scriptores Eusebius Pamphilius, Socrates Scholasticus [...]*, Augusta Taurinorum 1746–1748. WŚSD R 65; Hugo de S. Victore, *Opera omnia [...]*, Rothomagi 1648. WŚSD R 64.

³⁴ J. Tauler, *Lehr und Geistreiche zur anstellung und fortsetzung etnes Gottgefälligen Geistlichen Lebens [...]*, Cöln 1660. WŚSD R 432.

³⁵ Np. *Cantus Chorales juxta Missale, Breviarium, Graduale, Antiphonarium, Rituale et Pontificale Romanum ac Proprium Wratislaviense [...]* *Collecti jussu et auctoritate [...]* Henrici Foerster principis-episcopi Wratislaviensis editi, Wratislaviae 1866, BKDK 4618 II.

³⁶ Np. K. Gutberlet, *Der Kosmos. Sein Ursprung und seine Entwicklung*, Paderborn 1908, WŚSD 2054 II; J. Pruner, *Katholische Moraltheologie*, Freiburg im Breisgau 1902–1903. WŚSD 2060 II.

³⁷ Leonardo da Porto Maurizio, *La via del Paradiso considerazioni sopra le massime eterne e la Passione di Gesu Cristo per ciassun giorno del mese*, Torino 1843. WŚSD – brak sygn.

Kościola Uniwersytetu Wrocławskiego ks. Hugo Laemmer³⁸. Wśród poprzednich właścicieli książek wymienić można także Dr Becka³⁹, ks. prob. Wilhelma Malkmusa⁴⁰, a na pojedynczych tomach znajdują się noty: „Streuff F., kapl.”, „Wahl, Franz Powollik”, „Dr A. Schärmrl Pfarrer”⁴¹.

Prawdopodobnie własnością ks. Franciszka Brudnioka były dzieła św. Franciszka Salezego⁴² opublikowane w Paryżu w latach 1861–1864. Na żadnym z woluminów nie ma noty proveniencyjnej tego kapłana, jest natomiast rękopiśmienne dedykacja: „*Wie lieblich sind auf den Berge, die fässe derer, die da friedewerkänden, Gutes malden, Hail verkänden, die zu Sien sprachen: dein Gott ist König. Isaias 52.7. Zum Andenken an Weichenchten des Jahres 1882. Olga Gräfin Scherr-Thoss. Dobrau den 24 December*”. Właśnie wówczas ks. Brudniok był kapelanem w Dobrej.

Tematyka kolekcji

Analizę księgozbioru przeprowadzono na podstawie tej części kolekcji, która została oznaczona różnego rodzaju znakami własnościowymi⁴³. Zauważyć można, że zbiór ks. Brudnioka ma charakter głównie teologiczny. Poza tym miał on opracowania historyczne, a także grecką i rzymską klasykę. Zachowało się jednak niewiele dzieł, które nie dotyczyłyby szeroko pojętych spraw religii.

³⁸ Ks. Hugo Laemmer (1835–1918). Studiował teologię ewangelicką; uzyskał doktorat z filozofii, a w 1857 r. habilitację. W Rzymie przeszedł na katolicyzm. Wstąpił do seminarium w Braniewie, w 1859 r. przyjął święcenia kapłańskie. W 1864 r. podjął wykłady na Uniwersytecie Wrocławskim. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 139; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 120, 170–172; T. Błaszczyk, *Fakultet Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811–1914. Aspekt historyczno-prawny*, Legnica 2001, s. 212–215. Noty ks. H. Laemmera można odczytać m.in. na następujących pozycjach: *Johannis Scoti Erigenae De divisione naturae libri quinque [...]*, Münster 1838. BKDK 4962 II; Grzegorz z Nyssy, św., *Oratio catechetica graece et latine [...]*, Monachii 1838. WŚSD – brak sygn.; Photius, *Bibliotheca, ex recensione Immanuelis Bekkeri*, Berlin 1824. WŚSD – brak sygn.

³⁹ M.in. C. Stamm, *Aus der Briefmappe des hochseligen Bischofs Dr Conrad Martin von Paderborn*, Paderborn 1902. BKDK 6187 II; Juan de Pineda, *Commentariorum in Job libri tredecim, Coloniae Agrippinae 1613–1623*. WŚSD R 294.

⁴⁰ Np. P. Ballerini, *De vi ac ratione primatus romanorum pontificum*, Münster 1845. WŚSD – brak sygn.; K.S. Meister, *Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen [...]*, Freiburg 1862–1883. WŚSD – brak sygn.

⁴¹ J. Schwane, *Specielle Moraltheologie*, Freiburg 1878. BKDK 5581 II; M. Schneid, *Aristoteles in der Scholastik [...]*, Eichstätt 1875. WŚSD 2173 II; J. Kleutgen, *Die Theologie der Vorzeit*, Münster 1867–1874. BKDK 6330 II; C. Cattaneo, *Opere*, Milano 1881. BKDK 5180 II.

⁴² Franciszek Salezy, św., *Œuvres complètes [...]*, publiée par M. l'abbé Migne [...], Paris 1861–1864. 7 vol. BKDK 9931 III.

⁴³ Łącznie – 51 dzieł XVI–XVIII wieku i 531 z XIX i XX wieku.

Proboszcz rybnicki posiadał Pismo Święte w różnych językach. Widoczne są wydania hebrajskie⁴⁴, łacińskie⁴⁵, niemieckie⁴⁶, greckie (z notatkami rękopiśmiennymi w języku greckim, niemieckim hebrajskim i łacińskim⁴⁷), a także wspomniana edycja łacińsko-polska. Zgromadził dzieła z zakresu bibliistyki⁴⁸, dotyczące Ziemi świętej (m.in. atlas biblijny⁴⁹) oraz liczne komentarze do ksiąg Pisma św.⁵⁰

Znalazło się w jego zbiorze wiele prac z zakresu teologii dogmatycznej⁵¹, moralnej⁵², polemicznej⁵³, a także ascetyki⁵⁴. Miał również dzieła z liturgiki⁵⁵ (między innymi *Rituale Romanum* oraz *Rituale Wratislaviense*⁵⁶), homiletyki⁵⁷,

⁴⁴ *Biblia hebraica [...]*, Leipzig 1839. WSSD – brak sygn.; *Liber Iesu Filii Sirach sive Ecclesiasticus hebraice. Secundum codices nuper repertor vocalibus adornatus [...]*, Freiburg 1905. BKDK 8939 II.

⁴⁵ *Biblia. Prophetæ Isaias, Ieremias, Baruch, Ezechiel, Daniel, XII Minores et Machabeorum libri duo. Novum Testamentum [...] Vulgatæ Editionis [...] Manassæ Oratio. Esdræ Liber III et IV*, Coloniae 1678–1679. WSSD R 158; *Psalterium Davidis brevi ac succinta paraphrasi explicatum [...]*, Argentinae [Strasbourg] 1779–1781. WSSD R 143, 144, 148; *Biblia Sacra juxta Vulgatæ exemplaria et correctoria romana denuo edita*, Paris [po 1894]. Wł. pryw.

⁴⁶ *Das Buch Job*, übersetzt und erklärt von B. Welte, Freiburg 1849. BKDK 4683 II; *Die Psalmen*, übersetzt und erklärt von A. Rohling, Münster 1871. BKDK 4633 II.

⁴⁷ *Novum Testamentum Graece*, ex recensione J.J. Griesbechii, Leipzig 1805. WSSD – brak sygn.

⁴⁸ M.in. F. Kaulen, *Sprachliches Handbuch zur biblischen Vulgata [...]*, Freiburg 1904. WSSD 3638 II; H. Zschokke, *Die Biblischen Frauen des Alten Testaments*, Freiburg 1882. WSSD 2296 II.

⁴⁹ *Bibel-Atlas nach den neuesten und besten Hülfsmitteln*, gezeichnet von C.F. Weiland und erläutert von C. Ackermann, Weimar 1832. WSSD – brak sygn.

⁵⁰ A. Bisping, *Erklärung des Evangeliums nach Johannes*, Münster 1865. BKDK 7995 II; *Schir Ha-Schirim [...] oder des Salomonische Hohelied*, übersetzt und kritisch erläutert von H. Graetz, Breslau 1885. BKDK 6282 II.

⁵¹ F. Schmid, *Quaestiones selectae ex theologia dogmatica*, Paderborn 1891. WSSD 3759 II; A. Stöckl, *Liturgie und dogmatische Bedeutung der Alttestamentlichen Opfer insbesondere in ihren Verhältniss zur neutestamentlichen Opfertheorie*, Regensburg 1848. WSSD – brak sygn.

⁵² Thomas ex Charmes, *Theologia universa ad usu sacrae theologiae candidatorum*, Augusta Vindelicorum 1760. WSSD R 283; J. Pruner, *Katholische Moralthologie*, Bd. 1–2, Freiburg 1902–1903. WSSD 2060 II.

⁵³ M.in. A.M. Weiss, *Apologie des Christenthums*, Freiburg 1904–1908. BKDK 1828 I.

⁵⁴ Np. F.X. Mutz, *Christliche Aszetik*, Paderborn 1909; A. Bellecius, *Medulla asceseos seu exercitia S.P. Ignatii de Loyola [...]*, Münster 1846. BKDK 1468 I.

⁵⁵ *Praeparatio pro SS. Missae sacrificio et gratiarum actio post Missam [...]*, Wratislaviae 1739. WSSD R 195; J.B. Falise, *Sacrorum Rituum rubricarumque Missalis, Breviarii et Ritualis Romani compendiosa elucidatio*, Scaphusiae 1863. BKDK 4866 II.

⁵⁶ *Rituale Romanum Pauli V iussu editum et a Benedicto XIV auctum et castigatum*, Ratisbona–Neo Eboraci–Cincinnati 1884. WSSD – brak sygn.; *Rituale Wratislaviense ad normam Romani jussu et autoritate [...]* Georgii [...] Episcopi Wratislaviensis editum, Ratisbona 1891.

⁵⁷ *Instructions choisies des grands prédicateurs sur les épîtres et les évangiles [...]* Bossuet, Bourdaloue, Massilon, Fléchier [...], Paris 1859. WSSD 1388 I; J. Alzog, *Die deutschen Plenarien (Handpostillen) im 15. und zu Anfang des 16. Jahrhunderts [...]*, Freiburg 1874. BKDK 5700 II.

zbiory mów i kazań⁵⁸. Zgromadził publikacje dotyczące patrystyki⁵⁹, a także liczne wydania pism ojców Kościoła, m.in. świętych Augustyna, Hieronima, Hilarego, Tomasza z Akwinu⁶⁰. Posiadał dzieła świętych Cyryla, Jana Chryzostoma, Piotra Chryzologa, Roberta Bellarmina⁶¹, Ignacego Loyoli, św. Teresy Wielkiej⁶² i innych twórców religijnych w wielotomowych edycjach. Posiadał także 15 tomów z dużej edycji *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium SS. Patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum* przygotowywanej w Paryżu pod kierunkiem J.-P. Migne⁶³.

W kolekcji ks. Brudnioka znalazły się obok prawa kanonicznego⁶⁴ również publikacje dotyczące prawa cywilnego⁶⁵. Posiadał liczne dzieła z zakresu historii Kościoła⁶⁶, soborów (także dekrety soborów trydenckiego i watykańskiego)⁶⁷, reformacji⁶⁸ oraz opracowania dotyczące innych wyznań (m.in. żywot

⁵⁸ Luis de Granada, *Conciones [...] quae extant de tempore et sanctis*, Lugduni 1598. WSSD R 220–223, 234; L. Bossuet, *Oeuvres completes*, t. 1–12, Bar-le-Duc–Nancy 1870. WSSD 4445 III.

⁵⁹ J. Alzog, *Grundriss der Patrologie [...]*, Freiburg 1888. WSSD 2298 II.

⁶⁰ Augustyn, św., *Operum tomus primus [–undecimus]*, Paris 1689–1700. WSSD R 136; tenże, *De doctrina christiana libri quatuor*, Ingolstadt 1826. WSSD 22874 II; Hieronim, św., *Operum tomus primus [–undecimus]*, Veronae 1734–1752. WSSD R 132; Hilary, s., *Opera*, Paris 1693. WSSD R 135; Tomasz z Akwinu, św., *Compendium theologiae*, textum accurate recognovit F.J.H. Ruland [...], Paderborn 1863. WSSD 1398 I.

⁶¹ Cyryl, św., *Opera quae supersunt omnia [...]*, München 1848. WSSD – brak sygn.; Jan Chryzostom, św., [...] *Ioanov του Χρυσοστομου [...] τα Επισκομμενα παντα. Sancti [...] Joannis Chrysostomii [...] Opera omnia quae extant [...]*, t. 1–XIII, Paris 1834–1839. BKDK 9888 III; Piotr Chryzolog, św., *Homiliae sacrae siue aurei sermones [...]*, Bononiae 1643. WSSD R 541; Robert Bellarmin, św., *Opera omnia [...]*, t. 1–8, Panormi–Neapol–Paris 1872. WSSD 4417 III.

⁶² Ignatius Loyola, św., *Exercitia spiritualia*, Antverpia [XVII w.]. WSSD R 511; Theresa von Jesu, *Werke*, übersetzt von L. Clarus, Regensburg 1867. WSSD – brak sygn.

⁶³ M.in. dzieła św. Piotra Chryzologa (BKDK 9880 III), św. Leona Wielkiego (WSSD 4943 III, BKDK 9881 III), św. Grzegorza Wielkiego (WSSD 4943 III), papieża Mikołaja I (BKDK 9884 III), papieża Innocentego III (BKDK 9885 III), św. Dionizego Areopagity (BKDK 9873 III).

⁶⁴ M.in. *Corpus Iuris Canonici [...]*, notis Pauli Lancelloti illustratum [...], Colonia 1746. WSSD R 30; J. Kutschker, *Das Eherecht der katholischen Kirche*, Wien 1856–1857. WSSD – brak sygn.

⁶⁵ *Corpus Iuris Civilis [...]*, Gottingae 1776–1797. WSSD R 51; H.G. Heumann, *Handlexicon zum Corpus Iuris civilis [...]*, Jena 1846. WSSD – brak sygn.

⁶⁶ Np. H. Laemmer, *Analecta Romana. Kirchengeschichtliche Forschungen in römischen Bibliotheken und Archiven. Eine Denkschrift*, Schaffhausen 1861. WSSD 2123 II; J.A. Ginzler, *Geschichte der Slawenapostel Cyrill und Method und der slawischen Liturgie*, Wien 1861. BKDK 4862 II.

⁶⁷ B. Carranza, *Summa Conciliorum a S. Pietro usque ad Iulium III [...]*, Duaci 1659. WSSD R 16; *Canones et Decreta Concilii Tridentini [...]*, ed. A.L. Richter, Lipsiae 1853. WSSD 2383 II; *Lateinisch-deutsche Handausgabe der Decrete und der hauptsächlichsten Acten des hochheiligen Ökumenischen Vaticanischen Concils*, mit [...] Einleitung [...] von G. Schneemann, Freiburg im Breisgau 1895. WSSD 1397 I.

⁶⁸ M.in. B. Weber, *Tirol und die Reformation [...]*, Innsbruck 1841. WSSD – brak sygn.; I. Döllinger, *Die Reformation, ihre innere Entwicklung und Ihre Wirkungen im Umfange des Lutherische Bekenntnisses*, Regensburg 1848. BKDK 4796 II; [H. Grisar] Konstantin Germanus,

Mahometa)⁶⁹. Zgromadził prace prezentujące życiorysy i dzieła ludzi Kościoła, męczenników i świętych⁷⁰.

W księgozbiornie ks. Brudnioka znalazły się dzieła filozoficzne, m.in. Arystotelesa i Platona⁷¹, Abelarda, Boetiusa⁷², Erazma z Rotterdamu⁷³. Prawdopodobnie jego wieloletnia praca dydaktyczna w gimnazjum głogowskim spowodowała zainteresowanie psychologią i pedagogiką⁷⁴. Tu zwraca też uwagę obecność *Katechetyki* ks. Damrota⁷⁵. Interesował się historią⁷⁶, historią sztuki⁷⁷ (również drukarskiej⁷⁸), muzyki kościelnej⁷⁹ oraz literaturą piękną⁸⁰. Posiadał encyklopedie teologiczne⁸¹,

Reformatorenbilder. Historische Vorträge über katholische Reformatoren und Martin Luther, Freiburg 1883. BKDK 4529 II.

⁶⁹ G. Weil, *Mohammed der Prophet: sein Leben und seine Lehre*, Stuttgart 1843. WSSD – brak sygn.

⁷⁰ *Acta Martyrum. P. 103*, Augsburg 1802. WSSD 21311 II; K.Werner, *Beda der Ehrwürdige und seine Zeit*, Wien 1881. WSSD 3717 II; *Leben und Offenbarung der heiligen Mechtildis und der Schwester Mechtildis (von Magdeburg) [...]*, Hrsg. [...] J. Müller, Regensburg 1880–1881. BKDK 4615 II; C. de Montalembert, *Histoire de Saint Elisabeth de Hongrie, Duchesse de Thuringe (1207–1231)*, Paris 1841. BKDK 5937 II; *Biographie de M.J.-M. Vianney curé d'Ars*, Lyon 1856. BKDK 11841 I.

⁷¹ M.in. Aristoteles, *Elementa logices in usum scholarum*, von Friderici Adolphi Trendelenburg, Berlin 1845. WSSD – brak sygn.; F. Michelis, *Die Philosophie Platons in ihrer inneren Beziehung zur geoffenbarten Wahrheit*, Münster 1859–1860. WSSD 2262 II.

⁷² Np. P. Abelard, *Opera hactenus seorsim edita [...]*, collegit [...] V. Cousin, Paris 1849–1859. WSSD – brak sygn.; A.M. Boethius, *De consolatione philosophiae libri V [...]*, Jena 1843. WSSD – brak sygn.

⁷³ Erazm Dezydery z Rotterdamu, *Colloquia familiaria et encomium moriae*, Lipsiae 1867. BKDK 12875 I.

⁷⁴ F.W. Foerster, *Schule und Charakter. Beiträge zur Pädagogik [...]*, Zurich 1908. WSSD 3598 II; F.W. Foerster, *Sexualethik und Sexualpädagogik [...]*, Kempten–München 1907. WSSD 3360 II.

⁷⁵ K. Damrot, *Katechetik oder Methodik des Religionsunterrichtes in der Katholischen Volksschulen [...]*, Danzig 1891. BKDK 2337 I.

⁷⁶ M.in. *Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis recudi fecit G.H. Pertz*, Hanover 1839–1867. BKDK 5734 II; *Politische Geschichte Europas seit der Völkerwanderung*, vorträge von O. Klopp, Mainz 1912. WSSD 1962 II.

⁷⁷ F.X. Kraus, *Synchronistische Tabellen zur christlichen Kunstgeschichte*, Freiburg 1880. WSSD – brak sygn.; J. Stockbauer, *Kunstgeschichte der Kreuzes. Die bildliche Darstellung des Erlösungstodes Christi im Monogramm, Kreuz und Crucifix. Mit [...] Holzschnitten [...]*, Schaffhausen 1870. WSSD 1830 II.

⁷⁸ K. Falkenstein, *Geschichte der Buchdruckerkunst*, Leipzig 1840. WSSD – brak sygn.

⁷⁹ Np. A. Kienle, *Kleines Kirchenmusikalisches Handbuch. Zur Einführung des neuen Diözesan-Gesangbuches Magnificat [...]*, Freiburg 1893. WSSD 2019 II; J.F.H. Schlosser, *Die Kirche in ihren Liedern durch alle Jahrhunderte*, Freiburg 1863. BKDK 6158 II.

⁸⁰ Dante Alighieri, *La Divina Commedia*, con argomenti e note di Giuseppe Borghi, Roma 1837. WSSD – brak sygn.; M.A. Muret, *Orationum volumen primum [-secundum]*, Argentorati 1621. WSSD R 333.

⁸¹ H. Kihn, *Encyklopädie und Methodologie der Theologie*, Freiburg 1892. WSSD 2019 II.

słowniki językowe i opracowania dotyczące języka greckiego i łaciny⁸². Kupował też dzieła omawiające aktualne problemy, także społeczne⁸³.

Ks. Brudniok w swoim księgozbiornie posiadał wydawnictwa seryjne, m.in. niektóre z tomów ukazującej się we Freiburgu *Theologische Bibliothek*⁸⁴, *Strassburger Theologische Studien*⁸⁵ oraz w Paderborn *Wissenschaftliche Handbibliothek. Theologische Lehrbücher*⁸⁶. Inne serie reprezentowane w tym księgozbiornie to między innymi: *Forschungen zur Christlicher Literatur und Dogmengeschichte*⁸⁷, *Die Schule des h. Thomas v. Aquino*⁸⁸, *Bibliotheca Historica Medii Aevi*⁸⁹, *Ascetische Bibliothek*⁹⁰.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż ks. F. Brudniok posiadał wiele publikacji profesorów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Podręcznik Franza Bittnera⁹¹ znalazł się w jego zbiorze w 1876 r.⁹² Jeszcze w trakcie studiów stał się właścicielem jednej z prac⁹³ ks. Paula Scholza, wykładowcy egzegezy Starego Testamentu⁹⁴. Jako nauczyciel w Głogowie stał się właścicielem

⁸² J.P. Krebs, *Antibarbarus der lateinischen Sprache. Nebst Vorbemerkungen über reine Latinität [...]*, Frankfurt 1866. BKDK 4252 II; W. Pape, *Handwörterbuch der Griechischen Sprache in vier Bänden*, Braunschweig 1875. WSSD 1571 II.

⁸³ F. Hitze, *Die Quintessenz der socialen Frage*, Paderborn 1880. WSSD 9327 II; tenże, *Die sociale Frage und die Bestrebunge zu ihrer Pösung [...]*, Paderborn 1877. WSSD – brak sygn.

⁸⁴ Np. H. Kihn, *Encyklopädie und Methodologie der Theologie*, Freiburg 1892. WSSD 2019 II; J. Schwane, *Dogmengeschichte der neuerer Zeit (seit 1517 u. Chr.)*, Freiburg 1890. BKDK 4493 II.

⁸⁵ P. Kneib, *Die Beweise für die Unsterblichkeit der Seele aus allgemeinen psychologische Tatsachen*, Freiburg 1903. WSSD 1923 II; A. Zöllig, *Die Inspirationslehre des Origenes [...]*, Freiburg 1902. BKDK 6091 II.

⁸⁶ M.in. F.X. Mutz, *Christliche Aszetik*, Paderborn 1909. WSSD 3576 II.

⁸⁷ H. Koch, *Pseudo-Dionysius Areopagita in seinen Beziehungen zum Neuplatonismus und Mysterienwesen [...]*, Mainz 1900. BKDK 6012 II.

⁸⁸ H.E. Plassmann, *Erster Hörsaal. Die Philosophie des h. Thomas*, Soest 1858. BKDK 1410 I.

⁸⁹ A. Potthast, *Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters von 375–1500*, Berlin 1862–1868. WSSD 1540 II.

⁹⁰ A.V. Chambaud-Charrier, *Betrachtungen für die Anbetungsstunde der allerheiligsten Eucharistie*, Freiburg 1897. BKDK 2860 I.

⁹¹ Franz Bittner. Tytuł doktora teologii uzyskał w 1835 r., 16 V 1835 r. przyjął święcenia kapłańskie. Od 1850 r. do 1885 r. pracował na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach 1860–1867 był pozbawiony prawa prowadzenia wykładów. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 127; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 78–80, 126; T. Błaszczyk, *Fakultet Teologii Katolickiej...*, s. 179–181, 185.

⁹² F. Bittner, *Lehrbuch der katholischen Moraltheologie*, Regensburg 1855. WSSD – brak sygn.

⁹³ P. Scholz, *Handbuch der Theologie des Alten Bundes im Lichte des Neuen*, Regensburg 1861. BKDK 6568 II. Później nabył jeszcze dwie: P. Scholz, *Götzendienst und Zauberwesen bei den alten Hebräern und benachbarten Völkern*, Regensburg 1877. BKDK 4214 II; tenże, *Kommentar über den Prediger*, Leipzig 1901. BKDK 8939 II.

⁹⁴ Paul Scholz (1828–1900). Święcenia kapłańskie przyjął w 1852 r. W 1857 r. zrobił habilitację na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1860 r. powołany został na katedrę teologii moralnej, potem objął katedrę egzegezy Starego Testamentu. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 151; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 40, 42, 79, 149; T. Błaszczyk, *Fakultet Teologii Katolickiej...*, s. 181–182, 185, 229.

jednego⁹⁵ z licznych dzieł prof. Ferdinanda Probst⁹⁶. Profesor obejmujący w latach 1864–1897 katedrę teologii pastoralnej należał do osobistości znakomitych. Był cenionym teologiem, autorem wielu książek i artykułów z tego zakresu. Jedno dzieło znalazło się w zbiorze nauczyciela religii w głogowskim gimnazjum.

Ks. Hugo Laemmer od 1864 do 1882 roku prowadził wykłady z teologii dogmatycznej, a jednocześnie, w latach 1873–1895, z historii Kościoła. Był wychowawcą wielu badaczy dziejów Kościoła. W zbiorach ks. Brudnioka znalazło się kilka prac autorstwa bądź opracowania ks. Laemmera. Jedna stała się jego własnością już w 1878 r. a kolejne włączył do swego księgozbioru w latach 1880 i 1882⁹⁷.

Ks. Arthur König⁹⁸ objął w 1882 r. katedrę teologii dogmatycznej. W zbiorze Brudnioka, studenta teologii, znajdowało się jedno z jego dzieł. Kolejne nabył pracując już w Głogowie⁹⁹. Egzegezę Nowego Testamentu wykładał w latach 1850–1895 ks. prof. Joseph Heinrich Friedlieb¹⁰⁰. Był autorem wielu prac, z których dwie znalazły się na półce ks. Brudnioka¹⁰¹. Natomiast ks. Joseph Hubert Reinkens¹⁰² był profesorem dogmatyki i historii Kościoła. Po Soborze Watykańskim I odszedł z Kościoła katolickiego. W 1873 r. wybrano go pierwszym

⁹⁵ F. Probst, *Exequien*, Tübingen 1856. BKDK 5488 II.

⁹⁶ Ferdinand Probst (1816–1899). W 1840 r. przyjął święcenia kapłańskie 16 IX 1840 r. W 1864 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego teologii pastoralnej na Uniwersytecie Wrocławskim. Stał się pionierem badań liturgiczno-historycznych. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 147–148; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 33–34, 41, 80, 126–127; T. Błaszczuk, *Fakultet Teologii Katolickiej...*, 215–217.

⁹⁷ H. Laemmer, *Coelestis Urbs Ierusalem. Aphorismen [...]*, Freiburg 1866. BKDK 9603 III; Anzelm z Canterbury, *S. Anselmi Cantuariensis libri duo Cur Deus Homo*, recognovit H. Laemmer, Berolini 1857. BKDK 2842 I; H. Laemmer, *Analecta Romani. Kirchengeschichtliche Forschungen in römischen Bibliotheken und Archiven. Eine Denkschrift von Hugo Laemmer*, Schaffhausen 1861. WSSD 2123 II.

⁹⁸ Arthur König (1843–1921). Święcenia przyjął w 1867 r. Na Uniwersytecie Wrocławskim wykładał teologię dogmatyczną i pastoralną. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 138; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 34, 128.

⁹⁹ A. König, *Das Zeugnis der Natur für Gottes Dasein*, Freiburg 1870. BKDK 5379 II; tenże, *Schöpfung und Gotteserkenntnis*, Freiburg 1885. BKDK 2249 I.

¹⁰⁰ Joseph Heinrich Friedlieb (1810–1900). W 1837 r. przyjął święcenia kapłańskie. W 1840 r. habilitował się, a od 1845 r. prowadził wykłady na Uniwersytecie Wrocławskim. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 132; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 31–32, 166; T. Błaszczuk, *Fakultet teologii katolickiej...*, s. 171.

¹⁰¹ J.H. Friedlieb, *Archäologie der Leidensgeschichte [...] Jesu Christi [...]*, Bonn 1843. BKDK 5607 II; tenże, *Schrift, Tradition und kirchliche Schriftauslegung [...]*, Breslau 1854. BKDK 5608 II.

¹⁰² Joseph Hubert Reinkens (1821–1896). W 1848 r. przyjął święcenia kapłańskie, w 1849 r. uzyskał stopień doktora teologii, a w 1850 r. habilitował się we Wrocławiu. W 1853 r. został profesorem nadzwyczajnym. Zob. E. Kleindam, *Die katholisch-theologische Fakultät...*, s. 148; A. Młotek, *Teologia katolicka...*, s. 23–33, 120, T. Błaszczuk, *Fakultet Teologii Katolickiej...*, s. 158, 182–184, 194–195, 199–205.

biskupem kościoła starokatolickiego. W 1883 r. do zbioru ks. Brudnioka została włączona jego rozprawa habilitacyjna¹⁰³.

Proboszcz rybnicki był także właścicielem poruszającego najważniejsze problemy Kościoła dzieła¹⁰⁴ ks. Edmunda Radziwiła¹⁰⁵.

Należy podkreślić fakt, że niektóre dzieła ks. Brudniok posiadał w dwóch edycjach¹⁰⁶. Inne pozycje zachowały się w dwóch egzemplarzach¹⁰⁷. W takich przypadkach poszczególne egzemplarze tego samego dzieła znalazły się w dwu różnych bibliotekach.

Czas i miejsce druku oraz język książek ze zbioru księdza Brudnioka

Kuria katowicka zakupiła 4800 woluminów należących do ks. Brudnioka. Wśród nich znalazło się co najmniej 51 dzieł w 102 tomach opublikowanych w wiekach XVI–XVIII. Obecnie odnaleziono jedynie 50 dzieł w 100 woluminach. Jak już wspomniano, nie udało się znaleźć dzieła zapisanego w dawnym inwentarzu pod numerem 856: Fabricius Joh. Alb., *Codex Apocryphus Novi Testamenti*, Hamburgi, Schiller, 1703. Natomiast z sześciotomowego dzieła Paolo Sarpi *Historie der Tridentischen Concilii* zaginął tom piąty.

W odnalezionym zespole starych druków z księgozbioru ks. Brudnioka cztery dzieła (w 8 vol.) pochodzą z wieku XVI. Najstarsza zachowana książka, *Pastorum instructiones* Boromeusza, opuściła oficynę Krzysztofa Plantina w roku 1586. Dzieło *Flores [...] ex omnibus opusculis spiritualibus* Ludwika z Granady wydrukowane zostało w znakomitej kolońskiej pracowni Geruina Galeniusa i spadkobierców Johanna Quentela w 1588 roku. *Kazania* tegoż autora opublikowano w 5 woluminach w Lyonie w 1598 r.¹⁰⁸ Z oficyny Commeliana w Heidelbergu pochodzą *Poemata omnia* Scaligera, wytłoczone w roku 1600.

¹⁰³ J.H. Reinkens, *De Clemente presbytero Alexandrino homino, scriptore, philosopho, theologo liber [...]*, Vratislaviae 1851. BKDK 5353 II.

¹⁰⁴ E. Radziwiłł, *Die Kirchliche Auctorität und das moderne Bewusstsein*, Breslau 1872. BKDK 9064 II.

¹⁰⁵ Edmund Radziwiłł (1842–1895). Świecenia kapłańskie przyjął we Wrocławiu w 1867 r. W 1870 r. został inkardynowany do archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej. W 1874 r. był posłem centrowym do parlamentu niemieckiego z okręgu Bytom–Tarnowskie Góry. W 1886 r. wstąpił do zakonu benedyktynów. Zob. M. Pater, P. Szczaniecki, *Radziwiłł Edmund Fryderyk*, [w:] PSB XXX, s. 178–180; H.E. Wyczawski, *Radziwiłł Benedykt Edmund*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. III, s. 487–488.

¹⁰⁶ Np. J.P. Gury, *Compendium theologiae moralis*, Lyon–Paris 1853. BKDK 11230 II; tenże, *Compendium theologiae moralis [...]*, Antonii Ballerini adnotationibus locupletatum, Roma 1889. BKDK 4820 II.

¹⁰⁷ M.in. A. Reichensperger, *Vermischte Schriften über christliche Kunst*, Leipzig 1856. WSSD 1721 II, BKDK 6201 II; J. Dankó, *Historia revelationis Divinae Veteris Testamenti*, Vindobonae 1862. WSSD 1723 II, BKDK 6021 II.

¹⁰⁸ Luis de Granada, *Conciones [...] quae extant de tempore et sanctis*, Lugduni 1598. WSSD R 220–223, 234.

Siedemnastowieczne drukarstwo reprezentuje 18 dzieł w 27 woluminach. Cztery pozycje pochodzą z Paryża. Tam w 1642 r. nakładem Karola Chastellaina ukazały się *Opera omnia* Piotra Damiani. *Rerum liturgicarum* Giovanniego Bona wydano w oficynie Ludwika Billaine w 1676 r. *Opera omnia* św. Augustyna wytłoczono w ośmiu dużych woluminach w formacie 2° w latach 1689–1700 w drukarni Franciszka Mugnet. Z nieokreślonej oficyny paryskiej pochodzą też *Opera* św. Hilarego z 1693 r. W Rouen w 1648 ukazały się *Opera omnia* Hugona de S. Victore, a dwa lata później *Opera* Ricarda de S. Victore.

W Antwerpii, w oficynie Joannesa Meursiusa, wydane zostały dzieła Ignacego Loyoli. W zbiorze Brudnioka znajdował się jedynie fragment obejmujący *Exercitia Spiritualia*. I jest to jedyny druk reprezentujący siedemnastowieczne drukarstwo holenderskie.

Natomiast więcej jest publikacji oficyn niemieckich. Kolonię opuścili trzy dzieła. Z drukarni Hierata pochodzą komentarze Juana de Pineda do księgi Hioba¹⁰⁹, z oficyny Jakuba Naulaeusa Biblia z lat 1678–1679. Natomiast Peter Mücher w 1660 roku wydał jedyne niemieckojęzyczne dzieło starodrukowe – kazania Johanna Taulera¹¹⁰.

W Strasburgu, w drukarni dziedziców Zetznera, wydane zostały Muretusa *Orationes* (1621) oraz *Epistolae, hymni sacri et poemata* (1622). Z Lipska, z drukarni Richtera, pochodzi praca Johna Lightfooda *Horae hebraicae et talmudicae* (1684). Natomiast dzieło Otto Aichera *Theatrum funebre* opuściło drukarnię Johanna Baptisty Mayra w Salzburgu. Typografię włoską reprezentują dzieła opublikowane w oficynach Rzymu oraz Bolonii. *Novarum Epistolarum* św. Franciszka Ksawerego ukazało się w rzymskiej oficynie Varesi w 1667 r. Natomiast w 1643 r. w nieokreślonej drukarni bolońskiej wydano *Homiliae sacrae* św. Piotra Chryzologa.

Osiemnastowieczne drukarstwo ukazuje nam 29 dzieł w 67 tomach. Najwięcej wydanych zostało w Augsburgu – 4 publikacje. *Opera omnia* Thomasa a Villanova pochodzą z oficyny Veitha z 1757 r. Siedmiotomowa *Theologia universa* Thomae ex Charmes opublikowana została w 1760 r. nakładem Riegera. Natomiast kosztami synów Riegera wydrukowano dwa dzieła: w 1779 roku Muratoriego *De ingeniorum moderatione in religionis* oraz dwa lata później *Certamen spirituale* Lorenzo Scupoli. Trzy pozycje pochodzą z Lipska. *Opera graece et latine Sexti Empirici* ukazały się w 1718 r. U Breitkopfa wydrukowana została *Biblia hebraica*. Natomiast dzieła Józefa Flawiusza w trzech tomach wydano nakładem Schwickerta w 1782 r.¹¹¹

¹⁰⁹ Juan de Pineda, *Commentariorum in Job libri tredecim*, Coloniae Agrippinae 1613–1623. WŚSD R 294.

¹¹⁰ J. Tauler, *Lehr und Geistreiche zur anstellung und fortsetzung etnes Gottgefälligen Geistlichen Lebens [...]*, Cöln 1660. WŚSD R 432.

¹¹¹ Iosephus Flavius, *Opera omnia graece et latine [...]*, Lipsiae 1782. WŚSD R 12.

Wiedeń i Wrocław opuściły po dwa druki. W 1744 r. w wiedeńskiej oficynie Maria Ewa Schilgin wydała biografię św. Franciszka Ksawerego. Dziesięć lat później ukazały się w dwóch tomach dzieła Francisci M. Cano nakładem Jana Pawła Krausa¹¹². Oba druki wrocławskie ukazały się w Drukarni Akademickiej Jezuitów: w 1739 r. *Praepratio pro SS. Missae sacrificio [...]*, a w 1771 r. *Biblia Sacra latino-polonica*.

Pozostałe miejscowości reprezentowane są pojedynczymi drukami. Z Bazylei pochodzi *Corpus Iuris Canonici*, *Corpus Iuris Civilis* – z Getyngi¹¹³. W Hamburgu u Schillera w 1703 roku wydano *Codex apocryphus Novi Testamenti*, w Heidelbergu w 1740 roku – *Liber regulae pastoralis* papieża Grzegorza I. W Kolonii w 1728 r. nakładem H. Rommerskirchena ukazały się *Opera omnia* Tomasza a Kempis. Oficyna Staheliana w Würzburgu wydrukowała w latach 1777–1779 *Sanctorum patrum opera polemica*, z których sześć woluminów było w posiadaniu ks. Brudnioka. W Saarbrücken w 1792 r. Towarzystwo Typograficzne opublikowało *De l'esprit des Loix* Montesquieu.

W Konstancji Jacob Friedrich Bez opublikował J.N. Weislingera *Höchstnothwendige Schutz-Schrift [...]* (1742 r.). W Halle natomiast ukazało się sześciotomowe opracowanie historii soboru trydenckiego autorstwa Paolo Sarpi. Opuściło ono w 1761 r. drukarnię Gebauera. W Strasburgu w oficynie Franciszka Levrault w latach 1779–1781 wytłoczone zostały trzy tomy *Psalterium Davidis*. Francuskie drukarstwo reprezentuje także publikacja z Liege: Ambroise de Lombez *Traite de la paix interieure [...]* z 1761 r.

Osiemnastowieczną typografię włoską reprezentują dzieła z pięciu miast. W Padwie w drukarni J. Manfre w 1722 r. ukazała się *Summa totius theologiae [...]* św. Tomasza z Akwinu. Dzieło św. Ireneusza *Detectionis et eversionis falso cognominatae agnitionis* wydała w dwóch częściach w 1734 r. nieokreślona drukarnia wenecka. W Weronie Jacobus Vallarsius i Petrus Antonius Bernus w latach 1734–1752 wytłoczyli w jedenastu tomach *Opera* św. Hieronima. W Turynie ukazało się dzieło *Historiae ecclesiasticae scriptores* (1746–1748). Natomiast w 1775 r. dzieło papieża Benedykta XIV *De synodo dioecesana* opublikował w Ferrarze J. Manfre.

Jak widać z tego przeglądu dominują dzieła wytłoczone w drukarniach niemieckich, reprezentowane są też drukarnie holenderskie, szwajcarskie, francuskie, włoskie¹¹⁴.

Ze względu na dużą liczbę książek z tej kolekcji oraz z uwagi na fakt, że nie odnaleziono w obecnym zbiorze wszystkich dzieł, niemożliwe było przeprowadzenie

¹¹² O. Torsellini, *Historia vitae divi Francisci Xavierii Indiarum Apostoli [...]*. Denuo recusa a Bibliotheca Ignatiana Societatis Jesu, Viennae Austriae 1744. WSSD R 506; F.M. Cano, *Opera [...]*, illustrata a H. Serry, [Viennae] 1754. WSSD R 410, 438.

¹¹³ *Corpus Iuris Canonici [...]*, Colonia Munatiana 1746. WSSD R 30; *Corpus Iuris Civilis [...]*, Gottingae 1776–1797. WSSD R 51.

¹¹⁴ Szczegółowe zestawienie zawiera tabela 3.

podobnej analizy dotyczącej druków XIX i XX wieku. Można jednak stwierdzić, że ks. Brudniok zgromadził głównie prace tego okresu publikowane w drukarniach niemieckich, przede wszystkim we Freiburgu, Monachium, Lipsku, Berlinie, Augsburgu, Regensburgu, Münster, Norymberdze, Paderborn, Frankfurcie, Würzburgu, Hamburgu, Stuttgarcie, Tübingen. Reprezentowane jest drukarstwo Wrocławia, Wiednia, Innsbrucku, Zürichu, Genewy. Pojawiają się dzieła z Paryża, Nancy, Lyonu, Mediolanu, Rzymu, Turynu, Florencji i wielu innych miast.

Spośród odnalezionych księzek ze zbioru księdza Brudnioka przeważająca część, 467 dzieł, pochodzi z XIX w. Z pierwszej połowy zgromadził 85 dzieł, z drugiego pięćdziesięciolecia – aż 382 publikacji. Najwięcej ukazało się w latach 1871–1880: 99 dzieł; 98 druków wydano w latach sześćdziesiątych. Kolejne dziesięciolecia przyniosły nieco mniej dzieł – lata 1881–1890: 80, a lata 1891–1900: 55.

Jedynie 64 pozycje z tego zespołu opublikowano w wieku XX. Najpóźniejsza data druku to rok 1913. Ukazało się wówczas dzieło *Enchiridion patristicum [...]*¹¹⁵.

Trzeba wziąć pod uwagę, że jest to jedynie część zbioru. Struktura dat wydań mogła się przedstawiać całkiem inaczej. Zapewne proboszcz rybnicki posiadał więcej publikacji dwudziestowiecznych, lecz być może zostały one rozdzielone pomiędzy kapłanów. Szczegółowym badaniom należałoby też poddać tę część zbioru, która została przekazana do Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego i zapisana w inwentarzu. Na podstawie owych wpisów (czasem niedokładnych i niepełnych) można wzbogacić obraz tego księgozbioru.

Analizując język zgromadzonych przez uczonego kapłana księzek XVI–XVIII wieku zauważa się wyraźną przewagę łaciny: 41 dzieł. Pojawiają się także dzieła w językach niemieckim, francuskim oraz dwujęzyczne: grecko-łacińskie, hebrajsko-łacińskie oraz polsko-łacińska Biblia. Dzieła XIX i XX w. to już przeważnie publikacje niemieckie. Zaznacza się obecność języka: francuskiego, greckiego, hebrajskiego i włoskiego, a także jedno dzieło w języku angielskim¹¹⁶.

Język polski obecny jest jedynie we wspomnianym wydaniu Biblii łacińsko-polskiej oraz dwóch dziełach przechowywanych w Bibliotece WSSD. Są to: Mikołaja Bobowskiego *Polskie pieśni katolickie od najdawniejszych czasów do końca XVII wieku*¹¹⁷ oraz *Cztery Ewangelie Szczepańskiego*¹¹⁸. Być może posiadał również inne książki w języku polskim, które mogły trafić do księgozbioru Kurii, lecz dzieje biblioteki zatępiły obraz całości zbioru.

Ciekawe jest, że ks. Brudniok, nie zostawił na książkach wielu śladów czytelnictwa. Czasem zamieszczał swoje uwagi dotyczące autora. Na przykład

¹¹⁵ M.J. Rouët de Journal, *Enchiridion patristicum locos SS. Patrum, doctorum, scriptorum ecclesiasticorum [...]*, Friburgi Brisgoviae 1913. WSSD 512 I.

¹¹⁶ A. Jameson, *Legends of the Madonna as represented in the fine arts. Forming the third series of sacred and legendary art*, London 1879. BKDK 5238 II.

¹¹⁷ Kraków 1893. WSSD 1743 II, wpisana do inwentarza pod numerem 1038.

¹¹⁸ Kraków 1917. WSSD 3478 II, w inwentarzu poz. 1232.

na trzech książkach J. Bautza dopisał przy nazwisku autora datę jego śmierci: „+ 19 Maerz 1917 zu Muenster”¹¹⁹.

Należy jeszcze wspomnieć o oprawach książek ze zbioru ks. Brudnioka. Najprawdopodobniej zlecał introligatorowi oprawę jednakową dla wszystkich dzieł. Przeważnie jest to czarna skóra lub czarny półskórek, z tytułem wytłoczonym na grzbiecie woluminu złożonymi czcionkami. Często tworzył klocki introligatorskie łącząc dzieła o podobnej tematyce lub tego samego autorstwa. Wszystkie zachowane z jego zbioru książki są w bardzo dobrym stanie.

Śledząc zapiski własnościowe można stwierdzić, że kolekcja księdza Brudnioka już w Katowicach, po zakupieniu przez Kurię, uległa podzieleniu. Jedna część trafiła do rąk biskupa Lisieckiego – jego właśnie pieczętki znajdują się przede wszystkim na starodrukowych edycjach dzieł ojców Kościoła¹²⁰. Druga weszła do zbiorów biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, trzecia do biblioteki diecezjalnej. Niektóre dzieła z tego zbioru mogły trafić i w inne miejsca. Dowodzą tego znaki własnościowe. Na karcie tytułowej *Rituale Wratislaviense [...]*¹²¹ obok pieczętki księdza Brudnioka znajduje się inna: „Rzymskokatolicki Kościół Chrystusa Króla w Stalinogrodzie”. Na kolejnym dziele obok pieczętki ks. Brudnioka odnaleźć można stempel: „Diecezjalny Sekretariat Misji Wewnętrznej Katowice, ul. M. Piłsudskiego 20, telef. 345–08”¹²². Być może również niektóre książki trafiły do rąk innych kapłanów, lecz tego, niestety, nie można już stwierdzić.

Księgozbiór ks. Brudnioka stanowił dla niego niezbędną pomoc w pracy naukowej i dydaktycznej, a być może także odskocznię od codziennych trudności duszpasterskich. Ukazuje nam jego różnorodne zainteresowania literaturą, sztuką, historią, a przede wszystkim naukami teologicznymi. Posiadał księgozbiór aktualny, ukazujący najnowsze prądy w nauce, ale jednocześnie, poprzez zgromadzenie publikacji wcześniejszych, umożliwiał prześledzenie rozwoju myśli teologicznej. Najistotniejsze jest jednak, że zbiór ten został stworzony przez jednego kapłana, który stale z niego korzystał. Następnie jednak poprzez wcielenie go do biblioteki seminaryjnej, stał się pomocą dla wielu następnych pokoleń księży śląskich.

¹¹⁹ J. Bautz, *Weltgericht und Weltende*, Mainz 1886. WSSD 2956 II; tenże, *Das Fegfeuer. In Anschluss an die Scholastik, mit Bezugnahme auf Mystik und Ascetik dargestellt*, Mainz 1883. WSSD 3710 II; tenże, *Die Hölle. Im Anschluss an die Scholastik dargestellt*, Mainz 1892. WSSD 3909 II.

¹²⁰ Por. spis dzieł należących do bpa A. Lisieckiego.

¹²¹ *Rituale Wratislaviense ad normam Romani jussu et auctoritate [...] Georgii [...] Episcopi Wratislaviensis editum*, Ratisbonae 1891. WSSD – brak sygn.

¹²² *Les quatre livres de l'Imitation de Jésus-Christ*, traduction de Michel de Marillac, publiée par les soins de D. Jouaust, préface par M.E. Caro [...], dessins hors texte par Henri Lévy, gravés à l'eau-forte par Waltner, ornements par H. Giacomelli, Paris 1875. BKDK 9039 II.

Tab. 3.
Stare druki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	Razem
Antwerpen	1	1		2
Augsburg			4	4
Basel			1	1
Bononia		1		1
Cizae–Jena		1		1
Duaci		1		1
Ferrara			1	1
Göttingen			1	1
Halle			1	1
Hamburg			1	1
Heidelberg	1		1	2
Köln	1	3	1	5
Köln–Frankfurt			1	1
Konstanz			1	1
Leipzig		1	3	4
Liège			1	1
Lyon	1			1
München–Pedeponi			1	1
Padova			1	1
Paris		4		4
Roma		1		1
Rouen		2		2
Saarbrücken			1	1
Salzburg		1		1
Strasbourg		2	1	3
Torino			1	1
Venezia			1	1
Verona			1	1
Wien			2	2
Wrocław			2	2
Würzburg			1	1
Razem	4	18	29	51

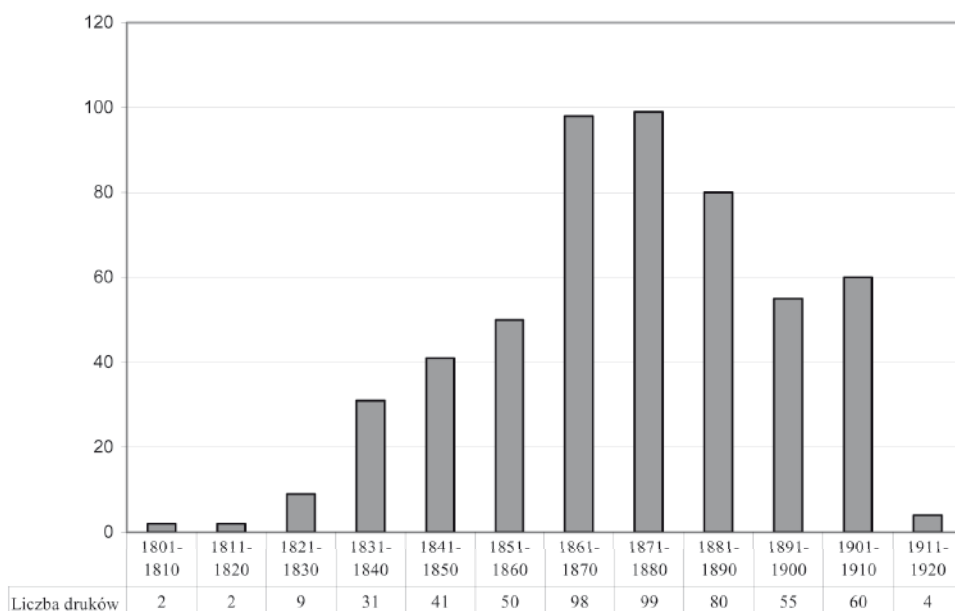
Źródło: badania własne autorki.

Tab. 4.
Stare druki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka według języka druku

Język	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	Razem
Francuski			2	2
Grecko-łaciński			2	2
Hebrajsko-łaciński		1	1	2
Łaciński	4	16	21	41
Łacińsko-polski			1	1
Niemiecki		1	2	3
Razem	4	18	29	51

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 2.
Odnalezione książki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka
według daty wydania¹²³

Źródło: badania własne autorki.

¹²³ Na wykresie przedstawiono zasób książek XIX i XX wieku opatrzonej notami proveniencyjnymi ks. Franciszka Brudnioka.

SPIS ODNALEZIONYCH STARYCH DRUKÓW

1. Aicher Otto, *Theatrum funebre exhibens per varias scenas Epithaphia nova, antiqua [...] in quatuor partes distinctum [...]*, Salisburgi, sumpt. et typis Joan[ni] Baptiste Mayr, 1675, 4°, 1 vol.
Prow.: „FF. Altaa (Altaha?) Inferioris” (nota rps.); „A 1675 sub P. Ruperto hunc temporis Priore hoc Theatrum Funebre de a're com[m]uni emptus ac comparatus fuit constans 4 Fl et 32 Hl(?)” (nota rps. na wyklejce okł. górnej); „Dr Franz Brudniok. Pfarrer Rybnik O/Schl.” (piecz.); „BDK 942”
Sygn.: WŚSD R 411
2. Augustyn, św., *Sancti Aurelii Augustini [...] Operum tomus primus [–undecimus] [...]*, opera et studio monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, Parisiis, excudebat Franciscus Mugnet, 1689–1700, 2°, 8 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6448”
Sygn.: WŚSD R 136
3. Benedykt XIV, papież, *De synodo dioecesana libri tredecim in duos tomos distributa*, tomus primus, Ferrariae, impensis Jo. Manfre, 1775, 4°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok 1883” (nota rps.); „BDK 1115”
Sygn.: WŚSD R 509
4. [...] *Biblia hebraica ad optimorum codicum et editionum fidem recensita et expressa. Adjectis notis Masorethicis aliisque observationibus, nec non versuum et capitum distinctionibus [...]*, accurante Christiano Reineccio [...], editio altera, Lipsiae, apud Bernh. Christ, Breitkopffium, 1739, 8°, 1 vol.
Prow.: „Aloys Heiensch theol. stud. 1818” (nota rps.)
Inw.: 923. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30007/923 B; J/I/428
Sygn.: WŚSD R 6
5. *Biblia. Prophetæ Isaias, Ieremias, Baruch, Ezechiel, Daniel, XII Minores et Machbeorum libri duo. Novum Testamentum [...] Vulgatae Editionis [...]* *Manassae Oratio. Esdrae Liber III et IV*, Coloniae, apud Jacobum Naulaeum, 1678–1679, 12°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok” (nota rps.); „BDK 1044”
Sygn.: WŚSD R 158

6. *Biblia. Psalterium Davidis brevi ac succinta paraphrasi explicatum [...] sodalibus Academicis Congregationis Majori Molshemianae [...] oblatum*, pars prima [–tertia], Argentinae, typis Francisci Levrault, 1779–1781, 12°, 3 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 1030”
Sygn.: WŚSD R 148, 143, 144
7. *Biblia Sacra latino-polonica vulgatae editionis [...]*, [przeł. Jakub Wujek], Wratislaviae, typis academicis, 1771, 4°, 2 vol.
Prow.: „Ex [...] Archipresbyteri et parochi Rev. Josephi Kühn accepit Brudniok 1879” (nota rps.)
Inw.: 232. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10020/232 B; P/III/112
Sygn.: WŚSD R 15
8. Bona Giovanni, *Rerum liturgicarum libri duo*, Lutetia Parisiorum, Apud Ludovicum Billaine, 1676, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 874”
Sygn.: WŚSD R 289
9. Cano Francisco Melchor, *Opera [...] illustrata a Hyacintho Serry. Pars prior [–posterior]*, [Viennae], Impensis Joannis Pauli Kraus, 1754, 4°, 2 vol.
Prow.: „Comparavit P. Coelestinus Hochbrücker [...]” (nota rps.); „1844 Deutinger” (t. 2: „1845 Deutinger”) (nota rps.); „Brudniok 1884” (nota rps.); „BDK 945”
Sygn.: WŚSD R 410, 438
10. Carranza Bartholomé, *Summa Conciliorum a S. Pietro usque ad Iulium III [...] a [...] Bartholomaeo Caranza [...] collecta. Nunc vero Francisci Sylvii [...] additionibus illustrata et aucta*, Duaci, excudebatur apud Viduam Petri Telv., 1659, 8°, 1 vol.
Prow.: „Court 1755 Juris Canonici candidatus” (nota rps.); „F. Brudniok 1878” (nota rps.)
Inw.: 708. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10094/708; Czyt.; N/I/812
Sygn.: WŚSD R 16

11. *Corpus Iuris Canonici academicum, emendatum et notis P[auli] Lancelloti illustratum, in duos tomos distributum, usuisque moderno ad modum Christoph. Henr. Freisleben, alias Ferromontani [...] accomodatum, ut nunc studiosorum [...] invenire possit. Accesserunt Loci communes uberrimi et indices titulorum canonumque omnium [...] nova methodo concinnati*, t. 1–2, Colonia Munatiana, Impensis J. R. Thurnisii, 1746, 4°, 2 vol.
Prow.: „Brudniok 1883” (nota rps.)
Inw.: 425. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10213/425
Pr.: K/III/46
Sygn.: WŚSD R 30
12. *Corpus Iuris Civilis codicibus veteribus manuscriptis et optimis quibusque editionibus collatis recensuit Georgius Christianus Gebauer [...] et post eius obitum editionem curavit Georgus Augustus Spangenberg*, Gottingae, apud Ioannem Christianum Dieterich, 1776–1797, 2°, 2 vol.
Prow.: „Chr. Ostwald, Slesvico – Holsatus juris studiosus Bonnae. Michael anni MDCCCXXVII. Caeptis faveat Deus!” (nota rps.)
Inw.: 223. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10012/223
Pr.: F/IV/41
Sygn.: WŚSD R 51
13. Fabricius J.A., *Codex apocryphus Novi Testamenti*, Hamburgi, Schiller, 1703.
Inw.: 856. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20254/856
14. Franciszek Ksawery, św., *Novarum Epistolarum libri septem*, [...] latinitate et luce donati a Petro Possino, Romae, ex typographia Varesij, 1667, 8°, 1 vol.
Prow.: „Collegij Societatis Jesu Bockenhemij” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 909”
Sygn.: WŚSD R 498
15. Grzegorz I, papież, *Liber regulae pastoralis [...] Sodalibus Almae Congregationis Electoralis Academiae Majoris B.M.V. Heidelbergae strena anno MDCCCLXCI*, Heidelberg, Typis Joannis Wiesen, 1791, 8°, 1 vol.
Prow.: „Abs R.D. Carolomanno Lang (?) Heidelbergae missus ad Ignat. Alb. San P(?) 1807” (nota rps.); „Ignat. Alb. S Petri (?), 1807” (nota rps.); „S. Ig. Speckle A.S.P.” (ekslibris); „Ex libris Henr. Sattel” (nota rps.); „Brudniok cand. Theol. 1878” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 900”
Sygn.: WŚSD R 372

16. Hieronim, św., *Operum tomus primus [–undecimus] [...] notis [...] illustratis [...]*, studio ac labore Dominici Vallarsi [...] et [...] Scipione Maffeo, Veronae, apud Jacobum Vallarsium et Petrum Antonium Bernum, 1734–1742, 2°, 11 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6446”
Sygn.: WSSD R 132
17. Hilary, św., *Opera [...] notis [...] locupletata et illustrata*, studio et labore monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, Parisiis, excudebat Franciscus Muguet, 1693, 2°, 1 vol.
Prow.: „Capucinum Govoni 1846” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6449”
Sygn.: WSSD R 135
18. *Historiae ecclesiasticae scriptores Eusebius Pamphilius, Socrates Scholasticus, Hermias Sozomenus, Theodotius Episc. Cyri, Evagrius Scholasticus, Philostorgius et Theodorus Lector graece et latinae Henrico Valesio interprete*, Augustae Taurinorum, ex Regia Typographia, 1746–1748, 2°, 3 vol.
Prow.: „Capucini di Govone 1843” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.)
Inw.: 197. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 3/197/H
Sygn.: WSSD R 65
19. Hugo de S. Victore, *Opera omnia tribus tomus digesta*, Rothomagi, Sumptibus Joannis Berthelin, 1648, 2°, 3 vol.
Prow.: „Est Conventus S. Caroli Taurini Fratrum Eremitarum [...] Italiae et Germaniae” (nota rps.); „PP. Capucini di Govone 1840” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.)
Inw.: 202. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 8/202/D
Sygn.: WSSD R 64
20. Ignacy Loyola, św., *Exercitia Spiritualia*, Antverpiae, Apud Joannem Meursium, [XVII w.], 4°, 1 vol.
Fragment większego dzieła, obejmuje skł. Yy2–4 Zz4 Aaa–Ttt4 (s. 357–507). Na pierwszych kartach składek zapis: „Instit. S.I. vol. II”
Prow.: „Dr Brudniok Glogau 1894” (nota rps.); „Kuria Diecezjalna Katowice” (piecz.); „BDK 935”
Sygn.: WSSD R 511

21. Iosephus Flavius, *Opera omnia graece et latine*, curavit Franciscus Oberthür, t. 1–3, Lipsiae, Sumtu E.B. Schwickerti, 1782, 8°, 3 vol.
Prow.: „Brudniok 1884” (nota rps.).
Inw.: 716. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20102/716;
L/1/724
Sygn.: WŚSD R 12

22. Ireneusz, św., [...] *Detectionis et eversionis falso cognominatae agnitionis seu contra haereses libri quinque*, studio et labore Renati Massuet, p. 1–2, Venetiis, Apud Franciscum Pitterium, 1734, 2°, 2 vol.
Prow.: „Balth. Grim[m] (?) Parochi Kissingensis 1866 [...]” (nota rps.); „T Othmar” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesis Katowicensis” (piecz.); „BDK 6447”
Sygn.: WŚSD R 137

23. Karol Boromeusz, św., *Pastorum instructiones ad concionandum, confessionisque et Eucharistiae Sacramenta Ministrandum utilissimae [...]*, Antverpiae, Christophori Plantini, 1586, 8°, 1 vol.
Prow.: „FBrudniok 1878” (nota rps.); „BDK 121”
Sygn.: WŚSD 159

24. Lightfoot John, [...] *Horae hebraicae et talmudicae in quatuor Evangelistas [...]*, Lipsiae, sumptibus haeredes Friderici Lanckisii, typis Jo. Henrici Richteri, 1684, 4°, 1 vol.
Prow.: „C.W. Thilo” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 1099”
Sygn.: WŚSD R 444

25. Lombez Ambroise de, *Traite de la paix interieure en quatre parties [...]*, A Liege 1761, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Curia Dioecesis Katowicensis” (piecz.); „BDK 1054”
Sygn.: WŚSD R 176

26. Luis de Granada, *Conciones [...] quae extant de tempore et sanctis*, t. 1[–5], Lugduni, Sumptibus Alexandri de Villeneuve, 1598, 8°, 5 vol.
Prow.: „Franziscani Kloster Dettelbach” (piecz.); „Fratribus Franciscanis de Observantia conventus Dettelbacensis Julius Episcopus Wirceburgens. et fundator Dono dedit. A.d. MDCXVII” (nota rps. t. 1, 4, 5); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 895–897”
Sygn.: WŚSD R 220–223, 234

27. Luis de Granada, *Flores [...] ex omnibus opusculis spiritualibus [...] excerpti et in octo partes distributi*, collectore et interprete Michele ab Isselt, Coloniae, Apud Geruinum Calenium et haeredes Joannis Quentelij, 1588, 12°, 1 vol.
Prow.: „Ex libris Jo. Carol Ruez 1762” (nota rps.); „FBrudniok Cand. Theol.c. 1878” (nota rps.); „BDK 1025”
Sygn.: WŚSD R 139
28. Montesquieu Charles de Secondat, *De l'esprit des Lois*, t. III–IV, Sarrebruck, Chez la Société Typographique, 1792, 8°, 2 vol.
Prow.: „P. Appia Etud. 1807” (nota rps.); „Aus der Bücherei von Clemens Brandenburger” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 871, 6786”
Sygn.: WŚSD R 284
29. Muratori Lodovico Antonio, [...] *De Ingeniorum moderatione in religionis negotio libri tres. Et S. Augustini Doctrina [...] Joannis Phereponi vindicatur [...]*, Augustae Vindelicorum, sumptibus Matthei Rieger p.m. filiorum, 1779, 8°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok 1882” (nota rps.); „BDK 8193”
Sygn.: WŚSD – brak
30. Muret Marc-Antoine, *Epistolae, hymni sacri et poemata omnia*, Argentorati, sumptibus haeredum Lazarii Zetzneri, 1622, 16°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4836”
Sygn.: WŚSD R 332
31. Muret Marc-Antoine, *Orationum volumen primum [–secundum]. Caroli Siginii [...] Orationes VII*, Argentorati, Haeredes Lazari Zetzneri, 1621, 16°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4835”
Sygn.: WŚSD R 333
32. Nakatenus Wilhelm, *Coeleste palmetum variis officiis, litanii, precibus et psalmi poenientialibus [...]*, Coloniae–Francofurti, Francisci Wilhelm Josephi Metternigh, 1765, 8°, 1 vol.
Prow.: „Ex libris Bauer” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 911”
Sygn.: WŚSD R 209

33. Piotr Chryzolog, św., *Homiliae sacrae siue aurei sermones [...]*, opera et studio Dominici Mitae [...], Bononiae, Sumptibus Nicolai du Solie Galli, apud Carolum Zenerum, 1643, 4°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1119”
Sygn.: WSSD R 541
34. Piotr Damiani, św., *Opera omnia in quatuor tomos distributa*, Parisiis, Sumptibus Caroli Chastellain, 1642, 2°, 1 vol.
Prow.: „PP. Capucinatorum Govoni 1839” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.).
Inw.: 200. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 7/201/Hm; 6/200/D
Sygn.: WSSD R 61
35. Pineda Juan de, *Commentariorum in Job libri tredecim*, tomus primus [–alter], Coloniae Agrippinae, Apud Antonium Hierat, excudebat Bartholomaeus Buschius, 1613–1623, 2°, 1 vol.
Prow.: „Lubeckische Stadt Bibliothek” (piecz.); „Beck” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 1131”
Sygn.: WSSD R 294
36. *Praeparatio pro SS. Missae sacrificio et Gratiarum actio post Missam [...] ex variis ascetis [...] collecta*, Wratislaviae, Typis Academicis Collegii SJ, 1739, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 1058”
Sygn.: WSSD R 195
37. Ricardus de S. Victore, *Opera*, Rothomagi, Sumptibus Ioannis Berthelin, 1650, 2°, 1 vol.
Prow.: „Ex Bibliotheca Conventus Govonensis Cappucinatorum 1840” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.).
Inw.: 203. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 9/203/D
Sygn.: WSSD R 62

38. *Sanctorum patrum opera polemica de veritate religionis christianae contra gentiles et Judaeos [...] graece et latine*, vol. I [–VI], Wirceburgi, Officina Libraria Staheliana, 1777–1779, 8°, 6 vol.
Prow.: „Adam Vierheilig” (nota rps.); „Brudniok 23 XI 1880” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 925”
Na vol. IV–VI noty rps. Brudnioka
Sygn.: WSSD R 247
39. Sarpi Paolo, *Historie der Tridentinischen Concilii*, mit D. Courayer Anmerkungen, Hrsg. Friedrich Eberhard Rambach, Th. 1–4, 6, Halle, in der Gebauer und Stettinschen Buchhandlung, 1761, 8°, 5 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.)
Inw.: 676. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka” (6 vol., t. 5. zaginał)
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20062/676 H; N/I/8211–5
Sygn.: WSSD R 13
40. Scaliger Julius Caesar, *Poemata omnia in duas partes divisa [...] Sophoclis Ajax lorarius stylo tragico a Iosepho Scaliger [...] translatus*, [Heidelberg], in bibliopolio Commeliano, 1600, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Ch. Muff” (piecz.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 893”
Sygn.: WSSD R 495
41. Schreger Odilo, *Studiosus jovialis seu Auxilia ad Jocose et honeste discurrendum [...]*, Monachi–Pedeonti, sumptibus Joannes Gastl, 1751, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 892”
Sygn.: WSSD R 202
42. Scupoli Lorenzo, *Certamen spirituale seu manuctio sancta et solida ad perfectionem christianam*. Augustae Vindelicorum, Sumptibus Matthaei Rieger p.m. Filiorum, 1781, 8°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok 1878” (nota rps.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6524”
Sygn.: WSSD R 292
43. Sextus Empiricus, *Opera graece et latine*, Lipsiae 1718, 2°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok 1884” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6460”
Sygn.: WSSD R 131

44. Tauler Johann, [...] *Lehr und Geistreiche zur Anstellung und Fortsetzung etnes Gottgefälligen Geistlichen Lebens nutz- und sehr dientliche Predigten auff alle Sonn- und Feyrtäge durchs gantze Jahr [...]*, in die Hochteutsche Sprach ubergesetzt [...] durch Carolum a Sancto Anastasio [...], gedruckt zu Cöln, in Verlag Peter Müchers, 1660, 4°, 1 vol.
Prow.: „1675 [...] Anno 1674 meines alters 21 iahr den 10. Augustus bin ich durch den beruff Gottes ins closter gengen den 19. Augustus bin ich eingekleidt worden. Anno 1675 den 19 Augustua habe ich profession gedaen (?) zwischen 11 und 12 uren [...] Swester Regina unwurdige capsines” (nota rps., wyklejka okł. przedniej); „W. Stern presbyter Vratislawien. 1860” (nota rps.); „Joh. Kutscheit” (nota rps.); „I.V. Kutscheit” (nota rps.); „Brudniok 1883” (nota rps.); „Curia Dioecesa Katowicensis” (piecz.); „BDK 1098”
W tym woluminie znajduje się rachunek dla ks. Brudnioka za zakupione i przesłane książki.
Sygn.: WSSD R 432
45. Thomas a Kempis, *Opera omnia ad autographa emendata, aucta et in tres tomos distribute. Opera ac studio Henrici Sommalii. Editio novissima. Cui annexum est Scutum Kempense seu Vindiciae IV. Librorum De imitatione Christi authore a Eusebio Amort*, Coloniae Agrippinae, Sumptibus Henrici Rommerskirchen, 1728, 4°, 1 vol.
Prow.: „I.B.P.H. 1725” [eksklibris herbowy]; „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.)
Inw.: 100. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 2011/100; M/II/928
Sygn.: WSSD R 21
46. Thomas ex Charmes, *Theologia universa ad usum sacrae theologiae candidatorum*, t. 1–7, editio in Germania prima, Augusta Vindelicorum, Sumptibus Matthaei Rieger, 1760, 8°, 7 vol.
Prow.: „Ex libris Joannis Theodorici Goubler Canonicij et Custodis ad A. Verenam V. y. M. Zurzachij 1794” (nota rps.); „Reyners” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „BDK 924”
Sygn.: WSSD R 283
47. Thomas a Villanova, *Opera omnia quae hactenus reperiri potuerunt*, Augustae Vindelicorum, sumptibus Ignatii Adami et Francisci Antonii Veith, 1757, 2°, 1 vol.
Prow.: „B. Koesters” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.)
Inw.: 210. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 7/201 Hm
Sygn.: WSSD R 41

48. Tomasz z Akwinu, św., *Summa totius Theologiae*, Primae Secundae partis volumen 2, Patavii, apud Joannem Manfre, 1722, 8°, 1 vol.
Prow.: „L. Busch” (nota rps.); „Dr Brudniok” (nota rps.); „BDK 1052”
Sygn.: WŚSD R 324
49. Torsellini Orazio, *Historia vitae divi Francisci Xaverii Societatis Jesu Indiarum Apostoli [...] Denuo recusa a Bibliotheca Ignatiana Societatis Jesu*, Viennae Austriae, Typis Mariae Evae Schilgin, 1744, 4°, 1 vol.
Prow.: „Ex libris Christophori Albrehti [...] Richter” (nota rps.); „Col. Styriensis SJ” (nota rps.); „Brudniok 1883” (nota rps.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 946”
Sygn.: WŚSD R 506
50. Weislinger Johann Nicolaus, *Höchst-nothwendige Schutz-Schrift des scharff angeklagten doch aber ganz unschuldig befundenen Lutherthums, wider [...] Herrn Daniel Maichel Theologiae Doctoren [...]*, in II. Theilen herausgegeben [...], [Th. 1], Constanz, zu finden bey Jacob Friedrich Bez, 1742, 8°, 1 vol.
Prow.: „G.J. Gerland”(nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau”(piecz.); „BDK 908”
Sygn.: WŚSDR 346
51. Zosimus, *Historia nova*, ex recensione Friderici Sylburgii cum latina interpretatione Joannis Leunclavii et notis [...] Christophoro Cellario, Cizae, Ienae, sumpt. Jo. Bielcki, Typis Fridemanni Hetstedi, 1679, 8°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.)
Inw.: 707. „Zakup z bibl. pośm. ks. Dr. Brudnioka”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20093/707 H
Sygn.: WŚSD R 377

Rozdział VI

KSIĘGOZBIÓR

KSIĘDZA ALEKSANDRA SKOWROŃSKIEGO

1. ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ KS. ALEKSANDRA SKOWROŃSKIEGO

Aleksander Skowroński był wybitnym kapłanem, poetą, posłem, a także aktywnym działaczem na rzecz ludu polskiego na Śląsku. Rodzice jego pochodzili z Królestwa. Ojciec, Wojciech Skowroński (ur. 1818) przeprowadził się na Śląsk Pruski – do Laura Huty (ob. Siemianowice). Był górnikiem, później dozorcą maszyn. W 1846 r. ożenił się z Weroniką Eleonorą Walkiewiczówną (ur. 1829). Wkrótce na świat przyszły dzieci: Józef (1847–1882), Leopold (1852–1919), Wojciech (ur. 1855)¹, Matylda (1861–1887), Aleksander i Józefa (1865–1923).

Aleksander Skowroński urodził się na kolonii Hugona 9 II 1863 r. Uczył się w Siemianowicach, a następnie w katolickim gimnazjum św. Macieja we Wrocławiu. W 1885 r. podjął studia teologiczne. W czasie studiów Skowroński zaangażowany był w działalność Towarzystwa Górnośląskiego, Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego, Kółka Towarzyskiego, Societas Hosiana. W październiku 1885 r. wziął udział w zjeździe akademików polskich w Gnieźnie.

Święcenia kapłańskie przyjął 27 VI 1889 r. Pracę duszpasterską rozpoczął w sierpniu w Królewskiej Hucie, potem został skierowany do Łącznika w powiecie prudnickim, a następnie do Solca pod Białą (Altzülz bei Zülz). W grudniu 1894 r. mianowano go administratorem w Szymiszowie w powiecie strzeleckim, który rok później stał się samodzielną parafią, a ks. Skowroński jej pierwszym proboszczem. W 1896 r. objął parafię w Ligocie pod Białą (Ellguth bei Zülz) i spędził tu 25 lat. Wzniósł nową świątynię pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa, którą konsekrował w 1912 r. bp Karol Augustin. Witraże za ołtarzem wykonano według rysunków Włodzimierza Tetmajera, a przedstawiają one św. Stanisława wskrzeszającego Piotrowina, świętych Cyryla i Metodego oraz apostołów Piotra i Pawła. W 1908 roku ks. proboszcz Skowroński rozpoczął również prace nad

¹ AAP. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności. II. Kartoteka ewidencji ludności z lat 1870–1931. Karta Alberta Skowrońskiego. Sygn. 15.041: Skotard-Skow. Albert [Wojciech] Skowroński ur. 13 IV 1855 Laurahtütte. Kupiec. Karta Leopolda Skowrońskiego, nauczyciela, ur. 14 XI 1852 r. Laurahtütte, zam. Beuthen.

spisywaniem kroniki parafialnej, jednak wobec trudności w dotarciu do najstarszych wiadomości, nie dokończył tego dzieła².

W Ligocie spędził lata wojny i z wielkimi nadziejami oczekiwał plebiscytu. W 1921 r. musiał opuścić Ligotę. Udał się do Bytomia, a następnie do Wiśnicza w powiecie gliwickim. Od 1922 r. pracował jako proboszcz parafii św. Wojciecha w Mikołowie. W 1922 r. został konsultorem Administracji Apostolskiej, a następnie w nowej diecezji archidiaconem kapituły katedralnej, a tym samym prałatem. Mianowano go również komisarzem biskupim. W 1930 r. w uznaniu zasług w długoletniej pracy duszpasterskiej otrzymał od papieża godność prałata domowego. Uhonorowano go również odznaczeniami państwowymi: 2 V 1923 r. otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta. Przyznano mu także Miecze Hallerowskie.

Ks. Skowroński pomimo gnębiących go chorób i wyjazdów do leczniczych źródeł, nie zatracił radości życia. Zmarł nagle 4 X 1934 r. W uroczystym pogrzebie wziął udział „cały Śląsk polski i opolski”³.

Ks. Skowroński przez całe swoje życie pracował nie tylko jako duszpasterz, ale także jako działacz narodowy. Był poetą, budzicielem i krzewicielem polskiej kultury wśród mieszkańców Śląska, pisał liczne artykuły do śląskiej prasy niemieckiej i polskiej. W 1907 r. był posłem do parlamentu niemieckiego – niestety, musiał złożyć mandat.

Aleksander Skowroński interesował się i doskonale znał kulturę polską. Już jako gimnazjalista czytał dzieła polskich autorów⁴. W jednym z listów do Pawła Włóczyki⁵ przesłał opis wizyty w Krakowie w 1883 r. Jako student Uniwersytetu Wrocławskiego słuchał wykładów⁶ prof. Władysława Nehringa⁷. 4 V 1885 r.

² Material zur Ellguther Pfarrchronik gesammelt vom Pfarrer Aleksander Skowroński anno 1908–, rękopis. BŚL R 28 III.

³ Emil Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki Kresów Zachodnich*, Katowice 1936, s. 173.

⁴ W 1880 r. zapisał, że na własność posiadał dzieła Malczewskiego, Mickiewicza, Słowackiego, Korzeniowskiego. Cztery lata później подарował swojej siostrze Józefie *Pieśni Ludowe* Juliusza Rogera. Zaznaczał, że korespondencję z rodzeństwem prowadzić będzie jedynie po polsku.

⁵ Paweł Włóczyka (Włotzka), pochodził z Laurahuty, w okresie kulturkampfu wyemigrował do Rumunii. W 1877 r. wstąpił do seminarium w Bukareszcie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1886 r., pracował jako profesor filozofii i języków klasycznych w seminarium. Zmarł w 1918 r.

⁶ Skowroński wysłuchał wykładów poświęconych etnografii słowiańskiej i historii literatury polskiej (semestr letni 1885 r.), Janowi Kochanowskiemu i jego czasom (zimowy semestr 1885/1886), słowiańskiej literaturze ludowej (1886 r.), dziejom literatury ludów słowiańskich, historii literatury polskiej i rosyjskiej (semestry zimowy i letni 1886–1887), mitologii słowiańskiej (w letnim semestrze 1887 r.). Zob. Abschrift des Anmeldebuches des stud. theol. cath. A. Skowroński, rękopis. BŚL R 2493 III, k. 1–2.

⁷ Władysław Nehring (1830–1909). Profesor języków i literatur słowiańskich na Uniwersytecie Wrocławskim, opiekował się Towarzystwem Literacko-Słowiańskim. Od 1873 r. członek Akademii Umiejętności.

wstąpił do Towarzystwa Górnośląskiego⁸. Jedną z form działalności studentów były referaty i odczyty, z których kilka wygłosił Skowroński⁹.

Liczne świadectwa o zainteresowaniu ks. Skowrońskiego kulturą i książką znajdują się w jego korespondencji, m.in. z ks. Konstantym Damrotem i ks. Józefem Gregorem¹⁰. Ks. Skowroński wiele wysiłku poświęcił sprawie nauczania religii w szkole w języku polskim. Napisał broszurę o języku polskim na Śląsku, wypowiadał się w artykułach na łamach prasy śląskiej. Został prezesem „Towarzystwa im. ks. Engla celem szerzenia elementarzy polskich na Ślązku”, powstałego w 1900 r.¹¹

2. ZBIORY MIKOŁOWSKIEGO PROBOSZCZA

Jak wynika z omówionych źródeł – korespondencji, notatek, zachowanych dokumentów – ks. Skowroński zgromadził własny, pokaźny księgozbiór. Posiadał dzieła polskich autorów, m.in. Adama Mickiewicza, Antoniego Malczewskiego, Józefa Korzeniowskiego, Juliusza Słowackiego, a także pieśni zebrane przez Juliusza Rogera. O losach swoich zbiorów zdecydował w testamencie sporządzonym 13 listopada 1926 roku. Oto jego fragment¹²:

Mój testament

Ja niżej podpisany ksiądz Aleksander Skowroński, proboszcz w Mikołowie, Polski Ślązak, postanawiam jako ostatnią moją wolę, co następuje.

Ustanawiam jako spadkobierczynią poprzednią całkowitej mej spuścizny – z wyjątkiem mej biblioteki – siostrzenicę moją, Agnieszkę Hatlapa, córkę po zmarłej mej siostrze Matyldzie ze Skowrońskich Hatlapa [...].

⁸ Materiały dotyczące rodziny Skowrońskich, BŚL R 2492 III, k. 9.

⁹ F. Szymiczek, *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*, Wrocław 1963, s. 43. Teksty znajdują się w Bibliotece Śląskiej: Aleksander Skowroński, O pieśniach gminnych. BŚL R 2494 II; tenże, Referaty i odczyty w Towarzystwie Górno-szląskiem. BŚL R 2495 II. Zob. też W. Pawłowicz, *Spuścizna księdza Aleksandra Skowrońskiego (1863–1934) w zbiorach specjalnych Biblioteki Śląskiej*, „Książnica Śląska”, t. 28(2004), s. 37–68.

¹⁰ Ks. Damrot zachęcał też Skowrońskiego do zamieszczania artykułów w prasie śląskiej. Zob. Korespondencja do ks. Skowrońskiego: D–F. BŚL R 2502 III, k. 1. List ks. Damrota, dat. Pilchowice, 22 X 1893 r.; Korespondencja do ks. Skowrońskiego: G–J. BŚL R 2503 III, k. 7–8. List ks. J. Gregora dat. 3 II 1908; AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. Materiały po ks. Józefie Gregorze. Korespondencja i listy do ks. Józefa Gregora. 1864–1913. Sygn. ZS 820 (tu m.in. listy od ks. A. Skowrońskiego).

¹¹ W jego zbiorach zachowały się „Ustawy” z rękopiśmiennymi poprawkami. Zob. Ustawy Towarzystwa im. Ks. Engla. BŚL R 2496 III.

¹² AAKat. Akta personalne ks. Aleksandra Skowrońskiego. Odpis testamentu ks. Aleksandra Skowrońskiego. Oryginał zdeponowany w Sądzie Okręgowym w Prudniku. Odpis sporządzony w Sądzie Grodzkim w Mikołowie. Uwierzytelnienia: Mikołów, dnia 12 kwietnia 1935, Żur, Podsekretarz Sądu Grodzkiego. Kuria Diecezjalna: Katowice, 29 września 1937. Ks. Maroń, Notariusz.

Ustanawiam jako mych spadkobierców następujących po równych częściach bratanek moją Bronisławę Skowrońską w Poznaniu, córkę starszego mego brata Wojciecha Skowrońskiego w Poznaniu, przy ulicy Piotra Jackowskiego 39 i bratanka mego Wojciecha Skowrońskiego, syna mego starszego brata Wojciecha Skowrońskiego w Poznaniu przy ulicy Piotra Jackowskiego 39 – o ile spadkobierczyni poprzednia umierając nie pozostawi po sobie legalnych dzieci lub małżonka. [...]

§ 4. Bibliotekę moją przeznaczam memu bratankowi Wojciechowi Skowrońskiemu w Poznaniu przy ul. Patrona Jackowskiego 39, z tem życzeniem, by *Kirchen-Lexikon Freiburg-Herder* i książki teologiczne oddał Śląskiemu Seminarium Duchownemu w Krakowie, a resztę zatrzymał do swego własnego użytku.

Powyższe postanowienia tworzą moją wolę ostatnią bez wszelkiego przymusu ujawnioną. Przy spisywaniu woli tej kierowałem się sprawiedliwością i chęcią zapobieżenia jakichkolwiek sporów w rodzinie pozostałej. Powyższy testament został przeze mnie księdza Aleksandra Skowrońskiego, proboszcza w Mikołowie, własnoręcznie spisany i pod datą dzisiejszą podpisany.

Mikołów, dnia trzynastego listopada 1926

Podpis: ks. prałat Aleksander Skowroński

Proboszcz

Księgozbiór wola właściciela został więc podzielony. Na spadkobiercę kolekcji wybrał bratanka – Wojciecha Skowrońskiego¹³. Jedyne książki teologiczne miały trafić do Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego.

W wyniku badań przeprowadzonych w zbiorach Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego zidentyfikowanych zostało 106 pozycji, w tym jeden stary druk. W czasie podobnej kwerendy w Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach odnaleziono tylko jeden wolumin z podpisem ks. Skowrońskiego.

Książki ks. Skowrońskiego w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach wydzielono na podstawie wpisów do dawnej księgi inwentarzowej biblioteki oraz not własnościowych na stronach tytułowych. Książki pochodzące z kolekcji ks. Skowrońskiego zostały wpisane do inwentarza biblioteki pomiędzy numerami 2165 a 2261¹⁴ i pod kilkoma dalszymi numerami: 2271, 2290, 2293, 2542. Siedem pozycji odnotowano jako dublety przy wcześniejszych wpisach: 367, 386, 452, 576, 739, 756 i 854. Jako źródło wpływu w rubryce inwentarza zamieszczono zapis: „Dar śp. ks. prałata Skowrońskiego”.

¹³ Archiwum Państwowe w Poznaniu. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności. II. Kartoteka Mieszkańców Poznania... Karta Alberta Skowrońskiego. Sygn.: 15.041. Albert [Wojciech] Skowroński ur. 13 IV 1855 Laurahütte. Kupiec. Żona: Jadwiga z domu Heinrich, urodzona 8 X 1860 w Aurass kr. Wohlau (Uraz powiat Wołów), zmarła 22 XII 1899 r. Dzieci: Aleksander Stanisław, ur. 10 XII 1887 w Poznaniu. Jerzy Jan ur. 14 XII 1889, Bronisława ur. 20 IX 1893. Po śmierci pierwszej żony Wojciech ożenił się po raz drugi z Zofią z domu Ambreit, ur. 22 XI 1869 r. Miał syna Wojciecha Józefa ur. 6 II 1904 r. w Poznaniu; Karta Aleksandra Skowrońskiego, syna Alberta i Jadwigi: urodzony 20 XII 1887 roku, 1 VIII 1916 r. został powołany do wojska.

¹⁴ Jedyne pod numerami 2238, 2257 i 2259 zapisano dzieła innego pochodzenia.

Jedno dzieło: *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini [...]*¹⁵ nie figuruje w dawnym inwentarzu. Podstawę zaliczenia do zbioru ks. Skowrońskiego stanowiła jego nota proveniencyjna zamieszczona na stronie tytułowej. Niestety, wśród odnalezionych woluminów brak wymienionego w testamencie *Kirchen-Lexikon Freiburg-Herder*.

W Bibliotece Śląskiej również znalazły się książki należące niegdyś do proboszcza mikołowskiego. Jak wykazano w *Sprawozdaniu z działalności Biblioteki Sejmu Śląskiego za rok 1935*, zakupiono wówczas księgozbiór ks. Skowrońskiego¹⁶. Osobą sprzedającą była Agnieszka Hatlapówna. Prawdopodobnie więc Wojciech Skowroński, spadkobierca księgozbioru, książki teologiczne przekazał, zgodnie z wolą ks. Skowrońskiego, do seminarium. Niektóre zaś woluminy, którymi być może nie był zainteresowany, pozostawił do dyspozycji swojej kuzynce, Hatlapównie. Odnaleziono też jedną książkę ofiarowaną Bibliotece Sejmu Śląskiego przez Wojciecha Skowrońskiego. Zastała ona wpisana do zbiorów bibliotecznych 23 VIII 1935 r. pod numerem akcesyjnym 2656/35¹⁷.

Spośród tych przekazanych w 1935 r. do Biblioteki Sejmu Śląskiego tomów, udało się zidentyfikować 139 pozycji, w tym jeden starodruk i trzy rękopisy. Książki zakupione od Hatlapówny zostały wpisane do ksiąg akcesyjnych Biblioteki Śląskiej w dniach od 25 marca do 3 kwietnia 1935 roku. Noszą one numery od 557 do 700 i potem od 949 do 1112. Są to przedziały przybliżone, nie odnaleziono bowiem wszystkich książek z tego zakupu – Irena Nitsche podaje, że zakupiono 280 pozycji¹⁸. Nie można również powiedzieć, że w tych przedziałach wpisano książki pochodzące tylko od Hatlapówny, gdyż pomiędzy nimi znajdują się publikacje z innych źródeł wpływu¹⁹. Nie zachowały się jednak przedwojenne księgi akcesyjne Biblioteki Śląskiej i nie można już dziś dokładnie wszystkiego sprawdzić.

Taka podstawa wyróżnienia nie pozwala również na jednoznaczne stwierdzenie, że są to książki tylko i wyłącznie ks. Aleksandra Skowrońskiego. Wśród książek tych mogły się znaleźć woluminy należące do innych członków rodziny Skowrońskich. Na przykład *Mowa wielebnego księdza Huhn [...]*²⁰ nosi zapisek: „Właściciel Skowronski Wanda-Colonie” – była więc to zapewne własność ojca ks. Aleksandra. Konstancy Prus na książce przez siebie ofiarowanej na karcie

¹⁵ *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos. [...]. Katechismus nach dem Beschlusse des Concils von Trient für die Pfarrer [...]*, Regensburg 1886. Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.). DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20700 II, G/1/265. WSSD 2704 II.

¹⁶ *Sprawozdanie Biblioteki Sejmu Śląskiego z działalności w roku 1935*, s. 9.

¹⁷ K. Ostaszewski-Barański, *Z Morawskiej ziemi (notatki.)*, Lwów 1908. BŚL 40908 II.

¹⁸ I. Antonów-Nitsche, *Silesiaca*, [w:] *Biblioteka Śląska 1922–1972*, red. J. Kantyka, Katowice 1973, s. 192.

¹⁹ Przykładem może być książka o sygn. 2831 II i numerze akcesyjnym 1031/35. Pozycja ta dotarła do Biblioteki Śląskiej jako egzemplarz obowiązkowy 22 XII 1934 r.

²⁰ *Mowa wielebnego księdza Huhn miana na drugim posiedzeniu walnego zgromadzenia wszystkich katolickich towarzystw Niemiec 12 września 1871*, Królewska Huta 1871. BŚL 32484 I.

tytułowej dopisał: „darował niniejszy egzemplarz Wielmożnemu P. Doktorowi Skowrońskiemu jako skromny dowód wielkiego szacunku”²¹. Dziełko to należało więc do Leopolda, brata ks. Skowrońskiego.

W Zbiorach Specjalnych Biblioteki Śląskiej znajdują się także inne (poza wspomnianymi trzema rękopisami zakupionymi w 1935 roku) materiały rękopiśmienne związane z rodziną Skowrońskich. Dwa manuskrypty być może także zostały przekazane przez Hatlapównę, ale brak znaków akcesyjnych uniemożliwia jednoznaczne stwierdzenie. W 1967 r. jeden rękopis został zakupiony od rodziny Wallisów. Natomiast zbiór dokumentów, korespondencji, notatek ks. Skowrońskiego trafił do Biblioteki Śląskiej jako dar anonimowy w 1978 r.

Łącznie w trzech bibliotekach katowickich zidentyfikowano osiem rękopisów, dwa stare druki, dwa numery czasopism oraz 239 pozycji z XIX i XX w. w 280 woluminach.

Znaki własnościowe

Znaki własnościowe księdza Skowrońskiego znajdują się jedynie na niektórych książkach z jego kolekcji. Na wielu tomach wpisał ręcznie swoje nazwisko, czasem także dodając imię, a także określenie funkcji: „A. Skowroński”²², „Ks. Skowroński”²³, „Ks. A. Skowroński”²⁴, „Ks. Aleksander Skowroński”²⁵, „Ks. Al. Skowroński, Kapelan”²⁶, „Ks. Skowroński proboszcz”²⁷, „Ks. Aleks. Skowroński, Ligota pod Białą”²⁸. Niekiedy spotyka się pieczętkę „Ks. Skowroński”²⁹.

Na siedmiu dziełach noty proveniencyjne zostały uzupełnione o numery. Powstają więc np. zapisy: „Ks. Aleks. Skowroński. No 1.”³⁰, „No 2. Ks. Aleks.

²¹ K. Prus, *Świętobliwa księżniczka Ofka i klasztor PP. Dominikanek w Raciborzu. Kartka z dawnych dziejów Śląska*, Bytom 1910. BŚL 3782 I.

²² Na kilku pracach, m.in. H. Förster, *Die Ruf der Kirche in die Gegenwart. Zeitpredigten*, Breslau 1848–1849. WŚSD – brak sygn.; L. Noel, *Lutnia polska [...]*, Poznań 1885–1886, BŚL 40009 I.

²³ Besson, *Der Gottmensch. Conferenzen von Monseigneur Besson [...]*, Mainz 1890. WŚSD 1787 II.

²⁴ *Dostateczny śpiewnik kościelny i domowy wraz z książką modlitewną [...]*, Częstochowa 1881. BŚL 30088 I.

²⁵ *Biblia łacińsko-polska czyli pismo święte Starego i Nowego Testamentu. Podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka [...]*, t. 3, 4, Warszawa 1884–1887. WŚSD 14513 III.

²⁶ J. Gallus, *Starosta weselny [...]*, Bytom 1892. BŚL 3751 I.

²⁷ G.J. Hug, *Die christliche Familie im Kampfe gegen feindliche Mächte*, Freiburg 1896. WŚSD 1843 II.

²⁸ A. Napieralski, *Rycerze pracy*, Bytom 1902. BŚL 2957 II.

²⁹ A. Bisping, *Erklärung des Evangeliums nach Johannes*, Münster 1869. WŚSD 1856 II; *Die Erhaltung des Bauernstandes: ein Reformprogramm des hochseligen Grafen Ludwig zu Arco-Zinneberg [...]*, Freiburg 1883. BŚL 33440 II.

³⁰ T. Simar, *Lehrbuch der Dogmatik*, Aufl. 2, Freiburg im Breisgau 1887. WŚSD 1539 II.

Skowroński³¹, „No. 3. A. Skowroński³², „No 8. Ks. Aleks. Skowroński³³, „Ks. Al. Skowroński. No 11.”³⁴ Zapisy te sugerują, że ks. Aleksander Skowroński posiadał spis swoich książek.

Ks. Aleksander Skowroński większość tomów zapewne kupił. Na niektórych książkach odnaleźć można naklejki księgarni Aderholza we Wrocławiu³⁵. Nie wiele jest książek dedykowanych księdzu Skowrońskiemu. Jedna pozycja została mu ofiarowana przez hrabiego Oppersdorffa³⁶. Na dwóch pracach znajdują się noty: „Z prośbą o łaskawe polecenie”³⁷.

*Společenský zpěvník český*³⁸ zadedykowany został przez twórców „Statečnému studentstvu českému, naši naději”. Na kartach książki kilkakrotnie naniesiona została pieczętka właściciela: „Josef Müller. Majitel c. k. výsady na ochranný přístroj k okružním pilám”. Na s. [7], pod wydrukowaną powyższą dedykacją dla studentów, posiadacz dopisał ręcznie: „venuje panu Karolu Myšliwecovi”³⁹. Na książce tej znajduje się podpis Karola Myśliwca, a w tekście jego notatki. Pod notą Myśliwca odnaleźć można też nazwisko ks. A. Skowrońskiego.

Analiza tematyczna

Wśród zgromadzonych przez ks. Skowrońskiego pozycji wyróżnia się zbiór rękopiśmienny. Przede wszystkim niezwykle istotny jest fragment jego archiwum. Ks. Skowroński, z wojska wyniósł punktualność oraz wielką systematyczność w pracy, a wszystkie wystąpienia publiczne, kazania i listy przygotowywał

³¹ H. Hurter, *Medulla Theologiae Dogmatica*, Oenipons 1889. WSSD 2286 II.

³² *Canones et Decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini sub Paulo III., Iulio III. et Pio IV [..]. Beschlüsse und Glaubensregeln des heiligen allgemeinen Concils zu Trient under des Päpsten Paul III, Julius III und Pius IV. [..]*, Regensburg 1869. WSSD 273 I.

³³ J.H. Friedlieb, *Das Leben Jesu Christi des Erlösers mit neuen historischen und chronologischen Untersuchungen*, Münster–Paderborn 1887. WSSD 3707 II.

³⁴ *Sämmtliche Werke der Kirchen-Väter [..]*, Bd. 1–15, Kempten 1830–1836. WSSD – brak sygn.

³⁵ T. Simar, *Lehrbuch der Dogmatik*, Aufl. 2, Freiburg im Breisgau 1887. Nalepka: „G.P. Aderholz. Buchhandlung. Breslau Ring 53” i prawdopodobnie cena: 13,20 (nota rps. na wyklejce); „Ks. Aleks. Skowroński. No 1” (nota rps.). WSSD 1539 II.

³⁶ H. Roeren, *Zur Polenfrage*, [Frankfurt] 1902. BŚL 43113 II.

³⁷ *Nabożeństwo na uroczystość Bożego Ciała i całą oktawę przez A.G.* [krypt.], Opole 1901. Nota rps.: „Z prośbą o łaskawe polecenie”. BŚL 3738 I; *Ze Śląska Polskiego. Książka zbiorowa autorów śląskich wydana staraniem Komitetu Wykonawczego*, [za redakcją odpowiada Franciszek Kurpierz z Opola], Opole 1917. BŚL 3056 II.

³⁸ J.B. Pichl, *Společenský zpěvník Český*, 8 wyd., text upravil Dr J. Boj. Pichl. Nápěvy uspořádal Jos. Leop. Zvonař, v Praze 1887. BŚL 40190 II.

³⁹ Karol Myśliwiec (1866–1897) – studiował teologię we Wrocławiu. Jego staraniem zostało utworzone Towarzystwo Akademików Górnoślązaków. Święcenia kapłańskie przyjął w 1894 r. Zob. J. Kudera, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*, t. I, Mikołów 1920, s. 120–124; P. Świerc, *Myśliwiec Karol*, [w:] PSB XXII, z. 2, s. 414–415; M. Pater, *Myśliwiec Karol*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 289–290.

najpierw pisemnie⁴⁰. Część zebranego przez niego prywatnego archiwum trafiła do Biblioteki Śląskiej. Znalazły się tu nieliczne materiały dotyczące rodziny, kilka dokumentów ks. Skowrońskiego⁴¹, natomiast główną część stanowią materiały dokumentujące jego działalność oraz korespondencja⁴². Ukazują one przebogaty obraz duchowieństwa śląskiego przełomu XIX i XX wieku, a także stosunków społecznych i politycznych panujących w tym regionie. Materiały te były przez ks. Skowrońskiego uporządkowane, prawdopodobnie chronologicznie, czego dowodzą naniesione przez niego numery na poszczególnych pozycjach. Rękopisy te były warsztatem pracy ks. Emila Szramka w czasie pisania biografii mikołowskiego proboszcza. Na wielu listach i tekstach ks. Aleksandra zamieszczone są uwagi i uściślenia dokonane ręką ks. Szramka⁴³.

Wykorzystania materiałów ks. Skowrońskiego przez ks. Szramka dowodzi jeszcze dar przekazany przez niego do Biblioteki Sejmu Śląskiego. Wzbogacił on zbiory śląskiej księżnicy o cztery rękopisy⁴⁴, spośród których interesują nas dwa: *Wszegryz* oraz *Żaba*. *Wszegryz* [...] ⁴⁵ to pisemko autorstwa Józefa Katrynioka, z jego utworem *Olimpiada Budrysa czyli Podróż Budrysa na Olimp i jej skutki*. Rękopis pochodzi ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego, który naniósł swój numer: „No 338.” oraz czerwoną kredką dopisał nazwisko autora: „Autor ś.p. Józef Katryniok”. Również z kolekcji ks. Skowrońskiego pochodzi *Żaba*⁴⁶: naniósł on numer „No 342.”

Ks. Skowroński był autorem kroniki parafii ligockiej, którą zaczął spisywać w 1908 r.⁴⁷ Cztery rękopisy związane są z Leopoldem Skowrońskim⁴⁸. W notatkach różnej treści, między którymi są wypiski z różnych książek znalazł się również fragment „tłumaczony przez Hatlapówną”⁴⁹. Ciekawy jest jeszcze jeden wolumin

⁴⁰ E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński...*, s. 16.

⁴¹ Są tu: pismo potwierdzające wysłuchanie wykładów w latach 1885–1888, dekret mianowania na administratora parafii Altzülz, odpis mianowania na Prałata Domowego Jego Świątobliwości, obrazek prymicyjny.

⁴² Spis spuścizny zob. w bibliografii. Materiały dotyczące księdza Skowrońskiego znajdują się także w Archiwum Archidiecezjalnym, w spuściznie ks. E. Szramka.

⁴³ Np. na tekście referatu *Księża a ruch narodowy* wygłoszonego na zjeździe w Kędzierzynie. BŚL R 2497 III, k. 6.

⁴⁴ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. E. Szramka. Z warsztatu naukowego ks. Emila Szramka. ZS 812.

⁴⁵ *Wszegryz* tak zwany, nie że wszy gryzie lecz wszecz tj. wszystkich gryzie. (Jednodniówka Towarzystwa Górnośląskiego we Wrocławiu z dnia 10 maja 1886). BŚL R 55 IV.

⁴⁶ *Żaba*. (Jednodniówka hektografowana, Opole 1911). BŚL 57 III.

⁴⁷ A. Skowroński, *Material zur Ellguther Pfarrchronik* [...].

⁴⁸ L. Skowroński, *De auctoris Heerenii et Olympiodori Alexandrini scholis* [...]. BŚL R 43 IV; L. Skowroński, *Griechische Literaturgeschichte*. BŚL R 19 II; *Dictate aus den an der Rheinischen Friedrich-Wilhelms Universität zu Bonn von Dr Franz Heinrich Reusch* [...] im Sammersemester 1875 [...] publice gehalten [...]. Über die messianische Weissagungen [...] vom Leopold Skowroński, stud. theol. et phil., [...] Bonn 1875. BŚL R 621 II. Rękopis zakupiony w 1967 r. od Wallisów.

⁴⁹ Materiały różne. BŚL R 44 IV.

rękopiśmienny ze spuścizny Skowrońskiego. Pochodzi z połowy XVIII wieku, a zawiera teksty o różnorodnej tematyce: prawnej, teologicznej, religijnej, historycznej⁵⁰.

Książki z kolekcji ks. Skowrońskiego reprezentują bardzo szeroką gamę tematyczną. Przede wszystkim posiadał dzieła teologiczne. Tu zwraca uwagę kilka edycji Pisma świętego: hebrajskie⁵¹, łacińsko-polskie w tłumaczeniu Jakuba Wujka⁵², Nowy Testament po łacinie i grecku⁵³, w języku francuskim⁵⁴ oraz prawdopodobnie w języku włoskim i polskim⁵⁵. W zbiorze proboszcza z Mikołowa znalazły się dzieła z biblistyki⁵⁶, egzegezy⁵⁷, teologii dogmatycznej⁵⁸, moralnej⁵⁹, pastoralnej⁶⁰, homiletyki ze zbiorami kazań i konferencji w języku polskim (m.in. Józefa Męcińskiego, Jana Pawła Woronicza, Józefa Pelczara) i niemieckim⁶¹, apologetyki⁶², patrystyki z pismami ojców Kościoła⁶³, prawa kanonicznego⁶⁴, liturgiki⁶⁵.

⁵⁰ *Varia quoad[ue] tam ad Curiositatem quam ad Jus spectantia ad memoriam posteris saeculis collecta Anno Dni 1753 mense Junio Connotari inchoata [...].* BŚL R 34 III. Zawiera m.in. wyroki trybunału piotrkowskiego, *Kazanie [...] Xiędza Andrzeja Chryzostoma [...] Żaluskiego [...] na solenney wotywie o Duchu S. [...] Roku 1697 [...], Dispozycya Najjasniejszey Krolewiczowej Jeymości [...], O Confederacjey lwowskiej w roku 1622 [...].*

⁵¹ [Biblia hebrajska] [tyt. hebr.] [s.l.] 1878. Inw. 2258; [Biblia hebrajska] [tyt. hebr.] Berlin 1883. Inw. 2290.

⁵² *Biblia łacińsko-polska czyli pismo święte Starego i Nowego Testamentu. Podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka [...], t. 3, 4, Warszawa 1884–1887. WŚSD 14513 III.*

⁵³ [Biblia] *Novum Testamentum graecum [...] latinum, correctum* Valentinus Loch, Ratisbonae 1862. WŚSD 137 I.

⁵⁴ [Biblia] *Le Nouveau Testament*, trad. Le Maistre de Sacy, Bruxelles 1879. Inw. 2252.

⁵⁵ G. Diodati, *Il Nuovo Testamento*, Roma 1883. Inw. 2245; [Biblia] *Nowy Testament*, Lipsk 1830. Inw. 2251.

⁵⁶ F. Kaulen, *Einleitung in die heilige Schrift*, Freiburg 1887. WŚSD 3704 II; F.J. Kuecht, *Praktischer Kommentar zum biblischen Geschichte*, Freiburg 1890. Inw. 2214.

⁵⁷ Np. A. Bisping, *Erklärung des Evangeliums nach Johannes*, Münster 1869. WŚSD 1856 II.

⁵⁸ H. Hurter, *Medulla Theologiae Dogmatica*, Oenipons 1889. WŚSD 2286 II; T. Simar, *Lehrbuch der Dogmatik*, Freiburg 1887. WŚSD 1539 II.

⁵⁹ T. Simar, *Lehrbuch der Moraltheologie*, Freiburg 1877. WŚSD 1551 II.

⁶⁰ I. Schüch, *Handbuch der Pastoral Theologie*, Innsbruck 1889. WŚSD 3543 II.

⁶¹ M.in. J. Męciński, *Dzieło homilijno-kaznodziejskie niedzielne i odświętne [...]*, Poznań 1888. BŚL 30428 II; J.P. Woronicz, *Kazania czyli nauki parafialne*, Kraków 1829. Inw. 2234; J. Pelczar, *Kazania na uroczystości i niektóre święta Najświętszej Panny Maryi*, Kraków 1889. Inw. 2229; M. v. Bremscheid, *Kurze Sonntagspredigten für das ganze katholische Kirchenjahr*, Mainz 1907. Inw. 2208.

⁶² M.in. P. Hake, *Katholische Apologetik*, Freiburg 1890. WŚSD 3783 II; F. Hettinger, *Apologetie des Christenthums*, Freiburg 1885–1887. Inw. 2186.

⁶³ B. Schmidt, *Grundlinien der Patrologie*, Freiburg 1886. Inw. 2177; *Sämmtliche Werke der Kirchen-Väter [...]*, Bd. 1–15, Kempten 1830–1836. WŚSD – brak sygn.

⁶⁴ M.in. H. Laemmer, *Institutionen des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg 1886. Inw. 2230.

⁶⁵ Np. B. Schäfer, *Liturgische Studien*, Regensburg 1913. WŚSD 2217 II; *Ritus consecrationis Ecclesiae*, Regensburg 1910. Inw. 2293.

W swoich zbiorach posiadał modlitewniki⁶⁶, zbiory pieśni kościelnych (m.in. Cieplika i Gillara)⁶⁷, ale i opracowania o śpiewach nabożnych (również śląskich)⁶⁸. Posiadał łacińsko-niemiecki zbiór postanowień Soboru Trydenckiego⁶⁹. Zgromadził kilka edycji katechizmów⁷⁰. Na jego półce znajdowały się też żywoty świętych⁷¹. W egzemplarzu *Żywotów świętych [...] Piotra Skargi* zachowało się bardzo dużo podkreśleń w tekście i not marginalnych naniesionych ręką ks. Skowrońskiego – dopisywał daty życia poszczególnych osób, swoje uwagi, pytania, komentarze.

Ks. Skowroński zebrał także wydawnictwa religijne przeznaczone dla szerokiego odbiorcy, m.in. katechizmy⁷², objaśnienia sakramentów (m.in. prace ks. R. Lubeckiego, ks. Bonczyka i F. Spirago)⁷³ i modlitewniki⁷⁴. Ciekawy jest zbiorek wydany na czas wojny przez A. Pitynka⁷⁵.

Duża część zbioru księdza Skowrońskiego poświęcona była sprawom Śląskim. Posiadał publikacje traktujące o dziejach i kulturze Śląska⁷⁶, historii Kościoła na

⁶⁶ A. Arndt, *Godzinki adoracji Najświętszego Sakramentu [...]*, Królewska Huta 1897. BŚL 3757 I; *Weg zum Himmel. Katholisches Gebet- und Gesangbuch*, Hrsg. L. Skowronek, Ratibor 1905. BŚL 3752 I.

⁶⁷ T. Cieplik, *Zbiór pieśni kościelnych i nabożnych [...]*, Bytom 1924. BŚL 3785 I; R. Gillar, *Śpiewnik dla ludu katolickiego oraz książka do nabożeństwa*, Bytom 1897. BŚL 3804 I.

⁶⁸ H. Galle, *Erklärung katholischer Kirchenlieder*, Breslau 1891. Inw. 2198.

⁶⁹ *Canones et Decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini [...]. Beschlüsse und Glaubensregeln des heiligen allgemeinen Concils zu Trient [...]*, Regensburg 1869. WŚSD 273 I.

⁷⁰ *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos [...]. Katechismus nach dem Beschlüsse des Concils von Trient für die Pfarrer [...]*, Regensburg 1886. WŚSD 2704 II; P. Gasparri, *Catechismus Catholicus*, Roma 1930. Inw. 2261; F. Spirago, *Katolicki katechizm ludowy*, przeł. W. Galant, Mikołów 1911–1927. BŚL 30119 I; *Römisch-katholischer Katechismus für die Schulen der Breslauer Diocese [...]*, Breslau [ok. 1856]. BŚL 3808 I; *Katolicki katechizm dla Diecezji Wrocławskiej. Wydanie urzędowe*, Wrocław, ok. 1880. BŚL 3717 I.

⁷¹ M.in. P. Skarga, *Żywotów świętych starego i nowego zakonu na każdy dzień przez cały rok [...]*, Wiedeń 1859–1860. BŚL 31002 III; J. Chrzęszcz, *Mała legenda. Żywoty świętych dla młodzieży i ludu katolickiego [...]*, Wielkie Strzelce 1901. BŚL 3926 I; Hatler, *Trzej nowi święci z Towarzystwa Jezusowego: Alfons Rodriquez, Jan Berchans i ks. Piotr Klawer [...]*, Bytom 1891. BŚL 30129 I.

⁷² M.in. *Zasady wiary św. Rzymsko-katolickiej w obrazkach czyli Katechizm obrazkowy*, Bytom 1877. BŚL 3713 I.

⁷³ *Nauka o Świętem Bierzmowaniu [...]* przełożył X. N.B. [ks. N. Bonczyk], Breslau [ok. 1885]. BŚL 3895 I; R. Lubecki, *Książeczka o bierzmowaniu [...]*, Mikołów [po 1900]. BŚL 3893 I; F. Spirago, *Nauka o Komunii świętej [...]*, Mikołów 1906. BŚL 30368 I.

⁷⁴ Np. A. Bolczyk, *Książeczka szkaplerzna. Nauka o szkaplerzach z nabożeństwami [...]*, Góra św. Anny 1899. BŚL 3740 I; N. Bonczyk, *Wykład Godzinek o Niepokalanem Poczęciu NMP [...]*, Wrocław 1873. BŚL 3807 I.

⁷⁵ A. Pitynek, *W Krzyżu zbawienie. Droga krzyżowa w czasie wojny i pokoju z dodatkiem gorzkich żali, 9 pieśni o męce Pańskiej i rachunku sumienia*, Bytom 1917. BŚL 3739 I.

⁷⁶ Np. S. Bełza, *Na Szląsku Polskim. (Wrażenia i spostrzeżenia)*, Kraków 1890. BŚL 3718 I; K. Prus, *Krótki zarys dziejów Górnego Śląska*, Opole 1920. BŚL 3890 I.

tym terenie⁷⁷, przedstawienia świętych, m.in. św. Jacka i Jana Sarkandra⁷⁸, zasłużonych przedstawicieli Kościoła i kultury śląskiej (Angelusa Silesiusa, biskupa Gerstmanna, archidiacona Piotra Gebauera, ks. Konstantego Damrota⁷⁹). Zbierał pisma pamiątkowe, druki jubileuszowe i opracowania dziejów parafii, np. kościoła franciszkanów w Panewnikach, św. Barbary w Chorzowie, św. Krzyża w Siemianowicach Śl., klasztoru bonifratrów w Prudniku⁸⁰.

Szczególnie trudny był dla Śląska czas po pierwszej wojnie światowej, okres plebiscytu oraz ożywionej agitacji niemieckiej i polskiej. Spośród licznych zapewne publikacji poruszających te gorące sprawy, kilka znalazło się również w zbiorach ks. Skowrońskiego, i to zarówno niemieckie, jak i polskie. Wymienić można na przykład dzieła Oscara Müllera i hrabiego Oppersdorffa⁸¹, Kazimierza Ligoń⁸², anonimowa praca *Ludowi górnośląskiemu pod rozważę*⁸³, dziełko Piotra Pampucha⁸⁴ i Jana Przybyły⁸⁵. Podsumowując ten czas jest wspomnieniuwa publikacja Jana Jakuba Kowalczyka *Odrodzenie Górnego Śląska*⁸⁶.

W kolekcji ks. Skowrońskiego znalazły się także prace poruszające najbardziej aktualne problemy społeczne Śląska, m.in. alkoholizmu (np. mowa Jana

⁷⁷ A. Arndt, *Die Fakultäten der Priester der Breslauer Diözese*, Breslau 1917. Inw. 2249.

⁷⁸ Np. F.S. Werberger, *Żywot świętego Jacka Wyznawcy Zakonu Kaznodziejskiego [...]*, Kraków 1894. BŚL 3741 I; T. Czaputa, *Niezlomny rycerz Chrystusowy. Życie i śmierć męczeńska błog. Jana Sarkandra*, Cieszyn 1932. BŚL 3773 I.

⁷⁹ C. Seltmann, *Angelus Silesius und seine Mystik*, Breslau 1896. Inw. 2169; J. Jungnitz, *Archidiaconus Petrus Gebauer*, Breslau 1892. WSSD 3712 I; tenże, *Martin von Gerstmann, Bischof von Breslau [...]*, Breslau 1898. BŚL 2975 II; J. Kudera, *Ksiądz Konstanty Damrot [Czesław Lubiński] śląski wieszcz [...]*, Bytom 1920. BŚL 30245 I.

⁸⁰ *Na pamiątkę konsekracji nowego kościoła Franciszkańskiego w Panewniku przez ks. Kard. Koppa, dnia 19 lipca 1908*, Wrocław 1908. BŚL 3221 II; J. Chrząszcz, *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubel-Feier der katholische St. Barbara-Pfarrgemeinde in Königshütte*, Königshütte 1902. BŚL 3926 I; A. Koźlik, *Kościół św. Krzyża w Siemianowicach Śl. (1884–1934)*, Siemianowice Śl. 1934. BŚL 3421 II; A. Nowack, *Geschichte des Klosters der Barmherzigen Bruder in Nestadt OS. [...]*, Neustadt 1916. BŚL 3258 II.

⁸¹ O. Müller, *Warum mussten wir nach Versailles? Von der Friedensresolution zum Friedensschluss*, Berlin 1919. BŚL 43021 II; H.G. Oppersdorff, *Gleiches Recht für Alle! Volksabstimmung und Linkes Oderufer*, Oberglogau 1921. BŚL 52489 II.

⁸² K. Ligoń, *Dlaczego musimy głosować za Polską*, Częstochowa 1919. BŚL 3005 I.

⁸³ *Ludowi górnośląskiemu pod rozważę! Czy prawdą jest, że ani obecna ani dawna Polska nie może być nazwana Krajem Katolickim? i Czy przez przyłączenie Górnego Śląska do Polski katolicyzmowi Górnoślązaków grozi niebezpieczeństwo?*, Mikołów 1920. BŚL 3689 I.

⁸⁴ P. Pampuch, *150 lat niewoli pruskiej czyli męczeństwo polskiego ludu śląskiego pod rządami pruskimi*, [Mikołów] 1920. BŚL 3744 I.

⁸⁵ J. Przybyła, *Walka o Górny Śląsk. Od powstania do plebiscytu. Szkice i obrazki*, Mikołów 1920. BŚL 3882 I.

⁸⁶ J.J. Kowalczyk, *Odrodzenie Górnego Śląska. (Wspomnienia)*, Katowice 1932. BŚL 3719 I.

Kapicy⁸⁷), szkolnictwa⁸⁸, kwestii robotniczej⁸⁹, towarzystw i kas robotniczych⁹⁰, rozwoju socjalizmu⁹¹. Jako kapłan zaangażowany w działalność społeczną i edukacyjną zebrał ustawy różnych organizacji – Śląskiego Związku Akademickiego, Towarzystwa św. Jacka, Towarzystwa Śpiewu, Kongregacji Mariańskiej⁹². Sprawom książki i bibliotek poświęcone były dwa dzieła: ks. Arkadiusza Lisieckiego *Jak pracować dla czytelnicy ludowych*⁹³ oraz publikacja *Kolportaż książki w Domu Bożym* z 1933 roku⁹⁴.

Część jego zbioru stanowiły śpiewniki. Posiadał niemiecki *Album polnischer Volkslieder der Oberschlesier* w opracowaniu Alberta Weissa⁹⁵, pieśni zebrane przez Józefa Gallusa i jego pracę *Starosta weselny*⁹⁶, zbiorek *Śpiewaj ludu górnośląski*⁹⁷, L. Noela *Lutnię polską* opublikowaną w Poznaniu w latach 1885–1886 w pięciu tomikach⁹⁸, *Pieśni dawne* opublikowane w Warszawie w 1905 roku⁹⁹. Ciekawy jest też wspomniany już śpiewnik czeski, który w ręce ks. Skowrońskiego trafił z kolekcji ks. Karola Myśliwca¹⁰⁰.

⁸⁷ J. Kapica, *Alkohol i ruch trzeźwości. Mowa wygłoszona w Berlinie*, Mikołów–Warszawa 1909. BŚL 3923 I.

⁸⁸ J. Londzin, *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX stulecia*, Lwów–Warszawa–Cieszyn 1902. BŚL 3008 I; R. Urbanek, *Zur Lage der Volksschule und der Volksschullehrer im oberschlesischen Industriebezirk*, Breslau 1904. BŚL 2976 I.

⁸⁹ F. Hitze, *Kwestja robotnicza i dążność do jej rozwiązania*, Poznań 1909. WŚSD 1593 I; *Nowe prawo robotnicze: ważne od 1 kwietnia 1892 r.*, Bytom 1892. BŚL 3776 I.

⁹⁰ M. Fassbender, *Die ländlichen Spar- und Darlehnskassenvereine nach Raiffeisen's System [...]*, Münster 1890. BŚL 34751 II; *Der „Oberschlesische christliche Arbeiter-Verein gegenseitiger Hilfe“ zu Beuthen O.S. [...]*, Beuthen 1899. BŚL 3902 I.

⁹¹ E. Abramowski, *Socjalizm a państwo (przyczynek do krytyki współczesnego socjalizmu)*, Lwów 1904. BŚL 33376 II; A. Kozielek, *Rozmowy o bolszewizmie*, Opole 1920. BŚL 3750 I.

⁹² *Ustawy Śląskiego Związku Akademickiego*, Mikołów [ok. 1920]. BŚL 3922 I; *Ustawy Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. Św. Jacka*, Mikołów 1917. BŚL 3418 II; *Ustawy Towarzystwa Śpiewu*, Bytom 1919. BŚL 3885 I; *Ustawy dla Kongregacji Maryańskiej z dołączeniem różnych modlitw i praktyk nabożnych [...]*, Królewska Huta 1905. BŚL 3716 I.

⁹³ A. Lisiecki, *Jak pracować dla czytelnicy ludowych [...]*, Poznań 1908. BŚL 32336 I.

⁹⁴ *Kolportaż książki w Domu Bożym*, Katowice 1933. BŚL 48829 I. Zwrócić też należy uwagę na pojedyncze numery czasopism: „Czytelnia Ludowa” oraz „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny”.

⁹⁵ *Album polnischer Volkslieder der Oberschlesier mertsch übertragen von A. Weiss*, Leipzig 1867. BŚL 3733 I.

⁹⁶ J. Gallus, *Pieśni polskie używane na Szląsku*, Bytom 1890–1892. BŚL 3810 I; tenże, *Starosta weselny: zbiór przemówień, piosenek i wierszy do użytku starostów, drużbów i gości przy godach weselnych [...]*, Bytom 1892. BŚL 3751 I.

⁹⁷ *Śpiewaj ludu górnośląski. Zbiorek pieśni*, Tychy 1912. BŚL 3777 I.

⁹⁸ L. Noel, *Lutnia Polska [...]*, t. I–V, Poznań 1885–1886. BŚL 40009 I

⁹⁹ *Pieśni dawne*, zebrał Z.G., Warszawa 1905. BŚL 40010 I.

¹⁰⁰ J.B. Pichl, *Společenský zpěvník Český [...]*.

W zbiorze ks. Skowrońskiego znalazły się także książki poświęcone gramatyce łacińskiej¹⁰¹, słowniki językowe¹⁰² oraz opracowania dotyczące literatury, np. podręcznik poezji Hipolita Cegielskiego z uzupełnieniami prof. Władysława Nehringa¹⁰³. Zgromadził też utwory literackie, poezje ks. Damrota¹⁰⁴, powieść Zofii Kossak o św. Stanisławie Kostce¹⁰⁵.

Obecność dzieł poetyckich nie powinna dziwić – sam wszak ks. Skowroński był poetą, pozostawił po sobie zbiorek utworów, który także z całą kolekcją trafił do Biblioteki Śląskiej¹⁰⁶. Był on również autorem nowego przekładu popularnej kołedy *Cicha noc*. Utwór ten znalazł się w modlitewniku *Droga do Nieba* ks. Skowronka¹⁰⁷, a później też we wspomnianym tomiku wierszy Skowrońskiego. Jak można wywnioskować z listu Bronisława Koraszewskiego z lutego 1906 roku, „tekst ten był śpiewany, m.in. na świątecznym spotkaniu w Opolu i tylko dwóch młodych [...] poznańskich radykałów zrobiło nam kwestyę z tego, że niemiecka melodya”¹⁰⁸.

Wśród autorów posiadanych przez ks. Skowrońskiego dzieł zwrócić należy uwagę na profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego nauczycielami byli: Arthur König, Hugo Laemmer, Joseph Heinrich Friedlieb, Adam Krawutzcky¹⁰⁹ i ich też publikacje posiadał. Książki te (z wyjątkiem pracy Krawutzcky’ego, która została opublikowana w 1890 r., już po przyjęciu święceń przez ks. Aleksandra) służyły zapewne Skowrońskiemu jako podręczniki¹¹⁰. W jego zbiorze znalazła się również praca biskupa wrocławskiego – Adolfa Bertrama¹¹¹.

¹⁰¹ J. Lange, *Verbesserte und Erleichtere Lateinische Grammatica mit einem Paradygmatischen und Dialogischen Tirocinio [...]*, Halle 1768. BŚL 37729 I.

¹⁰² M.A. Theibaut, *Vollständiges Wörterbuch der franz. und deutschen Sprache*, Braunschweig 1870. Inw.: 2255.

¹⁰³ H. Cegielski, *Nauka poezji zawierająca teorię poezji i jej rodzajów [...]*, (uzupełnił profesor Dr. Władysław Nehring), Poznań 1869. BKDK 4963 II.

¹⁰⁴ K. Damrot [Czesław Lubiński], *Wiersze*, Bytom 1896. BŚL 3771 I.

¹⁰⁵ Z. Kossak, *Z miłości*, Kraków 1926. BŚL 39167 I.

¹⁰⁶ A. Skowroński, *Wybór poezyj*, Mikołów 1933. BŚL 3732 I.

¹⁰⁷ L. Skowronek, *Droga do Nieba*, wyd. 4, Racibórz 1907, s. 543. Skowronek zamieszcza również tłumaczenie wcześniejsze, tradycyjne.

¹⁰⁸ List Koraszewskiego z 12 lutego 1906. Korespondencja do ks. Skowrońskiego: K. BŚL R 2504 III, k. 46.

¹⁰⁹ A. Krawutzcky (ur. 1842). Habilitował się z dogmatyki w 1888 r. W l. 1882–1888 zastępował prof. Bittnera, a w l. 1888–1907 kierował katedrą teologii moralnej na Uniwersytecie Wrocławskim. Zob. A. Młotek, *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim ze szczególnym uwzględnieniem dziejów teologii moralnej*, Wrocław 1998, s. 69, 80, 127.

¹¹⁰ A. König, *Schöpfung und Gattenserkenntnis [...]*, Freiburg 1885. WŚSD 207 I; H. Laemmer, *Institutionen des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg 1886. Inw.: 2230; J.H. Friedlieb, *Das Leben Jesu Christi des Erlösers mit neuen historischen und chronologischen Untersuchungen*, Münster–Paderborn 1887. WŚSD 3707 II; A. Krawutzcky, *Einleitung in das Studium der kath. Moralthologie*, Breslau 1890. Inw.: 756 „Dupl. dar ks. Skowrońskiego”.

¹¹¹ A. Bertram, *Kirche und Volksleben*, Breslau 1916. Inw.: 576. „Duplikat dar ks. Skowrońskiego”.

Wspomnieć trzeba także, że w swojej kolekcji zgromadził prace autorów śląskich, m.in. ks. Norberta Bonczyka¹¹², ks. Konstantego Damrota¹¹³, ks. Józefa Gregora¹¹⁴, ks. Jana Kapicy¹¹⁵, Juliusza Ligonია¹¹⁶, ks. Józefa Londzina¹¹⁷, ks. Rudolfa Lubeckiego¹¹⁸, ks. Emila Szramka¹¹⁹.

Ks. Aleksander Skowroński nie pozostawił na książkach żadnych not, które świadczyłyby o układzie księgozbioru, podziale tematycznym. Czasem natomiast pojawiają się jego uwagi i zapiski czytelnicze¹²⁰.

Czas i miejsce oraz język druków ze zbioru ks. Skowrońskiego

W katowickich bibliotekach zidentyfikowano dwa stare druki z kolekcji ks. Skowrońskiego: z Nysy z 1732 roku¹²¹ oraz z Halle z 1768 roku¹²². Spośród odszukanych książek ks. Skowrońskiego z wieku XIX pochodzi 135 dzieł, natomiast 106 ukazało się w wieku XX. Najstarsza książka ze zbioru ks. Skowrońskiego pochodzi z 1732 roku. Spośród druków XIX wieku najstarsze są *Kazania* Jana Pawła Woronicza z 1829 roku. W roku 1830 wydany został w Lipsku *Nowy Testament*. Najpóźniejszą datę druku nosi praca opublikowana w 1934 roku, a jest nią opracowanie Augustyna Koźlika poświęcone kościołowi św. Krzyża w Siemianowicach Śląskich¹²³.

Analizując szczegółowo lata wydania zidentyfikowanych dzieł XIX i XX w. ze zbioru ks. Skowrońskiego można zauważyć, że najwięcej, 48 pozycji, wydanych zostało w latach 1881–1890. Kolejne dziesięciolecia przyniosły również sporą ilość publikacji: 1891–1900: 42 dzieła, 1901–1910: 43, 1911–1920: 36.

¹¹² N. Bonczyk, *Wykład godzinek o Niepokalanem Poczęciu NMP [...]*.

¹¹³ [K. Damrot] Czesław Lubiński, *Wiersze*, Bytom 1896. BŚL 3771 I.

¹¹⁴ J. Gregor, *O książeczkach zabobnych i odpustach fałszowanych*, Królewska Huta 1885. BŚL 3903 I.

¹¹⁵ J. Kapica, *Alkohol i ruch trzeźwości. Mowa wygłoszona w Berlinie*, Mikołów–Warszawa 1909. BŚL 3923 I.

¹¹⁶ J. Ligoń, *Iskra miłości z Górnego Śląska [...]*, Katowice 1919. BŚL 3743 I.

¹¹⁷ J. Londzin, *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX stulecia*, Lwów–Warszawa–Cieszyn 1902. BŚL 3008 I.

¹¹⁸ R. Lubecki, *Książeczka o Bierzmowaniu [...]*, Mikołów [po 1900]. BŚL 3894 I; [tenże], *Książeczka o Bierzmowaniu [...]*, Mikołów [po 1910]. BŚL 3893 I.

¹¹⁹ *W obronie polskości Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira i innych autorów górnośląskich*, Opole 1918. BŚL 3748 I; E. Szramek, *Ks. Konstanty Damrot (Czesław Lubiński) wieszcz śląski; życiorys w 25 rocznicę zgonu Jego*, wyd. 2 popr., Opole 1920. BŚL 3711 I.

¹²⁰ Zob. *Dostateczny śpiewnik kościelny i domowy wraz z książką modlitewną [...]*, Częstochowa 1881. BŚL 30088 I.

¹²¹ *Tria Charissima venerabilis Joannis Berchmans Sodalis Mariani, Jesu Socii, S. Aloysii imitatoris. [...] in pium usum [...] Dominis Sodalibus Almae Congregationis Latinae Majoris B.V. Mariae in Coelos Assumptae in Archi-Ducali Collegio Societatis Jesu Nissae erectae et confirmatae [...]*, Nissae 1732. WŚSD R 11.

¹²² J. Lange, *Verbesserte und Erleichtere Lateinische Grammatica [...]*, Halle 1768. BŚL 37729 I.

¹²³ A. Koźlik, *Kościół św. Krzyża w Siemianowicach Śl. (1884–1934)*, Siemianowice Śl. 1934. BŚL 3421 II.

Na podstawie tej zapewne niewielkiej części kolekcji ks. Skowrońskiego można więc stwierdzić, że był to zbiór aktualny i stale uzupełniany.

Wśród sześćdziesięciu trzech miejsc druku książek będących własnością ks. Skowrońskiego pojawia się 11 miast polskich. Jest Poznań z 12 drukami (5 z XIX i 7 z XX stulecia), Kraków z 10 dziełami (6 z XIX i 4 z XX w.). Warszawę reprezentuje 7 publikacji (6 z XX w.), Lwów – również 7 (3 z XIX i 4 z XX wieku), Częstochowę – 2, a Stanisławów, Przemyśl, Kielce, Leszno i Dąbrowę Górniczą pojedyncze dzieła. Jedna pozycja¹²⁴ ma potrójne miejsce wydania. Łącznie aż 41 pozycji pochodzi z wyżej wymienionych miejscowości.

Bogato reprezentowane jest drukarstwo śląskie – 102 pozycje opublikowano w 20 miastach. Przede wszystkim wymienić należy Nysę, gdzie wydana została najstarsza z odnalezionych książek. Wśród miejsc publikacji druków nowych dominuje Wrocław – jego oficyny opuściło aż 27 dzieł, z czego 22 w wieku XIX. Z Bytomia pochodzi 20 dzieł, z Mikołowa – 13. Ponadto 4 druki XX w. mają podwójne miejsce wydania: Mikołów – Warszawa. Siedem druków ukazało się w Królewskiej Hucie, obecnym Chorzowie oraz w Opolu. Drukarnstwo katowickie z lat 1919–1932 ukazuje nam pięć pozycji. Oficynę Góry św. Anny opuściły 4 dzieła. Trzy publikacje pochodzą z Cieszyna, dwie – ze Strzelec Opolskich (wówczas Wielkich Strzelec). Pojedyncze druki wydano w Prudniku, Lubaniu, Głogówku, Świdnicy, Bytomiu-Rozbarku, Piekarach, Siemianowicach Śląskich, Tarnowskich Górach i Tychach.

Spośród pozostałych miejsc druku pod względem ilości publikacji wyróżnia się Freiburg, gdzie wydano 23 pozycje. Regensburg to miejsce druku 10 dzieł, Berlin – 8, Münster – 7, Mainz, Paderborn – 5, Lipsk – 4. Dwa dzieła pochodzą z Rzymu, Pragi, Donauwörth, Kempten. Po jednym dziele opublikowano m.in. w Augsburgu, Frankfurcie, Gerze, Kolonii, Metz, Wiedniu.

Pod względem języka dominują publikacje w języku polskim – odnaleziono łącznie 118 pozycji wydanych w tym właśnie języku oraz jedną opracowaną w dwu językach – polskim i łacińskim (Biblia z XIX w.). 45 polskich dzieł wydrukowano w wieku XIX, a 73 w XX. Na drugim miejscu znalazły się dzieła niemieckie: 102 pozycje. Z tym, że w tym przypadku większość pochodzi ze stulecia XIX (72), a jedynie 29 z XX. Dziesięć książek to druki w języku łacińskim (jeden starodruk, sześć dzieł wieku XIX oraz 3 z XX). W jego zbiorze znalazły się dwie Biblie hebrajskie, a ponadto dwa druki czeskie, dwa francuskie oraz jedno włoskie (także Pismo święte). Odnotować należy również po jednej publikacji grecko-łacińskiej i niemiecko-włoskiej oraz dwie łacińsko-niemieckie.

Odnaleziono prawdopodobnie jedynie niewielką część księgozbioru ks. Skowrońskiego. Jak sam zdecydował, część wywieziona została do Poznania i jej losy nie są nam już obecnie znane. Tu, w Katowicach, w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego, Bibliotece Kurii Diecezjalnej oraz w Bibliotece

¹²⁴ J. Londzin, *Stan szkół ludowych [...]*.

Śląskiej pozostały książki teologiczne oraz te, które dotyczyły szeroko pojętych spraw Śląska. Jednak nawet na podstawie tej części zbioru ukazuje nam się kapłan zainteresowany nie tylko sprawami Kościoła, ale też sprawami mieszkającego na tym terenie ludu polskiego. Dla niego pracował nieprzerwanie – w towarzystwach oświatowych i społecznych, pisał w czasopiśmie polskich i niemieckich, ukazywał sytuację śląskiej ludności w państwie niemieckim. Posiadał więc książki dotyczące Śląska i tu wydane. Ale jednocześnie poprzez książki opublikowane na ziemiach polskich – we Lwowie, Stanisławowie, Poznaniu, Warszawie – poznawał kulturę polską i utrzymywał z nią kontakt.

Podział księgozbioru dokonany przez spadkobierców też można uznać za bardzo celowy. Książki teologiczne, opublikowane głównie w języku niemieckim, przekazane zostały do Seminarium Śląskiego w Krakowie, gdzie studenci mieli szeroki kontakt z kulturą i literaturą polską. W Katowicach, w Bibliotece Sejmu Śląskiego, pozostały książki polskie, dotyczące spraw polskiego Śląska. Tu miały służyć i nadal służą oświacie oraz kształceniu kolejnych pokoleń Ślązaków. Jest to niejako kontynuacja dzieła księdza Aleksandra Skowrońskiego.

Tab. 5.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVIII w.	XIX w.	XX w.	Razem
Augsburg		1		1
Berlin		2	6	8
Branschweig		1		1
Bruxelles		1		1
Bytom		12	8	20
Bytom–Rozbark		1		1
Cieszyn			3	3
Częstochowa		1	1	2
Dąbrowa Górnicza			1	1
Donauwörth		1	1	2
Ellen–Ruhr			1	1
Frankfurt			1	1
Freiburg		19	4	23
Freiburg (Schweiz)		1		1
Gera		1		1
Głogówek			1	1
Góra św. Anny		2	2	4
Graz–Leipzig		1		1
Halle	1			1

Innsbruck		1		1
Katowice			5	5
Kempten		2		2
Kielce			1	1
Köln		1		1
Kraków		6	4	10
Królewska Huta		4	3	7
Landshut		1		1
Leipzig		4		4
Lissa			1	1
Lauban			1	1
Lwów		3	4	7
Lwów–Warszawa–Cieszyn			1	1
Mainz		3	2	5
Main–Wien		1		1
Metz		1		1
Mikołów		1	12	13
Mikołów–Warszawa			4	4
Münster		7		7
Münster–Paderborn		1		1
Nysa	1			1
Oenipons		1		1
Opole		1	6	7
Paderborn		5		5
Piekary Śl.		1		1
Poznań		5	7	12
Praha		2		2
Prudnik			1	1
Przemysł			1	1
Racibórz		2	2	4
Ratisbona		1		1
Regensburg		8	2	10
Roma		1	1	2
Rudolphopolis		1		1
Siemianowice Śl.			1	1
Stanisławów		1		1
Strzelce Opolskie		1	1	2
Świdnica			1	1
Tarnowskie Góry			1	1
Trier			1	1
Tychy			1	1
Warszawa		1	6	7

Wien		1		1
Wrocław		22	5	27
s.l.		1	2	3
Razem	2	135	106	243

Źródło: badania własne autorki.

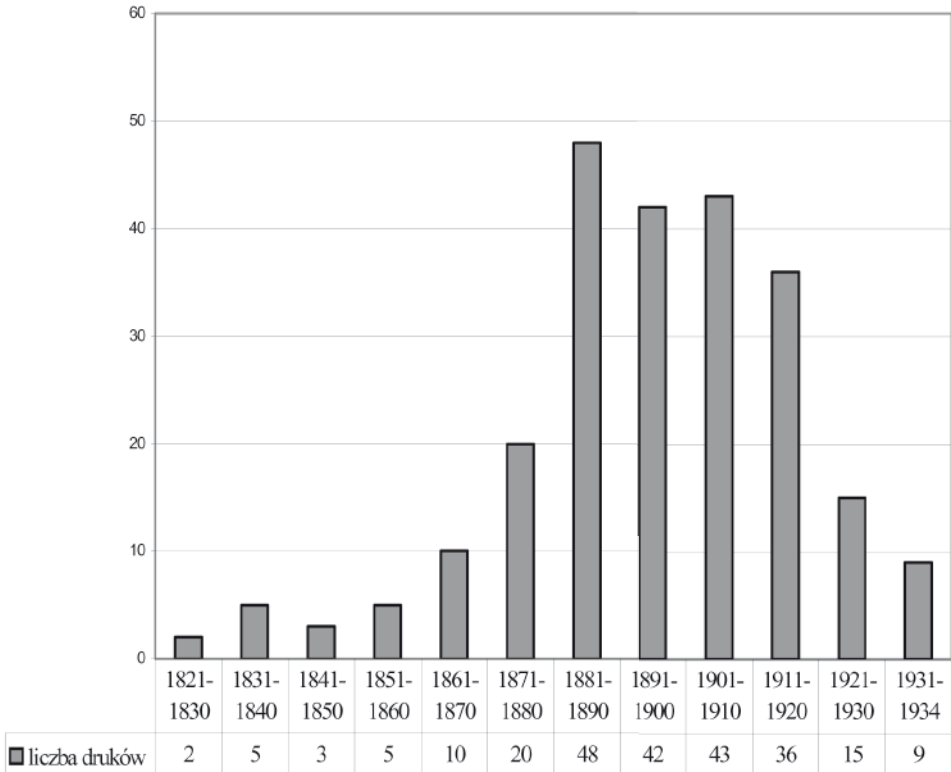
Tab. 6.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego według języka druku

Język	XVIII w.	XIX w.	XX w.	Razem
Czeski		2		2
Francuski		2		2
Grecko-łaciński		1		1
Hebrajski		2		2
Łaciński	1	6	3	10
Łacińsko-niemiecki	1	2		3
Łacińsko-polski		1		1
Niemiecki		72	30	102
Niemiecko-włoski		1		1
Polski		45	73	118
Włoski		1		1
Razem	2	135	106	243

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 3.
Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego
według daty wydania

Źródło: badania własne autorki.

SPIS ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK

Rękopisy

- Griechische Literaturgeschichte. Leopold Skowronski stud. phil.
Notatki sporządzone przez Leopolda Skowrońskiego z wykładów, Hermann Usener, Bonn 1875/76; August Rossbach, Wrocław 1877/78; Arthur Lud., Wrocław 1876/77
Akcc.: 979/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL R 19 II

2. Katryniok Józef, Wszegryz tak zwany, nie że wszy gryzie lecz wszech t. j. wszystkich gryzie. Jednodniówka Towarzystwa Górnośląskiego we Wrocławiu, 10 V 1886.
Noty rękopiśmienne ks. Skowrońskiego. No 338.
Sygn.: BŚL R 55 IV
3. Skowroński Aleksander, Material zur Ellguther Pfarrchronik gesammelt vom Pfarrer Aleksander Skowroński anno 1908–.
Rps. niemiecki, miejscami czeski, łac.
Akcc.: 639/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno, 25 III 35.
Sygn.: BŚL R 28 III
4. Skowroński Leopold, De auctoris Herenii et Olympiodori Alexandrini scholasticis cum universis tum iis singulis quae ad vitam Platonis spectant capita selecta. Scripsit Leopoldus Skowronski. Pars posterior, quam typis describi nondum licuit quaque duo reliqua capita IV scilicet et V continentur.
Rękopis z XIX w., dołączone 3 luźne fragm. m.in. list z 1908.
Akcc.: brak
Sygn.: BŚL R 43 IV
5. Skowroński Leopold [Materiały różne].
Zaw. m.in.: „Reforma duchowieństwa świeckiego w Medyolanie i Lombardyi [...]” (odpis z książki W. Szcześniaka, *Z dziejów kościoła katolickiego*, t. II paragraf 34, s. 290–302) oraz 13 kart luz.: notatki z lektury *Żywotów Świętych* Piotra Skargi, a także notatki z: m.in. *Martini Poloni Historia nunc primum in lucem edita*, Basilea, apud Joanne Oporinum 1559. Załączony również „Fragment tłumaczony przez Hatlapówną”
Akcc.: brak
Sygn.: BŚL R 44 IV
6. Skowroński Leopold, Reusch Franz Heinrich, Dictate aus den an der Rheinischen Friedrich-Wilhelm. Universität zu Bonn [...] vom Leopold Skowroński, stud. theol. et phil. [...] in Wintersemester 1874/1875 [...], Bonn 1875.
Akcc.: K–67/4767 A. Wallis, Świętochłowice. Kupno
Sygn.: BŚL R 621 II

7. Varia „I.M.I. Varia quoaeq[ue] tam ad Curiositatem quam ad Jus spectantia ad memoriam posteris saeculis collecta Anno Dni 1753 mense Junio Connotari inchoata [...]”
Rękopis z XVIII w., treść dotyczy wydarzeń z XVII i XVIII w., zawiera m.in. list do Akademii Krakowskiej, sprawy w Trybunale Piotrkowskim i inne, które były też wydane drukiem, a także dołączone 4 karty luz. *Rozdział Jeden Okazujący Ekonomie [...]*.
Ak.: K-640/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 35
Sygn.: BŚL R 34 III
8. Żaba. Jednodniówka hektografowana, Opole 1911.
Noty rękopiśmienne ks. Skowrońskiego. No 342
Sygn.: BŚL R 57 III

Stare druki

1. Lange Joachim, *Verbesserte und Erleichtere Lateinische Grammatica mit einem Paradygmatischen und Dialogischen Tirocinio [...]*, Halle, In Verlegung des Waisenhauses, 1768, 8°.
Ak.: 663/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 37729 I
2. *Tria Charissima venerabilis Joannis Berchmans Sodalitatis Mariani, Jesu Socii, S. Aloysii imitatoris. Historice, symbolice, elogiastice proposita, nec non in pium usum [...] Dominis Sodalibus Almae Congregationis Latinae Majoris B.V. Mariae in Coelos Assumptae in Archi-Ducali Collegio Societatis Jesu Nissae erectae et confirmatae Anno [...] MDCCXXXII dicata. Sub rectoratu [...] Gregorii [...] Ordinis Cisterciensis [...] Henrichoviensis in Silesia et [...] Zircensis in Hungaria Abbatis [...]*, Nissae, Typis Josephi Schlögel, 1732, 8°, 1 vol.
Inw.: 2174 „Dar śp. prał. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 3070/2171
Sygn.: WŚSD R 11

Druki XIX i XX wieku

1. A.G., *Nabożeństwo na uroczystość Bożego Ciała i całą oktawę przez A.G.* [krypt.], Opole 1901.
Ded.: „Z prośbą o łaskawe polecenie”
Ak.: 602/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 23 III 1935
Sygn.: BŚL 3738 I

2. Abramowski Edward, *Socyalizm a państwo (przyczynek do krytyki współczesnego socyalizmu)*, M.A. Czajkowski [pseud.], Lwów 1904.
Ak.: 1056/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 33376 II
3. *Album Polnischer Volkslieder der Oberschlesier mertsch übertagen von Albert Weiss*, Leipzig 1867.
Ak.: 677/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3733 I
4. Allioli Joseph Franz, *Leben Jesu, eine Evangelien Harmonie*, Landshut 1840.
Inw.: 2191
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20668 II, N/II/1092
5. Antoniewicz Karol, *Kazania*, oprac. J. Badeni, Kraków 1890, 2 vol.
Inw.: 2209
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20685 II, R/I/963
6. Arndt Augustin, *Die Fakultäten der Priester der Breslauer Diözese*, Breslau 1917.
Inw.: 2249
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30085 I, T/I/1209
7. Arndt Augustyn, *Droga krzyżowa*, Wrocław 1907.
Dodatek do nr 7 „Posłańca Niedzielnego”
Ak.: 1059/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3881 I
8. Arndt Augustyn, *Godzinki Adoracyi Najświętszego Sakramentu. Do odmawiania podczas wiecznej adoracyi dla dyecezyi Wrocławskiej*, Królewska Huta 1897.
Ak.: 603/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3757 I
9. *Augustinus*, Kempten 1873.
Inw.: 2247
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30083 I, J/I/429

10. *Baczność! Socjaliści się zbliżają! Słowa napomnienia i przestrogi dla ludu katolickiego napisał stary proboszcz ze wsi, z niem. przełożył Przyjaciół ludu*, wyd. 2, Wielkie Strzelce 1891.
Ak.: 960/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 212704 I
11. Belza Stanisław, *Na Szląsku Polskim. (Wrażenia i spostrzeżenia)*, Stanisław Piast [pseud.], Kraków 1890.
Ak.: 1022/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3718 I
12. Bertram Adolf, *Kirche und Volksleben*, Breslau 1916.
Inw.: 576. „Duplikat dar ks. Skowrońskiego”
Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie
13. Besson Louis, *Der Gottmensch. Conferenzen von Monseigneur Besson*, mit einer Vorrede von J.S. Heinrich, Mainz 1890.
Prow.: „Ks. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2188
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20665 II, G/I/258
Sygn.: WŚSD 1787 II
14. *Biblia łacińsko-polska czyli pismo święte Starego i Nowego Testamentu. Podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka. Z komentarzem Manochiusza T.J. przełożonym na Język polski*, wyd. 10. S. Kozłowski, t. 3, 4, Warszawa 1884–1887.
Prow.: „Ks. Aleksander Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2219
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10571 III, U/III/1510
Sygn.: WŚSD 14513 III
15. [Biblia hebrajska] [tyt. hebr.], Berlin 1883.
Inw.: 2290 1 vol. Biblica
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30090 I, U/III/169
16. [Biblia hebrajska] [tyt. hebr.], [s.l.] 1878.
Inw.: 2258 1 vol. Biblica
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20707 II, U/II/ 1574

17. [Biblia] *Nowy Testament*, Lipsk 1830.
Inw.: 2251
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30087 I,
Zn.: T/I/1188

18. [Biblia] *Novum Testamentum graecum [...] latinum*, Correctum Valentinus Loch, Ratisbonae 1862.
Inw.: 2233
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20695 II,
D/V/6
Sygn.: WSSD 137 I

19. [Biblia] *Le Nouveau Testament*, trad. Le Maistre de Sacy, Bruxelles 1879.
Inw.: 2252
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30088 I,
U/III/168

20. Bisping August, *Erklärung des Evangeliums nach Johannes*, 2 Aufl., Münster 1869.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Inw.: 2182
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 22660,
G/I/249
Sygn.: WSSD 1856 II

21. Bolczyk Andrzej, *Kreuzwegandacht nebst einigen dazu passenden Liedern*, St. Annaberg 1900.
Ak.: 666/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3928 I

22. Bolczyk Andrzej, *Książeczka szkaplerzna: nauka o szkaplerzach z nabożeństwami stosownymi*, Góra św. Anny 1899.
Ak.: [1]058/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3740 I

23. Bolczyk Andrzej, *Stacye czyli Droga Krzyżowa z pieśniami stosownymi*, wyd. 3, Góra św. Anny 1901.
Ak.: 1073/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3495 I

24. Bonczyk Norbert, *Wykład Godzinek o Niepokalanem Poczęciu NMP czyli Nowy Miesiąc Maryi w trzydzieści i dwóch rozmyślaniach [...] przez X. N.B.*, Wrocław 1873.
Ak.: 1084/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3807 I
25. Brauweiler Roland, *Deutsche Volksbildungsarbeit in Oberschlesien*, Lissa 1913, Sonderdruck aus „Ostland. Jahrbuch für ostdeutsche Interessen”, 2. Jhrg. 1913.
Ak.: 952/35 Hatlapówna 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3477 II
26. Bremscheid Matthias von, *Kurze Sonntagspredigten für das ganze katholische Kirchenjahr*, Mainz 1907.
Inw.: 2208
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20684, N/I/810
27. Burkner Hugo, Majunke Paul, *Rede des Redacteurs an der Schlesischen Volkszeitung [...] in der Versammlung des Breslauer Zentrumsvereins am 3. April*, Breslau 1900, Separat-Abdruck aus dem „Schlesischen Volkseitung”.
Ak.: 574/35 Hatlapówna 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3429 II
28. *Das hl. Bußsakrament. Sonderabdruck aus Weg zum Himmel Beicht- und Kommunion-büchlein herausgegeben von Ludwig Skowronek [...]*, Ratibor [po 1903].
Ak.: 1074/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 30379 I
29. *Canones et Decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini sub Paulo III., Iulio III. et Pio IV [...]. Cum additamentis [...]. Beschlüsse und Glaubensregeln des heiligen allgemeinen Concils zu Trient under des Pápsten Paul III, Julius III und Pius IV. Mit Sachregister und Buller welche das Concil betreffen*, Regensburg 1869.
Prow.: „No. 3 A. Skowroński” (nota rps.)
Równoległe tekst łac. i niem.
Inw.: 2237 „Dar śp. prałata Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20699 II, H/I/382
Sygn.: WŚSD 273 I

30. *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos. Pii V. Et Clementis XIII [...] jussu editus. Ad editionem Romae A.D. MDCCCXLV publici [...]. Katechismus nach dem Beschlusse des Concils von Trient für die Pfarrer auf Befehl des [...] Pius V und Clemens XIII herausgegeben. Ubersetzt nach der zu Rom [...] 1855 veröffentlichten Ausgabe*, Regensburg 1886.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.)
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20700 II, G/1/265
Sygn.: WSSD 2704 II
31. Cegielski Hipolit, *Nauka poezyi zawierająca teorię poezyi i jej rodzajów oraz znaczny zbiór najcelniejszych wzorów poezyi polskiej do teoryi zastosowany*, (uzupełnił professor Dr. Władysław Nehring), Poznań 1869.
Prow.: „A. Skowroński I b” (nota rps.); „BDK 6172”
Nota rps.: „Podarował mi tę książkę Stanisław Turno”
Sygn.: BKDK 4963 II
32. Chrząszcz Jan P., *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubel-Feier der katholischen St. Barbara Pfarrgemeinde in Königshütte O.-S.*, Königshütte 1902.
Ak.: 575/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 35
Sygn.: BŚL 2977 II
33. Chrząszcz Jan, *Mała legenda. Żywoty świętych dla młodzieży i ludu katolickiego. Według niemieckiego dziełka wydanego przez Wilperta Oskara*, Wielkie Strzelce 1901.
Prow.: „Skowroński” (piecz.)
Ak.: 994/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3926 I
34. Cieplik T., *Zbiór pieśni kościelnych i nabożnych oraz pieśni dla członków kongregacji Marjańskiej, Straży Honorowej, Przen. Oblicza Pana Jezusa, św. Antoniego itd., których melodie znajdują się w pięciu częściach „Zbioru Pieśni religijnych” ułożonych na cztery głosy do grania na organach*, Bytom 1924.
Ak.: 953/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3785 I
35. Claus Adolf, *Die Dianae antiquissima apud Graecos natura. Dissertatio inauguralis mythologica [...] in [...] Universitate Viadrina [...] Publice defendet Adolfus Claus. Adversarii erunt Leopoldus Skowronski, Henricus Seidel*, Vratislaviae 1881.
Ak.: 680/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Opr.: czerwona skóra, tłoczenia złoczone, grzbiet płótno ciemnoczerwone. Na końcu 5 str. rękopisu
Sygn.: BŚL 31337 II

36. Cossa Luigi, *Einleitung in das Studium der Wirtschaftslehre*, nach der 2 Aufl. des italienischen Originals, bearbeitet und Hrsg. Ed. Moormeister, Freiburg 1880.
Prow.: „Ks. A. Skowroński” (nota rps. na s. tyt.)
Ak.: 606/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 34036 I
37. Cytronowski Józef, *Środki: uchronić się lichwiarza a dźwignąć dobrobyt na Śląsku: rady pana Reiffensena spisał [...]*, Opole 1881.
Ak.: 649/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3747 I
38. Czapelski Tadeusz, *Nasza polityka a kościół*, przez Aliquisa [pseud.], Berlin 1906.
Ak.: 1070/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 43038 II
39. Czaputa Teodor, *Niezlomny rycerz Chrystusowy: życie i śmierć męczeńska błog. Jana Sarkandra*, Cieszyn, Dziedzictwo, 1932.
Ak.: 1052/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3773 I
40. [Damrot Konstanty] Czesław Lubiński, *Wiersze*, Bytom 1896 (Książeczki dla Katolickiego Ludu Polskiego; 2).
Ak.: 700/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 3771 I
41. Dąbrowski Tomasz, *Kazania o Męce Pańskiej na trzy posty*, Stanisławów 1888.
Prow.: „Ks. Skowroński prob.” (nota rps.)
Inw.: 2201
Podkreślenia w tekście
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20677 II
Sygn.: WŚSD – brak
42. Dąbrowski Tomasz, *Kazania świątalne*, Warszawa 1902.
Inw.: 2241
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20703 II, N/I/826
43. *Der „Oberschlesische christliche Arbeiter-Verein gegenseitiger Hilfe” zu Beuthen O.S.: sein Entstehen, seine Entwicklung und seine Thätigkeit in der ersten zehn Jahren 1889–1899*, Beuthen 1899.
Ak.: 599/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3902 I

44. *Die Ehe*, Donauwörth 1905.
Inw.: 2244
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20706 II, F/I/129
Sygn.: WSSD 196 I
45. *Die Erhaltung des Bauernstandes: ein Reformprogramm des hochseligen Grafen Ludwig zu Arco-Zinneberg*, bearbeitet von Georg Ratzinger, Freiburg 1883.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Akc.: 971/1935 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935; „Biblioteka Sejmu Śląskiego” (piecz.)
Sygn.: BŚL 33440 II
46. Diodati Giovanni, *Il Nuovo Testamento*, Roma 1883.
Inw.: 2245
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30081 I, W/I/1429 (W/II/1607?)
47. Dmowski Roman, *Kościół, naród i państwo*, Warszawa 1927.
Akc.: 1081/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Podkreślenia w tekście czerwoną kredką, wykrzykniki, zakreślenia ołówkiem
Sygn.: BŚL 43046 II
48. *Do czynu! Górny Śląsk tonie w żydowskiej powodzi! [Odezwa do ludu polskiego na Górnym Śląsku]*, Katowice 1928.
Akc.: 1013/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3200 II
49. *Dobry katolik w protestanckich okolicach: przewodnik na obczyźnie*, Bytom–Rozbark 1889.
Akc.: 977/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3900 I
50. *Dostateczny śpiewnik kościelny i domowy wraz z książką modlitewną dla wygody katolików z różnych ksiązek i śpiewników zebrany i ułożony*, wyd. 7, Częstochowa 1881.
Prow.: „Ks. A. Skowroński” (nota rps. na [1] s.)
Akc.: 959/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Miejscami uzupełnienia ołówkiem przez Skowrońskiego
Sygn.: BŚL 30088 I

51. Ehrler Joseph, *Apologetische Predigten über das Grundwahrheiten des Christenthums*, Freiburg 1876–1878, 3 vol.
Inw.: 2187
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10570 III, M/II/928 1–3 Arch.
52. Ehrler Joseph, *Das Kirchenjar*, Freiburg 1877, 4 vol.
Inw.: 2212
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20688, K/III/47
Sygn.: WSSD 2359 II
53. Ein Alten Dorfpfarrer [pseud.], *Der Sozialdemokrat kommt! Ein Warnungsruf an unser Landvolk*, 9 verm. Aufl., Freiburg im Breisgau 1890.
Ak.: 1042/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 43380 II
54. *Entgegnung des „Towarzystwo Oświaty na Śląsku imienia św. Jacka” auf die Ausführungen des Herrn Kultusministers Dr. Schmidt betreffend das sog. Wasserpolnisch in Oberschlesien*, [s.l., ok. 1917].
Ak.: 991/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3432 II
55. Erzepki Bolesław, *Dra. Wojciecha Adamskiego Materyały do flory W. Ks. Poznańskiego zebrał w osobną całość, wstępem i indeksami opatrzył Dr. Bolesław Erzepki*, Poznań 1896.
Ak.: 636/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 44723 II
56. Fassbender Martin, *Die ländlichen Spar- und Darlehnskassenvereine nach Raiffeisen's System*. Bearbeitet [...] in verbindung mit C.F. Kirchen, Münster 1890.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz. na s. tyt.)
Ak.: 1028/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 34751 II
57. Fink Otto, *Fallstricke der Seele: sechs Fastenvorträge*, Breslau 1900.
Ak.: [...].85/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 30110 I

58. Fischer Karol Józef, *Kazania i przemowy pasterskie do ludu wiejskiego*, Przemyśl 1903.
Inw.: 2220
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10572 II,
Zn.: S/I/1170
Sygn.: WSSD 3941 II
59. Fleischmann Otto, *Wider die Sozialdemokratie*, Kaiserslautern–Leipzig 1891.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Inw.: 2183
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, 20661 I,
N/II/1066
Sygn.: WSSD 3708 II
60. Forschner Karl, *Kanzelvorträge über den Modernismus*, Mainz 1908.
Inw.: 2178
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie I20656 II,
G/I/257
Sygn.: WSSD 1833 II
61. Förster Heinrich, *Der Ruf der Kirche in die Gegenwart. Zeitpredigten*, Th. 1–2, Breslau 1848–1849.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2211
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.)
20687 II
Sygn.: WSSD – brak
62. Friedlieb Joseph Heinrich, *Quatuor Evangelia Sacra Matthei, Marci, Lucae, Joannis in harmonium redacta*, Vratislavia 1847.
Inw.: 452 „Duplikat dar ks. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10240 III
63. Friedlieb Joseph Heinrich, *Das Leben Jesu Christi des Erlösers mit neuen historischen und chronologischen Untersuchungen*, Münster–Padeborn, 1887.
Prow.: „No 8. Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2243
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20705 II,
P/II/1258
Sygn.: WSSD 3707 II

64. Galle Heinrich, *Erlärung katholischer Kirchenheder*, Breslau 1891.
Inw.: 2198
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20674 II
65. Gallus Józef, *Pieśni polskie używane na Górnym Szląsku*, z. 1–5, Bytom 1890–1892, (1 vol.).
Ak.: 659/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3810 I
66. Gallus Józef, *Starosta weselny: zbiór przemówień, piosenek i wierszy do użytku starostów, drużbów i gości przy godach weselnych [...]*, Bytom 1892.
Prow.: „Ks. Al. Skowroński, Kapelan” (nota rps.)
Ak.: 664/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3751 I
67. Gasparri Card. Petrus, *Catechismus Catholicus*, Roma 1930.
Inw.: 2261
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20709 II
68. *Geschichtslügen. Eine Widerlegung landläufiger Entstellungen auf dem Gebiete der Geschichte [...]* bearbeitet von Freunden der Wahrheit, Padeborn 1893.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Inw.: 2197
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20673 II, D/1/61
Sygn.: WŚSD 289 II
69. Gillar Ryszard, *Śpiewnik dla ludu katolickiego oraz książka do nabożeństwa ułożyli Gillar, Hoffmann*, Bytom 1897.
Ak.: 1083/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3804 I
70. *Godzinki i modlitwy ku nagrodzeniu czci Najśw. Sakramentowi przez niezbożnych ujętej oraz Godzinki i Nowenna do Najśw. Serca Pana Jezusa*, Góra św. Anny 1904.
Ak.: 671/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3775 I
71. Gregor Józef, *O książeczkach zabobonnych i odpustach fałszowanych*, Królewska Huta 1885.
Ak.: 1012/ 35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3903 I

72. Grimm Joseph, *Geschichte der Kindheit Jesu*, Regensburg 1876.
Inw.: 2218
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20694 II
73. Grimm Joseph, *Geschichte der öffentlicher Tätigkeit Jesu*, t. 1–2, Regensburg 1878, 2 vol.
Prow.: „No 9 Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps. t. 1); „No 10 Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps. t. 2)
Inw.: 2192
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20669 II, K/I/572
Sygn.: WŚSD 2432 II
74. Grönings Jakob, *Die Leidensgeschichte unsers Herrn Jesu Christi*, Freiburg 1899.
Inw.: 2170; „Arch. 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 2237 II, I/294
75. Gutberlet Constantin, *Lehrbuch der Apologetik*, Bd. 1–2, Münster 1888.
Inw.: 2180
Dzieło współopr. z: Guthbert C., *Die Theodycee*, Münster 1890.
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20658 II, G/II/529
Sygn.: WŚSD 2071 II
76. Gutberlet Constantin, *Die Theodicee*, 2 Aufl, Münster 1890.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2180
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20658 II, G/II/529
Sygn.: WŚSD 2070 II
77. Gutberlet Constantin, *Das Buch Tobias*, Münster 1877.
Inw.: 2181
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20659 II
78. Haffner Paul, *Das Materialismus in der Culturgeschichte*, Mainz 1865.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Inw.: 2246
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30082 I, K/I/531
Sygn.: WŚSD 688 I

79. Hake Peter, *Katholische Apologetik*, Freiburg 1890.
Inw.: 2221
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10573 III,
M/II/929
Sygn.: WSSD 3783 II
80. Haringer Michael, *Leben des Clemens Maria Hofbauers*, Regensburg 1880.
Inw.: 2168; „Arch. 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 2232 II,
I/300
81. Hatler, *Trzej nowi święci z Towarzystwa Jezusowego Alfons Rodriguez, Jan Berchans i ks. Piotr Klawer: krótkie żywoty i modlitwy*, z niemieckiego dziełka Hatlera przełożył A. Duczek, Bytom 1891.
Akc.: 950/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 30129 I
82. *Herrenhaus. Neunundzwanzigste Sitzung am 9 April 1918*. S. 842–914. Berlin 1918.
Akc.: 1110/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 37683 III
83. Hettinger Franz, *Apologie des Christenthums*, Freiburg 1873–1879.
Inw.: 739; „T. 2–3 duplikat dar ks. Skowrońskiego”
84. Hettinger Franz, *Apologie des Christenthums*, Freiburg 1885–1887, 3 vol.
Inw.: 2186
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.)
20664 II
85. *Historia biblijna dla szkół katolickich Diecezyi Wrocławskiej urzędownie przez Księżęco-Biskupi Ordynariat własnym nakładem wydana*, Wrocław 1859.
Akc.: 681/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 23 III 1935
Sygn.: BŚL 3754 I
86. Hitze, *Kwestja robotnicza i dążność do jej rozwiązania*, przeł. Walery Zieliński, Poznań 1909.
Inw.: 2260
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10585 III,
C/III/200
Sygn.: WSSD 1593 II

87. Hug Gallus J., *Die christliche Familie im Kampfe gegen feindliche Mächte. Vorträge über christliche Ehe und Erziehung*, 2 Aufl., Freiburg (Schweiz) 1896.
Prow.: „Ks. Skowroński proboszcz” (nota rps.)
Inw.: 2204
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20680 II, G/I/256
Sygn.: WSSD 1843 II
88. Huhn, *Mowa wielebnego księdza Huhn kaznodziei przy farnym kościele w Monachium miana na drugim posiedzeniu walnego zgromadzenia wszystkich katolickich towarzystw Niemiec 12 września 1871*, Królewska Huta 1871.
Prow.: „Własciciel Skowronski Wanda-Colonie” (nota rps. na k. tyt. v)
Akc.: 615/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 32484 I
89. Hurter H., *Medulla Theologiae Dogmatica*, Oenipons 1889.
Prow.: „No 2. Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2228
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10580 II, Zn.: H/II/558
Sygn.: WSSD 2286 II
90. Huschers J., *Erklärung der Gebete und Hauptwahrheiten der kath. Religion*, Trier 1901.
Inw.: 2172; „Arch. 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20652 II, I/317
91. Isakowicz Isaak, Dąbrowski Tomasz, *Kazania Pasyjne*, Lwów 1878.
Inw.: 2202
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20678 II, G/I/237
92. Janoszanka Michalina, *Święty Jacek Odrowąż*, Kraków 1931.
Akc.: 570/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3736 I
93. Jeż Mateusz, *Egzorty dla młodzieży szkolnej*, Poznań 1914.
Inw.: 2242
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20704 II, S/I/271
Sygn.: WSSD 83 I

94. Jungnitz Joseph, *Archidiaconus Petrus Gebauer*, Breslau 1892.
Inw.: 2239
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20701 II,
N/II/1108
Sygn.: WSSD 3712 I
95. Jungnitz Joseph, *Martin von Gerstmann, Bischof von Breslau. Ein Zeit und Lebensbild aus der schlesischen Kirchengeschichte des 16. Jahrhunderts*, Breslau 1898.
Ak.: 961/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 2975 II
96. Kapica Jan, *Alkohol i ruch trzeźwości: mowa wygłoszona w Berlinie*, Mikołów–Warszawa 1909.
Ak.: 692/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 3923 I
97. Karbowski Antoni, *Problem wychowania narodowego w dzielnicy pruskiej: szkic*, Lwów 1913.
Odbitka z „Muzeum”, marzec 1913
Ak.: 1005/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3476 II
98. *Katolicki Katechizm dla Diecezji Wrocławskiej. Wydanie urzędowe*, Wrocław [ok. 1880].
Ak.: 609/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3717 I
99. Kaulen Franz, *Einleitung in die heilige Schrift*, Freiburg 1890.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2223
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10575 III,
D/II/358
Sygn.: WSSD 1690 II
100. *Kazania o Męce i śmierci Pana naszego Jezusa Chrystusa*, Poznań 1904.
Inw.: 2232
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10584 III,
M/II/931
101. Keppler Paul, *Unser Herrn Trost*, Freiburg 1887.
Inw.: 2213
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20689 II,
N/II/1075
Sygn.: WSSD 3704 II

102. Keppler Paul Wilhelm von, *Leidenschule*, Freiburg 1917.
Ak.: 614/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 30085 I
103. Kokott Franz, *Beicht- und Kommunion Unterricht*, Freiburg 1904.
Inw.: 2203
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20679 II,
H/I/345
104. König Arthur, *Schöpfung und Gattenserkenntnis [...]*, Freiburg 1885.
Prow.: „Ks. Skowroński prob.” (nota rps.)
Inw.: 2184. „Duplikat dar ks. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.)
20662 II, F/I/110, H/I/333
Sygn.: WŚSD 207 I
105. *Kolportaż książki w Domu Bożym*, Katowice 1933.
Ak.: 1053/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 48829 I
106. Kossak Zofia, *Z miłości*, Kraków 1926.
Ak.: 558/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 39167 I
107. Kowalczyk Jan Jakób, *Odrodzenie Górnego Śląska. (Wspomnienia)*, Katowice 1932.
Ak.: 596/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 23 III 1935
Sygn.: BŚL 3719 I
108. Koziółek Alojzy, *Rozmowy o bolszewiźmie*, Opole 1920.
Ak.: 672/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3750 I
109. Koziółek Karol, *Beitrag zur Aufklärung in der sog: Minderheitsfrage*, Schweidnitz 1930.
Ak.: 560/35 23 III 35
Sygn.: BŚL 3892 I
110. Koźlik Augustyn, *Kościół św. Krzyża w Siemianowicach Śl. (1884–1934)*, Siemianowice Śl. 1934.
Tyt. okł.: *50 lat Kościoła św. Krzyża w Siemianowicach Śl.*
Ak.: 1006/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3421 II

111. Königsdorfer Martin, *Katholische Christenlehren. Nach dem kleinen Schulkatechismus bearbeitet*, Bd. 1–2, Donauwörth 1838.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2236
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20698 II
Sygn.: WŚSD – brak
112. Krasieński Adam, *Warszawianin o obecnym położeniu*, Kraków 1904.
Ak.: 1082/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 43045 II
113. Krawutzycki Adam, *Einleitung in das Studium der kath. Moraltheologie*, Breslau 1890.
Inw.: 756 „Dupl. dar ks. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie
114. Krose H.A., *Kirchliches Handbuch*, Freiburg 1908–1919.
Inw.: 386; „T. VI i VII – dupl. ks. Skowroński”
115. Kruszyński Józef, *Ewangelje i Dzieje Apostolskie*, Warszawa 1909.
Inw.: 2253
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30089 I
116. Kudera Jan, *Ksiądz Konstanty Damrot [Czesław Lubiński] śląski wieszcz: na 25-letnią rocznicę śmierci [...]*, Bytom 1920.
Ak.: 585/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3024 II
117. Kudera Jan, *Polska pieśń nabożna na Górnym Śląsku; zarys historyczny i ocena napisal Ksiądz*, Bytom 1911.
Ak.: 578/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3774 I
118. Kuecht Fr. Justus, *Praktischer Kommentar zum biblischen Geschichte*, Freiburg 1890.
Inw.: 2214
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20690 II
119. Kunze Franz, *Vorträge für katholische Vereine*, Breslau 1897.
Inw.: 2205
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20681 II, P/II/1259

120. Laemmer Hugo, *Institutionen des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg 1886.
Inw.: 2230
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10582 III,
M/II/917
121. *Lekcje, listy i ewangelie na cały rok kościelny katolicki z szczególniejszym uwzględnieniem świąt Diecezji Wrocławskiej i dodatkiem śś. Patronów polskich: podług przekładu [...] ks. Jakóba Wujka S.J.*, Wrocław 1850.
Ak.: 1062/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3721 I
122. *Les deux langues dans les ecoles de la Lorraine par un Instituteur d'Alsace-Lorraine*, Metz 1895.
Ak.: 633/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 32324 I
123. Libermann P., *Das Ideal des Priesterthums*, Paderborn 1893.
Inw.: 2166; „Arch. 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 1037 III,
I/302
124. Liebmann P.S., *Kleines Handwörterbuch der christl. Symbolik*, Leipzig 1892.
Inw.: 2250
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.)
30086 I
125. Ligoń Juliusz, *Iskra miłości z Górnego Śląska czyli odlamek śpiewu historyczno-narodowego*, Katowice 1919.
Ak.: 586/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3743 I
126. Ligoń Kazimierz, *Dlaczego musimy głosować za Polską*, Częstochowa 1919.
Ak.: 1024/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3005 II
127. Lisiecki Arkadiusz, *Jak pracować dla czytelników ludowych. Według ustaw T.C.L. oraz regulaminu dla komitetów powiatowych*, Poznań 1908.
Ak.: 1071/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 32336 I

128. Lomler Fridericus Guilielmus, *Johannis Chrysostomii Opera praestantissima graece et latine*, Rudolphopolis 1840.
Inw.: 2227
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10579 II, R/I/1016
129. Londzin Józef, *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX. stulecia*, Lwów–Warszawa–Cieszyn 1902.
Ak.: 955/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3008 II
130. Lubecki Rudolf, *Książeczka o Bierzmowaniu czyli Wskazówki i modlitwy do godnego przyjęcia św. Sakramentu Bierzmowania*, Mikołów [1900].
Ak.: 1004/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3894 I
131. Lubecki Rudolf, *Książeczka o Bierzmowaniu czyli Wskazówki i modlitwy do godnego przyjęcia św. Sakramentu Bierzmowania*, Mikołów [po 1910].
Ak.: 1057/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3893 I
132. *Ludowi górnośląskiemu pod rozwagę! Czy prawdą jest, że ani obecna ani dawna Polska nie może być nazwana Krajem Katolickim? i Czy przez przyłączenie Górnego Śląska do Polski katolicyzmowi Górnoślązaków grozi niebezpieczeństwo?*, Mikołów 1920.
Ak.: 993/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3689 I
133. Łakomy Ludwik, *Święta Barbara, Skarbnik i Zabrzeski: górnośląskie legendy górnicze*, wyd. 2, Dąbrowa Górnicza 1933.
Ak.: [...]93/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3035 II
134. Marcinek Franz, *Schlesische Dezemverhältnisse: historische Beleuchtung*, Ratibor 1864.
Ak.: 573/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3145 II
135. Menzel, *Nabożeństwo żałobne czyli pieśni i modlitwy [...] na dzień zaduszny*, Mikołów 1909.
Inw.: 2240
W nowym inwentarzu zapis: „Dar ks. prałata Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20702 II
Sygn.: WŚSD 1181 I

136. Męciński Józef, *Dzieło homilijno-kaznodziejskie niedzielne i odświętne zawierające objaśnienie Ewangelii – nauki wiary i obyczajów oraz wytłomaczenie św. katolickich obrządków*, red. X. Prof. Lewicki, wyd. nowe, Poznań 1888.
Ak.: 1085/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Lewicki Kazania”
Sygn.: BŚL 30428 II
137. Möhler Johann Adam, *Neue Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Protestanten. Eine Verteidigung meiner Symbolik gegen die Kritik des [...] Dr Baur in Tübingen*, Mainz–Wien 1835.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2185
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20663 II, P/II/1213
Sygn.: WŚSD – brak
138. Möhler Johann Adam, *Symbolik oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten*, Mainz 1888.
Inw.: 2194
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20670 II, L/II/810
Sygn.: WŚSD 1772 II
139. Moormeister Eduard, *Das wirtschaftliche Leben: Vergangenheit und Gegenwart, dargestellt für Schule und Haus*, Freiburg 1891.
Prow.: „Ks. A. Skowroński” (nota rps. na s. tyt.)
Ak.: 604/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 34037 I
140. Müller Oscar, *Warum mussten wir nach Versailles? Von der Friedensresolution zum Friedensschluss*, Berlin 1919.
Ak.: 989/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 43021 II
141. *Na pamiątkę konsekracji nowego kościoła Franciszkańskiego w Panewniku przez ks. Kard. Koppa, dnia 19 lipca 1908*, Wrocław 1908.
Na okł.: *Pismo pamiątkowe z okazji konsekracji nowego kościoła Franciszkańskiego w Panewniku przez J.E. Najprzewielebniejszego Ks. J. Krd. Koppa dnia 19 lipca 1908*
Ak.: 978/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3221 II

142. Napieralski Adam, *Deutschland, Osterreich-Ungarn, Polen: ein Beitrag zur Losung der polnischen Frage*, Beuthen 1918.
Akc.: 995/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 42914 I
143. Napieralski Adam, *Rycerze pracy: powieść*, Bytom 1902.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński, Ligota pod Białą”
Akc.: 1049/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 2957 II
144. *Nauka o Bierzmowaniu Świętem oraz modlitwy dla gotujących się do przyjęcia tegoż Św. Sakramentu*, Katowice 1928.
Akc.: 1016/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3896 I
145. *Nauka o Świętem Bierzmowaniu oraz modlitwy dla gotujących się do przyjęcia tegoż św. Sakramentu. Z tekstu niemieckiego przez [...] Urząd Biskupi uchwalonego na język polski przełożył X. N.B. [ks. Norbert Bonczyk], Breslau [ok. 1885].*
Akc.: 678/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 3895 I
146. *Niemczenie*, Bytom 1896 (Książeczki dla katolickiego ludu polskiego; Nr 1).
Akc.: ?/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3889 I
147. Nicolas Auguste, *Philosophische Studien über das Christenthum*, Paderborn 1852, 4 vol.
Inw.: 2176
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20654 II, N/I/799 1–4
Sygn.: WŚSD 1387 I
148. Nickel Johannes, *Allgemeine Kulturgeschichte*, Paderborn 1895.
Inw.: 367; „Dupl. dar śp. ks. prał. Skowrońskiego”
149. Noel L., *Lutnia Polska. Zbiór pieśni i piosenek obyczajowych i okolicznościowych [...] z melodyjami*, t. I–V, Poznań 1885–1886, 5 vol.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps., t. 1–4)
Akc.: 557/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 40009 I

150. Nowack Alfons, *Geschichte des Klosters der Barmherzigen Bruder in Neustadt OS. Festschrift zum 150 Jahrgigen Jubiläum des Klosters*, Neustadt 1916.
Akc.: 572/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3258 II
151. Nowak Jan, *Pieśń nad Odrą. Poemat z ilustracjami i melodjami przewodniami*, Tarnowskie Góry 1932.
Akc.: 589/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3720 I
152. *Nowe prawo robotnicze: ważne od 1 kwietnia 1892 (nowela do tyt. VII ustawy procederowej)*, Bytom 1892.
Akc.: 997/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3776 I
153. *O chrzcie świętym. W imieniu Towarzystwa Ś. Wincentego wydał F. Speil*, Wrocław 1868.
Akc.: 690/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 897 I
154. Oppersdorff Hans Georg von, *Gleiches Recht für Alle! Volksabstimmung und Linkes Oderufer*, Oberglogau 1921.
Akc.: 698/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 52489 II
155. Ostaszewski-Barański Kazimierz, *Z Morawskiej ziemi (notatki)*, Lwów 1908.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński”
Akc.: 2656/35 p. Wojciech Skowroński, Poznań. Dar 23 VIII 1935
Sygn.: BŚL 40908 II
156. Pampuch Piotr, *150 lat niewoli pruskiej czyli męczeństwo polskiego ludu śląskiego pod rządami pruskimi*, [Mikołów] 1920.
Akc.: 598/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3744 I
157. *Passyje czyli Męka Pana naszego Jezusa Chrystusa podług opisanania Świętego Mateusza*, Królewska Huta 1891.
Akc.: 1015/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3433 II

158. Pelczar Józef, *Kazania na uroczystości i niektóre święta Najświętszej Panny Maryi*, Kraków 1889.
Inw.: 2229
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10581 III, R/II/1383
159. Petri Friedrich Erdmann, *Handbuch der Fremwärter*, Gera 1892.
Inw.: 2256
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie Cz. 1122 II
160. Pfeiffer Pancratius, *P. Franciscus Maria vom Kreuze Jordan*, Berlin 1930.
Inw.: 2167
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 1038
161. Pichl J. Boj., *Společenský zpěvník Český*, 8 vyd., text upravil Dr J. Boj. Pichl, nápěvy uspořádal Jos. Leop. Zvonař, v Praze 1887.
Prow.: „Josef Müller. Majitel c. K. výsady na ochranný přístroj k okružním pilám” (piecz.) i dopisek: „venueje panu Karolu Myšliwiewowi” (nota rps.); „Myšliwiew” (nota rps.); „Karol Myšliwiew” (nota rps.); „Ks. A. Skowroński” (nota rps.)
Akc.: 608/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 40190 II
162. *Pieśni dawne*, zebrał Z.G., Warszawa 1905.
Akc.: 675/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 40010 I
163. Pitynek Ad., *W Krzyżu zbawienie: droga krzyżowa w czasie wojny i pokoju z dodatkiem gorzkich żali, litanii, 9 pieśni o męce Pańskiej i rachunku sumienia*, Bytom 1917.
Akc.: 566/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 23 III 1935
Sygn.: BŚL 3739 I
164. Pottgeizer J., *Predigten auf die Sonn- und Festtage des Kirchenjahres*, Paderborn 1892.
Inw.: 2206
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20682 II, L/I/686
165. Probst Ferdinand, *Verwaltung des Hohenpriesterlichen Amtes. Theorie der Seelsorge. Lehre von Liturgischen Gebete*, Breslau 1885.
Inw.: 2190
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20667 II, M/I/779

166. *Program Polskiego Towarzystwa Demokratycznego: projekt*, [s.l.] [ok. 1912].
Akcc.: 1047/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 43361 II
167. Prus Konstanty, *Krótki zarys dziejów Górnego Śląska*, Opole 1920.
Akcc.: 998/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3890 I
168. Prus Konstanty, *Świętobliwa księżniczka Ofka i klasztor PP. Dominikanek w Raciborzu. Kartka z dawnych dziejów Śląska*, Bytom 1910.
Ded. aut. dla p. Doktora Skowrońskiego [Leopolda]
Akcc.: 567/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3782 I
169. Przybyła Jan, *Walka o Górny Śląsk. Od powstania do plebiscytu. Szkice i obrazki*, Mikołów, Karol Miarka, 1920.
Akcc.: 669/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3882 I
170. Puchalski Wawrzyniec, *Homilie na niedziele całego roku*, Lwów 1904.
Prow.: „Ks. A. Skowroński, prob.” (nota rps.)
Inw.: 2231
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10583 III, M/II/932
Sygn.: WŚSD – brak
171. *Quaestiones quae in examine pro ordine propugnantur*, Vratislaviae 1860.
Inw.: 2254; „Arch.”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie Cz 2073, 21336, U/III/158
172. Reck Fr. X., *Das Missale als Betrachtungsbuch*, Freiburg 1911–1912, 5 vol.
Inw.: 2165
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.) A 1036 br. t. 1
173. Reginek Tomasz, *Moralność a dobroczynność ludu górnośląskiego*, Królewska Huta 1920.
Akcc.: 577/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3887 I

174. Riedl J., *Ausgewählte Gelegenheits-Predigten bei verschiedenen Cultushandlungen. Ausgewählte Leichtfassliche Predigten [...]*, Graz–Leipzig 1893, 3 vol.
Inw.: 2207, 2210
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20683 II
175. *Ritus Consecrationis Ecclesiae*, Regensburg 1910.
Inw.: 2293
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie Cz. 2076, 21337 II
176. Rögl Alois, *Zusprüche im Beichtstuhle nebst Bussvorschriften*, Regensburg 1883.
Inw.: 2235; „Archiwum 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20697, I/399
177. Roeren Hermann, *Zur Polenfrage*, [Frankfurt] 1902 (Frankfurter Zeitmässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XXII, October 1902, Heft 1 u. 2).
Ded.: „Seiner Hochv. Herrn Pfarrer Skowr[onski] Mit bestens [...] gruss. Oppersdorff. Oberglogau 1903”
Akc.: 1043/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 43113 II
178. *Römisch-katholischer Katechismus für die Schulen der Breslauer Diöcese: amtlich herausgegeben von dem Fürstbischöflichen Ordinate zu Breslau, Breslau [ok. 1856]*.
Akc.: 1061/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3808 I
179. *Rozprawy w sejmie pruskim nad kwestią polską: dosłowny przekład z urzędowego stenogramu z posiedzenia ósmego, dziewiątego i dziesiątego sejmku pruskiego*, Lwów 1886.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Akc.: 1064/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 42505 II
180. *Różaniec żywy czyli Reguły i nowy sposób wspólnego i skutecznego odmawiania różańca świętego [...]*, Niemieckie Piekary 1872.
Akc.: 1014/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3898 I

181. *Różaniec żywy czyli Reguly i nowy sposób wspólnego i skutecznego odmawiania różańca świętego [...]*, wyd. 16 pomnożone, z modlitwami i pieśniami, Bytom 1894.
Ak.: 1077/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 3899 I
182. Rump Hermann, *Die Unfehlbarkeit des Papstes*, Münster 1870.
Inw.: 2215
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20691II, G/I/233
Sygn.: WŚSD 1840 II
183. *Sämtliche werke der Kirchen-Väter. Aus dem Urtexte in das Teutsche übersetzt*, Bd. 1–15, Kempten 1830–1836.
Prow.: „Ks. Al. Skowroński. No 11” (nota rps.)
Inw.: 2175
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20653 II, K/I/563 1–15
Sygn.: WŚSD – brak
184. *Satura Viadrina. Festschrift zum Fünfundzwanzigjährigen Bestehen des philologischen Vereins zu Breslau*, Breslau 1896.
Ak.: 1030/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 38476 II
185. Schäfer B., *Liturgische studien*, Regensburg 1913, 4 vol.
Inw.: 2196
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20762 II, H/I/378
Sygn.: WŚSD 2217 II
186. Schaeffle Albert, *Deutsche Kern- und Zeitfragen*, Berlin 1895.
Prow.: „Ks. Skowroński” (piecz.)
Ak.: 1029/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 33375 II
187. Schaffer Hermann, *Zeugen festlicher Stunden: anreden zu einem kleinen Spiegel der Zeiten und des Vereinslebens verbunden [...]*, Ratibor 1900.
Ak.: 988/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3023 II

188. Schmid Bernhard, *Grundlinien der Patrologie*, Freiburg 1886.
Inw.: 2177
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20655 I,
S/I/1032
189. Schmüssing Th., *Predigten für die Oster- und Frouleichnamzeit*, Münster 1882.
Inw.: 2189
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20666 II
190. Schneider Józef, *Manuale Congregationis B.M.V.*, Colonia 1878.
Inw.: 2173
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 3069
191. Schüch Ignac, *Handbuch der Pastoral Theologie*, Innsbruck 1889.
Inw.: 2224
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10576 III,
R/II/1330
Sygn.: WŚSD 3543 II
192. Seltmann C., *Angelus Silesius und seine Mystik*, Breslau 1896.
Inw.: 2169; „Arch. 7 III 1963”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 2236 II,
I/369
193. Simar Theofil, *Lehrbuch der Dogmatik*, Aufl. 2, Freiburg im Breisgau 1887.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński. No 1” (nota rps.)
Naklejka: „G.P. Aderholz. Buchhandlung. Breslau Ring 53” (wyklejka okł.
przedniej) i prawdopodobnie cena: „13,20” (nota rps. na wyklejce)
Inw.: 2225
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10677 III,
B/II/162
Sygn.: WŚSD 1539 II
194. Simar Theofil, *Lehrbuch der Moraltheologie*, Freiburg im Breisgau 1877.
Prow.: „Ks. Aleks. Skowroński” (nota rps.) [„6,40” (nota rps. na wyklejce, praw-
dopodobnie cena)]
Inw.: 2222
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10574 III,
B/II/163
Sygn.: WŚSD 1551 II

195. Skarga Piotr, *Żywotów świętych starego i nowego zakonu na każdy dzień przez cały rok: część pierwsza [-wtora]*, wyd. Ks. Konstanty Maniewski, Wiedeń 1859–1860.
Ak.: 1063/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Liczne notatki, marginalia, podkreślenia w tekście. Pytania, wątpliwości, dopisane daty życia.
Sygn.: BŚL 31002 III
196. Skowroński Aleksander, *Wybór poezyj*, Mikołów 1933.
Ak.: 569/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3732 I
197. Sombart Werner, *Socjalizm a ruch społeczny w XIX stuleciu*, z wydania trzeciego powiększonego przełożył Z.Ch., Lwów 1900.
Prow.: „Ks. Skowroński prob.” (nota rps.)
Inw.: 2217
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20693 II, H/I/347
Sygn.: WŚSD 208 I
198. Speil Ferdinand, *P. Karl Antoniewicz Misionär des Gesellschaft Jesu. Ein Lebensbild*, Breslau 1875.
Prow.: „A. Skowroński” (nota rps.)
Inw.: 2216
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20692 II, N/II/1074
Sygn.: WŚSD 3727 II
199. Spillmann Józef, *Tajemnica spowiedzi*, Warszawa 1913.
Inw.: 2171
W nowym inwentarzu zapis: „dar ks. prałata A. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie A 2238
Sygn.: WŚSD 1099 I
200. Spirago Franz, *Katolicki Katechizm Ludowy*, Mikołów 1907, 2 vol.
Inw.: 2195
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20671 II, U/III/152
Sygn.: WŚSD 10232 I ?
201. Spirago Franz, *Katolicki katechizm ludowy*, przeł. Wojciech Galant, cz. 1–3, Mikołów 1911–1927.
Ak.: 958/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 30119 I

202. Spirago Franz, *Nauka o Komunii Świętej*, przeł. Wojciech Galant, Mikołów 1906.
Ak.: 568/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 30368 I
203. Spirago Franz, *Nauka o Sakramencie Małżeństwa*, przeł. Wojciech Galant, Mikołów–Warszawa 1906.
Ak.: 1060/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 30369 I
204. Spirago Franz, *Nauka o Spowiedzi Świętej*, przeł. Wojciech Galant, Mikołów 1906.
Ak.: 667/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 30118 I
205. Spirago Franz, *Zbiór przykładów dla ludu katolickiego*, Mikołów–Warszawa 1911.
Inw.: 854; „Dupl. dar ks. Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20240 II, przen. pod nr 973 I (1. egz.)
206. Stablewski Florian, *Żałobna mowa na pogrzebie śp. Kaźmirza Kantaka posła gnieźn[ieńsko]-wągrowicko-mogilnickiego powiedziana w kościele św. Marii Magdaleny w Poznaniu dnia 31 grudnia 1886*, Poznań 1887.
Ak.: [...] /35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 48378 II
207. *Statut Związku Wzajemnej Pomocy Chrześcijańskich Robotników Górnośląskich w Bytomiu G. Szl.*, Bytom 1895.
Ak.: 634/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3884 I
208. Stephan Euzebiusz, *Trzydzieści jeden nauk podług Oficjum Małego Najśw. Maryi Panny*, Bytom 1889.
Ak.: 949/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3690 I
209. Stephan [Stanisław] dr, *Psalmenschlüssel*, Lauban, Georg Baumeister [1923].
Inw.: 2271
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20711 II

210. *Synodus Dioecisana Kielcensis 1927*, Kielce 1927.
Inw.: 2542; „Dar ks. Skowrońskiego 1937” (?) wykreślone patrz poz. 6928
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10623 II,
F/II/459
211. Szilkus H., *Eine verbotene Frucht*, Ellen–Ruhr 1904.
Inw.: 2193
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30080 II
212. Szramek Emil, *Ks. Konstanty Damrot (Czesław Lubiński): wieszcz śląski: życiorys w 25 rocznicę zgonu Jego*, wyd. 2 popr., Opole 1920.
Akcc.: 561/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3711 I
213. Szramek Emil *W obronie polskości Górnego Śląska: Referaty i szkice Ludomira i innych autorów górnośląskich*, cz. 1, Opole 1918.
Akcc.: 999/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3748 I
214. *Śpiewaj ludu górnośląski: zbiorek pieśni*, Tychy 1912.
Akcc.: 665/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3777 I
215. Theibaut M.A., *Vollständiges Wörterbuch der franz. Und deutschen Sprache*, Braunschweig 1870.
Inw.: 2255
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie Cz. 2074
216. Thuille Bernardin, *Patristisches Handbuch [...]*, Regensburg 1888.
Inw.: 2179
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20657 II,
O/II/1191
Sygn.: WŚSD 2635 II
217. [Tomanek Rudolf] Prawdzic Paweł, *Protestantyzm na Śląsku Cieszyńskim w świetle prawdy czyli „Wiązanka z prasy protestanckiej o Śląsku”*, (przedruk z „Gwiazdki Cieszyńskiej”), Cieszyn 1928.
Akcc.: 595/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3712 I
218. Tomanek Rudolf, Trąbala Franciszek, *Królewska droga Krzyża: (12 nabożeństw Drogi Krzyżowej)*, Cieszyn 1933.
Akcc.: 607/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 30183 I

219. Thomas von Aquin, Gisichnger Joh. Nepomuk, *Goldene Kette*, Regensburg 1882.
Inw.: 2199
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20675 II
220. Turno Stanisław von, *Zum Enteignungsprojekt Offenes Wort eines preussischen Staatsbürgers polnischer Nationalität. Mit einem Brief des Prof. Hans Delbrück als Vorwort*, Posen [ok. 1907].
Ak.: 632/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 119147 II
221. Urbanek Robert, *Zur Lage der Volksschule und der Volksschullehrer im oberschlesischen Industriebezirk*, Breslau 1904.
Sonderabdruck aus der „Schlesischen Schulzeitung“
Ak.: 1008/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 2976 I
222. *Ustawy dla Kongregacji Maryańskiej z dołączeniem różnych modlitw i praktyk nabożnych*, przeł. i rozszerzył W. Długolecki, wyd. 3, Królewska Huta 1905.
Ak.: 661/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3716 I
223. *Ustawy Śląskiego Związku Akademickiego*, Mikołów [ok. 1920].
Ak.: 1025/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3922 I
224. *Ustawy Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. Św. Jacka*, Mikołów 1917.
Ak.: 605/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3418 II
225. *Ustawy Towarzystwa Śpiewu*, Bytom 1919.
Ak.: 635/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3885 I
226. Vyhliďal Jan, *Čechove v Pruském Slezsku. (Se šesti obrázky)*, otisk z „Vlasti”, v Praze 1899.
Ak.: 597/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3028 II

227. Wagner Franz, Vosberg Fritz, *Polenstimmen, eine Sammlung von Aeusserungen der polnischen Presse*, Hrsg. vom Deutschen Ostmarkenverein, Berlin 1902.
Ak.: 1068/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 43037 II
228. Weber J., *Kompendium des katholischen Kirchenrechts*, Augsburg 1888.
Inw.: 2248
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 30084 I, J/I/409
229. Weber Johann, *Die kanonischen Ehehindernisse sammt Ehescheidung und Eheprozess [...]*, Feiburg 1886.
Prow.: „Ks. A. Skowroński. No 13” (nota rps.)
Inw.: 2226
W nowym inwentarzu zapis: „Dar śp. ks. Prałata Skowrońskiego”
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 10578 III, E/II/379
Sygn.: WŚSD 1950 II
230. Werberger Fr. Sadok, *Żywot świętego Jacka wyznawcy zakonu Kaznodziej-
skiego, apostoła północnych Słowian, rozkrzewiciela Zakonu Kaznodziej-
skiego w Polsce*, Kraków 1894.
Ak.: 696/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 3741 I
231. *Weg zum Himmel. Katholisches Gebet- und Gesangbuch*, Hrsg. Ludvig Skowronek, 3 Aufl., Ratibor 1905.
Piecz.: „Probostwo Mikołów” (k. ochronna)
Ak.: 968/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3752 I
232. Winiarski Bohdan, *Zachód zagrożony: umowa polsko-niemiecka z 31 paź-
dziernika 1929 r. Przemówienie wygłoszone w Warszawie dn[ia] 19 stycznia
1930 r.*, Warszawa 1930.
Ak.: 1010/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 43411 II
233. Woronicz Jan Paweł, *Kazania czyli nauki parafialne*, Kraków 1829.
Inw.: 2234
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 20696

234. Załęski St., *Konferencje i Nauki Rekolekcyjne*, Kraków 1888.
Inw.: 2200
DSygn.: Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (piecz.)
20676 II, A/II/2
235. *Zasady wiary św. Rzymsko-katolickiej w obrazkach czyli Katechizm obrazkowy*, wyd. 2, Bytom 1877.
Akc.: 1007/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 2 IV 1935
Sygn.: BŚL 3713 I
236. Załokiewicz J.M., *Na święta Pańskie kazania i szkice księży Towarzystwa Jezusowego*, t. 1–2, Kraków 1913.
Akc.: 616/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 30442 II
237. *Ze Śląska Polskiego. Książka zbiorowa autorów śląskich wydana staraniem Komitetu Wykonawczego*, [za redakcją odpowiada Franciszek Kurpierz z Opola], Opole 1917.
Nota rps.: „Z prośbą o łaskawe polecenie”
Akc.: 600/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 3056 II
2. egz.:
Akc.: 694/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 26 III 1935
Sygn.: BŚL 2962 II
238. *Zentrum und neuester Kurs. Hrsg. im Auftrage der Zentrumsfraktion des Deutschen Reichstags*, Berlin 1907.
Akc.: 638/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 25 III 1935
Sygn.: BŚL 43020 II
239. Żychliński Bolesław, *Na czas rekolekcji i misji dla mężczyzn*, Mikołów 1924.
Akc.: 1075/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 30370 I

Czasopisma

1. „Czytelnia Ludowa”, R. 4(1909), z. 7.
Akc.: 1112/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 49390 II
2. „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny. Miesięcznik poświęcony sprawom społecznym i gospodarczym”, R. VIII(1909), nr 3.
Akc.: 1113/35 Hatlapówna, Mikołów. Kupno 3 IV 1935
Sygn.: BŚL 33858 II

Rozdział VII

KOLEKCJA KSIĘDZA JANA KUDERY

Ks. Jan Kudera był niezwykle barwną postacią, która na trwałe wpisała się w krajobraz Mysłowic, Brzezinki i całego Śląska. Wiele o nim mówią jego pamiętniki, zawierające wspomnienia i uwagi o spotkanych ludziach spisane na rozmaitych kartkach: na papierze listowym, maszynowym, pakowym, na starych formularzach, kartach z kalendarzy, porozcinanych kopertach. Wraz z dokumentami, zdjęciami, otrzymanymi listami, pocztówkami, brudnopisami własnych odpowiedzi, wycinkami z gazet, broszurami wpiął je w 9 teczek w układzie chronologicznym¹. Z tych wspomnień wyłania się obraz człowieka pewnego siebie i swoich racji, nie ulegającego wpływom, stanowczego w wypowiedziach. Te akta personalne, pamiętniki, nabierały szczególnej wagi w połączeniu z pozostałymi materiałami: „[...] ważne są moje zbiory nie włączone do aktów personalnych. Tam są rozmaite listy, które się mogą przyczynić do wyświetlenia niejednej rzeczy. Więc kto czyta moje akta personalne, musi też czytać zbiory odnoszące się do życiorysów Górnoślązaków. Jedno z drugim się łączy [...] listy do mnie pisane i moje osobiste notatki trzeba w połączeniu z aktami personalnymi czytać”².

1. ŻYCIE I PRACE DZIEKANA MYSŁOWICKIEGO

Wincenty Kudera (zm. 1912 r.) i Antonina z domu Miedniok (zm. 1922 r.³) mieli pięciu synów: Antoniego, Jana, Franciszka, Brunona i Stanisława. Najstarszy, Antoni, został nauczycielem. Zmarł na dyfteryt w młodym wieku⁴. Brunon urodził się w 1874 r. Został działaczem społecznym, adwokatem w Bytomiu, później w Mysłowicach i tamtejszym burmistrzem⁵.

¹ Materiały te przechowywane są w Archiwum Archidiecezjalnym. AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. J. Kudera: Pamiętniki. t. I–IX. Sygn. ZS 515–523.

² AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki. t. IX. Sygn. ZS 523. Zachowały się też zapiski o rodzinnym domu, Mysłowicach, a także wspomnienia z lat chłopięcych, nauki szkolnej i czasów studenckich. Zob. J. Kudera, [Wspomnienia], [w:] tegoż, Materiały biograficzne do drugiego wydania pracy „Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych”. BŚL R 103 II/ 31.

³ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki. t. V. ZS 519.

⁴ Mały Franciszek zmarł w zimie 1877/1878 roku w czasie rekonwalescencji po ciężkiej chorobie. Jako roczne dziecko zmarł również najmłodszy z braci – Stanisław. Zob. J. Kudera, [Wspomnienia]...

⁵ Zob. F. Szymiczek, *Kudera Brunon Paweł*, [w:] PSB XVI, s. 101–102.

Jan urodził się 18 VI 1872 r. w Mysłowicach. Uczęszczał do dwujęzycznej szkoły oraz do szkoły „podśredniej” (höhere Knabenschule) w Mysłowicach, a następnie do gimnazjum w Bytomiu. W 1897 r. w Kłodzku zdał maturę i zapisał się na teologię we Wrocławiu. Jako student utrzymywał kontakt z Towarzystwem Naukowym Akademików Górnoślązaków oraz był członkiem Kółka Polskiego⁶. Świecenia kapłańskie przyjął w 1901 r. Na pierwszą placówkę został skierowany do parafii w Bełku, od listopada 1902 r. pracował w Bielszowicach. W 1903 r. został skierowany do Berlina⁷. Uczęszczał wówczas na wykłady uniwersyteckie⁸. W 1904 r. ks. Kudera otrzymał pismo z kurii wysyłające go do pracy w Toszku, a w 1907 r. mianowano go administratorem parafii w Lasowicach Wielkich. W 1913 r. został z parafii lasowickiej usunięty, co wywołało wśród parafian wielkie poruszenie⁹. Bez przydziału duszpasterskiego, pomagał w różnych parafiach. Był w Brzezince, potem w Halembie. W lutym 1914 r. znalazł się u ks. Roboty w Gierałtowicach. Tam spędził wojnę i niespokojny czas powojenny. W obawie przed następnymi aresztowaniami księży w 1919 r. uciekli do Halembi. 29 VII 1920 r. ks. Kudera otrzymał od biskupa Adolfa Bertrama inwestyturę na probostwo w Brzezince¹⁰. Ta parafia stała się jego domem na wiele lat.

Kudera należał do różnych organizacji i towarzystw działających na rzecz ludu polskiego. Był członkiem Śląskiej Pomocy Naukowej, Towarzystwa Czytelników Ludowych, Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka¹¹, współpracował z Instytutem Śląskim i Towarzystwem Przyjaciół Nauk na Śląsku.

Ks. Jan Kudera mianowany był w 1923 r. cenzorem ksiąg¹², a także członkiem Consilium vigilantiae. W 1926 r. został dziekanem dekanatu mysłowickiego. Swą parafię i dekanat otaczał wielką troską. Jednak często wdawał się w spory, między innymi z nauczycielami, w dużej części przybyszami z innych stron Polski. 4 IX 1937 r. Polska Akademia Literatury i Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyznały ks. Janowi Kuderze Srebrny Wawrzyn Literacki. W czasie II wojny światowej osiadł w Bieruniu Starym. Zmarł 19 IX 1943 r.

⁶ Na setnym posiedzeniu Kółka wygłosił odczyt o języku ojczystym. Zob. Akta Kółka Polskiego we Wrocławiu 1898–1906. BŚL R 3 IV.

⁷ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki, t. I. ZS 515. Pismo biskupa wrocławskiego kard. G. Koppa z 26 października 1903 r.

⁸ W letnim i zimowym semestrze 1904/1905 roku zapisał się na wykłady prof. Aleksandra Brücknera. Studiował literaturę rosyjską, historię literatury polskiej, sławistykę. Prowadził też poszukiwania w Bibliotece Królewskiej.

⁹ Tamże, t. III, ZS 517.

¹⁰ Tamże, t. V, ZS 519.

¹¹ Tamże, t. IV, ZS 518. List ze „Śląskiej Pomocy Naukowej” dat. 2 maja 1918. Zaproszenie na walne zebranie „Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka” na 4 II 1918 r.

¹² Zob. J. Gwioździk, H. Kowalczyk, *Aprobacje księdza Jana Kudery. Z dziejów cenzury kościelnej w diecezji katowickiej w latach 1924–1939*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 92–105.

1 I 1949 r. Minister Obrony Narodowej Marszałek Polski Michał Żymierski nadał pośmiertnie księdzu dziekanowi Janowi Kuderze Śląski Krzyż Powstańczy¹³.

Dzieci Wincentego i Antoniny Kuderów były wychowywane w polskiej kulturze. W domu zawsze obecne były polskie książki, zapoznali się z historią Polski. W 1883 r. Jan po raz pierwszy odwiedził Kraków, był tam na wystawie krajowej (w 1886 lub 1887 r.). W 1887 r. pojechał również pierwszy raz do Częstochowy¹⁴.

Ks. Kudera znany jest jako autor licznych dzieł biograficznych i historycznych o Śląsku. W zestawionej przez siebie bibliografii wymienia 23 publikacje książkowe, 26 prac w pismach periodycznych (oprócz licznych artykułów politycznych), 15 opracowań w manuskryptach, 3 dzieła w przygotowaniu oraz 4 recenzje. Spis ten został przygotowany po 1939 r. i autor dopisał w nim później jeszcze cztery nowe dziełka rękopiśmienne¹⁵.

Pierwsze prace ks. Kudery ukazały się w 1904 r., w czasie pobytu na parafii w Toszku. Początkowo w pismach niemieckich zamieszczał artykuły o problematyce religijnej. W swoich publikacjach, także w języku niemieckim, zawsze podkreślał polskość Śląska. Artykuły ks. Kudery ukazywały się w prasie polskiej: wydawał je Bronisław Koraszewski w „Gazecie Opolskiej” oraz Franciszek Kurpierz w „Nowinach”. Popularyzował też literaturę polską poprzez teatr: na początku wojny w Knurowie wspólnie z ks. Robotą odgrywali polskie sztuki¹⁶.

Jest też autorem opracowań dotyczących przeszłości Śląska oraz licznych biografii wybitnych kapłanów i działaczy śląskich. W ich przygotowaniu korzystał z dostępnych publikacji i z informacji prasowych, a często materiały pozyczał od innych osób (m.in. od ks. Emila Szramka, Adolfa Ligonia, Konstantego Prusa, Bronisława Koraszewskiego)¹⁷. Wiadomości czerpał też od ludzi, którzy bohaterów jego pamiętali¹⁸. Biografie Ślązaków okazały się bardzo cennymi i niezmiernie potrzebnymi publikacjami. Ks. Kudera otrzymywał prośby o przesłanie poszczególnych tomów, a także o wygłaszanie odczytów¹⁹.

¹³ Legitymacja nr 007511 przechowywana była przez bratanicę ks. Kudery, a obecnie przez p. Lidię Chromy.

¹⁴ Jan Kudera, [Wspomnienia], [w:] tegoż, Materiały biograficzne..., k. 398.

¹⁵ Spis ten stanowi własność prywatną.

¹⁶ Wspominał: „Graliśmy niemal wszystkie sztuki Kołodzieja, Miarki i z księgarni Cybulskiego. Potem ja swoje sztuki fabrykowałem. Uczyło się ludzi teatrów, polskiego śpiewu. To była uciecha”. AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki, t. III, ZS 517.

¹⁷ Tamże. t. I–X, ZS 515–523.

¹⁸ W czasie pracy w Bełku wypytywał ks. Kainzika o znanych mu osobiście ks. J. Szafranka i A. Stabika; indagował też ks. Kremkiego. Tamże, t. I, ZS 515, k. 49, 55.

¹⁹ M.in. F. Goduła zapraszał go w liście z 18 III 1920 r. na spotkanie w Pilchowicach poświęcone ks. Damrotowi. Zob. tamże. Z propozycją wygłoszenia wykładu dla kapłanów z Towarzystwa św. Jacka zwrócił się ks. Miczek z Warszowic. Prosił też o 50 egz. książek o Damrocie. Zob. tamże, list z 6 IV 1920 r.

Na poszukiwania informacji i wiadomości historycznych poświęcał wszystkie chwile²⁰. Zachowane rękopisy ks. Kudery pozwalają prześledzić sposób jego pracy. Pierwszy szkic zapisywał na rozmaitych kartkach: starych kalendarzach, kopertach, kartkach z zeszytu, formularzach, starych listach. Kolejna wersja powstawała na jednostronnie zapisanych, czystych kartach papieru, zszywanych w zeszyt zaopatrzony w tytuł wykonany piórem na okładce i zabarwiony kredką. Karty numerował również piórem bądź czerwoną kredką. Poprawki i uzupełnienia nanosił na marginesach, pomiędzy wersami, na czystych stronach. Podobnie powstawały następne wersje. Niektóre dzieła zostały przepisane na maszynie. Także te maszynopisy były starannie oprawiane i uzupełniane materiałem ilustracyjnym (fotografiami, planami). Poprawki i uzupełnienia nanosił też w gotowych maszynopisach²¹.

2. KSIĘGOZBIÓR KS. JANA KUDERY

Ze wspomnień ks. Jana Kudery widać, że książki były zawsze obecne w rodzinnym domu. Młodzi Kuderowie musieli w domu czytać i z tego ojcu raport zdawać. Jako lektura służyły *Żywoły świętych* ks. Piotra Skargi w wydaniu rozporządzanym przez ks. Jana Ficka, *Żywot Pana Jezusa* Opecia w mikołowskiej edycji Nowackiego, a także prasa, m.in. „Katolik” i „Wielkopolanin”. Korzystali również z czytelni Kółka Katolickiego²². Członkowie Kółka Katolickiego i Towarzystwa Katolickich Czeladników przedstawiali w teatrze amatorskim polskie sztuki. Kudera w swoich wspomnieniach wymienia sztuki Kołodzieja: *Wycuźnika*, *Bogatą wdowę* oraz *Karpackich Górali* i *Werbel* [...] ²³.

Podczas studiów na Uniwersytecie Wrocławskim należał do Towarzystwa Akademików Górnoślązaków i korzystał z jego biblioteki, bogatej w książki i prasę polską²⁴.

²⁰ W swoich Pamiętnikach zapisał, że podczas konferencji pastoralnej w Mysłowicach 6 XII 1938 r., oddał przewodnictwo w ręce ks. Wodarza – „[...] bo ja sobie tymczasem odpisywałem coś z *Czerwonej Księgi Mysłowic*, na krótki czas mi pożyczonej”. Zob. tamże. W 1934 r. bronił się przed przydzieleniem mu do pomocy wikarego. Jego argumentacja brzmiała następująco: „Po wydrukowaniu (korekcie) mojej *Historii parafii Mysłowickiej* chcę w bieżącym roku jeszcze napisać bardzo ciekawą, większą rzecz, na co potrzebuję dużo świętego spokoju. Życie z wikarym, jedzenie z nim, byłoby dla mnie w tej sprawie wielką przeszkodą, bo ja często przy jedzeniu robię notatki i piszę. Skorobym miał taką przeszkodę, przepadłoby wszystko”. Zob. AAKat. Akta lokalne parafii Brzezinka. Obsadzenia. vol. III. 1903–1987. Pismo ks. Jana Kudery z 16 kwietnia 1934 r.

²¹ Zob. J. Kudera, Stary Bieruń. Historia jego parafii, [s.l., s.a.], maszynopis z uzupełnieniami Kudery, fot. Sygn.: BKDK 14588 I, BŚL R 114 II.

²² J. Kudera, [Wspomnienia], [w:] tegoż, *Materiały biograficzne...*, k. 396.

²³ Tamże, k. 397.

²⁴ Dostępne były miesięczniki i kwartalniki, abonowano m.in. „Gazetę Opolską”, „Gazetę Toruńską”, „Polaka”, „Pracę”. Bezpłatnie biblioteka otrzymywała m.in. „Dziennik Śląski” i „Katolika”. Do dyspozycji studentów był też np. „Orędownik”, „Dziennik Poznański”, „Przegląd Po-wszechny”, „Światło”, „Nowiny Raciborskie”, „Gwiazdka Cieszyńska”. Księgozbiór uzupełniali

W swoich wspomnieniach zapisał uwagi o księgozbiorach kapłańskich. W Bełku zajrzał do sypialni proboszcza, ks. Kaintzika: „Widziałem, że tam prócz pół półki starych książek, *Postylla* Wujka i tam podobne, nie było nic, literalnie nic, jak same katalogi ogrodnicze. No, pomyślałem sobie, z czego on czerpie swoją teologiczną wiedzę?”²⁵ Krytycznie ocenił także księgozbiór ks. Nettera z Bielszowic: „były to same stare szpargały”²⁶. Dostrzegał więc i doceniał znaczenie książek w kapłańskiej posłudze.

Ks. Jan Kudera gromadził swoją bibliotekę systematycznie. Jeżeli nie posiadał potrzebnego mu dzieła, zwracał się o pożyczenie go do znanych mu osób lub instytucji. Utrzymywał kontakty z ludźmi związanymi z polską książką i kulturą. Wśród jego papierów zachowały się kartki i listy Zygmunta Celichowskiego, Józefa Chociszewskiego, dra Erzepkiego, Józefa Gallusa, Franciszka Goduli, Bronisława Koraszewskiego, Franciszka Kurpiera, Adolfa Ligonja, Konstantego Prusa, Łukasza Wallisa, ks. Józefa Gregora, ks. Kosellka, ks. Emila Szramka²⁷. Sam również udostępniał swoje materiały i służył pomocą przygotowującym prace naukowe²⁸.

Ks. Jan Kudera współpracował też z Instytutem Śląskim. Przekazał do biblioteki Instytutu swoje prace, a także był proszony o wydanie opinii o książkach, m.in. o pracy Ludwika Musioła *Organizacja kościelna na obszarze diecezji katowickiej*²⁹. Wypożyczył też swoje materiały na wystawę polskiej książki urządzaną przez myśłowickie koło TCL w maju 1937 r., która miała uświetnić obchody 15-lecia przyłączenia Śląska do Polski.

ofiarodawcy, m.in. mecenas Parczewski, S. Bełza, dr Godlewski. Zob. Akta Towarzystwa Górnośląskiego we Wrocławiu, k. 64, 67 i inne. BŚL R 2 II.

²⁵ AAKat. J. Kudera, Pamiętniki, t. I, ZS 515, k. 48 r.

²⁶ Tamże.

²⁷ Zob. zachowana korespondencja w: AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna Konstantego Prusa. ZS 197; Tamże, Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki, t. I, ZS 515, t. IV, ZS 518, t. IX, ZS 523; Archiwum Biblioteki Kórnickiej. Listy Jana Kudery do dra Celichowskiego. AB 223, k. 261, 271.

²⁸ Zob. także H. Kowalczyk, *Listy ks. Emila Szramka do ks. Jana Kudery z lat 1913–1937*, ŚSHT XXIII/XXIV(1990/1991), s. 285–313. W swoich wspomnieniach zanotował także: „Prócz Mrugacza magistra, który w sprawie doktoryzowania się był u mnie, byli jeszcze w celu złożenia magistri u mnie jakiś Orłowski i Sowa. Orłowski jakoś stracił chęć i już się nie pokazuje. Natomiast Sowa był 20. u mnie trzeci raz i podałem mu dyspozycje do jego pracy i do tego materiały rozmaite. Dyktowałem mu 2 godziny. Nie wiem, czy to opanuje. Bo to temat ogromny »Rola duchowieństwa w unarodowieniu G. Śląska do walki kulturowej«. Można całą książkę napisać”. AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. Pamiętniki. t. IX. ZS 523.

²⁹ AAKat. J. Kudera, Pamiętniki, t. IX. Pismo Romana Lutmana z 10 lutego 1939 r. Instytut zobowiązał się równocześnie pokryć (do 100 złotych) koszty przepisania poematu *Cyganka* Jana Kupca. Nie było już wówczas manuskryptu całości utworu, zachował się odpis maszynowy początku i rękopis reszty. Na maszynie w marcu 1939 roku przepisali całość poematu, na polecenie ks. Kudery, mgr Paweł Wiszkowski (tekst) oraz organista Augustyn Korpok (nuty). Zob. J. Kudera, *Wstęp*, [w:] J. Kupiec, *Cyganka*, maszynopis. WŚSD – brak sygn., BŚL R 2177 III.

3. ODNALEZIONE ZBIORY I ICH CHARAKTERYSTYKA

Ks. Kudera w swoim testamencie spisany 1 X 1938 r. zarządził, aby jego biblioteka została na plebanii – jako całość. „»Silesiaca« moje nie mają być rozproszone i mogą być ewentualnie bibliotece diecezjalnej oddane, jeżeli takowa będzie urządzona”³⁰. Kolejny punkt testamentu dotyczył książek napisanych przez Kudere – mogą być sprzedane, ale kilka egzemplarzy każdego tytułu ma być przekazanych bibliotece farskiej.

Przez wiele lat księgozbiór księdza Kudery znajdował się na probostwie w Brzezince. Spisy tych książek znajdują się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, jedna wersja, z bardzo skrótowymi opisami, nosi tytuł „Spis książek z biblioteki śp. ks. Jana Kudery zdeponowanych na plebanii w Brzezince”³¹. Drugi, staranniej opracowany, „Spis książek z biblioteki śp. Ks. Dziekana Jana Kudery. Silesiaca” podzielony został na dwie części. Pierwsza wykazuje książki według numerów nadanych im przez właściciela, druga – te same dzieła w układzie alfabetycznym³². Opis książek wzbogacony został o ilość tomów (zeszytów) i stron. Niestety, oba wykazy nie zawierają miejsca ani roku wydania, co utrudnia dokładniejszą analizę księgozbioru. W 1975 r. część kolekcji znajdującej się w Brzezince została przekazana do Biblioteki Diecezjalnej w Katowicach, kolejna część zaś dziesięć lat później (za pośrednictwem ks. Jerzego Myszora) trafiła do Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego³³. Część zbioru, obejmująca głównie literaturę piękną, pozostała na parafii w Brzezince³⁴.

Książki pochodzące ze zbioru ks. Jana Kudery znajdują się w kilku instytucjach katowickich: w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (obecnie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego), w Bibliotece Kurii Diecezjalnej, a także w Bibliotece Śląskiej. Bratowa ks. Jana, Janina Kuderowa, wdowa po Brunonie, 31 XII 1949 r. sprzedała księżnicy fragment księgozbioru należącego do rodziny. Wówczas trafiły także do Silesianki prace stanowiące własność Dziekana z Brzezinki. Spis materiałów po śp. ks. Janie Kuderze został sporządzony 24 I 1950 r. Objął on następujące działy: I. „Rękopisy” (50 poz.), II. „Maszynopisy” (11 poz.), III. „Wycinki zaopatrzone w adnotacje” (27 poz.), IV. „Maszynopisy nieustalonego autorstwa” (1 poz.), V. „Materiały rękopiśmienne,

³⁰ AAKat. Akta lokalne. Brzezinka. Obsadzenia... Testament ks. Jana Kudery.

³¹ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. ZS 533.

³² AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Jana Kudery. ZS 514.

³³ Por. Spis odnalezionych książek z księgozbioru ks. Jana Kudery. Przy tomach noszących sygnaturę oznaczoną literami BKDK zaznaczono także numer akcesyjny z 1975 r. (jeżeli widnieje na książce).

³⁴ Poświęcona jej została wspomniana już praca magisterska D. Korzonek. Odnalazła w Brzezince 499 vol.

drukowane i dokumentarne” (2 poz.). Wymienione tam zostały również zeszyty zawierające biografie „*Ślązaków wspomnienia godnych*” przygotowywane do drugiej edycji głównego dzieła dziekana myślowickiego³⁵.

Niewielka ilość książek i manuskryptów ks. Jana Kudery znajduje się także w zbiorach prywatnych, u p. Lidii Chromy w Myśłowicach, która mieszkała wraz z bratanicą ks. Jana, Marylą Kuderową, w dawnym ich domu. Wśród tomów należących do Brunona Kudery i jego dzieci odnaleziono m.in. zeszyty z rękopiśmiennymi biografiami Ślązaków³⁶.

Książki proboszcza z Brzezinki zostały więc wbrew jego woli rozproszone. Odnalezienie i odtworzenie obecnie całości kolekcji nie jest już niestety możliwe. Znajdują się w wielu instytucjach i w rękach prywatnych. A zauważyć można, że bywały przekazywane dalej³⁷.

Proweniencja zbioru

Podstawą wyróżnienia były własnościowe noty rękopiśmienne oraz pieczętki naniesione na karty tytułowe książek. Ks. Jan posługiwał się pieczętkami z zapisem łacińskim: „Ex Bibliotheca Joannis Kudera Myslowicensis” oraz polskim: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery”.

Najprawdopodobniej pod koniec swojego życia podjął się Kudera uporządkowania systematycznego swoich książek. Oznaczenia zapisywał ręcznie na naklejkach umieszczanych na tylnej okładce, a czasem również wpisywał na wyklejce okładziny tylnej. Do zbioru ks. Kudery zaliczono także te książki, które mają jego przydział rzeczowy, a nie posiadają not proveniencyjnych ani pieczętek.

Ogółem udało się odnaleźć 103 rękopisy³⁸, trzy stare druki oraz 355 dzieł opublikowanych w XIX i XX wieku.

Na książkach należących do ks. Jana niewiele się pojawia not własnościowych poprzednich właścicieli. Na kartach dzieła Johanna Adama Hensela odczytać można nazwiska dwóch wcześniejszych posiadaczy: A. Wernera z Wrocławia

³⁵ Spośród tych materiałów niektóre jednak zaginęły. Brak w obecnym zbiorze rękopisów Biblioteki Śląskiej dwóch tekstów poświęconych Roździeńskiemu: *Walenty Roździeński jako historyk* oraz *Walenty Roździeński jako historyk i religijność jego*. Brakuje również biografii ks. Pawła Pośpiecha i ks. Józefa Wajdy, a także zebranych przez ks. Kudera materiałów dotyczących ks. Damrota, zawierających też fotografie.

³⁶ Zob. Spis odnalezionych książek ze zbioru ks. Jana Kudery, pozycje oznaczone: Wł. pryw.

³⁷ Np. *Kronika Towarzystwa śpiewu „Harmonia” dawn. „Słowiczek” Myśłowice 1913–1938*, Myśłowice [1938]. BŚL 500778 II. Na karcie tytułowej tego egzemplarza widoczny jest numer akcesyjny nadany przez Bibliotekę Kurii Diecezjalnej: 75 D 246. Następnie jednak, wraz z kilkunastoma innymi dubletami, została w 1979 r. przekazana do Biblioteki Śląskiej.

³⁸ Zob. Spis odnalezionych książek... W spisie wymieniono 30 pozycji: poz. 15 Materiały biograficzne do drugiego wydania pracy „*Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*” obejmuje 70 odrębnych woluminów, a poz. 2, 23, 29 i 30 zachowane w dwu egzemplarzach.

oraz G. Klose w Reinsbach³⁹. Do brata, Antoniego Kudery, należała wcześniej publikacja Wilhelma Erdmanna⁴⁰.

Odnaleźć można także w zbiorze ks. Kudery woluminy należące do bibliotek instytucji i organizacji. Praca Josepha Deharbe stanowiła wprawdzie własność konwiktów we Wrocławiu⁴¹. Książka Tadeusza Szydłowskiego oznaczona jest pieczętkami Biblioteki Polskiej w Wiedniu, Kółka Rolniczego w Brzezince oraz Czytelni Ludowej w Brzezince⁴². Inna natomiast publikacja należała pierwotnie do biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku⁴³.

Wiele woluminów znajdujących się w zbiorze ks. Kudery było jemu ofiarowanych – jako przyjacielowi, uczonemu bądź z racji sprawowanej przez niego funkcji cenzora książek. Jan Jakub Kowalczyk swoją książkę ofiarował przyjacielowi z ław uniwersyteckich⁴⁴. Natomiast biskup częstochowski Teodor Kubina przekazał „Kochanemu ks. Kuderze na pamiątkę przeszłych wspólnie pięknych dni list pasterski swego autorstwa”⁴⁵. Również ks. Szramek dedykował mu swą pracę⁴⁶.

Józef Depowski na stronie tytułowej swojego dzieła zamieścił słowa: „Przewielebnemu i wielce czcigodnemu Księdzu Dziekanowi, cenzorowi książek, Członkowi Consil. Vigil., Proboszczowi w Brzezince Janowi Kuderze w dowód głębokiej czci, poważania i szacunku ofiaruje uprzejmie autor. Ropczyce 30. 4. 1933”⁴⁷. Ks. Józef Knosalla przekazał ks. Kuderze, cenzorowi, jeden egzemplarz pracy o dekanacie bytomskim⁴⁸. Wyrazy szacunku dla wybitnego „dziejopisa” Śląska zawarł także w dedykacji Mieczysław Tobiasz⁴⁹. Ks. Władysław

³⁹ J.A. Hensel, *Protestantische Kirchen-Geschichte der Gemeinen in Schlesien nach allen Fürstenthümern, vornehmsten Städten und Oestern dieses Landes [...]*, Leipzig–Liegnitz 1768. WSSD R 102.

⁴⁰ W. Erdmann, *Erklärung der biblischen Geschichte für Schule und Haus*, Münster 1881. WSSD – brak sygn.

⁴¹ J. Deharbe, *Gründliche und leichtfatzliche Erklärung des katholischen Katechismus*, Paderborn 1857–1861. WSSD – brak sygn.

⁴² T. Szydłowski, *Wit Stwoszw w świetle naukowych i pseudo-naukowych badań*, [Warszawa] 1913. WSSD – brak sygn.

⁴³ *W obronie polskośći Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira [Emila Szramka] i innych autorów górnośląskich*, cz. 1, Opole 1918. WSSD – brak sygn.

⁴⁴ J.J. Kowalczyk, *Odrodzenie Górnego Śląska (Wspomnienie)*, Katowice 1932. BKDK 281 I.

⁴⁵ T. Kubina, *Cud wiary i polskośći w Ameryce. List pasterski*, Częstochowa 1927. Wł. pryw.

⁴⁶ E. Szramek, *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934. BKDK 3076 II.

⁴⁷ J. Depowski, *Die Sigismunduskapelle (Jagellonische Kapelle) in Krakau*, Freiburg 1918. BKDK 7414 II.

⁴⁸ J. Knosalla, *Das Dekanat Beuthen O/S. in seinem Schlesienschen Teil*, Katowice 1935. WSSD – brak sygn.

⁴⁹ M. Tobiasz, *Nauczyciel Wincenty Janas. Monografia*, Katowice 1936. Ded.: „Wybitnemu dziejopisowi Śląska Czcigodnemu ks. Janowi Kuderze z wyrazami głębokiego szacunku i poważania ofiaruje Autor. Katowice, w sierpniu 1937”. BKDK – brak sygn.

Robota ofiarował ks. Kuderze książkę z okazji srebrnego jubileuszu kapłaństwa⁵⁰.

Charakterystyka tematyczna kolekcji

Odnaleziona część księgozbioru ks. Kudery świadczy o szerokich zainteresowaniach właściciela. W swoim zbiorze ks. Jan zgromadził liczne książki o tematyce religijnej. Posiadał Nowy Testament w języku greckim, na którego kartach zostawił swoje notatki⁵¹. Miał również komentarze do Pisma świętego⁵². Dysponował też rytuałem wydany w Rzymie w 1853 r.⁵³. Nabył do swojej kolekcji encykliki papieża Leona XIII⁵⁴, a także mowę biskupa Józefa Bilczewskiego wygłoszoną na Kongresie Eucharystycznym w Wiedniu w 1912 r.⁵⁵. Posiadał publikacje teologiczne dotyczące m.in. dogmatyki⁵⁶, liturgiki⁵⁷, historii Kościoła⁵⁸ (także traktujące o kulturkampfie⁵⁹), patrystyki⁶⁰, prawa kanonicznego⁶¹. W jego posiadaniu znalazło się kilka katechizmów, m.in. opracowany według postanowień Soboru Trydenckiego⁶², a również Konstantego

⁵⁰ *Zawsze oni. Obrazy historyczne i obyczajowe z czasów Kościuszki i Legionów. Dzieło poświęcone K. Suffczyńskiego (Bodzantowicza) z il. J. Kossaka i epigrafami W. Pola*, Poznań 1917. WSSD – brak sygn.

⁵¹ [Biblia] *Novum Testamentum Graece*, Ad fidem potissimum Codicis Vaticana [...], adiecit P. Buttmann, Lipsiae 1890. BKDK 14664 I.

⁵² F.X. Pözl, *Kurzgefasster Commentar zum Evangelium des heil. Johannes mit Ausschluss des Leidensgeschichte*, Graz 1897. BKDK 18521 II.

⁵³ *Memoriale rituum per aliquibus praestantioribus sacris functionibus [...]*, Romae 1853. WSSD – brak sygn.

⁵⁴ Leon XIII, papież, *Der Lehrer der Welt. Neue praktische Ausgabe der wichtigsten Encykliken Leo XIII in deutscher sprache*, Hrsg. Carl Ullitzka, Essen 1903. WSSD – brak sygn.

⁵⁵ J. Bilczewski, *Eucharystja jako ofiara. Mowa wygłoszona na XXIII Międzynarodowym Kongresie Eucharystycznym w Wiedniu dnia 13 września 1912 r.*, Poznań 1913. WSSD – brak sygn.

⁵⁶ J. Ortner, *Erklärung des allerheiligsten Sakramentes des Altars in angeführten Christenlehren [...]*, Paderborn 1911. WSSD – brak sygn.; J. Schwane, *Dogmengeschichte der vornicänischen Zeit*, Münster 1862. WSSD – brak sygn.

⁵⁷ J. Krukowski, *Perykopy ewangelijne niedzielne i świąteczne dla użytku katechetów, kaznodziei, rodziców i nauczycieli*, Kraków 1890. WSSD – brak sygn.; *Lekcyje i ewangelie na wszystkie niedziele i święta całego roku podług tłumaczenia Jakuba Wujka [...]*, Warszawa 1904. BKDK 18506 II.

⁵⁸ H.J. Schmitt, *Kritische Geschichte der neugriechischen und der russischen Kirche mit besondere Berücksichtigung ihrer Verassung in der Form einer permanenten Synode*, Mainz 1854. BKDK 18492 II.

⁵⁹ Np. P. Majunke, *Geschichte des „Culturkampfes“ in Preussen – Deutschland*, Paderborn–Münster 1886. Wł. pryw.

⁶⁰ *Die Schriften der apostolischen Väter*, Breslau 1847. BKDK 18492 II.

⁶¹ F. Heiner, *Grundriss des katholischen Eherechts*, Münster 1900. BKDK 18545 II; F. Solieri, *Iuris publici ecclesiastici elementa*, Roma–Ratisbona–Neo Eboraci 1900. BKDK 18526 II.

⁶² *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos [...]. Catechismus nach dem Beschlusse des Concils von Trient für die Pfarrer [...]*, Regensburg 1896. WSSD – brak sygn.

Gawrońskiego⁶³, ks. Franciszka Kirchniawego⁶⁴ czy ks. W. Danka⁶⁵. *Nauka o świętem Bierzmowaniu* [...] w przekładzie ks. Norberta Bonczyka znalazła się w jego zbiorze w dwóch niedatowanych wydaniach wrocławskich⁶⁶. Zgromadził liczne edycje kazań różnych autorów, zarówno niemieckich: Franza Bihlera, Vincenza Jansy, Josepha Kleutgena⁶⁷, jak i polskich: Hieronima Kajsiewicza, Wincentego Kraińskiego czy Szymona Perzycha⁶⁸.

Wiele miejsca w księgozbiornie ks. Kudery zajmowały publikacje prezentujące Polskę, jej historię, geografę, kulturę, język, literaturę. Wymienić tu należy *Dzieje Polski ilustrowane* Augusta Sokołowskiego oraz Juliana Baczyńskiego⁶⁹ czy opracowania poświęcone trzem powstaniom polskim Kazimierza Bartoszewskiego i Augusta Sokołowskiego⁷⁰. Ziemie polskie przybliżały dzieła Józefa Chociszewskiego⁷¹ i Barczewskiego⁷².

W zbiorze ks. Kudery odnaleźć można podręcznik gramatyki języka polskiego⁷³ czy opracowania dotyczące dziejów piśmiennictwa polskiego⁷⁴. Literaturę

⁶³ K. Gawroński, *Jasny i gruntowny wykład prawd wiary i moralności chrześcijańskiej*, Kraków 1892. WSSD – brak sygn.

⁶⁴ F. Kirchniawy, *Katechizm Rzymsko-katolicki dla dzieci gotujących się do Spowiedzi i Komunii Świętej*, Katowice 1908. WSSD – brak sygn.; toż, Katowice 1912. WSSD – brak sygn.

⁶⁵ W. Danek, *Katechizm dla konwertytów. Według dziełka ks. dr. E. Huszara*, Kraków 1928. WSSD – brak sygn.

⁶⁶ *Nauka o świętem bierzmowaniu oraz modlitwy dla gotujących się do przyjęcia tegoż świętego Sakramentu* [...], przeł. ks. Norbert Bontzek, wyd. 2, Wrocław [s.a.] (Druk Szląskiej Gazety Ludowej). WSSD – brak sygn. Toż, wyd. 8, Wrocław, Franciszek Goerlich, [s.a.] (Druk Szląskiej Gazety Ludowej). WSSD – brak sygn.

⁶⁷ F.S. Bihler, *Volkspredigten auf alle Sonntage und Feste* [...], Regensburg 1844–1845. WSSD – brak sygn.; V. Jansa, *Leichtfassliche Predigten* [...], Regensburg 1851–1852. *Frühpredigten*, Regensburg 1855. WSSD – brak sygn.; J. Kleutgen, *Predigten*, Regensburg–New York–Cincinnati 1872. WSSD – brak sygn.

⁶⁸ H. Kajsiewicz, *Kazania na niektóre niedziele i święta w roku*, Wrocław–Paryż 1848. WSSD – brak sygn.; W. Kraiński, *Dogmatyczno-moralne kazania w formie konferencyjnej, homilijnej i exegetycznej*, t. II, Wrocław 1866. BKDK 18552 II; S. Perzych, *75 homilij na wszystkie niedziele i święta uroczyste kościelne całego roku, które wyszły w Wiedniu r. 1717* [...], Mikołów [1859]. WSSD – brak sygn.

⁶⁹ A. Sokołowski, *Dzieje Polski ilustrowane*, t. IV, Wiedeń 1901. BKDK 18574 II; J. Baczyński, *Dzieje Polski ilustrowane*, Poznań 1920. WSSD 29044 III.

⁷⁰ *Powstania polskie 1794–1830/31–1863*, Wiedeń [s.a.], [t. I] K. Bartoszewicz, *Dzieje Insurekcji Kościuszkowskiej*, [t. II] A. Sokołowski, *Dzieje powstania listopadowego 1830–1831*, Wiedeń 1907, [t. III] A. Sokołowski, *Powstanie styczniowe (1863–1864)*. BKDK 18573 II.

⁷¹ J. Chociszewski, *Malowniczy opis Polski czyli geografia ojczystego Kraju*, Poznań 1894. BKDK 18427 II; tenże, *Podręcznik geografii ojczystej*, Poznań 1892. BKDK 14570 II.

⁷² W. Barczewski, *Geografia polskiej Warmii* [...], Olsztyn 1918. WSSD – brak sygn.

⁷³ A.A. Kryński, *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa 1897. WSSD – brak sygn.

⁷⁴ W. Komischke, *Geschichte der polnischen Literatur*, Breslau 1919. BKDK 14663 I; W. Nehring, *Altpolnische sprachdenkmäler* [...], Berlin 1886. BKDK 18546 II; tenże, *Kurs literatury polskiej dla użytku szkół*, Poznań 1866. BKDK 18421 II; A. Brückner, *Dzieje narodowej literatury polskiej*, Warszawa 1924. BKDK 14503 I.

polską prezentowała m.in. edycja *Polskiej prozy średniowiecznej* w opracowaniu Aleksandra Brücknera, a także dzieła opublikowane w serii Biblioteki Narodowej⁷⁵. Ks. Kudera posiadał też dzieła Ignacego Chodźki wydane nakładem Zukerkandla w Złoczowie i pisma Juliana Ursyna Niemcewicza⁷⁶.

Już jako student teologii stał się właścicielem *Księgi rzeczy polskich* Zygmunta Glogera, którą uzupełnił artykułem prasowym o kuligu⁷⁷. Posiadał Mathiasa Bersohna opracowanie poświęcone modlitewnikowi królowej Marysieńki⁷⁸. Zgromadził również publikacje prezentujące dzieje Kościoła w Polsce⁷⁹. W swoim księgozbiorie posiadał opracowania poświęcone wybitnym Polakom: Edmundowi Bojanowskiemu⁸⁰, kardynałowi Stanisławowi Hozjuszowi, Arcybiskupowi Stablewskiemu, kardynałowi Radziwiłłowi⁸¹ i wielu innym. Interesował się też dziejami Ormian w Polsce⁸².

Ks. Kudera zbierał opisy miast polskich. Kolekcję otwiera *Przewodnik [...] po Jasnej Górze [...]*⁸³, posiadał też *Wiadomość historyczną o starożytnym obrazie Boga-Rodzicy Maryi na Jasnej Górze przy Częstochowie*⁸⁴. Zgromadził publikacje dotyczące Krakowa i jego zabytków⁸⁵. Dysponował opisami Ziemi Świętej, także ks. Józefa Kłosa relacją z polskiej Pielgrzymki Narodowej⁸⁶. W jego

⁷⁵ *Polska proza średniowieczna*, wydał i objaśnił A. Brückner, Kraków 1923. BKDK 14486 I; *Średniowieczna pieśń religijna polska*, wyd. A. Brückner, Kraków 1923 (BN I 65). BKDK 14485 I.

⁷⁶ I. Chodźko, *Obrazy litewskie*, Złoczów [ok. 1891–1892]. Wł. pryw.; J.U. Niemcewicz, *Dzieje panowania Zygmunta III*, wyd. K.J. Turowski, Kraków 1860. WSSD – brak sygn.

⁷⁷ *Księga rzeczy polskich*, oprac. G[loger Zygmunt], Lwów 1896. Podkreślenia, marginalia. Wklejony wycinek z gazety z art. „Kulig w Polsce”. Prow.: „Kudera Stud. Theol.” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (pieczęć). BKDK 18423 II.

⁷⁸ M. Bersohn, *Modlitewnik Królowej Maryji Kazimierzy Sobieskiej*, Kraków 1896. BKDK 18576 II.

⁷⁹ J. Fijałek, *Średniowieczne ustawodawstwo synodalne biskupów polskich*, Kraków 1893. BKDK 18543 II; *Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej Ś. Wacława*, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1883. WSSD – brak sygn.

⁸⁰ A. Brzeziński, *Gedenkblätter an den sel. Verstobenen Herrn Edmund Bojanowski (+ 7. 8. 1871) [...]*, ausgearbeitet von L. Schneider, St. Annaberg O-S 1911. BKDK 3111 I.

⁸¹ A. Eichhorn, *Der ermländische Bischof und Cardinal Stanislaus Hosius [...]*, Mainz 1854. BKDK 18519 II; S. Łukomski, *Arcybiskup Stablewski. Kartki z jego życia i działalności*, Poznań [i in.] [po 1912]. BKDK 11676 I; F. Machay, *Działalność duszpasterska Kardynała Radziwiłła biskupa krakowskiego (1591–1600)*, Kraków 1936. BKDK 17379 II.

⁸² C. Lechicki, *Kościół ormiański w Polsce (zarys historyczny)*, Lwów 1928. BKDK 18485 II.

⁸³ J. Adamczyk, *Przewodnik ilustrowany po Jasnej Górze w Częstochowie*, Częstochowa 1903. WSSD – brak sygn.

⁸⁴ *Wiadomość historyczna o starożytnym obrazie Boga-Rodzicy Maryi na Jasnej Górze przy Częstochowie [...]*, [Jasna Góra] 1856. BKDK 14605 I.

⁸⁵ M.in. W. Łuszczkiewicz, *Kościół św. Katarzyny z klasztorem OO. Augustyanów*, Kraków 1898. BKDK 18430 II.; J. Muczkowski, *Kościół św. Franciszka w Krakowie*, Kraków 1901. BKDK 18443 II.

⁸⁶ W. Miś, *Z Ziemi św. Wspomnienia i wrażenia*, Poznań 1914. WSSD – brak sygn.; J. Kłos, *Wyprawa na Bożą rolę. Wspomnienia i wrażenia z pierwszej narodowej pielgrzymki polskiej do Ziemi Świętej*, Poznań [i in.] 1932. WSSD – brak sygn.

kolekcji znalazł się *Opis pielgrzymki [...] do Matki Boskiej w Lourdes [...] Józefa Goya*⁸⁷.

Przeważająca część zbiorów dziekana myślowickiego dotyczyła jednak szeroko pojętej problematyki śląskiej. Gromadził materiały ukazujące zwłaszcza dzieje regionu i poszczególnych miejscowości, historię Kościoła, dorobek kultury, biografie tu żyjących i działających osób. Posiadał więc publikacje historyczne, m.in. o Trójkacie Trzech Cesarzy⁸⁸, a także omawiające problematykę plebiscytu i powstań⁸⁹. Liczne prace poruszały problemy polskości ludu górnośląskiego, także praw do języka polskiego⁹⁰. Na szczególną uwagę zasługują publikacje ks. Karola Myśliwca⁹¹.

Przeszłość diecezji wrocławskiej prezentowały prace Montbacha⁹², Stenzla⁹³ i innych autorów⁹⁴. Dzieje reformacji na terenach Śląska przybliżały publikacje Johanna Soffnera⁹⁵. Na półkach biblioteki ks. Kudery znalazły się liczne opracowania dziejów parafii i kościołów, np. we Wrocławiu, Lubecku, Królewskiej Hucie, Rybniku⁹⁶. Ważne miejsce w jego kolekcji zajmowały prace Josepha

⁸⁷ J. Goy, *Opis pielgrzymki na cudowne miejsca do Matki Boskiej w Lourdes we Francyi i do grobu św. Jakuba Apostoła w Hiszpanii [...]*, N. Piekary 1912. BKDK 18432 II.

⁸⁸ H. Kegel, *Von der Drei-Kaiser-Ecke in Oberschlesien. Historisch-geographische Skizze*, Kattowitz 1892. BKDK 18480 II.

⁸⁹ S. Betza, *W przededniu plebiscytu na Śląsku Górnym*, Warszawa 1920. BKDK 2 I; Ludyga-Laskowski, *Materiały do historii powstań G. Śląskich*, t. I, 1919–1920, Katowice 1925. BKDK 18558 II.

⁹⁰ *W obronie polskości Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira [Emila Szramka] i innych autorów górnośląskich*, cz. 1, Opole 1918. WSSD – brak sygn.; E. Szramek, *Das Recht auf die Muttersprache im Lichte des Christentums von Makkabaeus*, Oppeln 1919. BKDK 14619 I; A. Skowroński, *Oświaty kaganiec dla Śląska Polskiego. [...]*, [S.l.] 1918. BKDK 3292 II.

⁹¹ [K. Myśliwiec], *Jak Prusacy polski Śląsk cywilizowali*, Opole 1897. BKDK 18441 II; tenże, *O bogactwie i piękności polskiego języka Ślązaków*, napisał Górnoślązak, wyd. B. Koraszewski, Opole 1894. BKDK 18439 II.

⁹² *Statuta synodalia dioecesis Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis*, ed. M. de Montbach, Wratislaviae 1855. Wł. pryw.

⁹³ G.A. Stenzel, *Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau im Mittelalter*, Breslau 1845. BKDK 3576 II.

⁹⁴ *Archiv für die Geschichte des Bisthums Breslau*, Hrsg. A. Kastner, Bd. 1, Neisse 1858. BKDK 18527 II; J. Chrząszcz, *Kirchengeschichte Schlesiens für Schule und Haus*, Breslau 1908. WSSD – brak sygn.

⁹⁵ J. Soffner, *Geschichte der Reformation in Schlesien*, Breslau 1887. WSSD – brak sygn.; tenże, *Der Minorit Fr. Michael Hildebrant aus Schweidnitz [...]*, Breslau 1885. BKDK 18479 II.

⁹⁶ C. Blasel, *Geschichte von Kirche und Kloster St. Adalbert zu Breslau*, Breslau 1912. WSSD – brak sygn.; Banaś, *Historja kościoła katolickiego w Lubecku*, Katowice 1925. BKDK 132 I; J. Chrząszcz, *Historja Parafii Świętej Barbary w Królewskiej Hucie na Górnym Śląsku. Z powodu 50letniego Jubileuszu [...]*, Królewska Huta 1902. BKDK 3227 II; E. Drobny, *Kościół św. Antoniego w Rybniku*, Rybnik 1931. BKDK 3288 II.

Jungnitsa⁹⁷, Johannes Chrzęszcza, Augustyna Weltzla, Emila Szramka⁹⁸. Posiadał teŝ schematyzmy diecezji wrocławskiej i śląskiej⁹⁹. Działalność zakonów na Śląsku ukazywała m.in. cenna *Chronologie der Schlesischen Stifter*¹⁰⁰, a także prace prezentujące klasztory bonifratrów we Wrocławiu, jezuitów w Świdnicy i Piekarach¹⁰¹. Posiadał teŝ dzieło o sanktuarium na Górze św. Anny, do którego dołączył artykuły poświęcone ks. Kleinwachterowi, gwardianowi tamtejszego klasztoru franciszkanów, apostołowi ludu górnośląskiego¹⁰². Natomiast o obrazie Matki Boskiej Piekarskiej pisali Tadeusz Dobrowolski i ks. Emil Szramek¹⁰³.

W zbiorze ks. Kudery znalazły się teŝ biografie Ślązaków, m.in. św. Jacka, bł. Czesława i bł. Bronisławy¹⁰⁴, bpa Georga Koppa¹⁰⁵, księży: Norberta Bonczyka, Karola Myśliwca, Aleksandra Skowrońskiego¹⁰⁶. Zgromadził prace poświęcone Uniwersytetowi Wrocławskiemu¹⁰⁷ i stowarzyszeniom studenckim: Towarzystwu Literacko-Słowiańskiemu, Winfridii¹⁰⁸. Śląski przemysł przybliŝyła

⁹⁷ M.in. J. Jungnitz, *Archidiaconus Petrus Gebauer*, Breslau 1892. WŚSD – brak sygn.; teŝe, *Das Breslauer Brevier und Prioprium*, [Breslau 1893]. BKDK 18465 II; teŝe, *Die Breslauer Domkirche [...]*, Breslau 1908. BKDK 301 I; teŝe, *Joseph Sauer [...]*, Breslau 1913. BKDK 18557 II.

⁹⁸ M.in. J. Chrzęszcz, *Der heil. Adalbert Bischof und Martyrer*, Breslau 1897 BKDK 340 I; A. Weltzel, *Besiedelungen des nördlich der Oppa gelegenen Landes [...]*, Ratibor 1890–1891. BKDK 18525 II; E. Szramek, *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln [...]*, Breslau 1915. BKDK 3425 II.

⁹⁹ „Handbuch des Bistums Breslau und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1921”, Breslau 1921. WŚSD – brak sygn.; „Schematyzm Diecezji Śląskiej”, Katowice 1927. WŚSD – brak sygn.

¹⁰⁰ *Almanach Sämmtlicher Kloster und Ritter-Orden*, 2 Abth., *Chronologie der Schlesischen Klöster und Stifter*, Breslau 1844. WŚSD – brak sygn.

¹⁰¹ *Festschrift des Klosterhospitals der Barmherzigen Brüder in Breslau zur Zweihundertjahrfeier*, Breslau 1912. BKDK 18529 II; H. Hoffmann, *Die Jesuiten in Schweidnitz*, Schweidnitz 1930. BKDK 18586 II; *Historia residentiae et templi Societatis Jesu Piekarii (1678–1716)*, Katowice 1932. BKDK 3606 II.

¹⁰² *Geschichte des St. Annaberges in Oberschlesien [...]*, bearbeitet von C. Reisch, Breslau 1910. BKDK 18502 II.

¹⁰³ T. Dobrowolski, E. Szramek, *Obraz Matki Boskiej Piekarskiej w Opolu na tle gotyckich wizerunków podobnego typu*, Katowice 1937. BKDK 18475 II.

¹⁰⁴ J. Chrzęszcz, *Drei Schlesische Landesheilige: Der heil. Hyacinth, der selige Ceslaus und die selige Bronislawe. Mit einem Bilde des heil. Hyacinth*, Breslau 1897. WŚSD – brak sygn.

¹⁰⁵ A. Arndt, *Jerzy kardynał Kopp Ksiąŝę-Biskup Wrocławski (1887–1914)*, Wrocław 1914. BKDK 3226 II.

¹⁰⁶ [A. Ligoń], *Ks. Norbert Bonczek. Źyciorys jego napisany w „Kalendarzu Katolickim” wydanym przez ks. F. K[laszke] w Król. Hucie r. 1899*, [Królewska Huta, 1899], BKDK 18436 II; [B. Koraszewski], *Ks. Karol Myśliwiec. Kapłan patryota. Rzecz wyjęta z Kalendarza „Opolani-na” na rok 1898*, [Opole 1897], BKDK 18438 II; E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz Źycia i pracy na tle kresów zachodnich*, Katowice 1936. BKDK 3198 II.

¹⁰⁷ M.in. R. Förster, *Die Universität Breslau einst und jetzt. Vier akademische Reden*, Breslau 1919. WŚSD – brak sygn.; A.J. Nürnberger, *Zum 200jährigen Bestehen der katholischen Theologischen-Fakultät an der Universität Breslau*, Breslau 1903. BKDK 18453 II.

¹⁰⁸ Np. *Geschichte der katholischen Studenten-Verbindung Winfridia in Breslau [...]*, Hrsg. A. Meer, Breslau 1881. BKDK 18544 II; *Pamiętnik Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku złotego jubileuszu*, Wrocław 1886. BKDK 18477 II.

m.in. rozprawy Josepha Kallenbacha von Renauld, Franciszka Goduli czy Augusta Paniowskiego¹⁰⁹. W kolekcji znalazły się też publikacje przedstawiające dzieje i działalność różnych organizacji na Śląsku, m.in. ruchu trzeźwościowego, Towarzystwa św. Alojzego, Znicza¹¹⁰, Sokoła¹¹¹. Problematykę szkolnictwa poruszały m.in. prace J. Baryckiej¹¹² i Juliusza Bieńka¹¹³. Na półce ks. Kudery znalazła się także katechetyka ks. Damrota¹¹⁴.

Literaturę śląską prezentują publikacje ks. Norberta Bonczyka¹¹⁵, Piotra Kołodzieja¹¹⁶, Juliusza Ligoń¹¹⁷, Krzysztofa Wintera, Walentego Rożdżeńskiego¹¹⁸, Euzebiusza Statecznego¹¹⁹, Wilhelma Szewczyka¹²⁰. Wymienić też należy

¹⁰⁹ J. Ritter von Renauld, Edlen von Kallenbach, *Der Bergbau und die Hüttenindustrie von Oberschlesien 1884–1897* [...], Stuttgart 1900. BKDK 18550 II; F. Godula, *Historja handlu i przemysłu Górnego Śląska. (Przypisek do dziejów Śląska)*, Poznań 1911. BKDK 18432 II; A. Paniowski, *Die Montanindustrie Oberschlesiens vor Hundert Jahren (1799)*, Kattowitz [1899]. BKDK 18468 II.

¹¹⁰ *Pamiętnik 10-letniej pracy abstynenckiej na G. Śląsku*, Katowice 1933. BKDK 3764 II; *Książka pamiątkowa wydana z powodu 25-letniego istnienia Towarzystwa Św. Alojzego w Bytomiu*, Bytom 1896. WSSD – brak sygn.; *Księga o Śląsku wydana z okazji jubileuszu 35-letniego istnienia „Znicza”*, red. A. Targ, Cieszyn 1929. BKDK 18581 II; *Śląska Młodzież katolicka. Historia Organizacji Polskiej Młodzieży Katolickiej na Śląsku od roku 1871 do 1926*, Mikołów 1927. BKDK 18474 II.

¹¹¹ M.in. *Srebrna księga sokolstwa polskiego na Śląsku. Opracowana przez Sekretariat przy Wydziale Dzielnicowym Związku Sokolów Polskich Dzielnica Śląska*, Bytom 1920. BKDK 18454 II; *Srebrna księga Sokola katowickiego*, Katowice 1922. BKDK 18469 II.

¹¹² J. Barycka, *Stosunek kleru do państwa i oświaty. Fakty i dokumenty*, Warszawa 1934. BKDK 7896 II.

¹¹³ J. Bieniek, *Szkoła katolicka na Górnym Śląsku w oświeceniu historyczno-prawnym*, Katowice 1933. BKDK 555 I.

¹¹⁴ C. Damroth, *Katechetik oder Methodik des Religionsunterrichtes in der katholischen Volksschule* [...], Dantzig 1881. WSSD – brak sygn.

¹¹⁵ N. Bonczyk, *Stary Kościół Miechowski*, oprac. W. Ogrodziński, wyd. 4 kryt., Katowice 1936. Wł. pryw.

¹¹⁶ M.in. P. Kołodziej, *Bogata wdowa*, Poznań 1912. WSSD – brak sygn.; tenże, *Pocziwy młynarz czyli kto pod kim dołki kopie sam w nie wpada. Obraz ludowy w 3 aktach*, Bytom 1887. WSSD – brak sygn.

¹¹⁷ J. Ligoń, *Obrona Wiednia* [...], Poznań 1883. BKDK 2008 I; tenże, *Pogadanki wieczorne* [...] dla Kalendarza „Katolika” na rok 1885, [s.l., 1884]. BKDK 14598 I.

¹¹⁸ K. Winter, *Kuźnic śląskich i kopalń opis i oznaczenie krótkie oraz Melchior Severus Wiersz pochwalny (tekst łaciński) wraz z przekładem polskim A. Kowalkowskiego*, wyd. kryt. i oprac. W. Ogrodziński, Katowice 1937. (Biblioteka Pisarzy Śląskich; VI). WSSD – brak sygn.; W. Rożdżeński, *Officina Ferraria abo huta i warstat z kuźniami szlachetnego dzieła żelaznego* [...], wyd. Roman Pollak, Poznań 1933. Wł. pryw.

¹¹⁹ [E. Stateczny], *Obrazki ze śląska polskiego*, napisał Staropolanin, Katowice 1903. Wł. pryw.; tenże, *Żywot św. Antoniego z Padwy*, Bytom 1909. WSSD – brak sygn.

¹²⁰ W. Szewczyk, *Hanys. Poemat*, Katowice 1938. WSSD – brak sygn.

Pieśń o Śląsku Emila Zegadłowicza¹²¹. Interesował się również twórczością ludową na Śląsku¹²².

Ciekawą pozycją w jego kolekcji jest niewielka książeczka zatytułowana *Niktóre [!] pieśni nabożne*. Ks. Kudera zapisał na wyklejce: „Zbiór ten pieśni pochodzi z początku 19. wieku, prawdopodobnie z czasów ks. Gałeczki, kiedy na Śląsku nie było jeszcze *kancjonatów*. Znalazłem go pomiędzy papierami na probostwie na Brzezinkach (pod Gliwicami) pochodzącymi z początku 19 wieku”. Dziełko liczy 16 stron i zawiera piętnaście pieśni. Wśród nich zamieszczono utwór „Przed Tobą upadamy Boże, Stwórczo Panie!”, którego autorem jest ks. Jan Gałeczka¹²³. Nie podano na druku ani miejsca, ani daty publikacji, ale być może pochodzi on z oficyny założonej w latach w 1801–1802 właśnie przez ks. Gałeczkę w Oleśnie¹²⁴. Pozycja ta została przez dziekana myśłowickiego starannie opracowana. Uwaga dziekana Brzezinki zamieszczona na wyklejce wskazuje nam miejsce znalezienia i czas prawdopodobnego powstania, a nawet osobę, z którą można wiązać genezę tego dzieła. Ułatwia to badania druku, umieszcza w czasie i przestrzeni.

W zbiorze ks. Kudery znalazły się obok opracowań także edycje rocznicowe, na przykład opracowane na stulecie Gimnazjum św. Macieja we Wrocławiu czy dwudziestopięciolecie kościoła św. Trójcy w Bytomiu¹²⁵. Gromadził też publikacje związane z Myśłowicami¹²⁶.

Ks. Kudera książki uporządkował tematycznie, a nadane przez siebie przydziały nanosił na książki. Naklejkę zamieszczał na okładzinie tylnej i czasami też wpisywał na wewnętrzną stronę okładki. Oznaczenia na książkach odnalezione na tomach należących do ks. Kudery wyglądały następująco: „A I 52/52”: Adamczyk, *Przewodnik ilustrowany po Jasnej Górze w Częstochowie*; „C IV 250/8”:

¹²¹ E. Zegadłowicz, *Pieśń o Śląsku*, Poznań 1933. WSSD – brak sygn.

¹²² E. Erbrich, *Album Polnischer Volkslieder der Oberschlesier*, Breslau 1869. WSSD – brak sygn.

¹²³ J. Kudera, *Polska pieśń nabożna na Górnym Śląsku. Zarys historyczny i ocena*, Bytom 1911, s. 39; tenże, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych...*, s. 9; W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego...*, s. 105.

¹²⁴ Ks. Jan Gałeczka (1766–1845). Świecenia kapłańskie przyjął w 1788 r. W 1801 r. został administratorem parafii w Oleśnie. Ok. 1801 lub 1802 roku założył drukarnię, w której na ręcznej prasie wydawał polskie pieśni religijne. Sam również, według świadectwa Józefa Lompy, był autorem wielu utworów. Zob. O. Słomczyńska, *Książki z kraju J. Lompy, K. Damrota, J. Ligonii*, Opole 1990, s. 15; J. Gierowski, *Gałeczka Jan*, [w:] PSB VII, s. 247–248; M. Pater, *Gałeczka Jan*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 109.

¹²⁵ *Festschrift des Königlich-st. Matthiasgymnasiums zur Jahrhundertfeier 1811–1911*, [Breslau 1911]. BKDK 3637 II; *Festschrift zum 25jährigen Jubiläum der St. Trinitatis-Kirche zu Beuthen O.S.*, Beuthen 1911. BKDK 18455 II.

¹²⁶ M.in. *Fest-Schrift zur 50jährig. Jubelfeier der Schützengilde Myslowitz am 25. und 26. August 1900*. Myslowitz 1900. BKDK 18446 II; H.U. Koepsch, *Z okazji 100letniego jubileuszu istnienia starej apteki miejskiej w Myśłowicach 1 sierpnia 1928*, [Myśłowice 1928]. BKDK 18461 II.

Antoniewicz, *Czytania świąteczne dla ludu naszego*; „C VI 400/14”: Ellendt, *Latéinische Grammatik*. Litery oznaczały więc kolejne wyodrębnione działy „A”, „B” lub „C”, a cyframi arabskimi „I”, „II” lub „III” zaznaczał poddziały. Liczby arabskie oznaczały prawdopodobnie numer książki w całości biblioteki, a po znaku łamania – miejsce w danym dziale. Na wielotomowe edycje nanosił małe litery „a, b, c ...” dla kolejnych woluminów dzieła.

Analizując zachowane na książkach przydziały tematyczne można przyjąć, że literą „A” oznaczył dział poloników i historii, „B” i „C” – to nauki teologiczne. Publikacje związane ze Śląskiem tworzyły odrębny dział silesianów „Sil.” Tu liczbami arabskimi oznaczał kolejność dzieł w dziale, literami – poszczególne tomy.

Przeoglądając zachowany spis silesianów zauważyć można, że na początku działu znalazły się zbiory pieśni kościelnych i świeckich: to pozycje „Sil. 1–37”. Następne są dzieła religijne („Sil. 38–62”), czasopisma i prasoznawstwo („Sil. 63–71”), opisy pielgrzymek („Sil. 73–79”). Kolejne są dzieła literackie („Sil. 80–123”), biografie („Sil. 124–187”). Publikacje dotyczące Mysłowic to pozycje „Sil. 188–207”. Numery od „Sil. 208” do „Sil. 278” to dzieła dotyczące dziejów poszczególnych parafii, kościołów i miast. Następne są pozycje omawiające związki kulturalne i historyczne Śląska z Polską, sprawę polskości Śląska, wyborów („Sil. 279–393”). Stowarzyszenia i ruchy funkcjonujące na tym terenie omawiają pozycje „Sil. 394–407”. Dalej, dzieła związane z oświatą i szkołą („Sil. 408–423”). Od numeru „Sil. 424–467” znajdowały się publikacje dotyczące historii Kościoła na Śląsku. Pozycje „Sil 469–471” to wykazy nazw miejscowości na Śląsku. Od numeru 472 następowały książki omawiające sprawy przemysłu na Śląsku. Ostatni numer w wykazie to „Sil 475”, nie był to jednak koniec tego działu. W spisie alfabetycznym znajdują się oznaczenia powyżej pięciuset. Porównując spis znajdujący się w Archiwum z odnalezionymi książkami udało się autorce odnaleźć niektóre tytuły w zachowanym zbiorze. Zgadzą się oznaczenia zamieszczone na książkach z numeracją ze spisu.

Ks. Kudera czytał książki bardzo dokładnie. W tekście podkreślał wybrane fragmenty, notował na marginesach, zadawał pytania autorowi, czasem kpił. Także i te noty naniesione charakterystycznym pismem ks. Kudery decydowały (przy braku wyraźnie wpisanej proweniencji) o zaliczeniu książek do jego biblioteki.

Swoimi uwagami w książkach wielokrotnie uzupełniał wiedzę o autorze i dziele. Na drugim wydaniu zbioru wierszy Konstantego Damrota *Z niwy śląskiej* zaznaczył różnice pomiędzy edycjami, a na końcu zamieścił spis wierszy, które w wydaniu z 1893 roku się nie znalazły. Dodał również artykuł o poezji ks. Damrota¹²⁷. Na pracy opublikowanej w jednym z czasopism pod pseudonimem Wiktor Soński, dopisał: „Soński jest prof. dr St. Karwowski w Głubczycach,

¹²⁷ K. Damrot, *Z niwy śląskiej. Wiersze Czesława Lubińskiego*, wydanie drugie pomnożone i poprawione, Bytom 1893. Wł. pryw.

który też napisał 2 tomy »Z przeszłości Śląska«¹²⁸. Natomiast na dziele o ks. Bonczyku¹²⁹ ks. Kudera dopisał: „Życiorys ten napisał ówczesny redaktor »Gazety Katolickiej« Adolf Ligoń, jak to stwierdził i od samego Ligionia się dowiedział ks. dr Szramek”. Ukazuje to nam, jak ci kapłani-badacze starali się uzyskać wszelkie informacje o książkach i artykułach, a zdobytą wiedzę dzielili się pomiędzy sobą. Wszystkie wiadomości były skrupulatnie przez nich zapisywane, uwieczniane, aby stały się źródłem wiedzy nie tylko dla nich, ale i dla następców.

Ks. Kudera często do książek dołączał wycinki prasowe zawierające artykuły dotyczące treści dzieła bądź przybliżające postać autora. Pracę Köniiga¹³⁰ uzupełnił artykułem z pisma „Schlesische Volkszeitung” z 12 XI 1899. Tytuł gazety i datę ukazania się zapisywał zawsze na wycinku, tak że można odtworzyć źródło. Szczegółowe informacje bibliograficzne zamieszczał też na książkach własnego autorstwa. *Ks. Norbert Bonczyk jako poeta*, jak zanotował ks. Kudera, to tekst, który najpierw był drukowany w jedenastu numerach „Gazety Opolskiej” począwszy od 14. lutego 1918 r. Natomiast *Nieco o tlómaczeniu Biblii* to rozprawka, która była drukowana w nr 82 i 83 „Gazety Opolskiej” w lipcu 1912.

Charakterystyka formalna

Analizując miejsca wydania książek ze zbioru ks. Kudery zauważyć można dużą ilość druków polskich. 96 pozycji ukazało się w oficynach Krakowa (41 dzieł, większość w XX w.), Poznania (27), Warszawy (14), Lwowa (3), Częstochowy, Grudziądza, Jasnej Góry (po 2), Gdańska, Olsztyna, Pelplina, Wilna, Włocławka, Złoczowa (po 1). Drukarstwo śląskie reprezentuje aż 171 pozycji. Dominuje Wrocław z 54 dziełami (w tym jeden stary druk i 26 druków XIX w.), poza tym Katowice (37), Bytom (14), Mikołów, Opole (po 12), Mysłowice (7), Chorzów (6), Racibórz (5), Nowy Bytom, Tarnowskie Góry (po 3), Cieszyn, Nysa, Panewniki, Rybnik (po 2). Pojedyncze publikacje pochodzą z wydawnictw Brzezinki, Gliwic, Goduli, Góry św. Anny, Kluczborka, Leśnej i Lubania, Piekar, Prudnika, Rożdzenia i Szopienic, Strzelec i Świdnicy.

Wśród zachowanych dzieł ze zbioru ks. Kudery wyróżniają się trzy stare druki. Z XVII w. pochodzą poezje Macieja Kazimierza Sarbiewskiego. Opuściły one

¹²⁸ [S. Karwowski] Wiktor Soński, *Obrona polskiego ludu górnośląskiego przez sprawiedliwego Niemca*, [s.l., s.a.]. BKDK 18444 II.

¹²⁹ [A. Ligoń], *Ks. Norbert Bonczek. Życiorys jego napisany w „Kalendarzu Katolickim” wydanym przez ks. F. K[laszkę] w Król. Hucie r. 1899*, [Królewska Huta, 1899]. BKDK 18436 II.

¹³⁰ König, *Ein Blatt aus der Geschichte des schlesischen Schulwesens*, Berlin [s.a.]. BKDK 14603 I.

sławną oficynę Plantinianę w 1646 r.¹³¹. Dwa druki osiemnastowieczne wydane we Wrocławiu oraz w Lipsku i Legnicy dotyczą problematyki śląskiej¹³².

Wiek dziewiętnasty to 141 pozycji, z których aż 53 ukazało się w ostatnim dziesięcioleciu tego stulecia. Natomiast 206 dzieł wydrukowanych zostało w wieku dwudziestym. Zauważyć można dużą aktualność zbioru: 71 pozycji ukazało się w latach 1911–1920. Z dekady 1921–1930 pochodzi 50 dzieł, natomiast z lat 1931–1939: 52. Ksiądz Kudera starał się więc o stałe uzupełnianie swego zbioru, o nabywanie najnowszych opracowań, gdyż traktował swoje zbiory jako warsztat pracy. Zdawał sobie również sprawę ze znaczenia księgozbioru jako elementu dokumentującego historię i kulturę regionu.

W zbiorze ks. Kudery zwraca uwagę przeważająca ilość druków w języku polskim: 204 dzieła, z czego 146 zostało opublikowanych w XX wieku. Pozycji niemieckich odnaleziono łącznie 142, przy czym większość to edycje dziewiętnastowieczne (81). Pojedyncze prace wydane zostały w językach łacińskim, francuskim i greckim¹³³.

Mysłowicki dziekan bardzo dbał o swoje książki. Oprawiał je w półpłótno, a jeżeli można było na okładzinę górną naklejał fragmenty pierwotnej, oryginalnej oprawy. Często też na grzbietach książek umieszczał kartki z odręcznie naniesionym tytułem.

Ks. Kudera także „tworzył” nowe pozycje. Artykuły z czasopism, które go zainteresowały, starannie wycinał i naklejał na kartki czystego papieru. Często musiał wykorzystać dwa egzemplarze gazety. Karty zszywał i zaopatrywał w okładkę z grubszego papieru. Nanosił ręcznie tytuł piórem, kolorując często kredką. Dodatkowa, czysta karta zastępowała „kartę tytułową”. Na marginesach notował swoje uwagi, uzupełnienia. Czasem do artykułu stanowiącego główne dzieło w tak powstałym woluminie, dodawał też inne związane z tematem teksty.

Przykładem troski ks. Jana Kudery o zachowanie kultury Śląska jest sporządzenie maszynopisu „Cyganki” Jana Kupca. Jest to odpis wykonany na jego polecenie. Proboszcz z Brzezinki zapisał we wstępie: „Odpis niniejszy jest sporządzony z jedyne go w ogóle istniejącego egzemplarza Cyganki, który częściowo jest odpisem, częściowo oryginałem. Kompletnego manuskryptu Cyganki Kupca nie posiadamy. Był bowiem ktoś, który w roku 1918 manuskrypt Kupca, zresztą bardzo nieczytelny, zaczął przepisywać na maszynie i, zdaje się, że oryginał tego, z czego sobie zrobił odpis, zniszczył. W taki sposób przypadło z oryginału

¹³¹ M.K. Sarbiewski, *Lyricorum Libri IV. Epodon lib[er] unus*, Antverpiae, Officina Plantiniana, 1646. WSSD R 340.

¹³² *Bruderschaftt unter dem Titul der Göttlichen Vorsichtigkeit von [...] Clemente XI für die Kirche Maria Himmelfahrt zu Labant, des Fürstenthums Rattibor den 18 Jannarii Anno 1719 verliehen [...] hernach Anno 1725 all dorten aufgerichtet*, Bresslau 1751. WSSD R 335; J.A. Hensel, *Protestantische Kirchen-Geschichte der Gemeinen in Schlesien nach allen Fürstenthümern [...] abgefasset [...] von F. E. Rambach*, Leipzig–Liegnitz, in Verlag David Siegerts, 1768. WSSD 102.

¹³³ Szczegółowe zestawienie zob. Tab. 8.

1893 wierszy. Te istnieją tylko w odpisie, począwszy od wiersza 1894 zachował się manuskrypt Kupca. Tylko tyle udało się uratować z tego niefortunnego odpisywania i zniszczenia”¹³⁴.

Zlecając przepisanie całości utworu starał się o zachowanie cennego dzieła. Wiedział bowiem, że takie działania są konieczne, by utrwalić dla następnych pokoleń kulturę regionu.

Tab. 7.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Antwerpen	1					1
Augsburg			1			1
Berlin			4	7	1	12
Bielefeld–Leipzig					1	1
Bonn			1			1
Brzezinka				1		1
Bytom			7	7		14
Chorzów			3	3		6
Cieszyn				2		2
Częstochowa				2		2
Eisriedeln–Waldshut–Köln				1		1
Essen				1		1
Freiburg im Breisgau			3	2		5
Gdańsk			1			1
Gliwice			1			1
Godula				1		1
Góra św. Anny				1		1
Graz			1			1
Grudziądz				2		2
Hildesheim			1			1
Jasna Góra			1	1		2
Katowice			2	35		37
Kluczbork				1		1
Köln			1			1
Kraków			16	25		41
Leipzig			3		1	4
Leipzig–Wien				1		1
Leipzig–Legnica		1				1
Lwów			1	1		2

¹³⁴ J. Kupiec, *Cyganka*, maszynopis. WSSD – brak sygn. Jeden egzemplarz znajduje się również w Bibliotece Śląskiej. BŚL R 2177 III.

Lwów–Warszawa			1		1
Mainz		4			4
Marklissa [Leśna]–Lubań			1		1
Mikołów		4	8		12
München			1		1
Münster		5			5
Mysłowice		1	6		7
Nowy Bytom			3		3
Nysa		2			2
Olsztyn			1		1
Opole		4	8		12
Paderborn		8	2		10
Paderborn–Münster		2			2
Panewniki			2		2
Pelplin			1		1
Piekary			1		1
Poznań		6	15		21
Poznań i inne			6		6
Prudnik			1		1
Racibórz		3	2		5
Regensburg		11			11
Regensburg–New York –Cincinnati		1	1		2
Rodalben		1			1
Rottenburg			1		1
Roma		1			1
Roma–Regensburg–New York		1	1		2
Roździeń–Szopienice			1		1
Rybnik			2		2
Schaffhausen		3			3
St. Gallen		1			1
Strzelce Opolskie			1		1
Stuttgart		2			2
Świdnica			1		1
Tarnowskie Góry			3		3
Trier			1		1
Warszawa		3	8		11
Warszawa–Kraków			1		1
Warszawa–Poznań			1		1
Wien			2		2
Wilno		1			1
Włocławek			1		1

Wrocław		1	26	24	2	53
Wrocław–Paris			1			1
Würzburg			2			2
Złoczów			1			1
s.l.				5	2	7
Razem	1	2	141	207	7	358

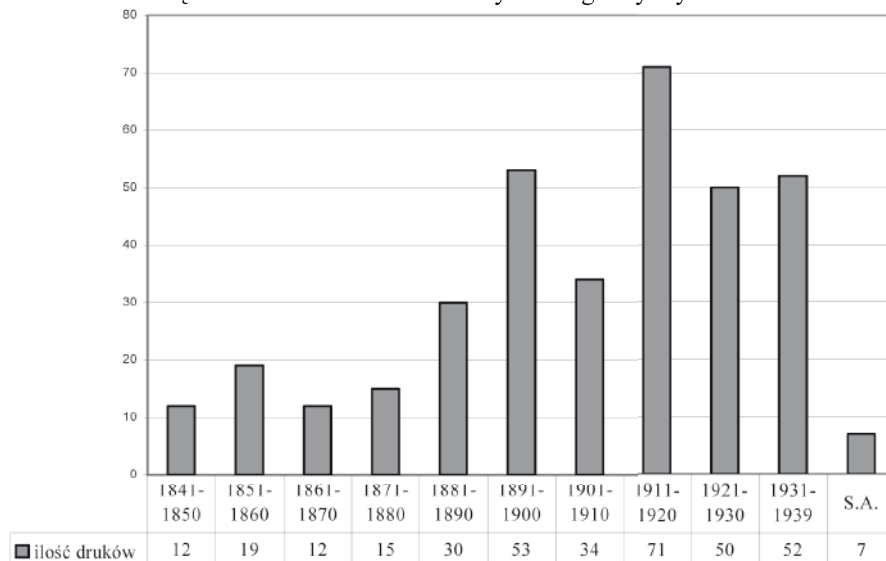
Źródło: badania własne autorki.

Tab. 8.
Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według języka druku

Język	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Niemiecki		2	81	56	3	142
Polski			54	146	4	204
Łaciński	1		3	3		7
Grecki			1			1
Francuski				1		1
Łacińsko-niemiecki			1			1
Polsko-niemiecki			1	1		2
Razem	1	2	141	207	7	358

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 4.
Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według daty wydania

Źródło: badania własne autorki.

SPIS ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK

Rękopisy

1. Kudera Jan, Anna Katarzyna Salomonowa dziedziczka Mysłowic.
Karty zebrane z zeszyt oprawny w niebieski karton 21x17 cm
Maszynopis Kudery uzupełniony jego rękopiśmiennymi notkami, przedstawienia słów, uzupełnienia, poprawki. Na niebieskiej kartonowej okładce rękopiśmienny tytuł: „Anna Katarzyna Salomonowa”.
Wł. pryw.
2. Kudera Jan, Beitrage zur Geschichte der Pfarrei Gross Lassowitz, [Brzezinka 1932].
Maszynopis – kopia z poprawkami odręcznymi Kudery.
Sygn.: BKDK 3717 II
2 egz.:
Maszynopis – kopia.
Opr. półpłótno, na grzbiecie tytuł napisany ręką Kudery.
Sygn.: BKDK 18489 II
3. Kudera Jan, Dziewczę cnotliwe. Dramat w pięciu aktach, Gierałtowice, 30 X 1916.
Rękopis, poprawki w tekście.
Sygn.: AAKat. ZS 524
4. Kudera Jan, Echo miłości w poezjach Czesława Lubińskiego (ks. Konstantego Damrota).
Maszynopis, tytuł rps. na okładce ręką Kudery. Karty zszyte w formę zeszytu.
Akc.: 3620/49
Sygn.: BŚL R 105 II
5. Kudera Jan, Historia kościoła parafialnego w Tychach.
Rękopis, karty luźne.
Akc.: 3619/49
Sygn.: BŚL R 109 II
6. Kudera Jan, Krzysztof Mieroszowski dziedzic Mysłowic, [Brzezinka] 1939.
Maszynopis, poprawki rps. ks. Kudery.
Sygn.: BKDK 18497 II

7. Kudera Jan, Ks. Adolf Hytrek, (Do zbioru „Obrazy Ślązaków”).
Rękopis [czystopis]. Karty zszyte, oprawa papierowa, tytuł rękopiśmiennie.
Wł. pryw.
8. Kudera Jan, Ks. Aleksander Skowroński.
Rękopis [czystopis]. Karty zszyte, oprawa papierowa.
Wł. pryw.
9. [Kudera Jan] Ksiądz, Ksiądz Antoni Stabik. Kartka pamiątkowa w 25 rocznicę śmierci, Bytom G.-Ś. 1912.
Egzemplarz interfoliowany, notatki rps. ks. J. Kudery. Wklejony portret ks. Stabika. Na końcu dodane karty czyste z wklejonymi artykułami o Stabiku.
Ak.: K-81/11820
Sygn.: BŚL R 1535 I
10. Kudera Jan, Ks. Franciszek Ziegler.
Rękopis, karty zszyte, oprawa papierowa, tytuł rękopiśmiennie.
Wł. pryw.
11. Kudera Jan, Ks. Jan Kapica.
Rękopis, karty zszyte, oprawa papierowa, tytuł rękopiśmiennie.
Wł. pryw.
12. Kudera Jan, Ks. Lex.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do parafii w Bieruniu.
Wł. pryw.
13. Kudera Jan, Ks. Władysław Robota.
Rękopis [czystopis]. Karty zszyte, oprawa papierowa, tytuł rękopiśmienny.
Wł. pryw.
14. Kudera Jan, Księża górnośląscy w obronie praw Polski do Śląska w 18. wieku.
Maszynopis z rękopiśmiennymi poprawkami, karty zszyte, oprawione w papier pakowy.
Ak.: 3620/49
Sygn.: BŚL R 107 II
15. Kudera Jan, Materiały biograficzne do drugiego wydania pracy „Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych”, 70 vol.
Sygn.: BŚL R 103 II
 - [1] Przedmowa do drugiego wydania.
Wklejone fragmenty druku wyd. 1, uzupełnienia rps.
Ak.: 36[...]/49

-
- [2] Ks. Karol Abramski 1866–1917.
Rękopis.
Ak.: niewidoczna
 - [3] Pastor Jerzy Badura 1845–1911.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [4] Ks. Norbert Bączek 1837–1893.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [5] Ks. Biskup Bernard Bogedain 1810–1860.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [6] Ks. Jan Bujara.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: 3619/49
 - [7] Ks. Teodor Christoph 1839–1893.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
 - [8] Paweł Czapła 1849–1917.
Rękopis, zakreslenia kredką czerwoną.
Ak.: 3619/49
 - [9] Ks. Konstanty Damrot 1841–1895.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [10] Ks. Józef Dembończyk 1847–1910.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
 - [11] Ks. Jan Dzierzoń 1811–1905.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [12] Ks. Robert Engel 1838–1900.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
 - [13] Ks. Alojzy Ficek 1790–1862.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
 - [14] Ks. Paweł Frysztacki 1827–1903.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
 - [15] Ks. Tomasz Gabriel 1865–1930.
Rękopis.
Ak.: 3619/49

- [16] Jan Gajda 1827–1911.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [17] Ks. Jan Gałeczka 1766–1845.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [18] Ks. Józef Gregor 1857–1926.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [19] Wawrzyniec Hajda 1844–1923.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [20] Ks. [Adolf] Hytrek.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: niewidoczna
- [21] Jan Nikodem Jaroń.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [22] Ks. Kapica.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: 3619/49
- [23] Ks. Józef Katryniok 1862–1892.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [24] Ks. Franciszek Kirchniawy 1843–1911.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [25] Piotr Kołodziej 1853–1931.
Maszynopis, poprawki rękopiśmienne.
Ak.: 3620/49
- [26] Marcin Kopiec 1843–1919.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [27] Wojciech Korfanty.
Rękopis. Tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego + Czystopis.
Ak.: 3619/49
- [28] Karol Kosicki 1788–1803.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, nieliczne uwagi rps.
Ak.: 3621/49

- [29] Jan Krzyża 1876–1916.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, nieliczne uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [30] Brunon Kudera.
Rękopis. Tekst zapisany na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego + jedna karta zapisana innym pismem wspominająca wojenne losy Brunona Kudery + Czystopis.
Ak.: 3619/49
- [31] [Wspomnienia ks. Jana Kudery].
Rękopis, zapiski na luźnych karteczkach. Brudnopis + czystopis częściowy.
Ak.: 3619/49
- [32] Ks. Tomasz Kulka 1836–1914.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [33] Jan Kupiec 1841–1909.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [34] Ks. Jan Laxy 1816–1857.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: nieczytelna
- [35] Ks. Paweł Lex.
- [36] Ks. Paweł Lex. Drugi zbiór wiadomości.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [37] Juljusz Ligoń 1823–1889.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [38] Ks. Ignacy Lisowski 1760–1834.
Maszynopis, poprawki rękopiśmienne.
Ak.: 3620/49
- [39] Józef Lompa 1797–1863.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia, poprawki rps.
Ak.: 3621/49
- [40] [Ks. Loss] Różne notatki o ks. Lossie, albo myśli, które mi się wtedy owedy nasunęły.
Rękopis, kartki zeszytowe, także z kalendarza na rok 1937, razem zszyte i oprawione.
Ak.: 3619/49
- [41] Ks. Rudolf Lubecki 1844–1891.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, poprawki, uzupełnienia rps., na końcu wycinki z prasy.
Ak.: 3612/49

- [42] Ks. Franciszek Marcinek 1803–1877.
Maszynopis, poprawki rps.
Ak.: 3619/49
- [43] Ks. Franciszek Marks 1880–1921.
Maszynopis, fragment drukowanego artykułu, prawdopodobnie z „Kalendarza Serca Pana Jezusa” na rok 1925.
Ak.: 3621/49
- [44] Karol Miarka 1824–1882.
Wklejony tekst drukowany z wyd. 1, uzupełnienia rps.
Ak.: 3621/49
- [45] Ks. Jerzy Antoni Mieroszewski, proboszcz myślowicki.
Rękopis, kartki różnego pochodzenia razem zszyte.
Ak.: 3619/49
- [46] Krzysztof Mieroszowski 1600–1670.
Maszynopis, uzupełnienia, poprawki rps.
Ak.: 3619/49
- [47] Ks. Karol Myśliwiec 1866–1897.
Wklejony tekst drukowany 1. wyd., nieliczne noty i uzupełnienia rps.
Ak.: 3621/49
- [48] Ks. Jerzy Antoni Odrobiński, pleban bieruński.
Maszynopis.
Ak.: 3621/49
- [49] Ks. Szymon Perzych 1804–1866.
Wklejony tekst z wyd. 1, poprawki, uzupełnienia rps.
Ak.: 3621/49
- [50] Ks. Michał Przywara 1867–1906.
Wklejony tekst wyd. 1, noty rps.
Ak.: 3621/49
- [51] Filip Robota 1841–1902.
Wklejony tekst wyd. 1, uwagi, poprawki rps.
Ak.: 3621/49
- [52] Ks. Władysław Robota.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: 3619/49
- [53] Ks. Paweł Rogowski 1871–1922.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [54] Dr Józef Rostek 1859–1929.
Rękopis.
Ak.: 3619/49

- [55] Ks. Roman Rychel.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego oraz czystopis.
Ak.: 3619/49
- [56] Ks. Walenty Rymel 1834–1886.
Maszynopis, uzupełnienia rps.
Ak.: 3620/49
- [57] Ks. Sieroń Antoni.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: 3619/49
- [58] Ks. Skowroński Aleksander.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: 3619/49
- [59] Emanuel Smółka 18129–1853.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, poprawki rps.
Ak.: 3621/49
- [60] Ks. Antoni Stabik 1807–1887.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uwagi rps.
Ak.: 3621/49
- [61/1] St[anisław] Stephan.
Zeszyt zrobiony ze zszytych kartek. Wklejony art. niem. z „Cäcilia. Zeitschrift für katholische Kirchenmusik” (1928 nr 5/6) oraz artykuł polski. W tekście podkreślenia ręką ks. Kudery + rękopis Kudery.
Ak.: 3621/49
- [61/2] Ks. Stanisław Stephan.
„Do zbioru Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych” (nota ks. Kudery).
Rękopis – czystopis.
Ak.: 3619/49
- [62] Olbrycht Strumieński 1530–1600 (?).
Maszynopis, uzupełnienia rps.
Ak.: 3620/49
- [63] Ks. Marcin Strzoda, Sługa Boży 1587–1649.
Maszynopis, uzupełnienia rps.
Ak.: 3620/49
- [64] Ks. August Strzybny.
Rękopis.
Ak.: 3619/49
- [65] Ks. Józef Szafranek 1807–1874.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, uzupełnienia rps.
Ak.: 3621/49

- [66/1] Ks. Emil Szramek.
Wklejone artykuły dot. ks. Szramka., m.in. na srebrny jubileusz kapłaństwa i 50-lecie urodzin. Rękopis ks. Kudery.
Ak.: 3619/49
 - [66/2] Ks. Emil Szramek.
Rękopis, czystopis.
Ak.: 3619/49
 - [67] Ks. Biskup Adrjan Włodarski 1807–1875.
Wklejony tekst drukowany wyd. 1, poprawka rps.
Ak.: nieczytelna
 - [68] Ks. Ziegler Franciszek.
Rękopis, tekst brudnopisowy na rozciętych kopertach adresowanych do Bierunia Starego.
Ak.: brak
16. Kudera Jan, Materiały do pracy „Śląsk Matką świętych albo klejnoty koronne katolickiego Śląska”.
Zapiski na różnych kartkach zszytych razem w formie zeszytu. Oprawione w papier, na okładce tytuł rps.
Ak.: 3619/49
Sygn.: BŚL R 104 II
17. Kudera Jan, Notatki na marginesie artykułu *Das Plesser Land*, „Kattowitzer Zeitung” 23, 24 Juli 1941.
Wklejony artykuł z niemieckiej gazety, notatki Kudery w jęz. niemieckim.
Ak.: 3624/49
Sygn.: BŚL R 116 II
18. Kudera Jan, Państwowi księża diecezji wrocławskiej w walce kulturalnej. (Brulion rozprawy o państwowych księżach).
Rękopis, karty luźne.
Ak.: 3619/49
Sygn.: BŚL R 110 II
19. Kudera Jan, Państwowi księża diecezji wrocławskiej w walce kulturalnej.
Rękopis [czystopis], karty luźne, obwoluta kartonowa z rps. tytułem.
Wł. pryw.
20. Kudera Jan, Pastoralna konferencja polskich księży diecezji wrocławskiej.
Karty zszyte, oprawa papierowa, tytuł rps.
Ak.: 3619/49
Sygn.: BŚL R 111 I

21. Kudera Jan, Początki Małej Dąbrówki.
Maszynopis, poprawki rps., karty zszyte, oprawione w papier. Na okładce tytuł ręką Kudery.
Ak.: 3620/49
Sygn.: BŚL R 108 II
22. Kudera Jan, Ród Kuderów w Mysłowicach.
Rękopis, kartki wyrwane z zeszytu, oprawione w brązowy papier, przszyte. Na okł. piórem napisany tytuł.
Wł. pryw.
23. Kudera Jan, Stary Bieruń. Historia jego parafji.
Maszynopis z uzupełnieniami Kudery, fotografie. Na oprawie tłoczenie: „Historia Parafji Bieruńskiej”.
Ak.: 76 D 199
Sygn.: BKDK 14588 I
2 egz.:
Maszynopis, poprawki, dopiski, wklejone kartki z uzupełnieniami, fotografie, plany.
Ak.: K – 3620/49
Sygn.: BŚL R 114 II
24. Kudera Jan, Św. Elżbieta, Gierałtowiec, 1 IV 1917.
Rękopis.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: AAKat ZS 524
25. Kudera Jan, Św. Elżbieta, Brzezinka 1 I 1922.
Rękopis.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Kongregacja Dzieci Maryi Brzezinka” (piecz.)
Sygn.: AAKat ZS 524
26. Kudera Jan, Uwagi i myśli o różnych.
Nota ks. Kudery: „Uwagi i myśli, które mi się o różnych naszych Górnoślązakach nasunęły i które spisałem, aby mi się ewentualnie przydały, gdy bym o nich chciał coś pisać. Po wielkiej części znałem tych ludzi osobiście, toteż uwagi takie zrobić czuję się upoważnionym.”
Notatki rps. na odwrocie druków: „Przekaz czekowy Oddziału Pocztovej Kasy Oszczędności w Katowicach. Konto 301.064. Ks. proboszcz Jan Kudera Brzezinka”.
Ak.: K-3619/49
Sygn.: BŚL R 106 I

27. Kudera Jan, Wikary. Studium prawnicze, [Materiały].
Notatki na kartkach luźnych, część przepisana.
Ak.: 3619/49
Sygn.: BŚL 112 I
28. Kudera Jan, Wypisy z Helcla St[arodawnego] P[rawa] P[olskiego] P[omników] [i innych źródeł].
Nota: „Nie są chronologicznie ustawione, bo St. P.P.P. też się nieraz cofa do dawnych lat [...] Ja też tomy pojedyncze nie otrzymywałem podług numeru, ale [...] jak mi to ks. Szramek posyłał”.
Notatki ręką Kudery i innych osób, z różnych źródeł, m.in. *Herbarza Niesieckiego*, *Der polnische Adel*, *Słownika geograficznego*, Jana Długosza *Liber beneficiorum* Kraków 1864. Zawiera też kartkę [rozklejona koperta adresowana do Kudery do Bierunia Starego (Alt Berun)] z notatkami o Nehringu i jego wykładach.
Ak.: 3619/49
Sygn.: BŚL R 113 II
29. Kupiec Jan, Cyganka, [Brzezinka 1939].
Maszynopis. Odpis sporządzony na podstawie zachowanych fragmentów wcześniejszego odpisu oraz manuskryptu Kupca na polecenie ks. Kudery. Tekst spisał mgr Paweł Wiszkowski, muzykę – organista Augustyn Korpok.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: WŚSD – brak
2 egz.:
Ak.: D-99/517/2
Sygn.: BŚL R 2177 III
30. Mysłowic dawni właściciele. Rozprawa napisana dla Gazety Górnos Śląskiej [ks. Przynicznyńskiego] 1880/1881 prawdopodobnie przez jednego z Mieroszowskich [Stanisława].
Maszynopis, oprawny w tekturę, czarne półpłótno, na grzbiecie tytuł tłoczony, złożony: „Dziedzice Mysłowic”.
Prow.: „Brunon Kudera / notariusz / Mysłowice, ul. Powstańców 13 / Telefon Nr 221-22 / P.K.O. Katowice 301.357 / naprzeciwko dworca osobowego” (piecz.)
Uwagi rps. ks. Kudery, poprawki w tekście, notatki, uzupełnienia, drzewo genealogiczne Mieroszowskich. Na odw. k. tyt. nota Kudery: „Odpis ten dał sporządzić Ks. Dziekan Kudera z Brzezinki. Rozprawa w gazecie była bardzo niechlujnie drukowana, z niemożliwymi błędami drukarskimi. Prócz tego razi zupełnie fałszywa interpunkcja, jakaś dziwna zbyt przestarzała ortografia. W ogóle nie jest to dobrze przemyślana praca, ale takie sobie luźne zestawienie notatek skądś odpisanych. Jednym słowem: odpisywanie sprawiało dużo kłopotów. Pomimo to uważam, że odpis przydać się może, albowiem »Gazeta Górnos Śląska« jest dziś dość rzadkiem zjawiskiem. Przyznać trzeba, że w rozprawie jest dużo

niepotrzebnych rzeczy, o bohaterach autor podaje tylko dobre wiadomości, cienie wcale nie ma. W ogóle mało pisze co ci bohaterzy czynili, ale tylko jakie ordery mieli, jakie nagrobki, herby i godła. Jednym słowem: nauczyć się z tego można, jak nie trzeba pisać historii dziedziców Mysłowic.”

Wł. pryw.

2 egz.:

Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)

Uwaga ręką ks. Kudery: „Odpis ten sporządził ks. Kudera w Brzezince. W gazecie rozprawa przedstawiała się bardzo niechlujnie [...]. Uzupełnienia, wyjaśnienia, fotografie, dodany wycinek z gazety »Głos Narodowy« 16 III 1936.”

Akc.: 3622/49

Sygn.: BŚL R 115 II

Stare druki

1. *Bruderschaft unter dem Titul der Göttlichen Vorsichtigkeit von [...] Clemente XI für die Kirche Maria Himmelfahrt zu Labant, des Fürstenthums Rattibor den 18 Jannarii Anno 1719 verliehen [...] hernach Anno 1725 alldorten aufgerichtet*, Bresslau, bey Joh. Franz Kreutzer, 1751, 12°.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: WŚSD R 335
2. Hensel Johann Adam, *Protestantische Kirchen-Geschichte der Gemeinen in Schlesien nach allen Fürstenthümern, vornehmsten Städten und Oertern dieses Landes [...] in acht Abschnitten*, abgefasset [...] von Friedrich Eberhard Rambach, Leipzig–Liegnitz, in Verlag David Siegerts, 1768, 4°.
Prow.: „A. Werner Breslau 1850” (nota rps.); „G. Kloose in Reinsbach” (nota rps.)
Akc.: 75 D 305
Przydz.: „Sil. 440”
Sygn.: WŚSD R 102
3. Sarbiewski Maciej Kazimierz, *Lyricorum Libri IV. Epodon lib[er] unus*, Antverpiae, Officina Plantiniana, 1646, 12°.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 37”
Sygn.: WŚSD R 340

Druki XIX i XX wieku

1. Adamczyk Józef, *Przewodnik ilustrowany po Jasnej Górze w Częstochowie*, Częstochowa 1903.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „A I 52/52”
 Podkreślenia w tekście
 Sygn.: WŚSD – brak
2. A[lbers] P[awel], *Oberschlesien, Land und Leute sowie einige Novellen*, 1 Aufl., Ratibor 1893.
 Prow.: „Kudera stud. theol.” (nota rps.); „Kudera” (piecz.); „Myslowitz” (piecz.); „Ex Bibliotheca Joannis Kudera Myslowicensis” (piecz.); „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „Sil. 90”
 Nazwisko autora dopisane ręką ks. Kudery na s. tyt. pod tekstem notatka rękopiśmienna o autorze: „Autor książki jest Paweł Albers, adwokat w Raciborzu. Albers nie był wcale tak dobrym katolikiem i przyjacielem ludu górnośląskiego. Udawał tylko. Chciał bowiem stać się posłem w Berlinie i ubiegał się u katolickich centrowców o te łaskę przez długie lata [...]”
 Sygn.: WŚSD – brak
3. *Almanach Sämmtlicher Kloster und Ritter-Orden*, 2 Abth., *Chronologie der Schlesischen Klöster und Stifter*, Breslau 1844.
 Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz. zamazana)
 Przydz.: „Sil. 272”
 Akc.: 75 D 338
 Sygn.: WŚSD – brak
4. Antoniewicz Karol, *Czytania świąteczne dla ludu naszego*, wyd. 4, Kraków 1865.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „C IV 250/8”
 Sygn.: WŚSD – brak
5. *Archiv für die Geschichte des Bisthums Breslau*, Hrsg. Aug. Kastner, Bd. 1, Neisse 1858.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Przydz.: zakł.
 Akc.: 75 D 214
 Sygn.: BKDK 18527 II

6. Arndt Augustyn, *Jerzy Kardynał Kopp Ksiązę – Biskup Wrocławski (1887–1914)*, Wrocław 1914.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3226 II
7. Baczyński Julian, *Dzieje Polski ilustrowane*, t. 1–2, wyd. 5, Poznań 1920, 2 vol.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
Przydz.: „A II 58/1 a–b”
Sygn.: WSSD 29044 III
8. Badeni Jan, *Ksiądz Karol Antoniewicz Tow. Jez.*, Kraków 1896.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz. podł.)
Przydz.: „B II 102/45”
Ak.: 75 D 442
Sygn.: BKDK 18580 II
9. Banaś Jan, *Historja kościoła katolickiego w Lubecku*, Katowice 1925.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Wiele uwag Kudery, podkreślenia, znaki zapytania.
Sygn.: BKDK 132 I
10. Barczewski Walenty, *Geografia polskiej Warmii*, Olsztyn 1918.
Odbitka z „Gazety Olsztyńskiej”
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz. zamazana)
Przydz.: „Sil. 466”
Sygn.: WSSD – brak
11. Barthel Carl, *Religionsgeschichte vom katholischen Standpunkte aus, für Schulanstalten verfasst*, Breslau 1849.
Przydz.: „C V 304/19”
Sygn.: WSSD – brak
12. Barycka Janina, *Stosunek kleru do państwa i oświaty. Fakty i dokumenty*, Warszawa 1934.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 7896 II

13. Bechem Julius, Bechem Karl, *Die Kirchenpolitischen Kämpfe in Preussen gegen die katholische Kirche insbesondere der »grosse Kulturkampf« der Jahre 1871–1887. Sonderabdruck der Artikel aus der dritten Auflage des Staatslexikon der Görres-Gessellschaft*, Freiburg 1910.
Liczne podkreślenia w tekście i uwagi ręką ks. Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 272
Sygn.: BKDK 18471 II

14. Belza Stanisław, *W przededniu plebiscytu na Śląsku Górnym*, Warszawa 1920.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 260
Sygn.: BKDK 2 I

15. *Berliner St. Bonifacius – Kalender für das Schafsjahr 1872*, Hrsg. E. Müller, Berlin [1871].
Przydz.: „A II 97/37”
Sygn.: WSSD – brak

16. Bersohn Mathias, *Modlitewnik Królowej Maryji Kazimiery Sobieskiej*, Kraków 1896.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 438
Sygn.: BKDK 18576 II

17. Besson Ludwik, *Bóg-Człowiek. Nauki przez wszystkie pisma i dzienniki katolickie we Francyi za arcydzieło uznane. Dzieło w przekładzie polskim znacznie powiększone*, Wilno 1882.
Prow.: „KUDERA / Myslowitz” (piecz.)
Przydz.: „C I 244/2”
Sygn.: WSSD – brak

18. [Biblia] *Novum Testamentum Graece*, ad fidem potissimum Codicis Vaticana [...] adiecit Philippus Buttmann, ed. 5. Lipsiae 1890.
Podkreślenia w tekście i marginalia w j. greckim i łac.
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „B IV 146/13”
Ak.: 75 D 357
Sygn.: BKDK 14664 I

19. Bieniek Juliusz, *Szkoła katolicka na Górnym Śląsku w oświeceniu historyczno-prawnym*, Katowice 1933.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 555 I
20. Bihler Franz S., *Volkspredigten auf alle Sonntage und Feste [...]*, t. 1–4, Regensburg 1844–1845, 4 vol.
Przydz.: „C III b 208/4 a, b, c, d”
Książki zniszczone, opr. niebieski papier.
Sygn.: WSSD – brak
21. Bihler Franz S., *Geschichtspredigten auf alle Sonntage und Feste des Kirchenjahres [...]*, t. 1–3, Regensburg 1854, 3 vol.
Przydz.: „C III b 216/12 a, b, c”
Sygn.: WSSD – brak
22. Bilczewski Józef, *Eucharystja jako ofiara. Mowa wygłoszona na XXIII Międzynarodowym Kongresie Eucharystycznym w Wiedniu dnia 13 września 1912 r.*, Poznań 1913.
Drugie dzieło w klocku zatytułowanym „Drobiazgi teologiczne”.
Sygn.: WSSD – brak
23. Blasel Carl, *Geschichte von Kirche und Kloster St. Adalbert zu Breslau*, Breslau 1912 (Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte; 16 Bd.).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 277”
Sygn.: WSSD – brak
24. Boistel J. de, *Rotary – Klub a Masonerja*, Katowice 1936.
Przydz.: „C II [...] /91”
Sygn.: WSSD – brak
25. Bonczyk Norbert, *Stary Kościół Miechowski*, oprac. W. Ogrodziński, wyd. 4. kryt., Katowice, Instytut Śląski, 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Wklejone zdjęcie Bonczyka, liczne notatki Kudery, podkreślenia.
Wł. pryw.
26. *Bractwo pod tytułem Boskiej Opatrzności*, Królewska Huta 1870.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Sygn.: BKDK 410 I

27. Braun Emanuel, *Handbuch fuer die Geschichte der Erziehung und des Unterrichts im Bereiche der Volksschule in Zeit und Lebensbildern dargestellt*, 2. Aufl., Breslau 1873.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 291/6”
Sygn.: WSSD – brak
28. Brückner Aleksander, *Dzieje narodowej literatury polskiej*, cz. 1, Warszawa 1924.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 283
Zaw. wycinek z „Głosu Narodu” 10/2 1926 o Brücknerze.
Sygn.: BKDK 14503 I
29. Brzeziński Antoni, *Gedenkblätter an den sel. Verstorbenen Herrn Edmund Bojanowski (+ 7. 8. 1871) den Begründer der Kongregation der „Magde Mariens der unbethecten Jungfrau” (Slużebniczki Najświętszej Maryi Panny). Nebst einer kurze Geschichte des 50-jährigen Bestehens dieser Kongregation*, nach den polnischen Büchlein [...] ausgearbeitet von Ladisalus Schneider, St. Annaberg O-S 1911.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 210
Sygn.: BKDK 3111 I
30. Buss Franz Joseph, *Urkundliche Geschichte des National- u[nd] Territorialkirchentums in der katholischen Kirche Teutschland*, Schaffhausen 1851.
Przydz.: „A III 179/39”
Ak.: 75 D 340
Sygn.: BKDK 14426 II
31. Bystrzycki Jan, *O poezyjach i mowach pogrzebowych ks. Hieronima Kajsiewicza*, Kraków 1902.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Ak.: 75 D 436
Sygn.: BKDK 18494 II
32. *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos [...]. Katechismus nach dem Beschlusse des Concils von Trient für die Pfarrer [...]*, Regensburg 1896.
Prow.: „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „C V 294/9”
Sygn.: WSSD – brak

33. Chociszewski Józef, *Malowniczy opis Polski czyli geografia ojczyzestego Kraju*, Poznań 1894.
Prow.: „Kudera Stud. Theol.” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 491
Zaw. wycinek z gazety poświęcony Chociszewskiemu.
Sygn.: BKDK 18427 II
34. Chociszewski Józef, *Podręcznik geografii ojczyzestej*, Poznań 1892.
Prow.: „Kudera” (piecz.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 407
Sygn.: BKDK 14570 I
35. Chodźko Ignacy, *Obrazy litewskie. Serya pierwsza [–druga]*, Złoczów, nakładem i drukiem O. Zukerkandla i Syna pod zarządkiem Wilhelma Zukerkandla, [ok. 1891–1892].
Prow.: „Kudera st. th.” (nota rps. ołówkiem, s. tyt. serii 1); „Kudera” (nota rps., s. tyt. serii 2)
Opr.: półpłótno czarne, ciemny papier marmurkowy, na grzbiecie naklejka z rps. nazw. aut. i tyt.
W tekście notatki rps. ołówkiem Kudery, co trudniejsze słowa tłumaczone na j. niem.
Wł. pryw.
36. Chołoniewski Antoni, *Duch dziejów Polski*, wyd. 2, Kraków 1918.
Prow.: „Towarzystwo Obrony Zachodnich Kresów Polski. Kraków” (piecz.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 82/22”
Sygn.: BKDK 13799 I
37. Chrostowski Tadeusz, *Parana. Wspomnienia z podróży w roku 1914*. Warszawa–Poznań, Księg. św. Wojciecha, 1922 (Na dalekich szlakach i morzach. Biblioteka Podróży, Przygód i Odkryć).
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C VI 433/47”
Sygn.: WSSD – brak
38. Chrząszcz Jan, *Der heil. Adalbert Bischof und Martyrer*, Breslau 1897.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Przydz.: zakl. („Sil. 153” ?)
Sygn.: BKDK 340 I

39. Chrząszcz Jan, *Drei Schlesische Landesheilige: Der heil. Hyacinth, der selige Ceslaus und die selige Bronislawa. Mit einem Bilde des heil. Hyacinth*, Breslau 1897.
Przydz.: „Sil. 154”
Akc.: 75 D 308
Sygn.: WSSD – brak
40. Chrząszcz Jan, *Historia Parafji Świętej Barbary w Królewskiej Hucie na Górnym Ślązku. Z powodu 50letniego Jubileuszu*, Królewska Huta 1902.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Uwagi, poprawki ręką Kudery w tekście.
Sygn.: BKDK 3227 II
41. Chrząszcz Jan, *Kirchengeschichte Schlesiens für Schule und Haus*, Breslau 1908.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 439 (?)” [nakł. uszkodzona]
Sygn.: WSSD – brak
42. Costa-Rossetti Julius, *Allgemeine Grundlagen der Nationalökonomie*, Freiburg 1888.
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „C VI 397/11”
Sygn.: WSSD – brak
43. Czaplicki Leo, *De vita et carminibus Joannis de Curiis Dantisci*, Vratislaviae, prostat in Libraria Ludovici Wierzbicki, 1855.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 392
Sygn.: BKDK 18437 II
44. Czaputa Teodor, *Wielki tydzień w Kościele*, Kraków 1930.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B V 188/29”
Sygn.: WSSD – brak

45. Damrot Konstanty, *Z niwy śląskiej. Wiersze Czesława Lubińskiego*, tom pierwszy [–drugi], wydanie drugie pomnożone i poprawione, Bytom, nakładem Wydawnictwa Katolika, 1893.
Prow.: „Kudera. Stud. theol. cath.” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz., wyklejka okł. przedniej); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz., k. tyt. t. 1 i 2)
W książce liczne rps. uwagi i objaśnienia ręką Kudery, zaznaczone różnice między wyd. 1 i 2. Na końcu oprawione 4 karty z naklejonym artykułem o wierszach Damrota oraz jedna karta z rękopiśmiennymi uwagami Kudery: „opis 1. wydania poezji Damrota (1867) i spis wierszy nie zamieszczonych w wydaniu 2.”
Wł. pryw.
46. Damrot Konstanty, *Katechetik oder Methodik des Religionsunterrichtes in der katholischen Volksschule. In der Grundzuegen dargestellt von C. Damroth, Seminardirektor*, Dantzig 1881.
Przydz.: „C V 290/5”
Sygn.: WSSD – brak
47. Danek Wincenty, *Katechizm dla Konwertytów. Według dziełka ks. dr. E. Huszara*, Kraków, Wydaw. Księży Jezuitów, 1928.
Przydz.: „C V 314/29”
Sygn.: WSSD – brak
48. Deharbe Joseph, *Gründliche und leichtfatzliche Erklärung des katholischen Katechismus*, Bd. 1–3, Bd. 4, abth. 1, Paderborn 1857–1861, 4 vol.
Prow.: „Ex bibliothec. Convict theol. C. Vratislav.” (piecz.)
Przydz.: „C V 300/15 a, b, c, e”
Sygn.: WSSD – brak
49. Depowski Józef, *Die Sigismunduskapelle (Jagellonische Kapelle) in Krakau*, Freiburg 1918.
Ded.: „Przewielebnemu i wielce czcigodnemu Księdzu Dziekanowi, cenzorowi książek, Członkowi Consil. Vigil., Proboszczowi w Brzezince Janowi Kuderze w dowód głębokiej czci, poważania i szacunku ofiaruje uprzejmie autor. Ropczyce 30. 4. 1933.”
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 7414 II
50. *Die deutsch-katholische Freischaar und die katholische Kirche in Deutschland. Eine Protestation aus dem Südwesten Deutschland*, Schaffhausen 1845.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 447”
Ak.: 75 D 279
Sygn.: WSSD – brak

51. *Diözesansynode des Bistums Breslau 1925. Für den preussischen Theil der Diözese, eischliesslich Delegaturbezirk geltend*, Breslau 1926.
Prow.: „Eigentum der Erzpriester Johannes Kudera in Brzezinka k. Katowice” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 457”
Sygn.: WŚSD – brak
52. Dittrich Fr., *Der Kulturkampf im Ermlande*, Berlin 1913.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 20/20”
Akc.: 75 D 434
Sygn.: BKDK 18509 II
53. *Dla dziewic. Nauki prozą i wierszem*, Mikołów 1921.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 59”
Sygn.: BKDK 14730 I
54. Dobrowolski Tadeusz, Szramek Emil, *Obraz Matki Boskiej Piekarskiej w Opolu na tle gotyckich wizerunków podobnego typu*, Katowice 1937.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 241
Sygn.: BKDK 18475 II
55. Drobny Emil, *Kościół św. Antoniego w Rybniku*, Rybnik 1931.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Poprawki w tekście, uwagi ręką Kudery.
Sygn.: BKDK 3288 II
56. Dubelman J.F.P., *Leitfaden für den katholischen Religionsunterricht an höheren Lehranstalten*,
1. Th., *Der katholische Glaube*, 11. Aufl., Bonn 1884.
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „C V 305/20”
2. Th., *Die Lehre von den Gnadenmitteln und von den Geboten*, Bonn 1886.
Prow.: „J. Kudera” (nota rps.); „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „C V 306/21”
Sygn.: WŚSD – brak
57. Dworak Jan S., *Historia parafii nowobytomskiej*, Nowy Bytom 1937 (Z przyczynków do Historii miejscowej Nowego Bytomia; 3).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 251
Sygn.: BKDK 18531 II (18531–18533 II)

58. Dworak Jan S., *Historia polskiego i chrześcijańskiego ruchu zawodowego przed rokiem 1922*, Nowy Bytom 1937 (Z przyczynków do Historii miejscowej Nowego Bytomia; 2).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18533 II (18531–18533 II)
59. Dworak Jan S., *Historia Polskiego Ruchu Młodzieżowego w Nowym Bytomiu w latach 1890–1922*, Nowy Bytom 1936 (Z przyczynków do Historii miejscowej Nowego Bytomia; 1).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18532 II (18531–18533 II)
60. *Dzieje miasta Rybnika i dawniejszego państwa rybnickiego na Górnym Śląsku na podstawie wydanej w 1861 r. Kroniki Franciszka Idzikowskiego. Nowe wydanie w j. polskim i niemieckim z dodatkami przez Artura Trunkhardt’a*, Rybnik 1925.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 323
Sygn.: BKDK 18561 II
61. Egger Augustin, *Einige Belehrungen über den genuss geistiger Getränke [...]*, 2 Aufl., St. Gallen 1892.
Prow.: „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „C V 345/60”
Sygn.: WSSD – brak
62. Eichhorn Anton, *Der ermländische Bischof und Cardinal Stanislaus Hosius. Vorzüglich nach seinen kirchlichen und literarischen Wirken*, t. 1–2, Mainz 1854.
Prow.: „Kudera stud. theol.” (nota rps.); „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „B II 106/49”
Ak.: 75 D 396
Sygn.: BKDK 18519 II
63. *Einführung in die ur- und frühgeschichtliche Abteilung des Museum Ratibor*, Ratibor 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 331
Sygn.: BKDK 3112 I

64. Ellendt Friedrich, *Lateinische Grammatik*, Berlin 1884.
Prow.: „V. Kudera Myslowitz” (piecz.); „Johann Kudera Beuthen” (nota rps.); „J. Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „C VI 400/14”
Sygn.: WSSD – brak
65. Erbrich Emil, *Album Polnischer Volkslieder der Oberschlesier*, Breslau 1869.
Prow.: „Ex bibliotheca Joannis Kudera Myslovicensis” (piecz.); „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 32”
Sygn.: WSSD – brak
66. Erdmann Wilhelm, *Erklärung der biblischen Geschichte für Schule und Haus*, I–II Bd., wyd. 2, Münster 1881, 2 vol.
Prow.: t. 1: „Anton Kudera Myslowitz” (piecz., okł.); „Kudera” (nota rps., s. tyt.); t. 2: „Kudera” (rps., okł. i wykł.)
Przydz.: „C V 298/13 a–b”
Sygn.: WSSD – brak
67. *Erinnerungsblätter zum hundertjährigen Jubiläum der Universität Breslau im Auftrage von Rektor und Senat*, Hrsg. Ludwig Burgmeister, Richard Foerster, Heinrich Wendt und Johannes Ziekursch, Breslau 1911.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Kudera” (nota rps.); „BDK”
Ak.: 75 D 223
Sygn.: BKDK 3036 II
68. Erzberger Matthias, *Der Kampf gegen den Katholizismus in der Ostmark. Material zur Beurteilung der Polen – frage durch die deutschen Katholiken*, Berlin 1908.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 427
Sygn.: BKDK 4309 II
69. Evers Georg Gotthilf, *Katholisch oder protestantisch? Oder Wie war's möglich, dass ein orthodox-lutherischer Pastor „nach Rom gehen konnte?”*, Hildesheim 1881.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A III 178/38”
Ak.: 75 D 341
Sygn.: BKDK 18511 II

70. *Festschrift des Klosterhospitals der Barmherzigen Brüder in Breslau zur Zweihundertfeier*, Breslau 1912.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 243
Sygn.: BKDK 18529 II
71. *Festschrift des Königlischen St. Matthiasgymnasiums zur Jahrhundertfeier 1811–1911*, [Breslau 1911].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Notatki Kudery, uzupełnienia. Wklejony wycinek z gazety.
Sygn.: BKDK 3637 II
72. *Festschrift zum 25jährigen Jubiläum der St. Trinitatis-Kirche zu Beuthen O.S. (am 20 Juni 1911)*, Hrsg. Viktor Durynek, Beuthen 1911.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 326
Sygn.: BKDK 18455 II
73. *Fest-Schrift zur 50jährig. Jubelfeier der Schützengilde Myslowitz am 25. und 26. August 1900*, Myslowitz 1900.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Akc.: 75 D 498
Sygn.: BKDK 18446 II
74. Fijałek Jan, *Średniowieczne ustawodawstwo synodalne biskupów polskich*, Kraków 1893.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18543 II
75. Fink Otto, *Unsere Mutter. Sechs Vorträge über die wahre Kirche Christi*, Breslau 1898.
Prow.: „Kudera st. th. cath.” (nota rps. na okł.)
Przydz.: „C III b 227/23”
Sygn.: WŚSD – brak
76. Förster Richard, *Die Universität Breslau einst und jetzt. Vier akademische Reden*, Breslau 1919.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 255”
Akc.: 75 D 240
Sygn.: WŚSD – brak

77. Formby Henry, *Der Monotheismus der Offenbarung und das Heidenthum. Religionsgeschichte studie [...], aus den englischen bearbeitet [...]* von Cornelius Krieg, Mainz 1880.
Prow.: „Kudera Stud theol.” (nota rps.); „Kudera” (piecz.)
Ak.: 75 D 399
Sygn.: BKDK 18514 II
78. Franz Adolph, *Görres – Gesellschaft zur Pflege der Wissenschaft im katholischen Deutschland. Festschrift*, Breslau 1878.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 276
Sygn.: BKDK 18582 II
79. Friedlieb Joseph Heinrich, *Geschichte des Lebens Jesu Christi*, Schaffhausen 1858.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 2/2”
Ak.: 75 D 297
Sygn.: WŚSD – brak
80. Gaume Jean J., *Geschichte der häuslichen Gesellschaft allen alten und neuen Völkern oder Einfluss des Christenthums auf die Familie*, t. 3, Regensburg 1845.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 375/90”
Sygn.: WŚSD – brak
81. Gawiński Kajetan, ks., *Nowe mowy pogrzebowe*, Wrocław 1853.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C IV 258/16” (nakl. z tyt. na grzbiecie)
Sygn.: WŚSD – brak
82. Gawroński Konstanty, *Jasny i gruntowny wykład prawd wiary i moralności chrześcijańskiej*, Kraków 1892.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „C IV 255/13”
Sygn.: WŚSD – brak
83. *Geschichte der katholischen Studenten – Verbindung Winfridia in Breslau. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Stiftungsfestes*, Hrsg. August Meer, Breslau 1881.
Prow.: „Ks. Kudera” (nota rps.)
Ak.: 75 D 217
Sygn.: BKDK 18544 II

84. *Geschichte des St. Annaberges in Oberschlesien. Nach ungedruckten Quellen*, bearbeitet von Chrysogonus Reisch, Breslau 1910.
Uwagi rps. Załączony artykuł o Atanazym Kleinwächterze.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 316
Sygn.: BKDK 18502 II
85. Gładysz Bronisław, *Hymny brewjarza Rzymskiego oraz patronału polskiego*, Poznań [i in.] 1933.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B IV 138/5”
Ak.: 75 D 443
Sygn.: BKDK 18553 II
86. Godula Franciszek, *Historja handlu i przemysłu Górnego Śląska. (Przypisek do dziejów Śląska)*, Poznań 1911.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 239
Sygn.: BKDK 18432 II
87. Goy Józef, *Opis pielgrzymki na cudowne miejsca do Matki Boskiej w Lourdes we Francyi i do grobu św. Jakuba Apostoła w Hiszpanii, z tamtąd na powrót do Rzymu i do Loreto*, N. Piekary 1912.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 488
Przydz.: nieczyt. (zakł.)
Sygn.: BKDK 14482 II
88. Goyau George, *Das religiöse Deutschland. Der Protestantismus*, aus dem Französischen übersetzt von Franz Joseph Kind, Einsiedeln–Waldshut–Köln 1906.
Ak.: 75 D 457
Przydz.: „A III 176/36”
Sygn.: BKDK 18424 II
89. *Die Greuel des Grenschutzes während des Augustaufstandes in Oberschlesien oder wie Oberschlesien „Gesänbert” wurde. Auschug aus dem Tatsachenmaterial*, Mikołów 1920.
Załączone wycinki z gazet.
Przydz.: zakł.
Sygn.: BKDK 18559 II (18558–18559 II)

90. Gutberlet Constantin, *Die Theodicee*, Münster 1890 (Lehrbuch der Philosophie; I).
Przydz.: „C II 45/8”
Sygn.: WSSD – brak
91. Hageman Georg, *Logik und Noetik. Ein Leitfaden für akademische Vorlesungen sowie zum Selbstunterrichte*, Freiburg 1894.
Prow.: „Kudera” (piecz.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 52/52”
Akcc.: 75 D 426
Sygn.: BKDK 18596 II
92. Hammerstein L., *Kontrovers-Katechismus. Kurze Begründung des Katholischen Glaube*, Trier 1901.
Przydz.: „C V 295/10”
Sygn.: WSSD – brak
93. „Handbuch des Bistums Breslau und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1921”, Breslau 1921.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
94. Heiner Franz, *Grundriss des katholischen Eherechts*, Münster 1900.
Przydz.: „B V 165/6”
Akcc.: 75 D 216
Sygn.: BKDK 18545 II
95. Hertlein Carl B., *Das kirchliche Brant-Examen. Eine Convent – Arbeit*, Breslau 1883.
Egz. interfoliowany, notatki rps. po niemiecku, chyba nie tylko Kudery.
Prow.: „Ex Bibliotheca Joannis Kudera Myslovicensis” (piecz.)
Przydz.: „C V 373/88”
Sygn.: WSSD – brak
96. *Historia residentiae et templi Societatis Jesu Piekarii (1678–1716)*, Katowice 1932 (Fontes/Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku; I).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Opr.: półpłótno, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Jezuici w Piekarach”
Sygn.: BKDK 3606 II

97. Hoffmann Hermann, *Die Jesuiten in Schweidnitz*, Schweidnitz 1930.
Wpis: „Donum autoris”
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 221
Sygn.: BKDK 18586 II
98. Janoszanka Michalina, *Święty Jacek Odrowąż*, Kraków 1931.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 71/14”
Sygn.: WSSD – brak
99. Jansa Vincenz, *Leichtfassliche Predigten [...]*, t. 4–6, Regensburg 1851–1852.
Frühpredigten, Regensburg 1855, 4 vol.
4 vol. razem opr. w niebieski papier, na grzb. nazw. autor i tyt.
Przydz.: „C III b 213/9 a, b, c, d”
Sygn.: WSSD – brak
100. *Jasna Góra podczas wojny europejskiej 1914–1918*, zebrał i oprac. Z..., Jasna Góra 1919.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 53/53”
Ak.: 75 D 350
Opr.: introligatorska półpł., na grzb. naklejony tyt. z oryginalnej oprawy.
Sygn.: WSSD – brak
101. Jungnitz Joseph, *Archidiaconus Petrus Gebauer*, Breslau 1892.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 178”
Sygn.: WSSD – brak
102. Jungnitz Joseph, *Das Breslauer Brevier und Prioprium*, [Breslau 1893].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 292
Sygn.: BKDK 18465 II
103. Jungnitz Joseph, *Die Breslauer Domkirche. Ihre Geschichte und Beschreibung*, Breslau 1908.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 283
Na końcu wklejony wycinek z gazety z art. o katedrze wrocławskiej.
Sygn.: BKDK 301 I

104. Jungnitz Joseph, *Die Breslauer Ritualien*, Breslau 1892.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 481”
Ak.: 75 D 424
Sygn.: WSSD – brak
105. Jungnitz Joseph, *Die Breslauer Weihbischöfe*, Breslau 1914.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 168”
Sygn.: WSSD – brak
106. Jungnitz Joseph, *Joseph Sauer. Ein Lebensbild aus der Breslauer Diözesan-
geschichte des 19. Jahrhundert*, Breslau 1913.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Podkreślenia, uwagi.
Ak.: 75 D 244
Sygn.: BKDK 18557 II
107. Kajsiewicz Hieronim, *Kazania na niektóre niedziele i święta w roku*, Wro-
cław–Paryż 1848.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C IV 245/3”
Sygn.: WSSD – brak
108. Kallenbach Joseph Ritter von Renauld, Edlen von, *Der Bergbau und die
Hüttenindustrie von Oberschlesien 1884–1897. Eine Untersuchung über die
Wirkungen der Staatlichen Eisenbanntarifpolitik und das Wasserverkehrs*,
Stuttgart 1900.
Prow.: „B. Kudara 1 XI 1900” (nota rps.)
W książce wycinki z gazet z notatkami ks. Jana Kudery.
Ak.: 75 D 422
Sygn.: BKDK 18550 II
109. Kapica Jan, *Die Deutsche Kulturmission, der Katholizismus und die natio-
nale Versöhnung*, Beuthen 1917.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 57”
Liczne marginalia i podkreślenia.
Ak.: 75 D 314
Sygn.: WSSD – brak

110. [Karwowski Stanisław] Soński Wiktor, *Obrona polskiego ludu górnośląskiego przez sprawiedliwego Niemca*, [s.l., s.a.].
Artykuł z czasopisma.
Dopisek ks. Kudery: „Soński jest prof. dr St. Karwowski w Głubczycach, który też napisał 2 tomy *Z przeszłości Śląska*”.
Sygn.: BKDK 18444 II
111. Kayser Johannes, *Kehreins Überblick der Geschichte der Erziehung und des Unterrichts [...]. Neu bearbeitet*, 8. Aufl., Paderborn–Münster 1887.
Prow.: „Kudera” (nota rps., ale chyba nie ks. Jana)
Przydz.: „C V 303/18”
Sygn.: WSSD – brak
112. *Kazania i szkice księży Towarzystwa Jezusowego*, t. 3, Kraków 1899.
Przydz.: „C IV 257/15 a”
Sygn.: WSSD – brak
113. Kegel Hugo, *Von der Drei-Kaiser-Ecke in Oberschlesien. Historisch-geographische Skizze*, Kattowitz 1892.
Notatki, uwagi ręką ks. Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akcc.: 75 D 322
Sygn.: BKDK 18480 II
114. Ketteler Wilhelm Emmanuel von, *Das allgemeine Concil und seine Bedeutung für unsere Zeit*, Mainz 1869.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A III 156/16”
Akcc.: 75 D 446
Sygn.: BKDK 18483 II
115. Kirchniawy Franciszek, *Katechizm Rzymsko-katolicki dla dzieci gotujących się do Spowiedzi i Komunii Świętej*, Katowice 1908.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 311/26 b”
Notatki ks. Kudery.
Sygn.: WSSD – brak
116. Kirchniawy Franciszek, *Katechizm Rzymsko-katolicki dla dzieci gotujących się do Spowiedzi i Komunii Świętej*, Katowice 1912.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 311/26 a”
Sygn.: WSSD – brak

117. Kleutgen Joseph, *Predigten*, 1 Abth., Regensburg–New York–Cincinnati 1872.
Prowd.: „C III b 220/16”
Składki luźne, obłożone papierem, na grzb. napis piórem: „Kleutgen. Stare dzieje”
Sygn.: WSSD – brak
118. Kłos Józef, *Wyprawa na Bożą rolę. Wspomnienia i wrażenia z pierwszej narodowej pielgrzymki polskiej do Ziemi Świętej*, t. 1–2, Poznań [i in.] 1932, 2 vol.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przyd.: „C VI 432/46”
Sygn.: WSSD – brak
119. Knie Ferdinand, *Geschichtlicher Wahrheitsspiegel. Eine Widerlegung der verbreitetsten Entstellungen der Geschichte und des Katholizismus. Nach den besten Quellen*, Paderborn 1891.
Przyd.: „C V 301/16”
Sygn.: WSSD – brak
120. Knötel Paul, *Kunst in Oberschlesien. Ein Wegweiser für Oberschlesiens Volk und Jugend*, Kattowitz 1912.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 249
Sygn.: BKDK 18493 II
121. Knosalla Josef, *Das Dekanat Beuthen O/S. in seinem Schlesischen Teil*, Katowice 1935.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ded.: „Radzionków, dn. 14 IX 36. Wypełniając miły obowiązek przesyłam Czcigodnemu Ks. Cenzorowi jeden egzemplarz mojego dzieła o dekanacie bytomskim. Z uszanowaniem i pozdrowieniem Ks. Knossalla” (nota rps.)
Przyd.: „Sil. 212”
Sygn.: WSSD – brak
122. *Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej Ś. Wacława*, cz. 2, wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1883 (Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae illustrantia; VIII).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak

123. König, *Ein Blatt aus der Geschichte des schlesischen Schulwesens*, Berlin [s.a.].
Wklejony wycinek o szkołach śląskich z gazety „Schlesische Volkszeitung” 12 XI 1899.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 500
Sygn.: BKDK 14603 I
124. Koepsch Hans Ulrich, *Z okazji 100letniego jubileuszu istnienia starej apteki miejskiej w Mysłowicach 1 sierpnia 1928*, [Mysłowice 1928].
Tekst w j. polskim i niemieckim.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 333
Sygn.: BKDK 18461 II
125. Kołodziej Piotr, *Bogata wdowa*, Poznań 1912.
Prow.: Z Biblioteki Ks. J. Kudery (piecz.)
Przydz.: „Sil. 89”
Sygn.: WSSD – brak
126. Kołodziej Piotr, *Górnicy. Obrazek dramatyczny ze śpiewami w 5 aktach*, Bytom 1894.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Gallus” (piecz.)
Współopr. z: Kołodziej P., *Pocziwy młynarz [...]*, Bytom 1887.
Sygn.: WSSD – brak
127. Kołodziej Piotr, *Macocha. Obrazek dramatyczny ze śpiewami w 4 aktach*, Bytom 1896.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Współopr. z: Kołodziej P., *Pocziwy młynarz [...]*, Bytom 1887.
Sygn.: WSSD – brak
128. Kołodziej Piotr, *Obieźsasi. Obrazek ludowy ze śpiewami w 4 aktach*, Bytom 1895.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Współopr. z: Kołodziej P., *Pocziwy młynarz [...]*, Bytom 1887.
Sygn.: WSSD – brak
129. Kołodziej Piotr, *Pocziwy młynarz czyli kto pod kim dołki kopie sam w nie wpada. Obraz ludowy w 3 aktach*, Bytom 1887.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Józef Gallus” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 82”
Sygn.: WSSD – brak

130. Kołodziej Piotr, *Pocziwy młynarz czyli kto pod kim dolki kopie sam w nie wpada. Obraz ludowy w 3 aktach. Muzyka Adama Wrońskiego*, wyd. 2, Poznań 1913.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Współopr. z: Kołodziej P., *Bogata wdowa*, Poznań 1912.
Sygn.: WSSD – brak
131. Komischke Władysław, *Geschichte der polnischen Literatur*, Breslau 1919.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A IV 223/24”
Akc.: 75 D 486
Sygn.: BKDK 14663 I
132. Konieczny Feliks, *Dzieje Polski za Piastów*, Kraków 1902.
Podreślenia w tekście kolorowymi kredkami, uwagi.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 70/12”
Akc.: 75 D 403
Sygn.: BKDK 18515 II
133. Konrad Paul, *Die Einführung der Reformation in Breslau und Schlesien*, Breslau 1917 (Darstellungen und Quellen zur Schlesischen Geschichte; 24 Bd.).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 442”
Sygn.: WSSD – brak
2 egz.:
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydział naniesiony ołówkiem, nieczyt.; dublet.
Sygn.: WSSD – brak
134. [Koraszewski Bronisław], *Ks. Karol Myśliwiec. Kapłan patryota. Rzecz wyjęta z Kalendarza „Opolanina” na rok 1898*, [Opole 1897].
Prow.: „Ks. Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 497
Sygn.: BKDK 18438 II (18438–18441 II)
135. Korfanty Wojciech, *Kościół a polityka. Zadania Związku Katolick. Tow. Polek*, Katowice 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Sygn.: BKDK 378 I

136. Korfanty Wojciech, *Odezwa do ludu śląskiego*, Katowice 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Opr.: półpłótno. Liczne podkreślenia i zakreślenia, wklejone artykuły Korfantego i o Korfantym.
Wł. pryw.
137. Kosibowicz Edward, *Problem ludów pigmejskich*, Kraków, TJ, 1927.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C VI 424/38”
Sygn.: WŚSD – brak
138. Kowalczyk Jan Jakub, *Odrodzenie Górnego Śląska (Wspomnienie)*, Katowice 1932.
Ded.: „Przewielebnemu Księdzu Proboszczowi i Dziekanowi Janowi Kuderze, Przyjacielowi z ław uniwersyteckich w uprzejmym upominku ofiaruje autor” (nota rps.).
Uwagi Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Akcc.: 75 D 263
Sygn.: BKDK 281 I
139. Koźmian Stanisław, *O działaniach i dziełach Bismarcka*, Kraków 1902.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „I 19/19”
Akcc.: 75 D 435
Sygn.: BKDK 18425 II
140. Kraiński Wincenty, *Dogmatyczno-moralne kazania w formie konferencyjnej, homilijnej i exegetycznej*, t. II, Wrocław 1866.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akcc.: 75 D 219
Sygn.: BKDK 18522 II
141. Kraiński Wincenty, *Ksiądz Wincenty*, Wrocław 1858.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akcc.: 75 D 367
Na grzbiecie nakł. z rps. tyt.: „Kraiński Biografia”
Sygn.: BKDK 14682 I
142. *Kronika Towarzystwa śpiewu „Harmonia” dawn. „Słowiczek” Mysłowice 1913–1938*, Mysłowice [1938].
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz., częściowo zakreślona)
Akcc.: 75 D 246
Akcc.: BŚL K–79/7485
Sygn.: BŚL 500778 II

143. Krukowski Józef, *Perykopy ewangelijne niedzielne i świąteczne dla użytku katechetów, kaznodziei, rodziców i nauczycieli*, Kraków 1890.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 312/27”
Sygn.: WŚSD – brak
144. Kryński Adam Antoni, *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa 1897.
Prow.: „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „A IV 216/17”
Akc.: 75 D 460
Sygn.: WŚSD – brak
145. *Książka pamiątkowa wydana z powodu 25-letniego istnienia Towarzystwa Św. Alojzego w Bytomiu*, Bytom 1896.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 394”
Sygn.: WŚSD – brak
146. *Księga o Śląsku wydana z okazji jubileuszu 35-letniego istnienia „Znicza”*, red. Alojzy Targ, Cieszyn 1929.
Akc.: 75 D 334
Sygn.: BKDK 18581 II
147. *Księga rzeczy polskich*, opracował G[loger Zygmunt], Lwów 1896.
Podkreślenia, marginalia, wklejony wycinek z gazety z art. „Kulig w Polsce”.
Prow.: „Kudera Stud. Theol.” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 384
Sygn.: BKDK 18423 II
148. Kubina Teodor, *Cud wiary i polskości w Ameryce. List pasterski*, Częstochowa 1927.
Ded.: „Kochanemu ks. Dziekanowi Kuderze, na pamiątkę przeszłych wspólnie pięknych dni. Częstochowa 6 IV 1927, X. Teodor Kubina Biskup Częstochowski” (nota rps.).
Wł. pryw.
149. Kubina Teodor, *Die Stellung der Geistlichen in der oberschlesischen Frage. Im Auftrage der theol. Sektion des „Śląski Związek Akademicki” von einem oberschlesischen Seelsorgesgeistlichen.*, Nikolai O.-S. 1920.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 422”
Na s. tyt. dopisane przez Kudere nazwisko autora: „ks. Teodor Kubina”.
Akc.: 75 D 315
Sygn.: WŚSD – brak

150. Kudera Jan, *Historia kościoła NMP w Mysłowicach*, Mysłowice 1929.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 416 I
151. Kudera Jan, *Józef Lompa zasłużony działacz, krzewiciel ducha polskiego na Śląsku. W 50-tą rocznicę śmierci napisał Książdz*, Opole 1913.
Na końcu dołączona kartka z rps. uzupełnieniami.
Akcc.: 785 D 369
Przydz.: zakł.
Sygn.: BKDK 18442 II
2. egz.:
Dołączony wycinek z gazety o Lompie z notą ręką ks. Kudery.
Prow.: WŚSD – brak
152. Kudera Jan, *Ks. Norbert Bonczyk jako poeta*, Opole 1918.
Dopisek Kudery: „Napisał ks. Jan Kudera”.
Liczne uzupełnienia rps. ręką Kudery na specjalnie wprawionych kastkach.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 35 I
2. egz.:
Nota rps. ręką ks. Kudery: „Było drukowane w jedenastu numerach »Gazety Opolskiej« począwszy od 14. lutego 1918 r.”
Prow.: WŚSD – brak
153. Kudera Jan, *Ks. Rudolf Lubecki. Jego życie i praca dla ludu górnośląskiego. Napisał ks. Jacek*, Opole 1917.
Na marginesach nieliczne uwagi ręką ks. Kudery.
Sygn.: WŚSD – brak
154. Kudera Jan, *Księża pochodzący z parafji myśłowickiej*, Mysłowice 1936.
Egz. interfoliowany, uzupełnienia Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3309 II
155. Kudera Jan, *Nieco o tłumaczeniu biblii. Napisał Książdz*, Opole, 1912 (Drukiem „Gazety Opolskiej”).
Nota rps. ks. Kudery: „Rozprawa była drukowana w nr 82 i 83 »Gazety Opolskiej« w lipcu 1912”.
Załączone wycinki z gazet niemieckich i polskich.
Prow.: WŚSD – brak

156. Kudera Jan, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*, t. I, Mikołów 1920.
Egzemplarz interfoliowany. Wklejone ilustracje, artykuły z czasopism. Notatki, uzupełnienia tekstu ręką ks. Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18512 II
157. Kudera Jan, *60 lat wyższego szkolnictwa w Mysłowicach*, Brzezinka 1933.
Zaw. kartkę z notatkami ks. Kudery.
Ak.: 75 D 220
Sygn.: BKDK 18435 II
158. *Die Kunstdenkmäler des Reg. – Bezirks Oppeln. Im amtlichem auftrage*, bearbeitet von Hans Letsch, Breslau 1894 (Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3195 II
159. *Kuria wrocławska a język polski na Śląsku*, [s.l.] 1919.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 373
Sygn.: BKDK 282 I
160. Ladage Emil, *Meine Konversion und ihre Folgen*, Paderborn 1885.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 313/28”
Sygn.: WSSD – brak
161. Lauterbach Alfred, *Die Renaissance in Krakau*, München 1911.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A V 243/15”
Ak.: 75 D 413
Sygn.: WSSD – brak
162. Lechicki Czesław, *Kościół ormiański w Polsce (zarys historyczny)*. Z przedmową ks. Dionizego Kajetanowicza, Lwów 1928.
Zał. wycinki z gazet.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 206
Sygn.: BKDK 18485 II

163. Lederer Stephan, *Die Bessergestaltung der christlichen Heilslehre im Katechismus*, Rodalben 1892.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C V 288/3”
Sygn.: WŚSD – brak
164. *Die Leidensgeschichte der römisch-katholischen Pfarrei Gross-Strehlitz (Oberschlesien) im Jahre 1876. Geschrieben im Jahre 1876*, Gleiwitz 1876.
Prow.: „Ex Bibliotheca Joannis Kudera Myslovicensis” (piecz. na wyklejce okł. przedniej)
Wł. pryw.
165. *Lekcje i ewangelie na wszystkie niedziele i święta całego roku podług tłumaczenia Jakuba Wujka językowo i stylowo poprawionego z upoważnienia J.E. Arcybiskupa Metropolity Warszawskiego ks. Wincentego Popiela*, Warszawa 1904.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B IV 144/11”
Ak.: 75 D 410
Sygn.: BKDK 18506 II
166. Leon XIII, papież, *Der Lehrer der Welt. Neue praktische Ausgabe der wichtigsten Encykliken Leo XIII in deutscher sprache*, Hrsg. Carl Ulitzka, Essen 1903.
Przydz.: „C II 61/24”
Sygn.: WŚSD – brak
167. [Ligoń Adolf], *Ks. Norbert Bonczek. Życiorys jego napisany w „Kalendarzu Katolickim” wydanym przez ks. F. K[laszkę] w Król. Hucie r. 1899, [Królewska Huta, 1899]*.
Nota ks. Kudery: „Życiorys ten napisał ówczesny redaktor »Gazety Katolickiej« Adolf Ligoń, jak to stwierdził i od samego Ligonina się dowiedział ks. dr Szramek.”
Zaw. wycinki z gazet, m.in. *O przywiastkach ludowych w poezjach Ks. Bonczyka. Napisał Przyjaciel „Gazety Opolskiej”* („Drukowane w »Gazecie Opolskiej« w listopadzie 1917” – dopisek ks. Kudery).
Ak.: 75 D 516
Sygn.: BKDK 18436 II
168. Ligoń Juliusz, *Obrona Wiednia czyli [...] państwa i chrześcijaństwa przez Jana Sobieskiego*, Poznań 1883.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „Kudera” (piecz.)
Sygn.: BKDK 2008 I

169. Ligoń Juliusz, *Pogadanki wieczorne [...] dla Kalendarza „Katolika” na rok 1885*, [s.l., 1884].
Nota rps. Kudery na k. tyt. v.: „O »Pogadankach wieczornych« patrz w książce Juliusz Ligoń napisał ks. Jacek, Opole 1918 na str. 20. Wynika stąd, że pierwsza część była drukowana w »Gazecie Górnosląskiej« (ks. Przynicznyńskiego), druga część w »Kalendarzu Katolika na r. 1893«. Tu jest dokończenie”.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 372
Sygn.: BKDK 14598 I
170. Lorinser Carl Ignatius, *Eine Selbstbiographie*, vollendet und herausgegeben von [...] Franz Lorinser, Bd. I–II, Regensburg 1864, 2 vol.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil ... (?)”
Ak.: 75 D 204
Sygn.: BKDK 18422 II
171. Lorinser Franz, *Aus meinem Leben. Wahrheit und keine Dichtung*, 1. Bd., Regensburg 1891.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 187a”
Sygn.: WSSD – brak
Lorinser Franz, *Aus meinem Leben. Wahrheit und keine Dichtung*, 2. Bd., Regensburg 1891.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 199
Sygn.: BKDK 14814 I
172. Lubecki Kazimierz, *Przyjaźń polsko-węgierska. Nakładem Komitetu Budowy Kościoła Polskiego w Budapeszcie. Dochód na kościół polski w Budapeszcie*, Kraków 1911.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 84/24”
Ak.: 75 D 400
Sygn.: BKDK 18431 II
173. Luca Marianus de, *Institutiones Iuris Ecclesiastici Publici quas iuxta methodum Card. Tarquini tradebat in Schole Institutionum Canoniarum [...]*, Roma–Ratisbona–Neo Eboraci 1901.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B V 164/5”
Ak.: 75 D 301
Sygn.: BKDK 18592 II

174. Ludwik z Łukaszewicz, *Św. Kazimierz Królewicz. Obrazek historyczny przedstawiony na tle ówczesnych stosunków społeczno-politycznych*, wyd. 2, Bytom, Katolik, 1912.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 73/16”
Sygn.: WSSD – brak
175. Ludyga-Laskowski Jan Józef, *Materiały do historii powstań G. Śląskich*, t. I, 1919–1920, Katowice 1925.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 235
Sygn.: BKDK 18558 II (18558–18559 II)
176. Lutosławski Wincenty, *O wychowaniu narodowem*, Kraków 1900.
Prow.: „Br. Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz. odbita na nocie rps.)
Przydz.: „C II 133/94”
Sygn.: WSSD – brak
177. Łakomy Ludwik, *Ślązacy w Ziemi Świętej*, Katowice 1932.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK 687”
Sygn.: BKDK 687 I
178. Łakomy Ludwik, *Święta Barbara i Skarbnik Zabrzeski*, Katowice 1931.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Ak.: 75 D 371
Sygn.: BKDK 18450 II
179. Łukaszewicz Julian Antoni, *Legenda i historia o Wiśle, o wielkim królu Chrobrym i o św. Wojciechu, bp.*, Grudziądz 1929.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 71/13”
Ak.: 75 D 363
Sygn.: BKDK 18490 II
180. Łukaszewicz Julian Antoni, *Towarzystwo Jaszczurcze (Societas Lacertarum – Eidechsen Gesellschaft) od 1397 do 1477*, Grudziądz 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 69/11”
Ak.: 75 D 389
Sygn.: BKDK 18516 II

181. Łukomski Stanisław, *Arcybiskup Stablewski. Kartki z jego życia i działalności*, Poznań [i in.], Księgarnia św. Wojciecha, [po 1912].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „B II 117/60”
Opr.: półpłótno, naklejka na grzbiecie: „Stablewski”
Sygn.: BKDK 11676 I
182. Łuszczkiewicz Władysław, *Kościół św. Katarzyny z klasztorem OO. Augustyanów*, Kraków 1898.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 45/45”
Sygn.: BKDK 18430 II
183. Machay Ferdynand, *Działalność duszpasterska Kardynała Radziwiłła biskupa krakowskiego (1591–1600)*, Kraków 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 107/50”
Sygn.: BKDK 17379 II
184. *Machiavelismus. Ein geschichtlich Kommentar zu zwei Verordnungen des Fürstbischöfl. Generalvikariat-Amtes zu Breslau in Nr 484 vom 15 Oktober und in Nr 491 vom 10 Mai 1910*, nach authentischen Akten herausgegeben von Andreas Bolczyk. Als Manuskript gedruckt, [s.l.], Marz 1911.
Uwagi ręką ks. Kudery.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 294
Sygn.: BKDK 18495 II
185. Majunke Paul, *Geschichte des „Culturkampfes” in Preussen – Deutschland*, Paderborn–Münster 1886.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Liczne uwagi ołówkiem.
Wł. pryw.
186. Manning Heinrich Eduard, *Die Andacht zum heiligsten Herzen Jesu. Ihre Bedeutung und dogmatische Grundlage*, Köln 1875.
Trzecia poz. w klocku „Drobiazgi teolog.”
Sygn.: WŚSD – brak
187. Mańkowski Alfons, *Księża Ślązacy w diecezji chełmińskiej*, Pelplin 1932.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Opr.: półpłótno, naklejka na grzbiecie, tytuł rps. na naklejce.
Sygn.: BKDK 3328 II

188. Marcin z Kochem, *Wykład ofiary Mszy św. Przekład z niemieckiego*, Warszawa 1891.
Prow.: „Kudera Myslowitz” (piecz.)
Przydz.: „C II 46/9”
Sygn.: WŚSD – brak
189. Maria Augustyna, s., *Bł. Bronisława w promieniach chwały. Życie bł. Bronisławy w świetle jej świętości oraz cześć siedmowiekowa*, Kraków 1931.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 64/7”
Sygn.: WŚSD – brak
190. Martin Konrad, *Katolicka nauka wiary*, przeł. z niem. Stanisław Kubowicz, Poznań 1871 (Nauka religii katolickiej dla wyższych zakładów naukowych [...], t. 1).
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „C V 287/2”
Sygn.: WŚSD – brak
191. *Memoriale rituum per aliquibus praestantionibus sacris functionibus persolvendis in minoribus ecclesiis parochialibus jussu Benedicti XIII [...] editum*, Romae 1853.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 463
Sygn.: WŚSD – brak
192. *Memoriał dotyczący spraw kościelnych polskiej mniejszości narodowej w Niemczech*, wydał Związek Polaków w Niemczech T. z., Berlin 1929.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 257
Sygn.: BKDK 14506 I
193. [Miarka Karol], *Kogóż obierać? Rady i wskazówki dla chrześcijańskich wyborców. Napisał K.M.*, Królewska Huta, druk i nakł. Karola Miarki, 1873.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Sygn.: WŚSD 23696 I
194. Mignet François Auguste, *Geschichte des französischen Revolution 1789–1814*, Deutsch von Friedrich Köhler, Leipzig [s.a.].
Prow.: „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „A I 26/26”
Akc.: 75 D 300
Sygn.: BKDK 14490 I

195. Mignet François Auguste, *Histoire de la Révolution française depuis 1789 jusqu'en 1814*, zum Schulgebrauch Hrsg. A. Seedorf, 1. Th., Bielefeld, Leipzig [s.a] (Prosateurs Français; 27. Lieferung).
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „A I 27/27”
Noty rps., tłumaczenia słów.
Sygn.: BKDK 14577 I
196. Miś Wincenty, *Z ziemi św. Wspomnienia i wrażenia*, Poznań 1914.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C VI 427/41”
Sygn.: WSSD – brak
197. Moltke Helmuth von, *Ueber Polen [...] Erschienen in den Heften I, II und III des Jahrganges 1884 in der Zeitschrift Vom Fels und Meer*, Stuttgart 1884.
Prow.: „Kudera” (piecz.)
K. tyt. rękopiśmienna.
Akc.: 75 D 364
Sygn.: BKDK 18578 II
198. *Monografia gminy Goduli*, oprac. pod kier. Józefa Stolorza, Godula 1934.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 208
Sygn.: BKDK 18587 I
199. Muczkowski Józef, *Kościół św. Franciszka w Krakowie*, Kraków 1901.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 39/39”
Akc.: 75 D 390
Sygn.: BKDK 18443 II
200. Muczkowski Józef, *Skalka. Z rycinami*, Kraków 1897 (Biblioteka Krakowska; 4).
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 50/50”
Akc.: 75 D 387
Sygn.: WSSD – brak
201. Müller Oscar, *Warum mussten wir nach Versailles? Von der Friedensresolution zum Friedensschluss*, Berlin 1919.
Przydz.: „A I 24/24”
Akc.: 75 D 404
Sygn.: BKDK 18472 II

202. Musioł Ludwik, *Materjały do dziejów Wielkich Katowic (1299–1799). Z 5 planami i 13 rycinami*, Katowice 1936.
Ded.: „Wielebnemu Księdzu Dziekanowi Janowi Kuderze, w dowód wysokiego poważania. Autor. Katowice, w dzień św. Barbary 1936” (nota rps.).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Liczne uwagi rps. ks. Kudery.
Sygn.: WSSD – brak
203. Musioł Ludwik, *Pszczyna. Monografia historyczna*, Katowice 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Wł. pryw.
204. [Myśliwiec Karol], *Co każdy Ślązak z historii swego kraju wiedzieć powinien. Napisał M.K.*, Opole 1895.
Nazwisko autora dopisane przez ks. Kuderę. Zaw. wycinki z gazet o ks. K. Myśliwcu.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18440 II (18438–18441 II)
205. [Myśliwiec Karol], *Jak Prusacy polski Śląsk cywilizowali*, Opole 1897.
Dopisek ks. Kudery: „Napisał ks. Karol Myśliwiec”.
Na wyklejce nota o ks. Myśliwcu z *Encyklopedii Macierzy Polskiej* (rps ks. Kudery).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 18441 II
206. [Myśliwiec Karol], *O bogactwie i piękności polskiego języka Ślązaków*, napisał Górnoślązak, wydał Br. Koraszewski, Opole 1894.
Nazw. autora dopisane ręcznie przez ks. Kuderę.
Sygn.: BKDK 18439 II (18438–18441 II)
207. Nagelschmitt Heinrich, *Die Feier der ersten heiligen Kommunion der Kinder [...]*, Paderborn 1894.
Przydz.: „C III b 226/22”
Sygn.: WSSD – brak
208. Nassalski Maryan, *Czytania i nauki duchowne z wykładem Modlitwy Pańskiej*, Włocławek 1901 (Odbitka z „Homiletyki” r. 1901).
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C IV 256/14”
Sygn.: WSSD – brak

209. *Nauka o świętem bierzmowaniu oraz modlitwy dla gotujących się do przyjęcia tegoż świętego Sakramentu. Z tekstu niemieckiego przez Najprzewielebniejszy Urząd Biskupi uchwalonego na język polski przełożył ks. Norbert Bontzek*, wyd. 2, Wrocław [s.a.] (Druk Szląskiej Gazety Ludowej).
 Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery”
 Przydz.: „C V 323/38”
 Sygn.: WSSD – brak
210. *Nauka o świętem Bierzmowaniu oraz modlitwy dla gotujących się do przyjęcia tegoż świętego Sakramentu. Z tekstu niemieckiego przez Najprzewielebniejszy Urząd Biskupi uchwalonego na język polski przełożył ks. Norbert Bontzek*, wyd. 8, Wrocław, Franciszek Goerlich, [s.a.] (Druk Szląskiej Gazety Ludowej).
 Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „C V 323/38”
 Sygn.: WSSD – brak
211. Nehring Władysław, *Altpolnische Sprachdenkmäler. Systematische Übersicht Würdigung und Texte. Ein Beitrag zur slavischen Philologie*, Berlin 1886.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Akc.: 75 D 380
 Sygn.: BKDK 18546 II
212. Nehring Władysław, *Kurs literatury polskiej dla użytku szkół*, Poznań 1866.
 Prow.: „Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki ks. Jana Kudery” (piecz. podł.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Akc.: 75 D 397
 Sygn.: BKDK 18421 II
213. *Die Neuesten Zustände der katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Russland seit Katharina II bis auf unsere Tage. Von einem Priester aus der Kongregation des Oratorianis des heil. Philippus Neri*, Augsburg 1841.
 Prow.: „Kudera. Myslowitz” (piecz.)
 Przydz.: „A III 160/20”
 Na grzbiecie nakł. pap. z napisem: „Theiner, Kirche in Polen und Russland”.
 Sygn.: WSSD – brak
214. Nicolas August, *Philosophische Studien über das Christenthum*, Bd. I, 3 Aufl., Paderborn 1857.
 Przydz.: „B I 57/57 a”
 Sygn.: WSSD – brak

215. Niemcewicz Julian Ursyn, *Dzieje panowania Zygmunta III*, wyd. Kazimierz Józef Turowski, Kraków 1860.
Prow.: „Ze zbioru Szczanieckich” (piecz.); „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 74/15”
Sygn.: WŚSD – brak
216. Niemcewicz Julian Ursyn, *Podróż do Wielkopolski i Śląska w roku 1821 z niewydanych dotąd rękopisów J.U. Niemcewicza*, Poznań 1872.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 79”
Sygn.: WŚSD – brak
217. *Niktóre [sic!] pieśni nabożne*, [s.l., s.a.].
Notatka Kudery na wyklejce: „Zbiór ten pieśni pochodzi z początku 19. wieku, prawdopodobnie z czasów ks. Gałęzki, kiedy na Górnym Śląsku jeszcze nie było *kancjonałów*. Znalazłem go pomiędzy papierami na probostwie w Brzezinkach (pod Gliwicami) pochodzącymi z początku 19 wieku. Ks. Kudera.”
Sygn.: WŚSD – brak
218. Nitschmann Heinrich, *Geschichte der polnischen Litteratur*, Leipzig [po 1882].
Prow.: „Kudera” (piecz.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 359
Sygn.: BKDK 18518 II
219. Nowack Alfons, *Burgen und Kapellen Berge und Wälder der Neustädter und Zuckmantler Gegend*, Neustadt 1928.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 225
Sygn.: BKDK 18482 II
220. Nowak Alfons, *Geschichte der Pfarrei Gross Strehlitz in Oberschlesien*, Gross-Strehlitz 1924.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 330
Sygn.: BKDK 18467 II
221. Nowak Jan, *Kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry. Najstarsze dzieje Śląska i Ziemi Bytomsko-Tarnogórskiej. Dzieje pierwszego górnictwa w Polsce*, Tarnowskie Góry 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 268
Sygn.: BKDK 18552 II

222. Nowak Jan, *Pieśń nad Odrą. Poemat z ilustracjami i melodiami przewodniami*, Tarnowskie Góry 1932.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Wł. pryw.
223. Nowowiejski Antoni, *Wykład liturgji Kościoła katolickiego*, t. I–IV, Warszawa 1893–1916, 3 vol.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B V 184/29 a–d”
Akc.: 75 D 453
Sygn.: BKDK 18095 II
224. Nürnberger August Joseph, *Zum 200jährigen Bestehen der katholischen Theologischen-Fakultät an der Universität Breslau*, Breslau 1903.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 212
Sygn.: BKDK 18453 II
225. Obrona Górnoszlązaków z „Dziennika Śląskiego” nr 225 i następ. 1911.
Tytuł rękopiśmienny. Art. z gazety wklejony na kartki i oprawiony.
Akc.: 75 D 512
Sygn.: BKDK 18444 II
226. Ogrodziński Wincenty, *Śląsk w poezji Jana Nikodema Jaronia*, odbitka z III tomu „Roczników TPN na Śląsku”, Katowice 1932.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 402
Sygn.: BKDK 18460 II
227. Ohlmeier T., *Cel życia naszego*, przeł. ks. Dziurzyński, Panewniki 1935 (Nowa Biblioteka Franciszkańska; nr 1).
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C II 71/34”
K. tyt. v: „V.J. 257/35 Nihil obstat. Kudera – cenzor ex off.”
Sygn.: WŚSD – brak
228. Ohlmeier T., *Skąd i poco cierpienia?* przeł. ks. Dziurzyński, Panewniki 1935 (Nowa Biblioteka Franciszkańska; nr 2).
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C II 72/35”
K. tyt. v: „V.J. 257/35 Nihil obstat. Kudera – cenzor ex off.”
Sygn.: WŚSD – brak

229. Ortner Joseph, *Erklärung des allerheiligsten Sakramentes des Altars in aufgeführten Christenlehren [...]*, Paderborn 1911.
Przydz.: „C V 330/45”
Sygn.: WSSD – brak
230. *Oświata ludowa w zaborze pruskim*, napisał N.N. [krypt.], Kraków 1879.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 236
Sygn.: BKDK 18433 II
231. *Österreich – Ungarn. Bosnien und Herzegowina*, 8 Aufl., Leipzig–Wien 1910 (Meyers Reisebücher).
Prow.: „Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 201
Sygn.: BKDK 14497 I
232. *Pamięci króla czynu. Z obchodu 25-lecia śmierci ks. patrona Piotra Wawrzyńniaka. W Poznaniu dnia 9 listopada 1935 r. i w Katowicach dnia 22 grudnia 1935 r.*, Poznań 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „A 117/57”
Sygn.: BKDK 550 I
233. *Pamiętnik 10-letniej pracy abstynenckiej na G[órnym] Śląsku*, Katowice 1933.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Opr.: półpłótno, naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Trzeźwość na Śląsku”
Sygn.: BKDK 3764 II
234. *Pamiętnik Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku złotego jubileuszu*, Wrocław 1886.
Prow.: „Kudera” (piecz.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 243
Sygn.: BKDK 18477 II
235. Pampuch Piotr, *Cent cinquante ans de domination prussienne en Haute – Silesie*, Mikołów 1920.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Akc.: 75 D 377
Sygn.: BKDK 96 I

236. Paniowski August, *Die Montanindustrie Oberschlesiens vor Hundert Jahren (1799)*, Kattowitz [1899].
Prow.: „Z biblioteki ks. Jana Kudery” (piecz. podł.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 423
Sygn.: BKDK 18468 II
237. Perzych Szymon, *75 homilij na wszystkie niedziele i święta uroczyste kościelne całego roku, które wyszły w Wiedniu r. 1717 [...] z łacińskiego na język polski [...] przełożone*, Mikołów [1859].
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 42”
Sygn.: WSSD – brak
238. Piernikarczyk Józef, *Tarnowskie Góry. Kolebka przemysłu śląskiego*, Tarnowskie Góry 1926.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 361
Sygn.: BKDK 18464 II
239. Plus Raoul, *Ofensywa katolicka. Promieniujemy Chrystusem*, przekład z francuskiego, Warszawa 1937.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „C II 69/32”
Sygn.: BKDK 14925 I
240. Płonka Emanuel, *Jubiläums-Festschrift der Parochie Janów–Giszowiec. 1910–1935*, Katowice 1935.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 3451 II
241. Płonka Emanuel, *Pamiętnik jubileuszowy parafji Janów–Giszowiec. 1910–1935*, Katowice 1935.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Wklejony maszynopis z poprawkami i uwagami do tekstu.
Sygn.: BKDK 3451 II
242. Pölzl Franz Xaver, *Kurzgefasster Commentar zum Evangelium des heil. Johannes mit Ausschluss des Leidensgeschichte*, Graz 1897.
Prow.: „Kudera” (nota rps.); „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „B IV 142/9”
Ak.: 75 D 408
Sygn.: BKDK 18521 II

243. Poliński Aleksander, *Dzieje muzyki polskiej w zarysie*, Lwów–Warszawa 1907.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 85/25”
Akcc.: 75 D 452
Sygn.: BKDK 18584 II
244. *Polska proza średniowieczna*, wydał i objaśnił Aleksander Brückner, Kraków 1923.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 14486 I (14485–14487 I)
245. *Powstania polskie 1794–1830/31–1863*, Wiedeń [s.a.].
[t. I] Bartoszewicz Kazimierz, *Dzieje Insurekcji Kościuszkowskiej*.
Przydz.: „A II 63/6”
[t. II] Sokołowski August, *Dzieje powstania listopadowego 1830–1831*, Wiedeń 1907.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 61/4”
Akcc.: 75 D 288
[t. III] Sokołowski August, *Powstanie styczniowe (1863–1864)*.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 62/5”
Sygn.: BKDK 18573 II
246. *Protokoll der am 12. und 13. Oktober 1903 im fürstbischöfl. Theologischen Konvikte abgehaltenen Erzpriester-Konferenz*, Breslau [1903].
Nota rps. ks. Kudery pod tekstem: „Na końcu konferencji XX. Dziekani z Górnoego Śląska uchwalili sławetny list gończy (Steckbrief) do Księży górnośląskich, którzy mieli się oświadczyć za albo przeciwko partji »Centrum«. »Górnoślązak« Korfantego pisał o tem, że XX. Dziekani na konferencji zajmowali się polityką, ks. Kard. Kopp zaskarżył redaktora »Górnoślązaka« i tak powstał ten sławny na cały świat proces kardynała Koppa przeciwko »Górnoślązakowi«. Czytaj o tem książkę Stephan, *Der Beuthener Prozess in sicht der wahrheit*. 1904, w książce tej ks. dr Stephan wszystko przekręca. Był to skandal I klasy.”
Prow.: „Brzezinka” (nota rps.)
Na grzbiecie naklejka z tyt. rps.: „Erzpriester-Konferenz 1903–1918”.
Pierwsza poz. w klocku.
Sygn.: WSSD – brak
247. *Protokoll der am 19., 20. Und 21. Oktober 1915 stattgehabten Konferenz der Erzpriester der Diözese Breslau preussischen Anteils*, Breslau [1915].
Druga poz. w klocku „Erzpriester-Konferenz”.
Sygn.: WSSD – brak

248. *Protokoll der am 16. Und 17. Oktober 1918 stattgehabten Konferenz der Erzpriester der Diözese Breslau preussischen Anteils. Breslau [1918]. Nachtrag zu Ziffer VI. des Protokolls der Erzpriesterkonferenz vom 16. Und 17. Oktober 1918, Breslau [1919].*
 Prow.: „Sigil. Eccl. Paroch. Brzezinka Dec. Myslowice” (piecz. okr.)
 Trzecia poz. w klocku „Erzpriester-Konferenz”.
 Sygn.: WŚSD – brak
249. [Prus Konstanty] Jacenty Pyrlik, *War Oberschlesien deutsch oder polnisch?*, Kreuzburg 1920.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „Sil. 312” (zaklejone)
 Na s. tyt. dopisek Kudery po pseudonimie autora: „tj. Konstanty Prus”. Nazw. autora i tyt. na naklejce na grzbiecie.
 DSygn.: Biblioteka Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie 765/5
 Sygn.: WŚSD – brak
250. Prus Konstanty, *Spis miejscowości polskiego Śląska Górnego*, Bytom 1920.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
 Akc.: 75 D 352
 Sygn.: BKDK 3742 I
251. Prus Konstanty, *Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy*, Mikołów 1932 (Monografie Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku; II).
 Liczne uwagi ołówkiem, podkreślenia, marginalia, komentarze.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
 Wł. pryw.
252. *Przegląd Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego na rok 1924*, Mikołów [ok. 1924].
 Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
 Liczne notatki rps. Kudery.
 Sygn.: WŚSD – brak
253. *Przez 75 lat pracy Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Krakowie (1855–1930)*, [Kraków] 1930.
 Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
 Przydz.: „A II 106/46”
 Notatki rps. Kudery.
 Sygn.: WŚSD – brak

254. Reis Karl, *Agrarfrage und Agrarbewegung in Schlesien im Jahre 1848*, Breslau 1910 (Darstellung und Quellen zur Schlesischen Geschichte; 12. Bd.).
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. [...]”
Sygn.: WSSD – brak
255. Reiter Josef, *St. Katharina. Eine Kulturgeschichtliche Studie*, Rottenburg 1916.
Przydz.: „B II 104/47”
Podkreślenia, uwagi, kartki z notatkami.
Ak.: 75 D 429
Sygn.: BKDK 18459 II
256. „Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej)”, Katowice 1929.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
W książce wycinek z gazety „Polonia” 4/4(1929) z art. „Rozdzień–Szopienice przed 100 laty”.
Sygn.: WSSD – brak
257. „Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej)”, Katowice 1930.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
258. Roździeński Walenty, *Officina Ferraria abo huta i warstat z kuźniami szlacheznego dzieła żelaznego. Poemat z roku 1612 z unikatku Biblijoteki Kapitulj Gnieźnieńskiej wydał Roman Pollak*, Poznań 1933.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz. na s. tyt.)
Opr.: czerwone półpłótno, na grzbiecie naklejka z ręcznie zapisanym tytułem. Na końcu wklejona kartka z gazety z artykułem o poemacie Roździeńskiego. W tekście książki i artykułu nieliczne poprawki (korekta literówek, uwagi, podkreślenia).
Wł. pryw.
259. Roździeński Walenty, *Officina Ferraria abo huta y warstat z kuźniami szlacheznego dzieła żelaznego (1612). Z unikatku Biblijoteki Kapitulnej w Gnieźnie wydał [...] Roman Pollak*, Katowice, Instytut Śląski, 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Opr.: półpłótno niebieskie, na grzbiecie nalepka papierowa i napis rps.: „Roździeński”.
Liczne marginalia, podkreślenia, tłumaczenia słów wyjaśnienia rps. ręką Kudery.
Wł. pryw.

260. Rudolph Joseph, *Kurze Volkspredigten für die Sonn- und Festtage des Jahres*, t. 1–2, Regensburg 1843, 2 vol.
Przydz.: „C III b 207/3 a, 3 b.”
Tomy osobno, papier niebieski. Na grzbietach aut., tyt., rok wyd.
Sygn.: WSSD – brak
261. Ruppert Johann, *Die katholischen Arbeitervereine Süddeutschland in ihrer ersten Entwicklung dargestellt auf Grund der Verbands- Vereins- und Spezialberichte. Ein Beitrag zur Zeitgeschichte der socialen Thätigkeit der Kirche auf dem Gebiete des christlichen Vereinswesens*, Würzburg 1900.
Prow.: „Ex Bibliotheca Joannis Kudera Myslowicensis” (piecz.)
Przydz.: „A II 99/39”
Akc.: 75 D 472
Sygn.: BKDK 18481 II
262. Rutkowski Adam Pobóg, *Historia miasta Królewskiej Huty*, Królewska Huta 1927.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 250
Sygn.: BKDK 18551 II
263. Rzepecka Helena, *Ojczyzna w piśmie i pomnikach. Ilustrowane dzieje piśmiennictwa polskiego*, t. 1, Poznań 1911.
Przydz.: „A II 59/2”
Akc.: 75 D 235
Sygn.: WSSD – brak
264. Rzepecki Karol, *Pobudka wyborcza. Według źródeł autentycznych*, Poznań 1907.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 64/7”
Akc.: 75 D 230
t. II, *Naprzód czy wstecz?* Poznań 1912.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A II 60/3”
Sygn.: BKDK 18575 II
265. Schaefer Aloys, *Einleitung in das Neue Testament*, Paderborn 1898 (Wissenschaftliche Handbibliothek Erste Reihe. Theologische Lehr- und Handbücher; XV).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B IV 141/8”
Sygn.: WSSD – brak

266. Schaffer Hermann, *Zwei Vorträge an und über die Bruderschaft der ewigen Anbetung (Paramenten-Verein) zu Neisse*, Neisse [po 10 V 1865].
Pierwsza poz. w klocku zatył. przez Kudera „Drobiazgi teolog.”
Sygn.: WSSD – brak
267. „Schematyzm Decezji Śląskiej”, Katowice 1927.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Zawiera: 1) Wycinek z „Katolika” 1926, z art. „Mianowanie na Prałatów i kanoników”, z nazwiskami m.in. Szramka, Londzina, Sikory. 2) Rękopis z liczbą mieszkańców w Gminie Brzezinka (nie pisał Kudera). 3) Wycinek z „Polonii” 1927 r. o nowym kościele w Janowie.
Sygn.: WSSD – brak
268. Schilgen Friedrich von, *Das Kirchliche Vermögensrecht und die Vermögensverwaltung in den katholischen Kirchengemeinden der gesamten preussischen Monarchie*, t. 3, Paderborn 1894.
Prow.: „Kudera” (nota rps.)
Przydz.: „B V 163/4”
Sygn.: WSSD – brak
269. Schmidt Victor, *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubelfeier der katholischen St. Maria-Pfarrgemeinde in Kattowitz O.-S. 1860–1910*, Königshütte 1910.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 215”
Opr.: półpł. z zachowaną oryg. okł.
Sygn.: WSSD – brak
270. Schmitt Herman Joseph, *Kritische Geschichte der neugriechischen und der russischen Kirche mit besonderer Berücksichtigung ihrer Verfassung in der Form einer permanenten Synode*, Mainz 1854.
Prow.: „Kudera” (piecz.)
Przydz.: „A III 175/35”
Akcc.: 75 D 345
Sygn.: BKDK 18520 II
271. *Die Schriften der apostolischen Väter*, Uebersetzt und durch kurze Anmerkungen erläutert von Franz Xaver Karker, Breslau 1847.
Przydz.: „B IV 151/18”
Akcc.: 75 D 332
Sygn.: BKDK 18492 II
272. Schuen Joseph, *Predigten für das katholische Kirchenjahr*, t. 1, Paderborn 1878.
Przydz.: „C III b 221/17”
Sygn.: WSSD – brak

273. Schwane Joseph, *Dogmengeschichte der vornicänischen Zeit*, Münster 1862.
Przydz.: „B IV 154/21 a”
Ak.: 75 D 342
Sygn.: WSSD – brak
274. Schwane Joseph, *Dogmengeschichte der patristischen Zeit (325–787 n. Chr.)*, Münster 1869.
Przydz.: „B IV 154/21 b”
Sygn.: WSSD – brak
275. Schwane Joseph, *Dogmengeschichte der mittleren Zeit (787–1517 n. Chr.)*, Freiburg 1882 (Theologische Bibliothek).
Przydz.: „B IV 154/21 c”
Sygn.: WSSD – brak
276. Schwidetzky Ilse, *Die polnische Wahlbewegung in Oberschlesien*, Breslau [1934] (Schriften des Osteuropa-Institut in Breslau. Heft 1).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Dołączony art. z gazety.
Ak.: 75 D 209
Sygn.: BKDK 18463 II
277. Seitz Anton, *Die Willensfreiheit in der Philosophie des Chr. Aug. Crusius gegenüber dem Leibnitz-Wolff’schen Determinismus in historisch-psychologischer Begründung und systematischen Zusammenhang*, Würzburg 1899.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 51/51”
Ak.: 75 D 420
Sygn.: BKDK 18473 II
278. Sepp Johann Nepomuk, *Das Heidenthum und dessen Bedeutung für das Christenthum*, t. 1–3, Regensburg 1853, 3 vol.
Przydz.: zakł. W t. 2 kartka z notatkami ks. J. Kudery.
Ak.: 75 D 411
Sygn.: BKDK 18517 II
279. Sepp Johann Nepomuk, *Das Leben Christi. Mit Vorrede Joseph von Görres*, Bd. 1, 2, 4, Regensburg 1843–1845, 3 vol.
Prow.: „Kudera” (nota rps., t. 2)
Przydz.: „B I 3/3 a –c”
Ak.: 75 D 205
Sygn.: BKDK 18528 II

280. Seppelt Franz Xaver, *Die Breslauer Diözesansynode vom Jahre 1446*, Breslau 1912.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 287
Sygn.: BKDK 18577 II
281. Severinus Adalbert, *Was wir wollen. Ein Wort zum preussischen Kulturkampf*, Leipzig 1886.
Przydz.: „A I 22/22”
Akc.: 75 D 431
Sygn.: BKDK 18447 II
282. Simon Heinrich, *Das Kirchen-Recht und die Kirchen-Verfassung von Schlesien*, Breslau 1847.
Podkreślenia w tekście.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 327
Sygn.: BKDK 18491 II
283. Siwik Bronisław, *Prawda niemiecka o ubezpieczeniach społecznych w Polsce*, [s.l.] 1920.
Przydz.: „Sil. 353”
Sygn.: WSSD – brak
284. Skałkowski Adam Mieczysław, *Księżę Józef*, Bytom 1913.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A V 241/13”
Sygn.: WSSD – brak
285. Skowronek Ludwik, *Droga do Nieba dla dzieci gotujących się do I. Spowiedzi i Komunii świętej*, wyd. 2, Racibórz, nakł. i druk Reinhard Meyer, [Imp. 1910].
Przydz.: „C I 16/16”
Sygn.: WSSD – brak
286. Skowroński Aleksander, *Oświaty kaganiec dla Śląska Polskiego. Wykład wygłoszony [...] na pierwszym zebraniu tegoż Towarzystwa [Oświaty na Śląsku imienia Świętego Jacka] w Opolu, dnia 4-go lutego 1918 roku*, [s.l.] 1918.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3292 II

287. Skulski Julian, *Dobrochna. Dramat historyczny z X wieku z czasów walk połabiańskiej słowiańszczyzny z Germanami*, Mikołów [ok. 1900].
Przydz.: „Sil. 83”
Sygn.: WSSD – brak
288. [Sobek Karol] Karlik Ignacy, *Kilka słów prawdy o księżach*, wyd. 2, Kraków 1922.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 656/35 „Ks. Kudera. Dar. 25 III 1935”
Na wewn. s. okł. wklejona kartka maszynopisu z inf. o autorze.
Sygn.: BŚL 30040 I
289. Soffner Johann, *Geschichte der Reformation in Schlesien*, Breslau 1887.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 443”
Sygn.: WSSD – brak
290. Soffner Johann, *Der Minorit Fr. Michael Hillebrant aus Schweidnitz. Ein Beitrag zur schlesischen Reformationsgeschichte des 16. Jahrhunderts*, Breslau 1885.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 274
Sygn.: BKDK 18479 II
291. Soffner Johann, *Sebastian Schleupner Domherr und Domprediger zu Breslau gest. 1572. Eine Festschrift zum 50jährigen Priesterjubiläum des [...] Hermann Gleich (30 September 1888)*.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 204
Sygn.: BKDK 18457 II
292. Sokołowski August, *Dzieje Polski illustrowane*, t. IV, Wiedeń 1901.
Przydz.: „A II 65/8”
Akc.: 75 D 228
Sygn.: BKDK 18574 II
293. Solieri Franciscus, *Iuris publici ecclesiastici elementa*, Roma–Ratisbona–Neo Eboraci 1900.
Prow.: „Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 445
Sygn.: BKDK 18526 II

294. Sonnek Johannes, *Die Beibehaltung katholischer Formen in der Reformation Joachims II von Brandenburg und ihre allmähliche Beseitigung*, Berlin 1903.
Nota ks. Kudery: „Donum authoris”.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 328
Sygn.: BKDK 18484 II
295. *Spowiednik dzieci czyli sposób spowiadania i nauczania dzieci od czasu przyścia ich do rozumu aż do przyjęcia komunii świętej przez księdza Ody*, z 3. wyd. francuskiego przełożył ks. Władysław Magnuski, Warszawa 1872.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery”
Przydz.: „C V 334/49”
Sygn.: WSSD – brak
296. *Sprawa polska w izbie poselskiej Sejmu Pruskiego w Berlinie według zapisków stenograficznych. Staraniem Komitetu Wyborczego dla miasta Poznania*, Poznań 1917.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3794 II
297. *Sprawozdanie Towarzystwa Naukowego Polaków w Berlinie za rok 1917–1918*, Poznań 1918.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 286
Sygn.: BKDK 18487 II
298. *Srebrna księga sokolstwa polskiego na Śląsku. Opracowana przez Sekretariat przy Wydziale Dzielnicowym Związku Sokolów Polskich Dzielnica Śląska*, Bytom 1920.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 317
Sygn.: BKDK 18454 II
299. *Srebrna księga Sokoła katowickiego*, Katowice 1922.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 329
Sygn.: BKDK 18469 II
300. *Srebrna księga Sokoła Roździeń–Szopienice 1898–1923, Roździeń–Szopienice* 1923.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Ak.: 75 D 271
Sygn.: BKDK 3003 II

301. Stasiak Ludwik, *Ilustrowany przewodnik po Krakowie, jego kościołach, pałacach, muzeach, bibliotekach, murach miejskich i starożytnych domach*, wyd. 2, Warszawa–Kraków [ok. 1930].
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 34/34”
Na wewn. str. okł. przedniej naklejona widokówka z Krakowa i podpisana: „do s. 30. Na tej stronie znajduje się opis kościoła św. Barbary.”
Sygn.: WSSD – brak
302. [Stateczny Euzebiusz], *Obrazki ze śląska polskiego*, napisał Staropolanin, Katowice 1903.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Wł. pryw.
303. Stateczny Euzebiusz, *Żywoć św. Antoniego z Padwy*, Bytom, Katolik, 1909.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery”
Przydz.: „Sil. 56”
Ak.: 75 D 368
Sygn.: WSSD – brak
304. *Statuta synodalia dioecisana Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis*, ed. M. de Montbach, Wratislaviae 1855.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Liczne podkreślenia w tekście.
Wł. pryw.
305. Stenzel Gustaw Adolf, *Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau im Mittelalter*, Breslau 1845.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3576 II
306. Stephan Stanisław, *Christus in der Liturgie. Ein [...] Vortrag [...] der Mitgliedern der Unio Apostolica gewidmet*, Marklissa–Lauban [1922].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 299
Przydz.: „B V 185/26”
Sygn.: BKDK 18451 II
307. *Studentisches Festbuch zum 100jährigen Jubiläum der Universität Breslau 1811–1911*, Breslau 1911.
Prow.: „Kudera” (nota rps.); „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 222
Sygn.: BKDK 18486 II

308. *Studja staropolskie. Księga ku czci Aleksandra Brücknera*, Kraków 1928.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 462
Sygn.: BKDK 18091 II
309. *Summa Mariana. Allgemeines Handbuch der Marienverehrung für Priester, Theologie-Studierende und gebildete Laien*, Herausgegeben [...] unter Mitwirkung von [...] J.H. Schütz, Supplement zu Band II, *Die allerseligste Jungfrau in der polnischen Poesie*, Paderborn 1914.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 24/24”
Ak.: 75 D 354
Sygn.: BKDK 18458 II
310. Szczepański Władysław, *Palestyna po wojnie światowej*, Kraków 1923.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „C VI 423/37”
Sygn.: WSSD – brak
311. *[Sześćdziesiąt pięć] 65 lat pracy i rozwoju Ochotniczej Straży Pożarnej w Mysłowicach 1864–1929. Wydanie pamiątkowe na uroczystości jubileuszowe dnia 31. sierpnia i 1. września 1929*, Mysłowice 1929.
Przydz.: zakł.
Ak.: 75 D 245
Sygn.: BKDK 18476 II
312. Szewczyk Wilhelm, *Hanys. Poemat*, Katowice 1938.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 121”
Sygn.: WSSD – brak
313. *Szkie historyczno-gospodarczy wydany z okazji XV-lecia istnienia 1923–1938 Stowarzyszenia Polskich Kupców Chrześcijan w Mysłowicach*, oprac. F. Książek, Mysłowice 1938.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Ak.: 75 D 304
Sygn.: BKDK 18496 II

314. Szramek Emil, *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln. Ein Beitrag zur Breslauer Diözesangeschichte*, Teil I, *Inaugural-Dissertation zur Erlangung der theologischen Doktorwürde der Hochwürdiger katholisch-theologischen Fakultät der Schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität Breslau [...]*, Breslau 1915.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Opr.: półpłótno, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Opolska kolegiata”.
Sygn.: BKDK 3425 II
315. Szramek Emil, *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln. Ein Beitrag zur oberschlesische Kirchengeschichte*, Oppeln 1916.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 250”
Opr.: półpłótno, naklejona oryg. okł.
Sygn.: WŚSD – brak
316. [Szramek Emil], *Das Recht auf die Muttersprache im Lichte das Christentums von Makkabaeus*, Oppeln 1919.
Na s. tyt. dopisane (ręką Kudery?) nazw. aut.: „Czempiel”.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 256
Sygn.: BKDK 14619 I
317. Szramek Emil, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle kreśców zachodnich*, Katowice 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Podkreślenia w tekście, pytania.
Sygn.: BKDK 3198 II
318. Szramek Emil, *Ks. Norbert Bonczyk Homer Górnos Śląski i poeta walki kulturalnej*, Katowice [ok. 1929].
Prawdopodobnie osobne odbicie z „Roczników TPN na Śląsku”. Dołączone luźne wycinki z gazet poświęcone ks. Bonczykowi.
Ak.: 75 D 391
Sygn.: BKDK 18452 II
319. Szramek Emil, *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934.
Ded.: „Salutem! autor. 10/IV 34”
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3076 II

320. [Szulczyk Emanuel], *Nauki o świętych sakramentach Pokuty i Ołtarza. Napisał pewien kapłan dyecezji wrocławskiej*, Mikołów 1881.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Nazwisko autora dopisane przez Kudere: „ks. Emanuel Szulczyk (Schultzik)”
Przydz.: zakł.
Sygn.: BKDK 370 I
321. Szydłowski Tadeusz, *Wit Stwosch w świetle naukowych i pseudonaukowych badań. Z ilustracjami*, [Warszawa], Gebethner, 1913.
Prow.: „Biblioteka Polska w Wiedniu” (piecz.); „Kółko Rolnicze w Brzezince” (piecz. okr.); „Czytelnia Ludowa w Brzezince” (piecz. okr.)
Przydz.: „A II 85/25”
Sygn.: WSSD – brak
322. *Śląska Młodzież Katolicka. Historia Organizacji Polskiej Młodzieży Katolickiej na Śląsku od roku 1871 do 1926*, Mikołów 1927.
Zaw. dołączony wycinek z gazety o Towarzystwie św. Alojzego oraz 3 numery „Okólnika” wydawanego przez Śląski Związek Młodzieży Polskiej.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 247
Sygn.: BKDK 18474 II
323. *Średniowieczna pieśń religijna polska*, wydał Aleksander Brückner, Kraków 1923 (BN I 65).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 283
Opr.: półpłótno, nakł. na grzbiecie: „Brückner, Średniowieczne pomniki piśmiennictwa”.
Sygn.: BKDK 14485 I (14485–14487 I)
324. *Średniowieczna poezja polska świecka*, zebrał i opracował Stefan Vrtel-Wierczyński, Kraków 1923 (BN I, 60).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Sygn.: BKDK 14487 I (14485–14487 I)
325. Świerczek W., *Śpiewniczek młodzieży polskiej zawierający dawne i nowsze pieśni*, Kraków 1920.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Wł. pryw.
326. Teodorowicz Józef, *Herold Chrystusa na tle epoki*, Poznań [i in.] 1937.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 11/11”
Ak.: 75 D 461
Sygn.: BKDK 18555 II

327. Teodorowicz Józef, *Od Betleem do Nazarethu*, Poznań [i in.] 1932.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 12/12”
Akc.: 75 D 412
Sygn.: BKDK 18556 II
328. Teodorowicz Józef, *Od Jahwy do Mesjasza*, Poznań [i in.] 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B I 10/10”
Akc.: 75 D 227
Sygn.: BKDK 18554 II
329. Thietmar, *Die Chronik Thietmar's, Bischof von Merseburg*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von Dr. J.C.M. Laurent, Berlin 1848.
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 433”
Akc.: 75 D 289
Sygn.: WSSD – brak
330. Tobiasz Mieczysław, *Nauczyciel Wincenty Janas. Monografia*, Katowice 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 150”
Ded.: „Wybitnemu dziejopisowi Śląska Czcigodnemu ks. Janowi Kuderze z wyrazami głębokiego szacunku i poważania ofiaruje Autor. Katowice, w sierpniu 1937” (nota rps.).
Sygn.: WSSD – brak
331. Tomkowicz Stanisław, *Bielany. Z Illustracyami*, Kraków 1904.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A I 36/36”
Sygn.: WSSD – brak
332. Tomkowicz Stanisław, *Galerya portretów biskupów krakowskich w kruzgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie*, Kraków 1905.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 118/61”
Akc.: 75 D 351
Sygn.: BKDK 18505 II

333. *Das Universität zu Breslau. Im Auftrage von Rektor und Senat zur zweihundertjährigen Wiederkehr der Grundsteinlegung des Universitätsbaus*, Hrsg. Friedrich Andrae und August Grisebach, Berlin 1928.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 207
Sygn.: BKDK 18470 II
334. Urban Jan, *Św. Józafat Kuncewicz biskup i męczennik*, wyd. 2, Kraków [1921].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 82/25”
Akc.: 75 D 356
Sygn.: BKDK 14578 I
335. Urban Jan, *Z domu zaczadzonych. Marjawici w świetle własnych publikacyj*, Kraków 1923.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A III 169/29”
Akc.: 75 D 224
Sygn.: BKDK 18456 II
336. *Vade mecum pii sacerdotis sive preces ante et post missam allaque selectae sacris indulgentiis ditatae [...]*, editio quarta aucta, Ratisbonae–Romae–Neo Eboraci–Cincinnati, sumptibus et typis Friderici Pustet, 1909.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Uzupełnienia rękopiśmienne, wklejona kartka z modlitwą. Na końcu też modlitwa rękopiśmienna.
Wł. pryw.
337. *W obronie polskości Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira [Emila Szramka] i innych autorów górnośląskich*, cz. 1, Opole 1918.
Prow.: „Biblioteka Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. prostokątna); „Z Biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 309”
Akc.: 75 D 290
Sygn.: WŚSD – brak
338. Warszawski J., Kosibowicz E., *Moskwa czy Rzym*, Warszawa, Księży Jezuici, 1937 („Obrona Prawdy”).
Prow.: „Z Biblioteki Ks. J. Kudery”
Przydz.: „C II 43/6”
Sygn.: WŚSD – brak

339. Weltzel Augustin, *Besiedelungen des nördlich der Oppa gelegenen Landes. Nach Urkunden und amtlichen Actenstücken*, t. 1–2, Ratibor 1890–1891.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Ak.: 75 D 266
Sygn.: BKDK 18525 II
340. Weltzel Augustin, *Geschichte der Stadt Ratibor*, Ratibor 1861.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 242”
Ak.: 75 D 281
Sygn.: WŚSD – brak
341. Westermayer Anton, *Bauernpredigten die auch manche Stadtleute brauchen können auf alle Sonn- und Festtage des Kirchenjahres [...]*, 1. Jahrgang, 2 Bd., Regensburg 1856.
Przydz.: „C III b 210/6”
Sygn.: WŚSD – brak
342. *Wiadomość historyczna o starożytnym obrazie Boga-Rodzicy Maryi na Jasnej Górze przy Częstochowie [...]*, w Drukarni Jasnej Góry Częstochowskiej 1856.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A III 166/26”
Sygn.: BKDK 14605 I
343. Wiendlocha Michał, *Eteryzm w powiecie rybnickim i pszczyńskim jest w pierwszym rzędzie problemem społecznym, a w drugim dopiero lekarskim*, Cieszyn 1937 (Odbitka z „Gazety Lekarskiej Śląska Polskiego” w Cieszynie 1937, nr 1).
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Nota ks. Kudery: „Donum authoris”.
Ak.: 75 D 267
Sygn.: BKDK 18448 II
344. Winter Krzysztof, *Kuźnic śląskich i kopalń opis i oznaczenie krótkie oraz Melchior Severus Wiersz pochwalny (tekst łaciński) wraz z przekładem polskim Alfreda Kowalkowskiego*, wyd. kryt. i oprac. Wincenty Ogrodziński, Katowice 1937 (Biblioteka Pisarzy Śląskich; VI).
Przydz.: „Sil. 478”
Sygn.: WŚSD – brak

345. Wojtas Maksymilian, *Przynależność diecezji wrocławskiej do prowincji gnieźnieńskiej*, [rec.], osobne odbicie ze Sprawozdań PAU, [Kraków] marzec 1928.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 510
Sygn.: BKDK 18449 II
346. *Wykaz prasy polskiej*, Berlin [1910].
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 437
Sygn.: BKDK 18462 II
347. Wypler Jan, *Beiträge zur Geschichte des altoberschlesischen Rittergeschlegts der Wypler in den ehemaligen Herrschaft Pless*, Katowice 1936.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Akc.: 75 D 237
Sygn.: BKDK 18478 II
348. *Wyznanie narodowe Śląska. Głos jego poezji*, Opole 1919.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 310”
Sygn.: AAKat ZS 818/10
349. Zarewicz Ludwik, *Zakon kamedułów jego fundacje i dziejowe wspomnienia w Polsce [...]. Według źródeł rękopiśmiennych archiwum OO. Kamedułów na Bielanych w Krakowie*, Kraków 1871.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „A III 174/34”
Akc.: 75 D 418
Sygn.: BKDK 14607 I
350. *Zawsze oni. Obrazy historyczne i obyczajowe z czasów Kościuszki i Legionów. Dzieło pośmiertne Kajetana Suffczyńskiego (Bodzantowicza) z il. J. Kossaka i epigramami W[incentego] Pola*, Poznań 1917.
Przydz.: „A V 242/14”
Ded.: „22. Czerwca 1926. Na pamiątkę srebrnego jubileuszu kapłaństwa dedykował Ks. dziekanowi Janowi Kuderze jego przyjaciel długoletni i wierny Ks. Władysław Robota proboszcz z Gieraltowic.” (nota rps.)
Akc.: 75 D 416
Sygn.: WSSD – brak

351. Zegadłowicz Emil, *Pieśń o Śląsku*, Poznań 1933.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „Sil. 122”
Sygn.: WSSD – brak
352. Zimmermann Kazimierz, *Fryderyk Wielki i jego kolonizacyjna rola na ziemiach polskich*, t. 1–2, Poznań 1915, 2 vol.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 9537 III
353. *Żywoł męczennika chrystusowego Stanisława Świętego [...] napisany w r. 1579 przez [...] X. Piotra Skargę, wydany w r. 1879 na pamiątkę ośmsetnej rocznicy męczeństwa jego*, Kraków 1879.
Prow.: „Z biblioteki Ks. Jana Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 75/18”
Sygn.: WSSD – brak
354. *Żywoł Pana i Boga naszego Jezusa Chrystusa to jest droga zbawienna, którą Pan Zbawiciel i Odkupiciel nasz Jezus Chrystus [...] nas do nieba prowadził [...] według Historii Ewangelistów [...] opisana [...]*, w Mikołowie 1856.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: zakł.
Ak.: 75 D 320
Sygn.: BKDK 18499 II
355. *Żywoł wielbnego Ojca Joachima od Zwiastowania Najświętszej Panny Maryi Polaka, Karmelity Bosego na Puszczy w Czerny ur. 1616 zm 1676*, Kraków 1900.
Prow.: „Z biblioteki Ks. J. Kudery” (piecz.)
Przydz.: „B II 95/38”
Ak.: 75 D 374
Sygn.: WSSD – brak

Rozdział VIII

BISKUP ARKADIUSZ LISIECKI I JEGO KSIĘGOZBIÓR

1. ŻYCIORYS KAPŁANA POZNAŃSKIEGO

Biskup Arkadiusz Lisiecki pochodził z Poznania. Rodzicami jego byli Roman, mistrz malarski i Barbara z domu Kolendowicz¹. Arkadiusz Marian urodził się 12 I 1880 r. Miał brata Władysława Feliksa² oraz trzy siostry: Zofię Stanisławę³, Czesławę Marię⁴ oraz Marię Stanisławę⁵. Ukończył szkołę wydziałową, a następnie uczył się w gimnazjum w Poznaniu, później zaś u Misjonarzy Bożej Miłości Jezusa (Missionari Divini Amoris Jesu) w Sèvres pod Paryżem (1894–1896)

¹ AAP. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności. II. Kartoteka Ewidencji Ludności z lat 1870–1931. Sygn. 14.747: Lisiecki-Lisiewski. Karty Romana Lisieckiego, Arkadiusza Lisieckiego, Władysława Lisieckiego, Zofii Lisieckiej, Czesławy Lisieckiej, Marii Lisieckiej. Roman Lisiecki (1848–1909) ur. w Poznaniu. Jego żona Barbara (1852–1906) pochodziła z Borku. Według publikowanych życiorysów bpa Lisieckiego, matka jego nosiła nazwisko panięskie Kolendowska. Na wszystkich kartach rodziny Lisieckich Kartoteki Ewidencji Ludności oraz na Odpisie aktu chrztu Lisieckiego sporządzonym w katedrze poznańskiej 6 III 1901 r., (AAKat. Akta personalne bpa Arkadiusza Lisieckiego. AP 450) nazwisko matki brzmi Kolendowicz. Lisieccy mieli dwanaścioro dzieci, z których siedmioro zmarło w niemowlęctwie.

² Władysław Lisiecki (ur. 1883 r.) malarz. Zob. AAP. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności..., Sygn. 14.747. Karty Romana Lisieckiego i Władysława Lisieckiego.

³ Zofia (1884–ok. 1942). Działaczka TCL. Po wybuchu wojny wywieziona przez NKWD w głąb Rosji, gdzie zmarła. Zob. tamże, Karta Romana Lisieckiego i Zofii Lisieckiej; E. Szymańska, *Lisiecka, Kisielewska Maria Stanisława*, [w:] *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*. K-P, Warszawa 1994, s. 86; Z. Kotkowski, *Dwie sylwetki: Jan Bielatowicz, Józef Kisielewski*, Paryż 1967, s. 38–39; A. Rogalski, *W kręgu przyjaźni. Sylwetki twórców*, Warszawa 1983, s. 82–83.

⁴ Czesława (10 VII 1888–14 V 1913). W l. 1896–1898 uczyła się w Paryżu. Nauczycielka, działaczka TCL. Zob. AAP. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności..., Sygn. 14.747. Karta Romana Lisieckiego i Czesławy Lisieckiej.

⁵ Maria Lisiecka (1891–1944). Działaczka TCL, pisarka. Żona Jana Szymańskiego (zm. 1919 r.), następnie Józefa Kisielewskiego. W 1937 r. odbyła podróż do Niemiec, której owocem była książka *W obcym gnieździe*. Po wybuchu wojny Maria ukrywała się u bpa S. Adamskiego w Warszawie, działała w konspiracji. Zmarła w przeddzień lub w dniu wybuchu Powstania Warszawskiego. Zob. tamże, Karta Romana Lisieckiego i Marii Lisieckiej; tamże, Sygn. 14.607: Kirsz-Kister. Karta Józefa Kisielewskiego; także: E. Szymańska, *Lisiecka, Kisielewska Maria Stanisława*, [w:] *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*. K-P..., s. 86–87; Z. Kotkowski, *Dwie sylwetki...*, s. 38–39; A. Rogalski, *W kręgu przyjaźni...*, s. 82–83.

i w Rzymie (1896–1897)⁶. W 1898 r. powrócił do kraju. W poznańskim Gimnazjum Marii Magdaleny w 1901 r. złożył egzamin dojrzałości⁷. Podjął następnie studia teologiczne w Poznaniu i Gnieźnie. Sakrament kapłaństwa przyjął 17 XII 1904 r. W latach 1905–1910 pracował w Ostrowie Wielkopolskim⁸. W okresie Adwentu i Bożego Narodzenia 1908 r. posługiwał w Dèrne (powiat Dortmund)⁹. W 1910 r. został mianowany kanonikiem Kapituły Kolegiackiej św. Marii Magdaleny w Poznaniu. Był redaktorem „Robotnika”, w 1916 r. „Przewodnika Katolickiego”. W 1916 r. ks. Lisiecki został proboszczem i dziekanem w Bninie¹⁰. W październiku 1924 r. objął stanowisko profesora teologii moralnej, prawa kanonicznego oraz patrologii w Seminarium Duchownym w Gnieźnie¹¹. 18 XI tego roku arcybiskup gnieźnieński i poznański mianował go kanonikiem gremialnym Kapituły Kościoła Archikatedralnego w Gnieźnie¹².

2. DZIAŁALNOŚĆ POZADUSZPASTERSKA

A. Działalność oświatowo-społeczna

Ks. Arkadiusz Lisiecki był kapłanem czynnie zaangażowanym w działalność oświatową i społeczną, szerząc między ludem moralność i oświatę przez miowane na publicznych zebraniach odczyty, przez zakładanie czytelni i bibliotek ludowych¹³. W Ostrowie był prezesem tamtejszego Towarzystwa Śpiewaczego. Wraz ze Stefanem Rowińskim¹⁴ zorganizował oddział Towarzystwa Czytelń Ludowych. Od 1907 r. był członkiem Głównego Zarządu TCL w Poznaniu.

⁶ AAKat. Akta personalne ks. Arkadiusza Lisieckiego. AP 450. Zaświadczenie Zgromadzenia wystawione w Rzymie, 6 VI 1898 r.; Zyciorys spisany ręką Lisieckiego przy składaniu egzaminu proboszczowskiego. Ostrów, 11 X 1908.

⁷ Zob. *Absolwenci Gimnazjum i Liceum Świętej Marii Magdaleny w Poznaniu 1805–1950*, oprac. A. Białobocki, Poznań 1995, s. 79–80.

⁸ „Elenchus [...] pro anno 1905–1910”, Poznań 1905–1910.

⁹ Zob. AAKat. Akta personalne biskupa Arkadiusza Lisieckiego. AP 450. Pismo proboszcza z Ostrowa, ks. Zborowskiego, dat. 24 XI 1908 r.; Krasoń E., *Wydarzenia społeczno-polityczne na Śląsku i postęga pasterska biskupa Arkadiusza Lisieckiego realizowana na ich tle*, praca magisterska pisana na seminarium naukowym z historii Kościoła w Polsce pod kierunkiem ks. dr hab. A. Bacińskiego, Kraków, Papieski Wydział Teologiczny, Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne, 1979, s. 16.

¹⁰ „Elenchus [...] pro anno 1917–1920, 1922”, Poznań 1917–1920, 1922.

¹¹ „Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri archidioecesium Gnesnensis et Posnanien-sis pro anno 1925”, Poznań 1925, s. 12.

¹² AAKat. Akta personalne biskupa Arkadiusza Lisieckiego. AP 450. Pismo arcybiskupa do Kapituły Metropolitalnej w Gnieźnie, dat. Poznań, 16 XII 1924.

¹³ Tamże, Poświadczenie dziekana ks. Grosly'ego, dat. Odolanów, 9 X 1908.

¹⁴ Stefan Rowiński (1875–1943). Za przynależność do tajnych organizacji narodowych wydalony z gimnazjum w Ostrowie i aresztowany. W 1902 r. w Ostrowie założył księgarnię, później nabył drukarnię i wydawnictwo. Był aktywnym działaczem oświatowym, organizatorem

Ks. Arkadiusz Lisiecki do pracy w Towarzystwie Czytelni Ludowych wciągnął swoje siostry: Zofię, Czesławę i Marię. Pracowały one bezinteresownie w biurze TCL oraz w przeźroczałni przy centralnym biurze TCL w Poznaniu¹⁵. Lisieckie były także autorkami popularnych odczytów objaśniających serie przeźroczy¹⁶.

W latach 1909–1911 ks. Lisiecki był redaktorem kwartalnika „Czytelnia Ludowa”¹⁷. Na łamach tego pisma ogłosił liczne artykuły dotyczące bibliotek oświatowych, zadań bibliotekarzy i ich kształcenia, pracy oświatowej¹⁸. Na walnym zebraniu 26 III 1908 r. ks. Lisiecki wygłosił referat *Jak pracować dla czytelni ludowych*. W swoim wystąpieniu omówił trudną sytuację Towarzystwa Czytelni Ludowych, błędy organizacyjne oraz sposoby ich poprawiania. Referat ks. Lisieckiego został opublikowany jako podręcznik dla komitetów powiatowych¹⁹. Wypowiadał się również o literaturze popularnej rozpowszechnianej wśród społeczeństwa polskiego²⁰.

Ks. Arkadiusz Lisiecki w 1910 r. został przeniesiony do Poznania z mandatem poświęcenia się pracy społecznej. Po ustąpieniu ks. Stanisława Adamskiego, został sekretarzem generalnym Związku Katolickich Towarzystw Robotniczych. Kierował pracami Związku w latach 1910–1918. Redagował pismo „Robotnik”, a później „Stowarzyszenie. Przewodnik pracy praktycznej dla Towarzystw Polskich”. Zaproszony był też jako prelegent, wraz z przedstawicielami duchowieństwa poznańskiego, na kurs społeczny zorganizowany w dniach 18–20 II 1914 r. staraniem bpa Adama Sapiehy w Krakowie²¹.

Ks. Arkadiusz Lisiecki znajdował również czas na pracę polityczną. Od około 1905 r. był członkiem Ligi Narodowej. W czasie I wojny światowej wszedł w skład Koła Międzypartyjnego w zaborze pruskim. W 1917 r. w wyborach uzupełniających w Poznańskim został posłem do parlamentu pruskiego w Berlinie. Reprezentował powiat śremski w Polskim Sejmie Dzielnicowym w Poznaniu,

bibliotek i odczytów. Zob. J. Jachowski, *Rowiński Stefan*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa 1972, s. 769.

¹⁵ J. Kisielewski, *Światła w mroku. Pięćdziesiąt lat pracy Towarzystwa Czytelni Ludowych 1880–1930*, Poznań 1930, s. 132–133.

¹⁶ Maria napisała komentarz dotyczący Wawelu, zaś Czesława o powstaniu listopadowym. Zob. E. Szymańska, *Lisiecka, Kisielewska Maria Stanisława (1891–1944)*, [w:] *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*. K-P..., s. 86–87; C. Lisiecka, *O Powstaniu Listopadowym*, Poznań 1913.

¹⁷ Od 1910 r. ukazywał się jako miesięcznik pod zmienionym tytułem „Przegląd Oświatowy”. Zob. M. Musiołowa, *Lisiecki Arkadiusz*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej...*, s. 520.

¹⁸ Zob. M. Banaszak, *Lisiecki Arkadiusz Marian*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, [t.] 6, Warszawa 1983, bibliografia s. 336–337.

¹⁹ A. Lisiecki, *Jak pracować dla czytelni ludowych. Według ustaw T.C.L. oraz regulaminu dla komitetów powiatowych*, Poznań 1908, s. 17.

²⁰ A. Lisiecki, *Kolportaż pożytecznych pism i książek*, „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny” R. VIII(1908/1909), s. 357–362, 390–394, 417–422; toż, *Referat wypowiedziany na zebraniu Ks. Patronów i Wicepatronów Związku Tow. Robotniczych dnia 1 marca 1909 r. w Poznaniu*, Poznań 1909.

²¹ Zob. W. Wróbel, *Troska biskupa Adama Sapiehy o wysiedlonych i uchodźców w latach 1914–1916*, Kraków 1999, s. 21.

wszedł do Naczelnej Rady Ludowej. Na jego ręce młodzież wielkopolska złożyła wniosek o utworzenie uniwersytetu w Poznaniu.

Zajmował się również sytuacją emigracji polskiej: w 1920 r. odbył drugą już podróż do Westfalii, wziął udział w zjeździe Towarzystwa Polaków w Hamborn.

B. Praca naukowa

Ks. Arkadiusz Lisiecki był „uczonym i fanatykiem nauki [...]”²². W czasie studiów teologicznych pracował w Bibliotece Seminarium Duchownego w Gnieźnie. Jako współpracownik ks. dra T. Trzcńskiego²³ brał udział w opracowaniu katalogu rękopisów. Pierwsza część tego katalogu, obejmująca manuskrypty do końca XVI w., była opublikowana w szóstym tomie „Przeglądu Kościelnego”²⁴. Kontynuacją stał się katalog rękopisów XVII i XVIII w.²⁵. Przygotował również katalog rękopisów biblioteki seminarium w Poznaniu, zamieszczony w „Przeglądzie Kościelnym” w 1905 r.²⁶

Od 1905 r. ks. Arkadiusz Lisiecki był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, uczestniczył w pracach Wydziału Historyczno-Literackiego oraz Komisji Teologicznej²⁷. Jako wikary w Ostrowie ks. Lisiecki opublikował w 1906 r. rozprawę poświęconą staremu kościołowi parafialnemu w tym mieście²⁸.

Ks. Arkadiusz Lisiecki interesował się historią Kościoła i patrystyką²⁹. Jego źródłowa monografia *Konstantyn Wielki* ukazała się w 1913 r., a w następnych

²² J. Sajdak, *Arkadiusz Lisiecki*, „Kwartalnik Klasyczny” t. 5, 1931, z. 3–4, s. 524; tenże, *Uczony na śląskiej stolicy biskupiej*, „Tęcza” 1930, nr 30, z 26 VII; „Kurier Poznański” z 23 X 1926.

²³ Ks. Tadeusz Trzcński (1873–1912). Święcenia przyjął w 1897 r., w 1900 r. uzyskał stopień doktora teologii. Został profesorem w Seminarium w Gnieźnie. Był bibliotekarzem w bibliotece Kapituły Katedralnej. Od 1904 r. był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zob. K. Gabryel, *Trzcński Tadeusz*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich...*, [t.] 4, Warszawa 1983, s. 351–352.

²⁴ *Krótkie wiadomości z bibliotek gnieźnieńskich. Katalog rękopisów biblioteki seminaryjnej w Gnieźnie aż do wieku XVI włącznie. Ułożyli X. Dr T. Trzcński i X. A.L.*, „Przegląd Kościelny” t. 6(1904), s. 212–228, 283–306.

²⁵ *Biblioteka Seminarium Duchownego w Gnieźnie, I: Katalog rękopisów aż do roku 1725*, Poznań 1909. Tom ten objął również część wcześniej ogłoszoną na łamach „Przeglądu Kościelnego”. Przedrukowano również ówczesny wstęp pióra ks. Trzcńskiego, ze znamienym zdaniem: „Katalog [...] w obecnym brzmieniu jest dziełem głównie mego współpracownika ks. A. Lisieckiego”. Tamże, s. [4].

²⁶ A. Lisiecki, *Katalog rękopisów biblioteki seminaryjnej w Poznaniu aż do wieku XV włącznie*, „Przegląd Kościelny” t. 7(1905), s. 285–296, t. 8(1905), s. 47–56, 117–127 oraz jako wydanie samodzielne pod tym samym tytułem, Poznań 1905.

²⁷ *Veritate et Scientia. Księga Pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, red. A. Gąsiorowski, Warszawa–Poznań 1982, s. 188; *Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu w latach 1857–1927*, Poznań 1928, s. 414.

²⁸ A. Lisiecki, *Stary Kościół Parafialny w Ostrowie*, Ostrów 1906.

²⁹ Zob. B. Franki, *Zasługi księdza biskupa Arkadiusza Lisieckiego na polu patrystyki*, praca seminaryjna napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. A. Bobera, Kraków 1967, [mps] BWT UŚ.

latach *Czasy apostołskie* i *Czasy męczeńskie Kościoła*³⁰. Był również inicjatorem wydania polskiego tłumaczenia pism ojców Kościoła³¹.

Ks. Lisiecki był również współautorem, wraz z księżmi Stanisławem Okoniewskim, Leonem Rankowskim i Waławem Mayerem, podręcznika do religii dla szkół powszechnych³² oraz *Wypisów z Pisma świętego*³³. Pełne zestawienie publikacji ks. Lisieckiego zamieszczone jest w *Słowniku polskich teologów katolickich*³⁴.

3. BISKUP ŚLĄSKI

Dnia 24 VI 1926 r. papież Pius XI zamianował ks. Lisieckiego drugim biskupem śląskim. 24 X 1926 r. w katedrze gnieźnieńskiej z rąk Prymasa Hłonda przyjął sakrę biskupią. 30 października, w towarzystwie bpa Stanisława Okoniewskiego, księży Wilhelma Kasperlika i Józefa Gawliny, przyjechał do Piekar Śląskich, gdzie podpisany został akt kanonicznego objęcia diecezji³⁵. Następnego

³⁰ A. Lisiecki, *Konstantyn Wielki*, Poznań 1913; tenże, *Czasy apostołskie*, Poznań 1914; tenże, *Czasy męczeńskie Kościoła*, Poznań 1915.

³¹ Arkadiusz Lisiecki, *Zasady, metoda, technika i plan wydawnictw Pism Ojców Kościoła*, „Przegląd Homiletyczny” R. 2(1924), s. 6–14. Zob. też C. Mazur, *Ks. biskup Arkadiusz Marian Lisiecki (12 I 1880–13 V 1930), inicjator serii „Pisma Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu”*, ŚSHT XVIII(1985), s. 113–120. W l. 1924–1939 ukazało się 21 tomów serii. Ks. Lisiecki przełożył z greckiego i opracował: *Pisma Ojców Apostolskich*, Poznań 1924; Euzebiusz z Cezarei, *Historia kościelna. O męczennikach palestyńskich*, Poznań 1924; Justyn, św., *Apologia. Dialog z Żydem Tryfonem*, Poznań 1926.

³² *Nauka religii rzymsko-katolickiej dla pierwszych trzech roczników szkoły powszechnej. Napisany z polecenia J. Em. Ks. Abpa Edmunda Dalbora Kard. Prymasa Polski*, Poznań 1926.

³³ *Pismo św. Wypisy. Wydane z polecenia i z przedmową J.E. Kard. Dalbora [...] prymasa Polski*, Poznań 1925.

³⁴ Zob. M. Banaszak, *Lisiecki Arkadiusz Marian*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*. [t.] 6, s. 335–338. Wyjaśnić tu należy pewną niecisłość bibliograficzną. W bibliografii wymieniona jest książka *Święty Wojciech w katedrze gnieźnieńskiej* (Poznań 1915). Jest to jednak dzieło ks. Stanisława Kostki Lisieckiego. Ur. się on w Poznaniu w 1872 r., był synem Teofila (1842–1887) i Emilii z domu Łęckiej (ur. 1838 r.). Uczęszczał do Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu, w 1896 r. podjął studia teologiczne w Seminarium w Poznaniu. Święcenia kapłańskie przyjął w 1899 r., a jako wikary pracował w Połajewie, Wielichowie i w Kleszczewie. W 1909 r. we Wrocławiu odbył studia pod kierunkiem M. Sdralka. Uzyskał stopień doktora teologii na podstawie rozprawy o nauce św. Ambrożego o Eucharystii. Pracował następnie jako wikary w Głuszynie. Od 1911 r. był prefektem konwiktu chłopców i nauczycielem religii w gimnazjum w Gnieźnie. W 1919 r. został profesorem religii w gimnazjum w Rogoźnie. Był członkiem PTPN. Zmarł ok. 1921 r. Zob. AAP. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności..., Sygn. 14.747. Karta Teofila Lisieckiego; *Absolwenci Gimnazjum i Liceum...*, s. 80; „Elenchus [...] pro anno 1897”, Poznań 1897, s. 16; „Elenchus [...] pro anno 1898–1901, 1904–1911”, Poznań 1898–1901, 1904–1911; „Elenchus omnium Ecclesiarum et unversi cleri Archidioecesis Gnesnensis pro anno [...] 1912–1915, 1918”, Gniezno 1912–1915, 1918; „Elenchus omnium Ecclesiarum et unversi cleri Archidioecesis Poseniensis pro anno 1920”, Poznań 1920; A. Młotek, *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim ze szczególnym uwzględnieniem dziejów teologii moralnej*, Wrocław 1998, s. 142; *Veritate et Scientia...*, s. 189; *Absolwenci Gimnazjum i Liceum...*, s. 80.

³⁵ Zob. *Kanoniczne objęcie diecezji*, WD 1926, nr 14, poz. 164.

dnia, w święto Chrystusa Króla, odbył się uroczysty ingres do kościoła św. Piotra i Pawła w Katowicach. Obecni byli arcybiskup metropolita krakowski Adam Stefan Sapieha, biskupi Teodor Gawlina i Stanisław Okoniewski. Kazanie powitalne wygłosił ks. prałat Jan Kapica. Nowy biskup otrzymał liczne telegramy gratulacyjne, m.in. od Prymasa Polski.³⁶

Bp Lisiecki zetknął się na Śląsku z zupełnie inną sytuacją narodową, polityczną i społeczną. Znajomi i przyjaciele ks. Arkadiusza Lisieckiego, wyrażając radość i przesyłając gratulacje z okazji wyniesienia do godności biskupa śląskiego, zdawali sobie sprawę jak trudne zadanie go czeka³⁷. Stał się jednak gorliwym i obiektywnym duszpasterzem wszystkich diecezjan.

Krótki, niespełna czteroletni okres działalności biskupa śląskiego był bardzo aktywny. Kontynuował rozpoczęte przez swego poprzednika bpa Hlonda dzieło budowy diecezji. Przejawiał wielką troskę o duszpasterstwo, utworzył wiele nowych parafii, za jego kierownictwa zbudowano i rozbudowano ponad dwadzieścia kościołów. Zainicjował ruch rekolekcyjny i na ten cel oddał zamek w Kokoszycach. Unowocześnił formy organizacyjne pomocy charytatywnej w diecezji. W 1929 r. powołał Diecezjalny Związek Towarzystw Dobroczynnych „Caritas”³⁸. Starał się także o zwołanie Synodu Diecezjalnego³⁹.

Po utworzeniu diecezji katowickiej przyszli kapłani studiowali w Krakowie, na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. 28 XI 1926 r. bp Lisiecki poświęcił kamień węgielny pod budynek seminarium, a trzy lata później dokonał uroczystego poświęcenia gmachu⁴⁰. Kontynuowana była także budowa katedry katowickiej. Grunt został zakupiony już w 1924 r. Na rozpisany konkurs nadesłano 37 projektów. W 1927 r. biskup opracował i wydał specjalną odezwę.

W 1929 r. bp Arkadiusz Lisiecki obchodził dwudziestopięciolecie święceń kapłańskich. Otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą.

³⁶ AAKat Akta personalne ks. Arkadiusza Lisieckiego. AP 451. Telegram prymasa Hlonda. Poznań, 30 X 1926 r.

³⁷ M. Seyda pisał do ks. Lisieckiego: „Kochany Arkadyuszu! Kochany Księżu Biskupie! Bardzo się cieszę, że się zobaczymy, bo chciałbym z Tobą pomówić koniecznie o sprawach ogólnych, a szczególnie o skomplikowanej sytuacji na Górnym Śląsku [...]. Radość naszych przyjaciół z powodu Twej nominacji jest istotnie bardzo wielka, a moja tem większa [...]”. Seyda M., List do ks. Arkadiusza Lisieckiego, Warszawa, 30 VI 1926. BŚL R 2660 III.

³⁸ Zob. R. Rak, *Charakterystyczne rysy duszpasterstwa biskupów katowickich (1922–1992)*, [w:] *Metropolia Katowicka–Górnośląska. Dziedzictwo historii. Wyzwania wobec przyszłości*, red. nauk. W. Świątkiewicz, J. Wycisło, Katowice 1994, s. 33–35.

³⁹ *Okólnik do duchowieństwa w sprawie przygotowania synodu diecezjalnego*, „Wiadomości Diecezjalne” 1928 nr 1, poz. 3. Prace przygotowawcze zostały zakończone w 1929 r. Jednak nie doszło do rozpoczęcia obrad, bowiem Episkopat Polski postanowił zwołać synod krajowy, a dopiero potem miały się odbyć synody diecezjalne. Materiały przygotowawcze zostały przez przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej, ks. E. Szramka, złożone w Archiwum Kurii Diecezjalnej w Katowicach. Zob. *Synod krajowy*, WD 1930, nr 12, poz. 175.

⁴⁰ *Uroczystość poświęcenia gmachu Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, „Gość Niedzielny” 1929, nr 49, s. 12.

Uniwersytet Jagielloński przyznał mu doktorat honoris causa za dorobek naukowy w dziedzinie patrystyki.

Bp Arkadiusz Lisiecki zmarł nagle 13 V 1930 r. w czasie wizytacji duszpasterskiej w Cieszynie. Został uroczysto pochowany 19 V w Katowicach, w kościele pw. św. Piotra i Pawła. 9 X 1991 r. odbyła się ekshumacja jego szczątków i przeniesienie trumny do krypty katedry Chrystusa Króla⁴¹.

4. KSIĘGOZBIÓR BISKUPA ARKADIUSZA LISIECKIEGO I JEGO CHARAKTERYSTYKA

Podstawa wyróżnienia

Znamiennym świadectwem o księgozbiorze ks. Arkadiusza Lisieckiego są słowa prof. Sajdaka: „Uczonym i fanatykiem nauki był biskup Lisiecki niezwykle. Tak, fanatykiem [...] kto widział go przy pracy i jego bibliotekę na probostwie w Bninie, potem w Seminarium Duchownym w Gnieźnie, a na ostatku w pałacu Biskupa Śląskiego, ten zgodzi się ze mną, jeżeli powiem, że człowiek ten kochał książki, cenił naukę, chciał i pragnął dla niej pracować, bo bez litości kradł sobie chwilę spoczynku, by je z radością ukochanej nauce poświęcić”⁴².

Część księgozbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego odnaleziono w Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (nieliczne pozycje). Wśród starych druków jedynie 23 dzieła w 61 woluminach (w tej liczbie również 4 vol. pochodzące już z wieku XIX, stanowiące kontynuację osiemnastowiecznej edycji dzieł Plutarcha) noszą znaki własnościowe biskupa. Spośród druków dziewiętnasto- i dwudziestowiecznych odnaleziono proveniencję Lisieckiego na 320 pozycjach w 637 woluminach. Dodać należy również pięć woluminów rękopisów powielanych. Łącznie zidentyfikowano 348 dzieł w 703 woluminach.

Podstawą wyróżnienia książek ze zbioru księdza Lisieckiego były znaki własnościowe. Biskup Lisiecki oznaczał swoje książki posługując się dwiema pieczętami. Jedna była z tekstem łacińskim: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis”, druga z zapisem polskim: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski”. Do nielicznych należą książki noszące ręcznie wpisane nazwisko właściciela. Wyróżnić można trzy formy zapisu: samo nazwisko „Lisiecki”⁴³, z inicjałem imienia „A. Lisiecki”⁴⁴ oraz nota „X. A. Lisiecki”⁴⁵. W interfoliowanym egzemplarzu dzieła

⁴¹ AAKat. Akta personalne biskupa Arkadiusza Lisieckiego. Protokół ekshumacji szczątków ks. bpa Arkadiusza Lisieckiego. AP 450; zob. też J. Myszor, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999, s. 72.

⁴² J. Sajdak, *Uczony...*, s. 524.

⁴³ Np. B. Neteler, *Das Buch der Richter der Vulgata [...]*, Münster 1900. BKDK 4241 II.

⁴⁴ Np. B.G. Bayerle, *Die Erlösung der Welt*, Berlin 1860. BKDK 5969 II.

⁴⁵ Zob. F. Beringer, *Die Ablässe ihr Wesen und Gebrauch [...]*, Paderborn 1906. BKDK 8873 II.

*Zur Einführung in den Pentateuch [...]*⁴⁶ znajdują się podkreślenia i notatki uczynione ręką Arkadiusza Lisieckiego, zapewne w czasie studiów teologicznych.

Wśród książek ks. Lisieckiego na szczególną uwagę zasługują cztery. Pierwsza to publikacja E. Steinmanna *Rom in der Renaissance*⁴⁷. Na niej znajduje się pieczętka: „Roman Lisiecki. Malarz. Poznań, Piekary 3”. Tom ten należał więc do ojca ks. Lisieckiego. Kolejne stanowiły najprawdopodobniej własność siostr Biskupa. Na niemieckim katechizmie⁴⁸ widnieje wpis rękopiśmienny „Lisiecka Cz. Kle. I B”. Francuski *Żywot św. Filomeny* Czesława Lisiecka otrzymała jako nagrodę w szkole w Paryżu w 1898 roku⁴⁹. *Anthologia latina [...]*⁵⁰ natomiast nosi wpis rękopiśmienny: „Marylka”. Być może stanowiła ona własność Marii Lisieckiej.

Pochodzenie zbioru

Nie można dokładnie stwierdzić, jak ks. Lisiecki zaopatrywał się w książki. Nie zachowały się żadne dokumenty czy rachunki. Jedyne w liście skierowanym do Celichowskiego, dyrektora Fundacji Zakładów Kórnickich⁵¹ można znaleźć informację o kupnie książek. W 1922 r. zwracał się z podziękowaniem za przesłanie po wyjątkowej cenie wydawnictw Zakładów Kórnickich. Przesłał też „Elenchus Cleri na bieżący 1922 rok”⁵². Z notatki Celichowskiego pod tekstem listu wynika, że były to nakłady Biblioteki Klasyków. Cena za książki wynosiła 950 marek, a przyznał ks. Lisieckiemu 10% rabatu. Odjął także pewną kwotę za przekazany „Elenchus”.

Biblioteka Lisieckiego była tworzona na przestrzeni całych lat, narastała stopniowo. Do książek, które posiadał już w czasie studiów należą niewątpliwie tomy powielanych rękopisów zawierające wykłady z dogmatyki.

Niektóre książki były dedykowane ks. Lisieckiemu. Do cennych dzieł, które otrzymał jeszcze w trakcie studiów teologicznych, należy sześciotomowa edycja *Monumenta Poloniae Historica*, z wpisem: „Arkadyuszowi Lisieckiemu kochanemu swemu dziekanowi ofiarują koledzy. Poznań, w listopadzie 1903 r.”

⁴⁶ *Zur Einführung in den Pentateuch*, als Manuscript gedruckt, Posen 1902. BKDK 1198 I.

⁴⁷ E. Steinmann, *Rom in der Renaissance*, Leipzig 1902. BKDK 5578 II.

⁴⁸ J. Deharbe, *Grosser Katechismus der katholischen Religion [...]*, Regensburg–Rom–New York [19 w.]. Sygn. BKDK 1621 I.

⁴⁹ *Vie de Sainte Philomène Vierge et Martyre [...]*, Limoges [s.a.]. Naklejka: „Institution de la Ste-Famille de Nazareth 41, Rue Labat, 41. Distribution des Prix. Prix d'Allemand. Décerné à Melle Czeslas Lisiecka. Le 28 Julliet 1898”. Sygn. BKDK 11756 I.

⁵⁰ *Anthologia latina sive poetarum latinorum eclogae*, Halle 1825. BKDK 1951 I.

⁵¹ Archiwum Zygmunta Celichowskiego. Biblioteka Kórnicka. AB 191, k. 225, Bnin 23 I 1922.

⁵² „Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri archioec. Gnesnensis et Posnaniensis pro anno Domini 1922”, Posnaniae 1922. W Bibliotece Kórnickiej znajduje się egzemplarz oprawny w tekturę i marmurkowy papier. Sygn. Cz. 1696/1922.

Wśród darów wymienić należy książkę ks. Szczęsnego Dettloffa⁵³, jego pracę doktorską, z dedykacją: „Kochanemu Arkademu w dowód przyjaźni i pamięci wśród ciężkich przejść życia ofiaruje autor. Poznań 25 II 1915.”⁵⁴

Trzy książki zostały ofiarowane Lisieckiemu jako Biskupowi Katowickiemu. Wydawca J.T. Wróblewski dedykował mu *Listy pasterskie ks. dr. Ignacego Dub-Dubowskiego, Biskupa Łuckiego i Żytomierskiego*⁵⁵. Swoje wspomnienia z pracy apostołskiej w Athabascie zadedykował mu bp E. Grouard⁵⁶. Ks. Teofil Bromboszcz, proboszcz w Mysłowicach⁵⁷, ofiarował biskupowi opublikowaną w 1927 roku rozprawę doktorską *Die Einheit des Johannes Evangeliums*. Na stronie tytułowej zamieścił słowa: „Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszemu Księdzu Biskupowi Lisieckiemu w dowód najgłębszej czci poświęca autor. Mysłowice, w dniu 19/12 1927 r.”⁵⁸

Jeden tom spośród starych druków, oznaczony pieczęcią Lisieckiego, był też jemu zapewne ofiarowany. Na wyklejce dzieła *Quaresimale di Paolo Segneri* (Venetia 1685) znajduje się rękopiśmienny wpis: „Z wdzięcznem wspomnieniem pracy misjonarskiej w Konojadzie od 22 do 28 czerwca 1906. X. W. Kolasiński”⁵⁹. Konojad to miejscowość w poznańskim. Jeśli ta książka była rzeczywiście ofiarowana księdzu Arkadiuszowi (a w dedykacji nie ma jego nazwiska), musiał być już wówczas znany jako miłośnik książek.

Na niektórych zachowały się noty wcześniejszych właścicieli, lecz nie wiadomo jak trafiły one do rąk księdza Lisieckiego. Pojawiają się nazwiska m.in.

⁵³ Ks. Szczęsny (Feliks) Maksymilian Dettloff (1878–1961). Świecenia przyjął w 1901 r. W 1910 r. podjął studia z historii sztuki i muzykologii w Monachium i Wiedniu, gdzie uzyskał stopień doktora. Został profesorem nadzwyczajnym sztuki sakralnej w Seminarium. Był członkiem Poznańskiego TPN i PAU, zorganizował Szkołę Zdobniczą i Konserwatorium Muzyczne. Zob. *Dettloff Feliks*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich. 1918–1981*, [t.] 5, Warszawa 1983, s. 294–299; S. Tomaszewicz, *Dettloff Szczęsny*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. III, Lublin 1979, szp. 1214–1215.

⁵⁴ S. Dettloff, *Der Entwurf von 1488 zum Sebaldusgrab*, Poznań 1915. BKDK 9504 III.

⁵⁵ I. Dub-Dubowski, *Listy pasterskie ks. dr. Ignacego Dub-Dubowskiego, Biskupa łuckiego i żytomierskiego*, Warszawa 1927. BKDK 3113 II.

⁵⁶ E. Grouard, *Souvenirs de mes Soixante ans d'Apostolat dans l'Athabasca-Mackenzie. Préface de Mgr Lavallée [...]*, Lyon–Paris–Winnipeg [1926]. BKDK 9256 II.

⁵⁷ Ks. Teofil Aleksander Bromboszcz (1886–1937). Świecenia kapłańskie otrzymał w 1912 r. Pracował w Szczecinie, w czasie I wojny światowej był kapelanem wojskowym. W 1918 r. we Wrocławiu uzyskał doktorat z teologii. Zaangażował się w organizację struktur kościelnych na terenie Śląska polskiego. W 1934 r. Został pierwszym sufraganiem diecezji katowickiej. Zob. L. Smółka, *Bromboszcz Teofil Aleksander*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 51–55.

⁵⁸ T. Bromboszcz, *Die Einheit des Johannes Evangelium*, [Katowice] 1927. WSSD – brak sygn.

⁵⁹ Ks. Walenty Kolasiński (1858–1944). Świecenia przyjął w 1884 r. Od 1904 roku był proboszczem w Konojadzie i dziekanem grodziskim. Zob. M. Banaszak, *Kolasiński Walenty*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich. 1918–1981*, [t.] 6, Warszawa 1983, s. 110–111.

ks. W. Śmigiełskiego, ks. Alfreda Linke⁶⁰, ks. M. Kowalczyka, ks. Szczęsnego Dettloffa, ks. Edmunda Majkowskiego⁶¹, ks. Konstantego Nowaka⁶², dra Maksymiliana Kanteckiego⁶³ i innych. Bp Lisiecki przejął też część zbioru ks. Franciszka Brudnioka. 11 dzieł starodrukowych w 34 woluminach oraz 47 pozycji z XIX i XX wieku w 112 woluminach (łącznie 58 dzieł w 146 woluminach) pochodzi z jego kolekcji. Pamiętać należy, że księgozbiór uczonego proboszcza rybnickiego zakupiony został przez kurię katowicką w 1926 r., gdy właśnie ks. Lisiecki był biskupem katowickim.

Wśród książek ks. Lisieckiego znalazły się także dzieła należące wcześniej do instytucji. Odnaleźć można u niego dzieła stanowiące niegdyś własność Seminarium Duchownego w Poznaniu⁶⁴ oraz Seminarium Archidiecezjalnego w Gnieźnie⁶⁵.

Tematyka księgozbioru

Księgozbiór ks. Lisieckiego był ułożony systematycznie. Na 150 dziełach widoczne są naklejone karteczki z naniesionymi ręcznie przydziałami. Naklejki te umieszczał na wyklejce okładziny przedniej lub na kartach ochronnych. Do woluminów należących do biskupa katowickiego zaliczono także te, które oznaczono tylko przydziałem rzeczowym wpisanym na podobnej nalepce identycznym charakterem pisma, nawet jeśli nie posiadały znaków proweniencyjnych ks. Lisieckiego.

Ks. Arkadiusz Lisiecki wyróżnił następujące działy: „B” – biblistkę, „E” – dzieła encyklopedyczne, słowniki, „F” – filologię lub filozofię, także z historią kultury, „Fs” – etykę (?), „H”, „Hs” – historię, „K” – katechetykę, „L” – historię sztuki (?), „P” – patrystykę, „S”, „Sp” – nauki społeczne, „T” – teologię

⁶⁰ Ks. Alfred Linke (1871–1920) święcenia kapłańskie przyjął w 1894 r. Był wikarym w Granowie, od 1911 r. proboszczem w Śmieszkowie. Zob. *Absolwenci Gimnazjum i Liceum...*, s. 79.

⁶¹ Ks. Edmund Klemens Majkowski (ur. 1892). Święcenia kapłańskie przyjął 13 II 1916 r. Został wikarym w Bninie, gdzie proboszczem był ks. Lisiecki. Archiwariusz archidiecezjalny, doprowadził do zorganizowania Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu jako samodzielnej placówki. W 1947 r. na KUL-u uzyskał doktorat. Zob. M. Banaszak, *Majkowski Edmund Konstanty*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, [t.] 6, s. 397–401.

⁶² Ks. Konstanty Nowak (1873–1930). Święcenia kapłańskie przyjął w 1897 r. w Gnieźnie. Pełnił obowiązki sędziego prosynodalnego w Sądzie Metropolitalnym w Gnieźnie. Zob. M. Banaszak, *Nowak Konstanty*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich. 1918–1981*, t. 6, s. 558.

⁶³ Maksymilian Kantecki (1857–1899). Studiował historię i filozofię na Uniwersytecie Wrocławskim. Należał do Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego, pełnił funkcję bibliotekarza. Był członkiem Poznańskiego TPN. Zob. *Pamiętnik Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku złotego jubileuszu*, Wrocław 1886, s. 82; E. Achremowicz, T. Żabski, *Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu 1836–1886*, wstęp i red. nauk. B. Zakrzewski, Wrocław [i in.] 1973; M. Wojciechowska, *Kantecki Maksymilian*, [w:] PSB XI, s. 618–619.

⁶⁴ F.X. Reithmayr, *Commentar zum Briefe an die Römer*, Regensburg 1845. BKDK 4514 II.

⁶⁵ A. De Smet, *Praxis matrimonialis ad usum parochi et confessarii*, Brugis 1920. BKDK 13525 I.

(prawdopodobnie z ascetyką „Ta”), „W” – najprawdopodobniej wymowę, wypowiedzi. Liczba arabska po literze oznaczała kolejność dzieła w obrębie działu, liczby rzymskie – tomy. Sugerując się liczbami, musiał mieć dość sporą ilość książek. W bibliście – powyżej 112 dzieł, w dziale „F” – powyżej 85. Około 111 pozycji liczył dział historyczny, ponad 120 patrystyka, posiadał około 200 dzieł poświęconych kwestii społecznej, ponad 110 ogólnoteologicznych. Nie zachowały się żadne spisy książek sporządzone przez ks. biskupa Lisieckiego, nie ma inwentarza. Trudno więc podać ogólną liczbę książek i pewne nazwy wyróżnionych działów.

Co ciekawe, już wewnątrz działu nie da się wyróżnić żadnego układu. Nie jest to układ chronologiczny. Przykładowo w dziale „B” oznaczenie „B 3” otrzymało dzieło opublikowane w latach 1864–1865, „B 7” – z lat 1911–1913, „B 8” – z 1887 roku, „B 9–12” – z lat 1887–1891, „B 20” – z 1886 roku, „B 21” – z 1909 roku, „B 22” – z 1911 roku, „B 23” – z 1904 roku. Nie jest to także układ tematyczny, gdyż wydania Biblii są rozdzielone komentarzami i opracowaniami. Podobnie i w innych działach. Wśród edycji patrystycznych zwraca uwagę seria wydań niemieckich tłumaczeń pism ojców Kościoła *Bibliothek der Kirchenväter*. Jednak i te książki, tak samo oprawne, z naklejkami na grzbietach, nie stoją obok siebie – przedzielają je inne publikacje.

Najprawdopodobniej więc ks. Lisiecki według napływu książek przydziałał je do poszczególnych działów nie stosując już żadnego wewnętrznego układu. Kierując się datami wydania początkowych publikacji z poszczególnych działów, można przyjąć, że zaczął oznaczać swoje książki w latach pracy kapłańskiej w Ostrowie (1905–1910). Wtedy jednak wzrost biblioteki nie mógł być zbyt duży, skoro dzieło o niskim przydziale B 7 – opublikowane zostało w latach 1911–1913, a z przydziałem F 5 – w roku 1913. Prawdopodobnie jednak uporządkował księgozbiór już większy, być może dopiero w czasie pobytu w Poznaniu (od 1910 r.) lub nawet w Bninie (był tam proboszczem od 1916 roku).

Dodać też należy, że wśród książek z oznaczeniami działów najpóźniej opublikowana pozycja pochodzi z roku 1923 – opracowanie poświęcone osobie św. Jana⁶⁶. I najprawdopodobniej później, od czasu objęcia stanowiska profesora w seminarium w Gnieźnie, już nie kontynuował oznakowania księgozbioru. Czas porządkowania biblioteki własnej przypadałby zatem tylko na okres pracy w Bninie. Nie ma już przydziałów na książkach przejętych z kolekcji ks. Brudnioka, a więc na woluminach nabytych w czasie pobytu na Śląsku.

Przydziały wpisane są jedynie na czterech starych drukach – wymienionej już publikacji Paula Segneri, na dziele Bonawentury Overbeke *Degli avanzi dell'antica Roma* (Londra 1739), a także na woluminie Dzieł św. Cypriana⁶⁷ oraz Filippo Trenta⁶⁸.

⁶⁶ L. Pirot, *Saint Jean*, Paris 1923. BKDK 2568 II.

⁶⁷ D. Caecilii Cypriani [...] Opera. Iam denuo [...] recognita [...], Antverpiae 1589. WSSD R 97.

⁶⁸ F. Trenta, [...] *Limon sive Urbanarum quaestionum libre tres*, Romae 1782. WSSD R 109.

Charakter całości zbioru jest głównie teologiczny. Zainteresowania patrologią uzasadniają dużą liczbę tomów w dziale oznaczonym literą P. Uzupełnił swój zbiór przejmując z kolekcji ks. Brudnioka wielotomowe edycje pism św. Augustyna, Hieronima, Hilarego, Ireneusza, Piotra Chryzologa, Ambrożego, Grzegorza z Nyssy. Posiadał także tomy wydane w serii niemieckich przekładów ojców Kościoła *Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersetzung*. Pierwsza edycja ukazywała się w Kempten i Monachium w II połowie wieku XIX, kolejna już w wieku dwudziestym. Wszystkie tomy z tej wcześniejszej serii ks. Lisiecki kazał oprawić w czarne półpłótno, a na grzbiecie umieścił naklejki papierowe w własnoręcznie wpisanym nazwiskiem autora. Natomiast zachował oprawę wydawniczą drugiego wydania serii.

Biskup katowicki posiadał także liczne tomy serii *Patrologiae cursus completus*, która publikowana była w Paryżu w połowie XIX wieku. Zawiera ona Pisma ojców Kościoła wydane w języku łacińskim.

Ks. Lisiecki w swojej kolekcji zgromadził kilkanaście edycji Biblii w językach hebrajskim, greckim, łacińskim, włoskim, niemieckim, a także tłumaczony na język polski *Psalterz*. W jego posiadaniu były także liczne komentarze do Pisma świętego. Miał dokumenty Kościoła powszechnego⁶⁹ oraz polskiego⁷⁰.

Biskup Arkadiusz Lisiecki posiadał publikacje z filozofii (m.in. pisma Arystotelesa i opracowania⁷¹), gramatyki⁷², wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe⁷³. Zgromadził prace z zakresu dziejów Kościoła powszechnego i polskiego⁷⁴, prawa kanonicznego⁷⁵, homiletyki, katechetyki. Interesował się też historią

⁶⁹ *Decreta authentica congregationis sacrorum Rituum [...]*, Roma 1898–1901, 1927. BKDK 9891 III, 9707 III.

⁷⁰ M.in. *Decretales summorum pontificum pro Regno Poloniae et Constitutiones Synodorum [...]*, Poznań 1882–1883. BKDK 9855 III; *Documenta Ecclesiae civitatis Bidgostensis [...]*, Berlin 1918. BKDK 4741 II.

⁷¹ Np. Aristoteles, *Die Methaphysik [...]*, übersetzt [...] von J.H.V. Kirchmann, Berlin 1871. BKDK 2129 I; C.A. Brandis, *Scholia in Aristotelem [...]*, Berlin 1836. WSSD 25218 III.

⁷² Np. F. Blass, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen 1913. BKDK 6444 II.

⁷³ Np. H. Kihn, *Encyclopädie und Methodologie der Theologie*, Freiburg 1892. BKDK 6659 II; K.L.W. Grimm, *Lexicon graeco-latinum in libros Novi Testamenti*, Gissae [po 1888]. WSSD – brak sygn.; E. König, *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Leipzig 1922. WSSD – brak sygn.

⁷⁴ Np. T. Grandérath, *Geschichte des Vatikanischen Konzils [...]*, Freiburg 1903. BKDK 6026 II; J. Hergenröther, *Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte*, Freiburg 1911. BKDK 4499 II; F. Mourret, *Histoire générale de l'Église*, t. 1–2, Paris 1921. BKDK 4404 III; J. Korytkowski, *Brevis descriptio historico-geographica ecclesiarum archidioecesis gnesnensis et posnaniensis [...]*, Gniezno 1888, BKDK 4996 II.

⁷⁵ Np. I. Chelodi, *Ius poenale et ordo procedendi in iudicis criminalibus iuxta Codicem Iuris Canonici*, Trident 1920. BKDK 9046 II.

powszechną⁷⁶ i Polski⁷⁷, dziejami literatury, sztuki i kultury⁷⁸, kwestią społeczną⁷⁹, szkolnictwem⁸⁰.

Z zachowanej nielicznej korespondencji wiadomo, że ks. Lisiecki zbierał także książki dotyczące lektury i samokształcenia. Do ks. Józefa Prądzyńskiego skierował w listopadzie 1915 r. list⁸¹, będący zapewne odpowiedzią na wcześniejszą prośbę. Z redakcji „Przeglądu Oświatowego” poleca książki, które nakazał przesłać księgarni: O. Arndta SJ *Die Lektüre*, Kozłowskiego *Co i jak czytać* oraz *Jak czytać utwory piękna*⁸², a także dzieło *Die Frau auf dem Leude*⁸³. Do tego z własnej biblioteki przesyłał: 4. tom *Poradnika dla samouków* (tu wskazał na rozprawę „Systemy wykształcenia i o wykształceniu ogólnym”) oraz *Kurs Społeczny* z referatem ks. Stanisława Krzeszkiewicza „O czytaniu”⁸⁴.

W księgozbiornie biskupa Lisieckiego niewiele jest dzieł dotyczących problematyki Śląska. Do nielicznych akcentów śląskich należą: *Statut Fundacji Polednika*⁸⁵, *Statut Śląskiej Pomocy Naukowej*⁸⁶, wspomniana już książka ks. Teofila Bromboszcza oraz *Sprawozdanie Związku Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego*⁸⁷. Fakt nieobecności dzieł o Śląsku tłumaczyć można krótkim okresem pobytu na tej ziemi, dopiero zapoznawał się z tym terenem. Trzeba też pamiętać,

⁷⁶ Np. T. Birt, *Charakterbilder Spätroms und die Entstellung der moderner Europa*, Leipzig [po 1923]. BKDK 5154 II; L. Friedlander, *Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms in der Zeit von August bis zum Ausgang der Antoine*, Leipzig 1910. BKDK 4155 II.

⁷⁷ Np. *Leiden und Martyrthum der Polen durch die Russen oder Rusland und die unit-griechische Kirche [...]*, Regensburg 1877. BKDK 9015 II; *Memoires historique sur les événements du Grand-Duché de Posen. Depuis le 20 Mars jusque au 18 Mai 1848*, Paris [1848]. WŚSD – brak sygn.

⁷⁸ E. Norden, *Die antike Kunstprosa vom VI. Jahrhundert v. Christi bis in die Zeit der Renaissance*, Berlin 1909–1915. BKDK 5195 II; L. von Sybel, *Christliche Antike. Einführung in die altchristliche Kunst*, Marburg 1906–1909. BKDK 9587 III.

⁷⁹ V. Cathrein, *Der Sozialismus*, Freiburg 1903. BKDK 1667 I.

⁸⁰ A. Ludwiczak, *O wyższych szkołach ludowych*, Poznań 1918. BKDK 3277 II.

⁸¹ Korespondencja ks. Józefa Prądzyńskiego. Biblioteka Kórnicka. BK 11282.

⁸² W.M. Kozłowski, *Co i jak czytać? Wykształcenie samego siebie i czytelnictwo metodyczne*, Warszawa 1900, wyd. 4, Warszawa 1907; tenże, *Jak czytać utwory piękna. Literatura piękna jako źródło wykształcenia*, Warszawa 1909.

⁸³ Tytuł niepewny.

⁸⁴ *Kursa religijno-społeczne Sodalicji Pań w Poznaniu w roku 1910*, Poznań 1911. Zawiera referaty wygłoszone w czasie kursu zorganizowanego z inicjatywy dyrektora Sodalicji ks. I. Czechowskiego w 1910 r., m.in. ks. T. Trzeciński, *O współczesnych prądach przeciwności religijnych*, ks. S. Adamski, *Kobieta dźwignią moralności (streszczenie referatu)*, ks. A. Lisiecki, *O pracy społecznej kobiet*, ks. Krzeszkiewicz, *O czytaniu książek*, ks. S. Okoniewski, *Słoneczne blaski wśród mgieł i chmur życiowych (Refleksje na tle pesymizmu czasów obecnych)*, ks. Adamski, *O wolnomularstwie*.

⁸⁵ *Neues Statut der Polednik'schen Stiftung in Lissek*, Breslau 1915, BKDK 3603 II.

⁸⁶ Katowice 1926. BKDK 705 I.

⁸⁷ *Sprawozdanie Związku Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego z działalności za rok 1927, 1928 i 1929 opracowane przez Zarząd Główny na Walne Zebranie odbyte w dniu 29 września 1929 r. w Katowicach*, Katowice [1929]. BKDK 3245 II.

że nie nanosił na wszystkie książki swojego nazwiska czy pieczęci. Obecnie więc nie można stwierdzić kategorycznie, że publikacji o śląskiej tematyce biskup nie posiadał.

Charakterystyka formalna zbioru ks. A. Lisieckiego

Wśród zachowanych starych druków dwa dzieła pochodzą z wieku XVI. Pierwsza pozycja – *Opera* św. Cypriana opublikowana była w Antwerpii w roku 1589⁸⁸. Dzieło to nie nosi not proveniencyjnych Lisieckiego, jedynie przydział nadany jego ręką. Z Heidelbergu pochodzą wytłoczone w 1600 roku *Poemata* autorstwa Giulio Scaligera⁸⁹.

Osiem dzieł zostało opublikowanych w XVII w. – m.in. *Opera* św. Augustyna⁹⁰ i św. Hilarego⁹¹ w opracowaniu Benedyktynów z kongregacji św. Maura, św. Augustyna *De civitate Dei*⁹², a także Muretusa *Orationes* oraz *Epistola, hymni [...] poemata*⁹³.

W XVIII w. opuściło oficyny drukarskie trzynaście pozycji z kolekcji ks. Lisieckiego. Tu zwracają uwagę wielotomowe edycje dzieł ojców Kościoła i pisma polemiczne: *Opera omnia sanctorum patrum latinorum* (10 vol., Würzburg 1780–1785) oraz *Sanctorum patrum opera polemica de veritate religionis [...]* (6 vol., Würzburg 1777–1779). W 1796 roku w Lipsku rozpoczęto druk pięciotomowej grecko-łacińskiej edycji dzieła Plutarcha *Ethika*⁹⁴.

Ks. Arkadiusz Lisiecki stale swój księgozbiór uzupełniał o nowe, aktualne publikacje. 174 pozycje opublikowane zostały w XIX wieku, z czego 44 w pierwszej połowie (21 w latach 1840–1850). Z 1805 r. pochodzą dramaty Sofoklesa w językach greckim i łacińskim⁹⁵. Rok 1817 to data publikacji niemieckiego żywota Konstantyna Wielkiego⁹⁶. Dwutomowe dzieła pisarzy greckich

⁸⁸ D. Caecilii Cypriani Carthaginensis episcopi [...] Opera. Iam denuo quam accuratissime recognita, collatione facta editionum Paulii Manutii et Guilielmi Morelli [...], Antverpiae, In aedibus Petri Belleri, 1589. WSSD R 97.

⁸⁹ Iulii Caesaris Scaligeri [...] poemata omnia in duas partes divisa [...] Sophoclis Aiax Iorarius stylo tragico a Iosepho Scaliger [...] translatus, [Heidelberg], in bibliopolio Commeliano, 1600. WSSD R 495.

⁹⁰ Sancti Aurelii Augustini [...] Operum tomus primus [–undecimus], Paris 1683–1700. WSSD R 136.

⁹¹ Sancti Hilarii [...] Opera [...], Paris 1693. WSSD R 135.

⁹² S[ancti] Aurelii Augustini [...] De civitate Dei libri XXII [...], Frankfurt–Hamburg 1661, 2 vol. WSSD R 536.

⁹³ M.A. Muret, *Orationum volumem primum [–secundum] [...]*, Strassburg 1621. WSSD R 333; tenże, *Epistolae, hymni sacri et poemata omnia*, Strassburg 1622. WSSD R 332.

⁹⁴ Ploutarchoi tu Chaironeos ta ethika. Plutarchi Chaeronensis Moralia [...], t. 1–5, t. 1, Lipsk 1796–1799, t. 2–5, Lipsk 1827–1834. WSSD 21288 II.

⁹⁵ Sophocles, *Dramata quae supersunt et deperditorum Fragmenta graecae et latine*, denuo recensuit R.F.P. Brunckii [...], Lipsiae–Londini [1805]. WSSD – brak sygn.

⁹⁶ J.C.F. Manso, *Leben Constantinus der Grossen [...]*, Breslau 1817. WSSD – brak sygn.

w dwujęzycznej edycji pochodzą z lat 1819–1821⁹⁷. W 1820 roku opublikowana została praca G. Rieglera *Kritische Geschichte des Vulgata*⁹⁸.

Kolejne dziesięciolecia przynosiły więcej książek: z lat 1861–1870 pochodzi 20 dzieł, lata 1871–1880 to czas druku 37 pozycji. 23 prace ukazały się w okresie od 1891 do 1890 roku, natomiast w ostatnim dziesięcioleciu dziewiętnastego wieku – 29.

Z początku dwudziestego stulecia pochodzi zapewne pięć tomów powielanych rękopisów z czasów studiów teologicznych Lisieckiego przypadających na lata 1901–1904. Ponadto 143 dzieła zostały wydane w latach 1901–1929. W latach 1901–1910 opublikowano 41 prac, w dziesięcioleciu 1911–1920: 48, a w kolejnym: aż 54. Najwięcej (11) ukazało się w roku 1913, a 10 w 1923 roku.

Dwadzieścia spośród odnalezionych pozycji trafiło do rąk ks. Lisieckiego, gdy był już biskupem katowickim – zostały wydrukowane w latach 1926–1929. Trzy z tych tytułów to książki ofiarowane Biskupowi przez ks. Bromboszcza, ks. Grouard'a oraz J.T. Wróblewskiego. To także kilka pozycji z serii *Bibliothek der Kirchenväter*⁹⁹, włoska edycja *Listów Św. Pawła*, grecko-niemiecki słownik Nowego Testamentu, praca dotycząca prawa kanonicznego¹⁰⁰. To również wspomniane silesiana: *Statut Śląskiej Pomocy Naukowej* oraz *Sprawozdanie z działalności Związku Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego*. Świadczy to o stałym zainteresowaniu biskupa Lisieckiego najnowszymi publikacjami, postępowaniem badań i nauki. Jego zbiór był bardzo aktualny, stanowił więc wspaniałą warsztat pracy.

W zidentyfikowanej części księgozbioru biskupa Lisieckiego dominuje język niemiecki – 174 dzieła zostały opublikowane w tym właśnie języku. Przede wszystkim są to niemieckie tłumaczenia pism ojców Kościoła oraz opracowania patrystyczne i teologiczne. Na drugim miejscu jest łacina – 95 druków. Ks. Lisiecki posiadał 23 dzieła francuskie.

Część książek to edycje dwujęzyczne: grecko-łacińskie, grecko-niemieckie, łacińsko-niemieckie, grecko-francuskie, łacińsko-francuskie, a także jedno dzieło hebrajsko-niemieckie. Są to edycje Biblii¹⁰¹, słowniki i gramatyki językowe¹⁰²,

⁹⁷ *Opuscula Graecorum Veterum sententiosa et moralia graece et latine*, Leipzig 1819–1821. WSSD – brak sygn.

⁹⁸ Sulzbach 1820. WSSD – brak sygn.

⁹⁹ M.in. pisma Leona Wielkiego, Grzegorza z Nazjanzu, Grzegorza z Nyssy, Orygenesa, Teodoret z Cyru.

¹⁰⁰ *Le lettere di S. Paolo. Tradotte dal testo greco e annote dal Giovanni Re [...]*, Torino 1926. BKDK 1937 I; W. Bauer, *Griechisch-deutsche Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments [...]*, Giessen [1928]. WSSD 26002 III; *Compendium. De Religionis ad normam Codicis Iuris Canonici*, edidit T. Schäfer, Münster 1927. BKDK 6262 II.

¹⁰¹ Np. *Novum Testamentum graece et latine [...]*, Moguntia 1827–1851. WSSD – brak sygn; *Novum Testamentum graece et germanice [...]*, Stuttgart 1901. WSSD – brak sygn.

¹⁰² Np. K.L.W. Grimm, *Lexicon graeco-latinum in libros Novi Testamenti*, Gissae [po 1888]. WSSD – brak sygn.; F. Blass, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch [...]*, Göttingen 1913. BKDK 6444 II.

a także wydania dzieł patrystycznych w językach oryginalnym i tłumaczeniach¹⁰³. Do ciekawszych pozycji należy zapewne E. Königa *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament*¹⁰⁴. Posiadał również wydania w języku włoskim (10), greckim, hebrajskim i angielskim¹⁰⁵. Oczywiście ks. Lisiecki zgromadził również książki w języku polskim, odnaleziono 12 dzieł. Dokładne zestawienie języków druków ukazano w tabeli.

Bardzo różne są miejsca wydań zachowanych książek. Wyodrębniono ponad 80 miejscowości. Druki wieku szesnastego pochodzą z oficyn Antwerpii i Heidelbergu, z XVII wieku – z Bolonii, Wenecji, Frankfurtu i Hamburga, Lyonu, Paryża, Strasburga. Książki opublikowane w wieku XVIII tłoczono w drukarniach w Göttingen, Heidelbergu, Schaffhausen i Würzburgu, Rzymu, Wenecji, Padwy i Werony.

Pośród książek wydanych w wiekach XIX i XX najwięcej (45 dzieł) pochodzi z Paryża. Tutaj ukazywała się seria *Patrologiae cursus completus*, z której ks. Lisiecki posiadał część tomów. Dominują jednak ośrodki niemieckie: najwięcej, 31 pozycji, ukazało się w Lipsku, 29 dzieł wydano w Freiburgu im Breisgau, 22 w Berlinie, 20 w Kempten, 13 w Monachium, 12 w Regensburgu. Inne ośrodki to Mainz (8), Tübingen (7), Göttingen (6), Münster i Paderborn (po 4), Giessen i Halle (po 3) i inne.

Wśród książek ks. Lisieckiego są też druki z Wiednia (3), Bazylei (1), Einsiedeln (2) i Zürichu (wraz z Londynem i Amsterdamem – 1 dz.), z terenu Włoch – Rzymu, Florencji, Turynu, Trydentu, Wenecji, Giarre. Wśród miejsc publikacji są też polskie miasta: Braniewo, Gdańsk, Gniezno, Poznań, Kraków, Zakopane, Katowice, Nysa, Wrocław.

Losy księgozbioru

Po śmierci biskupa jego księgozbiór został podzielony. Niektóre pozycje przekazano do biblioteki Seminarium Śląskiego, część trafiła do biblioteki Kurii, następnie do księgozbioru diecezjalnego. *Inwentarz urzędzenia wewnętrznego będącego własnością Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie* wykazuje „*Breviarium Romanum* (nowe, w 4 tomach) po śp. Bpie Lisieckim”. W uwagach zaznaczono, że w 1930 roku złożyła go w seminarium siostra biskupa¹⁰⁶. Prawdopodobnie materiały i część książek bpa Arkadiusza Lisieckiego zabrała rodzina do Poznania. Dom Kisielewskich został w czasie wojny zrujnowany przez

¹⁰³ Euzebiusz, św., *Histoire ecclesiastique. Texte grec et traduction française [...]*, Paris 1905–1913. BKDK 193 I; Grzegorz z Nyssy, św., *Oratio catechetica graece et latine*, München 1838, WSSD – brak sygn.

¹⁰⁴ Leipzig 1922. WSSD – brak sygn.

¹⁰⁵ E.R. Goodenough, *The theology of Justin Martyr*, Jena 1923. BKDK 4553 II.

¹⁰⁶ AAKat. Kancelaria Biskupa Adamskiego. Seminarium Duchowne diecezji Śląskiej. Zarząd. Sprawy różne. Inwentarz urzędzenia wewnętrznego będącego własnością Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Kraków, 26 IX 1935. KBA 59(III), k. 79v–80r.

Niemców¹⁰⁷. Jeżeli były tam jakieś zbiory ks. Lisieckiego – przypadły. Być może niektóre książki trafiły do rąk innych kapłanów. Na jednym z tomów z zachowanym przydziałem ks. Lisieckiego znalazła się pieczętka biskupa Adamskiego¹⁰⁸.

Nie jest wykluczone, że zostaną odnalezione jeszcze kolejne tomy stanowiące własność biskupa Lisieckiego. Nie zachował się testament katowickiego hierarchy. Nie wiadomo dokładnie, kto książkami dysponował, gdzie je przewieziono. Możliwe też, że jeszcze część dzieł należących do biskupa Lisieckiego znajduje się w bibliotece diecezjalnej, lecz wobec braku jakichkolwiek znaków własnościowych nie można ich odnaleźć. Odtworzenie całości kolekcji nie jest już niestety możliwe.

Księgozbiór ks. Lisieckiego, jak można było zauważyć analizując nawet tę niewielką odnalezioną część, był zbiorem naukowym, teologicznym. Dzięki swej aktualności, zaopatrzeniu w najnowszą literaturę, stanowił niewątpliwie wspólną warsztat pracy.

Tab. 9.

Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Antwerpen	1						1
Augsburg				2			2
Basel				1			1
Berlin				19	3		22
Berlin–München–Wien					1		1
Bonn					1		1
Bononia		1					1
Brugis					1		1
Bruxelles					1		1
Brünn					1		1
Coesfeld				1			1
Düsseldorf					2		2
Einsiedeln					2		2
Eisnsiedeln–Waldshut –Köln					1		1
Erlangen				1			1
Frankfurt–Hamburg		1					1
Firenze (Florencja)					1		1

¹⁰⁷ Zob. A. Rogalski, *W kręgu przyjaźni...*, s. 83.

¹⁰⁸ J. Linden, *Die wichtigsten Unterscheidungslehre das heisst Lehren, durch welche sich die Katholiken und Protestanten vereinander unterscheiden*, Paderborn 1905. BKDK 13008 I.

Freiburg im Breisgau			15	14		29
Gdańsk				1		1
Giare			1			1
Giessen			1	2		3
Gniezno			2			2
Göttingen		1	4	2		7
Halle			3			3
Hamburg			2			2
Heidelberg	1	1				2
Ingolstadt			1			1
Innsbruck			3	1		4
Innsbruck–London –Taurini–Paris			1			1
Isola del Liri				1		1
Jena			1	1		2
Kaldenkirchen (Steyl)				1		1
Katowice				3		3
Kempton			20			20
Kempton–München				11		11
Kraków			1	1		2
Kraków–Lwów			1			1
Leipzig		4	15	16		35
Leipzig–Berlin				3		3
Leipzig–London			1			1
Limoges			1			1
London		1				1
Lyon	1					1
Lyon–Paris–Winnipeg				1		1
Mainz			6	2		8
Mainz–Braniewo			1			1
Marburg				1		1
Marcinelle–Charleroi				1		1
Melitae				1		1
Milano			2	1		3
München			3	10		13
Münster			2	2		4
Nördlingen			1			1
Nördlingen–München			1			1
Nürnberg			1			1
Nysa			1			1
Paderborn				4		4
Padova		1				1

Paris		2		31	14		47
Paris–Bruxelles				1			1
Paris–Lyon				1			1
Paris–Tormaci–Roma					1		1
Poznań				1	6		7
Praha					1		1
Ravensburg					1		1
Regensburg				9	3		12
Regensburg–Roma –New York						1	1
Roma			1		6		7
Schaffhausen				1			1
Strasburg		2					2
Stuttgart				1	1		2
Stuttgart–Berlin					1		1
Sulzbach				2			2
Torino					1		1
Torino–Roma					1		1
Trydent					1		1
Tübingen				2	5		7
Ulm					1		1
Venezia		1	1				2
Verona			1				1
Warszawa					2		2
Wien				2	1		3
Wrocław				6	2		8
Würzburg			2	1			3
Zakopane					1		1
Zürich–London –Amsterdam				1			1
s.l.						2	2
Razem	2	8	13	174	143	3	343

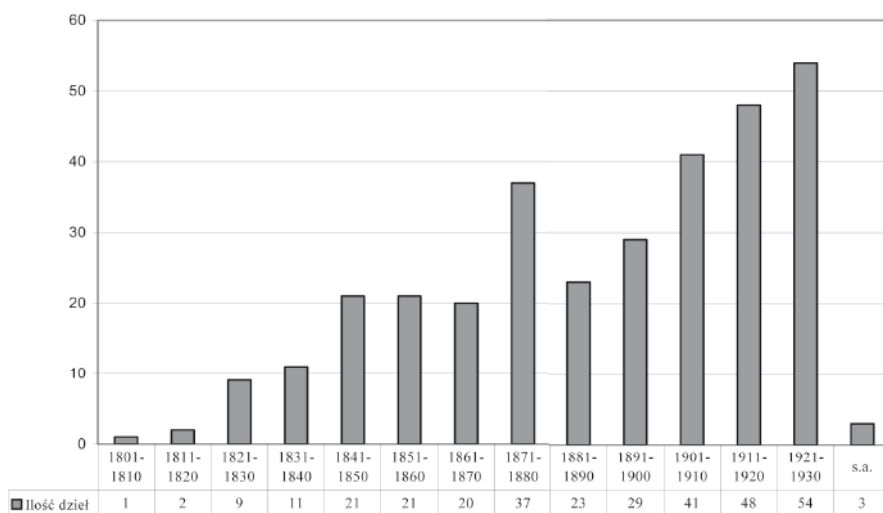
Źródło: badania własne autorki.

Tab. 10.
 Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według języka
 druku

Język	XVI w.	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Angielski					1		1
Francuski				7	16		23
Francusko-grecki					2		2
Francusko-łaciński					1		1
Grecki				3	1		4
Grecko-łaciński			4	5	1		10
Hebrajski					1	1	2
Hebrajsko-niemiecki					1		1
Łaciński	2	7	7	66	13		95
Łacińsko-niemiecki				3	1		4
Łacińsko-polski				1			1
Niemiecki			1	84	87	2	174
Niemiecko-grecki				1	2		3
Polski				3	9		12
Włoski		1	1	1	7		10
Razem	2	8	13	174	143	3	343

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 5.
 Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według daty
 wydania

Źródło: badania własne autorki.

SPIS ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK

Rękopisy powielane

1. Synopsis Theologiae dogmaticae universae, [Rękopis powielany].
Nota rps. ołówkiem: „Dogmatica. Dr Warmiński I. Lisiecki.”
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 973”
Przydz.: „T 29”
Sygn.: WSSD – brak
2. Synopsis Theologiae Fundamentalis, [Rękopis powielany].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 972”
Przydz.: „T 28”
Sygn.: WSSD – brak
3. Tractatus de gratia, [Rękopis powielany].
Nota rps. ołówkiem: „Dogmatica. Dr Warmiński. IV. Lisiecki”
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 973”
Przydz.: „T 32”
Sygn.: WSSD – brak
4. Tractatus de SS. Eucharistia qua ss. Missae Sacrificio, [Rękopis powielany].
Nota rps. ołówkiem: „Dogmatica. Dr Warmiński III. Lisiecki”
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 973”
Przydz.: „T 31”
Sygn.: WSSD – brak
5. Tractatus de Verbo Incarnato, [Rękopis powielany].
Nota rps. ołówkiem: „Dogmatica. Dr Warmiński II. Lisiecki”
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 973”
Przydz.: „T 30”
Sygn.: WSSD – brak

Stare druki

1. Augustyn, św., *S. Aurelii Augustini [...] De civitate Dei libri XXII in duos tomos divisi [...] accedunt commentarii [...] Joan[ni] Ludov[ici] Vivis [...] ac Leonh[ardi] Cocquei [...]*, Francofurti–Hamburgi, Sumtibus Zachariae Hertelii, 1661, 4°, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1091”
Sygn.: WSSD R 536
2. Augustyn, św., *Sancti Aurelii Augustini [...] Operum tomus primus [–undecimus] [...]*, opera et studio monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, Parisiis, excudebat Franciscus Muguet, 1683–1700, 2°, 8 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6448”
Sygn.: WSSD R 136
3. Benedykt XIV, papież, *De Servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione auctore Prospero Cardinalis de Lambertinis [...] nunc [...] Benedicto XIV [...]*, Lib. IV, Patavii, Typis Seminarii apud Ioannem Manfre, 1743, 2°, 1 vol.
Prow.: „Anno 1763 procuravit R[evere]nd[i]ssimus D[omi]nus Augustinus Renner Abbas Raudensis” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6463”
Sygn.: WSSD R 307
4. Cyprian, św., *D. Caecilii Cypriani Carthaginensis episcopi [...] Opera. Iam denuo quam accuratissime recognita, collatione facta editionum Paulii Manutii et Guilielmi Morelli [...] in tres tomos nunc primum distincta. Adnotationes Iacobi Pamelii [...] toti operi sparsim interiectae [...] explicatur. Ab eodem recens adiecta D. Cypriani vita [...]*, Antverpiae, In aedibus Petri Belleri, 1589, 2°, 1 vol.
Prow.: „R[everen]di Patris Pauli Elcticinii Slupcen[is] artiu[m] et Ph[ilosoph]iae Baccalaurei Conciliatoris” (nota rps.); „R[evere]ndissim[us] D[ominus] Andreas Richlicky Suffraganeus Posnan[iensis] Conventus Posnan[iensis] Ord[inis] Fr[atru]m Praedicator[um] dedi Anno D[omi]ni 1616 diem Novemb[ris]” (nota rps.); „Ks. A. Akoszewski” (piecz.); „BDK 1126”
Przydz.: „P 2”
Sygn.: WSSD R 97

5. Gonon Benoit, *Vitae et sententiae Patrum occidentis libris VII. Digestae ex Gravissimis auctoribus [...] collectae [...] opera et studio Benedicti Gononi, Lugduni, Sumptibus Laurentii Durant, 1625, 2°, 1 vol.*
Prow.: „Ad usum D. Joachimi Foglio Clerici Regularis” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6462”
Sygn.: WSSD R 470
6. Grzegorz I, papież, *Liber regulae pastoralis [...] Sodalibus Almae Congregationis Electoralis Academiae Majoris B.M.V. Heidelbergae strenna anno MDCCLXCI, Heidelberg, Typis Joannis Wiesen, 1791, 8°, 1 vol.*
Prow.: „Abs R. D. Carolomanno Lang (?) Heidelbergae missus ad Ignat. Alb. San P(?) 1807” (nota rps.); „Ignat. Alb. S Petri (?) 1807” (nota rps.); „S. Ig. Speckle A.S.P.” (ekslibris); „Ex libris Henr. Sattel” (nota rps.); „Brudniok cand. Theol. 1878” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 900”
Sygn.: WSSD R 372
7. Hieronim, św., *Operum tomus primus [–undecimus] [...] notis [...] illustratis [...], studio ac labore Dominici Vallarsi [...] et [...] Scipione Maffeo, Veronae, apud Jacobum Vallarsium et Petrum Antonium Bernum, 1734–1742, 2°, 11 vol.*
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6446”
Sygn.: WSSD R 132
8. Hilary, św., *Opera [...] notis [...] locupletata et illustrata, studio et labore monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, Parisiis, excudebat Franciscus Muguet, 1693, 2°, 1 vol.*
Prow.: „Capucinatorum Govoni 1844” (nota rps.); „Ferd. Schöningh Buchhandlung et antiquariat Osnabrück” (nalepka); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6449”
Sygn.: WSSD R 135
9. Ireneusz, św., *[...] Detectionis et eversionis falso cognominatae agnitionis seu contra haereses libri quinque, studio et labore Renati Massuet, p. 1–2, Venetiis, Apud Franciscum Pitterium, 1734, 2°, 2 vol.*
Prow.: „Balth. Grim[m] (?) Parochi Kissingensis 1866 [...]” (nota rps.); „T Othmar” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6447”
Sygn.: WSSD R 137

10. Jan Chryzostom, św., *Des Heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrisostomus [...] Predigten und Kleine Schriften. Aus den Griechisches übersetzt [...]*, Hrsrg. Johann Andreas Cramer [...], t. 3–4, Leipzig, Verlegts Johann Gottfried Dyck, 1749, 8°, 2 vol.
Prow.: „Vratislaviae ad eadem S. Elis. Ecclesiastes” (eksl.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 926”
Sygn.: WSSD R 203, 288
11. Makary, św., [...] *Opuscula nonnulla et apophthegmata*, Io[annes] Georgius Pritus collegit [...] latinam versionem studiose emendatur [...] edidit, Lipsiae, in Bibliopolio Grossiano, 1714, 8°, 1 vol.
Prow.: „J. Kunst constat 1732” (nota rps.); „J.J. Hahne” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1063”
Sygn.: WSSD R 328
12. Muret Marc-Antoine, *M. Antonii Mureti Epistolae, hymni sacri et poemata omnia*, Argentorati, sumptibus haeredum Lazarii Zetzneri, 1622, 16°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4836”
Sygn.: WSSD R 332
13. Muret Marc-Antoine, *Orationum volumen primum [–secundum]. Caroli Sigonii [...] Orationes VII*, Argentorati, Haeredes Lazari Zetzneri, 1621, 16°, 1 vol.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4835”
Sygn.: WSSD R 333
14. *Opera omnia sanctorum patrum latinorum*, vol. I [–X], Wirceburgi, in Officina Libraria Staheliana, 1780–1785, 8°, 10 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5615”
Sygn.: WSSD R 249
15. Overbeke Bonaventura, *Degli avanzi dell’antica Roma*, [...] tradotta e di [...] osservazioni [...] accresciuta da Paolo Rolli [...], in Londra, Presso Tommaso Edlin, 1739, 8°, 1 vol.
Prow.: „Luigi Monari” (eksl.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5395”
Przyd.: „F 17”
Sygn.: WSSD R 447

16. Piotr Chryzolog, św., [...] *Homiliae sacrae siue aurei sermones* [...], opera et studio Dominici Mitae [...], Bononiae, Sumptibus Nicolai du Solie Galli, apud Carolum Zenerum, 1643, 4°, 1 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1119”
Sygn.: WSSD R 541
17. Plutarchus, *Ploutarchoi tu Chaironeos ta ethika. Plutarchi Chaeronensis Moralia id est opera, exceptis vitis, reliqua* [...], graeca emendavit [...] et latinam Xylandri interpretationem castigatam adiunxit [...] Daniel Wytttenbach, t. 1–5, Lipsiae 1796–1834, 5 vol.
T. 1, Lipsiae, in Bibliopolio Schaeferiano, 1796–1799.
T. 2–5, Lipsiae, in Bibliopolio Kueheliano, 1827–1834.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5611”
Sygn.: WSSD 21288 II
18. Quintilianus M. Fabius, *M. Fabii Quintiliani De institutione oratoria libri duodecim* [...], ac perpetuo commentario illustrati a Io[anne] Matthia Gesnero, Gottingae, apud Abram Vandenhoeck, 1738, 4°, 1 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1106”
Sygn.: WSSD R 103
19. *Sanctorum patrum opera polemica de veritate religionis christianae contra gentiles et Iudaeos* [...], vol. I [–VI], Wirceburgi, Officina Libraria Staheliana, 1777–1779, 8°, 6 vol.
Prow.: „Adam Vierheilig” (nota rps.); „Brudniok 23 XI 1880” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 925”
Sygn.: WSSD R 247
20. Scaliger Julius Caesar, *Iulii Caesaris Scaligeri [...] poemata omnia in duas partes divisa* [...] *Sophoclis Ajax lorarius stylo tragico a Iosepho Scaliger [...] translatus*, [Heidelberg], In bibliopolio Commeliano, 1600, 8°, 1 vol.
Prow.: „Dr Ch. Muff” (piecz.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 893”
Sygn.: WSSD R 495
21. Segneri Paolo, *Quaresimale di Paolo Segneri*, Venetia, Presso Paolo Baglioni, 1685, 4°, 1 vol.
Ded.: „[...] Z wdzięcznym wspomnieniem pracy misyjarskiej w Konojadzie od 22 do 28 czerwca 1906. X. W. Kolasiński” (nota rps.)
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1475”
Przydz.: „W 4”
Sygn.: WSSD R 508

22. Sextus Empiricus, *Sexti Empirici Opera graece et latine [...], versiones emendavit [...] notas addidit Jo[annes] Albertus Fabricius [...], Lipsiae, sumtu Joh[anni] Friderici Gleditschii, 1718, 2°, 1 vol.*
 Prow.: „Brudniok 1884” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesaana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6460”; „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
 Sygn.: WSSD R 131
23. Trenta Filippo, *Philippi Treuta [...] Limon sive Urbanarum quaestionum libri tres, Romae, apud Aloysium Perego Salvioni, 1782, 2°.*
 Prow.: „Ks. K. Nowak” (nota rps.); „BDK 1129”
 Przydz.: „Hs 2”
 Sygn.: WSSD R 109

Druki XIX I XX wieku

1. Achelis Hans, *Das Christentum in den ersten drei Jahrhunderten*, Leipzig 1925.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
 Akc.: 67 D 1185 (1275)
 Sygn.: BKDK 6470 II
2. *Acta Martyrum P. Theodorici Ruinart opera ac studio collecta, selecta atque illustrata. Accedunt [...] Acta SS. Firmi et Rustici ex optimis codicibus Veronensibus*, Ratisbonae 1859.
 Prow.: „Adolf Weber” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1267”
 Przydz.: „P 13”
 Sygn.: BKDK 4398 II
3. *Agitazione Scismatica in Galizia*, estratto dalla „Civiltà Cattolica” 7 febbraio e 21 marzo 1914, Roma 1914.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4025”
 Przydz.: „Sp 21”
 Sygn.: WSSD – brak
4. Alzog Johannes, *Grundriss des Universal-Kirchengeschichte Zunächst für akademische Vorlesungen*, Mainz 1868.
 Prow.: „Ks. W. Śmięlski” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5453”
 Przydz.: „H 55”
 Sygn.: BKDK 4818 II

5. Ambroży, św., *De officiis ministrorum libri III cum Paulini libello De vita S. Ambrosii. Ad codicum mss. editionumque praecipuarum fidem recognovit et adnotatione critica illustravit Io. Georgius Krabinger*, Tubingae 1857.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8116”
Sygn.: BKDK 8543 II
6. Ambroży, św., *Opera omnia [...] curante Paulo Angelo Ballerini*, t. 1–6, Mediolan 1875–1883, 6 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: WŚSD 25197 III
7. Andrä Jacob Carl, *Grundriss der Weltgeschichte für höhere Lehranstalten*, Leipzig 1900.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „Hs 100”
Sygn.: BKDK 5653 II
8. *Anthologia latina sive poetarum latinorum eclogae*, ed. Otto Schulzius, Halae Saxonum 1825.
Prow.: „Marylka” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6515”
Sygn.: BKDK 1951 I
9. Arator, *De Actibus Apostolorum carmen*, ed. Aug. Hübner, Nissae 1850.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 412”
Sygn.: BKDK 150 I
10. Aristoteles, *Die Metaphysik des Aristoteles*, übersetz [...] von J.H.V. Kirchmann, t. 1–2, Berlini 1871, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6483”
Sygn.: BKDK 2129 I
11. Aristoteles, *Aristoteles graece ex recensione Immanuelis Bekkeri*, ed. Academia Regia Borussica, vol. 1–2, Berolini 1831.
Prow.: „F. Brudniok” (nota rps., tylko na vol. 1); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1434”
Sygn.: WŚSD 25218 III

12. Aristoteles, *Aristoteles latine interpretibus variis*, ed. Academia Regia Borussica, Berolini 1831.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1436”
Sygn.: WSSD 25218 III t. 3
13. Aristoteles, *Ethicorum Nicomacheorum libri decem. Commentaris illustravit [...]*, ed. Car. Lud. Michelet, t. 1–2, Berolini 1835.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8210”
Sygn.: WSSD – brak
14. Aristoteles, *Opera*, ed. Academia Regia Borussica, vol. V, Berolini 1870, 1 vol.
Prow.: „Dr. Franz Brudniok. Pfarrer Rybnik O/Schl.” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1437”
Sygn.: BKDK 10014 III
15. *Der Armenischen Kirchenväter ausgewählte Schriften aus dem armenischen übersetzt*, Bd. 1–2, München 1927, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 57, 58).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5877”
Sygn.: BKDK 13518
16. Atanazy, św., *Opera dogmatica selecta*, ex recension Bern. De Montfaucon, cum ejusdem interpretatione et adnotationibus. Prefatus est Joannes Carolus Thilo, Lipsiae 1853 (Bibliotheca Patrum Graecorum dogmatica; vol. I).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 9243”
Sygn.: BKDK 8988 II
17. Atzberger Leonhard, *Geschichte der christlichen Eschatologie innerhalb der vornicänischen Zeit*, Freiburg 1896.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1207”
Przydz.: „B 45”
Sygn.: BKDK 5870 II
18. *Die Augsbургische Confession*, herausgegeben und erklärt von Friedrich Hoffmann, Berlin 1899 (Hilfsmittel zum evangelischen Religionsunterricht; 17).
Prow.: na 1 poz. klocka: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5752 II (5747–5752 II)

19. Augustyn, św., *Ausgewählte Schriften des hl. Aurelius Augustinus [...]. Nach den Urtexte übersetzt [...]*, Bd. III, IV, V, VIII, Kempten 1874–1879, 4 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7614”
Przydz.: „P 51 III”; „P 51 IV”; „P 51 V”; „P 51 VIII”
Naklejki na grzbietach z napisem rps.: „Augustinus III”; „Augustinus IV”; „Augustinus V”; „Augustinus VIII”
Sygn.: BKDK 2786 I
20. Augustyn, św., *Des heiligen [...] Aurelius Augustinus ausgewählte Schriften aus dem lateinischen übersetzt*, Bd. I–X, Kempten, München 1911–1925, 10 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 8, 11, 16, 18, 19, 28–30, 49).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5873”
Sygn.: BKDK 13518 I
21. Augustyn, św., *Confessionum libri tredecim*, auf Grundlage der Oxforder edition herausgegeben und erläutert von Karl von Raumer, Stuttgart 1856.
Prow.: „Ander stud. Theol.” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5706”
Sygn.: BKDK 5610 II
22. Augustyn, św., *De doctrina Christiana libri quatuor*, ed. nova, Ingolstad 1826.
Prow.: „F. Brudniok 1878” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8053”
Sygn.: WSSD 22874 II
23. *Ausgeführte Katechesen über die katholische Glaubenslehre*, berbeitet von Heinrich Stieglitz, Kempten, München 1912.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 10056”
Przydz.: „K 19”
Sygn.: BKDK 2835 I
24. Balmes Jacob, *Lehrbuch der Ethik*, aus den Spanischen übersetzt von Franz Lorinser, Regensburg 1852 (Lehrbuch der Elemente der Philosophie; III Abth.).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6537”
Przydz.: „Fs 18”
Sygn.: BKDK 5535 II

25. Bauer Walter, *Griechisch-deutsche Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, 2 Aufl., Giessen [1928].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: WSSD 26002 III
26. Bayerle Bernhard Gustav, *Das Christliche Alterthum oder die katholische Kirche in ihrem Kampfe mit den Verfolgungen und Irrlehren*, Berlin 1861.
Prow.: „Monasterium Trappistarum Mary-Anne-Hill” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7395”
Przydz.: „H 23”
Sygn.: BKDK 5938 II
27. Bayerle Bernhard Gustav, *Die Erlösung der Welt. Ein vollständige Leben Jesu, seiner heiligen Mutter Maria [...]*, Berlin 1860.
Prow.: „A. Lisiecki” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7350”
Przydz.: „H 24”
Sygn.: BKDK 5969 II
28. Bayma Joseph, *Das Streben der Ordensperson nach der Vollkommenheit ihre Standes. Mittel, dasselbe anzuregen, zu fördern und zu bewahren [...]*, aus dem lateinischen übersetzt [...] von Johann Ev. Göser, 3. [...] Auflage besorgt von Maximilian Huber, Regensburg 1904.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 8154”
Przydz.: „Ta 35”
Sygn.: BKDK 12189 I
29. Bazyli, św., [...] *Βασιλειου [...] τα Ευρισκομενα παντα. Sancti Patris Basilii caesareae Cappadociae archiepiscopi Opera omnia quae extant [...]*, opera et studio Juliani Garnier [...], t. I–III, Parisiis 1839, 3 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9293”
Sygn.: BKDK 9887 III
30. Bazyli, św., *Des heiligen [...] Basilii des Grossen ausgewählte Schriften*, aus dem griechischen übersetzt [...] von [...] Anton Stegmann, Bd. I–II, München 1925, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 46, 47).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5857”
Sygn.: BKDK 13518 I

31. Bazyli, św., Grzegorz z Nazjanzu, św., *Sancti Basilii [...] et Sancti Gregorii Theologi vulgo Nazianzeni [...] Opera dogmatica selecta. Ex recensione Monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri [...] Accedit Appendix Eunomii Apologeticum et confessionem et Amphilochii epistolam synodalem continens*, edenda curavit Ioannes Davides Henricus Goldhorn, Lipsiae 1854 (Bibliotheca Patrum Graecorum Dogmatica [...] curavit Ioannes Carolus Thilo; vol II).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8951”
Sygn.: BKDK 6213 II
32. Berdenhewer Otto, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, Bd. 1–2, Freiburg 1913–1914, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5400”
Sygn.: BKDK 4565 II
33. Beringer Franz, *Die Ablässe ihr Wesen und Gebrauch. Handbuch für Geistliche und Laien [...]*, Paderborn 1906.
Prow.: „X. A. Lisiecki” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Diecezjalny Instytut Misji Katolickiej. Katowice ul. Marsz. Piłsudskiego 20. Tel 34500” (piecz.)
Sygn.: BKDK 8873 II
34. Bernheim Ernst, *Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie. Mit Nachweis der wichtigstgen Quellen und Hilfsmittel zum Studium der Geschichte*, Leipzig 1903.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5407”
Przydz.: „Hs 14”
Sygn.: BKDK 4843 II
35. [Biblia] *Biblia hebraica. Jesaia, Jeremias, Ezechiel, Hosea, Joel, Amos, Obadia, Jona, Micha, Nachum, Habakuk, Zephania, Haggaei, Zacharia, Malachia*, [s.l.] [s.a.–19 w.].
Prow.: „Linke” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Przydz.: „B 87 II”
Sygn.: WSSD – brak
36. [Biblia] *Biblia hebraica*, secundum editiones Ios. Athiae, Ioannis Leusden, Io. Simonis aliorumque inprimis. Everardi van der Hooght recensuit, sectionum propheticarum recensum [...] addidit Augustus Hahn, Lipsiae 1911.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1213”
Przydz.: „B 22”
Sygn.: BKDK 5163 II

37. [Biblia] *Biblia Sacra Vulgatae editionis*, ed. Valentius Loch, t. 1–4, Ratisbonae 1863.
Prow.: „Auras cand. theol.” (nota rps.); „Ludwig v. Fursten[muhs](?) Alumnus” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
38. [Biblia] *Η Παλαια Διαθηκη Κατα Τους Εβδομηκοντα. Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes, textum ex codice Vaticano edidit [...]* Valentinus Loch, Ratisbonae 1886.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „B 20”
Naklejka na grzbiecie: „Septuaginta”
Sygn.: BKDK 4373 II
39. [Biblia] *Psalterz Dawidowy. Dla użytku wiernych z Wuglaty na nowo przełożył Franciszek Albin Symon*, Kraków 1917.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
40. [Biblia] *I libri poetici della Bibbia*, tradotti dai testi originali e annotati dal P.A. Vaccari, Roma 1925 (La Sacra Bibbia tradotta dai testi originali).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1485”
Sygn.: BKDK 4454 II
41. [Biblia] *Novum Testamentum Graece. Ex sinaitico codice omnium antiquissimo [...]*, edidit Aenoth. Frid. Const. Tischendorf, Lipsiae 1865.
Prow.: „A. Uechtenberg Herbst 1871” (nota rps.); „BDK 7965”
Przydz.: „B 67”
Sygn.: BKDK 6196 II
42. [Biblia] *Novum Testamentum graece*, textum recensuit, apparatus criticum ex editionibus et codicibus manuscriptis collectum addidit Henr. Jos. Vogels, Düsseldorf 1920.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7682”
Przydz.: „B 111”
Sygn.: BKDK 12778 I
43. [Biblia] *Novum Testamentum graece et latine exhibens textum graecum ad exemplar complutense*, ed. Petr. Al. Gratz, t. 1, Moguntia 1851, t. 2, Moguntia 1827.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1493” (tylko t. 1)
Przydz.: „B 79 I”, „B 79 II”
Sygn.: WSSD – brak

44. [Biblia] *Novum Testamentum graece et germanice. Das Neue Testament griechisch und deutsch*, Hrsg. Eberhard Nestle, Stuttgart 1901.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
Przydz.: „B 112”
Sygn.: WSSD – brak
45. [Biblia] *Novum Testamentum graece et latine*, textum graecum recensuit, apparatus criticum [...] addidit, textum latinum ex Vulgata versione Sixti V [...] iussu recognita et Clementis VIII auctoritate edita repetiit Henr. Jos. Vogels. Pars 1, Düsseldorf 1922.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7681”
Sygn.: BKDK 12690 I
46. [Biblia] *Pauli ad Galatas Epistola*, latine vertit et perpetua annotatione illustravit Georgius Benedictus Winer, Lipsiae 1829.
Prow.: „A. Werner Berl. 1829” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8080”
Przydz.: „B 97”
Sygn.: WSSD – brak
47. [Biblia] *Le Epistole di S. Paolo*, tradotte dal testo greco con introduzione e note a cura di Felice Ramorino, Firenze 1924.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5745”
Sygn.: BKDK 1934 I
48. [Biblia] *San Paolo*, a cure dei G. Genocchi, V. Ceresi e del L. Constantini, Milano 1925 (Il pensiero Cristiano; 5).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5744”
Sygn.: BKDK 1935 I
49. [Biblia] *Le lettere di S. Paolo*, tradotte dal testo greco e annotate dal Giovanni Re con prefazione del Alberto Vaccari, Torino 1926.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5743”
Sygn.: BKDK 1937 I
50. [Biblia] *Die Briefe des Apostels Paulus an Timotheus und Titus*, übersetzt und erklärt von Johannes Evang Belser, Freiburg 1907.
Prow.: „Ks. E. Majkowski 1.7.1917 r.” (nota rps.); „BDK 5435”
Przydz.: „B 41”
Sygn.: BKDK 5407 II

51. [Biblia] *Codex Veronensis quattuor Evangelia ante Hieronymum latine translata erute e codice scripto [...]*, ex Josephi Blanchini editione principe denuo edidit J. Belsheim, Praga 1904.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4186”
Przydz.: „B 26”
Sygn.: WŚSD – brak
52. *Bibliotheca Patrum Ecclesiasticorum Latinorum selecta [...]*, edita curante E.G. Gersdorf, vol. XIII, *M. Minucii Felicis Octavius [...]*, recensuit [...] Franciscus Oehler, Lipsiae 1847.
Prow.: „Joseph Maruske stud. theol. cath.” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7867”
Sygn.: WŚSD – brak
53. *Bibliotheca sacra patrum Ecclesie Graecorum*, p. II, *Philonis Judaei Opera omnia*, t. 1–11, Lipsiae 1828–1830, 9 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7722”
Sygn.: WŚSD – brak
54. Birt Theodor, *Charakterbilder Spätroms und die Entstelung des modernen Europa*, Leipzig [po 1923].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5307”
Sygn.: BKDK 5154 II
55. Birt Theodor, *Römische Charakterköpfe. Ein Weltbild in Biographien*, Leipzig 1922.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5306”
Sygn.: BKDK 4627 II
56. Blass Friedrich, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, 4. völlig neugearbeitete Auflage besorgt von Albert Debrunner, Göttingen 1913.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
Przydz.: „E 16”
Ak.: 67 D 1181
Sygn.: BKDK 6444 II
57. Brandis Christianus Augustus, *Scholia in Aristotelem*, ed. Academia Regia Borussica, Berolini 1836.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1434”
Sygn.: WŚSD 25218 III t. 4

58. *Die Briefe der Päpste und die an sie gerichteten Schreiben von Linus bis Pelagius II (vom Jahre 67–590)*, zusammengestellt, übersetzt [...] von Severin Wenzlowsky, Th. 1, 6, Kempten 1875, 1879, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7612”
Przydz.: „P 52 I”, „P 52 VI”
Naklejki na grzbietach z napisem: „Briefe d. Päpste I.”; „Briefe d. Päpste VI.”
Sygn.: BKDK 2786 I
59. Bromboszcz Teofil, *Die Einheit des Johannes Evangelium*, [Katowice] 1927.
Ded.: „Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszemu Księdzu Biskupowi Lisieckiemu w dowód najgłębszej czci poświęca autor. Mysłówice, w dniu 19/12 1927 r.”
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 9200”
Opr.: czarna skóra, złożone tłoczenia na krawędziach okł., obcięta złożone
Sygn.: WSSD – brak
60. *Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich nebst dem Einführungs-gesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche vom 18. August 1896. Textausgabe mit Einleitung und Sachregister*, Hrsg. Karl Pannier, Leipzig [1902].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „Sp 93”
Sygn.: BKDK 11897 I
61. Caillau Armand-Benjamin, *Thesaurus patrum floresque doctorum qui cum in theologia tum philosophia olim claruerunt hoc est dicta, sententiae et exempla ex SS. Patribus probatissimisque scriptoribus collecta et per locos communes distributa cura et opere plurimorum rebus sacris addictorum*, vol. 1–9, Mediolani 1827–1830.
Prow.: „Ad Bibliotheca Seminarii Episcopalis Brixiensis” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5511”
Sygn.: WSSD – brak
62. Cathrein Victor, *Der Sozialismus. Eine Untersuchung seiner Grundlagen und seiner Durchführbarkeit*, Freiburg 1903.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6020”
Przydz.: „S 134”
Sygn.: BKDK 1667 I

63. Chelodi Ioannes, *Ius poenale et ordo procedendi in iudicis criminalibus iuxta Codicem Iuris Canonici*, Tridenti 1920.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
 Akc.: 67 D 1263
 Sygn.: BKDK 9046 II
64. Cicero Marcus Tullius, *Opera quae supersunt omnia. Ex recensione Io[anni] Casp[ari] Orelli*, editio altera emendatior curaverunt Io[annes] Casp[arus] Orellius et Io[annes] Georg[ius] Baiterus, vol. I–IV, Turici–Londini–Amstelodami 1845–1861, 5 vol.
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1439”
 Sygn.: BKDK 9534 III
65. *Collection intégrale et universelle des orateurs chrétiens. Première serie. Tome 4–6, Contenant la première [–troisième] partie des oeuvres complètes de Bourdaloue*, Paris 1864, 3 vol.
 Prow.: „X. M. Kowalczyk” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1433”
 Przydz.: „W a I”, „W 1 II”, „W 1 III”
- Collection intégrale et universelle des orateurs chrétiens. Première serie. Tome 42–43, contenant la première [–seconde] partie des oeuvres complètes de Massillon*, Paris 1861–1862, 2 vol.
 Prow.: „Kowalczyk” (nota rps.); „X. M. Kowalczyk” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1432”
 Przydz.: „W 2 I”, „W 2 II”
 Sygn.: WSSD – brak
66. *Compendium. De religiosis ad normam Codicis Iuris Canonici*, edidit Timotheus Schäfer, Münster 1927.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
 Akc.: 67 D 1182
 Sygn.: BKDK 6262 II
67. Cumont Franz, *Les mystères de Mithra*, Bruxelles 1913.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 1495”
 Sygn.: BKDK 4529 II

68. Cyprian, św., *Ausgewählte Schriften des heiligen Cyprian [...]*, nach dem Urtexte übersetzt von Ulrich Uhl, th. 1–2, Kempten 1869–1879 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7634”
Przydz.: „P 57 I. II.”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Cyprian I. II.”
Sygn.: BKDK 2786 I
69. Cyryl, św., *S. Patris nostri Cyrilli [...] Opera quae supersunt omnia [...]*, illustravit Guilielmus Carolus Reischl, vol. 1–2, Monaci 1848.
Prow.: „Dr Brudniok 1897; Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6209”
Sygn.: WSSD – brak
70. Cyryl, św., *Des heiligen Cyrillus [...] Katechesen*, nach dem Urtexte übersetzt von Joseph Nirschl, Kempten 1880, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7640”
Przydz.: „P 59”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Cyrillus”
Sygn.: BKDK 2786 I
71. Cyryl, św. *Des heiligen Cyrillus [...] Katechesen*, aus dem griechischen übersetzt [...] von Philipp Haeuser, München–Kempten 1922, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 41).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5880”
Sygn.: BKDK 13518 I
72. Dacier Henriette, *La Femme d’après Saint Ambroise*, Paris–Bruxelles 1900.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7723”
Sygn.: BKDK 11852 I
73. Découls, l’abbe, *La Mère Marie de Jésus bon Pasteur 1842–1902 et la Congregation de la Sainte Famille de Nazareth*, Rome 1927.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6035”
Sygn.: BKDK 9164 II

74. *Decreta authentica congregationis Sacrorum Rituum ex actis eiusdem collecta eiusque auctoritate promulgata [...]*, vol. I–V, Romae 1898–1901, 5 vol.
Appendix I, Romae 1912, 1 vol.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz., vol. I, II); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz., vol. III–V, App. I)
 Sygn.: BKDK 9891 III
Appendix II [...], Romae 1927, 1 vol.
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
 Sygn.: BKDK 9707 III
75. *Decretales summorum pontificum pro Regno Poloniae et Constitutiones Synodorum provincialium et dioecesanum Regni ejusdem ad summam collectae. Cum annotationibus [...] curantibus plerisque Sacerdotibus posnaniensibus editae*, t. I, editio innovata, Posnaniae 1883; [...] editae curae et studio Zenonis Chodyński et Eduardi Likowski, t. II–III, Posnaniae 1882–1883, 3 vol.
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BSK 1290”
 Przydz.: „H 7 I”; „H 7 II”; „H 7 III”
 Sygn.: BKDK 9588 III
76. Deharbe Joseph, *Grosser Katechismus der katholischen Religion mit einem Abrisse der Religions-geschichte für die reifere Jugend und für Erwachsene*, Regensburg–Rom–New York [s.a.–19 w.].
 Prow.: „Lisiecka Cz. Kle. I B” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 2456”
 Przydz.: „K 14”
 Sygn.: BKDK 1621 I
77. DeSmet Aloysio, *Praxis matrimonialis ad usum parochi et confessorii*, Brugis 1920.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Seminarii Archid. Gnesnen.” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 3391”
 Sygn.: BKDK 13525 I
78. Dettloff Felix, *Der Entwurf von 1488 zum Sebaldusgrab. Ein Beitrag zur Geschichte der gotischen Kleinarchitektur und Plastik*, Posen 1915.
 Ded.: „Kochanemu Arkademu w dowód przyjaźni i pamięci wśród ciężkich przejść życia ofiaruje autor. Poznań, 25 II 1915”
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5196”
 Sygn.: BKDK 9504 III

79. Dieckmann Hermann, *Die Verfassung der Urkirche*, Berlin 1923.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1496”
Sygn.: BKDK 5050 II
80. Dionysius Areopagita, *Die angeblichen Schriften*, übersetzt von J.G.B. Engelhardt, Th. 1–2, Sulzbach 1823.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8101”
Sygn.: WŚSD – brak
81. Dionysius Areopagita, *Des heiligen Vaters Dionysius Areopagita angeblichte Schrift über die kirchliche Hierarchie*, aus dem Urtexte übersetzt von Remigius Storf, Kempten 1877 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
Współopr. z: Grzegorz Traumatargus, *Ausgewählte Schriften [...]*, Kempten 1875.
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Gregoris Thaum. Dionysius Areop.”
Przydz.: „P 64 I. II”
Sygn.: BKDK 2786 I
82. Dionizy z Halikarnasu, *Dionysi Halicarnasensis Antiquitatum Romanarum quae supersunt*, recensuit Adolphus Kiessling, vol. I, Lipsiae 1860.
Prow.: „Ex Bibliotheca Ricardi Volkmann” (eksklibris); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8198”
Tekst grecki
Sygn.: BKDK 12831 I
83. Dittrich dr., *Dionysius der Grosse von Alexandrien. Eine Monographie*, Freiburg 1867.
Prow.: „Dr Brudniok. Religionslehrer. Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6944”; „Biblioteka Kurii Diecezjalnej w Katowicach 5896” (piecz.)
Sygn.: WŚSD – brak
84. *Documenta Ecclesias civitatis Bidgostiensis (Bromberg) concernentia*, Berlin 1918.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 568”
Przydz.: „H 20”
Sygn.: BKDK 4741 II

85. Domaszewski Alfred von, *Geschichte der römischen Kaiser*, Bd. 1–2, Leipzig 1914, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5305”
Przydz.: „F 15 I”, „F 15 II”
Sygn.: BKDK 5344 II
86. Dresdner Albert, *Kultur-und Sittengeschichte der Italianischen Geistlichkeit im 10. und 11. Jahrhundert*, Breslau 1890.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5575”
Przydz.: „H 48”
Sygn.: BKDK 4647 II
87. Dub-Dubowski Ignacy, *Listy pasterskie ks dr. Ignacego Dub-Dubowskiego, Biskupa Łuckiego i Żytomierskiego*, Warszawa 1927.
Ded.: „Jego Ekscelencji ks Biskupowi Arkadyuszowi Lisieckiemu w hołdzie składa wydawca J.T. Wróblewski. Warszawa, ul. Poznańska 21. Dn. 25 VIII 1927” (nota rps.)
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 3113 II
88. Duchesne L., *Histoire ancienne de l'Église*, t. I–III, Paris 1910–1911, 3 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1486”
Przydz.: „H 89 I”, „H 89 II”, „H 89 III”
Sygn.: BKDK 4466 II
89. Duchesne L., *L'Église au VIe siècle*, Paris 1925.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1487”
Sygn.: BKDK 4429 II
90. Eberhard Matthias, *Kanzel-Vorträge [...]*, Hrsg. Ägidius Ditschied, Bd. I–VI, Freiburg 1898–1914, 6 vol.
Prow.: „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5272”
Przydz.: „W 27 I–W 27 VI”
Sygn.: BKDK 4506 II
91. Efreem, św., *Ausgewählte Schriften des heiligen Kirchenvaters Ephräm, aus dem Griechischen und Syrischen übersetzt von Pius Zingerle*, t. 1–6, Innsbruck 1831–1845, 3 vol.
Prow.: „Brudniok 1884”; „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9239”
Sygn.: WSSD – brak

92. Efrem, św., *Reden des heiligen Ephräm des Syrers über Selbstverläugnung ind einsame Lebensweise [...]*, aus dem Syrischen übersetzt von Pius Zingerle, Innsbruck 1871.
Prow.: „Brudniok 1884” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6367”
Sygn.: BKDK 2090 I
93. Ehrhard Albert, *Die Altchristliche Litteratur und ihre Erforschung von 1884–1900*, 1. Abth., Freiburg 1900 (Strassburger Theologische Studien; Erster Supplementband).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1317”
Przydz.: „P 28”
Sygn.: BKDK 4422 II
94. Ender Anton, *Die Geschichte der Katholischen Kirche in ausgearbeiteten Dispositionen zu Vortägen für Vereine, Schule und Kirche [...]*, Einsiedeln–Waldshut–Köln 1901.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „H 16”
Sygn.: BKDK 4577 II
95. Epifaniusz, św., *Des Heiligen Epiphanius [...] ausgewählte Schriften*, aus dem griechischen übersetzt von Joseph Hörmann, Kempten–München 1919, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 38).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5883”
Sygn.: BKDK 13518 I
96. Erbarmen Gottlieb, *Frauenmode und Seelsorge. Anleitung für Seelsorge zur Bekämpfung der Missbräuche für Vorträge und Unterricht*, Ravensburg Württ. 1926.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 3381”
Sygn.: BKDK 13678 I
97. *Ergänzungen zu Möhler’s Symbolik aus dessen Schrift Neuen Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Protestanten*, Hrsg. Joh. Mich. Raich, Mainz 1906.
Prow.: „BDK”; „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz. na 1. poz. klocka)
Sygn.: BKDK 4914 II (4913–4914 II)

98. Euzebiusz, św., *Histoire ecclesiastique*, texte grec et traduction française par Émile Grapin, t. 1–3, Paris 1905–1913, 3 vol. (Textes et documents pour l'étude historique du christianisme publiés sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay).
Prow.: „Au Coin de France. Libraire et Bibliotheque Françaises Poznań (Pologne)” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5749”
Przydz.: „P 41 I–P 41 III”
Sygn.: BKDK 1939 I
99. Euzebiusz, św., *Kirchengeschichte*, Hrsg. Eduard Schwartz, kleine Ausgabe, Leipzig 1914.
Prow.: „BDK 5329”
Przydz.: „P 97”
Sygn.: BKDK 5285 II
100. *Évangiles apocryphes*, t. 1–2, Paris 1911–1914, 2 vol. (Textes et documents pour l'étude historique du christianisme publiés sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5752”
Przydz.: „P 38 I–P 38 II”
Sygn.: BKDK 1938 I
101. Evers Mathias, *Israels Prophetentum*, (Hilfsmittel zum evangelischen Religionsunterricht; 5) [Berlin 1896].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5747 II (5747–5752 II)
102. *Exerzitien und Exerzitiorganisation Aufgaben moderner Seelsorge. Vorträge, gehalten auf der Exerzientagung der Diözese Münster zu Münster vom 2. bis 4. Januar 1924, zu Kevelaer vom 28. Bis 31. April 1924*, Hrsg. im Auftrage der Exerzitenleitung der Diözese Münster von Dr August Konermann, Einsiedeln [i in.] 1925.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6140”
Sygn.: BKDK 8107 II
103. Fanfani Lodovico G., *Il diritto delle religiose conforme al codice di diritto canonico*, Torino–Roma 1922.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 2813 I

104. Farrugia Nicolaus, *Commentarium in censuras latae sententiae Codicis Juris Canonici Benedicti Papae XV. auctoritate promulgati*, Melitae, Ex Typographia „Malta” Fortunati Mizze, 1921.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: BKDK 12385 I
105. Fascher Erich, *Die formgeschichte Methode. Eine Darstellung und Kritik zugleich ein Beitrag zur Geschichte des synoptische Problems*, Gissen 1924.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1204”
Sygn.: BKDK 5986 II
106. Fauth Franz, *Die Schriftpropheten bis zum Ende des Exils*, Berlin 1896 (Hilfsmittel zum evangelischen Religionsunterricht; 6).
Prow. na 1. poz. klocka: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5748 II (5747–5792 II)
107. Fessler Joseph, *Institutiones Patrologiae quas ad frequentiore, utiliore et faciliore SS. Patrum lectionem promovendam*, t. II, pars 1–2, Oeniponti 1851–1852.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8715”
Sygn.: BKDK 7965 II
108. Fiocchi Ambrogio M., *Vita del beato Claudio de la Colombière della Compagnia Di Gesu 1641–1682*, Isola del Liri 1929.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5441”
Sygn.: BKDK 5266 II
109. Fonck Leopold, *Die Wunder des Herrn im Evangelium exegetisch und praktisch erläutert*, I. Th., Innsbruck 1903.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 421”
Przydz.: „B 76 I”
Naklejka na grzb.: „L. Fonck. Die Wunder d. Herrn im Evangelium”
Sygn.: BKDK 3914 II
110. Fonck Leopold, *Moderne Bibelfragen. Vier populär-wissenschaftliche Vorträge in erweiterer Form*, Einsiedeln (Schweiz) 1917.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1504”
Sygn.: BKDK 4415 II

111. *Fragmenta philosophorum graecorum*, collegit [...] prolegomenis illustravit [...] Fr. Guil. Aug. Mullachius, vol. I–III, Parisiis 1881–1883, 3 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1438”
Sygn.: BKDK 9549 III
112. Franz Adolph, *M. Aurelius Cassiodorus Senator. Ein Beitrag zur Geschichte der theologischen Literatur*, Breslau 1872.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7133”
Sygn.: BKDK 9013 II
113. Friedlaender Ludwig, *Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms in der Zeit von August bis zum Ausgang der Antonine*, Th. 1–4, Leipzig 1910, 4 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8821”
Przydz.: „F 12 I–F 12 IV”
Sygn.: BKDK 4155 II
114. *Die frohe Botschaft nach Lukas*, aus der griechischen Urschrift übertragen von Roman Woerner, München 1922.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 4543”
Sygn.: BKDK 14676 I
115. *Frühchristliche Apologeten und Märtyrerakten*, aus dem griechischen und lateinischen übersetzt, Bd. I–II, Kempten und München 1913, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 12, 14).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz., Bd. I); „BDK 5885”
Sygn.: BKDK 13518 I
116. *Fundamenta Artis Catecheticae. S. Aurelii Augustini Liber de catechizandis rudibus una cum Ioannis Gersonii Tractatu de parvulis trahendis ad Christum*, ed. [...] Laur. Max. Roth, Moguntiae 1865.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7583”
Sygn.: BKDK 2891 I
117. Gaâb Ernst, *Der Hirte des Hermas. Ein Beitrag zur Patristik*, Basel 1866.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5227”
Przydz.: „P 35”
Sygn.: BKDK 4780 II

118. Gangauf Theodor, *Des Heiligen Augustinus speculative Lehre von Gott dem Dreieinigen. Ein wissenschaftlicher Nachweis der objectiven Begründetheit dieses christlichen Glaubensgegenstandes [...]*, Augsburg 1865.
Prow.: „F Brudniok 29/IX 80” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7377”
Sygn.: BKDK 5706 II
119. Gangauf Theodor, *Methaphysische Psychologie des heiligen Augustinus*, Augsburg 1852.
Prow.: „F Brudniok 29 XI 80” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8156”
Sygn.: BKDK 6382 II
120. Gassert Heinrich, *Arbeit und Leben des katholischen Klerikers*, Paderborn 1902 (Seelsorger Praxis. Sammlung praktischer Taschenbuch für den katholischen Klerus).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7513”
Przydz.: „S 189”
Sygn.: BKDK 2913 I
121. Goodenough Erwin R., *The theology of Justin Martyr*, Jena 1923.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1493”
Sygn.: BKDK 4553 II
122. *Der Gottesbeweis in der Patristischen Zeit mit besonderer Berücksichtigung Augustins*, Freiburg 1869.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5503”
Sygn.: BKDK 5473 II
123. Granderath Theodor, *Geschichte des Vatikanischen Konzils von seinen ersten ankündigung bis zu seiner Vertagung*, nach den authentischen Dokumenten dargestellt, Hrsg. Konrad Kirch, Bd. 1–2, Freiburg i. Br. 1903, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1472”
Przydz.: „H 62 I–II”
Sygn.: BKDK 6026 II
124. Gregory Caspar René, *Textkritik des Neuen Testamentes*, Leipzig 1909.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1212”
Przydz.: „B 21”
Nakl. na grzbiecie: „C. Gregory. Textkritik d. N. Testaments”
Sygn.: BKDK 4372 II

125. Grimm Karl Ludwig Wilibald, *Lexicon graeco-latinum in libros Novi Testamenti*, ed. 4, Gissae [po 1888].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
Ak.: 67 D 1277
Przydz.: „E 10”
Sygn.: WSSD – brak
126. Grimm Joseph, *Das Leben Jesu [...]*, besorgt von Joseph Zahn, Regensburg 1896–1910, 7 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5155”
Przydz.: „B 80 I–B 80 VII”
Sygn.: BKDK 4612 II
127. Grisar Hartmann, *Rom beim Ausgang der Antiken Welt. Nach den schriftlichen Quellen und dem Monumenta*, Freiburg 1901 (Geschichte Roms und der Päpste im Mittelalter [...]; 1. Bd.).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 988”
Przydz.: „H 9”
Sygn.: BKDK 9564 III
128. Grouard E., *Souvenirs de mes Soixante ans d’Apostolat dans l’Athabaska-Mackenzie*, préface de Mgr Lavallée [...], Lyon–Paris–Winnipeg [1926].
Ded.: „A Son Excellence Monseigneur Lisiecki Evêque de Katowice Silésie Pologne † E. Grouard omi Ev. D’Ibora Vic. Apost. D’Athabaska. Paris le 28 Avril 1927” (nota rps.)
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Curia Dioeciesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 1566”
Sygn.: BKDK 9256 II
129. Grzegorz Cudotwórca, św., *Augewählte Schriften des heiligen Gregorius Thaumaturgus*, nach dem Urtexte übersetz von Joseph Margraf, Kempten 1875 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7622”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Gregoris Thaumaturgus Dionysius Areop.”
Przydz.: „P 64 I. II”
Sygn.: BKDK 2786 I

130. Grzegorz Wielki, św., *Angewälte Schriften des heiligen Gregorius der Grossen [...]*, nach dem Urtexte übersetzt. Mit [...] Vorbericht [...] von Theodor Kranzfelder, Th. 1–2, Kempten 1873–1874, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7611”
Przydz.: „P 62”
Naklejki na grzbietach z napisem rps.: „Gregorius d. Gr. I.”; „Gregorius d. Gr. II.”
Sygn.: BKDK 2786 I
131. Grzegorz z Nazjanzu, św., [...] *Oratio Apologetica de fuga sua*, textum cum [...] annotationibus [...] edidit Joannes Bapt. Alzog, Friburgi 1869.
Prow.: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5030”
Liczne podkreślenia w tekście i marginalia ręką ks. Brudnioka
Sygn.: BKDK 2351 I (2351–2352 I)
132. Grzegorz z Nazjanzu, św., *Reden*, aus dem griechischen übersetzt [...] von [...] Philipp Haeuser [...], Bd. I, München 1928 (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 59).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6043”
Sygn.: BKDK 13518 I
133. Grzegorz z Nyssy, św., *Des heiligen [...] Gregor von Nyssa ausgewählte Schriften aus dem griechischen übresetzt*, München 1927, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 56).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6044”
Sygn.: BKDK 13518 I
134. Grzegorz z Nyssy, św., *Oratio catechetica graece et latine*, ed. Io. Gregorius Krabingerus, Monachii 1838.
Prow.: „H. Laemmer. Berlin 1856” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8182”
Sygn.: WŚSD – brak
135. Haase Felix, *Die Aufgaben des Kirchengeschichtslehrer nach Professor Max Sdralek*, Breslau 1914.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 799, 800”
Przydz.: „H 96”
Sygn.: BKDK 3261 II

136. *Handbuch zu den Neutestamentlichen Apokryphen [...]*, Hrsg. Edgar Hennecke, Tübingen 1904.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5341”
Przydz.: „B 37 I”
Sygn.: BKDK 4586 II
137. Harnack Adolf, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, t. 1, Freiburg 1894 (Sammlung Theologische Lehrbücher).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1391”
Przydz.: „T 38”
Sygn.: BKDK 4502 II
138. Harnack T., *Der christliche Gemeindegottesdienst im apostolischen und altkatholischen Zeitalter*, Erlangen 1854.
Prow.: „Heinrich Kleinwacher stud. theol.” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6931”
Przydz.: „H 65”
Sygn.: BKDK 5685 II
139. *Heiland und Erlösung. Sechs Vorträge über die Erlösungsidee im Heidentum und Christentum*, Freiburg 1914.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 653”
Przydz.: „Ta 29”
Sygn.: BKDK 1609 I
140. Heinrici Georg, *Der litterarische Charakter der neutestamentlichen Schriften*, Leipzig 1908.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8155”
Przydz.: „B 86”
Sygn.: BKDK 7972 II
141. Hello Ernest, *Filozofia i ateizm*, przekład z 2. wyd. francuskiego z 1903 r., Warszawa 1909.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5316”
Przydz.: „T 47”
Sygn.: BKDK 5420 II

142. Hergenröther Joseph, *Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte*, neu bearbeitet von Johann Peter Kirsch, Bd. 1, Freiburg 1911 (Theologische Bibliothek).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5127”
Przydz.: „H 88 I”
Sygn.: BKDK 4499 II
143. Hieronim, św., *Ausgewählte Schriften des heiligen Hieronymus, Kirchenlehrers*, nach dem Urtexte übersetzt von Peter Leipelt, 1 Bd., Kempten 1872.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.); „BDK 7610”
Przydz.: „P 65 I”
Sygn.: WSSD 007 I
144. Hipler Franz, *Dionysius der Areopagite. Untersuchungen über Aechtheit und Glaubwürdigkeit der unter diesem Namen vorhandenen Schriften*, Regensburg 1861.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 768”
Sygn.: BKDK 4121 II
145. Hipolit, św., *Widerlegung aller Häresien (Philosophumena)*, aus dem griechischen übersetzt, München–Kempten 1922 (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 40).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5887”
Sygn.: BKDK 13518 I
146. Hoch Alexander, *Lehre des Johannes Cassianus von Natur und Gnade. Ein Beitrag zur Geschichte des Gnadenstreits im 5. Jahrhundert*, Freiburg 1895.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6095”
Sygn.: BKDK 4710 II
147. Huber Johannes, *Die Philosophie der Kirchenväter*, München 1859.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5940”
Sygn.: BKDK 4803 II
148. Hupfeld F., *Die apostolische Urgemeinde nach der Apostolgeschichte und anderen zeitgeschichtlichen Quellen*, 2. Aufl., Berlin 1900 (Hilfsmittel zum evangelischen Religionsunterricht; 4).
Prow. na 1. poz. klocka: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5751 II (5747–5752 II)

149. *Illustrierte Kirchengeschichte*, Hrsg. Gerhard Rauschen, Jakob Marx und Jakob Schmidt, Berlin–München–Wien [1911].
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6427”
 Sygn.: BKDK 9600 III
150. *Im Dienste des Göttlichen Wortes. Jubiläumsschrift des Gesellschaft des Göttlichen Wortes 1875–1925*, Hrsg. Hermann Fischer, Steyl Kaldenkirchen Rhl. [1925].
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5285”
 Sygn.: BKDK 5959 II
151. *Index librorum prohibitorum Leonis XIII Summi pontificis auctoritate recognitus Ssmi D.N.Pii PP XI jussu editus*, Romae 1922.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
 Sygn.: BKDK 8919 II
152. *Iunilii Africani Instituta Regularia Divinae Legis. Ex ampliore libro qui inscribitur ‘Theodor von Mopsuestia und Iunilius Africanus als exegeten’, in usum praelectionum publicarum* Henricus Kihn, Friburgi 1880.
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5495”
 Sygn.: BKDK 5469 II
153. *Jahresbericht über das Königl. Gymnasium zu Coesfeld*, 2 vol.
 – *Sechsenddreissigster [...] (Schuljahr 1863–64)*, Coesfeld 1864.
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 4293”
 Przydz.: „B 3 I”
 – *Siebenunddreissigster [...] (Schuljahr 1864–65)*, Coesfeld 1865.
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 4293”
 Przydz.: „B 3 II”
 Sygn.: WSSD – brak
154. Jan Chryzostom, św., *Angewählte Schriften des heiligen Chrysostomus [...] Nach dem Urtexte übersetzt [...]*, Bd. I–III, VI, Kempten 1874–1882, 3 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7613”
 Przydz.: „P 55 I, II.”; „P 55 III.”; „P 55 VI.”
 Naklejki na grzbietach z napisem: „Chrysostomus I. II”; „Chrysostomus III”; „Chrysostomus VI”
 Na k. ochronnej t. VI nota rps.: „XIX Serie Nr 1”
 Sygn.: BKDK 2786 I

155. Jan Chryzostom, św., *Des heiligen [...] Johannes Chrysostomus ausgewählte Schriften aus dem Griechischen übersetzt*, Bd. V–VII, München–Kempten 1922–1924, 3 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 39, 42, 45).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5888”
Sygn.: BKDK 13518 I
156. Jan Chryzostom, św., *Johannis Chrysostomi de sacerdotio libri sex*, e recensione Ioannis Alberti Bengelli, Lipsiae 1872.
Prow.: „F. Brudniok 1878” (nota rps.)
Prow. na 1. poz. klocka: „Brudniok” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5030”
Sygn.: BKDK 2352 I (2351–2352 I)
157. Jan Chryzostom, św., [...] *Ιωαννου του Χρυσοστομου [...] τα Ευρισκομενα παντα. Sancti Patris [...] Joannis Chrysostomii [...] Opera omnia quae extant [...]*, opera et studio Bernardi de Montfaucon, t. I–XIII, Parisiis 1834–1839, 13 vol.
Prow.: „Ex libris C.-F. Lucas” (naklejka, t. 3, 4, 6, 7, 10–13); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz., t. 1–6); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz., t. 7–13); „BDK 9294”
Sygn.: BKDK 9888 III
158. Jan z Damaszku, św., *Genauere Darlegung des orthodoxen Glaubens*, nach dem Urtexte übersetzt von Heinrich Hayd, Kempten 1880.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7624”
Przydz.: „P 68”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Johannes von Damascus”
Sygn.: BKDK 2786 I
159. Jan z Damaszku, św., *Des heiligen Johannes von Damascus genaue Darlegung des Orthodoxen Glaubens aus dem griechischen übersetzt*, München–Kempten 1923 (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 44).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5889”
Sygn.: BKDK 13518 I

160. Justyn, św., *Apologies*, texte grec, traduction française et index par Louis Pautigny, Paris 1904 (Textes et documents pour l'étude historique du christianisme publiés sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5761”
Przydz.: „P 42”
Sygn.: BKDK 1932 I
161. Justyn, św., *Justinus' des Philosophen und Märtyrers Apologien*, herausgegeben und erklärt von Joannes Maria Pfättisch, t. 1–2, Münster 1912.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 657, 6716”
Sygn.: BKDK 1606 I
162. Justyn, św., *Die Apologien des Heiligen Justinus [...]*, übersetzt von P.A. Richard, Kempten 1880 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Współopr. z: Wincenty, św., *Des heil. Vincenz von Levin Commonitorium [...]*, Kempten 1880.
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Vincens v. L. Justinus M. Minucius F.”
Sygn.: BKDK 2786 I
163. Justyn, św., *Des heiligen [...] Justinus Dialog mit dem Juden Tryphon*, aus dem Griechischen übersetzt [...] von [...] Philipp Haeuser, Kempten–München 1917, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersetzung; Bd. 33).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5890”
Sygn.: BKDK 13518 I
164. Justyn, św., *Dialogue avec Tryphon*, texte grec, traduction française, introduction, notes et index par Georges Archambault, t. 1–2, Paris 1909, 2 vol. (Textes et documents pour l'étude historique du christianisme publiés sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5762”
Przydz.: „P 43 I–P 43 II”
Sygn.: BKDK 1941 I

165. Justyn, św., *Opera quae feruntur omnia*, ad optimos libros mss. Nunc primum aut denuo collatos recensuit prolegomenis et commentariis instruxit translatione latina ornavit indices adiecit Io. Car. Th. de Otto, t. I–III, Ienae 1876–1877, 3 vol. (Corpus Apologetarum Christianorum Saeculi Secundi; vol. 1–5).
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9237”
Sygn.: BKDK 8884 II
166. *Die Kanones und Beschlüsse des hochheiligen Oekumenischen und Allgemeinen Vaticanischen Concils. Sacrosancti Oecumenici et Generalis Concilii Vaticani canones et decreta*, deutsch-lateinische Ausgabe mit historisch-dogmatischen Einleitung von G. Schneemann, Freiburg 1871.
Prow.: „Anders” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Sygn.: BKDK 8040 II
167. Kaufmann Carl Maria, *Handbuch der christischen Archäologie*, Paderborn 1913 (Wissenschaftliche Handbibliothek. Dritte Reihe. Lehrbücher verschiedenen Wissenschaften).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5911”
Sygn.: BKDK 5210 II
168. Kerler Dietrich Heinrich, *Die Patronate der Heiligen*, Ulm 1905.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6659”
Przydz.: „T 107”
Sygn.: BKDK 2271 I
169. Kihn Heinrich, *Encyclopädie und Methodologie der Theologie*, Freiburg im Breisgau 1892 (Theologische Bibliothek).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Przydz.: „E 20”
Ak.: 67 D 1403
Sygn.: BKDK 6659 II
170. Kihn Heinrich, *Theodor von Mopsuestia und Junilius Africanus als Exegeten. Nebst einer kritischen Textausgabe von des letzteren Institutia regularia divinae legis*, Freiburg 1880.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 8100”
Sygn.: BKDK 6317 II

171. Kihn Heinrich, *Der Ursprung des Briefes an Diognet*, Freiburg 1882.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5582”
Sygn.: BKDK 5471 II
172. Klostermann August, *Die Bucher Samuelis und der Könige ausgelegt [...]*,
Nördlingen 1887 (Kurgefasster Kommentar zu den heiligen Schriften Alten
und Neuen Testamentes sowie zu den Apokryphen; III Abth.).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1181”
Przydz.: „B 8”
Sygn.: BKDK 9917 III
173. Knabenbauer Joseph, *Commentarius in Ezechielem Prophetam*, Paris
1890 (Cursus Scripturae Sacrae auctoribus R. Cornely, J. Knabenbauer,
Fr. de Hummelauer; III).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1320”
Sygn.: BKDK 4407 II
174. Knöpfler Alois, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Freiburg 1906.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5309”
Przydz.: „H 44”
Sygn.: BKDK 5567 II
175. Koch Hugo, *Pseudo-Dionysius Areopagita in seinen Beziehungen zum Neu-
platonismus und Mysterienwesen. Eine Litterarhistorische Untersuchung*,
Mainz 1900 (Forschungen zur Christlicher Literatur und Dogmengeschichte;
Bd. 1.).
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Bi-
skup Śląski” (piecz.); „BDK 6905”
Sygn.: BKDK 6012 II
176. König Eduard, *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testa-
ment*, Leipzig 1922.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 9066”
Sygn.: WSSD – brak
177. *Konstantin der Grosse und seine Zeit. Gesammelte Studien, Festgabe zum
Konstantins-Jubiläum 1913 und zum goldenen Priesterjubiläum von Mgr.
Dr. A. De Waal. In Verbindung mit Freunden der deutschen Campo Santo in
Rom*, Hrsg. Franz Jos. Dölger, Freiburg 1913.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1210”
Przydz.: „F 5”
Sygn.: BKDK 5953 II

178. Kopallik Joseph, *Cyrillus von Alexandrie. Eine Biographie nach den Quellen gearbeitet*, Mainz 1881.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5502”
Sygn.: BKDK 4990 II
179. Korytkowski Jan, *Brevis descriptio historico-geographica ecclesiarum archidioecesis gnesnensis et posnaniensis ad ordinem decanatum digestarum nec non elenchus universi cleri [...]*, Gnesnae 1888.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1293”
Przydz.: „H 43”
Sygn.: BKDK 4996 II
180. Korytkowski Jan, *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej od roku 1000 aż do dni naszych podług źródeł archiwalnych*, t. I–IV, Gniezno 1883, 4 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1288”
Przydz.: „H 6 I–H 6 IV”
Sygn.: BKDK 9906 III
181. Kuhn Johann, *Über die Bemalung der Kirchen. Sachgemässe Winke für Kirchenvorstände, Behörden und ausübende Künstler*, Würzburg 1893.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5325”
Przydz.: „T 42”
Sygn.: BKDK 5458 II
182. *Kurzgefasster Kommentar zu den heiligen Schriften Alten und Neuen Testaments sowie zu den Apokryphen [...]*, Hrsg. Hermann Strack, Otto Zöckler, A, *Altes Testament*, 3 vol.
4. Abth.: Orelli Conrad von, *Die Propheten Jesaia und Jeremia*, Nördlingen 1887.
5. Abth.: Orelli Conrad von, *Das Buch Ezechiel und die zwölf kleinen Propheten*, Nördlingen 1888.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5568”
Przydz.: „B 9 I. II”
8. Abth.: Oettli Samuel, Meinhold Johannes, *Die geschichtlichen Hagiographen (Chronike, Esra, Nehemia, Ruth, Esther) und das Buch Daniel*, Nördlingen 1889.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1196”
Przydz.: „B 12”
9. Abth.: Zöckler Otto, *Die Apokryphen des Alten Testaments nebst einen Anhang über Pseudoepigraphenliteratur*, München 1891.

- Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1209”
Przydz.: „B 11”
Sygn.: BKDK 8975 II
183. Laemmer Hugo, *Clementis Alexandrini de Aoyoi doctrina. Commentario historica theologica [...]*, Lipsiae 1855.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5525”
Sygn.: BKDK 5311 II
184. *Lectiones SS. Patrum contra murmuratores seu contra amaritudinem cordis oris et iudicii [...]*, ed. Fr. I.C. Card. Vives, t. 1, Romae 1902.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 3319”
Sygn.: BKDK 12874 I
185. *Die Lehren des Judenthums. Gekürtzte Handausgabe*, Hrsg. dem Vereinigung für Schriften über jüdische Religion begründet vom Verband der Deutschen Juden, Berlin [1925].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 7123”
Sygn.: BKDK 6005 II
186. *Leiden und Martyrthum der Polen durch die Russen oder Rusland und die unit-griechische Kirche. Beleuchtet in einer von der englischen Regierung voeröfentlichen Denkschrift*, aus den englischen Original übersetzt von Otto von Schaching, Regensburg 1877.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 551”
Przydz.: „H 76”
Sygn.: BKDK 9015 II
187. Leon Wielki, św., *Sämmtliche Reden des hl. Leo des Grossen [...]*, nach dem Urtexte übersetzt [...] von M.M. Wilden [...], Kempten 1876.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7633”
Przydz.: „P 70”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Leo d. Gr.”
Sygn.: BKDK 2786 I
188. Leon Wielki, św., *Sämmtliche Predigten*, aus dem lateinischen übersetzt [...] von Theodor Steeger, Bd. I–II, München 1927, 2 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 54, 55).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6042”
Sygn.: BKDK 13518 I

189. Linden Jakob, *Die wichtigsten Unterscheidungslehre das heisst Lehren, durch welche sich die Katholiken und Protestanten voneinander unterscheiden*, Paderborn 1905.
Prow.: „Stanisław Adamski Biskup Katowicki” (piecz.); „BDK”
Przydz.: „T 109”
Sygn.: BKDK 13008 I
190. Lindner Arthur, *Danzig*, Leipzig 1913 (Berühmte Kunststätten; 19).
Prow.: „Ks. Dettloff” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 865”
Sygn.: BKDK 5577 II
191. Ludwiczak Antoni, *O wyższych szkołach ludowych*, Poznań 1918.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 208”
Przydz.: „S 91”
Sygn.: BKDK 3277 II
192. Mack Martin Joseph, *Commentar über die Pastoralbriefe des Apostels Paulus*, Tübingen 1841.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5103”
Przydz.: „B 91”
Sygn.: BKDK 5157 II
193. *Manna quotidianum sacerdotum sive preces ante et post missae celebrationem [...]*, ed. [...] Jacobus Schmitt, t. I–III, Friburgi 1883–1884, 3 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 6859”
Przydz.: „Ta 46 I”, „Ta 46 II”, „Ta 46 III”
Sygn.: BKDK 2659 I
194. Manso Johan Caspar Friedrich, *Leben Constantins des Grossen nebst einigen Abhandlungen geschichtlichen Inhalts*, Breslau 1817.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7966”
Przydz.: „F 85”
Sygn.: WŚSD – brak
195. *Manuale iuris canonici in usum clericorum [...]*, ed. Dominicus M. Prümmer, ed. 3, Friburgi 1922.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.)
Ak.: 67 D 755; 67 D 1415
Sygn.: BKDK 6447 III

196. Mehler Ludwig, *Katechetisches Handbuch in kurzen Erklärungen, biblischen und historischen Beispielen, in Parabeln und Gleichnissen zunächst zum Grossen (und Mittern) Katechismus [...]. Ein Hilfsbuch für Seelsorger und Lehrer [...]*, III Th., Regensburg 1859 (Praktische Katechese).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8507”
Przydz.: „K 3 III”
Sygn.: BKDK 4110 II
197. *Memoire historique sur les événements du Grand-Duché de Posen. Depuis le 20 Mars jusque’au 18 Mai 1848*, Paris [1848].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 562”
Przydz.: „Hs 63”
Sygn.: WSSD – brak
198. Metzner Emil, *Die Verfassung der Kirche in den zwei ersten Jahrhunderten unter besonderer Berücksichtigung der Schriften Harnacks*, Dantzig 1920.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8392”
Sygn.: BKDK 4743 II
199. Meyer Heinrich August Wilhelm, *[Kritisch exegetisches Handbuch über das Paulus erstes Brief an die Korinther]*, [s.l.] [s.a.–19 w.].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1499”
Przydz.: „B 94”
Sygn.: BKDK 6037 II
200. Meyer Heinrich August Wilhelm, *Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthäus [...]*, neu bearbeitet von Bernhard Weiss, Göttingen 1883.
Prow.: „Wichert stud. theol. Greifenwald W.S. 85/86” (nota rps.); „Max Wichert. Stud. Theol.” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8249”
Przydz.: „B 88”
Sygn.: BKDK 6067 II
201. Meyer Heinrich August Wilhelm, *Kritisch exegetisches Handbuch über den Brief an die Galater [...]*, neu bearbeitet von Friedr. Sieffer, Göttingen 1880 (Kritisch exegetischer Kommentar über das Neue Testament; VII. Abth.).
Prow.: „Max Wichert. Stud. Theol.” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5629”
Przydz.: „B 89”
Sygn.: BKDK 4967 II

202. Minucius, *Des M. Minucius Felix Octavius*, übersetzt und erläutert von Aloys Bieringer, Kempten 1871 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
Współopr. z: Wincenty św., *Des heil. Vincenz von Levin Commonitorium [...]*, Kempten 1880.
Naklejka na grzbiecie: „Vincens v. L. Justinus M. Minucius F.”
Sygn.: BKDK 2786 I
203. Möhler J.A., *Symbolik oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren öffentlichen Bekenntnisschriften*, Mainz 1904.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5613”
Sygn.: BKDK 4913 II (4913–4914 II)
204. Monnier Henri, *La Mission historique de Jesus*, Paris 1914.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1490”
Sygn.: BKDK 4467 II
205. *Monumenta historiae Warmienseis oder Quellensammlung zur geschichte Ermlands*, Hrsg. Carl Peter Woelky und Johann Martin Saage.
Abth. I, *Codex Diplomaticus Warmienseis*, Bd. 1–2, Mainz 1860–1864.
Abth. II, *Scriptores rerum Warmienseis*, Bd. 1, Braunsberg 1866.
Prow.: „X. M. Kowalczyk” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1291–1292”
Przydz.: „Hs 90”, „Hs 90 II”, „Hs 90 III”
Sygn.: WSSD – brak
206. *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejów Polski*, t. I–VI, Lwów–Kraków 1872–1893, 6 vol.
Ded.: „Arkadyuszowi Lisieckiemu kochanemu swemu dziekanowi ofiarują kole-dzy. Poznań, w listopadzie r. 1903”
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1286”
Sygn.: BKDK 9563 III
207. *Moralische fabeln des heiligen Cyrill [...]. Nach einer alten lateinischen Handschrift durch [...] Balthasar Corderius im Jahre 1640 herausgegeben, nun zum ersten Mal verdeutsch und [...] veröffentlicht von Simon Perzich*, Breslau 1844.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 3178”
Sygn.: BKDK 1283 I

208. Mourret Fernand, *Histoire générale de l'Église*, t. 1–2, Paris 1921, 2 vol.
Prow.: „Au Coin de France. Libraire et Bibliothèque Françaises Poznań (Pologne)” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1505–1506”
Przydz.: „H 14”, „H 15”
Sygn.: BKDK 4404 II
209. Müller David Heinrich, *Die Propheten in ihrer ursprünglichen Form. Die Grundgesetze der ursemitischen Poesie erschlossen und nachgewiesen in Bibel, Keilinschriften und Koran und in ihren Wirkungen erkannt in der Chören der griechischen Tragödie*, Bd. I–II, Wien 1896.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1205”
Sygn.: BKDK 9526 III
210. Naegelsbach Friedrich, *Die homerische Theologie in ihrem zusammenhange dargestellt*, Nürnberg 1840.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8040”
Sygn.: WSSD – brak
211. Neander August, *Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche*, 1 Bd., Abth. 1–3; 2 Bd., Abth. 1–3, Hamburg 1826–1831, 6 vol.
Prow.: „Graf” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5620, 958”
Przydz.: „H 91 I, 1–3”; „H 91 II, 1–3”
Sygn.: WSSD – brak
212. Neteler B., *Das Buch der Richter der Vulgata und des hebräischen Textes übersetzt und erklärt [...]*, Münster 1900.
Prow.: „Lisiecki” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8239”
Przydz.: „B 39”
Sygn.: BKDK 4241 II
213. Neuburger Albert, *Die Technik des Alterthums*, 3. Aufl., Leipzig [po 1920].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5302”
Sygn.: BKDK 5942 II
214. *Neues Statut der Polednik'schen Stiftung in Lissek*, Breslau 1915.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 3603”
Sygn.: BKDK 3603 II

215. *Neutestamentalische Apokryphen. In Verbindung mit Fachgelehrten in deutscher Uebersetzung und mit Einleitungen*, Hrsg. Edgar Hennecke, Tübingen 1924.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1211”
Sygn.: BKDK 5958 II
216. Niemann Rudolf, *Das Evangelium Johannis in Auswahl für die oberste Klasse Schulen ausgelegt*, Berlin 1892.
Prow. na 1. poz. klocka: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5749 II (5747–5752 II)
217. Norden Eduard, *Agnostos Theos. Untersuchungen zur Formengeschichte religiöser Rede*, Leipzig–Berlin 1913.
Prow.: „Curia Dioecisana Katowicensis” (piecz.); „BDK 1388”
Przydz.: „B 68”
Sygn.: BKDK 4991 II
218. Norden Eduard, *Die antike Kunstprosa vom VI. Jahrhundert v. Chr. bis in die Zeit der Renaissance*, Bd. 1–2, Leipzig–Berlin 1909–1915, 2 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 1404”
Przydz.: „F 41 I–F 41 II”
Sygn.: BKDK 5195 II
219. Ollivier M.-J., *La Passion. Essai historique*, Paris 1902.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1206”
Przydz.: „B 36”
Sygn.: BKDK 5449 II
220. *Opuscula graecorum Veterum sententiosa et moralia graece et latine*, collegit et illustravit Io. Conradus Orellius, t. 1–2, Lipsiae 1819–1821, 2 vol.
Prow.: „Ex Bibliotheca Ricardi Volkmann” (ekslibris); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9238”
Sygn.: WSSD – brak
221. Orygenes, *Ausgewählte Schriften des Origenes [...]*, nach dem Urtexte übersetzt, 1. Bd., mit [...] Vorberichte [...] von Jos. Kohlhofer, Kempten 1874 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7629”
Przydz.: „P 72 I.”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Origenes I.”
Sygn.: BKDK 2786 I

222. Orygenes, *Des Origenes ausgewählte Schriften*, aus dem Griechischen übersetzt von [...] Paul Koetschau [...], Bd. I–III, München 1926–1927, 3 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersetzung; Bd. 48, 52, 53).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6045”
Sygn.: BKDK 13518 I
223. Orygenes, *Opera omnia*, t. I–III, ed. Karl Heinrich Eduard Lommatzsch, Berlin 1831–1834, t. I–II, *In evangelium Joannis commentariorum*, Pars I–II.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7841”
Sygn.: WSSD 22853 I
T. III, *In Evangelium Matthaei commentariorum*, pars I cum epistola critica Henrici Petermanni.
Prow.: „C. Merkel” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7841”
Sygn.: WSSD – brak
224. Otto Walter F., *Der Geist der Antike und die christliche Welt*, Bonn 1923.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 7147”
Sygn.: BKDK 5853 II
225. Paech Joseph, *Die Geschichte der ehemaligen Benediktinerabtei Lubin von ihrer Gründung bis zu ihrer ersten Zerstörung im Jahre 1383. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der theologischen Doktorwürde bei der hochw. Theologischen Fakultät der Universität Münster*, Brünn 1908.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 571”
Przydz.: „H 77”
Sygn.: BKDK 3693 II
226. *Patres apostolici*, ed. Franciscus Xaverius Funk, vol. I, Tubingae 1901.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9065”
Przydz.: „P 27 I.”
Sygn.: BKDK 6200 II
227. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...] Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus VIII, *Opera quae extant universa Constantini Magni, Victorini, necnon et Nazarii, Anonymi, S. Silvestri papae [...]. Collectio nunc primum redacta [...]*, tomus unicus, Paris 1844.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9320”
Przydz.: „P 4”
Sygn.: BKDK 9859 III

228. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus XIX, Quarti saeculi Poetarum christianorum Juveneci, Sedulii, Optatiani, Severi et Faltoniae probae Opera omnia [...] recognita [...] et emendata. Accedunt D. Ausonii Burdigalensis opuscula omnia [...], tomus unicus*, Paris 1846.
Prow.: „Hugo Laemmer” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9314”
Sygn.: BKDK 9860 III
229. *Patrologiae cursus completus*, t. XXI, Paris 1878.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 9313”
Przydz.: „P 5”
Sygn.: WSSD – brak
230. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus XLIX–L, Joannis Cassiani Opera omnia cum [...] commentariis Alardi Gazaei [...], tomus I–II*, Paris 1846, 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9315”
Sygn.: BKDK 9861 III
231. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LX, Quinti saeculi Poetarum series continentur, novaque [...] editione donantur Aurelii Prudentii necnon Dracontii Carmina omnia [...]*, Paris 1847.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 9862 III
232. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LXIX–LXX, Magni Aurelii Cassiodori [...] Opera omnia in duos tomos distributa [...] opera et studio J. Garetti [...] accenserunt complexiones in epistolas B. Pauli quas edidit et annotavit Scipio Maffei, Praecedunt Vigili papae, Gildae Sapientis et Pelagii papae scripta universa [...]*, Paris 1848.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9319”
Przydz.: „P 69” (t. 1)
Sygn.: BKDK 9865 III

233. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...] accurante J.-P. Migne [...]. Series latina [...], tomus LII, Sancti Petri Chrysologi [...] Opera omnia [...] recusa ad castigatissimam recensionem Sebastiani Pauli [...], tomus unicus, Paris 1894.*
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9310”
 Sygn.: BKDK 9880 III
234. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina prior [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LIV–LVI, Sancti Leonis Magni Romani pontifici [...] opera omnia [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus I–III, Paris 1865, 3 vol.*
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz.)
 Sygn.: WSSD 4943 III
235. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina prior [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LIV–LVI, Sancti Leonis Magni Romani pontifici [...] opera omnia [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus I–III, Paris 1881, 3 vol.*
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9309”
 Sygn.: BKDK 9881 III
236. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LXI, Quinti saeculi Poetarum series absolvitur novae [...] editione donantur S. Paulini Nolani, S. Orientii, S. Auspicii necnon Claudii Marii Vivtoris, Merobaudis [...] Opera omnia juxta editiones [...] Muratorii, Gallandii [...] recensista et expressa, tomus unicus, Paris 1847.*
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9317”
 Sygn.: BKDK 9863 III
237. *Patrologiae cursus completus sive bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series prima [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LXVI, Sancti Benedicti [...] Opera omnia ex memorantissimis editionibus [...] accuratissime expressa, multis mendis purgata, notis [...] illustrata [...] Simul excusa sunt Joannis II, Agapeti I et Sylverii summorum pontificum necnon Sanctii Laurentii [...] scripta universa, tomus unicus, Paris 1847.*
 Prow.: „Hugo Laemmer” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK”
 Sygn.: BKDK 9864 III

238. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina [...] acurante J.-P. Migne [...], tomus LXXV–LXXIX, Sancti Gregorii Papaei cognomeno Magni Opera omnia [...] accurante [...] J.-P. Migne [...], tomus I–V, Paris 1862, 5 vol.*

Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz., t. 1); „Rybnik 22 III 1904” (nota rps. t. 2); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9312”

Sygn.: WŚSD 4943 III

239. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus CXLVIII, Saeculum XI. S. Gregorii VII Romani pontificis Epistolae et Diplomata Pontificia. Accedunt Prolegomena et appendices amplissimae veterum et recentiorum monumenta per plurima Gregorii VII apologetica [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus unicus, Parisiis 1878.*

Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9328”

Sygn.: BKDK 9883 III

240. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina prior [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus CXIX, Saeculum IX Nicolai I Pontificis Romani Epistolae et Decreta ad praestantissimam editionem conciliorum Mansi accuratissime expressa [...] Praecedunt B. Servati Lupi [...], Flori Diaconi Lugdunensis, Rodulfi Bituricensis, Walterii Aurelianensis, Rothadi II Suessionensis Opera omnia accurante J.-P. Migne [...], tomus unicus, Parisiis 1880.*

Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9332”

Sygn.: BKDK 9884 III

241. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series latina [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus CCXIV–CCXVII, Saeculum XIII. Innocentii III Romani Pontificis Opera omnia tomis quatuor distributa [...] accurante J.-P. Migne [...], Parisiis 1889–1891, 4 vol.*

Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9327”

Sygn.: BKDK 9885 III

242. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LXVIII, Venantii Fortunati [...] Opera omnia juxta memorantissimam [...] editionem D. Michaelis Angeli Lichi recensita. Sequuntur Defensoris Monachii, Evantii Abbatis Sanctorum Arculfi et Adamani necnon Crisconi episcopi africana [...] Scripta quae supersunt universa [...] Tomum claudunt Monumenta Ecclesiastica saeculorum VII et VIII [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus unicus, Parisiis 1850.*

Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9323”
Sygn.: BKDK 9867 III

243. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus LXXXI–LXXXIV, Sancti Isidori [...] Opera omnia Romae anno [...] MDCCXCVII excusa recensente Faustino Arevalo [...] nova nunc et accuratiori editione donata pretiosissimisque monumentis aucta accurante J.-P. Migne [...], tomus I [–VIII], Parisiis 1850, 4 vol.*

Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9322”
Sygn.: BKDK 9866 III

244. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...] Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus XCVI, Sanctorum Hildefonsi, Leodegardii, Juliani [...] episcoporum Opera omnia [...] intermiscuntur Leonis II, Benedicti II, Joannis V, Adriani I [...] Pontificum [...] scripta quae supersunt universa. Sequuntur Saeculi VIII auctores anni incerti [...] quibus succedunt anonymi et Monumenta ecclesiastica selecta ejusdem saeculi. Accurante J.-P. Migne [...], tomus unicus, Lutetiae Parisiorum 1851.*

Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9324”
Sygn.: BKDK 9868 III

245. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...] Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...], tomus XCVII–XCVIII, Saeculum Nonum. Carolini scriptores qui in Ecclesia latina floruerunt. B. Caroli Magni Imperatoris Opera omnia [...] nunc primum in unum collecta. Accurante J.-P. Mignon [...], tomus I–II, Parisiis 1851, 2 vol.*

Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9325”
Sygn.: BKDK 9869 III

246. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus CLVIII–CLIX, *Saeculum XII. S. Anselmi [...] Opera omnia nec non Eadmeri Monachi Historia novorum et alia opuscula labore et studio Gabrielis Gerberon [...] Editio nova [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus I–II, Lutetiae Parisiorum 1853–1854, 2 vol.
 Prow.: „Dr Brudniok Glogau 1888” (nota rps., t. 1); „Dr Andr. Meisenheimer Speyer” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9321”
 Sygn.: BKDK 9870 III
247. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...]. Series secunda [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus XCVII, *Saeculum XII. S. Hildegardis Abbatisae Opera omnia, ad optimorum librorum fidem edita [...] prolegomenis et notis illustravit F.A. De Reuss [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus unicus, Lutetiae Parisiorum 1855.
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 9326”
 Sygn.: BKDK 9871 III
248. *Patrologiae cursus completus seu bibliotheca [...] omnium s.s. patrum, doctorum scriptorumque Ecclesiasticorum [...] Series graeca [...] accurante J.-P. Migne [...]*, tomus III, *Saeculum I [...] Διονυσίου του Αρειοπαγίτου τα Σωζόμενα πάντα. S. Dionysii Areopagitae Opera omnia quae exstant [...] studio et opera Balthasaris Corderii [...]*, Parisiis 1889.
 Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9330”
 Sygn.: BKDK 9873 III
249. Pawlicki Stephan, *Der Ursprung des Christenthums*, Mainz 1885.
 Prow.: „X. W. Gitzler” (piecz.); „X. W. Gitzler Sobota” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5535”
 Przydz.: „H 71”
 Sygn.: BKDK 4814 II
250. *Les Pères Apostoliques*, t. 1–4, Paris 1907–1912, 4 vol. (Textes et documents pour l'étude historique du christianisme publiés sous la direction de Hippolyte Hemmer et Paul Lejay).
 Prow.: „Au Coin de France. Libraire et Bibliotheque Françaises Poznań (Pologne)” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5746–5748, 5750”
 Przydz.: „P 40 I–P 40 IV”
 Sygn.: BKDK 1931 I

251. Peter Carl, *Geschichte Roms*, Bd. I–III, Halle 1870–1871, 3 vol.
Prow.: „Maxymilian Kantecki” (nota rps.); „Dr Maksymilian Kantecki” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5429”
Przydz.: „F 42 I–F 42 III”
Sygn.: BKDK 4910 II
252. Peters Johannes, *Der heilige Cyprian von Karthago Bischof, Kirchenvater und Blutzeuge Christi in seinem Leben und Wirken [...]*, Regensburg 1877.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6904”
Sygn.: BKDK 6011 II
253. Peters Rudolf, *Der Philipperbrief für den Unterricht auf der Oberstufe höherer Lehranstalten*, Berlin 1898 (Hilfsmittel zum evangelischen Religionsunterricht; 16).
Prow. na 1. poz. klocka: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 796”
Przydz.: „B 77 I–V”
Sygn.: BKDK 5750 II (5747–5752 II)
254. Petronius, *Cena Trimalchionis*, mit deutscher Übersetzung und erklärenden Anmerkungen von Ludwig Friedländer, Leipzig 1891.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5317”
Przydz.: „F 56”
Sygn.: BKDK 4815 II
255. Photius, *Bibliotheca*, ex recensione Immanuelis Bekkeri, Th. 1, Berlin 1824.
Prow.: „Hugo Laemmer. Berlin 1857”; „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 983”
Sygn.: WSSD – brak
256. Piotr Chryzolog, św., *Des heiligen Petrus Chrysologus [...] ausgewählte Predigten*, aus dem Lateinischen übersetzt von G. Böhmer, München–Kempten 1923, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher übersetzung; Bd. 43).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6051”
Sygn.: BKDK 13518 I
257. Pirot Louis, *Saint Jean*, Paris 1923 (Les Saints).
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6753”
Przydz.: „B 107”
Sygn.: BKDK 2568 I

258. Plutarchus, *Les vies des hommes illustres*, traduites en français par Ricard, t. 1–3, Paris [1838], 3 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5753”
Sygn.: BKDK 1930 I
259. Prin Albert, *Le Prince Auguste Czartoryski Prêtre Salésien de Don Bosco*, Marcinelle-Charleroi 1928.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesa-
nesana Katowicensis” (piecz.); „BDK 3333”
Sygn.: BKDK 14013 I
260. Reinkens Hubert Joseph, *De Clemente presbytero Alexandrino homino, scriptore, philosopho, theologo liber [...]*, Vratislaviae 1883.
Prow.: „Herrn Prof. Zic. (Lic.?) Stern, Hochwürden seinem lieben freunde d. V.”
(nota rps., wyklejka okł. górnej); „Brudniok 1883” (nota rps.); „Sigillum Arca-
dii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Curia Dioecesaana Katowicensis”
(piecz.); „BDK 5695”
Sygn.: BKDK 5353 II
261. Reithmayr Franz Xavier, *Commentar zum Briefe an die Römer*, Regensburg 1845.
Prow.: „Ex bibliotheca Semin. Archidioec. Posnaniensis” (piecz.); „Sigillum Ar-
cadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1427”
Przydz.: „B 84”
Sygn.: BKDK 4514 II
262. Riegler Georg, *Kritische Geschichte de Vulgata*, Sulzbach 1820.
Prow.: „Antonius Theiner Stud. Theol. Cath.” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki
Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6391”
Przydz.: „B 101”
Sygn.: WSSD – brak
263. Röggl Alois, *Zusprüche im Beichtstuhle nebst Bussvorschriften nach den
evangelischen Perikopen und Festen des Kirchenjahres [...]*, aus dem nach-
lasse des Alois Rüggl [...] gesammelt und herausgegeben von Alois Lechtha-
ler, Regensburg 1916.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kuria Bis-
kupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 5772”
Sygn.: BKDK 1129 I

264. Rost Valentin Christian Friedrich, *Deutsch-Griechisches Wörterbuch*, Hrsg. Friedrich Berger, Göttingen 1874.
 Prow.: „X. Alfred Linke” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 9196”
 Przydz.: „E 13”
 Sygn.: WSSD – brak
265. Rufin z Akwilei, św., *Des Tyrannius Rufinus von Aquileja Commentar zum Apostol. Glaubensbekenntniss*, übersetzt, mit [...] Einleitung [...] von H. Brüll, Kempten 1876 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 7623”
 Przydz.: „P 73”
 Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Rufinus Sulpicius”
 Sygn.: BKDK 2786 I
266. *Sämtliche Werke der Kirchen-Väter*, aus dem Urtexte in das Deutsche übersetzt, Bd. 2, Kempten 1830.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8062”
 Sygn.: WSSD – brak
267. Salembier Louis, *Le Grand Schisme d'occident*, Paris 1900.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5765”
 Przydz.: „H 111”
 Sygn.: BKDK 1728 I
268. Sallustius, *Oeuvres complètes de Salluste avec la traduction française de la Collection Panckouke par Charles Durosoir*, nouvelle edition [...] revue par M. J.-P. Charpentier et M. Felix Lemaistre, Paris [1874] (Bibliothèque latine-française).
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5755”
 Sygn.: BKDK 1933 I
269. Salvianus, *Acht Bücher über die göttliche Regierung*, übersetzt von Albert Helf, Kempten 1877 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7621”
 Przydz.: „P 74”
 Nakl. na grzbiecie z napisem rps.: „Salvianus”
 Sygn.: BKDK 2786 I

270. *Sanctorum Patrum opuscula selecta*, ed. H. Hurter, t. III, *De vocatione omnium gentium libri duo*, Oeniponti–Londini–Taurini–Parisiis 1868.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 4605”
Przydz.: „P 81”
Sygn.: WSSD – brak
271. Schulte Johann Chrysostomus, *Unsere Lebensideale und die Kultur der Gegenwart. Zeitgeschichtliche Erwägungen und grundsätzliche Erörterungen für Gebildete [...]*, Freiburg 1914.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 7873”
Przydz.: „T 95”
Sygn.: BKDK 2745 I
272. Schultze Victor, *Altchristliche Städte und Landschaften. I. Konstantinopel (324–450)*, Leipzig 1913.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 7944”
Przydz.: „H 68”
Sygn.: BKDK 6147 II
273. Schuster Ignaz, Holzammer Johann Baptist, *Handbuch zur Biblischen Geschichte [...]*, 1. Th., *Das Alte Testament*, bearb. Joseph Selbst, Freiburg 1910.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis”; „BDK 1469”
Sygn.: WSSD – brak
274. Scotus Johannes, *Johannis Scoti Erigenae de divisione naturae libri quinque. Accedunt tredecim auctoris hymni ad Carolum Calvum ex palimpsestis Angeli Maii*, Monasteri Guestphalorum 1838.
Prow.: „H. Laemmer 1856” (nota rps.); „Dr. Brudniok 22 VI 17” (nota rps.); „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5702”
Sygn.: BKDK 4962 II
275. Sepp Johann Nepomuk, *Geschichte der Apostel vom Tode Jesu bis zur Zerstörung Jerusalems*, Schaffhausen 1866.
Prow.: „A. Lisiecki” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1489”
Przydz.: „B 90”
Sygn.: BKDK 4526 II

276. Smolikowski Paweł, *Historia Kolegium Polskiego w Rzymie*, Kraków 1896.
Prow.: „X. Konstany Nowak” (piecz. sucha); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5573”
Przydz.: „H 28”
Sygn.: BKDK 5924 II
277. Soden Hermann von, *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten Erreichbaren Textgestalt hergestellt auf Grund ihrer Textgeschichte von Herman Freiherr von Soden*, Th. I–[II], Göttingen 1911–1913, 3 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1195”
Przydz.: „B 7 I.1”, „B 7 I.2”, „B 7 I.3”, „B 7 II”
Sygn.: BKDK 10024 III
278. Sophocles, *Dramata quae supersunt et deperditorum Fragmenta graece et latine*, denuo recensuit Rich. Franc. Phil. Brunckii annotatione integra aliorum et sua selecta illustravit Fridericus Henricus Bothe, t. 1–2, Lipsiae–Londini [1805], 2 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5610”
Sygn.: WSSD – brak
279. *Sprawozdanie Zarządu Głównego Związku Katolickich Towarzystw Robotników Polskich archidiecezyi Gnieźnieńskiej i Poznańskiej [...]*, odbitka z „Robotnika”, pisma Związku Katolickich Tow. Robotników Polskich, Poznań, 2 vol.
– za rok 1914, Poznań 1915,
– za rok 1917, Poznań 1918.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 3413”
Sygn.: BKDK 14144 I
280. *Sprawozdanie Związku Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego z działalności za rok 1927, 1928 i 1929 opracowane przez Zarząd Główny na Walne Zebranie odbyte w dniu 29 września 1929 r. w Katowicach*, Katowice [1929].
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 260”
Sygn.: BKDK 3245 II
281. Stahr Adolf, *Tiberius. Leben, Regierung, Charakter*, Berlin 1885.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1488”
Przydz.: „F 55”
Sygn.: BKDK 4530 II

282. *Statut Śląskiej Pomocy Naukowej*, Katowice 1926.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 880”
Sygn.: BKDK 705 I
283. Steinmann Ernst, *Rom in der Renaissance von Nicolaus V. bis auf Leo X*, Leipzig 1902 (Berühmte Kunststätten; 3).
Prow.: „Roman Lisiecki Malarz Poznań Piekary 3” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 866”
Sygn.: BKDK 5578 II
284. Stieglitz Heinrich, *Reuemotive für die Kinderbeicht*, Kempten–München 1913.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 7449”
Przydz.: „K 21”
Sygn.: BKDK 2414 I
285. Storz J., *Die Philosophie des hl. Augustinus*, Freiburg 1882.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5474”
Sygn.: BKDK 5468 II
286. Strazzeri Emilio, *Uomini illustri di Taormina. Bozzetti storici*, Giarre 1896.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 2300”
Przydz.: „H 106”
Sygn.: BKDK 13698 I
287. Sybel Ludwig von, *Christliche Antike. Einführung in die altchristliche Kunst*, Bd. 1–2, Marburg 1906–1909, 1 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kuria Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6428”
Sygn.: BKDK 9587 III
288. *Synopsis Institutionum Canoniarum juxta dictata [...] Prof. Th. Klopsch*, Posnaniae 1903.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 526”
Przydz.: „T 27”
Sygn.: BKDK 9637 III
289. Tacitus Publius Cornelius, *P. Cornelii Taciti Dialogus de orationibus*, mit prolegomena text und adnotatio critica [...] von Alfred Gudeman, Leipzig–Berlin 1914.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5286”
Przydz.: „F 14”
Sygn.: BKDK 5121 II

290. Tanquerey A., Quevastre E.-M., *Brevior Synopsis Theologiae moralis et pastoralis*, Parisiis–Tormaci–Romae 1923.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6853”
Sygn.: BKDK 2715 I
291. Terrien Jean-Baptist, *La Mère de Dieu et la Mère des Hommes. D’après les Pères et la théologie*, I–II partie, Paris [1902], 4 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6055, 6056”
Przydz.: „T 100 I, 1–100 II, 2”
Sygn.: BKDK 1843 I
292. Tertulian Quintus Septimus Florentius, *Apologeticum et ad nationes libri duo*, ed. Franciscus Oehler, Halae Saxonicum 1849.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1809”
Przydz.: „P 30”
Sygn.: WSSD – brak
293. Tertulianus Quintus Septimus Florens, *Quae supersunt omnia*, ed. Franciscus Oehler, t. 1–3, Lipsiae 1853–1854, 3 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 8955”
Sygn.: BKDK 6822 II
294. Tertulian Quintus Septimus Florentius, *Tertullien. De paenitentia de pudicitia*, texte latin, traduction française, introduction et index par Pierre de Labriolle, Paris 1906.
Prow.: „Au Coin de France. Libraire et Bibliothèque Françaises Poznań (Pologne)” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5756”
Przydz.: „P 39”
Sygn.: BKDK 1942 I
295. Theodoretus, *Ausgewälte Schriften des heiligen Theodoretus [...]*, aus dem Urtexte übersetzt. Mit [...] Vorberichte [...] von Ludwig Küpper, Kempten 1878 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung, herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhoffer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7620”
Przydz.: „P 76”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Theodoretus”
Sygn.: BKDK 2786 I

296. Theodoretus, *Des Bischofs Theodoret von Cyrus Kirchengeschichte*, aus dem griechischen übersetzt [...] von Andreas Seider, München 1926 (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersetzung; Bd. 51).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6053”
Sygn.: BKDK 13518 I
297. Theodoretus, *Des Bischofs Theodoret von Cyrus Mönchsgeschichte*, aus dem griechischen übersetzt von Konstantin Gutberlet, München 1926, 1 vol. (Bibliothek der Kirchenväter. Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersetzung; Bd. 50).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 6053”
Sygn.: BKDK 13518 I
298. Tholuck A., *Das Alte Testament im Neuen Testament. Über die Citate des Alten Testaments im Neuen Testament und ueber den Opfer- und Priesterbegriff im Alten und Neuen Testamente*, Hamburg 1849.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5627”
Przydz.: „B 81”
Sygn.: BKDK 4761 II
299. Thucydides, *Thukydides*, erklärt von J. Classen, t. 1–8, Berlin 1867–1878, 4 vol.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5211”
Sygn.: BKDK 1648 I
300. Tixeront J., *Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne*, Paris, t. 1, ed. 9, 1924; t. 2, ed. 6, 1921; t. 3, ed. 5, 1922, 3 vol. (Bibliothèque de l'enseignement de l'histoire ecclésiastique).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5751”
Przydz.: „H 109 I–H 109 III”
Sygn.: BKDK 1940 I
301. *Triennium philologicum oder Grundzüge der philologischen Wissenschaften für Jünger der Philologie [...] bearbeitet von Vilhelm Freund*, I–VI Semester-Abtheilung, Leipzig 1875–1879, 3 vol.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 5521”
Sygn.: BKDK 4613 II

302. Trzciński Juliusz, *Russisch polnische und Galizische Wanderarbeiter im Grossherzogthum Posen*, Stuttgart–Berlin 1906 (Münchener Volkswirtschaftliche Studien; neunundsiebzigstes Stück).
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 569”
 Przydz.: „[...] 60” (obcięty przy oprawie)
 Ded: „[...] Juliusz Trzciński” (obcięta)
 Sygn.: BKDK 3690 II
303. *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Posen*, Bd. I–IV, Berlin 1896–1898, 2 vol.
 [Bd.] I, *Uebersicht des Kunstgeschichte der provinz Posen. Im aufzuge der Provinzial-Verbandes bearbeitet von Julius Kohte. Mit [...] Abriss der politischen und kulturgeschichtlichen Entwicklung des Landes von Adolf Warschauer*, 1898.
 [Bd.] II, *Die Kunstdenkmäler des Stadtkreis Posen [...]*, bearbeitet von Julius Kohte, 1896.
 [Bd.] III, *Die Kunstdenkmäler der Landkreise des Regierungsbezirke Posen [...]*, bearbeitet von Julius Kohte, 1896.
 [Bd.] IV, *Die Kunstdenkmäler des Regierungsbezirks Bromberg [...]*, bearbeitet von Julius Kohte, 1897.
 Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 1368”
 Przydz.: „L 12 I. II.”; „L 12 III. IV.”
 Sygn.: BKDK 9604 III
304. *Vie de Sainte Philomène Vierge et Martyre ou la Sainte Thaumaturge du XIX siècle*, Limoges [1855].
 Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 6361”
 Naklejka na wyklejce okł. górnej (druk, uzup. rps.): „Institution de la Ste-Famille de Nazareth 41, Rue Labat, 41. Distribution des Prix. Prix d'Allemand. Décerné à Melle Czeslas Lisiecka. Le 28 Juillet 1898.”
 Sygn.: BKDK 11756 I
305. Wahl Christian Abraham, *Clavis Novi Testamenti Philologica usibus scholarum et iuvenum theologiae studiosorum accomodata*, Lipsiae 1843.
 Prow.: „Heinrich Kleinwüster 20. 1. 60.” (nota rps.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
 Przydz.: „E 7”
 Sygn.: WSSD – brak

306. Wehofer Thomas M., *Untersuchungen zum Lied des Romanos [...]. (Aus dem Nachlass des Verfassers herausgegeben vom K.M. Albert Ehrhard und Paul Maas). Mit zwei Anhängen [...]*, Wien 1907 (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse; 154 Band, 5 Abhandlung).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.)
Przydz.: „P 16”
Sygn.: BKDK 6697 II
307. Weiss Bernhard, *Der Brief an die Römer*, von der 6. Auflage an neu bearbeitet, Göttingen 1899 (Kritisch-exegetische Kommentar über das Neue Testament begründet von Heinr. Aug. Wilh. Meyer. IV Abtheilung).
Prow.: „Ex libris Felicis Ludovici” (nota rps.); „FL” (piecz.)
Przydz.: „B 69”
Sygn.: BKDK 8895 II
308. Weizsäcker Carl, *Das apostolische Zeitalter der christlichen Kirche*, Freiburg 1892.
Prow.: „BDK 5198”
Przydz.: „B 42”
Brak prow. Lisieckiego, ale przydział jego ręką.
Sygn.: BKDK 4838 II
309. Wendland Paul, *Handbuch zum Neuen Testament*, 1. Bd., 2. Th., *Die hellenistisch-römische Kultur in ihren Beziehungen zu Judentum und Christentum*, Tübingen 1907.
Prow.: „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „Kurja Biskupia w Katowicach” (piecz.); „BDK 1201”
Sygn.: BKDK 5948 II
310. Wendland Paul, *Die Urchristlichen Literaturformen*, Tübingen 1912.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5208”
Przydz.: „P 14”
Sygn.: BKDK 6124 II
311. Werner Karl, *Alcuin und sein Jahrhundert. Ein Beitrag zur christlich-theologischen Literaturgeschichte*, Wien 1881.
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5173”
Sygn.: BKDK 4624 II

312. Wincenty, św., *Des heil. Vincenz von Lerin Commonitorium*, übersetzt von Ulrich Uhl, Kempten 1880 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7671”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Vincenz v. L. Justinus M. Minucius F.”
Sygn.: BKDK 2786 I
313. Winkowski Józef, *Praktyczny podręcznik duszpasterstwa w szkole średniej*, Zakopane 1927.
Ak.: „Dar po śp. X. Bpie Lisieckim” (w inw.)
Sygn.: WSSD 3381 II
314. Wissowa Georg, *Religion und Kultus der Römer*, München 1912.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5419”
Przydz.: „F 10”
Sygn.: BKDK 4853 II
315. Wujek Jakub, *Postylla katolicka mniejsza to jest krótkie kazania czyli wykłady ŚŚ. Ewangelij na niedziele i święta całego roku. Napisana w roku 1579 [...] teraz nowo według wydania krakowskiego z 1617 roku przedrukowana*, cz. I–IV, Wrocław 1843, 3 vol.
Prow.: „BDK 767”
Nakl. na grzbieciech: „Postylla Wujka I”, „Postylla Wujka II”, „Postylla Wujka III–IV”
Przydz.: „W 32 I”, „W 32 II”, „W 32 III”
Naklejka na okł.: „Julius Friede Buchbunderei Ostrowo”
Sygn.: BKDK 3903 II
316. *Zabytki Wielkopolskie*, z. 5., *Odrodzenie. Wiek XVI. Premja Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Poznaniu za rok 1917* [Poznań 1917].
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 815”
Sygn.: BKDK 9647 III
317. Zenon z Werony, św., *Die Traktate oder geistlichen Reden des heiligen Zeno*, nach dem Urtexte übersetzt von Peter Leipelt, Kempten 1877 (Bibliothek der Kirchenväter. Auswahl der vorzüglichsten patristischen Werke in deutscher Übersetzung. Herausgegeben unter der Oberleitung von Valentin Thalhofer).
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 7632”
Przydz.: „P 78”
Naklejka na grzbiecie z napisem rps.: „Zeno v. Verona”
Sygn.: BKDK 2786 I

318. Zigliara Thomas Maria, *Summa philosophica in usum scholarum*, vol. 1–3, Parisiis–Lugduni 1895, 3 vol.
Prow.: „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 5776”
Przydz.: „Fs 27 I–Fs 27 III”
Sygn.: BKDK 1712 I
319. Zöllig August, *Die Inspirationslehre des Origenes. Ein Beitrag zur Dogmengeschichte*, Freiburg 1902 (Strassburger Theologische Studien; Bd. 5, 1. Heft).
Prow.: „Dr Brudniok Religionslehrer Glogau” (piecz.); „Arkadiusz Lisiecki Biskup Śląski” (piecz.); „BDK 8244”
Sygn.: BKDK 6091 II
320. *Zur Einführung in den Pentateuch*, als Manuscript gedruckt, Posen 1902.
Egz. interfoliowany, notatki Lisieckiego, podkreślenia.
Prow.: „Lisiecki” (nota rps.); „Sigillum Arcadii Lisiecki Episcopi Katowicensis” (piecz.); „BDK 6352”
Przydz.: „B 104”
Sygn.: BKDK 1198 I

Rozdział IX

BŁOGOSŁAWIONY KS. EMIL SZRAMEK I JEGO KOLEKCJA

1. ŻYCIORYS PROBOSZCZA KATOWICKIEGO

Ks. Emil Szramek jest jednym z najbardziej zasłużonych i znanych kapłanów śląskich. Urodził się 29 IX 1887 r. w Tworkowie w rodzinie Augustyna Szramka, tkacza chałupnika i Józefy z Kandziorów. W 1895 r. ojciec wyjechał do Ameryki i już nie wrócił. Matka sama wychowywała dzieci wpajając im silne przywiązanie do polskości. Z domu młody Emil wyniósł znajomość języka polskiego mówionego, prawie pozbawionego naleciałości gwarowych. W Tworkowie proboszczem był ks. Józef Gregor, który umocnił jego narodowe przekonania¹. Szramek naukę rozpoczął w Tworkowie, a kontynuował w gimnazjum w Raciborzu. Znany był w mieście jako najzdolniejszy z uczniów gimnazjum. W 1907 r. podjął studia teologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Uczestniczył również w dodatkowych prelekcjach, m.in. z historii Śląska, z ekonomii politycznej, z psychologii mowy.

W czasie studiów Szramek, pomagał innym studentom w poznawaniu literatury i kultury polskiej, jednak jego przynależność do polskich związków młodzieży jest kwestią sporną². Na pewno jednak uczestniczył w spotkaniach towarzyskich, tzw. fidułkach³.

Emil Szramek 22 VI 1911 r. przyjął święcenia kapłańskie. Od sierpnia 1911 był współpracownikiem ks. Jan Kubotha⁴ w Miechowicach, a w styczniu 1912 r. został wikarym w Tychach, gdzie proboszczem był ks. Jan Kapica.

¹ Ks. Kudera zapisał: „Gdy Emil miał dziesięć lat życia, umarł tworkowski proboszcz ks. dr Augustyn Welzel, jeden z najwytrawniejszych historyków śląskich. Emil tylko słabo go sobie przypominał, ale przykład jego zawsze stawał [...]. Następcą ks. Welzla stał się w r. 1898 ks. Józef Gregor [...], który na młodego Emila w kierunku zamiłowania przeszłości G. Śląska i jego polskości potężny wprost wywarł wpływ”. Zob. J. Kudera, *Materiały biograficzne do drugiego wydania „Obrazów Ślązaków wspomnienia godnych”*, BŚL R 103 II z. 66/2, k. 2v–3r.

² Zob. J. Wycisło, *Błogosławiony ks. Emil Szramek. Życie, działalność, rozwój kultu*, Katowice 2002, s. 11.

³ Śpiewano wówczas wesołe, studenckie piosenki. Później, jako katowicki proboszcz, otoczony książkami często je nucił. Zob. H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. Emila Szramka 1887-1942*, Katowice 1966, s. 18.

⁴ Jan Kuboth (1856–1920). Święcenia kapłańskie otrzymał w 1883 r. W 1892 r. został proboszczem w Miechowicach. Zob. J. Kopiec, *Kuboth Jan*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 211–212;

W czasie wolnym od zajęć duszpasterskich zagłębiał się w studiach nad językiem polskim i w pracy naukowej. Rozprawę doktorską przygotował pod kierunkiem ks. prof. Josepha Jungnitz⁵. W 1914 r. na podstawie dysertacji *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln, ein Beitrag zur Breslauer Diözesangeschichte*⁶ uzyskał stopień doktora teologii. W 1915 r. ukończył kurs pedagogiczny w Seminarium Nauczycielskim w Głogowie⁷. W 1916 r. zdał z bardzo dobrym wynikiem egzaminy proboszczowskie.

Okres I wojny światowej ks. Szramek spędził na parafii w Tychach. We wrześniu 1916 r. został przeniesiony do Zaborza w dekanacie zabrskim, a w maju 1917 r. do Mikołowa. Tu rozpoczął działalność w Towarzystwie Oświaty im. św. Jacka. Został redaktorem „Głosów znad Odry”. Od 1919 r. pełnił funkcję sekretarza generalnego Towarzystwa⁸. W okresie powstań i plebiscytu ks. Szramek, wikary, był właściwie gospodarzem parafii mikołowskiej⁹. Z pracą duszpasterską łączył działania związane z funkcją sekretarza Towarzystwa św. Jacka i Biura Organizacyjnego przy Komisariacie Plebiscytowym.

W styczniu 1923 r. ks. Emil Szramek został przez ks. Augusta Hlonda powołany na stanowisko kanclerza Administracji. Był pierwszym redaktorem pisma urzędowego: „Rozporządzeń Administracji Apostolskiej”¹⁰. Został wyznaczony przez Administrację Apostolską do przejęcia akt archiwalnych dotyczących nowej diecezji¹¹. Położył też fundament pod funkcjonowanie archiwum diecezjalnego. Ks. Szramek jest również autorem źródeł do historii diecezji: spisywał wspomnienia pośmiertne poświęcone kapłanom diecezji w założonej przez siebie księdze *Catalogus sacerdotum Dioecesis Katowicensis*¹². Od 1927 r. był odpowiedzialny jako *magister fabricae* za budowę katedry w Katowicach.

J. Krętosz, *Wspomnienia księdza doktora Emila Szramka o księdzu proboszczu Janie Kubocie*, ŚSHT XIX/XX(1986–87), s. 312.

⁵ Joseph Jungnitz (1844–1918). Święcenia kapłańskie uzyskał w r. 1867, od 1886 był subregensem w alumnacie wrocławskim, od 1895 r. dyrektorem archiwum diecezjalnego.

⁶ Pierwsze trzy rozdziały opublikował we Wrocławiu w 1915 roku, całość – w zeszytach czasopisma „Oberschlesische Heimat”, a następnie w formie książki w 1916 roku.

⁷ AAKat. Akta personalne ks. Emila Szramka. T. I. Życiorys ks. Szramka załączony do prośby o dopuszczenie do egzaminu proboszczowskiego.

⁸ AAKat. Akta personalne ks. E. Szramka. T. I, k. 75. Pismo biskupa Adolfa Bertrama.

⁹ Ks. Dworski, proboszcz, był Niemcem i często przebywał poza miejscem pracy. W czasie II powstania śląskiego został on przez powstańców aresztowany, wraz z wikarym, ks. Wienckiem. W czasie III powstania uszedł z parafii. Zob. H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność...*, s. 52.

¹⁰ Pierwszy numer ukazał się 6 III 1923 r. Po utworzeniu bullą *Vixdum Poloniae Unitas* Diecezji Katowickiej pismo zmieniło nazwę na „Wiadomości Diecezjalne”. Ukazywało się w nim wiele artykułów pisanych przez ks. Szramka.

¹¹ Zob. F. Maroń, *Archiwum Diecezjalne w Katowicach – jego początki, dzieje i stan obecny*, ŚSHT VII(1974), s. 9.

¹² Obecnie w Archiwum Archidiecezjalnym, AAKat. Zbiory Specjalne. ZS 855. Jego autorstwa jest 97 biogramów, spośród których część wpisał własnoręcznie, niektóre zredagował.

W 1926 r. otrzymał dekret nominacyjny na proboszcza parafii Mariackiej w Katowicach. Była to niełatwa placówka. Proboszcz musiał być duszpasterzem Polaków i Niemców. Ks. Szramek wspierał działające w parafii polskie ruchy katolickie, ale i Niemcy czuli się tu tak jakby nie byli w Polsce¹³. Niejednokrotnie też łagodził konflikty pomiędzy rodowitymi Ślązakami a ludnością napływową. Pod jego kierunkiem rozwinęła się też działalność charytatywna¹⁴.

Ks. Szramek po wybuchu wojny, pomimo ostrzeżeń i propozycji opuszczenia Śląska, pozostał wśród swego ludu. Aresztowano go 8 IV 1940 r. Jego cenny księgozbiór, dzieła sztuki zostały skonfiskowane. Wywieziony został do obozu koncentracyjnego w Gusen, a następnie do Dachau. Po pewnym czasie przewieziono go do Mauthausen, a potem znów do Dachau. Tu został zamęczony 13 I 1942 r. Do końca był wzorem niezłomnego kapłana i Polaka. Starania o wyniesienie na ołtarze ks. Emila Szramka rozpoczęły się w 1992 r. Papież Jan Paweł II beatyfikował go 13 VI 1999 r. w gronie 108 męczenników z czasów II wojny światowej.

2. ZAINTERESOWANIA NAUKĄ I SZTUKĄ

Przy wielu obowiązkach ks. Emil Szramek znajdował czas na działalność naukową, na gromadzenie dzieł sztuki, książek, rękopisów, na swoje zainteresowania folklorem. Współpracował z Łukaszem Wallisem, przekazał do druku w krakowskiej Akademii Umiejętności zbiór pieśni ludowych¹⁵. Wypowiadał się na temat przeszłości Śląska, jego polskości, występował w obronie prawa mieszkańców tej ziemi do języka polskiego w kościele i życiu codziennym. Publikował liczne artykuły w prasie polskiej. Był również sekretarzem Śląskiego Związku Akademickiego utworzonego w 1919 r.¹⁶ W 1927 r. został prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, powstałego w 1920 r. w Bytomiu. Współredagował Roczniki TPN na Śląsku, w których zamieścił liczne artykuły. W 1934 r. ukazała się jego publikacja *Śląsk jako problem socjologiczny*, w której przedstawił obraz Śląska na tle uwarunkowań geograficznych i historycznych.

Ks. Emil Szramek, właściciel wielu wspaniałych dzieł sztuki, popierał również artystów i rozwój sztuk pięknych. Był protektorem wielkiej wystawy sztuki religijnej, która odbyła się w 1931 r. w Urzędzie Wojewódzkim. Podczas tej wystawy spotkał Adama Bunscha, któremu później powierzył wykonanie wystroju

¹³ H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność...*, s. 81; H. Pyka, *Postawa intelektualna jako wyraz wiary ks. dr. Emila Szramka*, [w:] *U progu beatyfikacji ks. dr. Emila Szramka. Materiały sesji naukowej*, Katowice 1999, s. 22.

¹⁴ Zob. T. Idzik, *Dobroczynna działalność ks. Emila Szramka w parafii mariackiej w Katowicach w latach 1926–1942*, [w:] *Nowe oblicza bł. Emila Szramka*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, J. Myszor, Katowice 2003, s. 54–63.

¹⁵ Ukazały się dwa tomy *Pieśni ludowych z polskiego Śląska*: t. 1, *Pieśni balladowe*, Kraków 1927, t. 2, *Pieśni o zalotach i miłości*, Kraków 1932.

¹⁶ RTPN I, s. 275.

wnętrza kościoła Mariackiego. Ks. Szramek został przez biskupa Adamskiego wyznaczony do utrzymywania kontaktów z Muzeum Śląskim w Katowicach w zakresie zbiorów sakralnych. Jako przedstawiciel duchowieństwa i Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku wszedł w skład Rady Muzealnej powołanej przez Śląską Radę Wojewódzką, której został wybrany zastępcą przewodniczącego¹⁷.

Ks. Szramek zaangażowany był w rozmaite formy życia kulturalnego. W 1928. Wziął udział w III Zjeździe Bibliofilów Polskich oraz I Zjeździe Bibliotekarzy Polskich we Lwowie¹⁸. Należał również, tak jak i ks. Aleksander Skowroński, do „protektorów i sympatyków” Związku Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918–1919 na Górnym Śląsku, Zagłębie Dąbrowskie i Krakowskie¹⁹. Poza tym był jednym z grona księży opiekujących się biblioteką Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Wszedł również w skład Rady Bibliotecznej Śląskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Piłsudskiego.

3. ZBIORY KS. EMILA SZRAMKA

Adam Bunsch wspominał, że w mieszkaniu ks. Emila zwracała uwagę wspaniała kolekcja sztuki i imponująca biblioteka. Szramek umiłował piękno i cieszył się swoimi wspaniałymi zbiorami. Księgozbiór swój udostępniał innym, a sam także pożyczał w razie potrzeby niezbędne mu pozycje. Utrzymywał kontakty z wieloma uczonymi i pisarzami. Ks. Szramek interesował się wszelkimi przejawami kultury ludu śląskiego. Zbierał opowieści, legendy, przysłowia, pieśni. Posiadał bogaty zbiór zapisków etnograficznych, historycznych, gwarowych. W Obrowcu odnalazł pieśni ludowe zebrane i spisane przez ks. Hytrka. Ks. Szramek dostawał materiały folklorystyczne od różnych osób, ale sam także przekazywał innym²⁰. W swojej bibliotece gromadził rękopisy, książki dotyczące Śląska. Szramek otrzymywał liczne kartki pocztowe i listy z różnych regionów

¹⁷ Zob. *Źródła do dziejów Muzeum Śląskiego w Katowicach (do 1939 roku)*, oprac. E. Długajczyk, Katowice 2002, s. 109, poz. 52: *1933 kwiecień 24 – Protokół pierwszego zebrania Rady Muzealnej*.

¹⁸ „Wszedł w skład prezydium honorowego Zjazdu. Goście zostali też szczerze obdarowani: efekt działań sekcji, której zadaniem było wytrząść jak z rogu obfitości, istny deszcz darów bibliofilskich dla nigdy niesytych uczestników Zjazdu [...] był dosłownie... ledwo uchwytyny.” Zob. *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w Zielone Świątki 26/V–29/V 1928 roku*, Lwów 1929, s. 13, 20, 177–185; RTPN t. I., s. 294.

¹⁹ Ich podpisy widnieją, obok autografów m.in. ks. prałata Pawła Brandysa, Wojciecha i Witolda Korfantych, Michała Trąmpczyńskiego, Konstantego Wolnego, w księdze ofiarowanej Ignacemu Paderewskiemu w 1931 r. Zob. *Księga Pamiątkowa ofiarowana Ignacemu Paderewskiemu*, BŚL R 285 III.

²⁰ *Kolenda ministrantów*, znajdująca się w Bibliotece Śląskiej w zbiorze pieśni ze spuścizny Wallisów, została spisana ręką ks. Szramka. Zob. *Pieśni ze zbiorów Wallisów*, BŚL R 2014 III, k. 65.

Śląska, w języku polskim i niemieckim. W wielu jest mowa o lekturach i książkach – pożyczanych i darowanych²¹.

Ks. Szramek cenne materiały przekazał do biblioteki Kurii Diecezjalnej. W liście z 14 IV 1934 r. wspomina, że ofiarował 7 tomów gazety „Polska”²². 3 VIII 1936 r. do Kapituły Katedralnej przesłał pismo, z którego wynika, że w grudniu 1935 r. przekazał dla biblioteki diecezjalnej książki, „[...] pomiędzy którymi były cenne dzieła jak I wydanie *Biblii* Wujka i I wydanie Długosza. List ten towarzyszył kolejnemu darowi: przekazywał dwa inkunabuły, mianowicie 1/ *Sexta Pars Librorum Divi Aurelii Augustini*, Basileae 1504 2/ *Missale Secundum Rubricam Vratislaviensis Dioeceseos*, Basileae 1519 – oraz cały szereg starych druków, pomiędzy nimi *Biblię* Leopolda /1577/, *Agendę Krakowską* Powodowskiego /1617/, *Vitae Antistitum Cracoviensium* Starowolskiego /1658/ itd. itd.[...]”²³. Nie wiadomo dokładnie, ile książek i jakich przekazał do Kurii ksiądz Szramek. Wymienionych w piśmie dzieł nie udało się zidentyfikować w obecnym zbiorze kurialnym i seminaryjnym²⁴. Dary przekazywał również do biblioteki seminarium²⁵.

Ks. Szramek wzbogacał zbiory Biblioteki Sejmu Śląskiego. Dowodzi tego znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym pismo z księżnicy Sejmu z podziękowaniem za przekazany Bibliotece dar:

1. Rękopis *Wszegryz* (jednodniówka Towarzystwa Górnośląskiego we Wrocławiu z dnia 10 maja 1886).

2. Rękopis *Curriculum vitae* ks. J. Katrynioka

3. Rękopis *Wojsko św. Jadwigi* Jana Nikodema Jaronia (108 s.)

4. Rękopis *Żaba* (Jednodniówka hektografowana, Opole 1911)²⁶.

Obecnie w Bibliotece Śląskiej znajdują się trzy z wymienionych manuskryptów. Dwa pochodzą z kolekcji ks. Aleksandra Skowrońskiego²⁷. Tekst dramatu *Wojsko świętej Jadwigi* Jana Nikodema Jaronia²⁸ zapisany został w zeszycie, być może ręką autora. Na pierwszej karcie zanotowano ołówkiem: „Jedyny pośmiertny

²¹ Wśród licznych kartek pocztowych jest pisana 2 VI 1938 r. ze Starego Koźła, podpisana przez „ks. Jana z siostrą”. Dziękuję on za przesłaną Górę Chełmską i dodaje: „Tak bogacisz moją skromną bibliotekę polską [...]”. Zapytuje też o losy starego *Mszalu*, który w 1922 r. zabrał dla Muzeum Katowickiego. Zob. AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. Korespondencja (Karty pocztowe), 1913–1938. ZS 803, poz. 13.

²² AAKat. Akta Rzeczowe. Varia C: Biblioteka. t. 2.

²³ Tamże, Pismo ks. dr. Szramka do Kapituły Katedralnej w Katowicach. Katowice, 3 sierpnia 1936.

²⁴ Dziwić może użycie słowa *inkunabuły* na określenie druków wydanych w latach 1504 i 1519. Prawdopodobnie chciał w ten sposób podkreślić wartość tych książek.

²⁵ M.in. przekazał jeden z tomów „Roczników Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”. Zob. Inwentarz Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie.

²⁶ AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. Z warsztatu naukowego ks. Emila Szramka. ZS 812.

²⁷ J. Katryniok, *Wszegryz* tak zwany, nie że wszy gryzie lecz wszech t.j. wszystkich gryzie, BŚL R 55 IV; *Żaba*. BŚL R 57 III.

²⁸ J.N. Jaroń, *Wojsko świętej Jadwigi*, BŚL R 50 II.

manuskrypt! Do V 1 tylko część. EF” (Ernest Farnik). Niestety, nie udało się zidentyfikować curriculum vitae ks. J. Katrynioka.

Ponadto w zbiorach Biblioteki Śląskiej na niektórych książkach odnaleziono dedykacje ks. Szramka właśnie dla tej księżnicy²⁹. Są również tomy z wpisem: „Dar ks. E. Szramka”³⁰.

W 1922 r. rezygnując z funkcji sekretarza Towarzystwa Oświaty im. św. Jacka poprosił o naukową część biblioteki Towarzystwa. Podarowano mu ją z zastrzeżeniem, iż odda te książki do użytku publicznego w naukowej bibliotece, jeśliby takowa powstała na terenie Śląska. Wypełnił tę prośbę przekazując zbiory Towarzystwu Przyjaciół Nauk na Śląsku³¹.

Księgozbiór swój gromadził ks. Szramek przez lata. Doceniał wartość książki, mając wspaniałe wzory w osobach ks. Weltzla i ks. Gregora. Utrzymywał kontakty z antykwariuszami w kraju i zagranicą, zakupywał książki w czasie swoich podróży przywożąc do domu duże paczki najróżniejszych dzieł. Jego biblioteka w 1939 roku liczyła ok. 10 tysięcy tomów³².

4. LOSY KSIĘGOZBIORU

W testamencie swoim spisany 26 VIII 1939 r. zarządził: „Biblioteka moja niech będzie wcielona do biblioteki diecezjalnej; jeżeli jednak ta biblioteka za rok po mojej śmierci jeszcze nie będzie w stanie użytecznym, co zechcą stwierdzić gremialnie trzej konfratres, wyznaczeni poniżej na wykonawców mej woli ostatniej, niech moja biblioteka będzie przekazana Publicznej Bibliotece im. Józefa Piłsudskiego w Katowicach”³³.

Losy jednak nie pozwoliły na zrealizowanie ostatniej jego woli. Po wybuchu wojny ks. Emil Szramek starał się zabezpieczyć swój cenny zbiór. Część książek kazał zamurować³⁴, część natomiast rozdał na przechowanie znajomym. W dniu aresztowania ks. Szramka Niemcy przejrzeni bibliotekę już wówczas, jak twierdzili świadkowie, zabrali część książek. Księgozbiór następnie zaplombowano z zamiarem późniejszego przejrzania w poszukiwaniu książek o treści politycznej. 20 maja przyszli pracownicy tajnej policji i rozpoczęli przeglądanie biblioteki. Oświadczyli następnie, że wszystkie książki zabierają. Na protest ks. Pnioka złożony w siedzibie policji stwierdzono, że zarekwirowane mają być jedynie

²⁹ Np. *Katedra Śląska*, Katowice 1927. BŚL 1564 III; *Pamiętnik Tow. Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku 50tego jubileuszu*, Wrocław 1886. BŚL 2700 II.

³⁰ Np. L. Łakomy, *Słonko jasne. Rapsod powstańczy*, Będzin 1932. BŚL 2707 II.

³¹ Zob. H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność...*, s. 40–41.

³² Zob. tamże, s. 177.

³³ AAKat. Akta Personalne ks. Emila Szramka. t. II.

³⁴ AAKat. Akta personalne ks. Emila Szramka. t. II, k. 188. Zeznanie Edwarda Woźnego spisane przez ks. Skupina 30 X 1945 roku. Woźny zaświadcza, że sam zamurował 30 paczek książek, obrazów, kosztowności, które przynosił ks. Szramek.

publikacje polityczne. Przerwano prace rewizorów, pokoje zamknięto ponownie. Jak jednak ks. Pniok zaznacza w piśmie do Kurii biskupiej – najcenniejsze książki zostały już wyniesione, przekazane do Landesbibliothek (Biblioteki Krajowej) i Staatsarchiv (Archiwum Państwowego). Zabrano także niektóre akta³⁵.

Jak zeznała p. Albina Skrzypietz, gospodyni ks. Szramka, „Gestapo niemieckie zabrało 2 samochody ciężarowe książek śp. ks. Prałata Szramka. Reszta została przez nas zaniesiona na strych, gdzie się jeszcze dzisiaj znajdują [...] zdaje się, że niektóre książki zostały zamurowane. Dużo zabrali gestapowcy [...]”³⁶. Podobne relacje o zabraniu książek przez gestapowców zdali ks. Ignacy Rembowski³⁷ i ks. Józef Kempniński³⁸. Ks. Wilhelm Pniok, współpracownik ks. Szramka, zaświadczał: „Książki zostały skonfiskowane – rozdane do bibliotek w Katowicach, Bytomiu, Wrocławiu. Małą część wyprosiłem od Gestapowca i zrobiłem podręczną biblioteczkę na probostwie. Wpisałem to do inwentarza”³⁹.

Część książek została przekazana na przechowanie. Po wojnie ks. Herbert Bednorz napisał do Kurii: „Mam u siebie szereg książek i broszur, które otrzymałem od niego samego do przechowania. [...] Oprócz tego wyszukałem na probostwie N.M.P. wśród książek pozostałych po ks. Szramku i napisanych przez niego, aby złożyć opera omnia jego. Część książek i obrazów ma ks. Dr Bańka z Zawodzia⁴⁰. Na przechowanie otrzymał książki także Jersch⁴¹, malarz Jeszka(?)⁴², a także Engelbert Frania, kleryk. Walter Frania, brat Engelberta przebywającego po wojnie w obozie w Norwegii, zeznał w obecności ks. Skupina, że książki te są u matki i jego teściowej. Zobowiązał się wyszukać je i przekazać. Rzeczywiście, Walter Frania przygotował spis 55 pozycji należących niegdyś do ks. Szramka⁴³. Do Kurii napisał również ks. dr Józef Schubert z Wełnowca, który zgłosił, że posiada dwie książki pożyczone mu przez ks. Szramka na czas pisania pracy o historii parafii starokatolickiej⁴⁴.

Sprawa książek ze zbioru ks. Szramka była także przedmiotem prac sądu. W 1957 r. toczyło się postępowanie sądowe, w którym Mieczysław From Fiołek pozwał Skarb Państwa. Chodziło o dwie książki: *Monumenta Poloniae Vaticana*

³⁵ Zob. tamże, Pismo ks. Wilhelma Pnioka do Urzędu Policji, dat. Katowice, 22 V 1940; Pismo ks. Wilhelma Pnioka do Urzędu Biskupiego w Katowicach, dat. 23 V 1940.

³⁶ Tamże, Zeznanie Albiny Skrzypietz, 2 X 1945. Spisał ks. Karol Skupin.

³⁷ Tamże, Zeznanie ks. Ignacego Rembowskiego, 12 X 1945. Spisał ks. Karol Skupin.

³⁸ Tamże, Zeznanie ks. Józefa Kempnińskiego. 12 X 1945. Spisał ks. Karol Skupin.

³⁹ Tamże, Zeznanie ks. Wilhelma Pnioka.

⁴⁰ Tamże, Pismo ks. Herberta Bednorza. Brzeziny Śląskie, 16 X 1945.

⁴¹ Tamże, Zeznanie Heleny Jersch. 5 XI 1945 r. Spisał ks. Karol Skupin: „Mąż otrzymał 2 kosze książek”.

⁴² Tamże, Zeznanie Albiny Skrzypietz.

⁴³ Tamże, K. 192, 193.

⁴⁴ Tamże, List ks. dr. Józefa Schuberta. 12 IV 1947. Wymienia: 1. *Głos wymuszony na ks. Pawle Kamińskim*, 2. *XIV stacyj czyli droga zbawienia dla dostąpienia odpustu jubileuszowego, ks. Kamińskiego*. Książki te znajdują się obecnie w Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach.

i *Monumenta Bohemiae Vaticana*. Tomy te zostały zajęte przez Urząd Skarbowy. From mówił, że książki należały do niego, natomiast Urząd twierdził, że była to własność parafii mariackiej w Katowicach. Na świadka powołany był ks. Stanisław Maśliński, który orzekł, że nie jest to własność parafii, ale prawdopodobnie ks. Szramka, a obecnie Kurii, jako spadkobiercy zmarłego kapłana⁴⁵.

Książki z kolekcji ks. Szramka, które skonfiskowało Gestapo, zostały rozdzielone pomiędzy bibliotekę Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Schlesische Landesbibliothek w Katowicach⁴⁶. Po wojnie księgozbiory ponemieckie i wszelkie inne pozostałe bez właścicieli były zabezpieczane w terenie przez pracowników Biblioteki Śląskiej, potem w Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych podległej Bibliotece Narodowej. Książki zwożono do Bytomia. Wśród księgozbiorów zabezpieczonych znalazły się też zbiory Schlesische Landesbibliothek. Kuria Diecezjalna, jako spadkobierca ks. Szramka, zwróciła się 12 III 1947 r. do delegata Ministerstwa Oświaty do zabezpieczania księgozbiorów przy Śląskiej Bibliotece Publicznej⁴⁷. Proszono o zwrot książek pozostałych po ks. Szramku. 20 III do Kurii przekazano 89 pozycji książek i czasopism oraz listy, fotografie, dokumenty. Kolejne 21 tomów przekazano 24 X 1947 r.⁴⁸

5. CHARAKTERYSTYKA ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK ZE ZBIORU KS. EMILA SZRAMKA

Książki należące niegdyś do ks. Emila Szramka znajdują się w Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w Bibliotece Śląskiej. W spuściźnie ks. Szramka w Archiwum Archidiecezjalnym znajdują się również nieliczne ze zgromadzonych przez niego rękopisów, starych druków i broszur. Wszystkie zidentyfikowane dzieła wymienione zostały w załączonym spisie. Zawiera on 10 dzieł starodrukowych, 303 prace opublikowane w XIX i XX w., 5 druków ulotnych, 2 rękopisy i 3 numery czasopism. Łącznie odnaleziono 323 pozycje w 329 woluminach – czyli niewielki ułamek z tego, co ten uczony kapłan śląski posiadał.

Zapisy proweniencyjne i drogi nabycia zbiorów

Podstawą wyróżnienia książek ks. Szramka były znajdujące się na kartach tytułowych noty rękopiśmienne lub pieczętki zawierające nazwisko kolekcjonera. Jego podpisy mają różną treść: „Emil Schramek stud. Theol. 1908”⁴⁹, „Emil Schramek stud.

⁴⁵ Tamże, K. 172.

⁴⁶ Tamże, K. 152.

⁴⁷ AAKat. Akta personalne ks. Emila Szramka. t. III.

⁴⁸ AAKat. Akta personalne ks. Emila Szramka. t. II, k. 199–200, 222. Wykazy zbiorów przekazanych przez F. Szyciczka.

⁴⁹ *Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini [...]*, Lipsiae 1863. BŚL 55467 I.

theol.⁵⁰ „Emil Schramek cand. Theol. 1910”⁵¹ „Emil Schramek”⁵² „Dr Schramek”⁵³. Często posługiwał się pieczętką o treści „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii”. Pojawiają się również inne, wcześniejsze: „Emil Schramek”⁵⁴, „Ks. Dr. Schramek”⁵⁵. Zdarza się, że na jednej książce jest nota rękopiśmienna i pieczętka⁵⁶.

Ks. Emil Szramek cieszył się wielkim szacunkiem i poważaniem naukowego środowiska na Śląsku, toteż wielu badaczy ofiarowało mu swoje dzieła. W ocalałym fragmencie jego zbioru można natrafić na publikacje z rękopiśmiennymi dedykacjami ks. Józefa Bańki⁵⁷, Wacława Olszewicza⁵⁸, Mieczysława Tobiasza⁵⁹, dyrektora Państwowego Konserwatorium Muzycznego w Katowicach Witolda Friemanna⁶⁰, J.E. Schermuly’ego⁶¹. Jedną z książek otrzymał od ks. Jana Chrzęszcza, a na tomie tym ks. Szramek zapisał: „Ex dono Joannis Chrzęszcz Dris Theol. Parochi Piscovicensis. A.D. 1925”⁶².

Niektóre książki nie mają znaków własnościowych ks. Emila Szramka. Jako jego własność zostały uznane na podstawie notatek zrobionych jego ręką na kartach tomów. Wymienić tu można na przykład pracę Maurice Vaussarda⁶³, na której znajduje się nota „cfr. »Przegląd Powszechny« marzec 1927, str. 38” czy *Zmartwychwstanie Polski* z informacją: „Napisał Erzberger. Druk: Reichsdruckerey, Berlin. Kolportowane z gazetami Napieralskiego”⁶⁴.

⁵⁰ *Grundzüge der Völkerkunde [...]*, Leipzig–Wien [s.a.]. BKDK 2472 I.

⁵¹ *Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich [...]*, Leipzig [1909]. BKDK 1887 I.

⁵² Zob. C. Jentsch, *Grundbegriffe und Grundsätze der Volkswissenschaft*, Leipzig 1906. BKDK 1411 I.

⁵³ Zob. *Diurnale parvum [...]*, Ratisbonae–Neo-Eboraci–Cincinnati 1893. WŚSD – brak sygn.

⁵⁴ Zob. m.in. *Canones et Decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini [...]*, Lipsiae 1863. BŚL 55467 I; W. Esser, *Nauka o spowiedzi dla dzieci przystępujących pierwszy raz do sakramentu pokuty św. (w związku z katechyzmem Deharbego)*, Wrocław [1888]. BKDK 584 I.

⁵⁵ Zob. E. Grim, *Paweł Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy*, Cieszyn 1910. BKDK 291 I.

⁵⁶ J.M.L. Monsabré, *La priere Divine. Le Pater*, Paris [ok. 1908]. Prow.: „Emil Schramek 1911” (nota rps.); „Emil Schramek” (piecz.); „BDK 8554”, BKDK 1567 I.

⁵⁷ J. Bańka, *Dekanat pszczyński w czasie reformacji protestanckiej i odrodzenia katolickiego na tle stosunków kościelnych Śląska*, Chorzów 1937. BKDK 3085 II.

⁵⁸ Zob. W. Olszewicz, *Jak pracować naukowo na Śląsku nad zagadnieniami gospodarczymi i społecznymi*, Katowice 1935. BKDK 376 I; tenże, *Słowacja w piśmiennictwie polskim*, odtbitka z pracy zbiorowej *Słowacja i Słowacy*, t. I, Kraków 1937. BKDK 3483 II.

⁵⁹ M. Tobiasz, *Pionierzy odrodzenia narodowego na Śląsku (1763–1890)*, Katowice 1937. BKDK 3477 II.

⁶⁰ W. Friemann, *Ballada śląska. Tekst i melodia z Rogera Nr 109. Opracował na chór mieszany W. Friemann*, [Katowice, ok. 1930]. BŚL 395880 III.

⁶¹ J.E. Schermuly, *Das Lehrer-Seminar zu Ober-Blockau. Festschrift zu Jubelfeier seines hundertjährigen Bestehens am 12 Mai 1902*, Breslau 1902. BKDK 3691 II. Ded.: „Herrn Dr Schramek gewidmet Ratibor, d. 15 Juli 1923. Dr Schermuly”.

⁶² A. Potthast, *Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen mittelalters bis 1500*, Bd. I, Berlin 1896. BKDK 5299 II.

⁶³ M. Vaussard, *Enquête sur nationalisme*, Paris [1925]. BKDK 1710 I.

⁶⁴ *Zmartwychwstanie Polski*, 1914. BKDK 25 I.

W 1929 r. ks. Emil Szramek uczestniczył w zjeździe bibliofilów we Lwowie. Odnaleziono dwa ze zjazdowych darów. Na jednym z nich wydrukowano zapis: „Odbito 550 egzemplarzy numerowanych w maszynie, z tego 477 imiennych, przeznaczonych dla uczestników I. Zjazdu Bibjotekarzy Polskich we Lwowie. Nr 276. Egzemplarz X. Emila Szramka”⁶⁵. Na drugim dziele⁶⁶ nie ma znaków własnościowych Szramka, ale również jest to egzemplarz numerowany, dedykowany uczestnikom zjazdu bibliofilów. Oba tomy mają identyczną oprawę: półskórek czerwony połączony z pięknym brązowym papierem marmurkowym, z tytułem tłoczonym złożonymi literami na grzbiecie. Można więc sądzić, iż oba te dzieła stanowiły własność ks. Szramka.

Problematyka zbiorów

Tematyka zbiorów zgromadzonych przez ks. Szramka była różnorodna. Posiadał wiele publikacji teologicznych. Do ciekawszych należą niewątpliwie stare druki: edycje konstytucji synodalnych z lat 1624–1630⁶⁷, a także konkordancja biblijna z 1612 roku⁶⁸. Posiadał również dzieło poświęcone św. Janowi Kantemu⁶⁹. Wśród starych druków znalazł się też niemiecki druk ulotny dotyczący Insurekcji Kościuszkowskiej⁷⁰ oraz trzy obwieszczenia prawne⁷¹. Ciekawy jest również druk J.C. Kundmanna poświęcony medycynie z 1737⁷².

⁶⁵ *Modlitewnik Władysława Warneńczyka w zbiorach Biblioteki Bodlejańskiej z uwzględnieniem zapisków Józefa Korzeniowskiego*, oprac. L. Bernacki, R. Ganszyniec i W. Podlacha, Lwów 1929. BKDK 4580 II.

⁶⁶ K. Hartleb, *Bibljoteka Zygmunta Augusta. Studium z dziejów kultury królewskiego dworu*, Lwów 1928. BKDK 4579 II.

⁶⁷ *Concilium provinciale Regni Poloniae quod [...] Bernardus Macieiewski [...] habuit Petricoviae [...] MDCVII*, Cracoviae 1630. WŚSD R 393 b; *Synodus provincialis Gnesnenis provinciae sub [...] Laurento Gembicki [...] Petricoviae [...] celebrata*, Cracoviae 1624. WŚSD R 393 c; *Constitutiones Synodorum Metropolitanae Eccl. Gnesnen. Provincialium [...] iussu [...] Ioannis Węzyk*, Cracoviae 1630. WŚSD R 393 a.

⁶⁸ *Concordantiae Bibliorum utriusque Testamenti Veteris et Novi [...]*, Aureliae Allobrogum [Genewa] 1612. BŚL 31099 III.

⁶⁹ P. Skoczyński, *Kapitalista w ekonomii niebieskiej [...] Jan Kanty [...]*, w Poznaniu 1745. WŚSD R 501.

⁷⁰ *Edict die Abberufung der in Diensten der Republik Polen, oder der jetzigen Polnischen Insurrection [...]. De dato Berlin, den 16 May 1794*, [Berlin] [po 16 V 1794]. AAKat. ZS 816/3.

⁷¹ Fryderyk, król pruski, *Declaration dass keine schlesische Güther und Revenus an ausländische Pächter verpachtet noch auf selbigen ausländische Leute zu Beamten und Administratoren angestellt werden sollen. De dato Potsdam, an 8ten Februar 1778*, Breslau [po 8 II 1778]; *Patent wegen der in Schlesien ausgebrochen Anruchen. d.d. Bodenheim den 20 May 1793*, Breslau [po 20 V 1793]. ; *Publikacya. Dano w Poznaniu, dnia 4 kwietnia 1793*, Inc.: „Królewsko-Pruscy na wzięcie w posesyę południowych Prus ustanowieni Komisarze[...]”. AAKat. ZS 816.

⁷² J.C. Kundmann, *Rariora Naturae et Artis item in Re Medica oder Seltenheiten der Natur und Kunst des Kundmannischen Naturalien-Cabinets [...]*, Bresslau–Leipzig 1737, 2°. BŚL 79174 III.

Spośród druków teologicznych wieku XIX i XX zwracają uwagę współoprawne, zaopatrzone w piękną oprawę, trzy mszały, z których dwa opublikowane zostały w Jerozolimie⁷³.

Ks. Emil Szramek posiadał Biblię w polskim przekładzie Jakuba Wujka, której pierwszym właścicielem był ks. Wiktor Schmidt⁷⁴, a także Nowy Testament w języku greckim⁷⁵. W jego zbiorze znalazły się kanony Soboru Trydenckiego⁷⁶, Ferdinanda Waltera *Lehrbuch des Kirchenrechts aller christlichen Confessionen*⁷⁷, P. Hake *Handbuch der allgemeinen Religionswissenschaft*⁷⁸.

Świadectwem szerokich zainteresowań ks. Emila Szramka jest obecność w jego zbiorze książek dotyczących filozofii⁷⁹, sztuki⁸⁰, pedagogiki i dziejów wychowania oraz kształcenia⁸¹, historii⁸². Zauważyć można w zachowanej części

⁷³ *Canon Missae ad usum Episcoporum ac Praelatorum Solemniter vel private celebrantium*, Hierosolymiis 1898; *Missale votivum Terrae Sanctae continens missas in pluribus sanctuariis Custodiae Fratrum Minorum [...] celebrandas*, Hierosolymiis 1898; *Missae Votivum venerandi emmauntini sanctuarii sexaginta sita ab Hierosolyma stadiis sub Custodia Fratrum Minorum Terrae Sanctae continens Missas quatuor votivas proprias [...]*, Ratisbonae 1903. BKDK 9631 II. Do tomu dołączone są dodatki z lat 1920 i 1928.

⁷⁴ Wiktor Schmidt (1841–1917). Święcenia kapłańskie przyjął w 1864 r., w 1873 r. został proboszczem parafii mariackiej w Katowicach. Zob. M. Pater, *Schmidt Wiktor*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego...*, s. 368–369.

⁷⁵ *Biblia. Księgi Starego [–Nowego] Testamentu z łacińskiego na język polski przełożone przez ks. Jakóba Wujka [...]*, wyd. 4. [...], w Lipsku 1858–1860. BKDK 6449 II; *Novum Testamentum Graece [...]*, curavit Eberhard Nestle, Stuttgart 1906. BKDK 12936 I.

⁷⁶ *Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini [...]*, Romae 1834, Lipsiae 1863. BŚL 55467 I.

⁷⁷ Bonn 1846. WŚSD – brak sygn.

⁷⁸ P. Hake, *Handbuch der allgemeinen Religionswissenschaft. Für studirende und Studirte Gebildete*, Freiburg 1875–1887. BKDK 5030 II.

⁷⁹ E.L. Fischer, *Friedrich Nietzsche. Der „Antichrist“ in der neuesten Philosophie [...]*, Regensburg 1901. BŚL Bz 5727; R. Kralik, *Sokrates. Nach den überlieferungen seiner Schule*, Wien 1899. BŚL Bz 5587.

⁸⁰ A. de Lamartine, *Raphaël*, Paris 1857. BŚL Bz 5570; *O polskiej sztuce religijnej [...]*, Katowice 1932. BKDK 9847 III.

⁸¹ G. von Detten, *Ueber die Stift- und Klosterschulen Sachsens in Mittelalter*, Frankfurt 1895. BŚL Bz 32150; A. Steeger, *Zur Geschichte der Mädchen- und Frauerbildung in der katholischen Kirche*, Hamm 1908. BŚL Bz 32149.

⁸² A. Werminghoff, *Die Schlacht bei Tannenberg (15. Juli 1410) und ihre Bedeutung für das Bedeutschum im Osten*, Berlin 1910. BKDK 9133 II; W. Menzel, *Geschichte Europas vom Beginne der französischen Revolution bis zum Wiener Congress (1789–1815)*, Stuttgart 1866. BŚL Bz 6768–6769.

tej kolekcji również liczne utwory literackie⁸³ i opracowania⁸⁴. Zwracają również uwagę publikacje traktujące o historii, kulturze i literaturze Polski. Posiadał *Śpiewy historyczne* Juliana Ursyna Niemcewicza⁸⁵ i pisma Tadeusza Kościuszki⁸⁶, prace Oswalda Balzera⁸⁷ i Augusta Mosbacha⁸⁸, *Premislia sacra [...] w opracowaniu Franciszka Pawłowskiego*⁸⁹. Czasów nowszych dotyczyły publikacje Jana Szymańdy⁹⁰ i Mariana Seydy⁹¹. W jego zbiorze znalazły się również: *Nowy Karakter polski [...] (w przedruku)*⁹², Gustawa Gizewiusza *Śpiewnik szkolny i domowy [...]*⁹³, dzieła poświęcone *Psalterzowi Floriańskiemu [...]*⁹⁴, pisma Odyńca⁹⁵, Artura Oppmana⁹⁶, Józefa Tretiaka⁹⁷ i Aleksandra Brücknera⁹⁸.

Większość księgozbioru ks. Szramka stanowiły jednak książki poświęcone problematyce śląskiej. Spośród licznych dzieł traktujących o dziejach Kościoła na tym terenie wymienić należy dzieła Josepha Jungnita⁹⁹, Augustina

⁸³ M.in. Aeschylus, *Tragoedie [...]*, Leipzig 1903. BŚL Bz 6326; Aristophanes, *Ausgewählte Komödien [...]*, Berlin 1882. BŚL Bz 6423; Publius Ovidius Naso, *Tristum libri V [...]*, Leipzig 1880. BŚL Bz 6322; Byron, *Tales and poems*, London 1857. BŚL Bz 5583; Fénelon, *Aventures de Télémaque [...]*, Paris 1866. BŚL Bz 5363; P. Albers, *Eginhard und Imma. Epos*, illustriert von H. Schylla, Berlin 1898. BKDK 3617 II.

⁸⁴ *Klassische Vorschule zur griechischen und römischen Poesie [...]. Mit [...] Umriss der antiken Mythologie und Metrik*, Frankfurt am Main 1861. BŚL Bz 9086–9087; *Römische Elegiker (Catull, Tibull, Propertius, Ovid) in Auswahl für den Schulgebrauch*, Hrsg. A. Biese, Leipzig 1890. BŚL Bz 3857.

⁸⁵ J.U. Niemcewicz, *Śpiewy historyczne*, w opracowaniu i z przedmową C. Łukaszkiewicza, Kraków 1914. BŚL Bz 5613.

⁸⁶ T. Kościuszko, *Listy, mowy, odezwy*, zebrał i oprac. H. Mościcki, Warszawa 1917. BŚL Bz 5614.

⁸⁷ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895. BKDK 9851 III.

⁸⁸ A. Mosbach, *Przyczynki do dziejów polskich. Z Archiwum Miasta Wrocławia*, Poznań 1860. BKDK 3692 II.

⁸⁹ *Premislia sacra sive serie et gesta Episcoporum r. l. Premisiensium. E fontibus domesticis et extraneis connessit F. Pawłowski*, Cracoviae 1869. Sygn.: BKDK 4257 II.

⁹⁰ J. Szymańda, *Polska myśl polityczna w zaborze pruskim od rozbiorów do roku 1863. Próba syntezy historycznej*, Poznań–Warszawa 1919. BKDK 8936 II.

⁹¹ M. Seyda, *Polska na przełomie dziejów. Fakty i dokumenty*, Poznań [i in.] 1927–1931. BKDK 4174 II.

⁹² *Nowy Karakter polski z drukarnie Łazarzowej y Ortographia polska Iana Kochanowskiego [...] Lukasz Gornickiego [...] Iana Ianuszowskiego [...]*, Posnaniae [1882]. WŚSD – brak sygn.

⁹³ G. Gizewiusz, *Śpiewnik szkolny i domowy dla wesolej a niewinnej młodzieży naszej*, z. 1, w Lipsku 1846. WŚSD – brak sygn.

⁹⁴ W. Nehring, *Iter Florianense. O Psalterzu Floryańskim łacińsko-polsko-niemieckim w szczególności o polskim jego dziale*, Poznań 1871. BKDK 4543 II; *Psalterii Florianensis partem polonicam [...]*, instruxit W. Nehring, Posnaniae 1883. BKDK 4544 II.

⁹⁵ A.E. Odyńca, *Tłumaczenia*, t. I–II, Warszawa 1897. BŚL Bz 6095, 6096.

⁹⁶ A. Oppman, *Na San–Domingo. Obrazy i wspomnienia*, Warszawa 1917. BŚL Bz 5615.

⁹⁷ J. Tretiak, *Najświętsza Panna w poezji polskiej*, Kraków 1904. BKDK 7259 II.

⁹⁸ A. Brückner, *Dzieje języka polskiego*, Lwów [1913]. BKDK 5955 II.

⁹⁹ J. Jungnitz, *Visitationes Berichte der Diözese Breslau [...]*, Breslau 1904. BKDK 9337 III.

Theinera¹⁰⁰, *Allgemeine Uebersicht des Bisthums Breslau [...]*¹⁰¹. Ks. Szramek zgromadził opracowania historyczne i księgi pamiątkowe parafii w Bogucicach¹⁰², Piekarach¹⁰³, Pszowie¹⁰⁴, kościoła Trójcy św. w Bytomiu¹⁰⁵, parafii Mariackiej w Katowicach¹⁰⁶, parafii ewangelickiej w Katowicach¹⁰⁷. Posiadał również wiele popularnych druków religijnych związanych ze Śląskiem¹⁰⁸.

W jego kolekcji znalazły się dzieła poświęcone geografii tej ziemi¹⁰⁹, nazwom miejscowym¹¹⁰ oraz historii¹¹¹. Posiadał również publikacje dotyczące Uniwersytetu Wrocławskiego¹¹², alumnatu¹¹³, a także stowarzyszeń młodzieżowych działających wśród studentów tej uczelni¹¹⁴. Zgromadził publikacje dokumentujące

¹⁰⁰ A. Theiner, *Zustände der katholischen Kirche in Schlesien [...]*, Regensburg 1852. BKDK 3028 I.

¹⁰¹ *Allgemeine Uebersicht des Bisthums Breslau in seinen Geist- und Weltlichen Behörden. Im Jahr 1802*, Breslau 1802. BKDK 18023 II.

¹⁰² *Matka Boska taskami słynąca w Bogucicach i krótka historia tejże parafii*, Bogucice [1893]. BŚL 135004 I.

¹⁰³ H. Schindler, *Quellen und Forschungen zur Geschichte von Deutsch Piekar*, Deutsch Piekar 1912. BKDK 3157 II.

¹⁰⁴ P. Skwara, A. Wollczyk, *Chronik des Pfarr- und Wallfahrtortes Pschow im Kreise Rybnik in preussisch Oberschlesien [...]*, Rybnik 1861. BKDK 12755 I.

¹⁰⁵ *Festschrift zum 25 jährigen Jubiläum der St. Trinitatis-Kirche zu Beuthen O.-S.*, Hrsg. V. Durynek, Beuthen 1911. BKDK 3121 II.

¹⁰⁶ V. Schmidt, *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubelfeier der katholischen St. Maria-Pfarrgemeinde in Kattowitz O.-S.*, Königshütte 1910. BKDK 3119 II.

¹⁰⁷ H. Doss, *Aus der Geschichte der evangelischen Gemeinde Kattowitz. Festgabe zur 50-jährigen Jubelfeier der Kirche*, Kattowitz 1908. BKDK 3120 II.

¹⁰⁸ H. Obiegło, *Książeczka do bierzmowania*, wyd. 2, Kluczbork 1863. BKDK 84 I. *Pius IX. Pamiątka 10. kwietnia 1869, jako dnia jubileuszu 50letniego kapłaństwa Ojca Świętego [...]*, Królewska Huta 1869. BKDK 83 I; *Różaniec żywy czyli Nowy sposób wspólnego odmawiania Różańca Świętego*, Gliwice 1865. BKDK 86 I.

¹⁰⁹ Np. J.G. Knie, J.N.L. Welcher, *Geographische Beschreibung von Schlesien preussischen Antheils, der Graffschaft Glatz und der preussischen Markgrafschaft Ober-Lausitz*, Breslau 1825. BKDK 43 I.

¹¹⁰ H. Adamy, *Die schlesische Ortsnamen, ihre Entstehung und Bedeutung. Ein Bild aus der Vorzeit*, Breslau 1888. BKDK 3404 II.

¹¹¹ F. Popiołek, *Dzieje Śląska Austriackiego z ilustracyami*, Cieszyn 1913. BKDK 3183 II; *Wappenbuch der Schlesischen Städte und Städtel*, Hrsg. H. Saurma, Bonn 1846. WŚSD – brak sygn.

¹¹² F. Haase, *Leben und Schriften der kath. Theol. Dozenten an der Universität Breslau [...]. Nachtrag erweiterter Separat-Ausgabe der Festschrift zur Hundertjahrfeier Universität Breslau*, Breslau 1913. BKDK 3137 II

¹¹³ H. Hoffmann, *Die Geschichte des Breslauer Alumnats. Ein Beitrag zur Geschichte der Priesterbildung in Schlesien*, Breslau 1935. BKDK 3601 II.

¹¹⁴ *Pamiętnik Tow. Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku 50tego jubileuszu*, Wrocław 1886. BŚL 2700 II.

działalność i innych towarzystw śląskich¹¹⁵, a także fundacji Południka¹¹⁶. Wiele prac dotyczy problematyki plebiscytu i przyłączeniu Śląska do Polski¹¹⁷. Ks. Szramek zbierał materiały poświęcone wszelkim przejawom życia kulturalnego na Śląsku – pieśniom ludowym¹¹⁸, drukarstwu¹¹⁹, literaturze¹²⁰. Posiadał dzieła autorów działających na Śląsku: Ludwika Łakomego¹²¹, Jana Nikodema Jaronia¹²², a także publikacje ks. Augustina Weltzla¹²³, ks. Józefa Gregora¹²⁴, ks. Emanuela Grima¹²⁵, ks. Jana Kudery¹²⁶, Konstantego Prusa¹²⁷, ks. Rudolfa Lubeckiego¹²⁸ i innych. Zgromadził też publikacje wydane przez Instytut Śląski w serii *Biblioteka Pisarzy Śląskich*¹²⁹. W kręgu zainteresowań ks. Szramka

¹¹⁵ Np. *Na pamiątkę dwudziesto-pięcioletniego jubileuszu Dziedzictwa błogosławionego Jana Sarkandra dla ludu polskiego na Śląsku*, [oprac. I. Świeży], Cieszyn [ok. 1898]. BŚL Bz 8298.

¹¹⁶ R. Mützberg, *Geschichtlicher Abriss über die Polednik'sche Stiftung in Lissek (Kreis Rybnik)*. Verfasst zur hundertjährigen Gedenkfeier des Stifters, Ratibor 1898. BKDK 12777 I.

¹¹⁷ M.in. J.A. Gawrych, *Nie byłoby plebiscytu (przyczynek do historii)*, Katowice 1936. BKDK 3434 II; J. Grzegorzek, *Pierwsze powstanie Śląskie w 1919 roku*, Katowice 1935. BŚL 2955 II.

¹¹⁸ M.in. J. Roger, *Pieśni ludu polskiego w Górnym Śląsku [...]*, Wrocław 1880. BKDK 3560 II; *Śpiewaj ludu górnośląski [...]*, Tychy [s.a.]. BKDK 299 I; *Glückauf mein Oberschlesien! Liederbuch für die Oberschlesische Jugend*, [s.l.] 1932. BKDK 331 I.

¹¹⁹ K. Prus, *O pierwszych polskich drukarzach i wydawcach na Śląsku Górnem to i owo*, Mikołów 1920. BKDK 27 I.

¹²⁰ K. Ligoń, *Poeci Górnego Śląska. Krótki zarys historii literatury ludowej na Górnym Śląsku [...]*, z przedmową J. Kasprowicza, Lwów–Warszawa 1920. BKDK 26 I.

¹²¹ L. Łakomy, *Na dziewiętej pochylni [...]*, Dąbrowa Górnicza 1932. BKDK 3832 II; tenże, *Słonko jasne*, Będzin 1932. BŚL 2707 II.

¹²² J.N. Jaroń, *Wojsko św. Jadwigi [...]*, Katowice 1931. BKDK 1931; tenże, *Wywłaszczenie [...]*, Lwów 1912. BKDK 240 I.

¹²³ A. Weltzel, *Geschichte des edlen und freiherrlichen Geschlechts von Eichendorff nach Handschriften und Urkunden bearbeitet*, Ratibor 1876. BKDK 12776 I.

¹²⁴ J. Gregor, *Augustin Weltzel und seine Oberschlesischen Geschichtswerke*, Oppeln 1908. BKDK 3602 II; [tenże] *O książeczkach zabobnych i odpustach fałszowanych*, Królewska Huta 1885. BŚL 135003 I.

¹²⁵ E. Grim, *Paweł Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy*, Cieszyn 1910. BKDK 291 I.

¹²⁶ [J. Kudera] Książdz, *Józef Lompa. Zasłużony działacz, krzewiciel ducha polskiego na Śląsku*, Opole 1913. BKDK 3124 II; [J. Kudera] Ks. Jacek, *Juljusz Ligoń. Jego życie i zasługi względem G. Śląska*, Opole 1918. BKDK 3125 II.

¹²⁷ [K. Prus] Jacenty Pyrlík, *Jak Prusacy zabrali Śląsko Górne. Kilka przypomnień i uwag*, Katowice 1921. BKDK 39 I; tenże, *War Oberschlesien Deutsch oder Polnisch?*, Oppeln 1920. BKDK 38 I.

¹²⁸ R. Lubecki, *Krótkie wspomnienie o życiu i czynach ś.p. Karola Miarki*, [Mikołów, ok. 1890]. BŚL 135009 I.

¹²⁹ M.in. *Polak w Śląsko (anonimowy dialog z początku XVII w.)*. Z unikatów Biblioteki Kórnickiej wydał R. Pollak, Katowice 1939. BKDK 3575 II; Krzysztof Winter z Żegania, *Kuźnic śląskich i kopalni opis i oznaczenie krótkie* oraz Melchior Severus, *Wiersz Pochwalny (tekst łaciński) wraz z przekładem polskim Alfreda Kowalkowskiego*, wyd. kryt. i oprac. W. Ogrodziński, Katowice 1937. BKDK 3573 II; J. Bock, *Nauka domowa i wyjątki z agendy*, oprac. W. Ogrodziński, Katowice 1936. BKDK 3572 II; N. Bonczyk, *Góra Chełmska*, wyd. II krytyczne, oprac. W. Ogrodziński,

znalazły się również prace poświęcone szkolnictwu¹³⁰ oraz problemom gospodarki i przemysłu na Śląsku¹³¹.

W zbiorze książek katowickiego Proboszcza znalazły się również dzieła jego autorstwa¹³². Swoje prace przekazywał również znajomym, np. biografię ks. A. Skowrońskiego zadedykował Stanisławowi Wallisowi¹³³. Poszczególne egzemplarze dzieł jego opracowania przekazywał również do bibliotek, zarówno do Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego¹³⁴, jak i do Biblioteki Sejmu Śląskiego¹³⁵.

Ks. Emil Szramek dbał o swoje książki. Większość została oprawiona w półpłótno, miała sztywne okładziny. Drobniejsze pozycje, broszury, zbliżone tematycznie, często tworzą jeden wolumin. Na grzbiecie zamieszczał naklejki i wpisywał ręcznie nazwisko autora i tytuł w skróceniu. Większe zbiory współoprawnych druków o podobnej problematyce określał jako „Silesiaca”, „Miscellanea historica”, „Paedagogica”. Często też w książkach robił podkreślenia, dopiski, uwagi, refleksje¹³⁶. W wielu tomach znajdują się kartki z notatkami, zakładki, a nawet zdjęcia¹³⁷. Są one świadectwem żywej lektury. Książki nie były dla ks. Emila Szramka jedynie kolejnymi zdobyczami do kolekcji. Były czytane, komentowane, uzupełniane. Są dziś także dla nas źródłem wiedzy o kulturze śląskiej.

Książk Szramek traktował także książki jak badacz. Na dziełach anonimowych dopisywał nazwisko autora bądź rozwijał skrócone. Dodawał adresy

Katowice 1938. BKDK 3570 II; N. Bonczyk, *Stary Kościół Miechowski*, wyd. IV krytyczne, oprac. W. Ogrodziński, Katowice 1936.

¹³⁰ A. Karbowski, *Młodzież polska akademicka za granicą 1795–1910*, Kraków 1910. BKDK 3160 II. AAKat. Zbiory Specjalne. Spuścizna ks. Emila Szramka. ZS 813: J. Syska, *O rozszerzenie państwowej ustawy o ustroju szkolnictwa na województwo Śląskie*, Katowice 1932; *Coś innego ustroj szkolnictwa, a coś innego niekatolicki duch w szkole! Odpowiedź publiczna na broszurkę p. posła Józefa Syski „O rozszerzenie państwowej ustawy o ustroju szkolnictwa na województwo Śląskie”*, Katowice [ok. 1932].

¹³¹ T. Klenczar, *Dotacja kościelna Chorzów-Dąb i rozwój jej górniczych stosunków. Fragment z historii górnictwa śląskiego z okazji 25-lecia istnienia kopalni Eminencja w Katowicach*, Katowice 1930. BKDK 3442II.

¹³² E. Szramek, *Das Recht auf die Muttersprache im Lichte des Christenthums*, Opatów 1919. BKDK 286 I; [tenże], *Wyznanie narodowe Śląska. Głos jego poezji*, Opole 1919. BKDK 511 I; [tenże] Ludomir, *O zbiorach pieśni ludowych na Górnym Śląsku*, Bytom 1914. WŚSD – brak sygn.

¹³³ E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki kresów zachodnich*, Katowice 1936. BŚL 140719 II.

¹³⁴ E. Szramek, *Ks. Jan Kapica*, Katowice 1931. WŚSD 3081 II.

¹³⁵ E. Szramek, *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934. BŚL 2832 II.

¹³⁶ S. Bełza, *My czy oni na Śląsku polskim?*, wyd. 2, Katowice–Warszawa–Kraków 1902. BKDK 247 I. Na wyklejce zanotował: „Lud polski na Śląsku dojrzywał politycznie. Lecz nie zawsze owoc spokojnie dojrzeć może. Często młódź zrywa owoce niedojrzałe. Tak też było na Śląsku 1903.”

¹³⁷ J. Piernikarczyk, *Illustrowana Księga Pamiątkowa Górnego Śląska*, Katowice 1923. BKDK 3526 II. Tu zachowały się zdjęcia ze Śląska w 1922 roku oraz wycinek z gazety z wierszem Makuszyńskiego.

wydawnicze, daty wydania, wyjaśniał, uściślał. Publikacja, której autorstwo przypisywane było ks. Aleksandrowi Skowrońskiemu została, według notki ks. Szramka, skonfiskowana. Zaznaczył jeden z akapitów i na marginesie dopisał: „za to skonfiskowanem”¹³⁸. Noty te dowodzą zarówno pilnej lektury, jak i świetnej orientacji ks. Szramka w życiu kulturalnym i politycznym na Śląsku.

Czas i miejsce druku oraz język odnalezionych dzieł

Książki będące w posiadaniu ks. Szramka pochodziły z wielu miast Polski i Śląska. Spośród edycji regionalnych najwięcej, 33 pozycje, ukazało się w Katowicach, głównie jednak w XX wieku (32 dzieła). Z Wrocławia pochodzą 23 dzieła, z czego dwa wytłoczono w wieku XVIII, 10 w XIX, a 11 w XX. Po 8 publikacji wydano w Raciborzu, Opolu, Chorzowie, Bytomiu, w Cieszynie 5, w Mikołowie 4, a w Piekarach 2. Pojedyncze tytuły wydrukowano w Gliwicach, Kluczborku, Rybniku, Bogucicach, Tychach, Brzezince, Prudniku i Tarnowskich Górach.

Jeżeli chodzi o polskie ośrodki wydawnicze, pod względem ilości druków odnalezionych w kolekcji ks. Szramka przewodzi Poznań. Typografię tego miasta ukazuje nam dwadzieścia dzieł, w tym dwa z wieku XVIII¹³⁹. Dopiero drugi pod względem ilości pozycji jest Kraków – 17 publikacji, w tym trzy z wieku XVII¹⁴⁰. Dziewiętnastowieczne edycje krakowskie to m.in. wydania źródłowe¹⁴¹. Po 10 publikacji pochodzi ze Lwowa i Warszawy (w tym jedna z XIX stulecia). Oficyny Gniezna, Inowrocławia i Torunia opuściły pojedyncze druki.

Typografia zagraniczna najszerzej prezentowana jest drukami paryskimi. Wśród odnalezionych książek dwadzieścia pochodzi ze stolicy Francji. W większości są to publikacje w języku francuskim, tylko dwie po polsku: *Głos wymuszony na księdzu Pawle Kamińskim* oraz mowa *Dlaczego Francja kocha Polskę*¹⁴².

¹³⁸ AAKat. Spuścizna ks. Emila Szramka. ZS 813/2. *Wojciech Korfanty. Więzień brzeski, Komisarz Plebiscytowy Polski, Wicepremier Rządu Rzeczypospolitej*. Katowice [s.a.].

¹³⁹ P. Skoczyński, *Kapitalista w ekonomii niebieskiej [...] Jan Kanty*, Poznań 1745. WSSD R 501; AAKat. Spuścizna ks. Emila Szramka. ZS 816. Publikacja. Dano w Poznaniu dnia 4 kwietnia 1793.

¹⁴⁰ *Synodus provincialis Gnesnenis provinciae sub [...] Laurento Gembicki [...] Petricoviae [...] celebrata*, Cracoviae 1624. WSSD R 393 c; *Concilium provinciale Regni Poloniae quod Paulo V Pontifice Bernardus Maciejowski [...] habuit Petricoviae [...] MDCVII*, Cracoviae 1630. WSSD R 393 b; *Constitutiones Synodorum Metropolitananae Eccl. Gnesnen. Provincialium [...] iussu [...] Ioannis Węzyk*, Cracoviae 1630. WSSD R 393 a.

¹⁴¹ *Premislia sacra sive serie et gesta Episcoporum r.l. Premisliensium. E fontibus [...] congressit Franciscus Pawłowski*, Cracoviae 1869. BKDK 4257 II; J. Długosz, *Liber Beneficiorum Dioecesis Cracoviensis nunc primum e codice autographio editus*, t. I, Cracoviae 1863. BKDK 10015 III.

¹⁴² P. Kamiński, *Głos wymuszony na księdzu Pawle Kamińskim (Przyczynek do Historii Polskiej z lat 1861–1864)*, Paryż 1866. BKDK; A. Baudrillart, *Dlaczego Francja kocha Polskę. Mowa ogłoszona w auli Uniwersytetu w Poznaniu 22 czerwca 1924 r.*, Paryż 1925. BKDK 9097 II.

Ale są i publikacje francuskie dotyczące spraw polskich¹⁴³. Poza tym posiadał też druk z Lille¹⁴⁴. W odnalezionej części zbiorów znalazły się dwa druki angielskie¹⁴⁵. Natomiast jedynie dzieło K. Tymienieckiego¹⁴⁶ opublikowane zostało na terenie Włoch, w Ferrarze.

Wiele pozycji pochodzi z miast niemieckich. Najwięcej (19) opublikowanych zostało w Lipsku. Berlin to miejsce druku 14 dzieł, w tym jednego z XVIII w. Natomiast Frankfurt i Luzern były miejscem wydania trzech dzieł z serii „Frankfurter Zeigemässe Broschuren. Neue Folge”, która była kontynuowana we Frankfurcie (tu 8 publikacji) i Hamm (12 prac). Ogółem odnaleziono 23 broszury z tej serii z lat 1889–1918. Z Freiburga im Breisgau pochodzi sześć spośród zidentyfikowanych woluminów z kolekcji ks. Szramka, natomiast z Münster i Stuttgartu – po dwie. Pojedyncze tomy wydano m.in. w Augsburgu, Jenie, Bonn, Paderborn, Köln i Kempten oraz w Wiedniu i Graz. Jedna pozycja ukazała się w Fryburgu Szwajcarskim¹⁴⁷.

Analizując daty tej niewielkiej części odnalezionego zbioru zauważyć można dzieła zarówno pojedyncze z początku i lat późniejszych wieku XIX, gdy ich ilość wzrasta. Z lat 1861–1870 oraz 1881–1890 pochodzą po 24 publikacje, z ostatniego dziesięciolecia tego wieku – już 34 dzieła. 59 publikacji ukazało się w latach 1901–1910, a w latach 1911–1920 już 62. Zaobserwować można spadek ilości książek w następnych dekadach, jest to jednak spowodowane niepełną rejestracją zbioru ks. Emila Szramka. O ile druki z początku wieku XIX mają charakter dokumentacyjny, późniejsze pozycje ukazują, że ks. Szramek stale uzupełniał swoją kolekcję o nowe, aktualne dzieła.

Próby identyfikacji odnalezionych książek z wykazami uratowanych dzieł

Jak wspomniano, w Aktach Personalnych ks. Emila Szramka, znajdują się spisy ocalonych tomów z jego kolekcji. Jeden wykaz obejmuje 55 dzieł przechowywanych w domu Waltera Frani: „Spis książek po św. Ks. Pralacie Szramku przechowywanych przez P. Waltera Franię. Sławięcice, ul. Leśna 11”. Dwa zestawienia wymieniają tomy znajdujące się wśród tak zwanych zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Śląskiej. Franciszek Szymiczek przekazał te książki

¹⁴³ „Éphémérides Polonaises”. *Avril, Mai et Juin 1863*, Paris 1863. BŚL Bz 6304; *Message Polonais aux parlements d'Europe 1868*, Paris 1868. BŚL Bz 6133.

¹⁴⁴ [F.-J. Lafuitte], *Vie de Fénelon [...]* par F.J.L., 2. Ed., Lille 1828. BKDK 1322 I.

¹⁴⁵ Byron, *Tales and poems*, London 1857. BŚL Bz 5583; E. Caspari, *The working Class of Upper Silesia. Historical essay*, London–Edinburgh 1921. BŚL Bz 1293.

¹⁴⁶ K. Tymieniecki, *L'importanza della Slesia nella storia della Polonia*, con prefazione di Ferruccio de Lupio, Ferrara [1932]. AAKat ZS 813 / 4.

¹⁴⁷ *Okupacja Warszawy. Zbiór dokumentów i głosów prasy dotyczących sprawy polskiej w związku z zajęciem Warszawy przez wojska niemieckie. Sierpień 1915 r.*, Fryburg Szwajcarski 1915. BŚL 52757 II.

do Kurii w 1947 roku w dniach 20 marca (93 pozycje) i 24 października (21 tomów). Jest jeszcze jeden, nie datowany i nie podpisany wykaz przekazanych do Kurii 16 dzieł (k. 230 w Akta Personalnych ks. Szramka). Nie wiadomo, gdzie i przez kogo książki te zostały przechowane.

Ogółem przekazano do Kurii 185 pozycji. Jednak wobec błędów w numeracji w jednym ze spisów oraz wymienienia dwu tomów jednego dzieła w odrębnych pozycjach w innym, właściwie przekazano do Kurii Diecezjalnej 182 dzieła ze zbioru ks. Szramka. Czasem opisy w wykazach nie są jednoznaczne. Na przykład w spisie książek przechowanych przez p. Waltera Franię wymieniono w poz. 40 „Zbiór różnych pism”, w 42 natomiast – „Plebiscytoria 1919/20”. Spis pozycji przekazanych do Kurii przez F. Szymiczka również zawiera nieścisłości¹⁴⁸. W punkcie 93 wymienione są „Dokumenty, listy, wycinki z gazet, fotografie”. Nie wiadomo jednak, jakie i ile. Być może niektóre z tych materiałów przechowywane są obecnie w Archiwum Archidiecezjalnym.

Znajdujące się w Aktach personalnych spisy przekazanych dzieł zamieszczono także w niniejszej pracy. Zachowano pisownię oryginalną. Podjęto też próbę zidentyfikowania wymienionych publikacji wśród odnalezionych dzieł ks. Szramka, a przechowywanych w Bibliotece Kurii Diecezji Katowickiej. Rozpoznano jedynie część – 64 tytuły. Liczbę zidentyfikowanych dzieł należy jednak powiększyć o 10 pozycji – rozpoznano więc 74 dzieła. Dwukrotnie bowiem w spisie materiałów przechowanych przez p. Franię pojawia się tom *Silesiaca* (nr 23 i 38). W zbiorze odnaleziono dwa woluminy tak zatytułowane przez ks. Szramka. Oba woluminy są klockami intrologatorskimi zawierającymi 7 i 5 dzieł. Możliwe, że w posiadaniu ks. Szramka znajdowało się więcej takowych klocków. Wszystkie zidentyfikowane prace zaznaczone zostały w spisie odnalezionych książek. Wymieniono numer karty oraz pozycji. Równocześnie przy odnośnych pozycjach w wykazach przekazanych do Kurii materiałów zaznaczono numery ze spisu odnalezionych dzieł z kolekcji ks. Emila Szramka.

Przeoglądając książki, które włączone były w czasie wojny do Landesbibliothek, odnaleziono na nich zapiski ołówkiem. Przykładowo „Doubl. zu S 815”¹⁴⁹, „Doubl. zu K 51443 II”¹⁵⁰. Zapisy oznaczają, że książki te są dubletami do pozycji znajdujących się w zbiorach Biblioteki Krajowej. Niektóre pokrywają się z sygnaturami tych samych dzieł będących wcześniej własnością Biblioteki Sejmu

¹⁴⁸ Np. dwukrotnie pojawiła się praca *Śląsk. Ziemia i Ludzie*: w poz. 38 jako praca autorska Książkiewicza, w poz. 91 – jako anonimowa. W poz. 92 wymieniona jest „broszura bez tytułu” /Judenfrage in Bielitz/.

¹⁴⁹ *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, names des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens herausgegeben von Hermann Neuling, 2 Ausgabe, Breslau 1902. Nota rps.: „Doubl. zu S 815”. BKDK 3608 II.

¹⁵⁰ J. Bańka, *Dekanat pszczyński w czasie reformacji protestanckiej i odrodzenia katolickiego na tle stosunków kościelnych Śląska*, Chorzów 1937. Nota rps.: „Doubl. zu K 51443 II”. BKDK 3085 II.

Śląskiego, a obecnie Biblioteki Śląskiej. Zbiory tej księżnicy stanowiły w czasie wojny własność Landesbibliothek. Przykładowo ostatnia z wyżej wymienionych sygnatur – 51443 II – jest oznaczeniem dzieła ks. Bańki w Silesiance. Uwagi o oznaczeniach z okresu przynależności zbiorów ks. Szramka do biblioteki niemieckiej naniesione zostały również do spisu.

Odnaleziony został jedynie maleńki fragment księgozbioru ks. Szramka. Jednak już ta niewielka ilość książek świadczy, jak piękny i cenny był to zbiór. Uczony kapłan katowicki zgromadził wiele prac o różnorodnej tematyce, nie tylko religijnej, które dokumentują i ukazują bogactwo kultury Śląska. A jednocześnie – jak wielkie były potrzeby i działania kulturowe podjęte na terenie tej dzielnicy. Ilość książek w języku polskim i dotyczących spraw Polski wskazuje, jak żywe i potrzebne było tu słowo ojczyste. Tu czytane i zapisywane, obecne w życiu, Kościele, kulturze, literaturze i nauce. Tu żyli nie tylko odbiorcy polskiego słowa, ale i jego twórcy.

Książd Emil Szramek chciał pozostawić swoją kolekcję w bibliotece kurialnej bądź Bibliotece Sejmu Śląskiego. Miała być ona udostępniona badaczom. Jednak okrutne losy sprawiły, że zamiary te nie zostały zrealizowane. Dlatego też ta odnaleziona niewielka część jest tak istotna jako świadectwo i dokument kultury śląskiej, a także dążeń naukowych duchowieństwa śląskiego.

Tab. 11.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według miejsca wydania

Miejsce wydania	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Augsburg			1			1
Berlin		1	6	7		14
Będzin				1		1
Bogucice			1			1
Bonn			1			1
Braunschweig				1		1
Brzezinka				1		1
Bytom			1	7		8
Bytom–Rozbark			1			1
Chorzów			4	4		8
Cieszyn			1	4		5
Dąbrowa Górnicza				1		1
Ferrara				1		1
Frankfurt			10			10
Frankfurt–Luzern			4			4
Freiburg im Breisgau			2	4		6
Fribourg				1		1

Frysztat			1	1		2
Genewa	1					1
Gliwice			1			1
Gniezno			1			1
Graz			1			1
Hamm			2	10		12
Inowrocław			1			1
Jena				1		1
Jerozolima			2			2
Katowice			1	32		33
Katowice–Warszawa –Kraków				3		3
Kempton			1			1
Kempton–München				2		2
Kluczbork			1			1
Köln				1		1
Kraków	3		4	10		17
Leipzig			13	6		19
Leipzig–Wien					1	1
Lille			1			1
London			1			1
London–Edinburgh				1		1
Lwów				10		10
Lwów–Warszawa				1		1
Mikołów			3	1		4
Münster			1	1		2
Opole				8		8
Paderborn			1			1
Paryż			9	11		20
Paryż–Amsterdam–Leipzig				1		1
Piekary			1	1		2
Poznań		2	8	10		20
Poznań i inne				1		1
Poznań Warszawa				1		1
Praha				1		1
Prudnik			1			1
Racibórz			6	2		8
Regensburg			2	2		4
Regensburg–New York –Cincinnati			2			2
Rybnik			1			1
Stuttgart			1	1		2

Stuttgart–Augsburg			1			1
Swinemünde				1		1
Tarnowskie Góry			1			1
Toruń			1			1
Tychy				1		1
Warszawa			1	9		10
Warszawa i in.				1		1
Wien			1			1
Wien–Praha–Leipzig			1			1
Wrocław		2	10	11		23
Wrocław–Leipzig		1	4			5
Zabřeh				1		1
s.l.				6	2	8
Razem	4	6	119	181	3	313

Źródło: badania własne autorki.

Tab. 12.

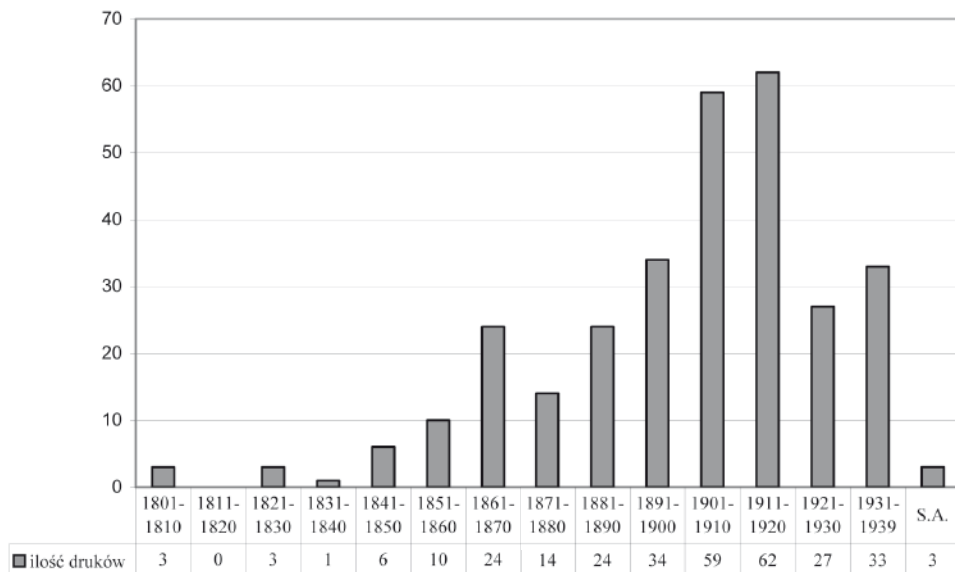
Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według języka druku

Język	XVII w.	XVIII w.	XIX w.	XX w.	s.a.	Razem
Łacina	4		13	3		20
Niemiecki		4	61	65	1	131
Polski		2	35	97	1	135
Grecki				1		1
Francuski			9	12		21
Angielski			1	1		2
Morawski				1		1
Włoski				1	1	2
Razem	4	6	119	181	3	313

Źródło: badania własne autorki.

Wykres 6.

Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według daty wydania

Źródło: badania własne autorki.

SPISY KSIĄŻEK ZE ZBIORU KS. EMILA SZRAMKA PRZEKAZANYCH DO KURII DIECEZJALNEJ

AAKat. Akta Personalne ks. Emila Szramka

[K. 193:]

**Spis książek¹⁵¹ po śp. Ks. Pralacie Szramku przechowywanych
przez P. Waltera Franię. Sławięcice, ul. Leśna 11.**

1. K. Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, tom 1, 2.
2. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*.
3. Loret, *Życie polskie w Rzymie w XVIII w.*
4. Nowowiejski, *Monografia Płocka*.
5. F. Szymiczek, *Walka o Śląsk Cieszyński 1914–1920*.
6. Koratkowski, *Arcybiskupi Gnieźnieńscy*, tom 1–5.

¹⁵¹ We wszystkich poniższych przepisanych wykazach zachowano oryginalną numerację i pisownię.

7. Picare, *Histoir Politique*, 1–2, 3–4.
8. Feldman, *Stronnictwa i programy polityczne w Galicji 1846–1906*.
9. Arjos /Jan Jaroń/, *Wywłaszczenie. Dramat Góernośląski*.
Spis odnalezionych książek poz. 105.
10. W. Kruszką, *Historja Polska w Ameryce*, I–X i XIII.
11. Tretiak, *Najśw. Marja w poezji polskiej*. 2 egzempl.
Spis odnalezionych książek poz. 279. (jeden egz.)
12. St. Szczepanowski, *Myśli o odrodzeniu narodowym*.
Spis odnalezionych książek poz. 263.
13. Karbowski, *Młodzież polska akademicka za granicą. 1795–1910*.
Spis odnalezionych książek poz. 114.
14. J. Szmajnda, *Polska myśl polityczna w zaborze pruskim*.
Spis odnalezionych książek poz. 266.
15. R. Dmowski, *Przewrót*.
16. — || —, *Polityka Polski i odbudowa państwa*.
17. A. Brückner, *Dzieje języka polskiego*, tom 3ci.
Spis odnalezionych książek poz. 24.
18. M. Seyda, *Polska na przełomie dziejów*, tom 1, 2.
Spis odnalezionych książek poz. 246.
19. Fr. Czerny, *Związki państwowe, kościelne, Czech, Polski i Węgier*.
20. *Wiadomości ze Śląska. Zbiór różnych pism*, 1848–1898.
21. Grzegorzek, *Pierwsze powstanie śląskie. 1919*.
22. Fr. Tetzner, *Die Slawen in Deutschland*.
Spis odnalezionych książek poz. 276.
23. „Silesiaca”. Zbiór różnych pism.
Spis odnalezionych książek, poz. 53, 65, 66, 113, 139, 140, 241. (?)
24. J. Bock, *Nauka domowa*.
Spis odnalezionych książek poz. 17.
25. R. Pollak, *Polak w Śląsko*.
Spis odnalezionych książek poz. 212.
26. Ak. Umiejętności, *Kultura Staropolska*.
Spis odnalezionych książek poz. 144.
27. Praca Zbiorowa, *Monografia Opactwa Cystersów w Mogile*.
28. Polnische Korespondenz. 1882–1883.
29. O. Balcer, *Genealogia Piastów*.
Spis odnalezionych książek poz. 9.
30. J. Buzek, *Historia polityki narodowościowej rządu pruskiego wobec polaków*.
Spis odnalezionych książek poz. 29.
31. Chłędowski, *Rokoko we Włoszech*.
32. — || —, *Dwór w Ferrarze*.

33. Bystrzeń, *Pamiętnik Andrzeja Cinciały*.
34. Klinkiewicz, *Młodość, Kapłaństwo i działalność dyplomatyczna kard. M. Ledóchowskiego*.
35. Dobrowolski, *Listy J. Lompy do J.I. Kraszewskiego, z lat 1860–1862*.
36. Roździeński, *Officina Ferraria*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 234.
37. K. Winter, *Z Kuźnic śląskich i kopalń, oznaczenie krótkie*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 295.
38. „Silesiaca”.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 180, 226, 251, 282, 292.
39. *Wyznanie narodowe Śląska*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 272.
40. *Zbiór różnych pism*.
41. Koneczny, *W sprawie Górnośląskiej*.
42. Plebiscytoria 1919/20.
43. Brüner, *Joseph II*.
44. Tobiarez, *Pionierzy odrodzenia narodowego na Śląsku*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 278.
45. K. Prus, *Kołodziej Pitir pisarz sztuk teatralnych*.
46. *Historia residenciae et templi S.J. Piekarii*.
47. Bonczyk, *Stary Kościół Miechowski*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 21.
48. — || —, *Góra Chemska*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 20.
49. K. Miarka, *Wybór Pism*.
Spis odnalezionych ksiązek poz. 171.
50. Tobiarez, *Nauczyciel W. Janas*.
51. Spirago F., *Genantes über den Artichr. Nach der Lehre d. hl. Schrift, Ueberlieferung u. Privat Offenbarung*.
52. — || —, *Ueber die sogenannten Anziehen*.
53. — || —, *Die Weltuntrtgang nach der hl. Schrift*.
54. — || —, *Die Malachias Weissagung über die Pápste u. das Weltende*.
55. Konzionator, *Die Zukunf Frankreichs*.

[K. 199:]

**Spis ksiązek wydanych Kurji Biskupiej w Katowicach
przez P. Mgr. Szymiczka.**

1. *Neues Statut der Polednischen Stiftung in Lissek*.
2. Szramek, *Das Kollegiatstift zum hgl. Kreuz in Oppeln*.
3. Korfanty, *Odezwa Wojciecha Korfantego*.

4. Szczepański, *Górny Śląsk*.
Spis odnalezionych książek poz. 264. (?)
5. *Oberschlesische Heimat*. B. 15.
6. *Die Katholische Pfarrkirche zu Ratibor*. Hermann Schaffer.
7. Ks. Wojtas, *Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego*.
9. Mosbach, *Wiadomości do dziejów Polskich*.
10. Dołęga, *Atak gospodarczy Niemiec na naszą granicę zach.*
12. *Pamiętnik pośw. sztand. cechu piekarzy w Katowicach*.
13. Tschander, *Geographie Schlesien*.
14. Roger, *Pieśni ludu polskiego na Górnym Śląsku*.
Spis odnalezionych książek poz. 232.
15. *Kaganiec oświaty /wykład/*.
16. *Kurze erzählungen über neu erbauten mariekirche zu Piekar*.
17. Kudera, *Beitrag zur Geschichte der Pfarrei Gross Lossewitz*.
18. *Konferencje rejonowe*.
19. Ks. Chrzęszcz, *Historja św. Barbary w Król. Hucie*.
20. Olszewicz, *Jak pracować naukowo na Górnym Śląsku*.
Spis odnalezionych książek poz. 198.
21. Kandora, *Napiętnowanie handlu duszami dzieci*.
22. Wójcicki, *Zbiory pieśni ludu najdawniejsze*.
23. *Podręcznik powiatu pszczyńskiego*.
24. K. Prus, *Spis miejscowości Górnego Śląska*.
25. Knie, *Geographische Beschreibung von Schlesien*.
Spis odnalezionych książek poz. 123.
26. Popiołek, *Dzieje Cieszyna*.
27. Albrad, *Oberschl. Land u. Leute*.
28. Popiołek, *Odrodzenie Śląska*.
29. *Ein warnendes Zuruf, Gedenktblatt zum jubil. Der Walfartskirche*.
30. Krül, *Jahresbericht über das Gymn. zu Leobschütz*.
31. *Lieder Zur Fereien Fidelitas*.
32. Groeger, *Die Geschichte der Burgberg Kirche bei Jägerndorf*.
33. Kudera, *Dzieje Parafji wsi Brzezinki*.
34. Londzin, *Początki szkolnictwa w księstwie cieszyńskim*.
35. *Verzeichnis der Beherde [...] auf der königl. Univ. Breslau*.
36. *Personal Bestand der kön. Univ. zu Breslau*.
37. Groeger, *Historische Aphorismen*.
38. Książkiewicz, *Śląsk. Ziemia i ludzie*.
39. *Komunikat Instytutu Śląsk. w Katowicach*. Nr 41. 18. 11.
40. Ignaszewski, *Śląsk Zaolziański w życiu gospodarczym Polski*.
41. *Dom oświatowy*.
42. Groeger, *Geschichte der Parochie Zauchwitz*.

43. *Polenkönig Sobieski in Gleiwitz.*
44. *Śląsk Sobieskiemu.*
45. *Księga pam. 4. zjazdu śpiewaków śląskich.*
46. *Śląsk. Przeszłość i terażniejszość.*
47. *Konieczny, Śląsk Cieszyński pod władzą czeską.*
48. *Milata, Wojew. Śląskie.*
49. *Szramek, Jak dawniej budowano katedry.*
50. *4 sprawozdanie z czynności kom. wyd. Śląskiej.*
51. *Strejk szkolny na Górnym Śląsku w r. 1906.*
52. *Musioł, Archiwa i archiwalia w woj. śląsk.*
53. *Koło sprawy Stelmacha słów kilka.*
54. *Kostka, Uwagi o stanie i potrzebie opracowań demograficznych na Śląsku.*
55. *Bańka, Fontes, 4. Księga Protokołów Konwentów Pastorskich ziemi Pszczyńskiej.*

[K. 200:]

56. *Wojtas, Fontes, 3. Akta wizytacji dekanatu Bytomskiego i Pszcz.*
57. *Wyżnikiewicz, Ustawodawstwo Śląskie.*
58. *Działalność muzeum śląsk. w Katowicach.*
59. *Komar, Górnośl. Konwencja Genewska między Polską a Niemcami.*
60. *Dobrowolski, Kościół św. Stanisława w Starem Bielsku.*
61. *50 Jubileusz ochotniczej straży pożarnej w Katowicach.*
Spis odnalezionych książek poz. 193.
62. *Gremler, Der Funf von Sackrau.*
63. *Köhrer, Oberschlesien.*
Spis odnalezionych książek poz. 190.
64. *Zeissberg, Die Polnische Geschichtschreibung des Mittelalters.*
Spis odnalezionych książek poz. 298.
65. *Saurma, Wappenbuch der Schlesischen Städte.*
Spis odnalezionych książek poz. 288.
66. *Polsko Niemiecka Konwencja Górnośląska.*
Spis odnalezionych książek poz. 213.
67. *Biedermann, Pobudka wyborcza.*
Spis odnalezionych książek poz. 209.
68. *Schulte, Rechtsverhältnisse der Freien Standesherrschaft Fürstenthum Pless.*
Spis odnalezionych książek poz. 299.
69. *Król Polski ratuje Niemcy i chrześcijaństwo.*
Spis odnalezionych książek poz. 43.
70. *Koneczny, Dzieje Śląska.*
Spis odnalezionych książek poz. 125.

71. Potthast, *Geschichte Cisteriensabtei Rauden*.
72. „Tygodnik Katolicki” 1848.
73. Dónaj, *Kolendy Górnośląskie*.
74. Ks. Robert Bończyk.
75. Popiołek, *Dzieje Śląska Austriackiego*.
Spis odnalezionych książek poz. 215.
76. Szelaḡowski, *Śląsk i Polska wobec powstania czeskiego*.
77. Weltzel, *Chronik Parochie Pogrzebin*.
78. Klenczar, *Dotacja Kościelna Chorzów Dąb*.
Spis odnalezionych książek poz. 121.
79. Bańka, *Dekanat Pszczyński w czasie reformacji*.
Spis odnalezionych książek poz. 10.
80. *Die Wahrheit über das Martyrium der deutsche Katholiken in Polen*.
Spis odnalezionych książek poz. 285.
81. Loss, *Dzieje Szląska*.
82. Olszewicz, *Słowacja w piśmiennictwie polskim*.
Spis odnalezionych książek poz. 199.
83. *Die Kirchenbücher Schlesiens beider Konfessionen*.
Spis odnalezionych książek poz. 117.
84. Mosbach, *Przyczynki do dziejów polskich*.
Spis odnalezionych książek poz. 178.
85. Ratzel, *Grundzüge der Völkerkunde*.
Spis odnalezionych książek poz. 85.
86. *Geschäftsbericht des Katholischen Fürsorgewerkes Oberschlesien*.
87. *Erster Jahresbericht des Fereins zur Fürsorge des Regirungsbezirks Oppeln*.
88. Korzonkiewicz, *Jak to illo tempore bywało...*
Spis odnalezionych książek poz. 128.
90. Rücker, *Der Kreis Kattowitz. Hilfsmittel für den ersten geographischen Unterricht*.
91. *Śląsk. Ziemia i Ludzie*.
92. Hoffmann, *Einfluss des Polnischen auf Aussprache, Schreibung u. formale Gestaltung der deutschen Umgangssprache in Oberschlesien*.
92. /Judenfrage in Bielitz/. Broszura bez tytułu.
93. Dokumenty, listy, wycinki z gazet, fotografie.

Wyżej wymienione książki pochodzą ze spadku po śp. Ks. Prałacie Emilu Szramku.
Katowice dnia, 20 marca 1947.

ks. Skupin

+Juliusz Bieniek

[K. 222:]

Katowice, 24 października 1947 roku

Ks. Skupin

Potwierdzam odbiór książek przekazanych przez p. Szymiczka

1. Fr. Seppelt, *Die Breslauer Diözesansynode vom Jahre 1446.*
2. J. Gregor, *Augustin Weltzel.*
Spis odnalezionych książek poz. 80.
3. Zivier E., *Zur Theologie.*
Spis odnalezionych książek poz. 300.
4. Dudziński, *Polacy na Śląsku.*
Spis odnalezionych książek poz. 54.
5. Küster, *Kulturelle Wohlfahrtspflege.*
Spis odnalezionych książek poz. 141.
6. Dr Schermuly, *Das Lehrer – Seminar zu Ober – Glogau.*
Spis odnalezionych książek poz. 238.
7. *Nowy Karakter Polski.*
Spis odnalezionych książek poz. 188.
8. A. Nowak, *Die Stattpfarkirche.*
Spis odnalezionych książek poz. 187.
9. Her. Hoffman, *Die Geschichte Breslauer Alumnats.*
Spis odnalezionych książek poz. 98.
10. A. Burda, *Untersuchungen zur Mittelalterkirchen Schulgerichte.*
11. H. Neuling, *Schlesiens Kirchorte.*
Spis odnalezionych książek poz. 240.
12. F. Haase, *Leben und Schriften der kath. Theol. Dozenten.*
Spis odnalezionych książek poz. 89.
13. H. Nentwig, *Literatur des Landes- und Volkskunde.*
14. J. Chrzyszcz, *Festschrift zum hundertsjährigen Jubiläum.*
Spis odnalezionych książek poz. 36.
15. Ks. Wład. Skierkowski, *Puszcza kampinoska w pieśni.*
16. H. Hofmann, *Archiv für schlesische Kirchengeschichte.*
17. De Montbach, *Statuta Synodalia Dioeciesana.*
18. St. Sierakowski, *Kulturwille.*
19. H. Hoffmann, *Die jesuiten in Oppeln.*
20. A. Theiner, *Zustände der katholischen Kirche in Schlesien.*
Spis odnalezionych książek poz. 277.
21. A. Theiner, *Zustände der katholische Kirche in Schlesien, 2. Bd.*
Spis odnalezionych książek poz. 277.

[K. 230:]

[Spis bez daty, bez podpisu, rękopiśmienny]

[1] K. Miarka, *Szwedzi w Łędzinach*.

[2] Ruda–Roger–Damrot, *Obrazy Ślązaków dla Śląska*.

[3] Rudolf Vogel, *Deutsche Presse u. Propaganda der abstimmungskampfes in Obershlesien*.

[4] H. Schindler, *Quellen u. Forschungen zur Geschichte von Deutsch Piekar*.
Spis odnalezionych książek poz. 239.

[5] Montbach, *Statuta Synodalia Dioecisana Sancta Ecclesia Wratislaviensis*.

[6] Georg Schreiber, *Das deutsche Volkstum u. die Kirche – ein Beitrag zum Ethos der minderkeiten*.

[7] Bernhard Maydorn, *Die Beziehungen der Päpste in Schlesien in 13 Jahrhundert*.
Spis odnalezionych książek poz. 164.

[8] Paul Alber, *Eginhard u. Imma. „Epos”*.
Spis odnalezionych książek poz. 4.

[9] Heinrich Adamy, *Die Schlesische Ortsnanem*.
Spis odnalezionych książek poz. 1.

[10] Gustav Adolf Stenzel, *Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau in mittelalter*.
Spis odnalezionych książek poz. 258.

[11] Dr Adolf Franz, *Görre – Gessellschaft zur Pflege der wissenschaft im kath. Deutschland*.
Spis odnalezionych książek poz. 70.

[12] Edward Aug. Schroeder, *Denkschrift zum Selbsbestimmungeschichte des Landes*.
Spis odnalezionych książek poz. 242.

[13] Paul Machule, *Beilage zum Jahresbericht des königl. Ewang. Gymnasiums zu Ratibor*.

[14] Stanisław Stawski, *Spór o własność Szpitala maltańskiego w Rybniku*.

[15] J. Jungnitz, *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiakoniat Oppeln. I. Theil*.
Spis odnalezionych książek poz. 108.

[16] *Annagram[m]a tismus str. Ac Nobiliss. Dn. Praesid. Inito – Regiminis*.

SPIS ODNALEZIONYCH KSIĄŻEK

Stare druki

1. *Concilium provinciale Regni Poloniae quod Paulo V Pontifice Bernardus Macieiwski [...] habuit Petricoviae [...] MDCVII*, Cracoviae, in officina Andreae Petricovij, 1630.
Współopr. z: *Constitutiones Synodorum [...]*, Kraków 1630.
Sygn.: WŚSD R 393 b
2. *Concordantiae Bibliorum utriusque Testamenti Veteris et Novi [...]. Opus sacrarum literarum studiosis [...] necessarium [...] a multis mendis repurgatum [...] vocabulorum numero locupletatum. Adiiciuntur [...] correctionis Romanae [...] a Franc[isci] Luca Brugensi adornata*, Aureliae Allobrogum [Genewa], Prostant in Officina Sam. Crispini, 1612 [M. VIC. XII], 2°.
Prow.: „X. Lud. Kosmeli Parochus Ber[...] Praepositus in Mikułow” (nota rps.);
2 noty nieczyt., zakreślone.; „Ks. Dr Schramek” (piecz.)
Ak.: 2704/45 „Pamiętka po Ks. Dr. Schramku”
Sygn.: BŚL 31099 III
3. *Constitutiones Synodorum Metropolitanæ Eccl. Gnesnen. Provincialium [...] iussu [...] et opera [...] Ioannis Węzyk*, Cracoviae, In Officina Andreae Petricovii, 1630.
Prow.: „Ex bibliotheca M. Fabiani Sebastiani Rostabiński [...] decani oswencin. Protis in Osiek et Mikułow” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: WŚSD R 393 a
4. *Edict die Abberufung der in Diensten der Republik Polen, oder der jetzigen Polnischen Insurrection befindlichen Preussischen Vasallen und unterthanen betreffend, De dato Berlin, den 16 May 1794*, [Berlin], Gedruckt bey George Decker, [po 16 V 1794].
Nota rps.: „Praes. 13 Juli 1794”
Sygn.: AAKat ZS 816/3
5. Friedrich, König von Preussen, *Declaration dass keine schlesische Güther und Revenus an ausländische Pächter verpachtet noch auf selbigen ausländische Leute zu Beamten und Administratoren angestellt werden sollen. De dato Potsdam, an 8ten Februar 1778*, Breslau, gedruckt mit Grassischen Schriften, [po 8 II 1778].
Sygn.: AAKat ZS 816/1

6. Kundmann Johann Christian, *Rariora Naturae et Artis item in Re Medica oder Seltenheiten der Natur und Kunst des Kundmannischen Naturalien-Cabinets wie auch in der Artzney- Wissenschaftt [...]*, Bresslau–Leipzig, Bey Michael Hubert, 1737, 2°.
Ak.: 2676/45. Zapis na książce: „Pozostałość po Niemcach.”; w inwentarzu: „Pozostałość po Szramku.”
Sygn.: BŚL 79174 III
7. *Patent wegen der in Schlesien ausgebrochen Anruchen. d.d. Bodenheim den 20 May 1793*, Breslau, gedruckt mit Grassischen Schriften, [po 20 V 1793], 2°.
Sygn.: AAKat ZS 816/2
8. *Publikacya. Dano w Poznaniu, dnia 4 kwietnia 1793, 2°.*
Inc.: „Królewsko-Pruscy na wzięcie w posesyę południowych Prus ustanowieni Komisarze. Mieszkańcy powiatów dawniej polskich, teraz pruskich [...].”
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: AAKat ZS 816/5
9. Skoczyński Piotr, *Kapitalista w ekonomii niebieskiej [...] Jan Kanty [...]*, w Poznaniu, w Druk. Akademickiey, 1745, 2°.
Prow.: „Ex bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Siles.” (piecz.)
Sygn.: WŚSD R 501
10. *Synodus provincialis Gnesnenis provinciae sub [...] Laurento Gembicki [...] Petricoviae anno millessimo sexagesimo vigesimo primo celebrata*, Cracoviae, In officina Andreae Petricovii, 1624.
Współopr. z: *Constitutiones synodorum [...]*.
Sygn.: WŚSD R 393 c

Rękopisy

1. Proroctwo na rok 1898.
Sygn.: AAKat ZS 816/7
2. [Inc.:] „Da ich schon so ofte mündlich und schriftlich die herrn Mitglieder der Lese Journale[...].”
Sygn.: AAKat ZS 816/11

Druki XIX i XX wieku

1. Adamy Heinrich, *Die schlesische Ortsnamen, ihre Entstehung und Bedeutung. Ein Bild aus der Vorzeit*, Breslau 1888.
Prow.: „Ks. Dr. Szramek” (piecz.); „BDK 1285”
Nota: „Dubl. zu S 1493”
Przekazanie k. 230, poz. 9.
Sygn.: BKDK 3404 II
2. Adler J.B., *Afrikas Leiden und Zerfall durch den Islam*, Frankfurt–Luzern 1889 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. X, Heft 12).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9127 II (9118–9134 II)
3. Aeschylus, *Tragoediae*, ed. Henricus Weil, Lipsiae 1903 (Bibliotheca Scriptorum graecorum et romanorum Teubneriana).
Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz. okr.)
Sygn.: BŚL Bz 6326
4. Albers Paul, *Eginhard und Imma. Epos*, illustriert von H. Schylla, Berlin 1898.
Prow.: „Kathol. Pfarramt. St. Maria Kattowitz O.-S.” (piecz.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1241”
Przekazanie k. 230, poz. 8.
Sygn.: BKDK 3617 II
5. *Allgemeine Uebersicht des Bisthums Breslau in seinen Geist- und Weltlichen Behörden. Im Jahr 1802*, Breslau 1802.
„Uratowane z Biblioteki ks. Szramka przed gestapo. A. Sobota.” (nota rps.)
Prow.: „A. Sobota. Kce. Ligota.” (piecz.)
Ak.: 70 D 3
Sygn.: BKDK 18023 II
6. *Apologie des Christenthums auf dem Boden der Empirischen Forschung von F. Duilhé de Saint Projet*, in Vorträgen, mit Zusätzen und einer Einführung von Carl Braig, Freiburg im Breisgau 1889.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8571”
Sygn.: BKDK 1784 I

7. Aristophanes, *Ausgewählte Komödien*, erklärt von Theodor Kock, 2. Bändchen, Berlin 1882.
Prow.: „P. Dworski” (nota rps.); „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Noty rps. w j. greckim i niem.
Sygn.: BŚL Bz 6423
8. Aristoteles, *De arte poetica liber*, recensuit Guilielmus Urrist, Lipsiae 1904.
Prow.: „Schramek” (nota rps.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz. okr.)
Sygn.: BŚL Bz 6461
9. Balzer Oswald, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Przekazanie k. 193, poz. 29.
Sygn.: BKDK 9851 III
10. Bańka Józef, *Dekanat pszczyński w czasie reformacji protestanckiej i odrodzenia katolickiego na tle stosunków kościelnych Śląska*, Chorzów 1937.
Ded.: „Najprzewielebniejszemu ks. Prałatowi i Kanonikowi Dr. Emilowi Szramkowi, Proboszczowi Parafii Najśw. M. Panny w Katowicach pracę swą z wyrazami głębokiej czci i szacunku ofiaruje autor.”
Podkreślenia w tekście.
Nota rps.: „Dubl. zu K 51443 II”
Prow.: „BDK 496”
Przekazanie k. 200, poz. 79.
Sygn.: BKDK 3085 II
11. Baudrillart Alfred, *Dlaczego Francja kocha Polskę. Mowa wygłoszona w auli Uniwersytetu w Poznaniu 22 czerwca 1924 r.*, Paryż 1925.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: BKDK 9097 II
12. Baumgarten Otto, *Das Echo der alldeutschen Bewegung in Amerika*, Jena 1917.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Czwarta poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52754 II (52751–52759 II)

13. Belza Stanisław, *My czy oni na Śląsku polskim?*, wyd. 2, Katowice–Warszawa–Kraków 1902.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1027”
Na końcu na wyklejce tekst Szramka: „Lud polski na Śląsku dojrzywał politycznie. Lecz nie zawsze owoc spokojnie dojrzeć może. Często młódź zrywa owoce niedojrzałe. Tak też było na Śląsku 1903”.
Sygn.: BKDK 247 I
14. Bethusy-Huc Valeska Gräfin, *Mein Oberschlesien. Skizzen und Geschichten*, Kattowitz 1912.
Brak prow. własnej. Prow. na 1 poz. w klocku: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5823 (5822–5823)
15. *Biblia. Księgi Starego [–Nowego] Testamentu z łacińskiego na język polski przełożone przez ks. Jakóba Wujka [...]. Wydanie czwarte [...] poprawne. Uczynione za pozwoleniem Przewielebnego Generalnego Konsystoryum Katołickiego w Królestwie Saskiem*, w Lipsku 1858–1860, 2 vol.
Prow.: „Victor Schmidt Alumnus den 28.11.63” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 6908”
Sygn.: BKDK 6449 II
16. *[Biblia] Novum Testamentum Graece cum apparatu critico ex editionibus manu scriptis collecto*, curavit Eberhard Nestle, Stuttgart 1906.
Prow.: „Emil Schrammek” (piecz.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Tekst grecki, przypisy łacińskie i greckie.
Sygn.: BKDK 12936 I
17. Bock Jerzy, *Nauka domowa i wyjątki z agendy*, oprac. Wincenty Ogrodziński, Katowice 1936 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; V).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Przekazanie k. 193, poz. 24.
Sygn.: BKDK 3572 II
18. *Bojki. Zmyślół i überzeczowół niejakiś A. Nachbar, rector*, wyd. 3, Nicolai [ok. 1890].
Prow.: brak
Opr.: w klocku 135002–010 I, na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka.
Sygn.: BŚL 135008 I

19. Bontzek Norbert, *Stary kościół miechowski. Obrazek obyczajów wiejskich w narzeczu górnośląskiem*, wyd. 2 poprawne, Bytom 1883.
 Dodatek: *Wiersze ks. Bonczyka*. W niektórych podkreślenia i notatki ręką ks. Szramka.
 Trzecia poz. w klocek; na grzbiecie wypisane tytuły poszczególnych dzieł – ręką ks. Szramka.
 Sygn.: BKDK 13971 I (13969–13971 I)
20. Bonczyk Norbert, *Góra Chełmska*, wyd. II krytyczne, opracował Wincenty Ogrodziński, Katowice 1938 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; I–III N. Bonczyk, t. II).
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1097”
Przekazanie k. 193, poz. 48.
 Sygn.: BKDK 3570 II
21. Bonczyk Norbert, *Stary Kościół Miechowski*, wyd. IV kryt., oprac. Wincenty Ogrodziński, Katowice 1936 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; I–III Norbert Bonczyk. Pisma Poetyckie, t. I).
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 285, 1096”
Przekazanie k. 193, poz. 47.
 Sygn.: BKDK 3570 II
22. Borys Franciszek, *Dzielny ludek. Kilka wypadków z życia Górnoszlązaków. Opisał wierszem [...], [s.l.] 1904.*
 Uwagi ręką Szramka: „Król. Huta (Drukarnia św. Jacka)”
 Prow.: „BDK”
 Sygn.: BKDK 24 I (klocek 24–29 I)
23. *Breslauer Studien. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens zum fünfundzwanzig-jährigen Amtsjubiläum seines Vicepräses Hermann Markgraf*, Breslau 1901.
 Prow.: „Kath. Pfarramt St. Maria Kattowitz” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Bibliothek des Zentral-instituts für Oberschlesisches Landesforschung” (piecz.); „Zentral-Institut für Oberschlesischen Landesforschung. Bücherverzeichnis Nr 1378. Buchzeichen Nr B/Sil. Ins. Standplatz Nr II/10” (piecz. z uzup. rps.)
 Nakł.: „[...] Kattowitz. Jeden Leser wird gebeten, das buch möglichst zu schonen”
 Sygn.: BŚL Bz 21989

24. Brückner Aleksander, *Dzieje języka polskiego*, Lwów [1913] (Nauka i sztuka/red. Mieczysława Treter; t. III).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8829”
Przekazanie k. 193, poz. 17.
Sygn.: BKDK 5955 II
25. Bündgens Jos., *Was verdankt die Länder- und Völkerkunde den mittelalterlichen Mönchen und Missionären?*, Frankfurt a. M.–Luzern 1889 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge herausgegeben von Joh. Mich. Raih; Bd. X, Heft 6, 7).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9119 II (9118–9134 II)
26. *Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich nebst den Einführungs-gesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche vom 18 August 1896*, Textausgabe [...] Hrsg. Karl Pannier, Leipzig [1909].
Prow.: „Emil Schramek cand. Theol. 1910” (nota rps., wyklejka okł. górnej); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 4808”
Sygn.: BKDK 1887 I
27. Bukowiecka Zofia, *Zalew kopalni. Legendy górnicze: O górze gołonoskiej, O Skarbniku, o Piotrze Wydźdze*, Katowice 1908.
Sygn.: AAKat ZS 813/9
28. Buszczyński Stefan, *La décadence de L'Europe*, éd. 2, Paris 1867, reimprime 1916.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5331
29. Buzek Józef, *Historia polityki narodowościowej rządu pruskiego wobec Polaków od traktatów wiedeńskich do ustaw wyjątkowych z r. 1908*, Lwów 1909.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8898”
Przekazanie k. 193, poz. 30.
Sygn.: BKDK 1443 I
30. Byron, *Tales and poems*, London 1857.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5583

31. *Canon Missae ad usum Episcoporum ac Praelatorum Solemniter vel private celebrantium*, Hierosolymiis 1898.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Dołączone późniejsze uzupełnienia z lat 1923, 1929, 1938.
Współopr.: 1. *Missale Votivum Terrae Sanctae [...]*, Hierosolymiis 1898; 2. *Missale Votivum Venerandi emmaunini sanctuarii [...]*, Ratisbonae 1903.
Na grzbiecie tłoczony tytuł: „Missae Votivae Terrae Sanctae”
Sygn.: BKDK 9631 III
32. *Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini sub Paulo III, Iulio III et Pio IV pontificibus Maximis cum patrum subscriptionibus [...]*, Stereotypa 8, Romae, in collegio Urbano de Propaganda Fide, 1834, Lipsiae 1863.
Prow.: „Emil Schramek stud. Theol. 1908” (nota rps.); „Emil Schramek” (piecz.)
Nieliczne podkreślenia w tekście i na marginesach.
Sygn.: BŚL 55467 I
33. Caspari Emil, *The working classes of Upper-Silesia. A. historical essay*, London–Edinburgh 1921.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 1293
34. Cavalca Domenico, *Le vite de' Santi Padri volgarizzate*, [s.l.] [19 w.].
Prow.: „D. Adolfo Hytrek” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.) ; „BDK 1547”
Sygn.: WŚSD – brak
35. Chateaubriand François René de, *Les Martyrs. Suivis des remarques [...]*, Paris 1867.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 3937
36. Chrzęszcz Johann, *Festschrift zum hundertjährigen Jubiläum des Klosters der Barmherzigen Brüder zu Pilchowitz 1814 bis 1914*, Breslau 1914.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1180”
Przekazanie k. 222, poz. 14.
Sygn.: BKDK 3672 II

37. Cicero Marcus Tullius, *De imperio CN. Pompei Oratio. In L. Catilinam orationes quatuor [...]*, ed. H. Nohl, Vindobonae–Pragae–Lipsiae 1892 (M.T. Ciceronis Orationes Selectae; Vol. III).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6770
38. Colin Jean Lambert Alphonse, *Les Transformations de la Guerre*, Paris 1916.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6184
39. *Coś innego ustrój szkolnictwa, a coś innego niekatolicki duch w szkole! Odpowiedź publiczna na broszurkę p. posła Józefa Syski „O rozszerzenie państwowej ustawy o ustroju szkolnictwa na województwo Śląskie”*, Katowice [ok. 1932].
Podpis pod tekstem: „Pedagog – niepolityk”.
3 egz.
Sygn.: AAKat ZS 813/6
40. Curtius Ernst, *Olympia. Ein Vortrag im wissenschaftlichen Vereine zu Berlin am 10. Januar gehalten. Mit zwei lithographischen Tafeln*, Berlin 1852.
Prow.: „BDK 795”
Opr.: półpłótno, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Miscellanea Historica”
Sygn.: BKDK 9118 II (9118–9134 II)
41. Czaplicki Marian, *Schmoller als Sozialökonom. Eine kritische Beleuchtung seiner theoretischen und sozialpolitischen Ansichten. Inaugural – Dissertation zur Erlangung der Würde eines Doktors der Staatswissenschaften vorgelegt der Hohen Juristischen Fakultät der Universität zu Bern*, Breslau 1929.
Ded.: „Przewielebnemu Ks. Kanonikowi Dr. E. Szramkowi autor.”
Prow.: „BDK 8497”
Sygn.: BKDK 3956 II
42. Daleki Jakub, *Wspomnienia mojego Ojca żołnierza dziewiątego pułku Księztwa Warszawskiego [...]*, Poznań 1876.
Prow.: „Towarzystwo Górnoszląskie Akademików we Wrocławiu” (piecz. okr.); „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6139 (6138–6140)

43. Danielewski Ignacy, *Król Polski ratuje Niemcy i chrześcijaństwo. Opis Odświeży Wiedeńskiej przez Jana III Sobieskiego dnia 12 września 1683 r. przez Majstra od Przyjaciela (Ignacego Danielewskiego w Toruniu) na dwusetną rocznicę wydany*, wyd. 6, Toruń 1883.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 999”
Nota: „Zabezpieczone w Urzędzie Wojew. Kwiecień 1946 r.”
Przekazanie k. 200, poz. 69.
Sygn.: BKDK 290 I
44. *Das Bistum Berlin. Archiv-Gessellschaft für kirchliche und caritative Monographien der Bistümer, Berlin-Wilmersdorf*, Schriftleitung Georg Schubert, Berlin 1932.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: WŚSD – brak
45. *Der heilige Petrus. Zum Andenken an die 1800 jährige Jubelfeier seiner Martyrertodes*, Hrsg. [...] durch F. Speil, Breslau, Druk von Nischkowsky, 1867.
Sygn.: AAKat ZS 813/1
46. *Der Hoch- und Platt-Polnische Reise – Gefährte für reisenden Deutschen nach Süd-Preussen und Ober-Schlesien. Nebst einer Anweisung zur Selbst-Uebung dieser Sprache von einem in jener Gegend wohnenden Verfasser*, Bresslau–Leipzig 1804.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1029”
Sygn.: BKDK 249 I
47. Detten Georg von, *Die Abtei Corvey, eine Cultur- und Bildungsstätte des Mittelalters*, Frankfurt 1895 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVI, Heft 10).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32146 (22009, 32140–32151)
48. Detten Georg von, *Ueber die Stift- und Klosterschulen Sachsens in Mittelalter*, Frankfurt 1896 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVII, Heft 10).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32150 (22009, 32140–32151)

49. Diefenbach Johann, *Die Kreuzzüge 1096–1291. Ihre Ursache, ihr Verlauf, ihre Folgen. Ein Gedenkblatt zur 800jährigen Erinnerungsfeier des ersten Kreuzzuges*, Frankfurt 1896 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVII, Heft 8).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9124 II (9118–9134 II)
50. *Diurnale parvum sive epitome ex horis diurnis continens Psalmos quotidie recitandos et Commune Sanctorum unacum Officio B.M.V. per annum atque orationibus propriis sanctorum*, Ratisbonae–Neo-Eboraci–Cincinnati, 1893.
Prow.: „Dr Szramek” (nota rps.)
Sygn.: WSSD – brak
51. Długosz Jan, *Liber Beneficiorum Dioecesis Cracoviensis nunc primum e codice autographio editus*, t. I, *Ecclesia cathedralis Cracoviensis. Ecclesia collegiarum*, Cracoviae 1863 (Joannis Długosz [...] Opera omnia cura Alexandri Przezdziecki edita; t. VII).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: BKDK 10015 III
52. Dobrzycki Jerzy, *Śląska wytwórczość ceramiczna w XVIII wieku*, Kraków 1924.
Odbitka z czasopisma „Przemysł, Rzemiosło, Sztuka”.
Ded.: „Najprzewielebniejszemu Księdzu Kanclerzowi Drowi Szramkowi z wyrazami najgłębszej [...] ofiaruje autor. 4 II 1926” (nota rps. obcięta w czasie oprawy).
Sygn.: BŚL 1767 II
53. Doss Hermann, *Aus der Geschichte der evangelischen Gemeinde Kattowitz. Festgabe zur 50-jährigen Jubelfeier der Kirche*, Kattowitz 1908.
Prow.: „BDK”
Pod nazw. aut. na s. [3] dopisek ręką Szramka: „+ 7. V. 1938”.
Opr.: półpłótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps. ręką ks. Szramka: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3120 II (3119–3125 II)
54. Dudziński Adam, *Polacy na Śląsku*, Lwów 1919.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Przekazanie k. 222, poz. 4.
Sygn.: BKDK 9342 II

55. *Duplik gegen die amtliche Widerlung der Schrift: Deffentlicher Prozess gegen das Fürstbischöfliche General–Wikariat–Amt in Breslau. Vom Verfasser der letztgenannten Brochure*, Leipzig 1848.
Sygn.: AAKat ZS 813/19
56. *Die entwicklung des Öffentlichen schulwesens der alten provinzen des preussischen staates von 1816 bis 1901. Beilage zur Jahresbericht des Königlichen Evangelischen Gymnasiums zu Ratibor. 1906 und 1907, Ratibor 1906/1907.*
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1272”
Sygn.: BKDK 9353 III
57. „Éphémérides Polonaises”. Avril, Mai et Juin 1863, Paris 1863.
Prow.: „X. Adolf Hytrek” (nota rps.); „Biblijoteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6304
58. Erbrich Emil, *Album polnischer Volkslieder*, Breslau 1869.
Prow.: brak
Opr.: w klocku 135002–010 I, na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka
Sygn.: BŚL 135002 I
59. Esser Wilhelm, *Nauka o spowiedzi dla dzieci przystępujących pierwszy raz do sakramentu pokuty św. (w związku z katechyzmem Deharbego)*, Wrocław [1888].
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.); „BDK 964”
Sygn.: BKDK 584 I
60. Falk Franz, *Ehrenrettung des ausgehenden Mittelalters durch nichtkatholische Autoren*, Frankfurt 1897 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVIII, Heft 4).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9123 I (9118–9134 II)
61. Feldman Wilhelm, *Deutschland, Polen und die russische Gefahr [...]*, mit einem Vorwort von Dr Alexander Brückner, Berlin 1915.
Piąta poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52755 II (52751–52759 II)

62. Feldman Wilhelm, *Zur Lösung der polnischen Frage. Offener Brief an Herrn George Cleinow [...] und Herrn Maximilian Harden [...]*, 3. Auflage, Berlin 1916.
Szósta poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”.
Sygn.: BŚL 52756 II (52751–52759 II)
63. Fénelon François de Solignac de la Mothe, *Aventures de Télémaque: suivies du recueil des fables*, Paris 1866.
Prow.: „Emil Szramek stud. theol.” (nota rps.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5363
64. Fénelon François de Solignac de la Mothe, *De l'éducation des filles. Dialogues des morts et opuscules divers [...]. Abrégé des vies des Anciens philosophes*, Paris 1861.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6151
65. *Festschrift für das 62. Oberschlesische Bundes-Schießen zu Nikolai O.-S. am 7., 8., 9. und 10. Juli 1912*, [s.l., 1912].
Prow.: „BDK 1540”
Opr.: półplótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3122 II (3119–3125 II)
66. *Festschrift zum 25 jährigen Jubiläum der St. Trinitatis-Kirche zu Beuthen O.-S.*, Hrsg. Victor Durynek, Beuthen 1911.
Prow.: „BDK 1539”
Opr.: półplótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3121 II (3119–3125 II)
67. Fischer Engelbert Lorenz, *Friedrich Nietzsche. Der „Antichrist” in der neuesten Philosophie. Eine Ergänzung zu meinem Werk: „Der Triumph der christlichen Philosophie”*, Regensburg 1901.
Prow.: „Petrus Sierla. Pfarrer” (piecz.); „Bibl.joteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5727

68. Fischer Georg Wilhelm Theodor, *Versuch einer Geschichte der Reformation in Polen*, Th. 1–2, Gratz 1855–1856.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 502/I, 502/II”
Sygn.: BKDK 480 I
69. Frank Eberhard, *Das deutsche Volksschulwesen vor und nach der Reformation*, Frankfurt 1896 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVII, Heft 5).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32147 (22009, 32140–32151)
70. Franz Adolph, *Görres-Gesellschaft zur Pflege der Wissenschaft im katholischen Deutschland*, Breslau 1878.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1268”
Przekazanie k. 230, poz. 11.
Sygn.: BKDK 9344 III
71. *Friedrichs Ludwig Stamm's Ulfilas oder die uns erhalten Denkmäler der gothischen Sprache. Text, Worterbuch und Grammatik*, neu herausgegeben von Moritz Heyne, Padeborn 1872.
Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5660
72. Friemann Witold, *Ballada śląska. Tekst i melodia z Rogera Nr 109. Opracował na chór mieszany Witold Friemann*, [Katowice, ok. 1930].
Ded.: „Najprzewielebniejszemu Ks. Dr. Emilowi Szramkowi wraz z wyrazami najgłębszego poważania. Witold Friemann. Katowice, 12 I 1932 r.”
Akc.: „A. Wallis, 21.3.1969”
Sygn.: BŚL 395880 III
73. Gawrych Józef Alojzy, *Nie byłoby plebiscytu (przyczynek do historii)*, Katowice 1936.
Ded.: „Wielebnemu Księdzu Prałatowi Drowi Szramkowi w dowód czci i szacunku ofiaruje Autor. Katowice 26/7 37 r.”
Prow.: „BDK 735”
Sygn.: BKDK 3434 II
74. *Gemälde von Italien nach Atrand*, Frankfurt am Main 1837.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6752

75. Ginneken Jacobus van, *Principes de linguistique psychologique. Essai de synthèse*, Paris–Amsterdam–Leipzig 1907 (Bibliothèque de philosophie expérimentale).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „BDK 8510”
Sygn.: BKDK 4276 II
76. Gizewiusz Gustaw, *Śpiewnik szkolny i domowy dla wesolej a niewinnej młodzieży naszej*, z. 1., w Lipsku 1846.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: WŚSD – brak
77. *Glückauf mein Oberschlesien! Liederbuch für die ober-schlesische Jugend*, [s.l.] 1932.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1413, 1072”
Sygn.: BKDK 331 I
78. Godula Franciszek, *Historya Raciborza i okolicy*, Racibórz [ok. 1910].
Druga poz. w klocku – na grzbiecie wypisane tytuły poszczególnych dzieł – ręką ks. Szramka
Sygn.: BKDK 13970 I (13969–13971 I)
79. Grabowski Józef, *Obraz walki kulturalnej w Prusach 1872–1886. Na tle własnych doświadczeń*, Poznań 1918.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4169 (4164–69)
80. Gregor Joseph, *Augustin Weltzel und seine Oberschlesischen Geschichtswerke*, Oppeln 1908.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1243”
Nota rps. ołówkiem: „Dubl zu S 9431”
Przekazanie k. 222, poz. 2.
Sygn.: BKDK 3602 II
81. Gregor Józef, *O książeczkach zabobonnych i odpustach fałszowanych*, Królewska Huta 1885.
Prow.: brak
Opr. w klocku 135002–010 I, na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka
Sygn.: BŚL 135003 I

82. Greving Josef, *Plan für ein Corpus Catholicorum. Sonderabdruck aus der Theologischen Revue 14 Jahrgang Nr 17/18*, Münster [1915].
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9134 II (9118–9134 II)
83. *Griechisches Theater*, für deutsche Leser nearbeitet von C.Th. Gravenhorst, Bd. 1–2, Stuttgart–Augsburg 1856.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6578–79
84. Grim Emanuel, *Pawel Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy*, Cieszyn 1910.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Ks. Dr. Schramek” (piecz.); „BDK 997”
Sygn.: BKDK 291 I
85. *Grundzüge der Völkerkunde. Aus Friedrich Ratzel: Völkerkunde*, 2 Aufl., Leipzig–Wien, Bibliographisches Institut, [s.a.] (Meyers Volksbücher).
Prow.: „Emil Schramek stud. theol.” (nota rps.); „BDK 4731”
Przekazanie k. 200, poz. 85.
Sygn.: BKDK 2474 I
86. Grupp Georg, *Niedergang des norddeutschen Bauerstandes seit der Reformation*, Frankfurt 1899 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XIX, Heft 4).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9131 II (9118–9134 II)
87. Grzegorzek Józef, *Pierwsze powstanie Śląskie w 1919 roku*, Katowice 1935.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Akc.: „Z daru ks. Szramka”
Sygn.: BŚL 2955 II
88. Gutberlet Constantin, *Die Pfahlbauten und ihr Zusammenhang mit dem Alter der Menschheit*, Münster 1870 (Zeitgemässe Broschüren; Bd. VI, Heft 10).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9128 II (9118–9134 II)

89. Haase Felix, *Leben und Schriften der kath. theol. Dozenten an der Universität Breslau [...]. Nachtrag erweiterte Separat-Ausgabe der Festschrift zur Hundertjahrfeier Universität Breslau*, Breslau 1913.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1238”
Nota: „Dubl. zu S 32”
Przekazanie k. 222, poz. 12.
Sygn.: BKDK 3137 II
90. Hänni Rupert, *Die Germanenseele einst und jetzt*, Hamm (Westf.) 1918 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren; Bd. XXXVII, Heft 9, 10).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9120 II (9118–9134 II)
91. Hänni Rupert, *Die nationale Bedeutung der Antike und ihre Stellung in zukünftigen deutschen Bildungs-ideal*, Hamm 1916 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXXVI, Heft 2).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32143 (22009, 32140–32151)
92. Hake Peter, *Handbuch der allgemeinen Religionswissenschaft. Für Studierende und studirte Gebildete*, Th. 1–2, Freiburg im Breisgau 1875–1887, 2 vol.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1338”
Sygn.: BKDK 5030 II
93. Hartleb Kazimierz, *Biblioteka Zygmunta Augusta. Studium z dziejów kultury królewskiego dworu*, Lwów 1928.
Prow.: „BDK”
Brak znaków własnościowych Szramka. Egzemplarz numerowny, wręczany uczestnikom Trzeciego Zjazdu Bibliofilów. Lwów 1928. Oprawa identyczna jak sygn. 4580 II – przeznaczona dla Szramka.
Sygn.: BKDK 4579 II
94. Herodotus, *Herodoti Historiarum libri IX. Curavit Henr. Rudolph. Dietsch*, vol. II, Lipsiae 1883.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6563
95. Herz Hermann, *Der Weg des Buches ins Volk*, Hamm 1909 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXVIII, Heft 8).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32141 (22009, 32140–32151)

96. Hess Joseph, *Der Kampf um die Schule in Preussen 1872–1907*, Köln 1912.
Prow.: na l. poz. klocka: „Szramek” (nota rps.)
Sygn.: BKDK 8578 II (8577–8578 II)
97. Hoermann Franz, *Kunst und Folk*, Hamm 1911 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXX, Heft 4).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32142 (22009, 32140–32151)
98. Hoffmann Hermann, *Die Geschichte des Breslauer Alumnats. Ein Beitrag zur Geschichte der Priesterbildung in Schlesien*, Breslau 1935.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1167”
Nota rps. ołówkiem: „Dubl. zu S 7941 (12)”
Przekazanie k. 222, poz. 9.
Sygn.: BKDK 3601 II
99. Holzapfel Heribert, *Handbuch des Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 5143”;
„Ex libris. Z księgozbioru ks. Jerzego Pluty. Katowice 1996” (piecz.)
Sygn.: BKDK – brak
100. Homer, *Homeri carmina ad optimorum librorum fidem expressa curante Guilielmo Dindorfio*, vol. I, pars II, *Iliadis XIII–XXIV*.
Prow.: „C. Ludwig Iia” (nota rps.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5856
vol. II, pars II, *Odysseae XIII–XXIX*, Lipsiae 1872.
Prow.: „F.B.” (piecz.) „Biblijoteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6300
101. Indra Bohuslav, *Severomoravské Písne lidové*, Zábřeh 1919.
Sygn. AAKat ZS 813/3
102. *Jan III w Piekarach*, „Przegląd Powszechny” [s.a.], s. 387–397.
Sygn.: AAKat ZS 813/14
103. Jannsen Johannes, *Aus dem deutschen Universitätsleben des sechzehnten Jahrhunderts*, Frankfurt am Main–Luzern 1886.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 22009 (22009, 32140–32151)

104. Jaroń Jan Nikodem, *Wojsko św. Jadwigi. Pięć obrazków scenicznych z dziejów śląskich*, Katowice 1931.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1030”
Sygn.: BKDK 250 I
105. [Jaroń Jan Nikodem] Nikodem Ajros, *Wywłaszczenie. Dramat górnośląski w pięciu aktach*, Lwów 1912.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1040”;
„Z daru ks. kanonika Dra E. Szramka” (piecz., poprawione „Z zbioru”).
Przekazanie k. 193, poz. 9.
Sygn.: BKDK 240 I
106. Jentsch Carl, *Grundbegriffe und Grundsätze der Volkswirtschaft*, 2 Aufl., Leipzig 1906.
Prow.: „Emil Schramek” (nota rps.); „Emil Schramek stud. theol.” (nota rps.);
„BDK 8817”
Sygn.: BKDK 1411 I
107. *John Ruskin i jego poglądy*, oprac. Maia Bujno, Warszawa–Kraków 1908 (Książki dla wszystkich).
Prow.: „Emil Schramek” (nota rps.)
Sygn.: BKDK 13957 I
108. Jungnitz Josef, *Visitations Berichte der Diözese Breslau. Archidiakonat Oppeln*, t. 1, Breslau 1904.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1264”
Przekazanie k. 230, poz. 15.
Sygn.: BKDK 9337 III
109. Jura Albin, *Wojna europejska 1914–1916 r.*, Kraków 1917 (Bibliothèque de Philosophie Scientifique).
Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6140 (6138–6140)
110. *Kalendarz „Nowin Raciborskich” na rok zwyczajny 1891*, Racibórz 1890.
Prow.: „Diecezjalny Sekretariat Sodalicyjny Katowice” (piecz.); „BDK”
Pierwsza poz. w klocku – na grzbiecie wypisane tytuły poszczególnych dzieł – ręką ks. Szramka
Sygn.: BKDK 13969 I (113969–13971 I)

111. Kamiński Paweł, *XIV Stacyj czyli droga zbawienia dla dostąpienia łask Odpustu jubileuszowego poprzedzone krótką nauką o znaczeniu Soboru i Jubileuszu [...] Dla ludu górnośląskiego*, Królewska Huta, K. Miarka, 1869.
Prow.: „Właścicielem tej książki jest Valentin Wycisło z Wyrów w Parafii Mikołowskiej. Preiss 14 Sr. Roku Pańskiego 1869” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 82”
Sygn.: BKDK 82 I (82–87 I)
112. Kamiński Paweł, *Głos wymuszony na księdzu Pawle Kamińskim (Przyczynek do Historii Polskiej z lat 1861–1864)*, Paryż 1866.
Notatka ręką ks. Szramka na wyklejce okł. górnej: „Cfr. Zwiast. Górnośl. 1871 nr 18, 19, 20, str. 200, 271, 388”.
Sygn.: BKDK 9181 II
113. Kaminsky Friedrich, *Oberschlesien vor hundert Jahren. Kulturstudien*, Königshütte O.-S. 1912.
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.); „BDK 1541”
Opr.: półpłótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3123 II (3119–3125 II)
114. Karbowski Antoni, *Młodzież polska akademicka za granicą 1795–1910*, Kraków 1910.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii”; „BDK 1272”
Przekazanie k. 193, poz. 13.
Sygn.: BKDK 3160 II
115. *Katechizm dla dzieci gotujących się do Pierwszej Spowiedzi i Komunii Świętej i dla rodziców tych dzieci*, wyd. ks. August Strzybny, Katowice 1916.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
116. *Katedra Śląska*, Katowice, Nakł. Kurii Biskupiej, 1927.
Ded.: „Dla biblioteki Sejmu Śląskiego ofiaruje Ks. Dr. E. Szramek mag. fabricae. Katowice 7 VII 1927”
Sygn.: BŚL 1564 III
117. *Die Kirchenbücher Schlesiens beider confessionen*, herausgegeben von Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens, Breslau 1902.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1176”
Przekazanie k. 200, poz. 83.
Sygn.: BKDK 3608 a II

118. *Klassische Vorschule zur griechischen und römischen Poesie für Gebildete aller Stände [...]. Mit Erläuterungen und [...] umrisse der antiken Mythologie und Metrik*, Bd. I, Th. 1–2, Frankfurt am Main 1861.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 9086–9087
119. Kleinpaul Rudolf, *Das Fremdwort im Deutschen*, 2 Aufl., Leipzig 1900.
Prow.: „Emil Szramek” (nota rps.); „BDK 4673”
Sygn.: BKDK 2003 I
120. Kleinpaul Rudolf, *Das Stromgebeit der Sprache: Ursprung, Entwicklung und Physiologie*, Leipzig 1892.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „BDK 8365”
Sygn.: BKDK 5242 II
121. Klenczar Tomasz, *Dotacja kościelna Chorzów – Dąb i rozwój jej górniczych stosunków. Fragment z historii górnictwa śląskiego z okazji 25-lecia istnienia kopalni Eminencja w Katowicach*, Katowice 1930.
Ded.: „Przewiel. Ks. Kanonikowi Dr. Szramkowi. Klenczar 18/4. 30.”
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 701”
Nota rps.: „Dubl zu K 22082 II”
Przekazanie k. 200, poz. 78.
Sygn.: BKDK 3442 II
122. Kneipp Sebastian, *Mein Testament für Gesunde und Kranke*, 2 Aufl., Kempten 1894.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8542”
Sygn.: BKDK 1478 I
123. Knie J.G., Welcher J.M.L., *Geographische Beschreibung von Schlesien preussischen Antheils, der Graffschaft Glatz und der preussischen Markgraffschaft Ober-Lausitz*, Breslau 1825.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „BDK 1149, 1164”
Przekazanie k. 199, poz. 25.
Sygn.: BKDK 43 I
124. Knie J.G., Welcher J.M.L., *Geographische Beschreibung von Schlesien preussischen Antheils, der Graffschafts Glatz und der preussischen Markgraffschafts Ober-Lausitz*, VII Heft, 1 Abth., *Als Fortsetzung der Beschreibung von Breslau*, Breslau 1826.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6239

125. Koneczny Felix, *Dzieje Śląska ozdobione licznymi obrazkami*, Bytom 1931.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Śląska Biblioteka Publiczna w Katowicach” (piecz.); „BDK 3084”
Nota: „Mag.”
Przekazanie k. 200, poz. 70.
Sygn.: BKDK 3084 II
126. Kościuszko Tadeusz, *Listy, mowy, odezwy*, zebrał i oprac. H. Mościcki, Warszawa 1917.
Prow.: „Tow. Obrony Zachodnich Kresów Polski. Kraków” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5614 (5613–5615)
127. Kozierowski Stanisław, *Badania nazw topograficznych dzisiejszej Archidiecezyi Gnieźnieńskiej*, Poznań 1914.
Ak.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL 64580 II
128. Korzonkiewicz Jan, *Jak to ille tempore bywało [...]*, Cieszyn 1926.
Ded.: „Najprzewielebniejszemu X. Kanonikowi X. Drowi Szramkowi Kanonikowi Katedralnemu, Prepozytowi kościoła N.M. Panny w Katowicach z wyrazami głębokiej czci i szcunku ma zaszczyt ofiarować Autor.”
Nota rps.: „Osobna odbitka z »Księgi Pamiątkowej« ku uczczeniu 40. Rocznicy założenia (1886–1926) Stowarzyszenia »Jedność« w Cieszynie.”
Prow.: „BDK 751”
Przekazanie k. 200, poz. 88.
Sygn.: BKDK 3397 II
129. Kościński Konstanty, *Idea słowiańska na Kaszubach. Szkic historyczny*, Poznań 1908.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4166 (4164–69)
130. Kościński Konstanty, *Sprawa Mazurska. Wiadomości z dziedziny historycznej, statystycznej, politycznej*, Poznań 1908.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4167 (4164–69)
131. Kościński Konstanty, *Szkoły rydzyńskie książąt Sulkowskiich. Przyczynek do historii oświaty w Wielkopolsce*, Poznań 1909.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4168 (4164–69)

132. Kościński Konstanty, *Wiązanka wiadomości historycznych i statystycznych*, Poznań 1905.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4165 (4164–69)
133. Kralik Richard von, *Das neunzehnte Jahrhundert als Vorbereitung und Erneuerung einer religiösen und nationalen Kultur*, Hamm 1905 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XXIV, Heft 10).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9122 II (9118–9134 II)
134. Kralik Richard, *Sokrates. Nach den Überlieferungen seiner Schule*, Wien 1899.
Prow.: „Emil Schramek stud. theol.” (nota rps. wyklejka okł. przedniej, s. tyt.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Syg.: BŚL Bz 5587
135. Kreuser M., *Christus und die Kirche in pädagogischer Beleuchtung*, Hamm 1910 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXIX, Heft 9).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32148 (22009, 32140–32151)
136. Krzemień Andrzej, *Śląsk a niemieckie badania prehistoryczne*, Warszawa 1928.
Odbitka z nr 3–14 „Ziemi” z 1927 r.
Sygn.: AAKat ZS 813/16
137. *Książka do nabożeństwa dla wszystkich katolików, szczególnie zaś dla wygody katolików archidiecezyi Gnieźnieńskiej i Poznańskiej. Z polecenia [...] arcybiskupa Dunina ułożona. Na nowo z rozkazu [...] arcybiskupa X. Leona Przyłuskiego po raz trzeci przejrzana*, wyd. 3 (Dla kobiet), Gniezno 1862.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 2639 I”
Sygn.: BKDK 2639 I
138. Kudera Jan, *60 lat wyższego szkolnictwa w Mysłowicach. Wspomnienia*, Brzezinka 1933.
Sygn.: AAKat ZS 813/13

139. [Kudera Jan] Książd, *Józef Lompa. Zasłużony działacz, krzewiciel ducha polskiego na Śląsku*, Opole 1913.
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.); „BDK 1542”
Podkreślenia w tekście
Opr.: półpłótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3124 II (klocek 3119–3125 II)
140. [Kudera Jan] Ks. Jacek, *Juljusz Ligoń. Jego życie i zasługi względem G. Śląska*, Opole 1918.
Prow.: „BDK 1543”
Opr.: półpłótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3125 II (3119–3125 II)
141. Küster Rudolf, *Kulturelle Wohlfahrtspflege in Oberschlesien*, Kattowitz 1907.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1274”
Przekazanie k. 222, poz. 5.
Sygn.: BKDK 9355 III
142. Kudlicki Stanisław, *Dziesięć lat pracy Związku Obrony Kresów Zachodnich na Śląsku*, Katowice 1933.
Sygn.: AAKat ZS 813/11
143. Kulik Antoni, *Droga do zupełnego uruchomienia i utrzymania stałego ruchu w górnośląskich hutach żelaza, cz. I, Położenie górnośląskiego hutnictwa żelaznego przed wojną 1914–1918*, Katowice 1937.
2 egz.
Sygn.: AAKat ZS 813/12
144. *Kultura staropolska*, Kraków 1932.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8836”
Przekazanie k. 193, poz. 26.
Sygn.: BKDK 4322 II
145. [Lafuite F.-J.], *Vie de Fénelon [...]*, 2. ed., Lille 1828.
Ded.: „W dniu 25 lecia kapłaństwa, 22 VI 1936, ks. dr Prałata i Kanonika Emila Szramka ten skromny upominek Mu przekazuję. Skrobeny. Katowice 22 VI 1936.”
Sygn.: BKDK 1322 I

146. Lamartine Alphonse de, *Raphaël. Pages de la vingtième année*, Paris 1857.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5570
147. Lamartine Alphonse de, *La chute d'un ange. Episode*, Paris 1849.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5958
148. Lamennais Félicité Robert de, *Le livre du peuple*, Paris 1873 (Bibliothèque nationale collection des meilleurs auteurs anciens et modernes).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Na grzb. nakł. z notą rps. ks. Szramka: „Lammenais Livre de peuple; Avenir de peuple.”
Sygn.: BŚL Bz 6265 (6265–6266)
149. Lamennais Félicité Robert de, *Du passé et de l'avenir du peuple*, Paris 1907 (Bibliothèque nationale collection des meilleurs auteurs anciens et modernes).
Prow.: „Emil Schramek stud. theol.” (nota rps.)
Sygn.: BŚL Bz 6266 adl. (6265–6266)
150. Langer Antoni, *Nasz Spisz i Orawa. Odczyt*, Warszawa [i in.] 1919.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Dziwiąta poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52759 II (52751–52759 II)
151. Le Bon Gustave, *Enseignemens Psychologiques de la guerre européenne*, Paris 1918 (Bibliothèque de Philosophie Scientifique).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6148
152. Ligoń Kazimierz, *Poeci Górnego Śląska. Krótki rys historyi literatury ludowej na Górnym Śląsku. Odczyt wygłoszony w Towarzystwie Miłośników Literatury w Warszawie, Akademii Umiejętności w Krakowie i Collegium Minus w Poznaniu. Z przedmową Jana Kasprowicza*, Lwów–Warszawa 1920.
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 26 I (klocek 24–29 I)
153. Loti Pierre, *L'horreur allemande*, ed. 3, Paris [1918] (Bibliothèque contemporaine).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5584

154. Lotze Hermann, *Mikrokosmos. Ideen zur Naturgeschichte und Geschichte der Menschheit. Versuch einer Anthropologie [...]*, 3. Bd., Leipzig 1909.
Prow.: „Emil Schramek stud. theol.” (nota rps.); „BDK 8531”
Sygn.: BKDK 1506 I
155. Lubecki Rudolf, *Krótkie wspomnienie o życiu i czynach ś.p. Karola Miarki. Skreślił ks. Rud[olf] L[ubecki]*, [Mikołów, ok. 1890].
Nazwisko autora na książce uzupełnione ręcznie przez Szramka.
Opr.: w klocku, na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka
Sygn.: BŚL 135009 I (135002–010 I)
156. Lucianus Samosatensis, *Opera, ex recognitione Caroli Iacobitz*, vol. I, Lipsiae 1874.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6005
157. Łakomy Ludwik, *Na dziewiątej pochylni. Opowieść z podziemi z dwoma oryginalnymi zdjęciami katastrofy kopalnianej*, Dąbrowa Górnicza 1932.
Ded.: „Przewielebnemu księdzu Prałatowi Dr. E. Szramkowi, memu Czcigodnemu Dobroczyńcy, tę skromną pamiątkę ofiarowuje autor.”
Sygn.: BKDK 3832 II
158. Łakomy Ludwik, *Słonko jasne. Rapsod powstańczy*, Będzin 1932.
Akc.: „Dar ks. E. Szramka. Katowice 5 IV 1934”
Sygn.: BŚL 2707 II
159. [Łukomski Michał] Lechita, *Sprawa sztumska w świetle walki kulturalnej*, Inowrocław 1895.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 4164 (4164–69)
160. Maeterlink Maurice, *Les Débris de la guerre. Seizième mille*, Paris 1918.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5441
161. Mancke Maria, *Aus Pommerns Bergangenheit Sagen und Erzählungen aus den Ostseebädern Swinemünde, Heringsdorf, Misdroy*, Swinemünde 1901.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5822 (5822–5823)

162. Masaryk T.G., *Choix de pensées*, extraites de ses oeuvres par F.O. Barton. Avec une lettre liminaire de M.F. Couget [...] et une introduction de I.A. Bláha, Prague 1923.
Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6299
163. *Matka Boska łaskami słynąca w Bogucicach i krótka historia tejże parafii*, Bogucice [ok. 1893].
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.); „Sig. Der katholischen Kirche Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL 135004 I (135002–010 I)
164. Maydorn Bernhard, *Die Beziehungen der Päpste zu Schlesien in 13. Jahrhundert. Inaugural-Dissertation mit Genehmigung der philosophischen Fakultät zu Breslau behufs Erlangung der Doktorwürde öffentlich verteidigt [...] Opponenten Dr. Phil. Oscar Zielke, Drd. phil. Alfred Zimmermann*, Breslau 1881.
Piecz.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1197”
Przekazanie k. 230, poz. 7.
Sygn.: BKDK 3684 II
165. Mazura Paul, *Die Entwicklung des politischen Katholizismus in Schlesien. Von seinen Anfängen bis zum Jahre 1880*, Breslau 1925.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 108, 1258”
Nota: „Dubl. zu S 1810”
Sygn.: BKDK 3514 II
166. Mączka Józef, *Starym szlakiem*, Kraków 1917.
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 29 I (klocek 24–29 I)
167. Menzel Wolfgang, *Geschichte Europas vom Beginne der französischen Revolution bis zum Wiener Congress (1789–1815)*, Band 1–2, Stuttgart 1866, 2 vol.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6768–6769
168. *Message Polonais aux parlements d'Europe 1868*, Paris 1868.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6133

169. Meyer Christian, *Das Aufkommen der deutschen Stadtfreiheit im Mittelalter. Studie zur Geschichte der modernen Gesellschaft*, Frankfurt–Luzern 1890 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XI, Heft 11).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9126 II (9118–9134 II)
170. Meyer Christian, *Die Gesellenfrage im Mittelalter. Zur Geschichte des deutschen Arbeiterstandes*, Hamm 1906 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren; Bd. XXV, Heft 12).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9130 II (9118–9134 II)
171. Miarka Karol, *Wybór pism*, zebrał i oprac. Adam Bar, Katowice 1939 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; VII).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Przekazanie k. 193, poz. 49.
Sygn.: BKDK 3574 II
172. *Missale votivum Terrae Sanctae continens missas in pluribus sanctuariis Custodiae Fratrum Minorum commissis ex indulto Apostolico celebrandas*, Hierosolymiis 1898.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Dołączone dodatki z lat 1926, 1928.
Współopr. z: *Canon Missae ad usu Episcoporum [...]*, Hierosolymiis 1898.
Sygn.: BKDK 9631 II
173. *Missae Votivum venerandi emmauntini sanctuarii sexaginta sita ab Hierosolyma stadiis sub Custodia Fratrum Minorum Terrae Sanctae continens Missas quatuor votivas proprias [...] curante [...] Frigidiano Giannini Terrae Sanctae Custode publicatum*, Ratisbonae 1903.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Dołączone dodatki z lat 1920, 1928.
Współopr. z: *Canon Missae ad usu Episcoporum [...]*, Hierosolymiis 1898.
Sygn.: BKDK 9631 II
174. *Modlitewnik Władysława Warneńczyka w zbiorach Biblioteki Bodlejańskiej z uwzględnieniem zapisków Józefa Korzeniowskiego*, opracowali Ludwik Bernacki, Ryszard Ganszyniec i Władysław Podlacha, Lwów 1929.
Prow.: „Egzemplarz X. Emila Szramka” (druk); „BDK”
Sygn.: BKDK 4580 II

175. *Modlitwy w czasie nakazanego przez Ojca świętego Piusa IX Trzechdniowego nabożeństwa napisane przez jednego z kapłanów diecezji wrocławskiej, a tłumaczone przez X. dr Kraińskiego, Niemieckie Piekary 1868.*
Prow.: „BDK 1305”
Sygn.: BKDK 85 I (82–87 I)
176. Monnin Alfred, *Żywoć ks. Jana Maryi Vianney proboszcza z Ars, Poznań 1899.*
Prow.: „X. Mieczysław Rogaliński” (nota rps. skreślona); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: WSSD – brak
177. Monsabré J.M.L., *La priere Divine. Le Pater*, Paris [ok. 1908].
Prow.: „Emil Schramek 1911” (nota rps.); „Emil Schramek” (piecz.); „BDK 8554”
Sygn.: BKDK 1567 I
178. Mosbach August, *Przyczynki do dziejów polskich. Z Archiwum Miasta Wrocławia*, Poznań 1860.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1216”
Nota: „492 II Mag 00 (?)”
Przekazanie k. 200, poz. 84.
Sygn.: BKDK 3692 II
179. Mościcki Henryk, *Promieniści. Filomaci – Filareci*, wyd. 2, Warszawa–Lublin–Łódź–Kraków, Gebethner i Wolff, [1919].
Prow.: „Sekretarjat Tow. Oświaty im. [...] Biuro Organizacyjne” (piecz. okr.); „Towarzystwo Obrony Zachodnich Kresów Polski. Kraków Krzysztofora III p” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5401
180. Mützbęrg Rudolf, *Geschichtlicher Abriss über die Polednik'sche Stiftung in Lissek (Kreis Rybnik). Verfasst zur hundertjährigen Gedenkfeier des Stifters*, Ratibor 1898.
Pięta poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps.: „Silesiaca” – ręką ks. Szramka
Przekazanie k. 193, poz. 38. (?)
Sygn.: BKDK 12777 I (12774–12777 I)
181. *Na pamiątkę dwudziesto-pięcioletniego jubileuszu Dziedzictwa błogosławionego Jana Sarkandra dla ludu polskiego na Śląsku*, [oprac. I. Świeży], Cieszyn [ok. 1898].
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 8298

182. [Naake-Nakęski Waclaw] Piastun, *Spór czesko-polski na Śląsku Cieszyńskim*, Frysztat 1901.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1009”
 Sygn.: BKDK 273 I
2 egz.:
 Prow.: brak
 Opr.: w klocku, na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka
 Sygn.: BŚL 135010 I (135002–010 I)
183. Napieralski Adam, *Deutschland, Oesterreich-Ungarn, Polen. Ein Beitrag zur Lösung der polnischen Frage*, Beuthen O.-S. 1918.
 Prow.: „Ks. Dr Schramek” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
 Opr.: półpłótno, na grzbiecie naklejka z tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”.
 Akc.: „Dawny zasób”
 Sygn.: BŚL 52751 II (52751–52759 II)
184. Nehring Władysław, *Iter Florianense. O Psalterzu Floryańskim łacińsko-polsko-niemieckim w szczególności o polskim jego dziale*, Poznań 1871.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8866”
 Sygn.: BKDK 4543 II (4543–4544 II)
185. Niemcewicz Julian Ursyn, *Śpiewy historyczne*, w opracowaniu i z przedmową Czesława Łukaszewicza, Kraków 1914.
 Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
 Sygn.: BŚL Bz 5613 (5613–5615)
186. Nitzke, *Katholische Pfarrkirche Hadenau OS*, [s.l.], [ok. 1937].
 Prow.: „Kaplan Alfred Bittner Gross-Stein, über Gogolin O/S” (piecz.)
 Sygn.: AAKat ZS 813/18
187. Nowack Adolf, *Die Stadtpfarrkirche zum heiligen Philippus und Jacobus in Sohrau O/S*, Neustadt 1900.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1028”
Przekazanie k. 222, poz. 8.
 Sygn.: BKDK 248 I
188. *Nowy Karakter polski z drukarnie Łazarzowej y Ortographia polska Iana Kochanowskiego [...] Łukasza Gornickie[go] [...] Iana Ianuszowskiego [...]*, Posnaniae [1882], wyd. oryg., Kraków 1594.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1224”
Przekazanie k. 222, poz. 7.
 Sygn.: WŚSD – brak

189. *O polskiej sztuce religijnej*, praca zbior. [...] red. Jerzy Langman, Katowice 1932.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 9349”
Sygn.: BKDK 9847 III
190. *Oberschlesien. Seine Entwicklung und seine Zukunft*, Hrsg. Erich Köhrer, Berlin 1925.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Oberschlesische Landesbibliothek Kattowitz O/S” (piecz.); „BDK 1247, 1296”
Nota rps.: „Dubl. zu K 1907 III”
Przekazanie k. 200, poz. 63.
Sygn.: BKDK 9308 III
191. Obiegło Henryk, *Książeczka do bierzmowania*, wyd. 2, Kluczbork 1863.
Prow.: „BDK 1304”
Sygn.: BKDK 84 I (82–87 I)
192. *Obrady nad interpelacją Koła Polskiego w sprawie niemieckiej nauki religii św. wniesioną przez posłów Ks. szamb. Stablewskiego i K. Kantaka, jakie się toczyły w Izbie Deputowanych Sejmu pruskiego d. 4 czerwca*, Poznań 1888.
Prow.: „Towarzystwo Katolickich Robotników w Niederlehme” (piecz. okr.); „Tow. Katolickie Robotników Polskich w Berlinie” (piecz. okr.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5530
193. *Ochotnicza Straż Pożarna w Katowicach do 50-letniego jubileuszu (1875–1925) od 1–3 sierpnia 1925*, Katowice 1925.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piec.); „BDK 1256”
Przekazanie k. 200, poz. 61. (?)
Sygn.: BKDK 3540 II
194. Ochwicz Gustaw, *Rok 1809. Z szkicami sytuacyjnymi i mapą terenu wojny*, Poznań 1918.
Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6138 (6138–6140)
195. Odyniec Antoni Edward, *Tłómaczenia*, t. I–II, Warszawa 1897, 2 vol.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6095, Bz 6096

196. Okoniewski Stanisław, *Pismo święte w dziełach X. Piotra Skargi*, Poznań 1912.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1236”
Sygn.: BKDK 9977 III
197. *Okupacja Warszawy. Zbiór dokumentów i głosów prasy dotyczących sprawy polskiej w związku z zajęciem Warszawy przez wojska niemieckie. Sierpień 1915*, Fryburg Szwajcarski 1915.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Siódma poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”.
Sygn.: BŚL 52757 II (52751–52759 II)
198. Olszewicz Waław, *Jak pracować naukowo na Śląsku nad zagadnieniami gospodarczemi i społecznemi*, Katowice 1935.
Ded.: „Przewielebnemu ks. Prezesowi Dr. E. Szramkowi z najlepszymi życzeniami na r. 1936. W. Olszewicz”.
Prow.: „BDK 841”
Przekazanie k. 199, poz. 20.
Sygn.: BKDK 376 I
199. Olszewicz Waław, *Słowacja w piśmiennictwie polskim*, odbitka z pracy zbiorowej *Słowacja i Słowacy*, t. I, Kraków 1937.
Ded.: „Przewielebnemu X. Prezesowi Dr. E. Szramkowi z myślą o dalszych wspólnych wyprawach i z wyrazami szczerzej przyjaźni. W. Olszewicz. 9.12.37.”
Prow.: „BDK 789”
Przekazanie k. 200, poz. 82.
Sygn.: BKDK 3484 II
200. Oppman Artur, *Na San–Domingo. Obrazy i wspomnienia*, Warszawa 1917.
Prow.: „Towarzystwo Obrony Zachodnich Kresów Polski. Kraków Krzysztoforzy III p” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5615 (5613–5615)
201. Ovidius Publius Naso, *Tristum libri V, ex recensione Rudolphi Merkelii*, Lipsiae 1880.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6322

202. *Pamiętnik Tow[arzystwa] Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku 50tego jubileuszu*, Wrocław 1886.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Ded.: „Daruję Bibliotece Sejmu Śląskiego Katowice 20 IV 1933. X. Dr. E. Szramek”
Sygn.: BŚL 2700 II
203. Parczewski Alfons, Bełza Stanisław, Rostek Józef, *Warszawa Śląskowi*, Warszawa 1920.
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 28 I (klocek 24–29 I)
204. Pawlicki Stefan, *Leon XIII i prasa katolicka*, Kraków 1879.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6067
205. Peter Adalbert, *Chronik der katholischen Kirchen-Gemeinde von Constadt, Königshütte* 1875.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1018”
Sygn.: BKDK 272 I
206. Piernikarczyk Józef, *Illustrowana Księga Pamiątkowa Górnego Śląska*, Katowice 1923.
W książce włożone fotografie ze Śląska z 1922 roku i wycinek gazety z wierszem Makuszyńskiego.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 114, 1277”
Sygn.: BKDK 3526 II
207. *Pius IX. Pamiątka 10. kwietnia 1869, jako dnia jubileuszu 50letniego kapłaństwa Ojca Świętego. Staraniem kilku księży górnośląskich i nakładcy*, Królewska Huta 1869.
Prow.: „BDK 1303”
Uwagi ręką Szramka, nazwiska autorów poszczególnych pozycji, m.in. „X. Damrot”
Sygn.: BKDK 83 I (82–87 I)
208. Ploetz Karl, *Auszug aus der alten, mittleren und neueren Geschichte*, Berlin 1902.
Prow.: „Emil Schramek” (nota rps.; piecz.)
W książce znajdują się zakładki papierowe z wypisanymi faktami z historii Śląska.
Sygn.: WŚSD – brak

209. *Pobudka wyborcza. Pismo ulotne ku obronie politycznych praw ludu górnośląskiego wydane przez Marcina Biedermanna*, Poznań 1901.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1239”
Nota rps.: „Dubl. zu K 2830 II”
Przekazanie k. 200, poz. 67.
Sygn.: BKDK 3589 II
210. Podworski Stefan, *Krótką historia kościoła i klasztoru Braci Mniejszych (OO. Bernardynów) z opisem cudownego obrazu Najśw. Maryi Panny ukoronowanego na Górze Kalwaryi Zebrzydowskiej [...]*, Bytom [po 1911].
Opr.: w klocek na niektórych pozycjach klocka prow. Szramka
Sygn.: BŚL 135007 I (135002–010 I)
211. Pincaré Henri, *La Science et l’Hypothèse*, Paris 1909.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5558
212. *Polak w Śląsko (anonimowy dialog z początku XVII w.)*, z unikatku Biblioteki Kórnickiej wydał Roman Pollak, Katowice 1939 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; VIII).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1102”
Przekazanie k. 193, poz. 25.
Sygn.: BKDK 3575 II
213. *Polsko-niemiecka konwencja Górno-śląska zawarta w Genewie dnia 15-go maja 1922*, [s.l., ok. 1922].
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Ks. Dr. Szramek” (piecz.); „BDK 1255”
Przekazanie k. 200, poz. 66.
Sygn.: BKDK 9320 III
214. *Pontificale Romanum summorum pontificum jussu editum a Benedicto XIV. et Leone XIII. Pont. Max. Recognitum et castigatum*, Ratisbonae–Neo Eboraci–Cincinnati 1891.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: BKDK 6231 II
215. Popiołek Franciszek, *Dzieje Śląska Austriackiego z ilustracjami*, Cieszyn 1913.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 730”
Nota rps. ołówkiem: „Dubl. Zu K 228 II”
Przekazanie k. 200, poz. 75.
Sygn.: BKDK 3183 II

216. Potthast August, *Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters bis 1500*, Bd. 1, Berlin 1896.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 5594”
Nota ks. Szramka: „Ex dono Joannis Chrzęszcz Dris Theol. Parochi Piscovicensis. A.D. 1925”
Sygn.: BKDK 5299 II
217. Prat F., SJ, *Saint Paul*, 8 ed., Paris 1923.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8549”
Sygn.: BKDK 1483 I
218. *Premislia sacra sive serie et gesta Episcoporum r.l. Premisliensium*, e fontibus domesticis et extraneis congressit Franciscus Pawłowski, Cracoviae 1869.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1171”
Sygn.: BKDK 4257 II
219. [Prus Konstanty] Pyrlik Jacenty, *Jak Prusacy zabrali Śląsko Górne. Kilka przypomnień i uwag*, Katowice 1921.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1299”
Sygn.: BKDK 39 I
220. Prus Konstanty, *O pierwszych polskich drukarzach i wydawcach na Śląsku Górnem to i owo*, Mikołów 1920.
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 27 (klocek 24–29 I)
221. [Prus Konstanty] Pyrlik Jacenty, *War Oberschlesien Deutsch oder Polnisch?*, Oppeln 1920.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1298”
Sygn.: BKDK 38 I
222. *Przewodnik Księgarski. Wspólny katalog nakładców polskich*, Warszawa 1925.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Biblijoteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6465
223. *Psalterii Florianensis partem polonicam ad fidem codicis recensuit apparatus critico indice [...] instruxit Wladisalus Nehring*, Posnaniae 1883.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Naklejka na grzbiecie: „Nehring. Psalterz Florjański. 1877. 1883”
Sygn.: BKDK 4544 II (4543–4544)

224. *Publicandum wegen Deportation incorrigibler Verbrechen in die Siberischen Bergwerke. De dato Berlin, den 7ten Julius 1802*, [Berlin], Gedruckt bey Georg Decker, [po 7 VII 1802].
 Nota rps.: „Mikulow”
 Sygn.: AAKat ZS 816/4
225. Raimund Ferdinand, *Sämmtliche Werke in drei Teilen*, Hrsg. Eduard Castle [...], Leipzig [1903].
 Prow.: „Bibljotheka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. owalna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
 Sygn.: BŚL Bz 5714
226. *Reden, gehalten bei Gelegenheit der 3. Generalversammlung des katholiken Schlesiens in Ratibor am 10. Und 11. Juli 1876*, Ratibor 1876.
 Czwarta poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Silesiaca” – ręką ks. Szramka
Przekazanie k. 193, poz. 38. (?)
 Sygn.: BKDK 12776 a I (12774–12777 I)
227. *Regulamin dla Kólek Miejscowych Towarzystwa św. Jacka*, [s.l., ok. 1917].
 2 egz.
 Sygn.: AAKat ZS 813/20
228. Reinelt Paul, *Emanuel Buchwald. Ein Schattenriss seines Lebens*, Beuthen 1922.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1141”
 Sygn.: BKDK 510 I
229. *Das Rituale des Bischofs Heinrich I von Breslau*, mit erläuterungen herausgegeben von Adolph Franz, Freiburg im Breisgau 1912.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 527”
 Sygn.: BKDK 9641 III
230. *Das Rituale von St. Florian aus dem zwölften Jahrhundert*, mit Einleitung und Erläuterungen herausgegeben von Adolph Franz, Freiburg im Breisgau 1904.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 528”
 Sygn.: BKDK 9642 III
231. *Römische Elegiker (Catull, Tibull, Properz, Ovid) in Auswahl für den Schulgebrauch*, Hrsg. Alfred Biese, Leipzig 1890.
 Prow.: „Wilhelm von Mitgenheimb” (nota rps.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
 Sygn.: BŚL Bz 3857

232. Roger Juliusz, *Pieśni ludu polskiego w Górnym Śląsku z muzyką*, Wrocław 1880.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1179”
Nota: „Dubl. zu K 3297 II”
Przekazanie k. 199, poz. 14.
Sygn.: BKDK 3560 II
233. Rozwadowski Jan, *Współczesny stan językoznawstwa indoeuropejskiego*, Lwów 1910.
Odbitka z czasopisma „Eos”, t. XVI.
Sygn.: AAKat ZS 813/15
234. Roździeński Walenty, *Officina ferraria abo huta y warstat z kuźniami szlachetnego dzieła żelaznego (1612) [...]*, wydał Roman Pollak, Katowice 1936 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; IV).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1098, 1100”
Przekazanie k. 193, poz. 36.
Sygn.: BKDK 3571 II
235. *Różaniec żywy czyli Nowy sposób wspólnego odmawiania Różańca Świętego*, Gliwice 1865.
Prow.: „BDK 1306”
Sygn.: BKDK 86 I (82–87 I)
236. Rüter J., *Vom moderner Bildung*, Hamm 1911 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXX, Heft 10).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32140 (22009, 32140–32151)
237. Rzymanowski, *Niemcy a koalicja*, Warszawa 1916.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Trzecia poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52753 II (52751–52759 II)

238. Schermuly Joseph Eduard, *Das Lehrer-Seminar zu Ober-Glogau. Festschrift zur Jubelfeier seines hundertjährigen Bestehens am 12 Mai 1902*, Breslau 1902.
Ded.: „Herrn Dr Schamek gewidmet Ratibor, d. 15 Juli 1923. Dr Schermuly”
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1210”
Nota rps.: „Dubl. zu S 722”
Przekazanie k. 222, poz. 6.
Sygn.: BKDK 3691 II
239. Schindler H., *Quellen und Forschungen zur Geschichte von Deutsch Piekar*, Th. I, Heft 1., Deutsch Piekar 1912.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 3157, D 1263”
Nota rps. ołówkiem: „Dubl. zu S 8488”
Współopr.: *Historia Residentiae et Templi Societatis Jesu Piekarii*.
Było to wydane jako załącznik do części 2. tomu I.
Nota ołówkiem: „Dubl. Zu S 17552”
Przekazanie k. 230 poz. 4.
Sygn.: BKDK 3157 II
240. *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Names des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens herausgegeben von Hermann Neuling, 2 Ausgabe, Breslau 1902.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1175”
Nota rps.: „Dubl. zu S 815”
Przekazanie k. 222, poz. 11.
Sygn.: BKDK 3608 II
241. Schmidt Victor, *Fest-Schrift zur 50-jährigen Jubelfeier der katholischen St. Maria-Pfarrgemeinde in Kattowitz O.-S.*, Königshütte 1910.
Prow.: „BDK 1226”
Opr.: półplótno zielone, na grzbiecie naklejka z napisem rps.: „Silesiaca”
Przekazanie k. 193, poz. 23. (?)
Sygn.: BKDK 3119 II (3119–3125 II)
242. Schroeder-Teschen Eduard August, *Denkschrift zum Selbstbestimmungsrecht des Teschner Landes*, Teschen 1919.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1245”
Nota: „Dubl. zu K 22835 II”
Przekazanie k. 230, poz. 12.
Sygn.: BKDK 3824 II

243. Sdralek Max, *Über die Ursachen, welche den Sieg des Christenthums im römischen Reiche erklären. Rede gehalten zum Antritt des Rektorats der Universität Breslau am 15. October 1906*, Breslau 1907.
Prow.: „Emil Schramek” (nota rps.); „BDK”
Podkreślenia w tekście.
Sygn.: BKDK 9132 II (9118–9134 II)
244. Segneri Paul, *Predigten gehalten im Apostolischen Palaste [...]*, aus des Italianischen, Regensburg 1857 (Sämtliche Werke von Paul Segneri; t. 80).
Prow.: „Emil Schramek 1910” (nota rps.); „Schramek” (piecz.)
Sygn.: WŚSD – brak
245. Seidenberger, *Das neunzehnte Jahrhundert. Ein Rückblick*, Hamm 1900 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XX, Heft 2).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9121 II (9118–9134 II)
246. Seyda Marian, *Polska na przelomie dziejów. Fakty i dokumenty*, t. I–II, Poznań–Warszawa–Wilno–Lublin 1927–1931, 2 vol.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8827”
Przekazanie k. 193, poz. 18.
Sygn.: BKDK 4174 II
247. Siemianowski Józef, *Roman Szymański*, Poznań 1908.
Prow.: „Jan Polaczek 25/2 10” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Z daru Ks. Kan. Dra E.Szramka” (piecz.); „Schlesische Landesbücherei Kattowitz” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 3987
248. Sikora Adam, *Kolenda pastuszków*, Frysztat 1866.
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.)
Sygn.: BŚL 135005 I (135002–010 I)
249. Skowroński A., *Wojciech Korfanty. Więzień brzeski, Komisarz Plebiscytowy Polski, Wicepremier Rządu Rzeczypospolitej*, Katowice [ok. 1930].
Na okł napis: „Skonfiskowanem”. Na s. 7 zaznaczony akapit i dopisek: „za to skonfiskowanem”.
Wg Czaplńskiego (*Śl. Biogr. Kat. Duch. Śl.*, s. 383) Skowroński nie był autorem tego dziełka.
Sygn.: AAKat ZS 813/2

250. Skryba Jan, *Das Verhältnis, Oberschlesiens zu Polen, Böhmen und Österreich. Ein Geschichtlicher Überblick*, Beuthen 1920.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 37 I
251. Skwara Paul, Wollczyk Augustin, *Chronik des Pfarr- und Wallfahrtsortes Pschow im Kreise Rybnik in preussisch Oberschlesien [...]. Nebst einem Anhang „Chronik der nach Pschow adjungirten Parochie Rydultau”*, Rybnik 1861.
Druga poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Silesiaca” – ręką ks. Szramka
Nota rps. ks. Szramka: „aut. 1919 7.50”
Przekazanie k. 193, poz. 38. (?)
Sygn.: BKDK 12775 I (12774–12777 I)
252. Spira Valentin, *Prälat Wilhelm Strzybny (31 März 1825–25 Juli 1898). Rede gehalten [...] am 28 Juli 1898*, mit einer Einleitung versehen von [...] Paul Flascha, Ratibor, Verlag des Katholischen Geselle-vereins, 1900.
Sygn.: AAKat ZS 813/8
253. *Spisz, Orawa i okęg czadecki. Opracowała Komisya Kartograficzna złożona z Stanisława Eljasza-Radzikowskiego, Walerego Goetla, Władysława Semkowicza i Romana Zawilińskiego*, Kraków 1919.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Ósma poz. w klocku – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52758 II (52751–52759 II)
254. *Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego z roku 1882*, Poznań 1883.
Prow.: „Towarzystwo Katolickie Robotników Polskich w Berlinie” (piecz. okr.); „Tow. Polsko-katolickich Robotników w Niederhelme” (piecz. okr.); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6126
255. *St. Annaberg und die preussische kultur*, aus der „Gazeta Opolska” übersetzt von EFKA, Oppeln 1920.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1034”
Sygn.: BKDK 36 I
256. Steeger A., *Pädagogische Charakterköpfe des neunzehnten Jahrhunderts*, Hamm 1905 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXIV, Heft 12).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32144 (22009, 32140–32151)

257. Steeger A., *Zur Geschichte der Mädchen- und Frauerbildung in der katholischen Kirche*, Hamm 1908 (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren; Bd. XXVII, Heft 11).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32149 (22009, 32140–32151)
258. Stenzel Gustav Adolf, *Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau im Mittelalter*, Breslau 1845.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 3576”
Przekazanie k. 230, poz. 10.
Sygn.: WŚSD – brak
259. Stieglitz Heinrich, *Reuemotive für die Kinderbeicht*, Kempten–München 1908.
Prow.: „Emil Schramek” (piecz.); „BDK”
Sygn.: BKDK 895 I
260. Stillbauer J., *Das Volksschulwesen in Deutschen*, Hamm [1891] (Frankfurter Zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XII, Heft 5).
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32145 (22009, 32140–32151)
261. Studnicki-Gizber Władysław, *Die polnische Ostmarkenfrage. Denkschrift für deutsche Staatsmänner*, gedruckt als Manuscript, Warschau [ok. 1917].
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Druga poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps.: „Kwestja polska. Broszury polit. 1915–1919”
Sygn.: BŚL 52752 II (52751–52759 II)
262. Syska Józef, *O rozszerzenie państwowej ustawy o ustroju szkolnictwa na województwo Śląskie*, Katowice 1932.
Sygn.: AAKat ZS 813/7
263. Szczepanowski Stanisław, *Myśli o odrodzeniu narodowym*, zebrane przez Helenę Szczepanowską i Antoniego Plutyńskiego, Lwów 1903 (Pisma i przemówienia; I).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8835”
Piecz.: „Egzemplarz recenzyjny”
Przekazanie k. 193, poz. 12.
Sygn.: BKDK 4410 II

264. Szczepański Aleksander, *Górny Śląsk w świetle wykonania konwencji genezewskiej*, Warszawa 1929.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1244”
 Nota rps.: „Dubl. zu S 3196”
Przekazanie k. 199, poz. 4. (?)
 Sygn.: BKDK 3143 II
265. Szczeponik Thomas, *Die Gewissensnot der deutschen Katholiken in Polen [...]*, aus seinem Nachlass als Manuscript zum druck gegeben von Eugen Franz in Kattowitz, Mai 1927.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1173”
 Sygn.: BKDK 3554 II
266. Szymańda Jan, *Polska myśl polityczna w zaborze pruskim od rozbiorów do roku 1863. Próba syntezy historycznej*, Poznań–Warszawa 1919.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1187”
Przekazanie k. 193, poz. 14.
 Sygn.: BKDK 8936 II
267. Szramek Emil, *Das Recht auf die Muttersprache im Lichte des Christentums*, Oppeln 1919.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1007”
 Sygn.: BKDK 286 I
268. Szramek Emil, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki kresów zachodnich*, Katowice 1936.
 Ded.: „Szczanownemu Panu Stanisł. Walisowi [!] w dowód wdzięczności ofiaruje autor. 29. XI. 36.” (nota rps.)
 Prow.: „Stan. Wallis” (piecz. z wpisem rps.: „87”)
 Akc.: „U. Wallis, Świętochłowiec, ul. Równa 4. 9 V 63.”
 Sygn.: BŚL 140719 II
269. Szramek Emil, *Ks. Jan Kapica*, Katowice 1931.
 Akc.: „Dar autora”
 Sygn.: WŚSD 3081 II
270. [Szramek Emil] Ludomir, *O zbiorach pieśni ludowych na Górnym Śląsku*, Bytom 1914.
 Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz.)
 Sygn.: AAKat ZS 818/5
2. egz.:
 Okładka tekturowa z tytułem napisanym ręką ks. Szramka.
 Sygn.: WŚSD – brak

271. Szramek Emil, *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934.
Odbitka z IV tomu Roczników TPN.
Akc.: „Ks. dr Szramek Dar. Katowice, 5 IV 1934”
Sygn.: BŚL 2832 II
272. Szramek Emil, *Wyznanie narodowe Śląska. Głos jego poezji*, Opole, Tow. św. Jacka, 1919.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1142”
Przekazanie k. 193, poz. 39.
Sygn.: BKDK 511 I
273. *Śpiewaj ludu górnośląski. Zbiorek pieśni*, Tychy [1912].
Prow.: „E. Schramek” (tłoczenie na opr.); „BDK 1065, 1409”
Sygn.: BKDK 299 I
274. Tacit, *Historische Schriften in Auswahl*, Hrsg. Andreas Weidner, Th. 1, Text, Leipzig 1896.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5906
275. *Tajemnice Różańca świętego*, Mikołów 1865.
Prow.: „BDK 1807”
Sygn.: BKDK 87 I (82–87 I)
276. Tetzner Franz, *Die Slawen in Deutschland. Beiträge zur Volksunde der Preussen [...] Kaschuben und Polen*, Braunschweig 1902.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1283”
Przekazanie k. 193, poz. 22.
Sygn.: BKDK 3165 II
277. Theiner Augustin, *Zustände der katholischen Kirche in Schlesien von 1740–1758 [...]*, Th. 1–2, Regensburg 1852, 2 vol.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1109”
Przekazanie k. 222, poz. 20, 21.
Sygn.: BKDK 3028 I
278. Tobiasz Mieczysław, *Pionierzy odrodzenia narodowego na Śląsku (1763–1890)*, Katowice 1937.
Ded.: „Przewielebnemu ks. Prałatowi Dr. Emilowi Szramkowi z wyrazami najgłębszego szacunku i żywej czci składa autor. Katowice, 1 sierpnia 1937 r.”
Prow.: „BDK 822”
Przekazanie k. 193, poz. 44.
Sygn.: BKDK 3477 II

279. Tretiak Józef, *Najświętsza Panna w poezji polskiej*, Kraków 1904.
 Prow.: „St. Garczyńska” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1232”
Przekazanie k. 193, poz. 11.
 Sygn.: BKDK 7259 II
280. Tymieniecki Kazimierz, *L'importanza della Slesia nella storia della Polonia*, con prefazione di Ferruccio de Lupio, Ferrara [1932].
 Ded.: „Al. Reverendmo canoni [...] Mr Schramek [...] de Luppj. Katowice 22 II 1932”.
 Prow.: „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. k. tyt. v., s. 17)
 Sygn.: AAKat ZS 813/4
281. Vaussard Maurice, *Enquête sur nationalisme*, Paris [1925].
 Uwaga Szramka: „cfr. »Przegląd Powszechny« marzec 1927, str. 3–8” (nota rps. na s. przy tyt.).
 Prow.: „BDK 8553”
 Sygn.: BKDK 1710 I
282. *Verhandlungen und authentische Aktenstücke betreffend die Sprachen-Frage in Preussisch-Oberschlesien, aus den Jahre von 1839 bis incl. 1859*, zum Druck befördert durch C. von Koschützky, Tarnowitz O/S [1859].
 Pierwsza poz. w kločku – na grzbiecie tyt. rps. „Silesiaca” – ręką ks. Szramka
Przekazanie k. 193, poz. 38. (?)
 Sygn.: BKDK 12774 I (12774–12777 I)
283. *Die Volksschule Preussens in ihrem Vorhältnis zu Stadt und Kirche nach erlass des Erlass des Volksschule unter altungsgesetzes vom 28 Juli 1906. Mit dem Text dieses Setzes und den hierzu erlassenen Ausführungsanweisungen, Quellenmässige darstellung von V[iktor] Rintelen*, Berlin 1908.
 Prow.: „Szramek” (nota rps.)
 Sygn.: BKDK 8577 II
284. *W obronie polskości Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira i innych autorów górnośląskich. Część pierwsza*, Opole, Tow. Św. Jacka, 1918.
 Prow.: „Ks. Dr Schramek” (piecz.); „BDK 868”
 W tytule słowa „Referaty i szkice” skreślone, nadpisane „Sprawozdania i rozprawy”.
 Notatka rps. Szramka: „Najprzód drukowane w gazetach katolikowych np. »Kuryer Śląski« 1917 nr 204 z 6 września”. Bardzo liczne notatki i poprawki w tekście ręką ks. Szramka.
 Sygn.: BKDK 565 I

285. *Die Wahrheit ueber das „Martyrium der deutschen Katholiken in Polen“*, Hrsg. Kattowitzer Domkapitel, Katowice 1925.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1173, 1172”
Przekazanie k. 200, poz. 80.
Sygn.: BKDK 3554 II
286. *Walka przeciw gorzalce*, osobna odbitka z „Katolika”, Bytom – Rozbark 1886.
Opr.: w kločku, na niektórych pozycjach kločka prow. Szramka
Sygn.: BŚL 135006 (135002–010 I)
287. Walter Ferdinand, *Lehrbuch des Kirchenrechts aller christlichen Confessionen*, Bonn 1846.
Prow.: „Confratri et amico suo dilectissimo Zernecke Pastor” (nota rps.); „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie” (piecz. okr.)
DSygn.: 20119/733 Pr.; K/I/585
Sygn.: WŚSD – brak
288. *Wappenbuch der Schlesischen Städte und Städtel*, Hrsg. Hugo Saurma, Berlin 1870.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK”
Przekazanie k. 200, poz. 65.
Sygn.: BKDK 9345 III
289. Wasserburg Philipp, *Der Niedergang der romanischen Völker*, Frankfurt 1895 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVI, Heft 4).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9125 II (9118–9134 II)
290. Weber Heinrich, *Die Klostersuppe*, Frankfurt 1895 (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Neue Folge; Bd. XVI, Heft 5).
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 9129 II (9118–9134 II)
291. Weigert Joseph, *Religiöse Volkskunde. Eins Versuch*, Freiburg im Breisgau 1924.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 8528”
Sygn.: BKDK 5383 II

292. Weltzel Augustin, *Geschichte des edlen und freiherrlichen Geschlechts von Eichendorff nach Handschriften und Urkunden bearbeitet*, Ratibor 1876.
Trzecia poz. w klocek – na grzbiecie tyt. rps. „Silesiaca” – ręką ks. Szramka.
Przekazanie k. 193, poz. 38. (?)
Sygn.: BKDK 12776 I (12774–12777 I)
293. Werminghoff Albert, *Die Schlacht bei Tannenberg (15. Juli 1410) und ihre Bedeutung für das Deutschtum im Osten*, Berlin 1910.
Prow.: „Emil Schramek cand. theol. 1910” (nota rps.); „BDK”
Podkreślenia w tekście, znaki zapytania.
Sygn.: BKDK 9133 II (9118–9134 II)
294. Willmann Otto, *Der Lehrstand im Dienste des Christlichen Volkes. Gesammelte Reden, Vorträge und Aufsätze [...]*, Kempten–München 1910.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Klocek. Na grzbiecie naklejka z rps. napisem: „Paedagogica”
Sygn.: BŚL Bz 32151 (22009, 32140–32151)
295. Winter Krzysztof, *Krzysztof Winter z Żegania Kuźnic śląskich i kopalń opis i oznaczenie krótkie oraz Melchior Severus Wiersz Pochwalny (tekst łaciński) wraz z przekładem polskim Alfreda Kowalkowskiego*, wydał krytycznie i opracował Wincenty Ogrodziński, Katowice 1937 (Biblioteka Pisarzy Śląskich/Instytut Śląski; VI).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1101”
Przekazanie k. 193, poz. 37.
Sygn.: BKDK 3573 II
296. *Z nad brzegów Odry! Skargi ludu górnośląskiego*, zebrał i wydał Jan Karol Maćkowski, Racibórz 1894.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 492”
Notatki Szramka, wycinek prasowy „Głos Śląski” 1903 z wierszem ks. Skowrońskiego.
Sygn.: BKDK 492 I
297. Zakrzewski Stanisław, *Zagadnienia historyczne*, Lwów 1908.
Prow.: „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.); „Biblioteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 6851

298. Zeissberg Heinrich, *Die polnische Geschichtschreibung des Mittelalters*, Leipzig 1873 (Preisschriften gekrönt und herausgegeben von der Fürstlich Jablonowski'schen Gessellschaft zu Leipzig; XVII).
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 9299”
Nota : „Dubl. zu M 6177”
Przekazanie k. 200, poz. 64.
Sygn.: BKDK 9801 III
299. [Zivier Ezechiel], *Rechtsverhältnisse der „Freien Standesherrschaft” Fürstenthum Pless. Entgegnung auf die Shrift: Beiträge zu Schlesiens Rechgeschichte von Bruno Bellerode [...]*, Kattowitz 1898.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1181”
Nota rps.: „Dubl. Zu S 5082”
Przekazanie k. 200, poz. 68.
Sygn.: BKDK 3668 II
300. Zivier E., *Zur Theorie des Bergregals in Schlesien*, Breslau 1897.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 1220, 562”
Przekazanie k. 222, poz. 3.
Sygn.: BKDK 3473 II
301. *Zmartwychwstanie Polski. 1914.*
Uwagi ręką Szramka: „Napisał Erzberger. Druk: Reichsdrckerey, Berlin. Kolportowane z gazetami Napieralskiego”.
Prow.: „BDK”
Sygn.: BKDK 25 I
302. *Die Zustände der Katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Russland seit Katharina II. Bis auf unsere Tage. Mit einem Rückblick auf die Russische Kirche und ihre Stellung zum heiligen Stuhle seit ihrem Entstehen bis auf Katharina II. Von einem Priester aus der Kongregation des Oratoriums des heil. Philippus Neri*, Augsburg 1841.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.); „BDK 6510”
Sygn.: BKDK 5482 II
303. Żukiewicz Konstancy Marya, *Święty Jacek Odrowąż. Jego życie i czyny*, Lwow 1905.
Prow.: „Biblijoteka Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku” (piecz. prostokątna); „Z daru Ks. Kan. Dra E. Szramka” (piecz.)
Sygn.: BŚL Bz 5347

Druki ulotne

1. *Odezwa do duchowieństwa. Dan w Poznaniu, dnia 2 grudnia 1806*, [podpisano] Dąbrowski.
Prow.: „Ex Bibliotheca Aemilii Szramek Sacerd. Silesii” (piecz.)
Sygn.: AAKat ZS 816/6
2. *Godzina modlitwy w bractwie Józefa św. w Górnym Szląsku w Jemielnicy od Ojca św. Clemensa X. dnia 6. Grudnia roku 1675 potwierdzonego, dla dostąpienia szczęśliwej śmierci*, Lubliniec, Druk C. Kolano, [19/20 w.].
Sygn.: AAKat ZS 816/9
3. *Pieśń w podróży o Najsświętszej Pannie Częstochowskiej z Śląskiej na Polską przełożona*, [s.l., s.n.], [19 w.].
Sygn.: AAKat ZS 816/10
4. *Wöchentliches Lektions-Verzeichniss für das Königliche katholische Gymnasium zu Leobschütz. Vom 12. October 1807 bis zum 20. August 1808*.
Sygn.: AAKat ZS 816/12
5. *Wöchentliches Stunden-Verzeichniss für das Königl. Kathol. Gymnasium zu Breslau für das Schuljahr 1813/1814*.
Sygn.: AAKat ZS 816/13

Czasopisma

1. „Budujcie się! Organ Społeczności Wiernych Chrześcijan w Bielsku”, red. Jan Petrasz.
R. I(1912), nr 4
Sygn.: AAKat ZS 813/5
2. „Hasło: Bóg, Rodzina, Ojczyzna”.
R. I(1919), nr 1
Sygn.: AAKat ZS 813/17
3. „Pochód. Pismo tygodniowe”, red. K. Klimowicz, Warszawa.
R. I(1922), nr 1
Sygn.: AAKat ZS 813/10

PODSUMOWANIE

Przez słowo przychodzi do człowieka Słowo. Jak pisze ks. prof. Szymik, droga do Boga wiedzie przez Pismo Święte... i przez świat książek. Stąd zapewne tak ścisły związek pomiędzy kapłanem i książką.

W pracy skupiono się na bardzo powszechnym, choć mało poznanym zjawisku – księgozbiorach prywatnych duchowieństwa śląskiego. Kolekcje te rzadko stanowią przedmiot badań, ponieważ nie są powszechnie dostępne, a po śmierci właściciela – ulegają rozproszeniu. Książki nieraz włączone do większych bibliotek są trudne do wyodrębnienia.

Prześlędzono również idee tworzenia zbiorów kościelnych i powody, dla których księża zaczęli gromadzić własne kolekcje. Były to zalecenia synodów diecezjalnych, księża wizytatorów – książka stała się więc niezbędnym czynnikiem i narzędziem w codziennej pracy duszpasterskiej. Księża powinni posiadać nie tylko Pismo Święte, ale i katechizmy, dzieła z zakresu prawa kanonicznego, teologii moralnej, pastoralnej, polemicznej. Konieczność nauczania ludu pociągała za sobą potrzebę pogłębiania wiedzy kapłana. Zaistnienie problemów i konfliktów społecznych spowodowało zaangażowanie kapłanów w działalność społeczną, co wymagało także odpowiedniego przygotowania poprzez lekturę i naukę.

Niejednokrotnie jednak liczne tomy znajdowały się w rękach duchownych z ich własnej, wewnętrznej potrzeby. Potrzeby poznawania nie tylko nauki Kościoła, ale i literatury, sztuki, historii, geografii. Wielu księży stawało się pisarzami i naukowcami, którzy wykorzystywali dorobek poprzedników, a swoimi pracami służyli następnym pokoleniom.

Stworzenie własnego księgozbioru, odpowiedni dobór publikacji, zorganizowanie kolekcji w jak najbardziej funkcjonalny sposób, nie było i nadal nie jest sprawą łatwą. Wymaga orientacji w dawniejszej i najnowszej literaturze, umiejętności wyboru najodpowiedniejszych dzieł, właściwego uporządkowania i spisania biblioteki. Dlatego też wielokrotnie ukazywały się dzieła, które miały wspomóc kapłanów w tym zadaniu. Wymienić tu należy prace J.B. Kriera i Maxa Heimbuchera, a także wypowiedzi ks. bpa Stanisława Adamskiego czy ks. bpa Józefa Pelczara. Pomoc dla kapłanów stanowiły też omówienia ukazujących się na rynku nowych dzieł, które zamieszczano w czasopismach, m.in. w „Wiadomościach Diecezjalnych”.

Prywatne zbiory kapłańskie od początku były też obecne na Śląsku. Wzór kapłana śląskiego – kapłana humanisty, zainteresowanego kulturą, sztuką, literaturą, a co za tym idzie – książką, spowodował istnienie na tej ziemi wielu wspnianych kolekcji – biskupich i kapłańskich. Lista nazwisk twórców i właścicieli księgozbiorów jest

długa. Rozpoczynają ją nazwiska biskupów wrocławskich Jana Rotha, Jana Turzona, Jana Sitscha, potem wymienić można wrocławskich kanoników, kaznodziejów, proboszczów licznych parafii śląskich. Ślady ich działalności można dziś odnaleźć w wielu bibliotekach.

Dla odtworzenia dziejów i zasobów kolekcji oraz scharakteryzowania postaci ich posiadaczy przebadano zbiory trzech bibliotek katowickich. Kwerendę przeprowadzono w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (obecnie – Biblioteczce Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego), Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w Bibliotece Śląskiej (pierwotnie Bibliotece Sejmu Śląskiego). Wszystkie trzy księżnice powstały w latach dwudziestych ubiegłego wieku, niemal równocześnie. Na ich półkach znalazły się woluminy ze zbiorów zgromadzonych przez śląskich kapłanów, zwłaszcza XIX i XX wieku.

W toku prac poszukiwawczych w zbiorach tych odnaleziono wiele książek oznaczonych notami proveniencyjnymi, ekslibrisami, pieczętkami, notatkami licznych księży działających na Śląsku w XIX i XX wieku i wcześniej. Duża liczba tomów nie ma żadnych znaków własnościowych, ale i te najpewniej pochodzą z kolekcji tutejszych duchownych. Jednak konieczne byłyby wieloletnie badania, by rozpoznać wszystkich kolekcjonerów.

Natrafiono też na tomy należące niegdyś do księży znanych z działalności literackiej i naukowej, a także ze swoich prac podejmowanych na rzecz ludu śląskiego czującego przywiązanie do języka i kultury polskiej. Wymienić należy tu nazwiska ks. Jana Alojzego Ficka, zasłużonego proboszcza Piekar Śląskich, inicjatora ruchu trzeźwościowego na Śląsku, popularyzatora polskiej książki. Kolejni to ks. Antoni Stabik, poeta i znakomity kaznodzieja, ks. Józef Szafranek, poseł i działacz społeczny, założyciel bibliotek dla ludu i kółek czytelniczych, ks. Norbert Bonczyk, znany kaznodzieja, autor poematów *Góra Chelmska* i *Stary kościół miechowski*, ks. Konstanty Damrot, poeta i nauczyciel, ks. Józef Gregor, uczony kapłan z Tworkowa. W bibliotekach katowickich zachowały się również ślady zbiorów księży: Ludwika Wojciecha, Hugona Cedzicha, Maxa Sdralka, Hugona Laemmera, Józefa Londzina i wielu, wielu innych.

O niektórych zbiorach wiemy tylko z przekazów. O kolekcji ks. Augustyna Weltzla, proboszcza w Tworkowie, znakomitego historyka Kościoła na Śląsku, świadczą między innymi listy Vincenza Praska i ks. Weltzla.

Omówienie wszystkich odnalezionych fragmentów prywatnych bibliotek kapłanów nie było możliwe, musiano dokonać wyboru. W pracy scharakteryzowano zasoby niektórych większych kolekcji – tych, których twórcy i właściciele zapisali się w dziejach kultury na Śląsku XIX i XX wieku. W gronie wybranych bibliofilów znaleźli się: ks. Adolf Hytrek – folklorysta i archeolog, ks. Aleksander Skowroński – poeta, popularyzator polskiej kultury wśród ludu śląskiego, ks. Jan Kudera – autor licznych publikacji biograficznych „wspomnienia godnych Ślązaków”, błogosławiony ks. Emil Szramek – proboszcz parafii mariackiej w Katowicach, wybitny badacz kultury regionu, ks. Arkadiusz Lisiecki, drugi biskup katowicki, działacz oświatowy i społeczny z Wielkopolski, który podejmował również liczne prace naukowe.

Z grona owych kapłanów szczerze opowiadających się po stronie kultury i języka polskiego wyróżnia się jeden – ks. Franciszek Brudniok. Niewątpliwie znał on język polski, pracował wśród ludności polskiej, lecz bliższa mu była kultura niemiecka. Zgromadzony przez niego wielojęzyczny księgozbiór z zakresu teologii stał się podstawą biblioteki Seminarium Śląskiego oraz biblioteki Kurii katowickiej. Służy nadal kształceniu kolejnych pokoleń księży diecezji katowickiej. Można więc uznać doniosłość zasług proboszcza z Rybnika dla kultury i nauki regionu.

Badaniom poddano około 50 tysięcy tomów, przede wszystkim zgromadzonych we wspomnianych wyżej księżnicach oraz w zbiorach prywatnych. Wyodrębniono 2244 dzieła w niemal 3000 woluminów i ponad 120 rękopisów należących niegdyś do sześciu znamienitych duchownych śląskich. Na pewno nie jest to wiele – biblioteka ks. Brudnioka zakupiona przez Kurię katowicką liczyła niegdyś 4800 tomów. Zbiór ks. Szramka oceniano na 10 tysięcy woluminów. Duże kolekcje posiadali zarówno biskup Lisiecki, jak i ks. Kudera.

Jednak 3000 woluminów to nie jest też mało. W tej liczbie znajdują się fragmenty kolekcji dotychczas całkowicie nieznanych – jak na przykład zasobów ks. Adolfa Hytrka, ks. Franciszka Brudnioka czy ks. Aleksandra Skowrońskiego. O tych zbiorach dotychczas w nauce nic nie było wiadomo – o zasobie, problematyce, ich wykorzystaniu. Są to zjawiska nowe. W tej liczbie mieszczą się też ślady większych, zaginionych zbiorów – ks. bpa Arkadiusza Lisieckiego, ks. Jana Kudery, ks. Emila Szramka. I one nie były dotychczas bliżej znane badaczom, choć wiadano o ich istnieniu i znaczeniu. Biblioteka ks. biskupa Lisieckiego była, według świadectw, bogata i wspaniała, stanowiła jego warsztat pracy naukowej. Zbiory księży Kudery i Szramka tworzone przez lata gromadziły liczne „arcycenne silesiana” i to przesądzało o ich wartości. Jednak zaginęły, odcisnął na nich swoje piętno okrutny czas wojny i okupacji. Wspaniała kolekcja błogosławionego proboszcza została zniszczona przez okupantów, udało się ocalić niewielką ilość tomów, które włączone do ogromnych zbiorów bibliotecznych – rozplynęły się w ich zasobach. Część książek zebranych przez ks. Kudere wiele lat znajdowała się na probostwie w Brzezince i tam służyła badaczom. Tomy przewiezione do Katowic wzbogaciły bibliotekę kurialną, ale przez to zatraciły charakter kolekcji prywatnej. Dziś dotarcie do niej jest utrudnione.

Sporządzone spisy odnalezionych książek nie przedstawiają całości księgozbiorów, odnaleziono bowiem jedynie ich fragmenty. Ale nawet one wiele mówią nam o kapłanach – naukowcach, badaczach, bibliofilach. W toku dalszych badań i kwerend zapewne uda się dotrzeć do następnych dokumentów, książek, które uzupełnią dotychczasowe ustalenia. Jednak najprawdopodobniej nie uda się już odtworzyć pierwotnie istniejącej całości.

Przeprowadzone kwerendy i analizy archiwalne pozwoliły na zapoznanie się z dokumentami przechowywanymi w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, Archiwach Państwowych w Katowicach i w Poznaniu. Wykorzystano zbiory rękopiśmienne Biblioteki Śląskiej i Biblioteki Kórnickiej. W wielu przypadkach pozwoliło to na uzupełnienie danych biograficznych poszczególnych kapłanów – m.in. ks. biskupa Lisieckiego, ks. Franciszka Brudnioka, ks. Jana Kudery. Wzbogacony został

przez to obraz ich działalności duszpasterskiej i społecznej. Wyjaśniono też problemy i niezgodności bibliograficzne – na przykład autorstwo jednej z prac przypisywanej ks. Arkadiuszowi Lisieckiemu, a stworzonej przez zapomnianego dziś kapłana diecezji poznańskiej – ks. Stanisława Lisieckiego.

Do odtworzenia dziejów kolekcji, ich zasobów i wykorzystania, posłużyły też liczne publikacje naukowe poświęcone życiu i działalności księży śląskich oraz dziejom Kościoła na tym terenie.

Celem pracy była odbudowa, choćby fragmentaryczna, zasobów prywatnych księgozbiorów kapłanów śląskich. Przeprowadzono więc badania proveniencyjne we wspomnianych księżnicach. Podstawą wyodrębnienia były przede wszystkim noty rękopiśmienne i pieczętki, ale także marginalia i uwagi sporządzone ręką właściciela czy naniesione przez niego oznaczenia układu systematycznego. W niektórych przypadkach o zaliczeniu do kolekcji zadecydowały uwagi w inwentarzach czy wpisy akcesyjne.

Wszystkie odnalezione książki zostały dokładnie spisane i opisane. Zestawiono wykazy odnalezionych dzieł, zawierające opisy bibliograficzne poszczególnych pozycji, sporządzone według obowiązujących zasad, a także odczytane wszystkie noty proveniencyjne znajdujące się na tomach, wszelkie notatki, zapiski. W razie potrzeby, gdy nie decydowała o tym proveniencja, zamieszczono też uwagi o kryterium zaliczenia do danej kolekcji. Szczególnie starannie starano się odnotować dedykacje dla właścicieli zbioru. Jeżeli trzeba było, załączono też uwagi dotyczące oprawy wyróżniającej się swoim pięknem czy innymi cechami.

W czasie kwerendy archiwalnej odnaleziono również spisy ksiąg znajdujące się w aktach. Wykorzystano wykazy książek z kolekcji ks. Szramka przechowanych w czasie okupacji przez różne osoby i przekazanych następnie do Kurii katowickiej oraz spis dzieł ks. Kudery zakupionych przez Bibliotekę Śląską od spadkobierców. Część dzieł udało się zidentyfikować wśród odnalezionych tomów, a uwagi o tym także znalazły swoje miejsce w sporządzonej dokumentacji.

W czasie prac badawczych wykorzystano też dawny inwentarz biblioteki seminarnej, w którym skrupulatnie zapisywano niegdyś źródło nabycia książek. Odczytać można tu nazwiska księży, których zbiory zostały włączone do zasobu uczelni. Odnotowano też w inwentarzu zmiany sygnatur dzieł, nanoszone przy reorganizacji zbioru. W niektórych wypadkach tylko informacja zawarta w tym dokumencie bibliotecznym jest śladem, że dana pozycja stanowiła niegdyś własność kapłana. W spisach odnalezionych dzieł zamieszczono też dawne sygnatury książek zanotowane na samych woluminach lub tylko odczytanych w owym inwentarzu.

Wszystkie odnalezione dzieła opatrzono sygnaturą oraz siglum biblioteki przechowującej owe pozycje. Można do tych dzieł dotrzeć, skorzystać w czytelnich katowickich księżnic. Spisy te stanowią więc niejako katalog wybranych księgozbiorów kapłańskich XIX i XX wieku.

Dokładnej analizie poddano również daty wydań publikacji poszczególnych kolekcji. Na wykresach przedstawiono ilościowo publikacje pochodzące z kolejnych dziesięcioleci. Ukazano dzięki temu aktualność tych zasobów. Kapłani stale

uzupełniali swoje księgozbiory, zakupywali nowe dzieła traktujące o najistotniejszych dla nich problemach. Noty proveniencyjne zamieszczone na kartach książek wskazują, że zbiory narastały systematycznie, przez lata były wzbogacane o nowe pozycje. Nabywali książki opublikowane w różnych ośrodkach wydawniczych oraz w rozmaitych językach. Szczegółowe zestawienie zostało zamieszczone w załączonych tabelach. Zwraca uwagę duża ilość książek w języku niemieckim. Trzeba jednak pamiętać, że był to język urzędu i szkoły na terenie Śląska. Księża kształcili się we Wrocławiu, słuchali wykładów w języku niemieckim i z takich książek też się uczyli. W korespondencji z Kurią obowiązywał również język niemiecki. W codziennej posłudze duszpasterskiej mieli często styczność z ludnością niemiecką. Doskonale więc znali ten język. Książka niemiecka służyła też i w początkowym okresie studentom Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Jak wspomina jeden z kapłanów: „W bibliotece najwięcej było książek w języku niemieckim i łacińskim. [...] Po polsku, o ile pamiętam, była tylko jedna pozycja teologiczna księdza Siemianowskiego”¹. Obecność więc znacznej liczby publikacji niemieckich nie powinna w tych kolekcjach dziwić. Taka jest historyczna specyfika regionu.

Celem przeprowadzonych badań była także próba określenia funkcji, jaką książki spełniały w posłudze kapłańskiej i działalności księży. Poprzez zawartość zbiorów oraz odnalezione ślady czytelnictwa na książkach czy w korespondencji udało się określić znaczenie pisma i słowa drukowanego. Zarysowana analiza kolekcji pozwala zauważyć, że książki w rękach wspomnianych kapłanów pełniły rozmaite zadania.

Biblioteka umożliwiała rozwój osobisty każdego kapłana. Książki gromadzone były jako źródło wiedzy teologicznej – służyły jako podręczniki w czasie studiów i jako pomoc podczas pracy duszpasterskiej. Stąd obecność w kapłańskich kolekcjach różnych wydań Pisma Świętego, komentarzy biblijnych, zbiorów prawa kanonicznego, statutów synodalnych, publikacji z zakresu teologii dogmatycznej, moralnej, polemicznej, historii Kościoła, patrystyki, a także katechizmów, kazań i modlitewników.

Jednak każdy z tych kapłanów inaczej podchodził do zgromadzonych książek. To są zupełnie różne kolekcje, pomimo panującego pomiędzy nimi – na pierwszy rzut oka – podobieństwa. Na każdym z tych zbiorów odbiła się bowiem indywidualność właściciela tworzącego swoją bibliotekę i z niej korzystającego.

Teologicznym zbiorem o charakterze naukowym była na przykład kolekcja ks. Franciszka Brudnioka, posiadającego ponadto liczne edycje z historii, literatury, sztuki. Miał też nuty i nagrania muzyczne. Wśród książek – jak zaświadcza współczesni – spędzał wiele czasu. Zainteresowania naukowe doprowadziły go do uzyskania stopnia doktora teologii. Wykorzystywał swoją bogatą wiedzę w dydaktyce, gdy przez wiele lat nauczał w gimnazjum w Głogowie. Ten charakter pracy wymagał również stałego uzupełniania wiedzy, aby móc pełniej służyć uczniom. Pociągało to konieczność zakupu nowych książek i rozbudowywania własnego księgozbioru.

¹ Wspomnienie ks. Edwarda Toboli. Cyt za: T. Czakański, *Historia Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego*, [w:] *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne. 1924–2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 284.

W późniejszych latach, w czasie pracy duszpasterskiej w Rybniku, lektura stała się dla ks. Brudnioka niejako drogą ucieczki od ludzi i kłopotów. Nabywanie różnych edycji tego samego dzieła, zakup i gromadzenie prac autorów dawniejszych, kolekcjonowanie starych druków – wskazuje na zainteresowania bibliofilskie tego uczonego kapłana. Możliwe też, że książki były dla niego nie tylko źródłem wiedzy, ale traktował je również – zwłaszcza stare druki – jako dzieła sztuki. Nie ma na kartach woluminów do niego należących (poza pojedynczymi wyjątkami) żadnych notatek, zakreśleń, uwag ze względu na troskę o ich piękno.

Naukowy charakter ma również zbiór ks. Adolfa Hytrka. Odzwierciedla on wyraźnie główny kierunek zainteresowań badawczych charakteryzujących kapłana – archeologia chrześcijańska. Posiadał on bowiem prace poświęcone temu właśnie zagadnieniu oraz liczne publikacje omawiające kulturę i sztukę pierwszych chrześcijan. Jednak można też zauważyć w kolekcji ks. Hytrka obecność publikacji dotyczących Polski, jej historii i dorobku. Co jest świadectwem, że był to kapłan świadomy swego pochodzenia i pragnący utrzymywać łączność z kulturą polską. Zainteresowania Śląskiem, folklorem, historią i dorobkiem regionu, odczytać możemy dzisiaj już niestety jedynie poprzez obecność niewielkiej liczby książek traktujących o tych problemach. Również zainteresowania śląską pieśnią ludową utrwalone zostały tylko w jednym utworze pochodzącym z dużego niegdyś zbioru. Reszta zaginęła. Dla ks. Hytrka książki były źródłem wiedzy naukowej, a także elementem zbliżającym go do polskiej historii i kultury. Sam również – poprzez publikację w „Przeglądzie Powszechnym”, chciał zaznajomić mieszkańców innych regionów z bogactwem kultury śląskiej.

Obecność większej liczby dzieł patrystycznych oraz prac z zakresu historii Kościoła w zbiorze ks. biskupa Lisieckiego wskazuje na główne pole jego badań – pisma ojców Kościoła. Gromadzone przez niego publikacje, uzupełnione nabytkami z kolekcji ks. Brudnioka, stanowiły wspólny warsztat badawczy. W księgozbiórze ks. Lisieckiego zarysowuje się wyraźniej znajomość kultury polskiej, poprzez obecność dzieł dotyczących Polski i autorów Polaków. Zaobserwować można też aspekt społeczny działań podejmowanych w służbie kapłańskiej. Nieznajomość całości zbioru nie pozwala nam dziś ustalić, czy były w niej silesiana przybliżające biskupowi śląskiemu kulturę i dzieje tego regionu.

W kolekcji ks. Aleksandra Skowrońskiego, w której znalazło się wiele książek teologicznych, szeroko zarysowana jest tematyka Śląska. Zgromadził on dzieła traktujące o historii tych ziem i tutejszego Kościoła. Interesował się problemami społecznymi regionu. Pracując w towarzystwach oświatowych, rozumiał potrzebę nauki i znaczenie książki. Zebrał publikacje zawierające literaturę śląską i liczne zbiory pieśni. Obecna jest też w jego bibliotece literatura polska. Jest to bowiem kolekcja kapłana-poety.

Problematyka Śląska, jego historii i kultury, była szeroko reprezentowana w zaszobach ks. Jana Kudery i ks. Emila Szramka. To główny kierunek ich badań. Skupili się oni na zebraniu materiałów dokumentujących dzieje kościelne Śląska, poszczególnych miast, parafii, kościołów. Starali się też zgromadzić publikacje ukazujące

kwesie literatury tej ziemi i jednocześnie utwalić dorobek tutejszych twórców. Stąd starania o wykonanie kopii utworów zachowanych w pojedynczych egzemplarzach, a także prace popularne i naukowe dotyczące tutejszych działaczy. Dlatego w zbiorze ks. Szramka znalazło się wiele dokumentów związanych ze śląską ziemią, przesyłano mu pamiętki po znanych postaciach. Wszystko to służyło zabezpieczeniu, utrwaleniu dorobku kultury śląskiej dla następnych pokoleń.

Księża ci działali na rzecz polskości Śląska, nauczali lud, dostarczali mu książkę polską sprowadzaną z innych terenów, tworzyli na potrzeby Ślązaków, ale i zachęcali innych do twórczości. Popularyzowali naukę i dzielili się swoją wiedzą ze współczesnymi, udostępniali własne materiały badaczom i studentom. Doceniali bowiem edukacyjną rolę książki.

Jednocześnie dla ks. Kudery i ks. Szramka ważna była nie tylko treść zapisana w publikacji, nie tylko przesłanie dzieła, ale i sama książka. Ona była obiektem badań i starannego zachowania. Dlatego też nanosili na karty tomów uwagi o miejscu druku i nazwisku autora, starali się uwiecznić i zapisać dzieje poszczególnych dzieł, okoliczności powstania czy odnalezienia (jak to nastąpiło w przypadku *Niktórych pieśni nabożnych* odszukanych przez ks. Kudere). Bo zdawali sobie sprawę, jak cennym świadectwem kultury jest książka. Z tego też wynikała ich troska o staranne oprawy książek, często podobne dla wszystkich zgromadzonych publikacji. Ksiądz Kudera nawet najmniejsze dziełko czy nawet artykuły prasowe zaopatrywał w półpłócienne okładki, aby zabezpieczyć i umożliwić wygodniejsze korzystanie, ale tworzył tym samym nowe pozycje.

Zgromadzone przez tych kapłanów zbiory ukazują nam ich szerokie kontakty, współpracę z wieloma wybitnymi przedstawicielami nauki i literatury oraz osobistościami Kościoła polskiego i powszechnego. Świadczą o tym też liczne dedykacje zawarte na kartach tytułowych, prośby o polecenie innym, a także bogata korespondencja, w której często poruszali problemy książek i lektury.

Różnorodność miejsc wydań, różnaitość języków – oprócz łaciny: polski, niemiecki, czeski, włoski, francuski, angielski, grecki, hebrajski – ukazuje, że kapłani czuli się obywatelami świata, byli przygotowani do swobodnego korzystania z dorobku naukowego nie tylko polskiego czy niemieckiego, ale wszystkich państw. I czynili to. Mieli szerokie horyzonty. Nie byli to ludzie zamknięci na parafiach, zapatrzeni tylko w swoją pracę. Potrafili uczestniczyć i korzystać z całego dostępnego piśmiennictwa. Poprzez książkę stojącą na półce i czytana otwierał się przed nimi cały świat. Jeśli nie posiadali potrzebnych dzieł, pożyczali z bibliotek lub od innych zbieraczy i naukowców. Wymiana myśli przebiegała bardzo sprawnie, umożliwiając rozwój nauki. Współpracowali dla dobra ukochanego regionu.

Kapłani owi byli zdolni do prowadzenia własnych badań, potrafili wykorzystać dostępne sobie (lub innym) źródła, obserwować, rejestrować i dokumentować zjawiska kultury. Swoimi publikacjami przybliżali innym problematykę Śląska i tutejszej ludności. Byli oni aktywnymi uczestnikami kultury – korzystali z niej i wnosili swój niemały wkład do jej rozwoju.

Istotną rzeczą jest troska tych kapłanów o zachowanie nie tylko dorobku naukowego, ale też własnych zbiorów i warsztatów pracy. I tego byli świadomi, starając się o zabezpieczenie swych kolekcji. Zarówno ks. Kudera, jak i ks. Szramek, a także ks. Skowroński i bp Lisiecki, zdawali sobie sprawę z wartości i roli tychże zbiorów. Dlatego w swoich testamentach decydowali, gdzie książki mają być przekazane. Chcieli, by nadal służyły. Docenili je i ich następcy, starając się o jak najlepsze zachowanie i udostępnienie książek. Znaleziono zostały dla nich najlepsze miejsca – w zbiorze Biblioteki Seminarium Duchownego mogły służyć nauce przyszłych księży. W zbiorze Biblioteki Diecezjalnej umożliwiały rozwój zainteresowań naukowych i badawczych kapłanów śląskich. Te dzieła, które zostały przekazane do Biblioteki Sejmu Śląskiego znalazły najszerszy krąg odbiorców – wszystkich mieszkańców Śląska. I teraz korzystamy, nawet o tym nie wiedząc, z dorobku i dokonań owych kilku duchownych. Dlatego też tak istotną i ważną sprawą było odnalezienie, zbadanie oraz udokumentowanie znaczących księgozbiorów kapłańskich.

W rozprawie omówiono szerzej zbiory tylko sześciu kapłanów – ks. Adolfa Hytrka, ks. Franciszka Brudnioka, ks. Aleksandra Skowrońskiego, ks. Jana Kudery, biskupa Arkadiusza Lisieckiego, bł. ks. dra Emila Szramka. Jak pokazano jednak, te kolekcje kapłańskie nie były ewenementem, nie stanowiły rzadkiego zjawiska na Śląsku. Tradycje książki sięgają daleko wstecz w dziejach regionu. Do poprzedników owych bibliofilów należał ów kapłan, który stale czytał i uzupełniał swą wiedzę by uczeńszym umrzeć. Należeli ci, którzy w początkach wieku XIX nauczali lud, rozdawali książki, publikowali utwory literackie na własnych maszynach drukarskich – jak między wieloma innymi ks. Jan Gałeczka. Jeden z takich bibliofilów został uwieczniony przez Józefa Lompę, który przytoczył w artykule zamieszczonym w „Dzienniku Górnośląskim” słowa chłopca: „Dobrodziej mi powiedział, że dobra książka to więcej warta jak morga ziemi”².

Ale książka znalazła się również w rękach następców i kontynuatorów prac badawczych. Kolejne pokolenie kapłanów śląskich doskonale zdaje sobie sprawę z roli lektury i nauki. Książka jest stale obecna w kapłańskiej posłudze, w kapłańskim życiu, codzienności i domu. Doskonale prezentuje to następujące wspomnienie. Ksiądz Klemens Kosyrzyk na probostwie w Jejkowicach umieszczał różne napisy w poszczególnych pomieszczeniach. Na drzwiach prowadzących do biblioteki znalazł się znak: „Non stop”³. Do tego pokoju – stale otwartego można więc i należy często wstępować. Nie wolno jednak zatrzymywać się na jego progu, lecz wchodzić, korzystać i czerpać obficie z zasobów zgromadzonych dzieł i wiedzy.

Przeprowadzone w katowickich bibliotekach badania pozwoliły na zarejestrowanie śladów istniejących niegdyś znakomitych kolekcji prywatnych. Udało się określić rolę i znaczenie książki w nauce, działalności, a nawet życiu codziennym kapłanów – twórców zbiorów. Książki były stale wykorzystywane w czasie posługi kapłańskiej, były narzędziem pracy i podstawą prowadzonych przez nich badań, narzędziem w działalności społecznej, patriotycznej, kulturalnej. Odegrały istotną rolę

² J. Lompa, *Rozmaitości*, „Dziennik Górnośląski” 1849 nr 93, s. 371.

³ J. Górecki, *Anegdoty z koloratką*, Katowice 2003, s. 105–106.

nie tylko w działalności właścicieli, ale i innych osób. Były pożyczane i udostępniane wszystkim potrzebującym. Udało się tym samym ukazać obraz całego duchowieństwa jako grupy społecznej odgrywającej znaczącą rolę w życiu społeczeństwa śląskiego XIX i XX wieku.

Zarysowany w niniejszej rozprawie obraz z pewnością nie jest pełny. Dalsze badania przeprowadzone w instytucjach i parafiach przyniosą zapewne liczne uzupełnienia do rejestrów odnalezionych już zasobów. Na odkrycie i omówienie czeka jeszcze wiele księgozbiorów. Cenny materiał badawczy zawarty jest m.in. we wspomnianej pierwszej księdze inwentarzowej biblioteki Seminarium Śląskiego. Jej dokładne przebadanie niewątpliwie wzbogaci obraz zainteresowań duchowieństwa polskiego w regionie na początku XX wieku. Poszukiwania w zbiorach bibliotecznych są uciążliwe, za względu na trudność dotarcia do książek i zgromadzenia proveniencji poszczególnych pozycji. Wiele dzieł trafiło także w ręce prywatne – kapłanów i osób świeckich. Lecz podjęcie takiego zadania jest niezbędne, ponieważ wszystkie kolekcje zasługują na rejestrację, dokładne rozpoznanie i opracowanie, jako ważny element kulturowego krajobrazu Śląska i Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

ARCHIWALIA

Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach (AAKat.)

I. Akta Lokalne

1. Rybnik, t. 1–3.
2. Brzezinka, Obsadzenia, vol. III, 1903–1987.
3. Brzezinka, Ogólne, t. III, 1923–1978.

II. Akta Personalne

4. Ks. Franciszek Brudniok, t. 1–2.
5. Biskup Arkadiusz Lisiecki, AP 450–452.
6. Ks. Aleksander Skowroński.
7. Ks. Emil Szramek.

III. Akta rzeczowe

8. Varia. C, Biblioteka, t. 1–2.

IV. Kancelaria

9. Kancelaria ks. bpa Stanisława Adamskiego, KBA 58, 59, 60.

V. Zbiory Specjalne

10. Spuścizna ks. Jana Kudery, Pamiętniki, t. I–IX, ZS 515–523.
11. Spuścizna ks. Emila Szramka, ZS 801–825.
12. Spuścizna Konstantego Prusa, ZS 197.
13. Szramek Emil, Catalogus Sacerdotum Dioecesis Katowicensis, ZS 855.

Archiwum Państwowe w Katowicach (APKat.)

1. Urząd Wojewódzki Śląski. Materiały biograficzne. Biogramy, UWŚl. 27/I/ I–IV 369.
2. Urząd Wojewódzki. Wydział Administracyjny, UWŚl./Adm. 27/I/VI. 1543.

Archiwum Państwowe w Poznaniu (APP)

1. Akta Miasta Poznania. Wydział Ewidencji Ludności. II. Kartoteka Ewidencji Ludności z lat 1870–1931, sygn. 14.607, 14.747, 15.041.

RĘKOPISY BIBLIOTECZNE

Biblioteka Kórnicka

1. Archiwum Zygmunta Celichowskiego, AB 191.
2. Korespondencja ks. Franciszka Rucińskiego. Biblioteka Kórnicka, sygn. BK 11955.
3. Korespondencja ks. Józefa Prądzyńskiego. Biblioteka Kórnicka, BK 11282.

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego**A. Biblioteka Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki i Informacji Naukowej UŚ**

1. Korzonek D., Spuścizna księdza Jana Kudery, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. B. Stefaniak, Katowice 2005, mps.

B. Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego

1. Franki Bartłomiej, Zasługi księdza biskupa Arkadiusza Lisieckiego na polu patrystyki, praca seminaryjna napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. Andrzeja Bobera, Kraków 1967, mps, WTL UŚ A 1387.
2. Inwentarz Biblioteki Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, BWT UŚ.

Biblioteka Śląska

1. Akta Kółka Polskiego we Wrocławiu. 1898–1906, R 3 IV.
2. Akta Towarzystwa Górnośląskiego we Wrocławiu, R 2 IV.
3. Dictate aus den an der Rheinischen Friedrich-Wilhelms Universität zu Bonn von Dr Franz Heinrich Reusch [...] im Sammersemester 1875 [...] publice gehalten [...] über die messianische Weissagungen [...] vom Leopold Skowroński, stud. theol. et phil. [...]. Bonn 1875, R 621 II.
4. Korespondencja do ks. Emila Szramka, R 2659 III.
5. Księga Pamiątkowa ofiarowana Ignacemu Paderewskiemu, R 285 III.
6. Kudera J., Biograficzne szczegóły o członkach polskich towarzystw akademickich we Wrocławiu, R 99 IV.
7. Kudera J., Materiały biograficzne do drugiego wydania pracy „Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych”, R 103 II.
8. Materiały różne, R 44 IV.
9. Seyda M., List do ks. Arkadiusza Lisieckiego, Warszawa, 30 VI 1926, R 2660 III.
10. Skowroński A., Material zur Ellguther Pfarrchronik gesammelt vom Pfarrer Aleksander Skowroński anno 1908–, R 28 III.
11. Skowroński L., Griechische Literaturgeschichte. Wykładowcy: H. Usener, A. Rossbach, A. Ludwich, R 19 II.
12. Sprawozdanie ze stanu kasy Towarzystwa Górnośląskiego, R 13 II.

13. Spuścizna ks. A. Skowrońskiego w Bibliotece Śląskiej:
 - Materiały dotyczące rodziny Skowrońskich, R 2492 III,
 - Dokumenty ks. A. Skowrońskiego, R 2493 III,
 - Referaty i odczyty w Towarzystwie Górnośląskim, R 2494 II,
 - O pieśniach gminnych, R 2495 II,
 - Ustawy Towarzystwa im. Ks. Engla, R 2496 III,
 - Wystąpienia, mowy, artykuły do czasopism, R 2497–2498 III,
 - Teksty dotyczące Polskiego Towarzystwa Ludowego, R 2499 II,
 - Notatki różne, R 2500 III,
 - Korespondencja do ks. Skowrońskiego, R 2501–2510 III,
 - Korespondencja z Kurią biskupią we Wrocławiu, R 2511–2513 III,
 - Korespondencja i materiały dotyczące kleryków W. Zająca, T. Obremby i J. Skrzypczyka, R 2514 III,
 - Korespondencja ks. Skowrońskiego do różnych osób, R 2515–1516 III,
 - Korespondencja różnych osób do innych adresatów, R 2517 III,
 - Materiały różne i wycinki prasowe, R 2518 IV,
 - Materiały związane z osobą ks. Emila Szramka, R 2519 III.
14. Sprawozdanie Biblioteki Sejmu Śląskiego z działalności w roku 1935.
15. Szendzielorz D., Ks. Antoni Stabik, R 120 II.
16. Towarzystwo Górnośląskie w Wrocławiu, R 2 IV.
17. Ustawy i Imiona Towarzystwa Polskich Górno-Ślązaków, R 1 IV.

Własność prywatna

1. Krasoń E., Wydarzenia społeczno-polityczne na Śląsku i posługa pasterska biskupa Arkadiusza Lisieckiego realizowana na ich tle, praca magisterska pisana na seminarium naukowym z historii Kościoła w Polsce pod kierunkiem ks. dr hab. A. Bacińskiego, Kraków, Papieski Wydział Teologiczny, Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne, 1979, mps, własność prywatna autora.
2. Kudera J., Aleksander Skowroński, rps, własność prywatna.
3. Pawłowiczówna W., Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia – zbiory – funkcje, praca magisterska przygotowana pod kier. dr I. Sochy, Katowice 1990, 204 s.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

1. *Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego dokonanej w roku 1598 z polecenia Jerzego kardynała Radziwiłła, biskupa krakowskiego*, wydał, wstępem i objaśnieniami zaopatrzył M. Wojtas, Katowice 1938.
2. *Akta wizytacji generalnej diecezji Inflanckiej i Kurlandzkiej czyli Piltyńskiej z 1761 roku*, wyd. S. Litak, Toruń 1998.

3. *Biblioteka Seminarium Duchownego w Gnieźnie, I, Katalog rękopisów aż do roku 1725*, Poznań 1909.
4. *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne, I, Statuty synodalne krakowskie biskupa Jana Konarskiego z 1509 r.*, oprac. J. Sawicki, Lublin 1961.
5. *Constitutiones in Dioecesana Synodo Wladislaviensi praesidente [...] Stanislao Carncovio [...] editae [...]*, Coloniae 1572.
6. „Elenchus omnium Ecclesiarum et universi cleri Archidioecesis Gnesnensis pro anno [...] 1912–”, Gniezno 1912–.
7. „Elenchus omnium Ecclesiarum et universi cleri Archidioecesis Posnaniensis pro anno 1897–”, Poznań 1901–.
8. „Elenchus omnium Ecclesiarum et universi cleri archidioecesium Gnesnensis et Posnaniensis pro anno 1925”, Poznań 1925.
9. *Handbuch des Bistums Braslau*, Breslau 1912.
10. Heimbucher M., *Die Bibliothek des Priesters. Mit praktischen Winken für deren Anlage und Erweiterung. Zugleich ein Handbuch der katholisch-theologischen Literatur und ein Führer durch die Literatur über die soziale Frage*, Regensburg 1911.
11. Heimbucher M., *Die praktisch-soziale Tätigkeit des Priesters oder wie kann jeder Priester einiges zur Lösung der sozialen Frage beitragen. Mit inem Führer durch die soziale Literatur*, Paderborn 1904.
12. Jungnitz J., *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiakonats Oppeln*, 1. Th., Breslau 1904.
13. *Katalog poloników XVI wieku Biblioteki Jagiellońskiej*, t. I–III, Kraków 1992–.
14. *Katholischer Litteraturkalender*, Hrsg. H. Keiter, Zweiter Jahrgang, Regensburg 1892.
15. *Kongregacja dla Spraw Duchowieństwa: Okólnik w sprawie stałej formacji duchowieństwa, zwłaszcza młodszego*, „Prawo Kanoniczne” R. XIV(1971), nr 1–2, s. 282–302.
16. Krier J.B., *Das Studium und die Privatlektüre. Siebzehn Konferenzen, den Zöglingen des Bischöflichen Konviktes zu Luxemburg gehalten*, Freiburg im Breisgau 1892.
17. *Krótkie wiadomości z bibliotek gnieźnieńskich. Katalog rękopisów biblioteki seminaryjnej w Gnieźnie aż do wieku XVI włącznie*, ułożyli X. Dr T. Trzcіński i X. A.L., „Przegląd Kościelny”, t. VI(1904), s. 212–228, 283–306.
18. Lisiecki A., *Jak pracować dla czytelni ludowych. Według ustaw T.C.L. oraz regulaminu dla komitetów powiatowych*, Poznań 1908.
19. Lisiecki A., *Katalog rękopisów biblioteki seminaryjnej w Poznaniu aż do wieku XV włącznie*, „Przegląd Kościelny”, t. VII(1905), s. 285–296, t. VIII(1905), s. 47–56, 117–127. Toż: Poznań 1905.

20. Lisiecki A., *Kolportaż pożytecznych pism i ksiązek*, „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny” R. VII(1908/1909).
21. *Neues Statut des Polednik'schen Stiftung in Lissek*, Breslau 1912.
22. Pius XI, *Encyklika o kapłaństwie katolickim*, Poznań 1937.
23. „Schematismus der Geistlichkeit des Bisthums Breslau für das Jahr 1847”, Breslau [1847].
24. „Schematismus des Bisthums Breslau (Preussischen Antheils) und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1884—”, Breslau 1884.
25. „Schematismus oder Statistik des Bisthums Breslau Königlich Preussisches Antheils”, Breslau 1842.
26. *Sprawozdania wizytacyjne biskupów wrocławskich (z roku 1717). Dekanaty: cieszyński, frysztacki, frydecki, wodzisławski i bielski*, wyd. I. Panic, Cieszyn 1994.
27. *Statuta Synodalia dioecisana Sanctae Ecclesiae Wratislaviensis*, ed. M. de Montbach, Wrocław 1855.
28. *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego odprawionego pod przewodnictwem ks. Arcybiskupa dra Antoniego Baraniaka Metropolity Poznańskiego w dniach 4 czerwca, 12 września i 12 października [...] 1968 w Bazylice Archikatedralnej w Poznaniu*, Poznań 1972.
29. *Statuty synodalne Henryka Kietlicza*, oprac. A. Vetulani, uwagami uzupełniła Z. Kozłowska-Budkowa, Kraków 1938.
30. *Statuty synodalne krakowskie Zbigniewa Oleśnickiego (1436, 1446)*, opracował S. Zachorowski, Kraków 1915.
31. Urban W., *Materiały do dziejów polskości na Śląsku w wizytacjach diecezji wrocławskiej (do początków XVIII wieku)*, Sobótka R. XIV(1959), nr 2, s. 149–195.
32. Urban W., *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiaconacie opolskim i głogowskim w czasach nowożytnych*, cz. 1, *Archidiaconat opolski*, cz. 2, *Archidiaconat głogowski*, Warszawa 1975.
33. Urban W., *Z dziejów duszpasterstwa w archidiaconacie legnickim w czasach nowożytnych do XIX wieku*, Wrocław 1973.
34. Urban W., *Z dziejów duszpasterstwa w archidiaconacie wrocławskim w czasach nowożytnych*, Warszawa 1971.
35. *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiaconat Breslau*, 1 Th., *Nebst Visitationsordnungen herausgegeben von J. Jungnitz*, Breslau 1902–1908.
36. *Źródła do dziejów Muzeum Śląskiego w Katowicach (do 1939 roku)*, oprac. E. Długajczyk, Katowice 2002.

ENCYKLOPEDIE, SŁOWNIKI, BIBLIOGRAFIE, KATALOGI

1. Banaszak M., *Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1973–1974*, Warszawa 1978.
2. *Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1944–1970*, zebrane zespołowo materiały opracował i ułożył H.E. Wyczawski, Warszawa 1977.
3. *Encyklopedia Katolicka*, red. F. Gryglewicz [i in.], t. I–, Lublin 1976–.
4. Estreicher K., *Bibliografia Polska*, t. I–XXXIV, Warszawa 1870–2002.
5. Janiak M., Bednarska-Ruszajowa K., *Archiwa i biblioteki kościelne w publikacjach polskich. Bibliografia*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 1997, nr 1–2, s. 78–172.
6. Musiolik L., *Rybniczanie. Słownik biograficzny*, Rybnik 2000.
7. *O duszę polską. Wystawa historyczna o działalności duchowieństwa śląskiego w XIX i XX w.*, Katowice 1991.
8. Pabin W.A., *Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 1901–1965*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1970, nr 2, s. 351–368.
9. *Polski Słownik Biograficzny*, t. I–, Kraków 1935–.
10. *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996.
11. *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce. K-P*, Warszawa 1994.
12. *Słownik polskich teologów katolickich*, red. H.E. Wyczawski, [t.] 1–4, Warszawa 1981–1983.
13. *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, red. L. Grzebień, [t.] 5–7, Warszawa 1983.
14. *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa–Łódź 1972, *Suplement*, Warszawa–Łódź 1986.
15. Stoś J., *Starodruki Paradyża. Katalog starodruków seminaryjnej biblioteki w Paradyżu*, Warszawa 2001.
16. *Śląski Słownik Biograficzny*, red. J. Kantyka, W. Zieliński, t. I–III, Katowice 1977–1981.
17. *Volsciana. Katalog renesansowego księgozbioru Piotra Dunin-Wolskiego, biskupa plockiego*, oprac. A. Obrębski, Kraków 1999.
18. Żmuda R., *Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 1966–1979*, „Studia Theologica Varsaviensia” R. 19(1981), nr 2, s. 245–284.
19. Żmuda R., *Bibliografia historii Kościoła w Polsce 1982–1984*, cz. 1, Warszawa 1997.

OPRACOWANIA

1. *Absolwenci Gimnazjum i Liceum Świętej Marii Magdaleny w Poznaniu 1805–1950*, oprac. A. Białoński, Poznań 1995.
2. Achremowicz E., Żabski T., *Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu 1836–1886*, wstęp i red. nauk. B. Zakrzewski, Wrocław [i in.] 1973.
3. Adamski S., *Sposoby dokształcania duchowieństwa pod względem naukowym i pastoralnym*, WD 1935 nr 1, s. 33–43.
4. Alfons de Liguori, św., *O godności i obowiązkach kapłańskich*, Tarnopol 1880.
5. Bańka J., *Ks. Emil Szramek (1887–1942)*, NP t. XVIII(1963), s. 141–185.
6. Bednorz H., *Ks. Emil Szramek*, „Kwartalnik Historyczny” 1947, s. 67–70.
7. Bednorz H., Bańka J., *Życie i działalność ks. Emila Szramka 1887–1942*, Katowice 1966.
8. Bendkowski K., *Problematyka związana z formacją wychowawców seminarystycznych w nauczaniu kościelnym i w literaturze teologicznej*, Kraków 2001.
9. Berlińska Ł., Hierzyk R., Młodożeniec W., *Problemy metodologiczne analizy księgozbioru*, APID 1981 z. 4, s. 25–32.
10. *Biblioteka Śląska 1922–1972*, red. J. Kantyka, Katowice 1973.
11. Bieniek J., *W jaki sposób ułatwi sobie duszpasterz pracę umysłową?* WD 1936 nr 5, s. 224–229.
12. Błaszczak T., *Fakultet teologii katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811–1914. Aspekt historyczno-prawny*, Legnica 2001.
13. Bruździński A., *Działalność prymasa Stanisława Karnkowskiego w zakresie wprowadzania uchwał Soboru Trydenckiego w Polsce*, Kraków 1996.
14. Buxakowski J., *Permanentna formacja kapłanów*, AK R. 85(1993), t. 120, z. 3, s. 442–452.
15. Chwalewik E., *Eklibrisy polskie szesnastego i siedemnastego wieku*, Wrocław 1955.
16. Czakański T., *Historia Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (1927–2000)*, WA 2000, nr 11, poz. 125, s. 530.
17. Czakański T., *Historia Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego*, [w:] *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924–2004*, Katowice 2004, s. 283–292.
18. Czapliński M., *Adam Napieralski 1861–1929. Biografia polityczna*, Wrocław 1974.
19. Czerwik S., *Osoby odpowiedzialne za formację kapłańską*, AK 1993, s. 427–441.
20. Dembowska M., *Elementy metody bibliograficznej*, [w:] tejsze, *Bibliologia. Bibliografia. Bibliotekoznawstwo. Informacja naukowa. Wybór prac*, Warszawa 1999, s. 27–32.

21. Drobny E., *Kościół św. Antoniego w Rybniku*, Rybnik 1931, s. 12.
22. *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995*, red. nauk. W. Musialik, J. Myszor, Warszawa 1995.
23. *Duszą Śląska jest Ślązak. Materiały konferencji zorganizowanej w 50. Rocznicę śmierci ks. Emila Szramka*, red. nauk. S. Gajda, A. Kwiatek, Opole 1993.
24. Dworzaczkowa J., *Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku*, Warszawa 1997.
25. Dymmel P., *Nauki pomocnicze bibliologii (zarys problematyki)*, „Roczniki Biblioteczne” t. XXVIII(1984), z. 1–2, s. 277–294.
26. *Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918*, red. H. Kapeliński, J. Krzyżanowski, Warszawa 1982.
27. Ender J., *Ks. Józef Szafranek. Trybun ludu śląskiego*, Warszawa 1952.
28. Gierliński J., *Ks. Tomasz Robiński (1717–1786) – założyciel Biblioteki Parafialnej w Kwilczu*, ABMK t. 8(1964), s. 268–270.
29. Glemma T., *Wizytacje diecezji krakowskiej z lat 1510–1570*, NP t. I(1946), s. 43–96.
30. Glensk J., *Diariusz prasy polskiej na Śląsku*, t. 1, Opole 1993.
31. Globisch W., Pixa J., *Tradycje i współczesność bibliotek kościelnych na Śląsku*, [w:] *Instytucje literacko-wydawnicze w kontaktach polsko-niemieckich. Stan i perspektywy badawcze. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej odbytej w dniach 16–17 grudnia 1999 r. w Kamieniu Śląskim*, red. M. Kalczyńska, Opole 2000, s. 126–131.
32. Głombiowski K., *Biblioteka franciszkanów w Nysie w świetle inwentarza z roku 1678*, Wrocław 1953.
33. Głombiowski K., *Teoria i metodologia nauki o książce*, Gdańsk 1985.
34. Górecki J., *Anegdoty z koloratką*, Katowice 2003, s. 105–106.
35. Gregor J., *Augustin Weltzel und seine oberschlesischen Geschichtswerke*, Oppeln 1908.
36. Grzebień L., *Biblioteka biskupa Hieronima Rozrażewskiego*, ABMK 22(1971), s. 61–168.
37. Grzebień L., *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII w.*, ABMK 30(1975), s. 223–281.
38. Gwóźdź J., *Biblioteka panien benedyktynek łacińskich we Lwowie (XVI–XVIII wiek)*, Katowice 2001.
39. Gwóźdź J., Kowalczyk H., *Aprobacje księdza Jana Kudery. Z dziejów cenzury kościelnej w diecezji katowickiej w latach 1924–1939*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 92–105.

40. Gwóźdź H., *Udział duchowieństwa śląskiego w akcji plebiscytowej i powstaniach (1919–1921)*, ŚSHT t. XV(1982), s. 171–230.
41. Hajdukiewicz L., *Księgozbiór i zainteresowania bibliofilskie Piotra Tomickiego na tle jego działalności kulturalnej*, Wrocław 1961.
42. Halor A., *Żarty niezarty księdza Stabika*, Siemianowice 2000.
43. *Historia Śląska*, t. II, cz. 2, red. S. Michalkiewicz, Wrocław [i in.] 1970.
44. Hoffmann H., *Schlesische Kirchenbüchereien. Archiv für schlesische Kirchengeschichte*, t. 4(1939), s. 91–124.
45. Idzik T., *Dobroczynna działalność ks. Emila Szramka w parafii mariackiej w Katowicach w latach 1926–1942*, [w:] *Nowe oblicza bł. Emila Szramka*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, J. Myszor, Katowice 2003, s. 54–63.
46. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* (25 marca 1992), [Poznań 1992].
47. Jungnitz J., *Geschichte der Dombibliothek in Breslau*, [w:] *Silesiaca. Festschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens [...]*, Breslau 1898, s. 187–206.
48. Kajtoch J., *Konstanty Damrot. Życie i twórczość literacka*, Katowice 1968.
49. Kalczyńska M., *Duchowieństwo śląskie w procesie upowszechniania książki i prasy polskiej na Górnym Śląsku na przełomie XIX i XX w.*, [w:] *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995*, red. nauk. W. Musialik, J. Myszor, Warszawa 1995, s. 65–72.
50. Kiedos J., *Biskup Arkadiusz Lisiecki drugi ordynariusz diecezji katowickiej*, Bielsko-Biała 2002.
51. Kiełbasa A., *Ksiądz Adolf Hytrek 1853–1899. Dziennikarz – Ludoznawca – Archeolog*, Trzebnica 1996.
52. Kiełbasa A., *Nieznane fakty z życia i działalności księdza Adolfa Hytrka (1853–1899)*, [w:] *Ludzie Kościoła katolickiego na Ziemi Śląskiej. Zbiór studiów*, red. K. Matwijowski, Wrocław 1994, s. 115–150.
53. *Kirche und Visitation. Beiträge zur Erforschung des frühzeitlichen Visitationswesens in Europa*, Hrsg. E.W. Zeeden und P.T. Lang, Stuttgart 1984.
54. Kisielewski J., *Światła w mroku. Pięćdziesiąt lat pracy Towarzystwa Czytelni Ludowych 1880–1930*, Poznań 1930.
55. Kleindam E., *Die katholisch-theologische Fakultät der Universität Breslau 1811–1945*, Köln 1961.
56. Kocójowa M., *Nowe oferty dla badań dziejów polskiej książki w okresie zaborów*, [w:] *Książka polska w okresie zaborów: wybrane problemy metodyki i dydaktyki, bibliotekoznawstwa i informatologii*, prac. zbior. red. M. Kocójowa, Kraków 1991, s. 13–39.
57. Kocójowa M., *Potrzeby i oczekiwania w zakresie badań proveniencyjnych*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, Zeszyt specjalny:

- Bibliologia dyscypliną integracyjną. Studia ofiarowane profesor Barbarze Bienkowskiej*, Warszawa 1993, s. 329–336.
58. Koczerska M., *Testament kanonika tarnowskiego i plebana Wszystkich Świętych w Krakowie*, [w:] *Ludzie, Kościół, wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy średniowiecznej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S.K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 237–254.
 59. Kolbuszewski K., *Postyllografia polska XVI i XVII wieku*, Kraków 1921.
 60. Kołodziejska J., *Biblioteka jako przedmiot badań naukowych*, [w:] *Książka i biblioteka w społeczeństwie. Materiały międzynarodowego seminarium Warszawa–Radziejowice, czerwiec 1980*, Warszawa 1982, s. 248–260.
 61. Komensky J.A., *Mowa o książkach czyli o sprawnym posługiwaniu się tym najprzedniejszym instrumentem kształcenia umysłów*, przeł. z łac. I. Lichońska, Kraków 1957.
 62. Kopiec J., *Biblioteka naukowa ks. Wacława Schenka*, [w:] *Profesor i duszpasterz. Księga pamiątkowa ku czci ks. Wacława Schenka (Studia liturgiczno-pastoralne; 1)*, Opole 1988, s. 67–75.
 63. Kopiec J., *Historiografia Kościoła na Śląsku Opolskim*, [w:] *Milenium Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patrologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku*, red. J. Kopiec, Opole 2000, s. 61–68.
 64. Kopiec J., *Z historiografii duchowieństwa górnośląskiego drugiej połowy XIX i początków XX w.*, [w:] *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995*, red. nauk. W. Musialik, J. Myszor, Warszawa 1995, s. 7–14.
 65. Kotkowski Z., *Dwie sylwetki: Jan Bielatowicz, Józef Kisielewski*, Paryż 1967.
 66. Kowalczyk H., *Listy ks. Emila Szramka do ks. Jana Kudery z lat 1913–1937*, ŚSHT t. XXIII/XXIV(1990–91).
 67. Kowalska A., *Ks. Jan Alojzy Ficek jako inspirator polskiego życia kulturalnego na Śląsku*, [w:] *Ks. Jan A. Ficek i Piekary Śląskie w XIX wieku. Działalność religijno-społeczna ks. Jana A. Ficka i rola Piekarów jako centrum katolicyzmu społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku*, red. nauk. ks. J. Wycisło, Katowice 1992, s. 108–116.
 68. Kracik J., *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII i XVIII wieku*, ABMK, t. 32(1976), s. 249–271.
 69. Krętosz J., *Wspomnienia księdza doktora Emila Szramka o księdzu proboszczu Janie Kubocie*, ŚSHT t. XIX/XX(1986–87), s. 301–312.
 70. Kriegseisen W., *Książka i biblioteki w kulturze ewangelików polskich w XVII i XVIII w.*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, t. 13, *Kolekcje wyznaniowe*, Warszawa 1992, s. 5–40.

71. Król J., *Dzieje Parafii Szymiszów*, Opole 1995.
72. Ks. dr Emil Szramek. *Działalność i dzieła. Materiały posesyjne*, Katowice 1994.
73. Kucianka J., *Śląscy pisarze ludowi*, Katowice 1968.
74. Kudera J., *Ks. Konstanty Damrot (Czesław Lubiński). Śląski wieszcz. Na 25 rocznicę śmierci*, Bytom 1920.
75. Kudera J., *Najpopularniejszy kapłan G[órnego] Śląska ks. Antoni Stabik*, wyd. 2, Katowice 1937.
76. Kudera J., *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*, t. 1, Bytom 1920.
77. Lewek M., *Górnośląski Plebiscyt z roku 1921 oraz udział w nim duchowieństwa katolickiego*, [w:] *Sacrum Poloniae Millenium*, t. 6, [Roma] 1960, s. 545–621, wyd. osobne, Chorzów 1991.
78. *Listy Augustyna Weltzla do Vincenca Praska 1875–1897*, wybór, przekład i opracowanie R. Kincel, Racibórz 1999.
79. Litak S., *Akta wizytacyjne parafii z XVI–XVIII wieku jako źródło historyczne*, „Zeszyty Naukowe KUL” V(1962) nr 3, s. 41–58.
80. Lompa J., *Rozmaitości*, „Dziennik Górnośląski” 1849, nr 93, s. 371.
81. Londzin J., *Historia Generalnego Wikarjatu w Cieszynie*, Cieszyn 1926.
82. Lyszczyna J., *Poeta szczęsnej ziemi. Ks. Norbert Bonczyk*, Katowice 1994.
83. Małczyńska K., *Księgozbiory parafialne diecezji wrocławskiej w II połowie XVII w. w świetle protokołów wizytacji kościelnych*, Sobótka R. 41(1986), z. 4, s. 583–598.
84. Mandziuk J., *Duchowni bibliofile na Śląsku w XVII wieku*, Sobótka 1987, nr 2, s. 199–221.
85. Mandziuk J., *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. 2, *Czasy reformacji protestanckiej, reformy katolickiej i kontrreformacji 1520–1742*, Warszawa 1995.
86. Mandziuk J., *Zainteresowania bibliofilskie Henryka II Förstera, biskupa wrocławskiego (1853–1881)*, [w:] *Kościół na drogach historii. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Doktorowi Tadeuszowi Śliwie*, Kraków–Lwów 1999.
87. Marek A., *Model życia kapłańskiego w świetle nauczania biskupów i kapłanów diecezji Katowickiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000.
88. Maresz B., *Ze Lwowa do Katowic. Przedwojenne księgozbiory lwowskie i kresowe w Bibliotece Śląskiej*, Katowice 1922.
89. Maroń F., *Archiwum Diecezjalne w Katowicach – jego początki, dzieje i obecny stan*, ŚSHT, t. VII(1974), s. 5–24.
90. Mazur C., *Ks. biskup Arkadiusz Marian Lisiecki (12 I 1880–13 V 1930), inicjator serii „Pisma ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu”*, ŚSHT t. XVIII(1985), s. 113–120.
91. Migoń K., *Nauka o książce. Zarys problematyki*, Warszawa [i in.] 1984.

92. Migoń K., *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii*, „Studia o książce” 1985, t. 15, s. 3–18.
93. Młotek A., *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim ze szczególnym uwzględnieniem dziejów teologii moralnej*, Wrocław 1998.
94. Myszor J., *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821–1914*, Katowice 1991.
95. Myszor J., *Historia Diecezji Katowickiej*, Katowice 1999.
96. Nierzwicki K., *Biblioteki kartuzji kaszubskiej oraz jej konwentów filialnych w Berezie kartuskiej i Gidlach*, Pelplin 2001.
97. Nowack A., *Lebensbilder schlesischer Priester*, Breslau 1928.
98. *Nowe oblicza bł. Emila Szramka*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, J. Myszor, Katowice 2003.
99. *O polskiej sztuce religijnej*, prac. zbior. red. J. Langman, Katowice 1932.
100. Ogrodziński W., *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, do druku przygotowali L. Brożek, Z. Hierowski, Katowice 1965.
101. Olszar H., *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej (katowickiej) w Dru-giej Rzeczpospolitej*, Katowice 2000.
102. Olszar H., *Ksiądz Maksymilian Sdralek (1855–1913) – życie i działalność*, WA 1994, nr 5, s. 263–269.
103. *Pamiętnik Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim wydany w roku złotego jubileuszu*, Wrocław 1886.
104. *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w Zielone Świątki 26 V–29 V 1928 roku*, Lwów 1929.
105. Pater M., *Centrum a ruch polski na Górnym Śląsku (1879–1893)*, Katowice 1971.
106. Pawłowicz W., *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór*, [w:] *Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały z sesji naukowej Cieszyn, 18–20 listopada 1991 r.*, red. H. Łaskarzewska, Warszawa 1993, s. 42–52.
107. Pawłowicz W., *Książki i czasopisma w katowickich „Wiadomościach Diecezjalnych” z lat 1925–1939*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 106–113.
108. Pawłowicz W., *Księgozbiory kapłanów śląskich XIX i XX w.*, ŚSHT 2005, t. 38, z. 2, s. 421–438.
109. Pawłowicz W., *Spuścizna księdza Aleksandra Skowrońskiego (1863–1934) w zbiorach specjalnych Biblioteki Śląskiej*, „Książnica Śląska” t. 28(2004), s. 37–68.
110. Pawłowicz W., *Ślady księgozbiorów księży – uczonych śląskich w Bibliotece Diecezjalnej w Katowicach*, [w:] *Książka na Śląsku w latach 1945–1956. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1997, s. 253–263.
111. Pawłowicz W., *U źródeł Biblioteki Dekanatu w Cieszynie – kolekcja księdza Antoniego Alojzego Löhna*, „Pamiętnik Cieszyński” t. 10(1995), s. 18–24.

112. Pawłowiczowa M., *Książka polska i biblioteka na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740–1920*, Katowice 1981.
113. Pawłowiczowa M., *Księgozbiory prywatne na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740–1920*, RB 1988, z. 1, s. 207–226.
114. Pazera W., *Kaznodziejstwo w Polsce od początku do końca epoki baroku*, Częstochowa 1999.
115. Pienio Z., *Biblioteka OO. Kapucynów w Prudniku*, Wrocław 1990.
116. *Pisarze śląscy XIX i XX wieku*, prac. zbior. red. Z. Hierowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965.
117. Popiołek K., *Historia Śląska od pradziejów do 1945 roku*, Katowice 1972.
118. Pośpiech J., *Adolf Hytrek (1853–1899)*, „Kwartalnik Opolski” 1973, z. 4, s. 105–109.
119. Pośpiech J., *Tradycje folklorystyczne na Śląsku w XIX i XX wieku (do roku 1939)*, Warszawa–Wrocław 1977.
120. Potkowski E., *Książka, pismo i diabeł w średniowieczu*, [w:] *Ludzie. Kościół. Wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy średniowiecznej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S.K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 335–345.
121. Pyka H., *Postawa intelektualna jako wyraz wiary ks. dr. Emila Szramka*, [w:] *U progu beatyfikacji ks. dr. Emila Szramka. Materiały sesji naukowej*, Katowice 1999, s. 21–26.
122. Rak R., *Charakterystyczne rysy duszpasterstwa biskupów katowickich (1922–1992)*, [w:] *Metropolia Katowicka – Górnośląska. Dziedzictwo historii. Wyzwania wobec przyszłości*, red. nauk. W. Świątkiewicz, J. Wycisło, Katowice 1994, s. 30–44.
123. [Reginek T.] Tomasz Dobrzyński, *Proboszcz Śląski. Wspomnienia*, Londyn 1952.
124. Rogalski A., *Kościół katolicki na Śląsku. Studia nad dziejami diecezji wrocławskiej*, Warszawa 1955.
125. Rogalski A., *W kręgu przyjaźni. Sylwetki twórców*, Warszawa 1983.
126. Roszkowska T., *80 lat Biblioteki Śląskiej. Katalog wystawy jubileuszowej*, Katowice 2003.
127. Rott D., *Bibliofil – edytor – miłośnik Skargi. Literackie fascynacje księdza Jana Ficka*, [w:] *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1992, s. 189–196.
128. Rulka K., *Dwa wileńskie księgozbiory inteligenckie z XX w. w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie” t. 4(2001), s. 365–384.
129. Rulka K., *Księgozbiory profesorów Włocławskiego Seminarium Duchownego w bibliotece seminaryjnej*, [w:] *W służbie Kościołowi i nauce. Księga*

- jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Stanisławowi Olejnikowi*, Włocławek 1994, s. 185–197.
130. Rulka K., *Księgozbiór ks. Jana Adameckiego teologa i bibliotekarza włocławskiego*, „Studia Włocławskie” t. 2(1999), s. 377–404.
131. Rulka K., *Księgozbiór księży Chodyńskich w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie” t. 3(2000), s. 418–438.
132. Rulka K., *Personalne księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku*, ABMK t. 65(1996), s. 357–389.
133. Rulka K., *Warsztat naukowy ks. Franciszka Józwiaka*, „Studia Włocławskie” t. 1(1998), s. 276–286.
134. Rybandt S., *Księgozbiór prymasa Stanisława Karnkowskiego. Źródło badań nad kulturą umysłową dostojnika kościelnego XVI w.*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, t. 13, *Kolekcje wyznaniowe*, Warszawa 1992, s. 117–130.
135. Sajdak J., *Arkadiusz Lisiecki*, „Kwartalnik Klasyczny” t. 5(1931), z. 3–4, s. 524–528.
136. Sajdak J., *Uczony na śląskiej stolicy biskupiej*, „Tęcza” 1930, nr 30.
137. Sipayło M., *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, [w:] *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, z. 1, Warszawa 1975, s. 9–30.
138. Skowroński A., *Wybór poezyj*, Mikołów 1933.
139. Skowroński A., *Wybór poezji*, opracował i wstępem poprzedził K. Biliński, Katowice 2004.
140. Słodkowska E., *Problemy badań nad historią książki*, [w:] *Książka i biblioteka w społeczeństwie. Materiały międzynarodowego seminarium Warszawa–Radziejowice, czerwiec 1980*, Warszawa 1982, s. 205–213.
141. Słomczyńska O., *Książki z kraju J. Lompy, K. Damrota, J. Ligonii*, Opole 1990.
142. Smolińska T., *Dorobek polskiej folklorystyki na Górnym Śląsku do drugiej wojny światowej*, [w:] *Z dziejów i dorobku folklorystyki śląskiej (do 1939 roku)*, red. J. Pośpiech, T. Smolińska, Opole 2002, s. 27–55.
143. *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968.
144. Szorc A., *Kolegium jezuickie w Braniewie i jego księgozbiór 1565–1626*, Olasztyń 1998.
145. Szramek E., *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki Kresów Zachodnich*, RTPN t. V, Katowice 1936, s. 7–214; osobno, Katowice 1936.
146. Szramek E., *Ks. Józef Gregor [wspomnienie pośmiertne]*, RTPN I(1929), s. 254–258.
147. Szramek E., *Ks. Józef Gregor. Proboszcz tworkowski*, Mikołów 1929.

148. Szramek E., *Ks. Konstanty Damrot. Życiorys w 25-rocznicę zgonu jego*, Opole 1920.
149. Szramek E., *Ks. Norbert Bonczyk. Studium biograficzne*, Katowice 1939.
150. Szramek E., *O zbiorach pieśni ludowych na Górnym Śląsku*, Bytom 1914.
151. Szramek E., *Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy*, Katowice 1934.
152. Szramek E., *Wiktor Loss*, RTPN IV(1934), s. 241–248.
153. Szymiczek F., *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*, Wrocław 1963.
154. Tałuż K., *Emil Szramek, Jan Kudera, Konstanty Prus – pierwsze pokolenie badaczy śląskiego regionalizmu literackiego*, Katowice 2002.
155. Tałuż K., *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych ks. Jana Kudery – „poprzednik” Śląskiego Słownika Biograficznego*, [w:] *Z dziejów książki i prasy na Śląsku XIX i XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, Katowice 1999, s. 55–66.
156. Tokarska A., *Biblioteki polskie na Górnym Śląsku w XIX wieku*, Katowice 1997.
157. Tokarska A., *Polskie biblioteki na Górnym Śląsku w latach 1900–1922*, [w:] *Książka polska na Śląsku w latach 1900–1922. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1994, s. 210–220.
158. Tomczyk B., *Model kapłana w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II*, „*Studia Warmińskie*” XII(1975), s. 303–351.
159. *Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu w latach 1857–1927*, Poznań 1928.
160. Trojnar A., *Kulturkampf a rozwój polskiej świadomości narodowej na Górnym Śląsku*, [w:] *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*, red. M. Pawłowiczowa, Katowice 1992, s. 24–34.
161. *[Trzydzieści] 30 lat w Indiach. Pamiętniki ks. Władysława Michała Zaleskiego delegata apostolskiego*, wybór i oprac. I. Rusinowa, Warszawa 1997.
162. Tymosz S., *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780. Studium historyczno-prawne*, Lublin 2002.
163. *U progu beatyfikacji ks. dr. Emila Szramka. Materiały sesji naukowej*, Katowice 1999.
164. Urban W., *Jan Feliks Ambroży Pedewitz nyski bibliofil XVII wieku*, RTK 3(1957), z. 2, s. 241–260.
165. Urban W., *Jan Leuderode i jego księgozbiór z XVII wieku*, Wrocław 1981.
166. Urban W., *Materiały do dziejów polskości na Śląsku w wizytacjach diecezji wrocławskiej (do początków XVIII wieku)*, Sobótka R. XIV(1959), nr 2, s. 149–195.

167. Urban W., *Zarys dziejów Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu*, [w:] *Verbum Crucis. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 89–112.
168. *Veritate et Scientia. Księga Pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, red. A. Gąsiorowski, Warszawa–Poznań 1982.
169. *Victor – quia Victima. Książd Emil Szramek (1887 – 1942)*, Katowice 1996.
170. Walczewski I., *Treść i znaczenie uchwał I Polskiego Synodu Plenarnego*, Poznań 1938.
171. Wojtyska H.D., *Czytelnictwo i biblioteki u kanoników regularnych laterańskich kongregacji Bożego Ciała (XV–XVIII w.)*, [w:] *Kanonicy regularni laterańscy w Polsce*, red. Z. Jakubowski, Kraków 1975, s. 53–72.
172. Wróbel W., *Troska biskupa Adama Sapiehy o wysiedlonych i uchodźców w latach 1914–1916*, Kraków 1999.
173. Wycisło J., *Błogosławiony ks. Emil Szramek. Życie, działalność, rozwój kultu*, Katowice 2002.
174. Wyczawski H.E., *Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI–XVIII)*, [w:] *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. II, cz. I, Lublin 1975, s. 519–549.
175. Wyczawski H.E., *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, Warszawa 1956.
176. *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*, prac. zbior. red. M. Kocójowa, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CMLIX. Prace historycznoliterackie 74.
177. Zahajkiewicz M.T., *Miejsce bibliotek kościelnych w kulturze i rozwoju nauki*, ABMK 65(1996), s. 11–17.
178. Zahajkiewicz M.T., *Zarys dziejów i znaczenie bibliotek kościelnych*, ABMK 56(1988).
179. Zalewski L., *Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej*, Warszawa 1926.
180. Zielińska E., *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469–1563*, Lublin 2002.

SPIS TABEL

Tab. 1. Odnalezione książki ze zbioru ks. Adolfa Hytrka według miejsca wydania	61
Tab. 2. Odnalezione książki ze zbioru ks. Adolfa Hytrka według języka druku	62
Tab. 3. Stare druki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka według miejsca wydania	97
Tab. 4. Stare druki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka według języka druku	98
Tab. 5. Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego według miejsca wydania	124
Tab. 6. Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego według języka druku	126
Tab. 7. Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według miejsca wydania	180
Tab. 8. Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według języka druku	182
Tab. 9. Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według miejsca wydania	265
Tab. 10. Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według języka druku	268
Tab. 11. Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według miejsca wydania	346
Tab. 12. Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według języka druku	348

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Odnalezione książki z XIX w. ze zbioru ks. Adolfa Hytrka według daty wydania	63
Wykres 2. Odnalezione książki ze zbioru ks. Franciszka Brudnioka według daty wydania	98
Wykres 3. Odnalezione książki ze zbioru ks. Aleksandra Skowrońskiego według daty wydania	127
Wykres 4. Odnalezione książki ze zbioru ks. Jana Kudery według daty wydania	182
Wykres 5. Odnalezione książki ze zbioru biskupa Arkadiusza Lisieckiego według daty wydania	268
Wykres 6. Odnalezione książki ze zbioru ks. Emila Szramka według daty wydania	349

SOMMARIO

COLLEZIONI DEI LIBRI DEL CLERO CATTOLICO POLACCO IN ALTA SLESIA NEL XIX E NEL XX SECOLO (FINO AL 1939)

La presente tesi espone le personali collezioni dei libri dei sacerdoti che lavorarono in Slesia nel XIX e negli inizi del XX secolo. La base delle ricerche costituivano i volumi ritrovati dall'autrice in tre istituzioni di Katowice: nella Biblioteca del Seminario Diocesano della Slesia, nella Biblioteca della Curia Arcivescovile di Katowice (tutte e due si trovano attualmente nella Biblioteca della Facoltà di Teologia dell'Università della Slesia) e nella Biblioteca della Slesia. I volumi sono stati individuati grazie alle note di provenienza e alla documentazione bibliotecaria. Gli elenchi delle opere identificate si trovano qui allegati.

Sono state ritrovate le tracce delle collezioni di tanti sacerdoti, però in modo più ampio vengono qui presentate le collezioni dei libri di sei di loro: don Alojzy Hytrek, don Franciszek Brudniok, don Jan Kudera, don Aleksander Skowroński, vescovo Arkadiusz Lisiecki e beato don Emil Szramek. Tutti loro erano studiosi del passato della Chiesa e della Slesia, autori di opere dedicate alla storia e alla cultura di questa regione. Le opere di cui avevano bisogno le compravano oppure venivano regalate loro dagli autori, il che viene testimoniato dalle dediche. I libri in merito non erano soltanto uno strumento nel loro lavoro pastorale ma anche nella ricerca. Fra quelle ritrovate si trovano opere teologiche ma anche quelle dell'ambito di storia, cultura, geografia, archeologia cristiana, arte, linguistica e letteraturologia. La tematica delle opere raccolte presenta gli interessi di lettura dei loro proprietari. In tanti libri, sui margini o anche sui foglietti lasciati dentro si trovano note e appunti di lettura. La corrispondenza custodita negli archivi e nelle biblioteche ha esposto i vasti rapporti scientifici dei sacerdoti. I libri da loro raccolti non servivano soltanto loro ma venivano messi a disposizione degli altri ricercatori; i sacerdoti condividevano anche il loro sapere. Tanti di loro arricchivano altre biblioteche regalando volumi preziosi.

Le collezioni dei libri personali spariscono spesso. L'autrice ha voluto percorrere la storia delle collezioni sopraelencate, il che ha avuto una particolare importanza nei confronti della collezione di don Szramek.